

Codices

- A* Milan, Biblioteca Ambrosiana, C292 Inf., fols 1ra-49rb (ca. 1200)
B Angers, Bibliotheque municipale, 458, fols 1ra-111vb (ca. 1250)
L Florence, Biblioteca Medicea Laurenziana, ms. Plut. 73-14, fols 1ra-61vb (1230-1240)
M Madrid, Biblioteca Nacional de España, MSS/928, fols 1ra-34ra (1248-1250)
O Oxford, Bodleian Library, Lat. Misc. c. 73, fols 79ra-91va (ca. 1240)
P Paris, Bibliotheque Nationale de France, lat. 16186, fols 9ra-45vb (XIII century)
V Vatican City, Biblioteca Apostolica Vaticana, Vat. lat. 2412, fols 1ra-72rb (1258)
Y Munich, Bayerische Staatsbibliothek, clm 13017, fols 1ra-52vb (1246)
Z Munich, Bayerische Staatsbibliothek, clm 14, fols 3ra-76rb (1250)
-

[*A* 1ra; *B* 1ra; *L* 1ra; *M* 1ra; *P* 9ra; *V* 1ra; *Y* 1ra; *Z* 3ra]

<CANON MEDICINAE>

Incipit¹ prologus in librum² Canonis medicinae³⁴ quem princeps Abohali⁵ Avicenna⁶ de medicina edidit⁷ a magistro Gerardo Cremonensi in Toletu⁸ translatum⁹ de Arabico in Latinum¹⁰¹¹. Verba principis¹² Abohali Avicennae.¹³¹⁴

<Prologus>

In primis Deo gratias agemus¹⁵ sicut sui ordinis celsitudo et¹⁶ beneficii ipsius multitudo meretur¹⁷ cuius misericordiae super omnes eius prophetas¹⁸ existunt¹⁹.

Et²⁰ post dicam²¹ quod quidam de melioribus medicis²² amicis, quos habere videor cui in ómnibus, pro quibus me depraecatus fuerit, satisfacere debeo de re quam possum me rogavit, ut ei librum de medicina faciam²³ eius regulas universales et particulares taliter comprehendentem, ut explanatio cum brevitate in eo coniungatur²⁴ et secundum plurimum adferam quantum est adferendum de declaratione²⁵ in²⁶ verbis paucis. Quod equidem concessi²⁷. Et mihi placuit ut in primis loquerer de rebus communibus et²⁸ universalibus utriusque partis medicinae theoriae, videlicet, et practicae. Postea vero loquar de universalibus²⁹³⁰ iudiciorum³¹ virtutum medicinarum simplicium et post hoc³²³³ de particularibus eorum³⁴. Deinde loquar de aegritudinibus quae in unoquoque³⁵ contingunt membro, prius tamen³⁶ incipiam ab anatomia illius membri et eius iuvamento.

De anatomia enim³⁷ simplicium membrorum et similiter iuvamentis³⁸ in libro primo universali iam³⁹ tunc locutus ero. Cum autem membri anatomiam consumavero in quam pluribus

locis⁴⁰ demonstrare incipiam quomodo⁴¹ eius conservetur⁴²⁴³ sanitas. Deinde⁴⁴ sermone [L 1rb] absoluto ostendam eius aegritudines universales, et causas, et semitas cognoscendi eas et vias eas⁴⁵ medicandi⁴⁶⁴⁷ in⁴⁸ sermone etiam universali. Postquam autem has res⁴⁹ universales explevero⁵⁰, ad aegritudines redibo particulares et in quam pluribus earum⁵¹ etiam⁵² demon[P 9rb]strabo in primis iudicium⁵³ universale in eius definitione, et ipsius⁵⁴ causis et significationibus⁵⁵. Deinde ad iudicia revertar particularia. Post⁵⁶ ostendam regulam universalem in medicando⁵⁷. Deinde descendam ad medicandum particulariter⁵⁸ cum unaquaque medicina simplici aut composita. Ad illud⁵⁹ autem quod prius dicam de iuvamentis medicinarum simplicium in aegritudinibus in libro medicinarum simplicium in tabulis pictis quas est [B 1rb] bonum⁶⁰ fieri, sicut, mi discipule⁶¹⁶²⁶³, modo⁶⁴ aspicias cum⁶⁵ ad ipsum perveniens non revertar dicendum nisi modicam rem⁶⁶. De⁶⁷ medicinarum quoque compositarum quae mihi videbuntur in antidotario melius ponendae⁶⁸ iuvamentis⁶⁹ et quomodo misceantur usque ibi loqui dimittam. Placet autem mihi ut⁷⁰ postquam hunc consumavero librum, alium librum componam⁷¹⁷² de rebus particularibus in quo sit⁷³ proprietas nominandi aegritu[V 1rb]dines quae cum⁷⁴ accidunt non sunt uni eidem membro proprie⁷⁵ in⁷⁶ quo etiam de pulchritudine loquemur et⁷⁷ ut⁷⁸ in hoc libro⁷⁹ eo calle procedam quo in libro particulari qui est ante ipsum processit⁸⁰. Quod si mihi Deus⁸¹ auxiliatus fuerit et hunc consumavero⁸² librum addam postea in uno libro⁸³ antidotarium. Non est autem⁸⁴⁸⁵ bonum ut huius⁸⁶ libri plurimum⁸⁷ non sit⁸⁸ apud unumquemque et in⁸⁹ eius memoria qui⁹⁰ huius doctrinae nomine vocari et per eam lucrari desiderat⁹¹. Minus namque quod medico necessarium est⁹² comprehendit. Quod vero super ipsum⁹³ additum est incomprehensibile⁹⁴ est.

Et si Deus [Z 3rb] meum⁹⁵ prolongaverit terminum et secunda successerit⁹⁶ fortuna ad alia me⁹⁷ praeparabo.

Nunc autem hunc⁹⁸ [L 1rc] componam librum quem in quinque sic dividam libros⁹⁹: [A 1rb; P 9rc; Y 1raa]

[I] Liber primus est¹⁰⁰ de rebus universalibus scientiae medicinalis.

[II] Liber secundus de medicinis simplicibus.

[III] Liber tertius de aegritudinibus particularibus quae fiunt in membris hominis a capite usque ad pedes manifestis et occultis. [Y 1rab]

[IV] Liber quartus [M 1rb] de particularibus aegritudinibus¹⁰¹ quae cum accidunt non sunt¹⁰² uni membro proprie et de decoratione¹⁰³.

[V] Liber quintus¹⁰⁴ de componendis¹⁰⁵ medicinis et ipse est antidotarium¹⁰⁶.

[I] <LIBER PRIMUS CANON MEDICINAE>

<Index>

Libri primi sunt quattuor *funun*¹⁰⁷¹⁰⁸ –*fen* Arabice, Latine sonat locutionis¹⁰⁹ ‘*maneries*’, sive ‘species’ sive ‘modus’¹¹⁰ et est¹¹¹ cum¹¹² de una re¹¹³ transitur¹¹⁴ ad aliam¹¹⁵–:

[I.I.] *Fen* prima est de definitione medicinae et subiectis eius¹¹⁶ [Y 1rb] et rebus naturalibus.

[I.II.] *Fen* secunda est de divisione aegritudinum, et causarum et¹¹⁷ accidentium universalium.

[I.III.] *Fen* tertia est¹¹⁸ de conservatione sanitatis.

[I.IV.] *Fen* quarta est¹¹⁹ de divisione modorum medicationum¹²⁰ secundum aegritudines universales. [M 1rba]

Primae *fen* sunt sex doctrinae¹²¹

[I.I.1.] Doctrina prima est de subiectis¹²² medicinae et eius definitione.

[I.I.2.] Doctrina secunda est de elementis.

[I.I.3.] Doctrina tertia¹²³ [B 1va] de complexionibus.

[I.I.4.] Doctrina quarta est¹²⁴ de humoribus.

[I.I.5.] Doctrina¹²⁵ quinta est¹²⁶ de membris.

[I.I.6.] Doctrina¹²⁷ sexta est¹²⁸ de operationibus, et virtutibus et spiritibus^{129130.131}

[I.I.1.] Doctrinae primae sunt duo capitula¹³²:

[I.I.1.1.] Primum capitulum¹³³ est de definitione medicinae.

[I.I.1.2.] Secundum¹³⁴ de subiectis¹³⁵ medicinae¹³⁶.

[I.I.2.] Doctrinae secundae est unum capitulum¹³⁷:

[I.I.2.1.] Capitulum¹³⁸ de elementis¹³⁹. [V 1va]

[I.I.3.] Doctrinae tertiae sunt tria¹⁴⁰¹⁴¹ capitula¹⁴²:

[I.I.3.1.] Primum capitulum¹⁴³¹⁴⁴ est ad ostendendum quid sit complexio.

[I.I.3.2.] Secundum¹⁴⁵ de complexione membrorum.

[I.I.3.3.] Tertium¹⁴⁶ de complexionibus aetatum¹⁴⁷.

[I.I.4.] Doctrinae quartae sunt duo¹⁴⁸¹⁴⁹ capitula¹⁵⁰:

[I.I.4.1.] Primum¹⁵¹ est ad inquirendum¹⁵² quid sit humor et quot sint eius partes.

[I.I.4.2.] Capitulum¹⁵³ secundum¹⁵⁴ de generatione humorum.

[I.I.5.] Doctrinae quintae est unum capitulum¹⁵⁵ et quinque summae¹⁵⁶¹⁵⁷:

[I.I.5.1.] Capitulum¹⁵⁸ est ad inquirendum¹⁵⁹ quid sit membrum et suae partes¹⁶⁰¹⁶¹.

[I.I.5.a.] Summa prima est¹⁶² de ossibus cuius sunt¹⁶³ triginta¹⁶⁴ capitula¹⁶⁵¹⁶⁶:

[I.I.5.a.1.] Capitulum primum¹⁶⁷ est locutio universalis de ossibus et iunc[L 1rd]turis.

- [I.I.5.a.2.] Capitulum secundum¹⁶⁸ est¹⁶⁹ de anatomia cranei.
- [I.I.5.a.3.] Capitulum tertium¹⁷⁰ est¹⁷¹ de anatomia eius quod de¹⁷² capite est sub craneo.
- [I.I.5.a.4.] Capitulum quartum¹⁷³ est¹⁷⁴ de anatomia¹⁷⁵ ossium¹⁷⁶ mandibularum et narium.
- [I.I.5.a.5.] Capitulum quintum¹⁷⁷ de anatomia¹⁷⁸ dentium.
- [I.I.5.a.6.] Capitulum sextum¹⁷⁹ de iuva[M 1rbb]mento¹⁸⁰ dorsi.
- [I.I.5.a.7.] Capitulum septimum¹⁸¹ de anatomia¹⁸² spondylium.
- [I.I.5.a.8.] Capitulum octavum¹⁸³ de iuvamento colli et anatomia¹⁸⁴ ossium ipsius¹⁸⁵.
- [I.I.5.a.9.] Capitulum nonum¹⁸⁶ de anatomia¹⁸⁷ spondylium¹⁸⁸ pecto[P 9rd]ris et earum¹⁸⁹ iuvamentis¹⁹⁰.
- [I.I.5.a.10.] Capitulum decimum¹⁹¹ de anatomia spondylium¹⁹² renum –*cathani*¹⁹³, id est¹⁹⁴ locus exterior in directo cuius sunt renes¹⁹⁵–.
- [I.I.5.a.11.] Capitulum undecimum¹⁹⁶ de anatomia *alhouisi*¹⁹⁷ –*alhouisi*¹⁹⁸ id¹⁹⁹ est trium ossium laterum²⁰⁰ quae sunt sub renibus porum²⁰¹²⁰²–.
- [I.I.5.a.12.] Capitulum duodecimum²⁰³ de anatomia²⁰⁴ *alhosos*²⁰⁵ –*alhosos*²⁰⁶ id est trium ossium quae sunt inferius in cauda²⁰⁷–.
- [I.I.5.a.13.] Capitulum tertium decimum²⁰⁸ est sermo sicut sigillatio de iuvamento²⁰⁹ dorsi.
- [I.I.5.a.14.] Capitulum quartum²¹⁰ decimum²¹¹ de anatomia²¹² costarum.
- [I.I.5.a.15.] Capitulum quintum²¹³ decimum²¹⁴ de anatomia *cassi*²¹⁵ –id est septem ossium quae sunt in pectore, id est thoracis²¹⁶²¹⁷–.
- [I.I.5.a.16.] Capitulum sextum decimum²¹⁸ de anatomia²¹⁹ furculae²²⁰.
- [I.I.5.a.17.] Capitulum septimum decimum²²¹ de anatomia spatulae. [Y 1rc]
- [I.I.5.a.18.] Capitulum octavum decimum²²² de anatomia adiutorii.
- [I.I.5.a.19.] Capitulum nonum decimum²²³ de anatomia *seid*²²⁴ –id est²²⁵ duarum arundinum quae sunt inter adiutorium et manum²²⁶–.
- [I.I.5.a.20.] Capitulum vicesimum²²⁷ de anatomia cubiti²²⁸.
- [I.I.5.a.21.] Capitulum vicesimum primum²²⁹ de anatomia²³⁰ rascetae²³¹. [Z 3va]
- [I.I.5.a.22.] Capitulum vicesimum secundum²³² de anatomia pectinis²³³ manus.
- [I.I.5.a.23.] Capitulum vicesimum tertium²³⁴ de anatomia²³⁵ digitorum. [A 1va]
- [I.I.5.a.24.] Capitulum vicesimum quartum²³⁶ de iuvamento²³⁷ unguis.
- [I.I.5.a.25.] Capitulum vicesimum quintum²³⁸ de anatomia ossium²³⁹ femoris²⁴⁰.
- [I.I.5.a.26.] Capitulum vicesimum sextum²⁴¹ de locutione adgregata²⁴² de iuvamento pedis²⁴³.

- [I.I.5.a.27.] Capitulum vicesimum septimum²⁴⁴ de anatomia²⁴⁵ ossium²⁴⁶ coxae²⁴⁷.
[L 1va]
- [I.I.5.a.28.] Capitulum vicesimum octavum²⁴⁸ de²⁴⁹ anatomia ossium cruris.
- [I.I.5.a.29.] Capitulum vicesimum nonum²⁵⁰ de anatomia ossium genuum²⁵¹.
- [I.I.5.a.30.] Capitulum tricesimum²⁵² de anatomia²⁵³ pedis.
- [I.I.5.b.] Summae secundae sunt triginta capitula²⁵⁴:
- [I.I.5.b.1.] Capitulum primum est sermo universalis de musculis²⁵⁵, et²⁵⁶ chordis et ligamentis.
- [I.I.5.b.2.] Capitulum secundum est²⁵⁷ de anatomia musculorum²⁵⁸ faciei.
- [I.I.5.b.3.] Capitulum tertium est²⁵⁹ de anatomia²⁶⁰ musculorum²⁶¹ frontis. [M 1va]
- [I.I.5.b.4.] Capitulum quartum est²⁶² de anatomia musculorum *almucla*²⁶³²⁶⁴ —id est²⁶⁵ rotunditas²⁶⁶ intra quam²⁶⁷ continetur oculus²⁶⁸—.
- [I.I.5.b.5.] Capitulum quintum est²⁶⁹ de anatomia [B 1vb] musculorum palpebrae.
- [I.I.5.b.6.] Capitulum sextum est²⁷⁰ de anatomia musculorum maxillae.
- [I.I.5.b.7.] Capitulum septimum²⁷¹ de anatomia musculorum labii²⁷².
- [I.I.5.b.8.] Capitulum octavum²⁷³ de anatomia musculorum naris.
- [I.I.5.b.9.] Capitulum nonum²⁷⁴ de anatomia musculorum²⁷⁵ mandibulae superioris et inferioris.
- [I.I.5.b.10.] Capitulum decimum de anatomia musculorum capitis²⁷⁶.
- [I.I.5.b.11.] Capitulum undecimum²⁷⁷ de anatomia musculorum epiglottis²⁷⁸.
- [I.I.5.b.12.] Capitulum duodecimum de anatomia musculorum tracheae arteriae²⁷⁹.
- [I.I.5.b.13.] Capitulum tertium decimum²⁸⁰ de anatomia musculorum ossis laudae²⁸¹. [V 1vb]
- [I.I.5.b.14.] Capitulum quartum decimum²⁸² de anatomia musculorum linguae.
- [I.I.5.b.15.] Capitulum quintum decimum²⁸³ de anatomia²⁸⁴ musculorum colli.
- [I.I.5.b.16.] Capitulum sextum decimum²⁸⁵ de anatomia musculorum pectoris.
- [I.I.5.b.17.] Capitulum septimum decimum de anatomia musculorum motus²⁸⁶ adiutorii.
- [I.I.5.b.18.] Capitulum octavum decimum²⁸⁷ de anatomia musculorum motus²⁸⁸ *aseid*²⁸⁹.
- [I.I.5.b.19.] Capitulum nonum decimum²⁹⁰ de [L 1vb] anatomia musculorum motus²⁹¹ rascetae²⁹². [P 9re]
- [I.I.5.b.20.] Capitulum vicesimum²⁹³ de anatomia musculorum motus digitorum.
- [I.I.5.b.21.] Capitulum vicesimum primum²⁹⁴ de anatomia musculorum²⁹⁵ motus dorsi.

- [I.I.5.b.22.] Capitulum vicesimum secundum²⁹⁶ de anatomia [Y 1va] musculorum ventris.
- [I.I.5.b.23.] Capitulum vicesimum tertium²⁹⁷ de anatomia musculorum testicularum.
- [I.I.5.b.24.] Capitulum vicesimum quartum²⁹⁸ de anatomia musculorum vesicae.
- [I.I.5.b.25.] Capitulum vicesimum quintum²⁹⁹ de anatomia musculorum virgae.
- [I.I.5.b.26.] Capitulum vicesimum sextum³⁰⁰ de anatomia musculorum³⁰¹ ani.
- [I.I.5.b.27.] Capitulum vicesimum septimum³⁰² de anatomia musculorum motus³⁰³ coxae³⁰⁴.
- [I.I.5.b.28.] Capitulum vicesimum octavum³⁰⁵ de anatomia musculorum motus³⁰⁶ cruris³⁰⁷.
- [I.I.5.b.29.] Capitulum vicesimum nonum³⁰⁸ de anatomia musculorum iuncturae³⁰⁹ pedis³¹⁰.
- [I.I.5.b.30.] Capitulum tricesimum³¹¹ de anatomia musculorum digitorum pedis³¹²³¹³.
- [I.I.5.c.] Summa tertia est de nervis³¹⁴ et ipsius sunt sex³¹⁵ capitula³¹⁶³¹⁷:
- [I.I.5.c.1.] Capitulum primum est sermo universalis³¹⁸ de nervis proprie.
- [I.I.5.c.2.] Capitulum secundum est³¹⁹ de anatomia nervorum cerebri et semitarum ipsorum³²⁰.
- [I.I.5.c.3.] Capitulum tertium³²¹ de anatomia nervorum nuchae, colli et eius semitarum³²²³²³.
- [I.I.5.c.4.] Capitulum quartum de anatomia nervorum³²⁴ nuchae³²⁵ spondylium quae³²⁶ sunt [M 1vb] in rectitudine pectoris³²⁷.
- [I.I.5.c.5.] Capitulum quintum de anatomia nervorum³²⁸ *cathani*³²⁹.
- [I.I.5.c.6.] Capitulum sextum de anatomia nervorum nuchae³³⁰, *alhouisi*³³¹ et *alahososi*³³²³³³.
- [I.I.5.d.] Summa quarta est de arteriis cuius sunt quinque capitula³³⁴³³⁵:
- [I.I.5.d.1.] Capitulum primum est³³⁶ de qualitate³³⁷ arteriae. [A 1vb]
- [I.I.5.d.2.] Capitulum secundum est³³⁸ de anatomia arteriae³³⁹ *algueridi*³⁴⁰ –id est³⁴¹ venalis³⁴²–.
- [I.I.5.d.3.] Capitulum tertium est³⁴³ de anatomia arteriae³⁴⁴ ascendentis. [L 1vc]
- [I.I.5.d.4.] Capitulum quartum³⁴⁵ de anatomia duarum arteriarum *subeteni*³⁴⁶ –id est³⁴⁷ facientum³⁴⁷ *subet*³⁴⁸³⁴⁹–.
- [I.I.5.d.5.] Capitulum quintum³⁵⁰ de anatomia arteriae³⁵¹ descendentis³⁵².
- [I.I.5.e.] Summa quinta est de venis cuius sunt quinque capitula³⁵³³⁵⁴:
- [I.I.5.e.1.] Capitulum primum est³⁵⁵ de qualitate³⁵⁶ venarum. [Z 3vb]

[I.I.5.e.2.] Capitulum secundum³⁵⁷ de anatomia venae quae vocatur³⁵⁸ ‘porta’³⁵⁹.

[I.I.5.e.3.] Capitulum tertium³⁶⁰ de anatomia venae concavae³⁶¹ et eius³⁶² quod³⁶³ de³⁶⁴ ea ascendit.

[I.I.5.e.4.] Capitulum quartum est³⁶⁵ de anatomia venarum quae sunt in manibus.

[I.I.5.e.5.] Capitulum quintum³⁶⁶ de anatomia concavae³⁶⁷ descendens.

[I.I.6.] Doctrinae sextae est una summa et unum³⁶⁸ capitulum³⁶⁹:

[I.I.6.a.] Summa est³⁷⁰ de virtutibus cuius sunt sex capitula³⁷¹:

[I.I.6.a.1.] Capitulum primum³⁷² est³⁷³ de genere virtutum sermone universali.

[I.I.6.a.2.] Capitulum secundum³⁷⁴ de virtutibus naturalibus quibus ministratur.

[I.I.6.a.3.] Capitulum tertium³⁷⁵ de virtutibus naturalibus³⁷⁶ ministrantibus.

[I.I.6.a.4.] Capitulum quartum³⁷⁷ de virtutibus³⁷⁸ animalibus³⁷⁹ –id est ab animali³⁸⁰³⁸¹ [B 2ra]–.

[I.I.6.a.5.] Capitulum quintum³⁸² de virtutibus animalibus –ab³⁸³ anima³⁸⁴ –comprehendentibus.³⁸⁵

[I.I.6.a.6.] Capitulum sextum³⁸⁶ de virtutibus animalibus –id est³⁸⁷ ab anima³⁸⁸³⁸⁹ –motivis. [P 9va]

[I.I.6.1.] Capitulum postremum³⁹⁰ est³⁹¹ de opera[Y 1vb]tionibus.

Capitula ergo *fen* primae sunt³⁹² nonaginta duo.

[I.II.] *Fen* vero secundae sunt tres doctrinae³⁹³

[I.II.1.] Doctrina³⁹⁴ prima est de aegritudinibus³⁹⁵

[I.II.2.] Doctrina secunda est de causis

[I.II.3.] Doctrina tertia est³⁹⁶ de significationibus³⁹⁷

[I.II.1.] Doctrinae vero³⁹⁸ primae sunt octo capitula³⁹⁹:

[I.II.1.1.] Capitulum primum est [M 1vc] de demonstratione –vel de⁴⁰⁰ causae⁴⁰¹, et aegritudinis⁴⁰² et accidentis.

[I.II.1.2.] Capitulum secundum est⁴⁰³ de divisionibus dispositionum corporis et⁴⁰⁴ generibus aegritudinum⁴⁰⁵.

[I.II.1.3.] Capitulum tertium⁴⁰⁶ est⁴⁰⁷ de aegritudini[L 1vd]bus compositionis⁴⁰⁸.

[I.II.1.4.] Capitulum quartum est⁴⁰⁹ de aegritudinibus solutionis continuitatis⁴¹⁰.

[I.II.1.5.] Capitulum quintum⁴¹¹ de aegritudinibus compositis.

[I.II.1.6.] Capitulum sextum⁴¹²⁴¹³ de rebus quae cum⁴¹⁴ aegritudinibus numerantur⁴¹⁵.

[I.II.1.7.] Capitulum septimum de temporibus –vel horis^{416–417} aegritudinum.

[I.II.1.8.] Capitulum octavum⁴¹⁸ de complendo sermone⁴¹⁹ in aegritudinibus⁴²⁰.

[I.II.2.] Doctrinae secundae sunt duae summae⁴²¹

[I.II.2.a.] Summa prima est de rebus quae accidunt ab aliqua⁴²² causarum⁴²³ communium⁴²⁴

[I.II.2.b.] Summa⁴²⁵ secunda est de numeratione⁴²⁶ uniuscuiusque causae⁴²⁷ dispositionis corporalis⁴²⁸.

[I.II.2.a.] Summae autem⁴²⁹ primae sunt decem et novem⁴³⁰ capitula⁴³¹: [V 2ra]

[I.II.2.a.1.] Capitulum primum est sermo universalis de causis.

[I.II.2.a.2.] Capitulum secundum⁴³² de aere corpora circumdante⁴³³.

[I.II.2.a.3.] Capitulum tertium⁴³⁴ de naturis temporum.

[I.II.2.a.4.] Capitulum quartum⁴³⁵ de iudiciis⁴³⁶ temporum⁴³⁷ et ipsorum⁴³⁸ mutationibus –quae sunt contra cursum naturalem⁴³⁹.

[I.II.2.a.5.] Capitulum quintum⁴⁴⁰ de aere bono.

[I.II.2.a.6.] Capitulum sextum⁴⁴¹ de operationibus qualitatum aerum⁴⁴² et accidentium ex temporibus.

[I.II.2.a.7.] Capitulum septimum⁴⁴³ de iudiciis compositionis⁴⁴⁴ anni⁴⁴⁵.

[I.II.2.a.8.] Capitulum octavum⁴⁴⁶ de inpressione⁴⁴⁷ mutationum aerearum⁴⁴⁸ accidentalium⁴⁴⁹ quae non sunt contrariae cursui⁴⁵⁰ naturali.

[I.II.2.a.9.] Capitulum nonum⁴⁵¹ de inpressionibus mutationum⁴⁵² aerearum malarum⁴⁵³ quae sunt contra cursum naturalem⁴⁵⁴.

[I.II.2.a.10.] Capitulum decimum⁴⁵⁵ in⁴⁵⁶ sermone de naturis⁴⁵⁷ ventorum.

[I.II.2.a.11.] Capitulum undecimum⁴⁵⁸ de locutione in eis quae accidunt ex⁴⁵⁹ locis habitabilibus⁴⁶⁰. [A 1vc; L 2ra]

[I.II.2.a.12.] Capitulum duodecimum⁴⁶¹ de eis⁴⁶² quae accidunt ex motu⁴⁶³ et quiete^{464, 465}.

[I.II.2.a.13.] Capitulum tertium decimum⁴⁶⁶ de eis⁴⁶⁷ quae accidunt ex somno et vigilia.

[I.II.2.a.14.] Capitulum quartum decimum⁴⁶⁸ de eis⁴⁶⁹ quae accidunt ex motibus [M 1vd] animalibus –ab⁴⁷⁰ anima⁴⁷¹–.

[I.II.2.a.15.] Capitulum quintum decimum⁴⁷² de eis⁴⁷³ quae [Y 1vc] accidunt ex⁴⁷⁴ eis quae comeduntur⁴⁷⁵ et bibuntur⁴⁷⁶.

[I.II.2.a.16.] Capitulum sextum decimum⁴⁷⁷ de dispositionibus⁴⁷⁸ aquarum.

[I.II.2.a.17.] Capitulum septimum decimum⁴⁷⁹ de eis⁴⁸⁰⁴⁸¹ quae accidunt ex retentione⁴⁸² et inanitione.

[I.II.2.a.18.] Capitulum octavum decimum est sermo⁴⁸³ de causis –vel⁴⁸⁴ de rebus⁴⁸⁵– quae accidunt corpori et non sunt⁴⁸⁶ necessariae neque⁴⁸⁷ nocivae⁴⁸⁸.

[I.II.2.a.19.] Capitulum nonum decimum⁴⁸⁹ de eis⁴⁹⁰ quae accidunt ex balneo⁴⁹¹ et statione⁴⁹² in sole⁴⁹³⁴⁹⁴.

[I.II.2.b.] Summae secundae sunt viginti novem⁴⁹⁵ capitula⁴⁹⁶:

[I.II.2.b.1.] Capitulum primum est⁴⁹⁷ de calefacientibus.

[I.II.2.b.2.] Capitulum secundum⁴⁹⁸ de infrigidantibus⁴⁹⁹.

[I.II.2.b.3.] Capitulum tertium⁵⁰⁰ de humectan[B 2rb]tibus⁵⁰¹.

[I.II.2.b.4.] Capitulum quartum⁵⁰² de desiccantibus⁵⁰³.

[I.II.2.b.5.] Capitulum quintum⁵⁰⁴ de corrumpentibus⁵⁰⁵ figuram.

[I.II.2.b.6.] Capitulum sextum⁵⁰⁶ de causis oppilationis⁵⁰⁷ et stricturae⁵⁰⁸ foraminum.

[I.II.2.b.7.] Capitulum septimum⁵⁰⁹ de causis⁵¹⁰ dilatationis⁵¹¹ foraminum⁵¹²⁵¹³.

[I.II.2.b.8.] Capitulum octavum de causis asperitatis.

[I.II.2.b.9.] Capitulum nonum⁵¹⁴ de causis lenitatis.

[I.II.2.b.10.] Capitulum decimum⁵¹⁵ de causis dislocationis⁵¹⁶. [Z 4ra]

[I.II.2.b.11.] Capitulum undecimum⁵¹⁷ de causis malitiae⁵¹⁸ vicinitatis cum propinquitate.

[I.II.2.b.12.] Capitulum duodecimum⁵¹⁹ de causis malitiae vicinitatis cum elongatione.

[I.II.2.b.13.] Capitulum tertium decimum⁵²⁰ de causis motuum non [L 2rb] naturalium⁵²¹.

[I.II.2.b.14.] Capitulum quartum decimum⁵²² de causis⁵²³ augmenti quantitatis et numeri⁵²⁴. [P 9vb]

[I.II.2.b.15.] Capitulum quintum decimum⁵²⁵ de causis diminutionis.

[I.II.2.b.16.] Capitulum sextum decimum⁵²⁶ de causis solutionis communitatis⁵²⁷⁵²⁸.

[I.II.2.b.17.] Capitulum septimum decimum⁵²⁹ de causis ulceris⁵³⁰.

[I.II.2.b.18.] Capitulum octavum decimum⁵³¹ de causis apostematum.

[I.II.2.b.19.] Capitulum nonum decimum⁵³² de causis doloris absolute.

[I.II.2.b.20.] Capitulum vicesimum⁵³³ de causis uniuscuiusque dolorum⁵³⁴.

[I.II.2.b.21.] Capitulum vicesimum primum⁵³⁵ de causis sedandi dolorem.

[I.II.2.b.22.] Capitulum vicesimum secundum⁵³⁶ de eis⁵³⁷ quae proveniunt ex dolore⁵³⁸.

[I.II.2.b.23.] Capitulum vicesimum tertium⁵³⁹ de causis deliciarum.

[I.II.2.b.24.] Capitulum vicesimum quartum⁵⁴⁰ quomodo⁵⁴¹ ex motu provenit dolor.

[I.II.2.b.25.] Capitulum vicesimum quintum⁵⁴² quomodo provenit dolor⁵⁴³ ex humoribus malis⁵⁴⁴⁵⁴⁵.

[I.II.2.b.26.] Capitulum vicesimum sextum⁵⁴⁶ quomodo provenit dolor ex ventis⁵⁴⁷.

[I.II.2.b.27.] Capitulum vicesimum septimum⁵⁴⁸ de causis retentionis⁵⁴⁹ et inanitionis⁵⁵⁰.

[I.II.2.b.28.] Capitulum vicesimum octavum⁵⁵¹ de causis fastidii⁵⁵² et repletionis⁵⁵³.

[I.II.2.b.29.] Capitulum vicesimum nonum⁵⁵⁴ de causis debilitatis membrorum.

[I.II.3.] Doctrinae tertiae⁵⁵⁵, *fen* secundae⁵⁵⁶, sunt undecim⁵⁵⁷ capitula et duae summae⁵⁵⁸⁵⁵⁹:

[I.II.3.1.] Capitulum primum est⁵⁶⁰ sermo universalis⁵⁶¹⁵⁶² de accidentibus et significationibus. [Y 1vd]

[I.II.3.2.] Capitulum secundum⁵⁶³ de signis⁵⁶⁴ differentiae⁵⁶⁵ inter aegritudines proprias et quae sunt in communitate⁵⁶⁶.

[I.II.3.3.] Capitulum tertium⁵⁶⁷ de signis complexionum⁵⁶⁸. [V 2rb]

[I.II.3.4.] Capitulum quartum⁵⁶⁹ de comprehensione⁵⁷⁰ signorum⁵⁷¹⁵⁷² aequalis complexionis.

[I.II.3.5.] Capitulum quintum⁵⁷³ de signis eius qui⁵⁷⁴ egreditur ab aequalitate superflue⁵⁷⁵⁵⁷⁶.

[I.II.3.6.] Capitulum sextum⁵⁷⁷ de signis significantibus repletionem⁵⁷⁸.

[I.II.3.7.] Capitulum septimum⁵⁷⁹ de signis quibus significatur⁵⁸⁰ quando quilibet humorum⁵⁸¹ est superans⁵⁸². [L 2rc]

[I.II.3.8.] Capitulum octavum⁵⁸³ de signis⁵⁸⁴ significantibus oppilationes⁵⁸⁵.

[I.II.3.9.] Capitulum nonum⁵⁸⁶ de signis significantibus ventositates. [A 2ra]

[I.II.3.10.] Capitulum decimum⁵⁸⁷ de signis significantibus apostemata.

[I.II.3.11.] Capitulum undecimum⁵⁸⁸ de significationibus⁵⁸⁹ solutionis continuitatis.

[I.II.3.a.] Summa prima, doctrinae tertiae, *fen* secundae, est⁵⁹⁰ de pulsu⁵⁹¹ cuius sunt decem et novem capitula⁵⁹²⁵⁹³:

[I.II.3.a.1.] Capitulum primum est locutio universalis de pulsu.

[I.II.3.a.2.] Capitulum secundum⁵⁹⁴ de pulsu aequali et inaequali⁵⁹⁵.

[I.II.3.a.3.] Capitulum tertium est⁵⁹⁶ de speciebus pulsus⁵⁹⁷.

[I.II.3.a.4.] Capitulum quartum⁵⁹⁸ quae ex speciebus pulsus sit⁵⁹⁹ naturalis⁶⁰⁰.

[I.II.3.a.5.] Capitulum quintum⁶⁰¹ de causis specierum pulsus.

[I.II.3.a.6.] Capitulum sextum⁶⁰² de eis⁶⁰³ quae faciunt causas retentivas⁶⁰⁴ et suis definitionibus⁶⁰⁵.

[I.II.3.a.7.] Capitulum septimum⁶⁰⁶ de pulsu aetatum, et⁶⁰⁷ masculorum et feminarum.

[I.II.3.a.8.] Capitulum octavum⁶⁰⁸ de pulsu complexionum.

[I.II.3.a.9.] Capitulum nonum⁶⁰⁹ de pulsu temporum.

- [I.II.3.a.10.] Capitulum decimum⁶¹⁰ de pulsu regionum⁶¹¹.
- [I.II.3.a.11.] Capitulum undecimum quid⁶¹² operetur in pulsu⁶¹³ quod comeditur et bibitur.
- [I.II.3.a.12.] Capitulum duodecimum⁶¹⁴ quid [B 2va] agat somnus et vigilia in pulsu.
- [I.II.3.a.13.] Capitulum tertium decimum⁶¹⁵ de iudiciis pulsus exercitii⁶¹⁶⁶¹⁷.
- [I.II.3.a.14.] Capitulum quartum decimum⁶¹⁸ de iudiciis pulsus eorum qui balneati sunt.
- [I.II.3.a.15.] Capitulum quintum decimum⁶¹⁹ de pulsu⁶²⁰ qui est mulierum proprius⁶²¹ et est⁶²² pulsus praegnantium.
- [I.II.3.a.16.] Capitulum sextum decimum⁶²³ de pulsu dolorum.
- [I.II.3.a.17.] Capitulum⁶²⁴ septimum decimum⁶²⁵ de pulsu apostematum⁶²⁶.
- [I.II.3.a.18.] Capitulum octavum decimum de iudiciis pulsus accidentium⁶²⁷ animalium.
- [I.II.3.a.19.] Capitulum nonum decimum⁶²⁸ de mutationibus⁶²⁹ rerum quae sunt⁶³⁰ contra naturam, forma pulsus cum sermone universali⁶³¹⁶³².
- [I.II.3.b.] Summa secunda est de urina et egestionem cuius sunt tredecim capitula⁶³³:
- [I.II.3.b.1.] Capitulum primum est⁶³⁴ sermo universalis de urina. [L 2rd]
- [I.II.3.b.2.] Capitulum secundum⁶³⁵ de signis colorum urinae.
- [I.II.3.b.3.] Capitulum tertium⁶³⁶ de signis substantiae urinae et qualitate⁶³⁷ eius.
- [I.II.3.b.4.] Capitulum quartum⁶³⁸ de signis odoris⁶³⁹ urinae⁶⁴⁰.
- [I.II.3.b.5.] Capitulum quintum⁶⁴¹ de significationibus⁶⁴² quae colliguntur ex spuma. [Y 2ra]
- [I.II.3.b.6.] Capitulum sextum⁶⁴³ de significationibus⁶⁴⁴ specierum hypostasis. [P 9vc]
- [I.II.3.b.7.] Capitulum septimum⁶⁴⁵ de significationibus multitudinis urinae⁶⁴⁶ et ipsius paucitatis⁶⁴⁷. [Z 4rb]
- [I.II.3.b.8.] Capitulum octavum est summa⁶⁴⁸ sermonis⁶⁴⁹ de urina digesta sanativa.
- [I.II.3.b.9.] Capitulum nonum⁶⁵⁰ de urina aetatum.
- [I.II.3.b.10.] Capitulum decimum⁶⁵¹ de urina virorum⁶⁵² ac⁶⁵³ mulierum.
- [I.II.3.b.11.] Capitulum undecimum⁶⁵⁴ de rebus urinae animalium et quomodo est diversa ab urina⁶⁵⁵ hominis⁶⁵⁶ quibus⁶⁵⁷ probantur medici.
- [I.II.3.b.12.] Capitulum duodecimum⁶⁵⁸ de rebus liquidis⁶⁵⁹ quae urinae similes existunt⁶⁶⁰ et differentia⁶⁶¹ inter eas⁶⁶² et inter urinam.
- [I.II.3.b.13.] Capitulum tertium decimum⁶⁶³ de significationibus egestionis⁶⁶⁴.

Capitula ergo *fen* secundae sunt nonaginta novem.

[I.III.] **Fen autem⁶⁶⁵ tertiae est capitulum unum⁶⁶⁶ et doctrinae quinque⁶⁶⁷**

[I.III.0.1.] Capitulum singulare est de causis⁶⁶⁸⁶⁶⁹ sanitatis et aegritudinis et necessitate mortis.

[I.III.1.] Doctrina prima est⁶⁷⁰ de nutritione⁶⁷¹

[I.III.2.] Doctrina secunda de regimine communi⁶⁷² –*albaleghin*⁶⁷³, id est quattuordecim annis usque ad quinquaginta⁶⁷⁴–.

[I.III.3.] Doctrina tertia est⁶⁷⁵ de regimine⁶⁷⁶ senum.

[I.III.4.] Doctrina quarta est⁶⁷⁷ de regimine cuiuslibet corporis cuius complexio non est bona.

[I.III.5.] Doctrina quinta est⁶⁷⁸ de mutationibus⁶⁷⁹.

[I.III.1.] Doctrinae primae quae est de nutritione⁶⁸⁰ sunt quattuor capitula⁶⁸¹:

[I.III.1.1.] Capitulum primum est⁶⁸² de regimine infantis ex quo nascitur⁶⁸³ usque quo⁶⁸⁴ incipit⁶⁸⁵ ambulare.

[I.III.1.2.] Capitulum secundum est⁶⁸⁶ de regimine⁶⁸⁷ ablationis mamillae et ante. [A 2rb]

[I.III.1.3.] Capitulum tertium⁶⁸⁸ de aegritudinibus quae accidunt⁶⁸⁹ infantibus⁶⁹⁰. [L 2va]

[I.III.1.4.] Capitulum quartum⁶⁹¹ de regimine infantium⁶⁹² cum pervenerint⁶⁹³ ad pueritiam.

[I.III.2.] Doctrina secunda est⁶⁹⁴ de regimine quod est⁶⁹⁵ commune *albaleghin*⁶⁹⁶ cuius sunt decem et septem⁶⁹⁷ capitula⁶⁹⁸⁶⁹⁹:

[I.III.2.1.] Capitulum primum est summa sermonis de exercitio.

[I.III.2.2.] Capitulum secundum⁷⁰⁰ de speciebus exercitii⁷⁰¹. [V 2va]

[I.III.2.3.] Capitulum tertium⁷⁰² de hora incipiendi exercitium, et mensurandi⁷⁰³ et ordinandi ipsum.

[I.III.2.4.] Capitulum quartum⁷⁰⁴ de fricatione.

[I.III.2.5.] Capitulum quintum⁷⁰⁵ de balneatione et nominatione⁷⁰⁶ balneorum.

[I.III.2.6.] Capitulum sextum⁷⁰⁷ de ablutione⁷⁰⁸ cum aqua frigida.

[I.III.2.7.] Capitulum septimum⁷⁰⁹ de regimine comestionis.

[I.III.2.8.] Capitulum octavum⁷¹⁰ de regimine aquae et vini.

[I.III.2.9.] Capitulum nonum⁷¹¹ de somno et vigilia⁷¹².

[I.III.2.10.] Capitulum decimum⁷¹³ de eo [B 2vb] quod⁷¹⁴ oportet ut postremetur⁷¹⁵ ab hoc loco⁷¹⁶⁷¹⁷.

[I.III.2.11.] Capitulum undecimum de confortandis⁷¹⁸ membris debilibus⁷¹⁹.

[I.III.2.12.] Capitulum duodecimum⁷²⁰ de lassitudine⁷²¹ quae sequitur post exercitium. [Y 2rb]

[I.III.2.13.] Capitulum tredecimum⁷²² de alicibus et oscitationibus⁷²³.

[I.III.2.14.] Capitulum quartum decimum⁷²⁴ de medicatione⁷²⁵ lassitudinis⁷²⁶ exercitialis⁷²⁷⁷²⁸⁷²⁹.

[I.III.2.15.] Capitulum quintum decimum⁷³⁰ de aliis dispositionibus quae exercitium sequuntur et aliis⁷³¹.

[I.III.2.16.] Capitulum sextum decimum⁷³² de medicatione⁷³³ lassitudinis⁷³⁴ quae per se accidit.

[I.III.2.17.] Capitulum septimum decimum⁷³⁵ de regimine corporum quorum complexiones non sunt bonae.

[I.III.3.] Doctrina tertia est de regimine senum cuius sunt sex capitula⁷³⁶:

[I.III.3.1.] Capitulum primum est⁷³⁷ sermo universalis in regimine senum⁷³⁸.

[I.III.3.2.] Capitulum secundum⁷³⁹ de comestione senum.

[I.III.3.3.] Capitulum tertium⁷⁴⁰ de potu senum. [L 2vb]

[I.III.3.4.] Capitulum quartum⁷⁴¹ de apertione⁷⁴² oppilationis senum⁷⁴³.

[I.III.3.5.] Capitulum quintum⁷⁴⁴ de fricatione⁷⁴⁵ senum.

[I.III.3.6.] Capitulum sextum⁷⁴⁶ de exercitando senes.

[I.III.4.] Doctrina quarta⁷⁴⁷ est⁷⁴⁸ de regimine cuiuslibet corporum quorum complexio non est bona, cuius sunt quinque capitula⁷⁴⁹:

[I.III.4.1.] Capitulum primum est⁷⁵⁰ de rectificatione⁷⁵¹ complexionis cuius caliditas⁷⁵² est superflua.

[I.III.4.2.] Capitulum secundum⁷⁵³ de rectificatione complexionis cuius frigiditas⁷⁵⁴ est [P 10ra] superflua.

[I.III.4.3.] Capitulum tertium⁷⁵⁵ de regimine corporum⁷⁵⁶ quae cito incurrunt aegritudines.

[I.III.4.4.] Capitulum quartum⁷⁵⁷ de incrassatione⁷⁵⁸ macri.

[I.III.4.5.] Capitulum quintum⁷⁵⁹ de extenuatione crassi⁷⁶⁰.

[I.III.5.] Doctrina quinta est de mutationibus cuius est unum capitulum et una summa⁷⁶¹.

[I.III.5.1.] Capitulum est de regimine temporum cum rectificatione⁷⁶² aeris.

[I.III.5.a.] Summa est de regimine⁷⁶³ iter⁷⁶⁴ agentium cuius sunt octo capitula:

[I.III.5.a.1.] Capitulum primum est⁷⁶⁵ ad succurrendum ei quod⁷⁶⁶ prognosticat⁷⁶⁷ aegritudines⁷⁶⁸.

[I.III.5.a.2.] Capitulum secundum⁷⁶⁹ est sermo universalis de regimine⁷⁷⁰ iter⁷⁷¹ agentium.

[I.III.5.a.3.] Capitulum tertium⁷⁷² est⁷⁷³ de cautela a calore in itineribus et [Z 4va] quomodo regendi sunt in hora caloris.

- [I.III.5.a.4.] Capitulum quartum⁷⁷⁴ de regimine eius qui iter agit⁷⁷⁵ in frigore.
- [I.III.5.a.5.] Capitulum quintum⁷⁷⁶ de custodiendis extremitatibus a frigore.
- [I.III.5.a.6.] Capitulum sextum⁷⁷⁷ de custodiendo calore⁷⁷⁸ in itineribus.
- [I.III.5.a.7.] Capitulum septimum⁷⁷⁹ de custodiendo iter agentem⁷⁸⁰ ab impedimento aquarum diversarum⁷⁸¹. [A 2rc]
- [I.III.5.a.8.] Capitulum octavum⁷⁸² de regimine⁷⁸³ iter agentis⁷⁸⁴ in mari.

Capitula ergo *fen* tertiae sunt quadraginta duo⁷⁸⁵.

[I.IV.] ***Fen* vero quartae sunt triginta unum capitula⁷⁸⁶⁷⁸⁷** [L 2vc]

- [I.IV.1.] Capitulum primum est sermo universalis in medicando.
- [I.IV.2.] Capitulum secundum est⁷⁸⁸ ad medicandum aegritudines malae complexionis. [Y 2rc]
- [I.IV.3.] Capitulum tertium⁷⁸⁹ de⁷⁹⁰ ubi⁷⁹¹, et quomodo et quando⁷⁹² oportet⁷⁹³ ut⁷⁹⁴ fiat⁷⁹⁵ evacuatio.
- [I.IV.4.] Capitulum quartum⁷⁹⁶ de regulis communibus vomitui⁷⁹⁷ et inanitioni et quomodo vomitus aut medicina solutiva adtrahat⁷⁹⁸ superfluitatem⁷⁹⁹.
- [I.IV.5.] Capitulum quintum⁸⁰⁰ de inanitione⁸⁰¹ ventris et regulis eius. [B 3ra]
- [I.IV.6.] Capitulum sextum⁸⁰² de medicinae solutivae⁸⁰³ superfluitate⁸⁰⁴ et eius constrictione. [V 2vb]
- [I.IV.7.] Capitulum septimum ad succurrendum dispositioni⁸⁰⁵ illius⁸⁰⁶ in quo virtus superfluit⁸⁰⁷⁸⁰⁸ cathartici⁸⁰⁹.
- [I.IV.8.] Capitulum octavum⁸¹⁰ de eo qui bibit catharticum⁸¹¹ et non movetur ab eo.
- [I.IV.9.] Capitulum nonum⁸¹² de dispositionibus medicinarum solventium⁸¹³.
- [I.IV.10.] Capitulum decimum⁸¹⁴ de eo quod est inquirendum alibi de hoc capitulo.
- [I.IV.11.] Capitulum undecimum de vomitu.
- [I.IV.12.] Capitulum duodecimum⁸¹⁵ de eo quid oportet facere eum qui vomuit⁸¹⁶.
- [I.IV.13.] Capitulum tredecimum⁸¹⁷ de iuvamentis vomitus.
- [I.IV.14.] Capitulum quartum decimum⁸¹⁸ de impedimento vomitus superflui.
- [I.IV.15.] Capitulum quintum decimum⁸¹⁹ ad succurrendum dispositionibus quae accidunt vomenti.
- [I.IV.16.] Capitulum sextum decimum de eo in quo⁸²⁰ superfluit⁸²¹ vomitus. [Y 2rd]
- [I.IV.17.] Capitulum septimum decimum de clysteri⁸²².
- [I.IV.18.] Capitulum octavum decimum de sympasmatibus –vel linimentis–⁸²³⁸²⁴.

- [I.IV.19.] Capitulum nonum decimum de *notuleth*⁸²⁵ –id est cum aqua ab alto funditur⁸²⁶ super aliquem⁸²⁷, scilicet embrocationibus⁸²⁸–.
- [I.IV.20.] Capitulum vicesimum de minutione⁸²⁹.
- [I.IV.21.] Capitulum vicesimum primum de ventosis⁸³⁰.
- [I.IV.22.] Capitulum vicesimum secundum de sanguisugis⁸³¹.
- [I.IV.23.] Capitulum vicesimum tertium de retentione⁸³² evacuationum⁸³³.
- [I.IV.24.] Capitulum vicesimum quartum de medicationibus oppilationum⁸³⁴.
- [I.IV.25.] Capitulum vicesimum quintum⁸³⁵ de medicationibus apostematum⁸³⁶.
- [I.IV.26.] Capitulum vicesimum sextum ad aperiendum⁸³⁷ apostemata⁸³⁸.
- [I.IV.27.] Capitulum vicesimum septimum ad medicandum⁸³⁹ putrefactionem membri⁸⁴⁰.
- [I.IV.28.] Capitulum vicesimum octavum ad medicandum⁸⁴¹ solutionem continuitatis⁸⁴²⁸⁴³.
- [I.IV.29.] Capitulum⁸⁴⁴ vicesimum nonum ad cauterizandum⁸⁴⁵.
- [I.IV.30.] Capitulum tricesimum ad sedandum dolores⁸⁴⁶.
- [I.IV.31.] Capitulum⁸⁴⁷ tricesimum primum a quibus medicationibus⁸⁴⁸ est nobis⁸⁴⁹ incipiendum⁸⁵⁰.

Omnia⁸⁵¹ igitur⁸⁵² capitula huius primi libri sunt ducenta⁸⁵³ et⁸⁵⁴ sexaginta tria⁸⁵⁵.

[I.I] <FEN I>

[I.I.1.] <Doctrina prima>

[I.I.1.1.] Capitulum primum, doctrinae primae, *fen* primae⁸⁵⁶⁸⁵⁷, libri primi⁸⁵⁸⁸⁵⁹, est⁸⁶⁰ de definitione medicinae [A 2va]

Dico quod medicina est scientia qua humani corporis dispositiones noscuntur ex parte qua sanatur et ab ea removetur ut habita sanitas conservetur et amissa recuperetur. Potest autem aliquis dicere quod medicina dividitur in theoreticam et practicam, sed tu ipsam totam posuisti theoreticam cum dixisti quod est scientia. Nos vero⁸⁶¹ respondebimus tunc⁸⁶² et dicemus quod artium quiddam est quod⁸⁶³ est theoretica et practica et de philosophia quod⁸⁶⁴ est theoretica et practica⁸⁶⁵, et de medicina dicitur quod est theoretica et practica. In unaquaque⁸⁶⁶ autem⁸⁶⁷ harum⁸⁶⁸ divisionum aliud volumus dicere, cum [Z 4vb] dicimus theoreticam et⁸⁶⁹ aliud cum⁸⁷⁰ dicimus practicam. Non tamen est nobis necesse⁸⁷¹ declarare diversitatem quae inter eas⁸⁷² [B 3rb] existit nisi in medicina.

Cum ergo de medicina dixerimus quod eius⁸⁷³ est theoretica⁸⁷⁴ et ex ea⁸⁷⁵ est⁸⁷⁶ practica⁸⁷⁷, non est aestimandum⁸⁷⁸ quod velimus dicere quod una divisionum medicinae est scire et altera operari, quemadmodum multi⁸⁷⁹ hunc locum perscrutantes⁸⁸⁰ aestimant⁸⁸¹. Sed debes scire quod illud quod

volumus est aliud et⁸⁸² quod nulla duarum⁸⁸³ divisionum medicinae est nisi scientia, sed una earum⁸⁸⁴ est ad scienda⁸⁸⁵ principia et altera ad sciendam⁸⁸⁶ operandi qualitatem⁸⁸⁷. Post⁸⁸⁸ vero primam earum nomine scientiae aut theoricæ adpropriavimus et alteram adpropriavimus⁸⁸⁹ nomine practicae⁸⁹⁰.

Per theoreticam vero ipsius –significamus quod est scientia in ea⁸⁹¹ faciens acquirere credulitatem tantum⁸⁹²⁸⁹³ – volumus⁸⁹⁴ quod quando eam sciverimus sententiam⁸⁹⁵ –vel⁸⁹⁶ scientiam–⁸⁹⁷ tantum adquiremus, ita quod in declaratione qualitatis⁸⁹⁸ operationis nos non mitemus⁸⁹⁹, sicut dicitur in medicina quod genera febrium sunt tria et quod complexiones sunt novem. Et per practicam ipsius⁹⁰⁰ volumus non operationem⁹⁰¹ in effec[P 10rb]tu [V 2/2ra] neque⁹⁰² laborem motionum corporearum. Sed divisionem operationis medicinae quae cum eam sciverimus auxiliabitur nobis ad acquirendam⁹⁰³ sententiam⁹⁰⁴ et ipsa sententia⁹⁰⁵ erit in qualitate operationis, sicut dicitur in medicina quod⁹⁰⁶ apostematibus calidis adhibenda⁹⁰⁷ sunt in principio⁹⁰⁸ quae repellant, et infrigident et inspissent. Et postea repellentia⁹⁰⁹ cum⁹¹⁰ resolventibus temperabimus et post statum. Postea⁹¹¹ in declinatione sufficienter⁹¹² mollificantia resolventia⁹¹³, [Y 2va] praeterquam⁹¹⁴ in apostematibus quae sunt de materiis quas membra expellunt principalia. Haec igitur doctrina⁹¹⁵ in sententia⁹¹⁶ tibi auxiliatur⁹¹⁷ et haec sententia⁹¹⁸ est⁹¹⁹ declaratio qualitatis operationis. Cumque duarum divisionum qualitatem sciveris⁹²⁰, –iam scientia operativa tibi⁹²¹ acquisita erit⁹²²– iam scientiam scientialem⁹²³ et scientiam operativam⁹²⁴⁹²⁵ adeptus eris et si numquam operatus fueris.

Nec⁹²⁶ etiam potest aliquis dicere quod dispositiones corporis humani⁹²⁷ sint⁹²⁸ tres: sanitas, et⁹²⁹ aegritudo et dispositio quae non est sanitas neque⁹³⁰ aegritudo cum tibi duae suffecerint. Possibile namque est ut, cum huiusmodi⁹³¹ dictor bene consideraverit, non inveniat⁹³² unam duarum rerum⁹³³ adfirmantem hanc trinitatem neque⁹³⁴ negantem. Amplius si haec trinitas necessaria fuerit quod diximus tibi removeri a sanitate colliget infirmitatem⁹³⁵ et dispositionem tertiam quam non habere sanitatis definitionem posuerunt quae est habitus aut⁹³⁶ dispositio [B 3va] ex qua operationes⁹³⁷ subiecti ipsius sani –vel salvi⁹³⁸– proveniunt. Neque huius definitionis oppositum⁹³⁹, nisi sanitatem definierint⁹⁴⁰, quemadmodum desideraverunt⁹⁴¹ et posuerunt⁹⁴² in ea⁹⁴³ conditionem⁹⁴⁴ qua non indigent.

Praeterea⁹⁴⁵ cum medicis in hoc non litigemus⁹⁴⁶. Neque enim sum qui cum eis in huiusmodi⁹⁴⁷⁹⁴⁸ disputare⁹⁴⁹ debeam. Neque litigium hoc eis nec⁹⁵⁰ illis qui contra⁹⁵¹ eos sunt in medicina auxiliabitur. Huius autem certitudo alterius⁹⁵² doctrinae principiis pertinet.

[I.1.2.] Capitulum secundum⁹⁵³⁹⁵⁴ de subiectis medicinae

Quoniam medicina corpus humanum ex parte unde sanatur et a sanitate removetur, considerat et cuiusque rei scientia non acquiritur nec completur cum causas habuerit, nisi per sui⁹⁵⁵ causas sciatur, ergo debemus in medicina scire sanitatis et aegritudinis causas et quare⁹⁵⁶ sanitas, et aegritudo et earum⁹⁵⁷ causae plerumque⁹⁵⁸ sunt manifestae, plerumque occultae quae non sensu neque⁹⁵⁹ nisi per significationes accidentium comprehenduntur. Debemus etiam⁹⁶⁰ in medicina scire⁹⁶¹ accidentia quae in sanitate accidunt et aegritudine.

Iam autem declaratum fuit⁹⁶² in scientiis⁹⁶³ veridicis⁹⁶⁴ quod rei scientia non acquiritur⁹⁶⁵ nisi per scientiam causarum et principiorum ipsius⁹⁶⁶. Si⁹⁶⁷ causas habuerit et principia aut non completur⁹⁶⁸ nisi ex parte sciendi eius accidentia et comitantia⁹⁶⁹ essentialia. Causarum vero sunt quattuor⁹⁷⁰ species: materiales, efficientes⁹⁷¹, formales, [L 3rb] et⁹⁷² finales.

Causae vero materiales⁹⁷³ positae in quibus sanitas et aegritudo mesurantur⁹⁷⁴ sunt subiectum quidem propinquum membrum aut spiritus et subiectum quidem⁹⁷⁵⁹⁷⁶ longin[Z 5ra]quum. Humores⁹⁷⁷ et eis⁹⁷⁸ longiora sunt elementa. Et haec duo sunt subiecta secundum compositionem, licet sint cum alteratione⁹⁷⁹⁹⁸⁰. –Hoc ideo dicit: Quoniam antiqui philosophi⁹⁸¹ dicebant corpora⁹⁸² componi⁹⁸³ ex athomis absque resolutione aliqua. Iste vero est contra eos ostendens ex athomis

nihil⁹⁸⁴ componi⁹⁸⁵⁹⁸⁶–. In cuiusque⁹⁸⁷ autem rei compositione et alteratione⁹⁸⁸ quae sic ponitur [A 2vb] ad aliquam pervenitur unitatem. Et haec unitas ad quam huiusmodi revertitur multitudo aut est complexio aut⁹⁸⁹ forma⁹⁹⁰. Complexio vero est secundum alterationem⁹⁹¹ et forma⁹⁹² secundum compositionem.

Efficientes autem causae⁹⁹³ sunt causae permutantes et conservantes humani corporis dispositiones, sicut sunt: aeres et quae⁹⁹⁴ eis⁹⁹⁵ continuantur et comestiones, et aquae, et potus, et quae eis continuantur⁹⁹⁶, et⁹⁹⁷ evacuatio, et⁹⁹⁸ retentio, et regiones, et civitates –vel⁹⁹⁹ loca¹⁰⁰⁰ habitabilia¹⁰⁰¹– et quae eis continuantur¹⁰⁰²¹⁰⁰³, et¹⁰⁰⁴ motus et quietes¹⁰⁰⁵ corporei et animales, et ex eis sunt somnus, et¹⁰⁰⁶ vigiliae, et alteratio¹⁰⁰⁷ in aetatibus, et diversitas¹⁰⁰⁸ in eis¹⁰⁰⁹, et in generibus, et in¹⁰¹⁰ artibus, et in¹⁰¹¹ moribus et in rebus quae humano superveniunt corpori¹⁰¹² ipsum tangentibus, sive sint contra naturam¹⁰¹³ sive non sint contra naturam¹⁰¹⁴. [B 3vb]

Formales¹⁰¹⁵ vero [V 2/2rb] causae sunt¹⁰¹⁶: complexiones, et virtutes quae post eas¹⁰¹⁷ eveniunt¹⁰¹⁸ et compositiones.

Causae autem finales¹⁰¹⁹ sunt operationes et in scientia quidem operationum est scientia¹⁰²⁰ virtutum procul dubio et scientia spirituum qui sunt virtutum subiecta¹⁰²¹, quemadmodum modo declarabimus.

Haec ergo¹⁰²² sunt¹⁰²³ subiecta¹⁰²⁴ doctrinae medicinalis, unde¹⁰²⁵ aliquis –id est per quem¹⁰²⁶– inquit de corpore humano quomodo sanatur aut infirmatur¹⁰²⁷. Huius autem inquisitionis perfectionem¹⁰²⁸, scilicet ut sanitas conservetur¹⁰²⁹ et aegritudo removeatur, oportet etiam habere partes¹⁰³⁰ secundum istarum duarum¹⁰³¹ dispositionum¹⁰³² et suorum instrumentorum –instrumenta sanitatis et¹⁰³³ aegritudinis intelligit potiones, et¹⁰³⁴ electuaria, et syrupos, et chirurgica¹⁰³⁵ instrumenta et hiis similia¹⁰³⁶– causas.

Et huius quidem causa est regimen –vel praeparatio¹⁰³⁷– cum comestione et potu, et electio¹⁰³⁸ aeris, et mensura motus¹⁰³⁹ et quietis et medicatio cum medicina –sive solutiva sive constrictiva¹⁰⁴⁰ et¹⁰⁴¹ similibus¹⁰⁴²– et medicatio manualis –sicut chirurgia¹⁰⁴³–.

Hoc autem totum apud medicos est secundum tres species: sanorum¹⁰⁴⁴, et¹⁰⁴⁵ aegrorum et mediorum¹⁰⁴⁶ quos¹⁰⁴⁷ modo nominabimus et dicemus quomodo inter duas divisiones¹⁰⁴⁸ inter quas procul dubio non est medium, media vocentur¹⁰⁴⁹. Et¹⁰⁵⁰ postquam iam divisimus has demonstrationes¹⁰⁵¹, tunc iam collectum est¹⁰⁵²¹⁰⁵³ nobis quod medicina tractat de elementis¹⁰⁵⁴, et complexionibus, et humoribus, et membris simplicibus et compositis, et spiritibus, [Y 2vb] et virtutibus eorum naturalibus et animalibus¹⁰⁵⁵ –id est¹⁰⁵⁶ ab animali, ab anima¹⁰⁵⁷¹⁰⁵⁸– et operationibus et dispositionibus¹⁰⁵⁹ corporis, scilicet sanitate, et aegritudine, et medio, et causis¹⁰⁶⁰ earum¹⁰⁶¹, scilicet comestione¹⁰⁶², et potu, et aeribus, et aquis, et regionibus, et motibus, et quietibus corporeis¹⁰⁶³, et animalibus, et aetatibus, et generibus et extrinsecus¹⁰⁶⁴ accidentibus quae corpori eveniunt ex rebus extraneis¹⁰⁶⁵ et regimine¹⁰⁶⁶ –vel praeparatione¹⁰⁶⁷–¹⁰⁶⁸ cum comestionibus, et potibus¹⁰⁶⁹, et medicinis, et manuum operationibus ad sanitatem conservandam et unamquamque¹⁰⁷⁰ aegritudinem¹⁰⁷¹ medicandam¹⁰⁷².

Harum vero¹⁰⁷³ rerum quaedam sunt de quibus medico¹⁰⁷⁴ nihil aliud est¹⁰⁷⁵ agendum¹⁰⁷⁶, nisi ut quid sint¹⁰⁷⁷ tantum essentiali formatione¹⁰⁷⁸ informet et utrum sint vel non sint doctori sapientiae physicalis credat et earum sunt¹⁰⁷⁹ de¹⁰⁸⁰ quibus in sua arte ratiocinari debet. Quae ergo¹⁰⁸¹ earum¹⁰⁸² sunt sicut principia utrum sint vel non sint credere debet¹⁰⁸³. Scientiarum¹⁰⁸⁴ namque particularium principia credita recipiuntur¹⁰⁸⁵ et¹⁰⁸⁶ in aliis scientiis quae secundum ordinem sunt¹⁰⁸⁷ ante eas¹⁰⁸⁸ ratiocinantur et ita fit¹⁰⁸⁹ donec scientiarum omnium¹⁰⁹⁰¹⁰⁹¹ principia ad philosophiam primam quae metaphysica nuncupatur eleventur.

Cumque aliquis medicorum –vel prolocutorum¹⁰⁹²– loqui inceperit¹⁰⁹³ et adfirmare elementa¹⁰⁹⁴, et complexionem¹⁰⁹⁵ et quae ista sequuntur ex eis quae scientiae naturalis subiecta¹⁰⁹⁶

existunt¹⁰⁹⁷¹⁰⁹⁸ adgressus¹⁰⁹⁹ fuerit: errabit ideo¹¹⁰⁰ quod in scientiam medicinae mittit quod eius non est et errabit, quia [P 10va] se aliquid¹¹⁰¹ [B 4ra] declarasse aestimabit¹¹⁰² cum nihil declaraverit¹¹⁰³. – Illa autem quae necesse est ut medicus formet ea per quiditatem¹¹⁰⁴ et credat quae¹¹⁰⁵ ex eis sunt non manifesta¹¹⁰⁶ esse per avitatem¹¹⁰⁷ sunt ista summa¹¹⁰⁸– Eius¹¹⁰⁹ vero de quibus¹¹¹⁰¹¹¹¹ –ex vel¹¹¹² de quo¹¹¹³– medicus formare debet¹¹¹⁴ quid sit¹¹¹⁵ –sint¹¹¹⁶– et utrum¹¹¹⁷ sit¹¹¹⁸ –sint¹¹¹⁹– vel non sit¹¹²⁰ cuius –vel non quorum¹¹²¹– esse non est manifestum credere.

Haec est summa: Elementa an sint¹¹²² et quot sint¹¹²³ et quomodo sint¹¹²⁴ et complexiones quae sint¹¹²⁵ et an sint et¹¹²⁶ quot sint¹¹²⁷¹¹²⁸¹¹²⁹, et humores¹¹³⁰ etiam¹¹³¹ an sint, et quot sint et quomodo sint¹¹³²; et virtutes utrum sint [Z 5rb] et quot sint¹¹³³¹¹³⁴ et spiritus utrum¹¹³⁵ sint et quot sint¹¹³⁶ et ubi sint et quaeque¹¹³⁷ –in omni mutatione res aliquam¹¹³⁸ adsumit¹¹³⁹ dispositionem quam non habebat prius ut cum aliquid de calido¹¹⁴⁰ mutatur in frigidum¹¹⁴¹. Quod vero non mutatur sed moratur causam habet¹¹⁴², quoniam aliqua causa est quae non permittit ipsum mutari ut viscositas vel frigidus humor¹¹⁴³– mutatio habet¹¹⁴⁴ dispositionem et eius mora habet causam et causae quot sint.

Membra autem et eorum iuvamenta, sensu et anatomia discernere debet. Ea autem de quibus formando ratiocinari debet¹¹⁴⁵ sunt aegritudines, et earum causae particulares, et earum signa et qualiter aegritudo removeatur¹¹⁴⁶ et sani[L 3va]tas conservetur.

Et cuiuscumque¹¹⁴⁷ eorum¹¹⁴⁸ esse occultum fuerit ad illud declarandum demonstrationem adferre¹¹⁴⁹ debet ipsum dividendo¹¹⁵⁰, et¹¹⁵¹ numerando¹¹⁵² et complendo. Galienus namque cum demonstrativam argumentationem super divisionem¹¹⁵³ primam facere adgressus est, non debet adgredi¹¹⁵⁴ in quantum est medicus¹¹⁵⁵, sed in quantum est philosophus. In scientia enim¹¹⁵⁶ naturali debet loqui sicut¹¹⁵⁷ *alfachi*¹¹⁵⁸ –Hoc apud Arabes¹¹⁵⁹ habent enim *alfachi*¹¹⁶⁰ qui docet eos qualiter debeant orare, et in¹¹⁶¹ matrimonia¹¹⁶² contrahere; et huiusmodi alia¹¹⁶³ quae dicuntur communitas¹¹⁶⁴, hoc tamen non est eius, immo alterius qui praeest et altior¹¹⁶⁵ vocatur *mutachelin*¹¹⁶⁶¹¹⁶⁷–, qui cum adfirmare¹¹⁶⁸ adgressus fuerit [V 2/2va] quod¹¹⁶⁹ communitatem sequi debent¹¹⁷⁰¹¹⁷¹, non debet¹¹⁷² loqui de hoc in quantum ipse¹¹⁷³ est *alfachi*¹¹⁷⁴, sed in quantum¹¹⁷⁵ est *mutachelin*¹¹⁷⁶. Medicus¹¹⁷⁷ [M 2ra] namque¹¹⁷⁸ in quantum est¹¹⁷⁹ medicus¹¹⁸⁰ et *alfachi* in quantum est *alfachi*¹¹⁸¹, non potest de hoc ratiocinari. Quod si non, pervenimus ad circuitionem. [A 3ra]

[I.I.2.] <Doctrina secunda>

[I.I.2.1.] Doctrina secunda est de elementis cuius¹¹⁸² est unum¹¹⁸³ capitulum¹¹⁸⁴

Elementa sunt corpora et sunt partes primae¹¹⁸⁵¹¹⁸⁶ corporis¹¹⁸⁷ humani et aliorum¹¹⁸⁸ quae in corpora diversarum formarum dividi minime possunt, ex quorum commixtione¹¹⁸⁹ species diversae¹¹⁹⁰¹¹⁹¹ generatorum¹¹⁹² fiunt. Medicus autem¹¹⁹³ physico credere debet quod sunt quattuor et¹¹⁹⁴ non plura, quorum: duo¹¹⁹⁵ sunt levia¹¹⁹⁶ et duo gravia. Levia sunt ignis et aer; gravia¹¹⁹⁷ terra et aqua.

Terra¹¹⁹⁸ est corpus simplex cuius locus naturalis¹¹⁹⁹ in medio totius existit, in quo naturaliter manet quieta, et ad¹²⁰⁰ ipsum cum ab eo¹²⁰¹ separata fuerit naturaliter movetur. Et hoc quidem eius¹²⁰² naturalis gravitas existit. Cuius quidem natura frigida est¹²⁰³ et sicca. Ipsa enim talis exstat¹²⁰⁴ quod si dimissa fuerit neque¹²⁰⁵ alia¹²⁰⁶ res extrinseca eam converterit. Apparebit ex ea frigiditas sensibilis et siccitas. Eius vero esse in generatis iuvamentum praestat¹²⁰⁷ ad retentionem faciendam [B 4rb] et fixationem et ad servandas¹²⁰⁸ figuras et formas¹²⁰⁹.

Aqua autem est corpus simplex cuius naturalis locus¹²¹⁰ est ut sit circumdans terram et circumdata ab aere cum in¹²¹¹ suis sitibus¹²¹² naturalibus permanserint¹²¹³. Et hoc quidem est eius gravitas¹²¹⁴ comparativa. Quae frigida est et humida¹²¹⁵, scilicet eius natura talis existit quod¹²¹⁶ si dimissa fuerit sicut est nec¹²¹⁷ ulla causa extrinseca¹²¹⁸ ei contraria fuerit, apparebit ex ea frigiditas

sensibilis et dispositio quae est humiditas¹²¹⁹. Et ipsa quidem est eius generatio –vel esse^{1220–1221} in creatione sua¹²²² quae reddit¹²²³ eam aptam ad spargendum¹²²⁴ et extendendum¹²²⁵ pro qualibet re, quamvis sit pauca¹²²⁶, et recipit omnem figuram quae est, sed non retinet. Cuius esse¹²²⁷ in generatis iuvamentum praestat ad figurandas¹²²⁸ formas quas¹²²⁹ in suis divisionibus aliqui figurare volunt et ad figurandum, et¹²³⁰ lineandum et temperandum. Humidum enim, licet cito formas figurales¹²³¹ amit[Y 6ra]tat¹²³², cito tamen eas recipit, sicut siccum, licet duriter¹²³³ eas¹²³⁴ suscipiat¹²³⁵, duriter¹²³⁶ tamen retinet eas. Cumque humidum et siccum se adinvicem temperaverint, adipiscetur¹²³⁷ siccum ab humido ut cito suscipiat tensionem et facile figurari et adquiret humidum a sicco ut retineat firmiter quod in eo accidit ex rectificatione et aequatione¹²³⁸. Et propter humidum prohibetur¹²³⁹ siccum a sua separatione¹²⁴⁰ et propter siccum prohibetur¹²⁴¹ humidum a sua fluxibilitate.

Aer autem¹²⁴² est corpus simplex¹²⁴³ cuius naturalis locus¹²⁴⁴ est ut sit super aquam et sub igne. Haec¹²⁴⁵ enim¹²⁴⁶ est eius levitas comparativa¹²⁴⁷. Ipsius vero natura calida est et humida¹²⁴⁸ secundum regulam –id est si¹²⁴⁹ dimissus fuerit sicut est et res extrinseca ipsum¹²⁵⁰ non inpedierit^{1251–1252} quam diximus. Cuius quidem esse in generatis iuvat ut rarificentur¹²⁵³, et subtilentur, et adlevientur et ad [Z 5va] superiora¹²⁵⁴ eleventur.

Ignis vero est corpus simplex¹²⁵⁵ cuius naturalis locus super omnes elementarias existit partes qui est concava caeli superficies¹²⁵⁶. Ipse namque ad caelum pervenit¹²⁵⁷. Et haec¹²⁵⁸ quidem est eius levitas absoluta, cuius natura calida est¹²⁵⁹ et sicca. Et eius esse¹²⁶⁰ in generatis praestat iuvamentum ut maturet¹²⁶¹, et subtiliet¹²⁶² et permisceat¹²⁶³, et ut eius penetratione currat per ea substantia aerea¹²⁶⁴ et ut duorum elementorum gravium frigidorum puram frigiditatem frangat^{1265–1266} et ut de elementaria proprietate –id est elementitate^{1267–1268}– ad complexionitatem redeant¹²⁶⁹. Duo autem gravia plus iuvant ad membrorum generationem¹²⁷⁰ et eorum quietem. Et duo levia plus iuvant ad generationem¹²⁷¹ spirituum et motionem [B 4va] eorum et¹²⁷² ad movenda membra, licet motor non sit¹²⁷³ nisi¹²⁷⁴ anima. Haec sunt elementa.

[I.I.3.] <Doctrina tertia¹²⁷⁵> [V 2/2vb]

[I.I.3.1.] Capitulum primum¹²⁷⁶ doctrinae tertiae de complexione¹²⁷⁷

Complexio est qualitas quae ex actione adinvicem et passione contrariarum¹²⁷⁸ qualitatum¹²⁷⁹ in elementis inventarum quorum¹²⁸⁰ partes ad tantam¹²⁸¹ parvitatem¹²⁸² redactae sunt ut cuiusque earum plurimum contingat plurimum alterius provenit –vel¹²⁸³ accidit¹²⁸⁴–. Cum enim adinvicem¹²⁸⁵ agunt et patiuntur suis virtutibus, accidit in earum summa qualitas in toto earum¹²⁸⁶ similis¹²⁸⁷, quae est complexio. Et quoniam virtutes primae quae sunt in ele[L 3vb]mentis praedictis sunt quattuor: caliditas¹²⁸⁸, frigiditas, humiditas et siccitas^{1289–1290}. Tunc¹²⁹¹ manifestum est quod complexiones in corporibus generatis et corruptis sunt per eas. Et illud quidem¹²⁹² est¹²⁹³ secundum quod oportet per divisionem rationalem¹²⁹⁴ cum consideratione absoluta absque ulla comparatione ad rem aliquam. Et¹²⁹⁵ est duobus modis, quorum unus est ut sit complexio aequalis¹²⁹⁶, ita ut quantitates¹²⁹⁷ qualitatum contrariarum in complexato sint aequales non superantes nec superatae et sit complexio –vel media¹²⁹⁸– aequalitatis¹²⁹⁹ in medio¹³⁰⁰ earum¹³⁰¹ vere. Alter vero modus est ut non sit complexio¹³⁰² qualitatum contrariarum¹³⁰³ media¹³⁰⁴ absolute, sed ad unam magis declinet¹³⁰⁵ extremitatum¹³⁰⁶ aut¹³⁰⁷ in contrarietate¹³⁰⁸ quae est inter caliditatem [A 3rb] et frigiditatem^{1309–1310} aut¹³¹¹ in contrarietate¹³¹² quae est inter humiditatem et siccitatem¹³¹³ aut inter utrasque. Quod autem in doctrina medicinae consideratur aequale et extra aequalitatem non est¹³¹⁴ hoc neque¹³¹⁵ illud¹³¹⁶, sed medicus [M 2rb] physico¹³¹⁷ credere debet quod aequale secundum hanc intentionem¹³¹⁸ quam diximus impossibile est aliquo modo inveniri quanto magis ut sit hominis complexio aut membri humani.

Debes autem scire quod aequale de quo medici in suis inquisitionibus tractant non est denominatum ab aequalitate in ¹³¹⁹ qua aequalitas cum pondere aequaliter ¹³²⁰ existit, sed denominatur a iustitia in divisione. Et hoc est quod complexionatum ¹³²¹ in primis attenditur ¹³²² sive sit corpus totum sive sit ¹³²³ membrum unum, ut sit in eo de elementis ¹³²⁴ cum suis quantitibus et qualitatibus mensura quam humana natura habere ¹³²⁵ debet ¹³²⁶ secundum meliorem proportionis et divisionis ¹³²⁷ aequitatem ¹³²⁸. Accidit autem ut haec divisio ¹³²⁹ cum homo eam ¹³³⁰ habuerit ¹³³¹ verae aequalitati ¹³³² quam primam ¹³³³ diximus valde sit ¹³³⁴ propinqua.

Huic vero aequalitati ¹³³⁵ quae secundum humana attenditur [B 4vb] corpora et quae est in comparatione ¹³³⁶ aliorum ¹³³⁷ quae hanc non habent aequalitatem ¹³³⁸ neque ¹³³⁹ habent propinquitatem aequalitatis quam prius nominavimus quam habet homo ¹³⁴⁰¹³⁴¹. Octo considerationum accidunt ¹³⁴² modi: aut enim ¹³⁴³ erit ¹³⁴⁴ secundum speciem comparatam ei quae ab ea diversificatur ¹³⁴⁵ et est [P 10vb] alia ab ea ¹³⁴⁶, aut ¹³⁴⁷ secundum speciem comparatam ei quod est diversum ab ea ¹³⁴⁸¹³⁴⁹ ex ¹³⁵⁰ eo quod est in ea, aut erit secundum aliquam partem speciei comparatam ei quod ab ea diversum existit et est extra ipsam et in eius specie ¹³⁵¹¹³⁵², aut erit secundum aliquam ¹³⁵³ partem ¹³⁵⁴ speciei comparatam ei quod diversum est ¹³⁵⁵ ab ea ex eo quod est in eius parte suae speciei ¹³⁵⁶, aut erit ¹³⁵⁷ secundum singulare comparatum ei quod ab eo est diversum et est extra ipsum ¹³⁵⁸, aut erit secundum ¹³⁵⁹ singulare comparatum ¹³⁶⁰ suis dispositionibus quae in ipso sunt, aut erit secundum membrum comparatum ei quod ab eo diversum existit ¹³⁶¹ ex ¹³⁶² eo quod est extra ipsum ¹³⁶³ in corpore suo, aut erit secundum membrum comparatum suis dis[Z 5vb]positionibus ¹³⁶⁴ in se ipso.

Primus modus ¹³⁶⁵ est ¹³⁶⁶ aequalitas quae in homine ad[Y 6rb]tenditur comparatione aliorum generatorum. Et est res magnam habens latitudinem quae definitione minime potest comprehendi nec etiam qualitercumque contingat existit, sed inter multitudinem et paucitatem duas obtinet extremitates ab una quarum ¹³⁶⁷ cum egressa fuerit ¹³⁶⁸ non poterit esse humana complexio.

Secundus ¹³⁶⁹ vero modus est medialis qui inter duas ¹³⁷⁰ extremitates huius latae complexionis existens invenitur in ¹³⁷¹ individuo ¹³⁷² quod est in ultimo ¹³⁷³ aequalitatis ex ¹³⁷⁴ specie ¹³⁷⁵ quae est in ¹³⁷⁶ fine aequalitatis ¹³⁷⁷ et in aetate in qua augmentum ¹³⁷⁸ ad suum pervenit finem. Et ¹³⁷⁹ haec quidem aequalitas etiam ¹³⁸⁰, licet non sit aequalitas ¹³⁸¹ certa quam in huius capituli principio ¹³⁸² nominavimus eo quod [V 3ra] hanc ¹³⁸³ inveniri ¹³⁸⁴ non est possibile, est tamen ¹³⁸⁵ ei propinqua. Et hic ¹³⁸⁶ etiam homo aequalitati non qualitercumque ¹³⁸⁷ vicinus existit, sed suorum membrorum alteratione ¹³⁸⁸ calidorum sicut cor, et frigidorum sicut cerebrum, et humidorum velut ¹³⁸⁹ hepar et siccorum sicut ¹³⁹⁰ ossa. Cum ergo ponderabuntur et aequabuntur ¹³⁹¹ erit vicinus ¹³⁹² aequalitati certae. In consideratione ¹³⁹³ vero cuiusque membri non nisi unius quod est cutis, quemadmodum postea dicemus. In comparatione autem ¹³⁹⁴ spirituum et membrorum ¹³⁹⁵ principalium impossibile est ipsum huic ¹³⁹⁶ certae aequalitati ¹³⁹⁷ esse propinquum, sed egreditur ab ea tendens ¹³⁹⁸ ad caliditatem et humiditatem. Vitae ¹³⁹⁹ et enim principium sunt [B 5ra] cor et spiritus quae ambo vehementer calida existunt ¹⁴⁰⁰ ad superfluitatem declinantia. Et vita quidem existit ¹⁴⁰¹ per caliditatem ¹⁴⁰² et augmentum per humiditatem. Et etiam caliditas humiditate ¹⁴⁰³ existit et ab ea nutritur.

Membra vero ¹⁴⁰⁴ principalia ¹⁴⁰⁵ sunt tria sicut ¹⁴⁰⁶ declarabimus. Et ex ¹⁴⁰⁷ eis quidem unum est frigidum quod est cerebrum cuius frigiditas non pervenit ad cordis caliditatem temperandam ¹⁴⁰⁸. Et ex eis unum est siccum aut siccitati propinquum et ipsum ¹⁴⁰⁹ est cor, sed eius siccitas non pervenit ad humiditatem cerebri et hepatis temperandam. Nec etiam cerebrum tantum est ¹⁴¹⁰ frigidum, neque ¹⁴¹¹ cor tantum est ¹⁴¹² siccum ¹⁴¹³, sed [L 4ra] cor comparatione ¹⁴¹⁴ aliorum duorum ¹⁴¹⁵ est siccum et cerebrum aliorum duorum comparatione ¹⁴¹⁶ est ¹⁴¹⁷ frigidum.

Modi vero tertii ¹⁴¹⁸ latitudo angustior ¹⁴¹⁹ est latitudine modi primi, scilicet aequalitatis ¹⁴²⁰ specialis –a specie ¹⁴²¹¹⁴²²–, latitudinem tamen ¹⁴²³ habet magnam. Et est ¹⁴²⁴ complexio ¹⁴²⁵ quae alicui ¹⁴²⁶ gentium congrua ¹⁴²⁷ existit secundum comparisonem alicuius climatis et alicuius aeris. Indi namque ¹⁴²⁸ complexionem habent hiis ¹⁴²⁹ similium ¹⁴³⁰ –id est eis omnibus communem ¹⁴³¹– ¹⁴³² qua sani existunt. Et Sclavi –id est qui sunt in postremo septentrionis ¹⁴³³– aliam habent ¹⁴³⁴

complexionem qua¹⁴³⁵ sani degunt¹⁴³⁶. Et unaquaeque earum¹⁴³⁷ per comparisonem ad suam speciem suae speciei¹⁴³⁸ comparatione est temperata quae comparatione alterius non est temperata. Corpus namque Indicum secundum complexionem¹⁴³⁹ Sclavi¹⁴⁴⁰ quale¹⁴⁴¹ fiet, aut infirmabitur aut morietur. Et similiter cum Sclavi¹⁴⁴² –vel¹⁴⁴³ Scoti¹⁴⁴⁴– complexionem¹⁴⁴⁵ Indi quale reddetur erit corporis¹⁴⁴⁶ dispositio¹⁴⁴⁷. Quaeque¹⁴⁴⁸ igitur species¹⁴⁴⁹ in terra habitabili¹⁴⁵⁰ conmorantium habebit complexionem eis¹⁴⁵¹ propriam aeri sui climatis convenientem [A 3va] et habebit latitudinem. Cuius¹⁴⁵² quidem latitudo duas habet extremitates¹⁴⁵³ multitudinis¹⁴⁵⁴ et paucitatis¹⁴⁵⁵.

Quartus¹⁴⁵⁶ autem modus est medium quod est inter duas extremitates latitudinis complexionis¹⁴⁵⁷ climatis. Et ipsum est complexio complexionibus¹⁴⁵⁸ speciei¹⁴⁵⁹ temperatur¹⁴⁶⁰.

Modus vero quintus¹⁴⁶¹ est angustior primo et tertio. Et est complexio quam debet habere¹⁴⁶² individuum designatum qua¹⁴⁶³ vivum¹⁴⁶⁴ et¹⁴⁶⁵ sanum¹⁴⁶⁶ reperitur. Quae etiam latitudinem habet quam duae terminant¹⁴⁶⁷ [M 2va] multitudinis et paucitatis extremitates. Debes autem scire quod omne individuum debet habere¹⁴⁶⁸ complexionem¹⁴⁶⁹ sibi solummodo propriam in¹⁴⁷⁰ qua aliud¹⁴⁷¹ ei¹⁴⁷² adsociari¹⁴⁷³ est impossibile¹⁴⁷⁴.

Sextus¹⁴⁷⁵ autem¹⁴⁷⁶ modus est medium quod est inter istos duos terminos¹⁴⁷⁷ [B 5rb] quod est complexio quam cum habuerit individuum erit¹⁴⁷⁸ melioris complexionis cuius¹⁴⁷⁹ ipsum esse oportet¹⁴⁸⁰.

Modus autem septimus¹⁴⁸¹ est complexio quam¹⁴⁸² unaquaeque¹⁴⁸³ membrorum species habere debet¹⁴⁸⁴ in¹⁴⁸⁵ qua –id est per¹⁴⁸⁶ quam aliud¹⁴⁸⁷ diversificatur ab eo¹⁴⁸⁸– aliud diversificatur. Aequalitas namque ossis est ut siccitas in eo plus abundet. Et cerebri ut humiditas¹⁴⁸⁹ in eo¹⁴⁹⁰ plus¹⁴⁹² abundet. Et cordis ut in eo sit plus¹⁴⁹³ caliditatis¹⁴⁹⁴. Et nervorum ut in eis plurimum¹⁴⁹⁵ abundet frigiditas.

Modus autem octavus¹⁴⁹⁶ est¹⁴⁹⁷ complexio membri singularis quam cum habuerit [Z 6ra] erit melioris dispositionis quam habere potest.

Cum autem species consideraverimus¹⁴⁹⁸ inveniemus¹⁴⁹⁹ hominem certae aequalitati propinquorem. Cumque regiones –scilicet gentes regionum¹⁵⁰⁰– adtenderimus¹⁵⁰¹ certitatum nobis erit¹⁵⁰² quod si fuerit locus qui inhabitabitur¹⁵⁰⁴ sub aequatione diei neque¹⁵⁰⁵ aliqua¹⁵⁰⁶ de rebus terrenis¹⁵⁰⁷ obviando inpedierit¹⁵⁰⁸, videlicet¹⁵⁰⁹ montes¹⁵¹⁰ aut¹⁵¹¹ maria, oportebit ibi¹⁵¹² habitantes aequalitati certae propinquiores existere quam alicuius regionum¹⁵¹³. Iam autem nobis adfir[V 3rb]matum est quod opinio quae accidit quod excessus ab aequalitate est¹⁵¹⁴ causa propinquitatis¹⁵¹⁵ solis¹⁵¹⁶ est falsa. Rectitudo enim solis¹⁵¹⁷ super capita minus ibi¹⁵¹⁸ malum operatur et minus mutat¹⁵¹⁹ aerem quam rectitudinis propinquitatis¹⁵²⁰ [Y 6va] apud nos aut apud eos qui sunt¹⁵²¹ in maiori¹⁵²² latitudine quam nos, licet rectitudinem¹⁵²³ non habeamus. Amplius¹⁵²⁴ omnes dispositiones¹⁵²⁵ morantium in linea aequinoctiali¹⁵²⁶ sunt dispositiones¹⁵²⁷ nobiles similes¹⁵²⁸ neque¹⁵²⁹ aer¹⁵³⁰ ibi¹⁵³¹ inpeditur¹⁵³² inpedimento sensibili, sed eorum complexionibus semper est similis. Et¹⁵³³ ad hanc sententiam adfirmandam iam fecimus dictionem.

Post¹⁵³⁴ istos¹⁵³⁵ autem qui in quarto morantur climate magis existunt temperati¹⁵³⁶. Non enim aduruntur propter moram rectitudinis solis super eorum capita neque¹⁵³⁷ elongantur¹⁵³⁸ ab eis parum quemadmodum fit in climate secundo et tertio¹⁵³⁹. Neque¹⁵⁴⁰ congelantur¹⁵⁴¹ sicut¹⁵⁴² contingit hiis¹⁵⁴³ qui in extremitate quinti¹⁵⁴⁴ climatis habitant et qui secundum latitudinem sunt remotiores, propterea quod sol ab eorum capitibus est remotus.

In membris vero iam¹⁵⁴⁵ manifestum fuit quod membra principalia non sunt aequalitati certae multum propinqua¹⁵⁴⁶. Immo oportet ut scias quod caro¹⁵⁴⁷ est membrum illi aequalitati propinquius¹⁵⁴⁸ quam cetera membra, cutis tamen carne¹⁵⁴⁹ propinquior est. Quasi ipsa¹⁵⁵⁰ enim non patitur ab aqua aequaliter¹⁵⁵¹ temperata cuius medietas sit nix et altera medietas aqua fervens. Et forsitan caliditas venarum et sanguinis¹⁵⁵² nervorum frigiditati in ea aequatur¹⁵⁵³. Similiter quoque

non patitur a corpore [B 5va] quod bene temperatum existit ex siccioribus¹⁵⁵⁴ corporibus et¹⁵⁵⁵ humidioribus cum in eo¹⁵⁵⁶ aequalia fuerint¹⁵⁵⁷. Et nos quidem scimus quod non est causa, quare non patitur, nisi quia non sentit illud neque¹⁵⁵⁸ est tale quale illud¹⁵⁵⁹ nisi quia propter¹⁵⁶⁰ ipsum non patitur¹⁵⁶¹. Nisi enim tale esset quale¹⁵⁶² illud¹⁵⁶³ propter¹⁵⁶⁴ illud¹⁵⁶⁵ pateretur¹⁵⁶⁶. Res enim quae¹⁵⁶⁷ unius sunt originis¹⁵⁶⁸ et in naturis opponuntur [L 4rb] unae ab aliis patiuntur, sed ab eo quod ei in qualitate¹⁵⁶⁹ communicat¹⁵⁷⁰, res non patitur.

Quod autem¹⁵⁷¹ in cute magis existit temperatum¹⁵⁷² est cutis manus. Et quod in cute manus¹⁵⁷³ temperatius¹⁵⁷⁴ est¹⁵⁷⁵ est cutis volae¹⁵⁷⁶ et temperatius¹⁵⁷⁷ eius est¹⁵⁷⁸ quod est¹⁵⁷⁹ super digitos. Et temperatius¹⁵⁸⁰ eius est quod est super indicem. Et quod est¹⁵⁸¹ temperatius¹⁵⁸² eius est¹⁵⁸³ quod [P 11ra] est in pulpa extremitatis eius. Et propter illud¹⁵⁸⁴ est melioris sensibilitatis. Et quod in cute volae¹⁵⁸⁵ magis existit¹⁵⁸⁶ temperatum est quod in digitorum extremitatibus invenitur, quapropter¹⁵⁸⁷¹⁵⁸⁸ extremitates digitorum¹⁵⁸⁹, aliorum¹⁵⁹⁰ quasi iudices existunt¹⁵⁹¹ natura qualitatum¹⁵⁹²¹⁵⁹³ tactualium¹⁵⁹⁴. Debet enim iudicis declinatio¹⁵⁹⁵ aequalis existere ad unamquamque extremitatum, ideo ut egressum ab¹⁵⁹⁶ aequalitate et a¹⁵⁹⁷ medietate¹⁵⁹⁸ percipiat.

Debes¹⁵⁹⁹ autem scire ultra hoc quod scivisti quod cum dicimus de medicina quod est temperata. Nolumus¹⁶⁰⁰ dicere quod sit¹⁶⁰¹ temperata certe, quoniam illud est impossibile neque¹⁶⁰² volumus dicere quod temperamento humano in sua complexione sit [A 3vb] temperata¹⁶⁰³. Si enim ita esset, tunc¹⁶⁰⁴ esset ex¹⁶⁰⁵ ipsamet¹⁶⁰⁶ humana substantia, sed volumus quod¹⁶⁰⁷ cum propter calorem naturalem¹⁶⁰⁸ qui in corpore existit humano, patietur¹⁶⁰⁹, qualitate adficietur¹⁶¹⁰, quae¹⁶¹¹ hominis qualitatem non supergredietur¹⁶¹² in aliqua duarum extremitatum aequalitatem¹⁶¹³ excedentium. Non ergo¹⁶¹⁴ in ipso operabitur effectum aequalitatem¹⁶¹⁵ excedentem¹⁶¹⁶. Consideratione igitur¹⁶¹⁷ suae operationis¹⁶¹⁸ in corpore humano est aequalis.

Et similiter cum dicimus quod est¹⁶¹⁹ calida¹⁶²⁰ aut frigida nolumus¹⁶²¹ dicere quod in sui¹⁶²² substantia sit in ultimo caliditatis aut frigiditatis, aut¹⁶²³ in sua¹⁶²⁴ substantia¹⁶²⁵ sit calidior corpore humano aut frigidior. Si enim ita¹⁶²⁶ foret, cuius complexio esset sicut hominis complexio¹⁶²⁷, esset¹⁶²⁸ temperatum¹⁶²⁹, sed volu[Z 6rb]mus dicere quod propter ipsam in corpore hominis¹⁶³⁰ provenit caliditas aut frigiditas¹⁶³¹ maior¹⁶³² illa¹⁶³³ quam ex se habebat. Quapropter una¹⁶³⁴ medicina plerumque est frigida¹⁶³⁵ humani corporis comparatione et comparatione corporis¹⁶³⁶ scorpionis¹⁶³⁷ calida et¹⁶³⁸ humani corporis com[B 5vb]paratione calida et¹⁶³⁹ frigida corporis serpentis com[V 3va]paratione¹⁶⁴⁰. Immo quandoque etiam¹⁶⁴¹¹⁶⁴² una medicina¹⁶⁴³ existit calida comparatione corporis¹⁶⁴⁴ Petri¹⁶⁴⁵ –id est¹⁶⁴⁶ unius individui quam alterius–¹⁶⁴⁷ magis quam comparatione corporis Pauli¹⁶⁴⁸. Ideoque¹⁶⁴⁹ praecipitur eis qui medicantur ut cum¹⁶⁵⁰ complexionem mutare voluerint et unam adhibuerint¹⁶⁵¹ medicinam¹⁶⁵² quae non contulerit¹⁶⁵³ ab ea discedant.

Postquam igitur de complexione temperata quae dicenda erant complevimus ad loquendum de complexionibus distemperatis redeamus¹⁶⁵⁴. Dicemus itaque quod¹⁶⁵⁵ com[M 2vb]plexiones distemperatas¹⁶⁵⁶ aequale est¹⁶⁵⁷ sive comprehenderis secundum¹⁶⁵⁸ comparisonem¹⁶⁵⁹ speciei aut partis –scilicet speciei¹⁶⁶⁰–, aut individui¹⁶⁶¹, aut membri. Quae¹⁶⁶² sunt octo et sunt omnes¹⁶⁶³ communicantes in hoc quod complexioni temperatae sunt oppositae. Et hae¹⁶⁶⁴ octo proveniunt, quemadmodum dicemus.

Et est quod¹⁶⁶⁵ egressus¹⁶⁶⁶ ab aequalitate aut est¹⁶⁶⁷ simplex qui aequalitatem non excessit nisi secundum unam¹⁶⁶⁸ contrarietatem, aut est¹⁶⁶⁹ compositus, qui aequalitatem secundum duas contrarietates excessit.

Et¹⁶⁷⁰ simplicis¹⁶⁷¹ quidem qui secundum unam excessit¹⁶⁷² contrarietatem¹⁶⁷³¹⁶⁷⁴ aut est excessus¹⁶⁷⁵ secundum¹⁶⁷⁶ contrarietatem¹⁶⁷⁷ agentem quod est¹⁶⁷⁸ aliquo¹⁶⁷⁹ duorum modorum¹⁶⁸⁰, quoniam aut¹⁶⁸¹ est calidior [Y 6vb] quam debet, sed nec¹⁶⁸² est¹⁶⁸³ humidior nec siccior¹⁶⁸⁴, aut frigidior¹⁶⁸⁵ quam debet, sed neque¹⁶⁸⁶ humidior neque¹⁶⁸⁷ siccior, aut secundum¹⁶⁸⁸ contrarietatem patientem¹⁶⁸⁹ quod est uno¹⁶⁹⁰ duorum modorum, quoniam aut est siccior quam debet sed non¹⁶⁹¹

calidior neque¹⁶⁹² frigidior, aut humidior¹⁶⁹³ sed non¹⁶⁹⁴ frigidior neque¹⁶⁹⁵ calidior¹⁶⁹⁶. Istae tamen quattuor non diu permanent. Caliditas namque maior quam debet reddit corpus siccior quam oportet¹⁶⁹⁷. Et frigiditas maior quam debet facit¹⁶⁹⁸ corpus¹⁶⁹⁹¹⁷⁰⁰ humidius quam oportet¹⁷⁰¹ humiditate¹⁷⁰² extranea¹⁷⁰³. Et siccitas maior quam debet cito reddit¹⁷⁰⁴ ipsum¹⁷⁰⁵ frigidius quam oportet¹⁷⁰⁶. Et humiditas maior quam debet, si valde fuerit superflua, velocius reducit ipsum ad frigiditatem quam siccitas maior. Quae¹⁷⁰⁷ si plurima non fuerit, conservabit ipsum sic prolixiori¹⁷⁰⁸ tempore. Ad ultimum vero reddet¹⁷⁰⁹ ipsum frigidius quam debet¹⁷¹⁰. Tu tamen ex hoc intellige quod aequalitas et sanitas¹⁷¹¹ magis pertinent¹⁷¹² caliditati¹⁷¹³ quam frigiditati. Et hae quidem sunt quattuor simplices.

Compositae autem sunt in quibus sit egressus ab aequalitate secundum utrasque contrarietates¹⁷¹⁴, velut¹⁷¹⁵ si sit [B 6ra] complexio calidior et humidior simul¹⁷¹⁶ quam oportet, aut calidior et siccior simul quam oportet, aut frigidior et humidior¹⁷¹⁷ simul quam oportet¹⁷¹⁸¹⁷¹⁹, aut¹⁷²⁰ frigidior et siccior¹⁷²¹ simul quam oportet¹⁷²²¹⁷²³¹⁷²⁴. Non enim potest esse calidior et frigidior¹⁷²⁵¹⁷²⁶ simul neque¹⁷²⁷ siccior et humidus [L 4va]or simul¹⁷²⁸¹⁷²⁹.

Unaquaeque autem¹⁷³⁰ harum¹⁷³¹ octo complexionum¹⁷³² aut est sine materia quod quidem est cum complexio corpus qualitate solummodo¹⁷³³ adficit, ita quod corpus hac qualitate non adficiatur propter humorem in¹⁷³⁴¹⁷³⁵ ipsum penetrantem qui hanc habeat¹⁷³⁶ qualitatem ad quam mutetur corpus¹⁷³⁷ – id est adficit corpus sola qualitate sicut adficitur corpus eius¹⁷³⁸ qui calefit ad ignem et eius¹⁷³⁹ qui in frigidatur in¹⁷⁴⁰ nive¹⁷⁴¹ – neque¹⁷⁴² fiat nisi sicut cum caliditate eius qui¹⁷⁴³ calefit¹⁷⁴⁴ – in alio¹⁷⁴⁵: sicut hectica¹⁷⁴⁶¹⁷⁴⁷ – ad ignem aut frigiditate eius qui ad nivem in frigidatus est¹⁷⁴⁸ aut est cum materia quod quidem est cum corpus non adficiatur qualitate huius¹⁷⁴⁹ complexionis, nisi propter¹⁷⁵⁰ vicinitatem humoris in ipsum penetrantis, in quo haec qualitas¹⁷⁵¹ superabundans existit, quemadmodum corpus humanum causa vitrei phlegmatis in frigidatur, aut causa¹⁷⁵² cholericus¹⁷⁵³ humoris prasini – a porro¹⁷⁵⁴ – calefit¹⁷⁵⁵.

Tu autem in libro tertio et quarto cuiusque sedecim complexionum exemplum invenies¹⁷⁵⁶. Et est tibi sciendum quod complexio cum materia¹⁷⁵⁷ duobus est¹⁷⁵⁸ modis¹⁷⁵⁹. Membrum enim quandoque exterius a materia¹⁷⁶⁰ madefactum¹⁷⁶¹ est et quandoque materia penetrat et retinetur in foraminibus et ventriculis ipsius. Et est cum¹⁷⁶² retentio et penetratio¹⁷⁶³ est apostemans¹⁷⁶⁴ et est quando non. Haec est¹⁷⁶⁵ de complexione dictio. Medicus autem¹⁷⁶⁶ physico credere debet secundum semitam positionis¹⁷⁶⁷ quod non est ei mani [V 3vb] festum¹⁷⁶⁸ per se.

[I.1.3.2.] Capitulum secundum de complexionibus¹⁷⁶⁹ membrorum

Dico quod Deus cuique animali et cuique membro donavit ex complexione quod magis meretur. Et quod eius actionibus et dispositionibus¹⁷⁷⁰ secundum possibilitatem¹⁷⁷¹ melius existit. Hoc autem certificare philosophi¹⁷⁷² est et non medici. Donavit [Z 6va] autem homini complexionem temperatiorem quam in [A 4ra] hoc mundo esse est possibile¹⁷⁷³ cum suarum¹⁷⁷⁴ virtutum convenientia quibus agit et patitur. Et unicuique membro donavit de complexione quod meretur. Posuit ergo quaedam ex membris¹⁷⁷⁵ calidiora, et alia frigidiora, et alia sicciora¹⁷⁷⁶ et alia humidiora¹⁷⁷⁷.

Quod autem in corpore est calidius est spiritus et cor a quo procedit. Deinde sanguis, licet in hepate generetur. Quia¹⁷⁷⁸ enim¹⁷⁷⁹ cum corde continuus existit ab eo plus acquirit caloris quam hepar habeat¹⁷⁸⁰. Postea hepar quia est¹⁷⁸¹ sicut sanguis congelatus, post quod¹⁷⁸² est caro, quae¹⁷⁸³ minoris est¹⁷⁸⁴ [B 6rb] caloris quam hepar, propterea¹⁷⁸⁵ quod nervorum villi – sicut fila¹⁷⁸⁶¹⁷⁸⁷ – in ea mixti sunt qui sunt frigidi. Deinde sunt musculi¹⁷⁸⁸ qui minoris sunt caliditatis quam caro simplex propter illud quod de nervis et ligamentis eis¹⁷⁸⁹ admiscetur. Postea est¹⁷⁹⁰ splen propter¹⁷⁹¹ illud quod est in eo de faece sanguinis. Post renes eo quod non multus in eis existit¹⁷⁹² sanguis. Deinde arteriarum tunicae non¹⁷⁹³ propter ipsarum nervosa corpora, sed propter illud quod recipiunt de

calefactione¹⁷⁹⁴¹⁷⁹⁵ sanguinis et spiritus qui¹⁷⁹⁶ sunt in eis. Postea sunt venarum non pulsatilium¹⁷⁹⁷ tunicae propter sanguinem¹⁷⁹⁸ solum. Postea¹⁷⁹⁹ cutis volae temperatae¹⁸⁰⁰.

Frigidius vero quod est in corpore est phlegma. Postea pili. Deinde os. Postea cartilago. Post¹⁸⁰¹ ligamentum. Deinde chorda. Post¹⁸⁰² panniculus. Deinde nervus¹⁸⁰³. Post¹⁸⁰⁴ nucha. Post cerebrum. Deinde adeps –id est sebum¹⁸⁰⁵–. Postea pinguedo –quae carni admixta¹⁸⁰⁶ est–¹⁸⁰⁷. Postea¹⁸⁰⁸ cutis.

Humidius vero quod est in corpore est phlegma. Post¹⁸⁰⁹ sanguis. Postea pinguedo¹⁸¹⁰. Post¹⁸¹¹ adeps¹⁸¹². Postea¹⁸¹³ cerebrum. Postea¹⁸¹⁴ nucha. Postea¹⁸¹⁵ caro mamillarum et testicularum¹⁸¹⁶. Post¹⁸¹⁷ pulmo. Postea¹⁸¹⁸ hepar. Deinde renes¹⁸¹⁹. Postea¹⁸²⁰ musculus. Post¹⁸²¹ cutis. Et hic quidem est ordo quo Galienus ea¹⁸²² disposuit¹⁸²³. Scire tamen debes quod pulmo in sui substantia et natura¹⁸²⁴ non est humidus vehementi humiditate. Omnis enim¹⁸²⁵ [P 11rb] membri complexio¹⁸²⁶ naturalis similis est [M 3ra] ei¹⁸²⁷ quo nutritur. Et secundum suam¹⁸²⁸ [Y 3ra] accidentalem¹⁸²⁹ complexionem¹⁸³⁰ similatur¹⁸³¹ ei quod¹⁸³² ab ipso¹⁸³³ superfluit. Pulmo autem¹⁸³⁴ nutritur calidissimo sanguine et multae admixto¹⁸³⁵ cholerae. Et hoc quidem ipsemet Galienus nos¹⁸³⁶ docet. In ipso vero multa humiditatis superfluitas¹⁸³⁷ colligitur propter illud quod ad ipsum ascendit¹⁸³⁸ de vapore corporis et propter illud quod ad ipsum¹⁸³⁹ descendit¹⁸⁴⁰ ex¹⁸⁴¹ catarrhis. Postquam igitur sic est¹⁸⁴² res hepar multo magis humidum¹⁸⁴³ est¹⁸⁴⁴ pulmone humiditate naturali. Et pulmo multo¹⁸⁴⁵ magis¹⁸⁴⁶ est¹⁸⁴⁷ madefactus licet humiditatis mora ipsum in sui etiam¹⁸⁴⁸ substantia¹⁸⁴⁹ molliorem fecerit.

Et dispositiones phlegmatis et sanguinis ita intelligendae sunt. Phlegmatis namque¹⁸⁵⁰ humectatio est¹⁸⁵¹ secundum¹⁸⁵² modum madefaciendi. Et sanguinis humectatio est¹⁸⁵³ secundum modum augmentum faciendi¹⁸⁵⁴ in substantia, licet phlegma naturale aqueum¹⁸⁵⁵ plerumque sit¹⁸⁵⁶ maioris humiditatis quam sanguis. Ex¹⁸⁵⁷ sanguine enim cum¹⁸⁵⁸ quantum digeri debet –Hae sunt eorum¹⁸⁵⁹ operationes¹⁸⁶⁰ in corporibus licet phlegma naturale in se sanguine¹⁸⁶¹ sit humidius. Sanguis enim cum non bene ut oportet coquitur aliqua eius pars in phlegma naturale¹⁸⁶² aqueum¹⁸⁶³ convertetur¹⁸⁶⁴ sicut postea scies. Cum autem quantum oportet coquitur phlegma¹⁸⁶⁵ naturale in quod conversum fuerat ex eo resolvitur unde in se fit¹⁸⁶⁶ maioris spissitudinis et minoris humiditatis quam phlegma¹⁸⁶⁷ – [L 4vb] digeritur multum [B 6va] humiditatis ex eo resolvitur quae erat phlegmatis naturalis aquei quod¹⁸⁶⁸ ad¹⁸⁶⁹ ipsum conversum fuit¹⁸⁷⁰. In sequentibus autem scies quod phlegma naturale est sanguis qui aliqua conversus est conversione¹⁸⁷¹.

Res autem¹⁸⁷² siccior quae est in corpore¹⁸⁷³ sunt pili. Sunt enim ex vapore fumoso¹⁸⁷⁴ qui elevatur. Resolutum namque fuit quod in eo de¹⁸⁷⁵ vapore¹⁸⁷⁶ mixtum erat¹⁸⁷⁷ et pura fumositas congelata¹⁸⁷⁸. Postea¹⁸⁷⁹ est os. Ipsum namque omnibus membris durius existit. Humidius¹⁸⁸⁰ tamen pilis est¹⁸⁸¹. Ossis¹⁸⁸² namque generatio est¹⁸⁸³ ex sanguine cuius situs est situs¹⁸⁸⁴ qui¹⁸⁸⁵ humores naturales exsiccatur¹⁸⁸⁶ locatus in eis. Quapropter [V 4ra] os multa nutrit animalia. Pili vero nullum eorum¹⁸⁸⁷ nutriunt aut fortasse si nutriunt¹⁸⁸⁸ ex eis aliquod valde est¹⁸⁸⁹ rarum et extraneum sicut existimant¹⁸⁹⁰ quidam quod vespertiliones¹⁸⁹¹ –Hic¹⁸⁹² in Arabico¹⁸⁹³ erat¹⁸⁹⁴ littera ambigua quae poterat significare *canefis*¹⁸⁹⁵, id est scarabeos, et *cafefisc*¹⁸⁹⁶, id est vespertiliones¹⁸⁹⁷ – eos digerant¹⁸⁹⁸ et in eis delectentur. Nos autem cum duas¹⁸⁹⁹ quantitates¹⁹⁰⁰ ossis et pilorum in pondere aequales¹⁹⁰¹ adumpserimus et eas¹⁹⁰² in cucurbita *alembico* –id est cooperculo¹⁹⁰³¹⁹⁰⁴ instrumenti aquae rosatae¹⁹⁰⁵¹⁹⁰⁶– superposito distillaverimus egredietur ex osse¹⁹⁰⁷ plus aquae et plus olei et remanebit minus faecis. Os ergo pilo est humidius. Post os autem in siccitate est car[Z 6vb]tilago. Postea¹⁹⁰⁸ ligamentum. Post¹⁹⁰⁹ chorda. Postea¹⁹¹⁰ panniculus. Post¹⁹¹¹ arteriae. Postea¹⁹¹² venae. Post¹⁹¹³ nervi motivi¹⁹¹⁴. Postea¹⁹¹⁵ cor. Post¹⁹¹⁶ nervi sensus¹⁹¹⁷. Motionis enim nervi frigidiores et sicciores simul¹⁹¹⁸ existunt¹⁹¹⁹ temperato¹⁹²⁰ –id est cute¹⁹²¹–. Nervi autem sensus frigidiores quidem sed¹⁹²² non multum sunt temperato¹⁹²³ sicciores¹⁹²⁴. Et fortasse sunt ei¹⁹²⁵ propinqui et¹⁹²⁶ nec etiam in frigiditate sunt ab eo¹⁹²⁷ valde¹⁹²⁸ remoti. Postea est¹⁹²⁹ cutis.

[I.I.3.3] Capitulum tertium de complexionibus¹⁹³⁰ aetatum et generum¹⁹³¹

Aetates omnes quattuor sunt¹⁹³²: Aetas adolescendi¹⁹³³ quae vocatur aetas adolescentiae et est¹⁹³⁴ fere usque ad triginta annos. Postea est¹⁹³⁵ aetas consistendi, quae vocatur aetas pulchritudinis et est fere usque ad triginta quinque¹⁹³⁶¹⁹³⁷ aut quadraginta annos¹⁹³⁸. Et est¹⁹³⁹ aetas minuendi cum virtus non amittitur¹⁹⁴⁰ et haec est aetas senectutis quae¹⁹⁴¹ est fere usque¹⁹⁴² ad annos¹⁹⁴³ sexaginta¹⁹⁴⁴¹⁹⁴⁵. Et aetas minuendi cum¹⁹⁴⁶ manifesta [A 4rb] virtutis debilitate et haec¹⁹⁴⁷ quidem¹⁹⁴⁸ aetas est¹⁹⁴⁹ senum¹⁹⁵⁰ et finis vitae.

Adolescentiae¹⁹⁵¹ vero aetas dividitur in: aetatem¹⁹⁵² infantiae, et haec quidem est cum membra pueri nondum ad motiones et ad¹⁹⁵³ ambulandum sunt apta, et in aetatem dentium plantativam¹⁹⁵⁴ [B 6vb] quod est post ambulationem et¹⁹⁵⁵ antequam fit¹⁹⁵⁶ fortis. Et illud est cum nondum¹⁹⁵⁷ gingivae –in alio¹⁹⁵⁸: dentes sunt¹⁹⁵⁹ completi¹⁹⁶⁰ ad nascendum et¹⁹⁶¹ cadendum¹⁹⁶²¹⁹⁶³– omnibus dentibus sunt repletae¹⁹⁶⁴. Post¹⁹⁶⁵ est aetas concussionis quod quidem est post vehementiam et nativatem¹⁹⁶⁶ dentium et¹⁹⁶⁷ antequam polluatur. Deinde est aetas *algulemiati*¹⁹⁶⁸ et *rehac*¹⁹⁶⁹¹⁹⁷⁰, id est cum ab eo egreditur sperma¹⁹⁷¹, quae est quousque¹⁹⁷² barbescat¹⁹⁷³. Postea est aetas fortitudinis –id est iuventutis¹⁹⁷⁴–, quae est donec desinat crescere.

Infantium vero solum¹⁹⁷⁵ ab infantia usque ad iuventutem complexio in calore fere temperato et in¹⁹⁷⁶ humiditate fere superflua existit¹⁹⁷⁷. Medici autem¹⁹⁷⁸ antiqui inter se disceptaverunt¹⁹⁷⁹ de duabus caliditatibus pueritiae et iuventutis. Fuerunt¹⁹⁸⁰ enim¹⁹⁸¹ eorum quidam¹⁹⁸²¹⁹⁸³ qui dixerunt quod caliditas pueri est maior et propter¹⁹⁸⁴ illam plus crescit. Ideoque omnes eius¹⁹⁸⁵ operationes¹⁹⁸⁶ naturales desiderii et digestionis sunt maiores et diutius morantes, quoniam calor innatus¹⁹⁸⁷ qui inest¹⁹⁸⁸ eis¹⁹⁸⁹ a¹⁹⁹⁰ spermate magis est adgregatus et est minoris temporis.

Et¹⁹⁹¹ ex¹⁹⁹² eis fuerunt¹⁹⁹³ qui dixerunt quod calor¹⁹⁹⁴ innatus in iuvenibus est valde fortior, quoniam eorum sanguis est¹⁹⁹⁵ maioris quantitatis et magis spissus¹⁹⁹⁶. Ideoque accidit eis fluxus sanguinis ex¹⁹⁹⁷ naribus plus¹⁹⁹⁸ et fortius et quod eorum complexio ad choleram plus declinat et puerorum complexio plus declinat ad phlegma¹⁹⁹⁹²⁰⁰⁰ et quod iuvenes vehementiorum motionum²⁰⁰¹ existunt. Motus vero²⁰⁰² non est nisi propter²⁰⁰³ calorem. Et ipsi²⁰⁰⁴ etiam vehementioris²⁰⁰⁵ *istimbre*²⁰⁰⁶ existunt²⁰⁰⁷ –id est cum²⁰⁰⁸ quod²⁰⁰⁹ comedit homo non laedit eum²⁰¹⁰– et sunt²⁰¹¹ melioris digestionis et hoc ex calore. Desiderium²⁰¹² namque non est ex calore²⁰¹³, sed²⁰¹⁴ ex frigiditate. Ideoque²⁰¹⁵ caninus appetitus ex frigiditate saepius contingit. Signum [Y 3rb] autem²⁰¹⁶ quod vehementioris *istimbre*²⁰¹⁷ isti existant est quod neque²⁰¹⁸ nausea accidit eis, neque vomitus²⁰¹⁹ neque²⁰²⁰ fastidium, quemadmodum contingit pueris propter digestivae ipsorum²⁰²¹ malitiam. [M 3rb] Et signum quod eorum complexio magis pertinet²⁰²² cholerae [L 5ra] est quod omnes eorum²⁰²³²⁰²⁴ aegritudines sunt calidae²⁰²⁵ sicut febris tertiana et eorum²⁰²⁶ vomitus totus est cholericus²⁰²⁷. Aegritudines autem plurimae quae pueris eveniunt²⁰²⁸ sunt frigidae et humidae et eorum²⁰²⁹ febres sunt phlegmaticae et²⁰³⁰ plurimum [B 7ra] quod²⁰³¹ vomunt²⁰³² est phlegma. Et augmentum quod²⁰³³ est in pueris non est propter fortitudinem cali[V 4rb]ditatis eorum neque²⁰³⁴ est nisi²⁰³⁵ propter multam ipsorum humiditatem. Maximum²⁰³⁶ etiam²⁰³⁷ eorum desiderium²⁰³⁸ significat caloris eorum diminutionem.

Hae²⁰³⁹ quidem sunt duarum sectarum sententiae²⁰⁴⁰ et ipsarum²⁰⁴¹ rationes. Galienus vero ambabus sectis contradicit. Dicit²⁰⁴² enim quod eorum caliditates in radice sunt aequales, sed puerorum caliditas est maioris quantitatis et²⁰⁴³ minoris qualitatis, scilicet acuitatis²⁰⁴⁴, et iuvenum caliditas est minoris quantitatis et²⁰⁴⁵ maioris qualitatis, scilicet acuitatis²⁰⁴⁶²⁰⁴⁷.

Et huius quidem²⁰⁴⁸ declaratio sicut ipse dicit est²⁰⁴⁹ ut opinemur²⁰⁵⁰ unam solam²⁰⁵¹ caliditatem in mensura aut corpus subtile calidum unum in quantitate et qualitate²⁰⁵² [Z 7ra] in substantiam humidam multam semel²⁰⁵³ penetrasse, sicut aqua, et alia vice penetrasse²⁰⁵⁴ in substantiam siccam et paucam²⁰⁵⁵, sicut lapis, et cum sic fuerit invenimus²⁰⁵⁶ caliditatem aqueam maioris quantitatis²⁰⁵⁷ et mollioris qualitatis²⁰⁵⁸ et caliditatem lapideam minoris quantitatis et

acutioris qualitatis. Et²⁰⁵⁹ ita debes agnoscere²⁰⁶⁰ caliditatem quae²⁰⁶¹ est²⁰⁶² in pueris et iuvenibus²⁰⁶³. Pueri enim non fuerunt²⁰⁶⁴ generati²⁰⁶⁵ nisi ex spermate²⁰⁶⁶ quod est multum calidum. Et huic calori nondum accidit res quae ipsum extinguat²⁰⁶⁷. Puer namque augeri non cessat²⁰⁶⁸, sed crescendo graditur neque²⁰⁶⁹ adhuc stetit nedum quod iam²⁰⁷⁰²⁰⁷¹ retrocedat. Iuvenibus vero nihil accidit quod eorum calorem²⁰⁷² augmentet innatum neque²⁰⁷³ etiam aliquid quod ipsum extinguat, sed ille calor in eis conservatur humiditate minoris quantitatis et qualitatis²⁰⁷⁴²⁰⁷⁵ simul donec²⁰⁷⁶ ad declinationem perveniat²⁰⁷⁷. Neque²⁰⁷⁸ tamen huius humiditatis diminutio est adhuc diminutio quae caliditatem²⁰⁷⁹ retinere non possit neque est²⁰⁸⁰ nisi quia augmentum facere non valet, quasi²⁰⁸¹ humiditas tanta erat²⁰⁸² prius quod duas res facere poterat custodire, videlicet calorem, et superesse etiam ad augmentum faciendum. Ad ultimum vero ad[P 11va]huc²⁰⁸³ deveniet quod neutram²⁰⁸⁴ duarum rerum efficere²⁰⁸⁵ poterit. Oportet ergo ut in medio talis existat quod possit unam rem efficere et non alteram²⁰⁸⁶. Falsum autem est²⁰⁸⁷ ut dicamus ipsam posse augmentare et non posse calorem retinere²⁰⁸⁸²⁰⁸⁹ innatum. Quomodo enim²⁰⁹⁰ in re augmentum praestare potest²⁰⁹¹²⁰⁹² quod²⁰⁹³ radicem non valet²⁰⁹⁴ custodire. Restat ergo ut dicamus quod calorem²⁰⁹⁵ custodire²⁰⁹⁶ potest et in corpore augmentum praestare non potest. Et scitum est quod haec est aetas²⁰⁹⁷ iuventutis²⁰⁹⁸.

Quod autem dixit secta²⁰⁹⁹ secunda quod augmentum quod est in pueris non est nisi propter humiditatem et non propter calorem [A 4va ; B 7rb] est dictio falsa. Humiditas namque augmenti²¹⁰⁰ est materia, et materia non patitur²¹⁰¹ per se neque²¹⁰² per se creatur²¹⁰³, immo apud²¹⁰⁴ operationem virtutis in eam²¹⁰⁵ agentis. Virtus autem²¹⁰⁶ agens hic²¹⁰⁷ est²¹⁰⁸ anima aut natura praecepto²¹⁰⁹ Dei. Neque agit –in alio: patitur²¹¹⁰– nisi cum²¹¹¹ instrumento²¹¹². Et illud²¹¹³ est calor innatus.

Quod²¹¹⁴ autem dixerunt etiam²¹¹⁵ quod²¹¹⁶ vehemens desiderium quod est in pueris non est nisi propter frigiditatem complexionis eorum est dictio falsa. Cum malo namque desiderio quod est propter²¹¹⁷ frigiditatem complexionis²¹¹⁸ non provenit *istimbre*²¹¹⁹ nec²¹²⁰ nutrimentum. Puerorum enim²¹²¹ *istimbre*²¹²² melior²¹²³ quae esse potest est in pluribus horis²¹²⁴. Neque²¹²⁵ in eorum corporibus nisi foret propter hoc de permutatione eius quod comeditur plus proveniret²¹²⁶ quam sit illud²¹²⁷ quod dissolvitur propter quod crescunt. Aliquando vero accidit eis malitia²¹²⁸ *istimbre*²¹²⁹ propter eorum gulositatem²¹³⁰ et quia eorum comestiones malis disponuntur ordinibus et comedunt²¹³¹ res malas, et humiditas et multas et desuper malis moventur motibus²¹³². Quapropter de superfluitatibus plus in eis adunatur²¹³³ unde purgatione indigent, et praecipue eorum pulmones. Ideoque²¹³⁴ eorum anelitus²¹³⁵ spissior est et velocior. Magnitudinem tamen non²¹³⁶ habet eo quod eorum virtus nondum²¹³⁷ ad complementum pervenit²¹³⁸. Haec est dictio de complexione pueritiae et iuventutis²¹³⁹, quemadmodum [V 4va] Galienus declaravit cuius²¹⁴⁰ nos sumus interpretes.

Praeterea sciendum est quod caliditas post tempus consistendi minui incipit. Propterea quod aer circumdans materiam eius quae est humiditas exsiccatur. Calor quoque²¹⁴¹ innatus qui est intus ad hoc adiuvat²¹⁴² et labor proveniens ex motionibus²¹⁴³ corporeis et animalibus²¹⁴⁴ [L 5rb] quae sunt necessariae in vita²¹⁴⁵ et defectus naturae²¹⁴⁶ ad resistendum illi toti²¹⁴⁷ semper²¹⁴⁸. Omnes enim virtutes corporeae²¹⁴⁹ sunt finitae²¹⁵⁰. Hoc autem iam ratiocinatum²¹⁵¹ [Y 3va] fuit²¹⁵² in scientia naturali. Eius²¹⁵³ igitur²¹⁵⁴ operatio non semper existit in materiis²¹⁵⁵. Amplius, si haec virtus infinita foret et semper permutationem in corpore²¹⁵⁶ faceret²¹⁵⁷ eius quod dissolvitur aequaliter et uno modo, dissolutio tamen uno modo²¹⁵⁸ non esset, immo²¹⁵⁹ semper cotidie auferetur²¹⁶⁰ et corpus dissolutionem²¹⁶¹ tolerare non posset et dissolutio²¹⁶² humiditatem finiret quanto magis cum duae [Z 7rb] res se iuvent²¹⁶³ ad minorationem faciendam et retrocedendum²¹⁶⁴. Et postquam²¹⁶⁵ sic est, oportet necessario ut materia destruat et calor [M 3va] extingatur, et praecipue cum²¹⁶⁶ eius extinctionem²¹⁶⁷ adiuvet propter –alio: praeter²¹⁶⁸– materiei defectum alia²¹⁶⁹ causa²¹⁷⁰ [B 7va] et illud est humor extraneus qui accidit adsidue, propterea²¹⁷¹ quod cibus privatur digestionem²¹⁷². Et adiuvat ad extinguendum ipsum²¹⁷³ duobus modis: uno suffocando et²¹⁷⁴ tegendo²¹⁷⁵; alio qualitati obviando.

Hic enim humor est phlegmaticus²¹⁷⁶ frigidus et haec est mors naturalis cuique²¹⁷⁷ individuo destinata secundum suam primam²¹⁷⁸²¹⁷⁹ complexionem usque ad terminum²¹⁸⁰ quem²¹⁸¹ in sua

potentia habet ad humiditatem conservandam²¹⁸². Unumquodque²¹⁸³ enim²¹⁸⁴ eorum terminum praefixum²¹⁸⁵ habet qui²¹⁸⁶ individuus²¹⁸⁷ diversificatur propter complexionum diversitatem. Et hii quidem sunt termini naturales²¹⁸⁸. Sunt vero²¹⁸⁹ et alii termini abbreviati totum tamen²¹⁹⁰ divino²¹⁹¹ provenit²¹⁹² praecepto.

Quod ergo ex hoc²¹⁹³ adquisivimus est quod puerorum²¹⁹⁴ et iuvenum corpora –vel propter aequalitatem²¹⁹⁵– quantum ad²¹⁹⁶ aequalitatem²¹⁹⁷ sunt calida. Et corpora senum et decrepitorum sunt frigida, sed puerorum corpora aequali²¹⁹⁸ sunt humidiora propter augmentum. Et hoc quidem nobis insinuat²¹⁹⁹ experimentum²²⁰⁰ quod est²²⁰¹²²⁰² de mollitie²²⁰³ ossium²²⁰⁴ et nervorum –in alio: membrorum²²⁰⁵²²⁰⁶– ipsorum et consideratio –id est ratio²²⁰⁷ argumentalis²²⁰⁸²²⁰⁹–, quoniam parum est ex quo fuerunt sperma et spiritus vaporalis. Senes autem et²²¹⁰ decrepiti proprie²²¹¹ praeter²²¹² hoc²²¹³ quod sunt frigidiores adhuc sunt siccores. Et hoc quidem scitur experimento quod habetur de duritia²²¹⁴ ossium eorum²²¹⁵ et asperitate cutis ipsorum²²¹⁶ et consideratione –id est ratione argumenti²²¹⁷– eo quod prolixum est tempus ex quo fuerunt sperma, et sanguis et spiritus vaporalis.

Et in pueris quidem et iuvenibus est igneitas aequalis, sed in pueris plus abundant²²¹⁸ aeritas et²²¹⁹ aqueitas²²²⁰. Et in senibus et decrepitis²²²¹ plus abundat²²²² terrestritas quam in illis duobus et est in decrepitis plus. Iuventus²²²³ –haec est quam²²²⁴ superius vocavit²²²⁵ pulchritudinis²²²⁶– autem habet complexionem²²²⁷ magis aequalem²²²⁸²²²⁹ complexionem²²³⁰ pueri. Comparatione tamen pueri est eius complexio sicca, et senis et decrepiti comparatione est humida. Decrepitus vero est siccor iuvene et sene in membris simplicibus et humidior²²³¹ utriusque²²³² humiditate extranea madefaciente.

Secundum²²³³ diversitatem vero complexionum²²³⁴ generum –id est sexuum²²³⁵– feminae frigidioris²²³⁶ existunt complexionis. Ideoque sunt in creatura minores masculis et sunt humidiores, ergo²²³⁷ propter complexionum²²³⁸ earum²²³⁹²²⁴⁰ frigiditatem multiplicantur²²⁴¹ earum superfluitates²²⁴² et propter paucum ipsarum²²⁴³ exercitium. Et²²⁴⁴ substantia carniū –Caro namque mulieris²²⁴⁵ naturaliter est rara et viri spissa. Sed, quia raritas contingit duobus modis aut propter mollitiem²²⁴⁶ sicut quod valde extendi potest aut quia non²²⁴⁷ multum²²⁴⁸ superfluitatum recipit, dicitur caro mulieris rara propter mollitiem et caro viri magis rara²²⁴⁹. Ideo²²⁵⁰ quia superfluitates a venis et nervis supervenientes fortitudine²²⁵¹ spissitudinis suae a se repellit quod caro mulieris minime facit²²⁵²– ipsarum est rarior²²⁵³, licet viri caro ex parte compositionis eius quod ei admiscetur sit rarior. Sua namque spissitudine plus prohibetur in ipsam²²⁵⁴ penetrare quod a venis et nervorum villis ad²²⁵⁵ eam profluit.

Qui vero terras²²⁵⁶ [B 7vb] inhabitant²²⁵⁷ septentrionales humidiores sunt. [V 4vb] Et qui²²⁵⁸ artes exercent aqueas²²⁵⁹ humidiores existunt²²⁶⁰. Et qui ab istis diversificantur diversi existunt²²⁶¹. Signa autem complexionum narrabimus²²⁶² ubi universalialia²²⁶³ signa et particularialia²²⁶⁴ referemus. [A 4vb]

[I.I.4.] Doctrina quarta²²⁶⁵

[I.I.4.1.] Capitulum primum²²⁶⁶, doctrinae quartae²²⁶⁷²²⁶⁸, ad sciendum quid sit humor et eius divisiones²²⁶⁹

Humor est corpus humidum liquidum²²⁷⁰ in quod in primis nutriens²²⁷¹ convertitur. Eius vero est humor bonus et est illud de cuius proprietate est ut²²⁷² fiat pars²²⁷³ substantiae nutriti solum vel²²⁷⁴ cum alio et adsimilari²²⁷⁵ ei solum vel cum alio et in summo materia restorationis eius quod ex ea dissolvitur. Et eius est superfluitas et²²⁷⁶ humor malus²²⁷⁷ et²²⁷⁸ est quod istud²²⁷⁹²²⁸⁰ agere non consuevit aut²²⁸¹ raro²²⁸² in bonum convertitur humorem, unde antea²²⁸³ a corpore expelli et proici debet.

Dicemus autem quod humiditatum corporis quaedam sunt primae, quaedam secundae. Primae sunt quattuor humores, quos paulo post nominabimus. Secundarum vero duae sunt divisiones: aut enim sunt superfluitates aut non superfluitates²²⁸⁴.

Superfluitates vero in sequentibus²²⁸⁵ nominabimus. Et quae²²⁸⁶ sunt non²²⁸⁷ superfluitates sunt [P 11vb] humores qui a principali dispositione conversi membris delegati²²⁸⁸ fuerunt²²⁸⁹, sed nondum alicuius membrorum sim[L 5va]plicium²²⁹⁰ operatione²²⁹¹ perfecta pars²²⁹² effecti sunt. Quorum sunt quattuor species. [Z 7va] Una est humor in foraminibus extremitatum parvarum venarum contentus²²⁹³ membris simplicibus²²⁹⁴ propinquarem ea²²⁹⁵ imbibentium²²⁹⁶. Alia est humor per omnia simplicia tran[Y 3vb]siens²²⁹⁷ –vel²²⁹⁸ sparsus²²⁹⁹ – membra, sicut ros qui in nutrimentum converti est aptus cum corpus nutrimento caret²³⁰⁰ et ut²³⁰¹ membra humectet²³⁰² cum aliqua causa fortis motus aut alia ea²³⁰³ exsiccaverit²³⁰⁴. Tertia est humor²³⁰⁵ qui parum ante coagulatus fuit et est nutrimentum quod in membrorum substantiam²³⁰⁶ ex parte complexionis conversum est, sed²³⁰⁷ ex parte essentiae completae et²³⁰⁸ similitudinis nondum²³⁰⁹2310 fuit²³¹¹ conversum²³¹². Quarta est humor qui est intus²³¹³ in membris simplicibus a principio nativitatis per quem²³¹⁴ partium eorum continuitas existit, cuius principium est ex²³¹⁵ spermate²³¹⁶. Spermatis vero principium est ex humoribus²³¹⁷. Et²³¹⁸ dicemus etiam²³¹⁹ quod humores humorosi²³²⁰ boni et²³²¹ superflui²³²² quattuor continentur generibus: genere sanguinis qui omnibus illis²³²³ melior existit, et²³²⁴ genere phlegmatis²³²⁵, et genere cholerae rubeae et genere cholerae nigrae.

Sanguis vero natura calidus existit et humidus²³²⁶, cuius sunt [B 8ra] duae²³²⁷ species: naturalis²³²⁸ et non naturalis²³²⁹. [M 3vb] Naturalis autem est²³³⁰ cuius color est rubeus²³³¹ malo carens odore et est valde dulcis. Non naturalis vero sunt duae²³³² divisiones.

Alius enim²³³³ est qui a complexione bona fuit mutatus²³³⁴, non propterea quod aliquid ei admixtum fuerit, sed quia eius complexio in se vitata²³³⁵ fuit²³³⁶, verbi gratia quia aut fuit infrigidatus aut calefactus. Et est alius²³³⁷2338 qui non fuit mutatus²³³⁹2340 nisi propter humorem malum qui²³⁴¹ ei admixtus²³⁴² fuit²³⁴³. Quod²³⁴⁴ est secundum duas divisiones: aut²³⁴⁵ enim ad eum humor²³⁴⁶ deforis venit et penetravit in²³⁴⁷ ipsum et²³⁴⁸ corrumpit²³⁴⁹ aut in ipsomet²³⁵⁰ fuit generatus humor, verbi gratia aliqua eius²³⁵¹ pars²³⁵² putruit et eius subtile in cholera rubeam et spissum in cholera nigram conversum est et remanserunt²³⁵³ aut²³⁵⁴ una earum²³⁵⁵ aut ambae²³⁵⁶ in eo²³⁵⁷2358. Et huius quidem divisionis partes²³⁵⁹ secundum illud quod ei admiscetur et ipsius species de speciebus phlegmatis et speciebus cholerae rubeae²³⁶⁰ et speciebus cholerae nigrae²³⁶¹ diversificantur²³⁶²2363 et aquositatis²³⁶⁴. Plerumque ergo²³⁶⁵ fit²³⁶⁶ turbidus²³⁶⁷ et aliquando fit subtilis, et²³⁶⁸ aliquando niger²³⁶⁹ multa adfectus²³⁷⁰2371 nigredine et quandoque albus. Similiter quoque²³⁷² in odore sui et sapore mutatur. Fit namque amarus, aut salsus aut acetosus.

Phlegmatis²³⁷³ autem²³⁷⁴ aliud est²³⁷⁵ naturale et²³⁷⁶ aliud non naturale. Naturale est quod est aptum ut in²³⁷⁷ aliquo [V 4/2ra] tempore fiat sanguis, quoniam est sanguis non plene coctus. Et est²³⁷⁸ quidam²³⁷⁹ modus dulcis phlegmatis quod non valde existit frigidum, immo corporis comparatione est frigiditatis paucae. Sanguinis vero comparatione et cholerae rubeae est frigidum²³⁸⁰ et est etiam²³⁸¹ phlegma dulce quod non est naturale, quod est phlegma saporem non habens, quod nominabimus, quod fit cum acciderit²³⁸² ut cum eo²³⁸³ sanguis²³⁸⁴ misceatur²³⁸⁵ naturalis quod multotiens in rheumatismis²³⁸⁶ et in saliva sentitur²³⁸⁷. Dulcis vero naturalis²³⁸⁸ receptaculo²³⁸⁹ dixit Galienus²³⁹⁰ naturam non fecisse membrum proprium²³⁹¹, quemadmodum duabus fecit²³⁹²2393 choleris. Hoc namque phlegma sanguini²³⁹⁴ propinquam²³⁹⁵ habet similitudinem et egent eo membra omnia²³⁹⁶. Ideoque fecit natura²³⁹⁷ ut cum sanguine vadat.

Dicimus autem quod haec indigentia est propter duas res: una est necessaria et altera iuvativa. Necessaria vero est²³⁹⁸ propter duas²³⁹⁹ res²⁴⁰⁰: una est ut sit iuxta membra ad hoc ut cum membra²⁴⁰¹ nutrimentum quod ad ipsa venire²⁴⁰² consuevit amiserint²⁴⁰³, quod est sanguis bonus propter [B 8rb] retentionem materiei eius²⁴⁰⁴, quae²⁴⁰⁵ a stomacho fit et hepate²⁴⁰⁶ propter²⁴⁰⁷ aliquas causas quae acciderunt²⁴⁰⁸, operentur²⁴⁰⁹ in eo virtutes eorum naturales²⁴¹⁰, et coquant, et digerant et nutriantur²⁴¹¹

ex eo. Et sicut²⁴¹² calor innatus digerit ipsum et rectificando facit ipsum sanguinem²⁴¹³. Similiter²⁴¹⁴ calor extraneus ipsum plerumque²⁴¹⁵ putrefacit et corrumpit. Hanc vero necessitatis partem²⁴¹⁶ non habent duae cholerae. Duae²⁴¹⁷ namque cholerae [Z 7vb] phlegmati in hoc non communicant, quod calor naturalis ipsum rectificat et facit ex eo sanguinem, licet in hoc²⁴¹⁸ communicent ei quod calor accidentalis ipsum mutat²⁴¹⁹²⁴²⁰, et facit ex eo rem putridam et corruptam.

Altera est –velut²⁴²¹ secunda²⁴²²– ut sanguini admisceatur ut²⁴²³ ipsum aptum reddat²⁴²⁴ ad membra phlegmaticarum²⁴²⁵ complexionum nutrienda²⁴²⁶ in sanguine²⁴²⁷, quorum, qui ea est²⁴²⁸ nutriturus, oportet phlegma actualiter²⁴²⁹ esse secundum mensuram²⁴³⁰ notam sicut est cerebrum. Et hoc²⁴³¹ quidem in duabus est repertum²⁴³² cholericis. [A 5ra] Iuvativa²⁴³³ vero est ut humectet²⁴³⁴ iuncturas et [L 5vb] membra quae multae existunt motionis ne siccitas²⁴³⁵ eis accidat propter calorem²⁴³⁶ qui ex motu provenit et fricatione. Et hoc quidem est iuvamentum²⁴³⁷ stans in terminis²⁴³⁸ necessitatis²⁴³⁹.

Non naturalis autem phlegmatis, aliud est²⁴⁴⁰ superfluitas diversae essentiae usque ad sensum²⁴⁴¹ et est mucilaginosum. Aliud est²⁴⁴² in substantia aequale²⁴⁴³ in sensu et in virtute –alio²⁴⁴⁴: veritate²⁴⁴⁵– diversum, et est²⁴⁴⁶ phlegma crudum. Aliud est²⁴⁴⁷ valde sub[Y 4ra]tile²⁴⁴⁸ et ipsum est aquosum. Aliud est²⁴⁴⁹ valde grossum album videlicet et est illud quod vocatur gypseum. Et ipsum est cuius²⁴⁵⁰ subtile fuit²⁴⁵¹ resolutum, ideo²⁴⁵² quod in foraminibus et iuncturis diu fuit retentum quod omnibus existit grossius²⁴⁵³.

Et²⁴⁵⁴ ex phlegmate est²⁴⁵⁵ quoddam²⁴⁵⁶ quod est salsum, quod omnibus²⁴⁵⁷ phlegmatis speciebus²⁴⁵⁸ acutius est, et siccus²⁴⁵⁹ et levius. Omnis²⁴⁶⁰ vero salsuginis causa est²⁴⁶¹ ut aquosae humiditati pauci saporis²⁴⁶² aut privatae²⁴⁶³ eo terreae²⁴⁶⁴ partes adustae²⁴⁶⁵ complexionum siccarum et saporis amari aequali temperamento misceantur. Si enim²⁴⁶⁶ multae fuerint amarus proveniet²⁴⁶⁷ sapor. Et ex hoc quidem salsus fuerit –alio²⁴⁶⁸: sales fiunt²⁴⁶⁹²⁴⁷⁰²⁴⁷¹ et aquae salsae. Et est etiam²⁴⁷² cum sal fit ex cinere, et *alchali*²⁴⁷³, et calce²⁴⁷⁴ et ex aliis cum in aqua coquuntur, et colantur et coquitur²⁴⁷⁵ aqua illa donec in salem²⁴⁷⁶ coaguletur²⁴⁷⁷ aut ita dimittitur [B 8va] donec per se²⁴⁷⁸ coaguletur²⁴⁷⁹²⁴⁸⁰. Similiter quoque²⁴⁸¹ phlegmati tenui quod saporem non habet aut cuius sapor adeo est parvus quod non superat cum cholera sicca natura²⁴⁸² se²⁴⁸³ miscuerit adusta²⁴⁸⁴ aequalitatis²⁴⁸⁵ admixtione ipsum faciet²⁴⁸⁶ salsum et calefaciet²⁴⁸⁷. Hoc igitur phlegma est²⁴⁸⁸ cholericum.

Galienus vero dixit phlegma hoc²⁴⁸⁹ salsum fieri propter ipsius putredinem aut aquositatem quae ei fuit²⁴⁹⁰ admixta. Et nos quidem dicimus²⁴⁹¹ putredinem ipsum salsum²⁴⁹² efficere. Ideoque²⁴⁹³ in eo adustionem facit et cineritatem quae cum eius hu[V 4/2rb]miditate commiscetur²⁴⁹⁴. Sola autem aquositas cum²⁴⁹⁵ ei admiscetur²⁴⁹⁶ salsedinem in ipso²⁴⁹⁷ efficere non valet cum ibi illa²⁴⁹⁸ alia –vel secunda²⁴⁹⁹– non²⁵⁰⁰ fuerit causa²⁵⁰¹. Et mihi quidem videtur quod ista aut²⁵⁰² non permutationis –id est²⁵⁰³ disiunctiva²⁵⁰⁴– est, sed continuitatis –id est²⁵⁰⁵ coniunctiva–²⁵⁰⁶. Tunc enim²⁵⁰⁷ locutio completa erit²⁵⁰⁸.

Et ex phlegmate est²⁵⁰⁹ quod est acetosum. Et quemadmodum [M 4ra] dulce est secundum duos modos: dulce propter suam²⁵¹⁰ essentiam et aliud propter rem extraneam quae ei admixta²⁵¹¹ fuit. Similiter acetosi acredo²⁵¹² secundum duos²⁵¹³ contingit modos: uno²⁵¹⁴ ideo quia res extranea ei fuit²⁵¹⁵ admixta²⁵¹⁶ quae²⁵¹⁷ est cholera nigra acris quam in subsequenti²⁵¹⁸ nominabimus²⁵¹⁹. Altero²⁵²⁰ propter causam quae²⁵²¹ in ipsomet contingit. Et illud quidem est ut²⁵²² phlegmati dulci quod diximus ipso dulci²⁵²³ existenti accidat²⁵²⁴, sicut accidit²⁵²⁵ aliis succis dulcibus qui prius bulliunt et²⁵²⁶ postea acescunt.

Et est²⁵²⁷ aliud phlegma [P 12ra] ponticum²⁵²⁸ cuius dispositio est quemadmodum haec dispositio²⁵²⁹. Fortasse enim erit eius²⁵³⁰ ponticitas, propterea quod cholera nigra pontica ei²⁵³¹ admixta fuit. Et fortasse erit eius ponticitas²⁵³² propter causam, qua²⁵³³ in se²⁵³⁴ vehementi infrigidatione infrigidatum est²⁵³⁵, adeo ut eius sapor ad ponticitatem sit conversus²⁵³⁶. Ideoque²⁵³⁷ eius aquositas congelata est et ad siccitatem²⁵³⁸ parum et terrestritatem²⁵³⁹ alterata est. Et neque²⁵⁴⁰

fuit calor debilis qui ipsum bullire faceret²⁵⁴¹ et converteret in acredinem. Neque²⁵⁴² calor fortis qui ipsum coqueret²⁵⁴³. [Z 8ra]

Et est²⁵⁴⁴ phlegmatis species²⁵⁴⁵ vitrei spissi grossi vitro²⁵⁴⁶²⁵⁴⁷ liquefacto similis in sui²⁵⁴⁸ viscositate et ponderositate. Quod plerumque est acre²⁵⁴⁹²⁵⁵⁰ et plerumque saporem non habebit²⁵⁵¹. Et videtur quod illud ex eo quod²⁵⁵² est grossum²⁵⁵³ saporem non habens sit crudum aut convertatur²⁵⁵⁴ in crudum. Et haec²⁵⁵⁵ quidem est illa phlegmatis species²⁵⁵⁶ quae in principio rei²⁵⁵⁷ erat²⁵⁵⁸ aquosa²⁵⁵⁹ frigida et neque²⁵⁶⁰ putruit neque [B 8vb] res alia²⁵⁶¹ ei admixta²⁵⁶² fuit, sed²⁵⁶³ sic permansit recondita donec fuit²⁵⁶⁴ ingrossata et frigiditas fuit²⁵⁶⁵ ei²⁵⁶⁶ addita. Iam igitur²⁵⁶⁷ declaratum est quod corrupti phlegmatis modi ex parte saporum ipsius sunt quattuor: salsum, acre, ponticum et insipidum. Et²⁵⁶⁸ ex parte suae essentiae sunt quattuor: aquosum, vitreum, mucilaginosum, et²⁵⁶⁹ gypseum. Crudum vero in collectione mucilaginosi continetur²⁵⁷⁰.

Cholera²⁵⁷¹ autem rubea alia est naturalis, alia est²⁵⁷² quae est²⁵⁷³ superfluitas²⁵⁷⁴ non naturalis. Naturalis²⁵⁷⁵ est spuma sanguinis, cuius color est rubeus clarus et est levis, et²⁵⁷⁶ acuta, et quanto magis fuerit calida²⁵⁷⁷, erit²⁵⁷⁸ eius rubedo²⁵⁷⁹ maior. Quae²⁵⁸⁰ cum in corpore²⁵⁸¹ generatur in duas dividitur partes, quarum una cum sanguine vadit, et altera²⁵⁸² ad cystim²⁵⁸³ transmittitur fellis²⁵⁸⁴²⁵⁸⁵. Illud vero quod de ea vadit cum sanguine cum eo penetrat²⁵⁸⁶ causa necessitatis et iuvamenti.

Necessitas vero est ut sanguini²⁵⁸⁷ admis[L 6ra]ceatur ad nutrienda²⁵⁸⁸ membra in quorum complexionibus magnam²⁵⁸⁹ cholerae rubeae partem²⁵⁹⁰ esse oportet secundum modum quem meretur de divisione sicut²⁵⁹¹ pulmo.

Sed iuvamentum est²⁵⁹² ut sanguinem subtiliet²⁵⁹³ et in itineribus –alio²⁵⁹⁴: interioribus–²⁵⁹⁵ ipsum penetrare faciat²⁵⁹⁶. Quod vero de ea colatum²⁵⁹⁷ ad cystim transmittitur fellis²⁵⁹⁸. Causa necessitatis transmittitur et utilitatis²⁵⁹⁹.

Necessitas autem²⁶⁰⁰ aut est²⁶⁰¹ secundum totum²⁶⁰² corpus²⁶⁰³ quod est ipsum a superfluitate²⁶⁰⁴ mundare, aut secundum unum ipsius²⁶⁰⁵ membrum quod est fel nutrire²⁶⁰⁶.

Utilitatis vero duo sunt [A 5rb] iuvamenta: unum est intestina a stercore et phlegmate viscoso²⁶⁰⁷ abluere, et aliud intestina et ani musculos pungere, ut²⁶⁰⁸ quid sit ei necessarium sentiat et egestionem emittat²⁶⁰⁹. Ideoque [Y 4rb] saepe accidit colica²⁶¹⁰ causa oppilationis quae fit in foramine quod a felle descendit²⁶¹¹ ad intestina.

Non naturalis vero cholera, alia est quae a natura egreditur propter causam extraneam quae [V 4/2va] ei admiscetur, alia est quae²⁶¹² a natura egressa est propter causam in se quia eius substantia est non²⁶¹³ naturalis²⁶¹⁴. Partis primae, alia est quae est²⁶¹⁵ scita²⁶¹⁶²⁶¹⁷ et famosa et est illa²⁶¹⁸ cui²⁶¹⁹ extraneum illud²⁶²⁰ quod est admixtum est phlegma, cuius generatio magis est in hepate, et alia²⁶²¹ quae est minoris famae²⁶²² et est illa cui²⁶²³ extraneum²⁶²⁴ quod admixtum est²⁶²⁵ est²⁶²⁶²⁶²⁷ melancholia. Nota autem²⁶²⁸ famosa aut est cholera²⁶²⁹ citrina aut cholera vitellina. Phlegma namque cum –vel²⁶³⁰ cui²⁶³¹– admiscetur, quandoque²⁶³² est tenue et generatur inde²⁶³³ prima, quandoque [B 9ra] est grossum et generatur inde²⁶³⁴ secunda, scilicet cholera quae ovorum vitellis²⁶³⁵ similis existit.

Quae autem minoris est²⁶³⁶ famae est illa quae cholera²⁶³⁷ vocatur²⁶³⁸ adusta. Quae aliquo²⁶³⁹ duorum generatur²⁶⁴⁰ modorum²⁶⁴¹: Unus est ut cholera in se aduratur et accidat in ea²⁶⁴² cineritas, sed²⁶⁴³ eius subtile non segregetur –alio²⁶⁴⁴: separetur²⁶⁴⁵²⁶⁴⁶– ab ipsius²⁶⁴⁷ cineritate, immo cineritas in eo²⁶⁴⁸ contineatur²⁶⁴⁹. Et haec quidem est peior. Et alius ut cholera nigra²⁶⁵⁰ extrinsecus ad eam²⁶⁵¹ veniat et cum ea misceatur. Et haec quidem est²⁶⁵² melior²⁶⁵³. Huius autem speciei cholerae color est rubeus²⁶⁵⁴, sed²⁶⁵⁵ non est²⁶⁵⁶ clarus²⁶⁵⁷ nec floridus, immo est magis similis sanguini²⁶⁵⁸, sed est tenuis. Et plerumque a suo colore²⁶⁵⁹ propter aliquas mutatur causas.

Quae vero in sui substantia²⁶⁶⁰ extra²⁶⁶¹ naturam est²⁶⁶², alia est cuius²⁶⁶³ generatio saepius est in hepate²⁶⁶⁴; alia²⁶⁶⁵ est cuius generatio magis quod²⁶⁶⁶ est²⁶⁶⁷ in stomacho; et²⁶⁶⁸ illa quidem²⁶⁶⁹ cuius generatio magis est²⁶⁷⁰²⁶⁷¹ ab hepate est una species, quae est²⁶⁷² cum quod²⁶⁷³²⁶⁷⁴ in²⁶⁷⁵ sanguine est subtile aduritur²⁶⁷⁶ cuius spissitudo cholera est nigra. Et quae in stomacho²⁶⁷⁷ magis generatur duas habet partes: prasinam²⁶⁷⁸ –a²⁶⁷⁹ porro²⁶⁸⁰– scilicet et²⁶⁸¹ viridem²⁶⁸² ut aerugo aeris. Et mihi quidem videtur quod prasina et –vel²⁶⁸³ ex²⁶⁸⁴– vitellina generatur cum aduritur²⁶⁸⁵. Cum enim aduritur²⁶⁸⁶ ad[Z 8rb]ustio²⁶⁸⁷ in ea²⁶⁸⁸ efficit nigredinem ex qua cum citrenitate mixta generatur viriditas. *Ziniaria* –id est viridis ut aerugo aeris²⁶⁸⁹– vero videtur mihi quod generetur ex pra[M 4rb]sina cum tantum²⁶⁹⁰ aduritur donec eius humorositas siccatur et ad albedinem venire –alio²⁶⁹¹: redire²⁶⁹²²⁶⁹³– incipit propter sui siccitatem. Calor²⁶⁹⁴ namque in humido corpore primo –alio²⁶⁹⁵: in primis²⁶⁹⁶– nigredinem efficit. Deinde denudat ipsum nigredine quando eius omnino finit humiditatem²⁶⁹⁷ et²⁶⁹⁸ quando superfluit in illo ipsum albificat²⁶⁹⁹. Et hoc quidem in lignis adtende²⁷⁰⁰²⁷⁰¹ quae prius in carbonem²⁷⁰² vertuntur, deinde in cinerem. Calor enim²⁷⁰³ in humido efficit nigredinem et in eius contrario²⁷⁰⁴ albedinem²⁷⁰⁵. Et²⁷⁰⁶ frigiditas in humido albedinem operatur et nigredinem²⁷⁰⁷ in²⁷⁰⁸ eius contrario.

Haec tamen duo iudicia quae in prasina et *ziniaria* iudicavi, aestimativa²⁷⁰⁹ sunt²⁷¹⁰ iudicia. Haec autem species quae dicitur²⁷¹¹ *ziniaria*²⁷¹² omnibus cholerae rubeae speciebus²⁷¹³ calidior existit et peior et magis pernicioosa et dicitur quod est de substantia venenorum. Cholerae²⁷¹⁴ autem nigrae, alia est²⁷¹⁵ naturalis et²⁷¹⁶ alia est²⁷¹⁷ superfluitas non naturalis.

Naturalis est boni²⁷¹⁸ sanguinis faex, et turbulencia et superfluitas, cuius sapor inter dulce[B 9rb]dinem et ponticitatem existit, quae cum²⁷¹⁹ in hepate generatur in duas separatur partes²⁷²⁰, quarum una in sanguinem²⁷²¹ penetrat et alia ad splenem transmittitur. Pars autem quae cum sanguine²⁷²² penetrat²⁷²³ vadit cum eo causa necessitatis et utilitatis²⁷²⁴. Necessitas vero est ut sanguini²⁷²⁵ admisceatur eo modo quo debet in nutrimento cuiusque membrorum in quorum²⁷²⁶ complexionibus magnam melancholiae partem²⁷²⁷ esse oportet²⁷²⁸ sicut sunt²⁷²⁹ ossa.

Utilitas vero est ut sanguinem restringat, et confortet et inspisset ipsum. Et pars eius quae ad splenem transmittitur²⁷³⁰ est illud quo sanguis non indiget –haec extrinseca est²⁷³¹ littera libri²⁷³²– quae ad ipsum vadit²⁷³³ causa necessitatis et utilitatis. Necessitas vero aut²⁷³⁴ est²⁷³⁵ secundum totum corpus scilicet ut²⁷³⁶ a superfluitate mundetur²⁷³⁷, aut est²⁷³⁸ secundum unum membrum²⁷³⁹ quod est ut splenem²⁷⁴⁰ nutriat²⁷⁴¹.

Utilitas vero ideo²⁷⁴² accidit²⁷⁴³ quia²⁷⁴⁴ in os stomachi [L 6rb; V 4/2vb] quasi mulgendo²⁷⁴⁵²⁷⁴⁶ profluit. Et haec quidem utilitas duobus est²⁷⁴⁷ modis: uno, quia os stomachi stringit²⁷⁴⁸ –accidit in adventu eius ad os stomachi²⁷⁴⁹–, et²⁷⁵⁰ confortat et inspissat; alio ut in ore stomachi conmotionem faciat propter²⁷⁵¹ acredinem, et excitet ad famem et faciat desiderium.

Debes autem scire quod cholera rubea quae ad cystim transmittitur fellis²⁷⁵² est illud quo²⁷⁵³ non indiget sanguis et quod a felle egreditur est illud quo fel non indiget²⁷⁵⁴. Et similiter cholera nigra quae ad splenem transmittitur est illud²⁷⁵⁵ quo sanguis non²⁷⁵⁶ indiget. Et illud quod a²⁷⁵⁷ splene egreditur²⁷⁵⁸ est illud²⁷⁵⁹ quo non indiget splen.

Et quemadmodum illa²⁷⁶⁰ cholera rubea postrema evigilat virtutem²⁷⁶¹ expulsivam inferius sic²⁷⁶² et cholera ista nigra postrema virtutem adpetitivam evigilat²⁷⁶³ superius. Unde sit Deo omnibus²⁷⁶⁴ meliori²⁷⁶⁵²⁷⁶⁶ [P 12rb] factoribus²⁷⁶⁷ laus.

Melancholia vero non naturalis non est ad modum hypostasis et faecis, immo est ad modum adustionis et²⁷⁶⁸ cineritatis. Res namque humidae²⁷⁶⁹ cum rebus terrestribus [A 5va] admiscuntur, separatur terrestritas ab eis aliquo duorum modorum aut ad modum hypostasis et tale quale²⁷⁷⁰ illud²⁷⁷¹ de sanguine est melancholia [Y 4va] naturalis aut ad modum adustionis, quod est cum resolvitur²⁷⁷² subtile, et²⁷⁷³ spissum remanet et tale quale istud²⁷⁷⁴²⁷⁷⁵ est²⁷⁷⁶ de hiis²⁷⁷⁷ humoribus est melancholia superfluens.

Et ista²⁷⁷⁸ quidem vocatur cholera²⁷⁷⁹ nigra et nec habuit²⁷⁸⁰ hypostasim nisi sanguis. Ex phlegmate enim propter sui²⁷⁸¹ viscositatem nihil descendit sicut ex oleo²⁷⁸²²⁷⁸³. Et ex²⁷⁸⁴ cholera rubea propter sui subtilitatem et suae²⁷⁸⁵ terrestritatis paucitatem et sui motus adsiduitatem²⁷⁸⁶. Et propterea quod illud quod de ea a²⁷⁸⁷ sanguine separatur in corpore est parum, [B 9va] non²⁷⁸⁸ de[Z 8va]scendit res de qua sit curandum. Nec etiam cum separatur, moratur nisi parum, sed putrefit²⁷⁸⁹ aut a²⁷⁹⁰ corpore expellitur. Et cum putrefit²⁷⁹¹²⁷⁹², eius subtile resolvitur et spissum remanet cholera²⁷⁹³ nigra²⁷⁹⁴ adusta et non hypostasiva²⁷⁹⁵.

Melancholia autem quae est superfluens, alia est quae est cinis²⁷⁹⁶ cholerae et quod de ea aduritur, quae est amara, inter quam tamen et choleram rubeam quam adustam vocavimus existit differentia²⁷⁹⁷ quod illa²⁷⁹⁸ est cholera rubea cui cinis²⁷⁹⁹ hic²⁸⁰⁰ fuit admixtus. Haec vero non est nisi cinis²⁸⁰¹ per se cognitus²⁸⁰² –vel coctus²⁸⁰³– cuius subtile fuit resolutum. Alia est²⁸⁰⁴ quae est cinis²⁸⁰⁵ phlegmatis et quod de eo²⁸⁰⁶ adustum²⁸⁰⁷ fuit et si phlegma valde subtile et aquosum fuerit eius cinis²⁸⁰⁸ erit²⁸⁰⁹ salsus et si non, trahet²⁸¹⁰ ad acredinem aut ponticitatem. Alia est quae est cinis²⁸¹¹ sanguinis et quod de eo est adustum²⁸¹². Et haec quidem est salsa ad paucam trahens dulcedinem. Alia est quae est cinis²⁸¹³ melancholiae naturalis, quae, si subtilis fuerit, erit²⁸¹⁴ eius²⁸¹⁵ cinis²⁸¹⁶²⁸¹⁷ et²⁸¹⁸ quod de ea²⁸¹⁹ adustum est²⁸²⁰ valde²⁸²¹ acre sicut acetum, quod cum super terrae faciem²⁸²² cadit ebullit²⁸²³, et eius odor est²⁸²⁴ acris²⁸²⁵ a quo muscae²⁸²⁶ fugiunt²⁸²⁷ et alia²⁸²⁸. Et si grossa fuerit minoris, erit acredinis cum ponticitate pauca.

Malae igitur cholerae nigrae²⁸²⁹ species sunt tres: cholera rubea cum aduritur et eius subtile²⁸³⁰ resolvitur et duae aliae divisiones quas²⁸³¹ post eam²⁸³² diximus. Melancholia vero phlegmatica est²⁸³³ tardioris impedimenti et malitiae. Et melancholia cholericam²⁸³⁴ est quae²⁸³⁵ fortioris est²⁸³⁶ malitiae et velocioris corruptionis. Verumtamen est susceptibilior²⁸³⁷ curationis quam ille²⁸³⁸. De aliis vero duabus divisionibus quae magis acris est, deterior existit. Si tamen in eius principio²⁸³⁹ auxilium [M 4va] praesto fuerit, citius²⁸⁴⁰ medicationem recipiet. Tertia²⁸⁴¹ vero quae minus super terram ebullit²⁸⁴² et minus in membra penetrat²⁸⁴³ tardius perimit, sed ad resolvendum, et maturandum²⁸⁴⁴ et medicationem²⁸⁴⁵ recipiendum²⁸⁴⁶ magis est effrenis²⁸⁴⁷. Hae²⁸⁴⁸ ergo²⁸⁴⁹ sunt species²⁸⁵⁰ humorum naturalium et superfluentium.

Inquit Galienus, qui dixit quod humor naturalis solummodo est sanguis et alii humores²⁸⁵¹ sunt [B 9vb] superfluitates²⁸⁵² quibus non egetur, non²⁸⁵³ dixit verum. [V 5ra] Si enim solus²⁸⁵⁴ sanguis esset humor qui membra nutrit²⁸⁵⁵, omnia in suis complexionibus et essentiis similia²⁸⁵⁶ forent. Os namque carne durius non existit nisi quia sanguis cui substantia dura melancholica²⁸⁵⁷²⁸⁵⁸ fuit admixta²⁸⁵⁹ ipsum nutrit²⁸⁶⁰. Neque cerebrum²⁸⁶¹ mollius est carne, nisi quia sanguini²⁸⁶² qui²⁸⁶³ ipsum nutrit substantia mollis phlegmatica fuit admixta.

Ipsam quoque sanguinem aliis²⁸⁶⁴ invenimus²⁸⁶⁵ admixtum humoribus qui ab eo separantur. Cum enim extrahitur et ordinatim ponitur²⁸⁶⁶²⁸⁶⁷ in *arimenti*²⁸⁶⁸²⁸⁶⁹ –in alio: minega²⁸⁷⁰²⁸⁷¹– –id est instrumentis²⁸⁷² super ignem²⁸⁷³ positus²⁸⁷⁴ quibus²⁸⁷⁵ distillatur²⁸⁷⁶²⁸⁷⁷²⁸⁷⁸– visu discernitur quod separatur in partem quae est sicut spuma et est cholera rubea, et partem quae est sicut faex et res²⁸⁷⁹ turbida et est melancholia²⁸⁸⁰, et partem²⁸⁸¹ quae est ut²⁸⁸² ovorum albumen²⁸⁸³ et est phlegma, et partem aquosam, quae est aquositas cuius superfluitas²⁸⁸⁴ in urina eva[L 6va]cuatur.

Aquositas namque non est ex humoribus²⁸⁸⁵ secundis –in²⁸⁸⁶ alio²⁸⁸⁷: fixis²⁸⁸⁸–, neque²⁸⁸⁹ est nisi ex eo quod²⁸⁹⁰ bibitur²⁸⁹¹ et non nutrit²⁸⁹² neque²⁸⁹³ est necessaria nisi in²⁸⁹⁴ nutrimenti adtenuatione²⁸⁹⁵ et penetratione²⁸⁹⁶. Humor namque est²⁸⁹⁷ quod ex eo quod²⁸⁹⁸²⁸⁹⁹ bibitur et²⁹⁰⁰ comeditur²⁹⁰¹ est²⁹⁰² nutriens²⁹⁰³²⁹⁰⁴. Quod autem dico nutriens, volo²⁹⁰⁵ intelligi quod est in potentia simile corpori. Quod autem in potentia²⁹⁰⁶ corporis, scilicet²⁹⁰⁷ corporis²⁹⁰⁸ humani, similitudinem habet est corpus conmixtum²⁹⁰⁹, non simplex²⁹¹⁰. Et aqua quidem est simplex.

Sunt autem quidam²⁹¹¹ hominum qui opinantur corporis virtutem sanguinis sequi multitudinem et ipsius debilitatem sequi eius [Z 8vb] paucitatem, sed non est ita –in alio²⁹¹²: immo

quod attenditur est dispositio nocimenti corporis ex eo²⁹¹³²⁹¹⁴–. Quod vero attenditur est dispositio eius quantitatis quae²⁹¹⁵ de eo corpus ingreditur.

Et sunt quidam²⁹¹⁶ qui opinantur quod cum humores aucti²⁹¹⁷ fuerint aut²⁹¹⁸ diminuti postquam corpora humana secundum comparisonem²⁹¹⁹ fuerint qua²⁹²⁰ debent²⁹²¹ in quantitate unius ad alterum²⁹²². Sanitas erit²⁹²³ conservata, sed non est ita. Humores namque praeter istud mensuram in quantitate conservatam²⁹²⁴ habere debent²⁹²⁵, non in comparatione alterius humoris, immo in se cum custodia mensurationis quam habent in comparatione²⁹²⁶ unius ad alium²⁹²⁷.

Adhuc quidem²⁹²⁸ remanserunt de rebus humorum quaestiones quae non medicis, [A 5vb] sed tantum pertinent²⁹²⁹ philosophis²⁹³⁰. Ideoque²⁹³¹ eas praetermisi. [B 10ra; Y 4vb]

[I.I.4.2.] Capitulum secundum de qualitate generationis²⁹³²²⁹³³ humorum

Nutriens masticatione²⁹³⁴ aliquam habet digestionem²⁹³⁵. Superficies enim oris²⁹³⁶ superficiei stomachi contigua existit, immo est acsi una esset superficies²⁹³⁷. Estque²⁹³⁸ in eo –id est²⁹³⁹ ore²⁹⁴⁰– virtus digestiva²⁹⁴¹ ex ipso. Cumque masticatum²⁹⁴² tetigerit aliqua ipsum conversione²⁹⁴³ permutabit. Et in hoc quidem²⁹⁴⁴ auxiliatur²⁹⁴⁵ saliva acquisita per digestionem in qua cadit calor innatus²⁹⁴⁶. Ideoque triticum masticatum in maturatione furuncolorum et exiturarum²⁹⁴⁷ operatur²⁹⁴⁸ quod non operatur triticum²⁹⁴⁹ cum aqua tritum –in²⁹⁵⁰ alio²⁹⁵¹: tritum²⁹⁵² et mixtum cum aqua et cum aqua coctum²⁹⁵³ neque illud quod cum aqua coquitur. Et dixerunt quidam quod signum ostendens nobis quod masticatum²⁹⁵⁴ iam parum incepit²⁹⁵⁵ digeri est quod²⁹⁵⁶ neque primus odor neque primus sapor in eo invenitur²⁹⁵⁷.

Deinde²⁹⁵⁸ postquam –scilicet sapor²⁹⁵⁹– stomachum²⁹⁶⁰ ingreditur integra digeritur²⁹⁶¹ digestionem, non propter stomachi calorem tantum, sed propter calorem membrorum quae ipsum circumdant, etiam²⁹⁶² a²⁹⁶³ dextera quidem hepar et a²⁹⁶⁴ sinistra splen. Splen²⁹⁶⁵ namque calefacit, non propter sui substantiam, sed propter arterias et venas multas quae in eo sunt. Et ab anteriori²⁹⁶⁶ quidem²⁹⁶⁷ thirbum adipinum quod²⁹⁶⁸ cito suscipit calorem causa adipis et ad stomachum²⁹⁶⁹ reducit. Et superius quidem²⁹⁷⁰ cor mediante diaphragmate ab eo –scilicet corde²⁹⁷¹– calefacto²⁹⁷²²⁹⁷³.

Cumque nutriens in primis digeritur, fit sua essentia in multis animalium auxilio eius quod ei²⁹⁷⁴²⁹⁷⁵ admiscetur²⁹⁷⁶ de eo quod bibitur plerumque²⁹⁷⁷ chylus. Et est substantia liquida²⁹⁷⁸ ptisanae²⁹⁷⁹ in spissitudine²⁹⁸⁰ similis. Deinde eius²⁹⁸¹ subtile a stomacho et intestinis adtrahitur et per vias venarum quae meseraicae²⁹⁸² vocantur²⁹⁸³ inpellitur, quae sunt venae subtiles durae omnibus intestinis continuae. Cumque per eas²⁹⁸⁴ inpellitur [V 5rb] ad venam pervenit quae hepatis porta vocatur²⁹⁸⁵ et²⁹⁸⁶ penetrat²⁹⁸⁷ in hepar²⁹⁸⁸²⁹⁸⁹ in divisionibus et ramis portae intrantibus, et se²⁹⁹⁰ minorantibus et²⁹⁹¹ subtiliantibus²⁹⁹² ad modum capillorum occurrentibus orifi[P 12va]ciis divisionum radicum²⁹⁹³ venae quae a gibbo hepatis ascendit²⁹⁹⁴. Et non facit²⁹⁹⁵ ipsam²⁹⁹⁶ penetrare in illas²⁹⁹⁷ coangustationes –vel²⁹⁹⁸ superflua²⁹⁹⁹– nisi melior³⁰⁰⁰ commixtio aquae bibitae supra id quo³⁰⁰¹ indiget³⁰⁰² corpus³⁰⁰³³⁰⁰⁴. [B 10rb] Cum ergo in³⁰⁰⁵ istarum venarum villis³⁰⁰⁶ –id est partibus quae sunt ut fila³⁰⁰⁷³⁰⁰⁸– dividitur, fit³⁰⁰⁹ quasi hepar totaliter tangat huius chyli totalitatem. Et propter illud tunc eius operatio est³⁰¹⁰ vehementior³⁰¹¹, et fortior³⁰¹², et velocior, et tunc coquitur. In omni autem decoctione, quae est huiusmodi, est res quae est sicut spuma³⁰¹³ et res quae est sicut hypostasis. Et res fortasse erit cum eis aut³⁰¹⁴ quae³⁰¹⁵ ad³⁰¹⁶ adustionem pertinet –sive pervenit³⁰¹⁷–³⁰¹⁸, si³⁰¹⁹ decoctio superflua fuerit, aut res quae non est bene cocta, si decoctio³⁰²⁰ fuerit minor quam debet.

Spuma autem³⁰²¹ est cholera rubea et³⁰²² hypostasis est melancholia quae³⁰²³ ambo³⁰²⁴ sunt naturales –vel³⁰²⁵ sunt duae naturae³⁰²⁶–. Adusti³⁰²⁷ vero subtile est³⁰²⁸³⁰²⁹ mala³⁰³⁰ cholera [M 4vb] rubea et eius spissum est melancholia mala non³⁰³¹ naturalis³⁰³². Et quod non³⁰³³ bene coctum est³⁰³⁴ est phlegma³⁰³⁵. Quod autem de hoc toto res colata est quae est³⁰³⁶ bene cocta est sanguis. Qui³⁰³⁷ tamen³⁰³⁸ quamdiu est in hepate subtilior existit quam debet³⁰³⁹ propter aquosam³⁰⁴⁰ superfluitatem

quae propter rem quam diximus est necessaria. Istud vero quod est sanguis cum³⁰⁴¹ ab hepate separatur ab aquositate, etiam³⁰⁴² super[Z 9ra]flua, illico mundatur³⁰⁴³, quae necessaria non est³⁰⁴⁴ nisi propter causam quamdam³⁰⁴⁵ quae iam sublata est. Extrahitur³⁰⁴⁶ ergo aquositas a sanguine³⁰⁴⁷³⁰⁴⁸ in vena –vel in venis³⁰⁴⁹– quae ad renes descendit³⁰⁵⁰ et fert³⁰⁵¹ secum sangui[L 6vb]nem qui ad renes nutriendos sua quantitate et qualitate³⁰⁵² bonus existit nutritque renes unctuositas huius aquositatis et sanguineitatis³⁰⁵³³⁰⁵⁴. Deinde illud –alio³⁰⁵⁵: aliud³⁰⁵⁶– quod³⁰⁵⁷ remanet ad vesicam tendit et post ad virgam.

Sanguis autem essentiae bonae per venam magnam³⁰⁵⁸ a gibbositate³⁰⁵⁹³⁰⁶⁰ hepatis ascendentem³⁰⁶¹ vadit et tendit³⁰⁶² per venas quae ab ea ut rami separantur. Deinde³⁰⁶³ in³⁰⁶⁴ *gedeguil*³⁰⁶⁵ –id est³⁰⁶⁶ vias³⁰⁶⁷– venarum³⁰⁶⁸. Postea in³⁰⁶⁹ *seguechi*³⁰⁷⁰ –id est³⁰⁷¹ partes³⁰⁷²– *gedeguil*³⁰⁷³ –scilicet viarum³⁰⁷⁴–. Post³⁰⁷⁵ in³⁰⁷⁶ suggestibus –id est³⁰⁷⁷ in partes quae ab istis procedunt. Primae enim sunt maiores venae, et secundae oriuntur ab eis ut rami, et tertiae similiter a secundis, et quartae oriuntur a tertiis quae³⁰⁷⁸ sunt ad modum capillorum³⁰⁷⁹– *seguechi*³⁰⁸⁰. Deinde³⁰⁸¹ in venis quae sunt sicut villi –id est fila³⁰⁸²³⁰⁸³– capillaribus³⁰⁸⁴³⁰⁸⁵. Postea sanguis ab earum orificiis resudando labitur in membra ex parte³⁰⁸⁶ divina³⁰⁸⁷.

Sanguinis³⁰⁸⁸ ergo³⁰⁸⁹ causa³⁰⁹⁰ efficiens calor est³⁰⁹¹³⁰⁹² temperatus. Et causa materialis est quod de nutrientibus est temperatum et de potibus bonis. Et formalis causa ipsius est³⁰⁹³ decoctio bona. Et eius finalis causa est ut nutriat corpus.

Efficiens vero cholerae rubeae causa³⁰⁹⁴ est³⁰⁹⁵ igneus³⁰⁹⁶ calor superfluum et proprie in hepate. Et eius³⁰⁹⁷ causa materialis est quod de nutri[B 10va]entibus est subtile, calidum, dulce, et³⁰⁹⁸ unctuosum³⁰⁹⁹ et acutum. Et³¹⁰⁰ eius³¹⁰¹ quidem causa formalis³¹⁰² est de decoctione ad superfluitatem procedere. Et eius [Y 5ra] finalis causa³¹⁰³ est necessitas et utilitas quas³¹⁰⁴ nominavimus. Efficiens³¹⁰⁵ autem³¹⁰⁶ phlegmatis causa est caliditas abbreviata. Et eius materialis causa³¹⁰⁷ est quod³¹⁰⁸ de nutrientibus est grossum, humidum³¹⁰⁹, viscosum, frigidum³¹¹⁰. Et eius formalis causa³¹¹¹ est decoctionis abbreviatio³¹¹²³¹¹³. Et eius causa finalis³¹¹⁴ est necessitas³¹¹⁵ eius et utilitas ipsius quas nominavimus.

Melancholiae autem hypostasivae quidem causa efficiens³¹¹⁶ est calor temperatus. Sed causa efficiens adustae³¹¹⁷ est caliditas quae ab aequalitate est egressa³¹¹⁸. Et eius causa materialis est quod de nutrientibus est vehementer³¹¹⁹ grossum paucae humiditatis et eorum calidum est fortius in illo. Et causa eius³¹²⁰³¹²¹ formalis est faex³¹²² hyposta[A 6ra]siva³¹²³ secundum unum duorum modorum, unde neque³¹²⁴ labitur neque³¹²⁵ resolvitur³¹²⁶. Et eius causa finalis est necessitas eius³¹²⁷³¹²⁸ et iuvamentum ipsius³¹²⁹ quae³¹³⁰ nominavimus.

Melancholia autem fit multa aut propter caliditatem hepatis, aut³¹³¹ splenis debilitatem, aut propter frigoris vehementiam congelantis³¹³², aut propter constrictionis perseverantiam aut propter aegritudines quae multae et prolixae fuerunt³¹³³ [V 5va] quare³¹³⁴ propter illud humores facti sunt³¹³⁵ cineres³¹³⁶ –vel contradictiones³¹³⁷–.

Cumque melancholia multiplicatur et inter stomachum et hepar³¹³⁸³¹³⁹ stat –fiat³¹⁴⁰–. Sanguinis³¹⁴¹ et bonorum humorum generatio cum ea minoratur, ergo sanguis³¹⁴² minuetur.

Debes³¹⁴³ autem scire quod generationis humorum causae caliditas et frigiditas cum aliis existunt causis. Sed caliditas aequalis sanguinem generat. Et superfluens cholera³¹⁴⁴ gignit³¹⁴⁵ rubeam multumque superflua melancholiam generat³¹⁴⁶ per³¹⁴⁷ superfluitatem adustionis. Et frigiditas³¹⁴⁸ quidem phlegma generat. Et multum superflua generat melancholiam³¹⁴⁹³¹⁵⁰ per³¹⁵¹ superfluitatem congelationis. Debes autem adtendere virtutes passivas³¹⁵² cum virtutum activarum aequidistantia.

Neque³¹⁵³ oportet ut stet³¹⁵⁴ credulitas³¹⁵⁵ quod omnis complexio sibi simile generet³¹⁵⁶ et non sui³¹⁵⁷ contrarium per accidens, licet non sit per essentiam. Complexioni enim multotiens accidit ut

contrarium generet. Frigida namque complexio et sicca plerumque generat humiditatem extraneam, non propter convenientiam, sed propter ³¹⁵⁸ digestivae debilitatem. Et huiusmodi quidem complexionem habens est homo³¹⁵⁹ macer, [B 10vb] cuius iuncturae sunt laxae et³¹⁶⁰ est lenis –id est sine pilis³¹⁶¹ – et ipse est³¹⁶²³¹⁶³ timorosus, et frigidus tactu³¹⁶⁴, et suavis et venae angustae. Et similatur huic³¹⁶⁵ quod generat senium³¹⁶⁶ de³¹⁶⁷ phlegmate, licet certa senii³¹⁶⁸ complexio frigida sit et sicca.

Debes autem scire quod sanguis [Z 9rb] et³¹⁶⁹ quod cum eo labitur, tertiam in venis habet digestionem. Et cum per membra dividitur ut unumquodque suum recipiat³¹⁷⁰ nutrimentum habet digestionem quartam. Superfluitas igitur ³¹⁷¹ digestionis ³¹⁷² primae quae est in stomacho per intestinorum egreditur viam et secundae digestionis quae fit³¹⁷³ in hepate superfluitatis plurimum cum urina egreditur³¹⁷⁴. Quod autem de ea remanet ad splenem³¹⁷⁵ et³¹⁷⁶ fel tendit³¹⁷⁷. Duarum vero³¹⁷⁸ digestionum remanentium superfluitates³¹⁷⁹ per resolutionem quae non sentitur et³¹⁸⁰ per sudorem et sorditiem³¹⁸¹ extrinsecam egrediuntur, cuius –id est sorditiei³¹⁸² – pars³¹⁸³ est quod³¹⁸⁴³¹⁸⁵ per foramina egreditur sensibilia, sicut per nares et instrumentum³¹⁸⁶ auditus, aut non sensibilia³¹⁸⁷, sicut per poros³¹⁸⁸, aut extra naturam, sicut per apostemata cum aperiuntur, aut quod³¹⁸⁹ nascitur³¹⁹⁰ ex additionibus in corporibus³¹⁹¹³¹⁹², sicut³¹⁹³ pili et ungues.

Debes autem scire quod, si alicuius humores subtiles existunt, eorum³¹⁹⁴ evacuatio eum³¹⁹⁵ debilitat, cui multum nocet in sui forti[L 7ra]tudine³¹⁹⁶ suorum pororum amplitudo³¹⁹⁷. Propterea quod resolutionem sequitur debilitas et quod humores subtiles ad evacuandum et resolvendum³¹⁹⁸³¹⁹⁹ sunt faciles. Quod [M 5ra] autem ad evacuandum et resolvendum³²⁰⁰³²⁰¹ est facile³²⁰² spiritui facile adsociari potest in sua resolutione. Cum eo igitur resolvitur.

Et debes³²⁰³ scire³²⁰⁴ quod quemadmodum humores isti in suis generationibus causas habent sic et in suis motibus habent causas³²⁰⁵. Motus namque et res calidae³²⁰⁶ sanguinem movent et choleram rubeam³²⁰⁷ et fortasse melancholiam movebunt³²⁰⁸³²⁰⁹³²¹⁰ et eam fortem facient³²¹¹. Quies³²¹² vero phlegma forte reddit et aliquas melancholiae species. Et etiam³²¹³ ipsaemet aestimationes³²¹⁴ movent³²¹⁵ humores. Verbi gratia: Sanguinem enim movet res intueri rubeas. Quapropter prohibemus illum ex cuius naribus sanguis fluit³²¹⁶ res splendorem habentes rubeum³²¹⁷ aspicere. Haec³²¹⁸ quidem dicimus³²¹⁹ de humoribus³²²⁰ et eorum generationibus. Loqui vero contra protervos et deviantes debent³²²¹ sapientiarum opifices, et non medici.

[I.1.5.] <Doctrina quinta>

[I.1.5.1.] Capitulum³²²² primum doctrinae quintae³²²³ ad sciendum quid sit membrum et suae³²²⁴ divisiones³²²⁵³²²⁶

Membra³²²⁷ sunt corpora quae ex prima humorum³²²⁸ generantur³²²⁹ conmixtione³²³⁰, [B 11ra] quemadmodum³²³¹ humores sunt³²³² corpora quae generantur ex prima³²³³ ciborum³²³⁴ conmixtione, [Y 5rb] sicut³²³⁵ cibi sunt³²³⁶ ex prima [V 5vb] conmixtione³²³⁷ generati elementorum³²³⁸³²³⁹. [P 12vb]

Membrorum autem, alia sunt quae sunt³²⁴⁰ simplicia, et³²⁴¹ alia sunt quae sunt composita. Et simplicia quidem sunt³²⁴² quorum quamcumque³²⁴³ sensibilem adsumpseris³²⁴⁴ partem³²⁴⁵, erit toti communicans³²⁴⁶ in nomine et definitione, sicut caro in suis partibus, et os in suis partibus³²⁴⁷, et nervus³²⁴⁸ in suis partibus et hiis similia. Ideoque similia³²⁴⁹ vocantur partium.

Composita vero sunt illa³²⁵⁰ quorum quamcumque³²⁵¹ acceperis partem³²⁵² in nomine et definitione toti communicans non erit sicut manus et facies. Pars enim faciei non est³²⁵³ facies³²⁵⁴ neque³²⁵⁵ pars manus est manus³²⁵⁶. Et vocantur membra instrumentalia eo quod sunt animae instrumenta ad complendum motus³²⁵⁷ et operationes³²⁵⁸.

Primum membrorum similium³²⁵⁹ partium est os quod durum est creatum, quoniam ipsum est corporis fundamentum et sustentaculum³²⁶⁰ motuum. Post ipsum vero³²⁶¹ est cartilago quae osse existit mollior. Ideoque flecti potest, sed est omnibus aliis³²⁶² membris durior³²⁶³³²⁶⁴. **Cuius iuvamen in creatione³²⁶⁵** fuit³²⁶⁶ ut ossium cum corporibus mollibus per ipsam melior³²⁶⁷ fieret continuatio et ut durum cum molli³²⁶⁸³²⁶⁹ non³²⁷⁰ absque medio componeretur. Duro³²⁷¹ enim molle³²⁷² laederetur et praecipue in hora percussione³²⁷³ et constrictionis³²⁷⁴, [A 6rb] sed³²⁷⁵ esset³²⁷⁶ compositio ordinata, sicut est in osse spatulae et hypochondriorum³²⁷⁷, in ossibus costarum³²⁷⁸ et sicut³²⁷⁹ epiglotalis cartilago. Et illud³²⁸⁰ quod est sub thorace³²⁸¹ et ut per ipsam etiam foret³²⁸²³²⁸³ melior³²⁸⁴ iuncturarum se adinvicem fricantium vicinitas ne sua duritie rumperentur³²⁸⁵. Et etiam ut³²⁸⁶³²⁸⁷ cum aliquis musculus³²⁸⁸ se extendendo³²⁸⁹ ad aliquod³²⁹⁰ pervenerit membrum³²⁹¹ [Z 9va] in quo os non existat cui³²⁹² innitatur³²⁹³ et a³²⁹⁴ quo confortetur³²⁹⁵, sicut palpebrarum muscoli³²⁹⁶, sit³²⁹⁷ ibi sustentaculum –id est³²⁹⁸ defensio cordis eorum–³²⁹⁹. Et plerumque³³⁰⁰ etiam³³⁰¹ in multis locis est necesse rem aliquam³³⁰² rei alicui inniti, quae non³³⁰³ in ultimo sit dura, sicut epiglottis³³⁰⁴.

Postea sunt nervi qui sunt corpora a cerebro orta aut a nucha³³⁰⁵ alba ad flectendum mollia et ad separandum dura ad hoc creati ut per eos membra sensum habeant et motum.

Post nervos³³⁰⁶ sunt chordae quae quidem sunt corpora quae [B 11rb] ab extremitatibus musculorum³³⁰⁷ oriuntur et nervis simulantur. Et ad membra tendentes mobilia³³⁰⁸ plerumque sua retractione retrahunt membra propter musculi contractionem³³⁰⁹ et congregationem³³¹⁰ et propter retrorsum reductionem et quandoque relaxant –vel mollificant³³¹¹– laxamento³³¹² –mollitie³³¹³³³¹⁴– sui³³¹⁵. Propterea³³¹⁶ quod musculus dilatatur³³¹⁷ cum ad suum redit situm aut supra³³¹⁸ mensuram quam eius habet³³¹⁹ longitudinem³³²⁰ et³³²¹ supra³³²² dispositionem quam habet cum in suo³³²³ naturali existit situ addit sicut in quibusdam videmus musculis. Quae quidem secundum plurimum³³²⁴ compositae sunt³³²⁵ ex nervis qui³³²⁶ ad musculus tendunt et ab altera parte egrediuntur et corporibus³³²⁷ de quibus³³²⁸ post chordarum relationem³³²⁹ tractabimus. Et haec quidem sunt quae ligamenta vocantur³³³⁰ quae etiam secundum visum et tactum nervosa existunt et ab ossibus venientia ad musculus vadunt et fiunt fila ipsa et nervi –in³³³¹ alio³³³²: chordae³³³³– in eo –in alio³³³⁴: quod ergo est ex eis³³³⁵ ex parte musculi repletur carne³³³⁶– quod ergo³³³⁷ est³³³⁸ supra³³³⁹ partem musculi vocatur³³⁴⁰ [L 7rb] caro, et quod ab eo separatur et³³⁴¹ ad iuncturam vadit³³⁴² et membrum motum –vel movet³³⁴³– et colligitur³³⁴⁴ in se ipso et permutatur³³⁴⁵ chorda.

Post eas³³⁴⁶ autem sunt ligamenta quae praediximus, quae etiam sunt³³⁴⁷ corpora³³⁴⁸ nervo similia, quorum quaedam sunt quae absolute ligamentum³³⁴⁹ vocantur³³⁵⁰ et quaedam sunt quae nomine *alahacab*³³⁵¹ adpropriantur. Illud vero quod ad musculus extenditur³³⁵² non vocatur nisi ligamentum. Et illud³³⁵³ quod ad musculus non extenditur, sed tantum³³⁵⁴ quod³³⁵⁵ est inter duo extrema ossium iuncturae continuat³³⁵⁶ aut inter³³⁵⁷ alia membra et unam rem alii firmiter adnectit, praeter³³⁵⁸ hoc quod ligamentum vocatur³³⁵⁹, quandoque³³⁶⁰ nomine *alaha*[V 6ra]*cab*³³⁶¹ –id est rotundum³³⁶²– adpropriatur. Ligamentorum [M 5rb] vero nullum sensum habuit³³⁶³ ne propter multum motum³³⁶⁴³³⁶⁵ et³³⁶⁶ **fricationem³³⁶⁷ quae ei adhaeret³³⁶⁸³³⁶⁹³³⁷⁰** doleret³³⁷¹. Iuvamentum autem³³⁷² ligamenti ex eo quod praemissum est³³⁷³ perpenditur.

Et post ligamenta sunt arteriae, quae sunt corpora quae a corde³³⁷⁴ nascuntur concava in longitudine, extensa³³⁷⁵, nervosa et in sui substantia ligamentalia habentia motiones dilatando³³⁷⁶ se³³⁷⁷ et constringendo³³⁷⁸ quae ex quietibus discernuntur. Quae quidem ad hoc fuerunt creatae ut cor eventetur³³⁷⁹ et fumosus³³⁸⁰ vapor ab eo³³⁸¹ expellatur³³⁸² et spiritus membris corporis distribuatur.

Post sunt³³⁸³ venae, quae arteriis similes existunt, sed sunt ab hepate³³⁸⁴ et sunt quietae. Quae quidem fuerunt creatae³³⁸⁵ [B 11va] ad hoc³³⁸⁶ ut sanguis membris quae sunt in corpore partiat³³⁸⁷.

Deinde sunt panniculi, qui sunt corpora de³³⁸⁸ filis nervosis non sensu percep[*Y 5va*]*tis* texta³³⁸⁹. Quorum spissitudo tenuis existit dilatata³³⁹⁰ aliorum corporum superficies cooperientia et per–vel³³⁹¹ con³³⁹²–tinentia ea propter iuvamenta³³⁹³ ex quibus est ut summam³³⁹⁴ eorum in sua³³⁹⁵ figura et

factura³³⁹⁶ custodiant³³⁹⁷. Et ex eis est ut ea ab aliis corporibus suspendant³³⁹⁸ et eis adnectant mediantibus nervo et ligamento quae fila facta fuerunt, ex quibus texti fuerunt sicut ren³³⁹⁹ a dorso. Et³⁴⁰⁰ ex eis est ut membra secundum sui³⁴⁰¹ substantiam sensum non habentia per³⁴⁰² ipsos habeant superficiem sui **per se**³⁴⁰³ essentia³⁴⁰⁴ sentientem quae³⁴⁰⁵ illud quod ei occurrit³⁴⁰⁶ sentit³⁴⁰⁷ et accidentaliter sentit³⁴⁰⁸ quod in corpore accidit quod eis involutum est. Et haec³⁴⁰⁹ quidem membra sunt sicut pulmo, et hepar, et splen et renes.

Haec enim sua substantia³⁴¹⁰ nullo modo sentiunt, sed neque³⁴¹¹ sentit illud³⁴¹² quod in eis percussione facit nisi quod de panniculis super ea³⁴¹³ existit. Cumque in eis accidit ventus aut apostema sentitur. [Z 9vb] Sed ventum³⁴¹⁴ sentit panniculus³⁴¹⁵ accidentaliter propter extensionem³⁴¹⁶ quae contingit³⁴¹⁷ in ipso³⁴¹⁸. Apostema vero sentit³⁴¹⁹ principium panniculi et eius adpensionem³⁴²⁰ accidentaliter. Ideo quod membrum apostematis gravitate laxatur³⁴²¹³⁴²² –in alio : ligetur³⁴²³–.

Postea est caro quae³⁴²⁴ est locorum vacuorum inpletio³⁴²⁵ quae in³⁴²⁶ horum membrorum situ in corpore existunt et ipsorum fortitudo qua³⁴²⁷ sustentantur.

In unoquoque vero³⁴²⁸ membro³⁴²⁹ est virtus naturalis qua ei res nutrimenti completur. Et hoc quidem est nutrimentum adtrahere, et retinere, et³⁴³⁰ adsimilare³⁴³¹, et unire et superfluitatem expellere. Et post hoc quidem³⁴³² membra diversificantur. Sunt enim eorum quaedam³⁴³³ quae praeter³⁴³⁴ hanc virtutem insuper aliam virtutem habent quae ab eis [A 6va] ad³⁴³⁵ aliud procedit. Et quaedam sunt eorum³⁴³⁶ quae hoc non habent. Et aliter quaedam eorum sunt quae³⁴³⁷ praeter hanc virtutem insuper³⁴³⁸ virtutem habent³⁴³⁹ quae eis ab alio influit³⁴⁴⁰ et sunt eorum quaedam quae non. Cum ergo³⁴⁴¹ compositio fiet, consequetur³⁴⁴² quod est membrum³⁴⁴³ suscipiens et tribuens, et membrum [B 11vb] tribuens³⁴⁴⁴ et non suscipiens³⁴⁴⁵, et membrum suscipiens³⁴⁴⁶ et non tribuens³⁴⁴⁷, et membrum neque³⁴⁴⁸ suscipiens neque tribuens³⁴⁴⁹.

De membri autem susipientis et tribuentis³⁴⁵⁰³⁴⁵¹ inventione non dubitamus³⁴⁵². In cerebro namque et hepate omnes convenerunt medici quod unumquodque eorum virtutem vitae suscipit³⁴⁵³ et calorem naturalem et spiritum a corde et unumquodque etiam eorum³⁴⁵⁴ habet³⁴⁵⁵ principium virtutis quam alii tribuit. Sed³⁴⁵⁶ cerebrum quidem praebet sensum secundum quosdam absolute [P 13ra] et secundum quosdam non absolute. Et³⁴⁵⁷ hepar est principium nutrimenti secundum quosdam absolute et secundum quosdam non absolute³⁴⁵⁸. De membri item³⁴⁵⁹ susipientis et non tribuentis inventione³⁴⁶⁰ non³⁴⁶¹ dubitamus, sicut est caro quae sentiendi virtutem et vitae³⁴⁶² suscipit³⁴⁶³ et non est alicuius virtutis³⁴⁶⁴ principium quam alii³⁴⁶⁵ ullo modo tribuat.

De aliis vero duabus divisionis³⁴⁶⁶ partibus in una earum³⁴⁶⁷ medici a magno³⁴⁶⁸ philosophorum diversificati fuerunt³⁴⁶⁹. Philosophorum namque³⁴⁷⁰ magnus³⁴⁷¹³⁴⁷² dixit quod membrum tribuens et non recipiens est cor. [V 6rb] Ipsum enim est³⁴⁷³³⁴⁷⁴ omnium virtutum prima radix³⁴⁷⁵ et omnibus aliis membris³⁴⁷⁶ suas tribuit virtutes³⁴⁷⁷ quibus nutriuntur³⁴⁷⁸ et vivunt et³⁴⁷⁹ quibus comprehendunt et quibus³⁴⁸⁰ movent³⁴⁸¹. Medici autem³⁴⁸² et quidam primorum philosophorum has virtu[L 7va]tes in membris partiti sunt et non dixerunt quid sit membrum tribuens³⁴⁸³ et non suscipiens. Et philosophi quidem sermo cum subtiliter certificatur est veracior, sed medicorum³⁴⁸⁴ sermo³⁴⁸⁵ in primis cum attenditur est magis manifestus.

Postea in alia divisionis³⁴⁸⁶ parte diversificati sunt medici inter se et philosophi inter se. Una enim secta dixit³⁴⁸⁷ quod ossa et caro non sentientia³⁴⁸⁸ et eorum similia non perdurant nisi per virtutes proprias quae sunt in eis quae³⁴⁸⁹ non ab³⁴⁹⁰ aliis principiis eis influxerunt³⁴⁹¹, sed per illas virtutes cum nutrimentum eis transmittitur sibi sufficiunt. Et neque³⁴⁹² ipsa alii rei virtutem³⁴⁹³ tribuunt nec etiam aliud membrum³⁴⁹⁴ eis³⁴⁹⁵ aliam tribuit virtutem.

Alia vero secta dixit quod virtutes istae non sunt³⁴⁹⁶ eis propriae, sed ab hepate et corde in generationis principio³⁴⁹⁷ eis³⁴⁹⁸ influxerunt [B 12ra] et in eis quietae permanserunt. Medico tamen non adtinet³⁴⁹⁹ ut insequendo demonstrativa [M 5va] procedat argumentatione³⁵⁰⁰, unde de istis duabus

diversitatibus³⁵⁰¹ ad veritatem exitus proveniat³⁵⁰² neque³⁵⁰³ patet ei semita ad hoc in quantum est medicus neque hoc ipsum in aliqua suarum perscrutationum et³⁵⁰⁴ suarum actionum impedit.

Debet autem scire et credere in diversitate prima quod non est³⁵⁰⁵ ei³⁵⁰⁶ curandum utrum cor sit³⁵⁰⁷ principium sentiendi, et motionis cerebro³⁵⁰⁸ et virtutis nutrientis hepatis³⁵⁰⁹, aut non sit. Cerebrum namque sive per se sive post cor³⁵¹⁰ habeat principium animalium actionum³⁵¹¹ existit comparatione aliorum membrorum. Et hepar similiter actionum naturalium nutrientium principium existit³⁵¹² [Y 5vb] aliorum membrorum³⁵¹³ comparatione.

Et de alia quidem diversitate³⁵¹⁴ debet scire et credere³⁵¹⁵ quod³⁵¹⁶ non est ei³⁵¹⁷ curandum utrum³⁵¹⁸ virtus naturalis in tali³⁵¹⁹ quale est os in principio generationis ab hepate venerit³⁵²⁰ aut³⁵²¹ eam pro suamet³⁵²² completionem [Z 10ra] meretur³⁵²³ aut³⁵²⁴ nihil sit eorum³⁵²⁵, sed debet credere³⁵²⁶³⁵²⁷ quod haec virtus ad ipsum non profluit nisi ab hepate. Nam si inter ea via³⁵²⁸ clauderetur et os nutrimentum aptum haberet eius actio in ipso³⁵²⁹ –id est³⁵³⁰ nutrimento³⁵³¹³⁵³²– destrueretur³⁵³³³⁵³⁴, quemadmodum fit in sensu et motu cum nervus³⁵³⁵ qui provenit a cerebro stringitur. Virtus³⁵³⁶ vero illa³⁵³⁷ ossi³⁵³⁸ naturalis facta est, dum eius permanserit³⁵³⁹ complexio.

Et tunc quidem explanabitur ei divisionis habitudo et videbit³⁵⁴⁰ –dividendo ea³⁵⁴¹– membra quae sunt principalia et membra principalibus deservientia et membra non principalia absque servitio.

Membra vero principalia sunt membra quae primarum³⁵⁴² virtutum quae in corpore existunt quae ad hoc sunt necessariae³⁵⁴³ ut³⁵⁴⁴ singulare aut species perdurent³⁵⁴⁵ principia³⁵⁴⁶ habent.

Secundum vero singularis³⁵⁴⁷ durabilitatem sunt tria principia³⁵⁴⁸: cor quod est principium virtutis³⁵⁴⁹ vitae, et cerebrum quod est principium virtutis³⁵⁵⁰ sentiendi³⁵⁵¹ et movendi, et hepar quod³⁵⁵² est principium virtutis nutriendi.

Sed³⁵⁵³ secundum speciei³⁵⁵⁴ durabilitatem sunt principalia³⁵⁵⁵ haec tria et etiam aliud quartum quod speciei existit proprium et sunt testiculi qui uni rei sunt necessarii³⁵⁵⁶ et ad rem aliam iuvativi. Necessitas³⁵⁵⁷ vero est³⁵⁵⁸ ad sperma generandum quod genealogiam –id est³⁵⁵⁹ semen–³⁵⁶⁰ [B 12rb] conservat³⁵⁶¹. Iuvamentum vero est ad hoc ut complementum formae detur et complexio masculina et feminina³⁵⁶²³⁵⁶³ conservetur quae speciebus animalis³⁵⁶⁴ accidentia sunt³⁵⁶⁵ inseparabilia et nec sunt ex rebus in animalitatis³⁵⁶⁶ essentiam³⁵⁶⁷ ingredientibus. Membrorum vero³⁵⁶⁸ deservientium alia sunt quae servitute deserviunt³⁵⁶⁹ praeparatoria, alia³⁵⁷⁰ quae serviunt³⁵⁷¹ servitute latoria.

Et praeparatoria quidem servitus vocatur utilitas. Latoria vero servitus absolute vocatur. [V 6va] Servitus autem praeparatoria³⁵⁷² est antequam principale operetur. Et latoria³⁵⁷³ servitus est postquam principale [A 6vb] operatur³⁵⁷⁴.

Cordis vero serviens praeparator est sicut pulmo. Et eius serviens lator est sicut arteriae. Cerebri serviens praeparator est sicut hepar et alia nutrimenti³⁵⁷⁵ membra et custodiae spiritus³⁵⁷⁶. Et³⁵⁷⁷ lator est sicut nervi.

Hepatis vero praeparator serviens est³⁵⁷⁸ sicut stomachus. Et lator est sicut venae.

Et testiculorum quidem serviens praeparator³⁵⁷⁹³⁵⁸⁰ sunt sicut membra quae antequam ipsi generant³⁵⁸¹ sperma³⁵⁸², sed eorum serviens lator est³⁵⁸³ virga in viris et venae³⁵⁸⁴ quae sunt inter eos et ipsam. Et in mulieribus similiter sunt³⁵⁸⁵³⁵⁸⁶ venae quae sperma ad locum conceptionis inpellunt. Et mulieres insuper habent matricem per quam spermatis completur utilitas.

Galienus autem dixit quod membrorum alia sunt quae operationem³⁵⁸⁷ tantum efficere habent, alia quae³⁵⁸⁸ iuvamentum tantum, et alia sunt³⁵⁸⁹ quae operationem simul³⁵⁹⁰ et iuvamentum³⁵⁹¹ habent: primum³⁵⁹² est sicut cor; secundum sicut³⁵⁹³ pulmo; terti[L 7vb]um sicut hepar.

Dico autem quod per³⁵⁹⁴ operationem oportet³⁵⁹⁵ intelligi illud quod cum re³⁵⁹⁶ solummodo operationum in vita³⁵⁹⁷ singularis ingredientium completur³⁵⁹⁸ aut in speciei permanentia³⁵⁹⁹ sicut cor in generatione spiritus.

Et per iuvamentum oportet intelligi illud quod praeparatur ad alterius membri operationem³⁶⁰⁰ suscipiendam et tunc erit operatio completa ad dandam singulari vitam aut speciei permanentiam, quemadmodum pulmo aerem praeparat³⁶⁰¹.

Ipsam vero hepar suam secundam primo perficit³⁶⁰² digestionem et digestionem tertiae et quartae adparatum³⁶⁰³ praestat³⁶⁰⁴. Ergo in quantum digestionem secundam³⁶⁰⁵ adeo perfectam efficit quoad³⁶⁰⁶ sanguis³⁶⁰⁷ ad³⁶⁰⁸ ipsummet³⁶⁰⁹ nutriendum sit bonus³⁶¹⁰ actionem³⁶¹¹ operatum est. Et in quantum operationem [B 12va] efficit quae³⁶¹², in alia exspectata³⁶¹³ operatione³⁶¹⁴ auxiliatur³⁶¹⁵ iuvamentum efficit.

Et etiam denuo dicemus³⁶¹⁶ quod membrorum alia sunt quae generantur³⁶¹⁷ ex spermate quae sunt³⁶¹⁸ similium partium membra praeter carnem et adipem, et alia sunt quae³⁶¹⁹ ex sanguine generantur, sicut adeps et caro. Quod³⁶²⁰ enim est praeter³⁶²¹ haec duo ex duobus generatur³⁶²² spermatis: masculorum³⁶²³ spermate et [Z 10rb] spermate mulierum.

Sed secundum sermonem³⁶²⁴ qui de sapientibus³⁶²⁵ verificavit³⁶²⁶, de spermate masculi³⁶²⁷ generatur, sicut caseus generatur³⁶²⁸ de³⁶²⁹ coagulo, et de spermate mulieris generatur, sicut caseus generatur³⁶³⁰ de³⁶³¹ lacte³⁶³². Et sicut principium –activae³⁶³³– coagulationis est³⁶³⁴ in coagulo, ita principium coagulationis –activae³⁶³⁵– formae est in spermate viri. Et sicut principium coagulationis –passivae³⁶³⁶– est in lacte, [M 5vb] ita principium –passivae³⁶³⁷– coagulationis formae, scilicet virtutis patientis³⁶³⁸, est in spermate mulieris. Et quemadmodum unumquodque duorum coaguli videlicet et lactis est pars substantiae casei qui³⁶³⁹ fit ex eis, ita³⁶⁴⁰ unumquodque duorum spermatis³⁶⁴¹ est pars substantiae embryonis.

Hoc autem verbum³⁶⁴² non³⁶⁴³ parum, immo multum, verbis Galieni est contrarium. Ei namque videtur quod cuique³⁶⁴⁴ duorum spermatis³⁶⁴⁵ inest virtus coagulativa³⁶⁴⁶ et virtus coagulationem [Y 8ra] suscipiens et praeter³⁶⁴⁷ hoc non se prohibet³⁶⁴⁸ quin dicat quod virtus coagulativa³⁶⁴⁹ in [P 13rb] masculis est³⁶⁵⁰ fortior et virtus coagulationem suscipiens est³⁶⁵¹ fortior³⁶⁵² in feminis³⁶⁵³. Qualiter autem sermo in³⁶⁵⁴ hoc certificetur invenitur in nostris libris³⁶⁵⁵ qui sunt de sapientibus radicalibus.

Postea sanguis qui in tempore menstruorum a muliere separabatur³⁶⁵⁶ fit nutrimentum³⁶⁵⁷. Sed alia pars eius est quae in similitudinem convertitur substantiae³⁶⁵⁸ spermatis³⁶⁵⁹ et membro[V 6vb]rum quae ex eo generantur³⁶⁶⁰ et erit nutrimentum³⁶⁶¹ augmentans³⁶⁶² ipsum³⁶⁶³. Alia pars eius³⁶⁶⁴ quae non³⁶⁶⁵ nutrimentum fit ad hoc, sed est conveniens ut coaguletur ad implenda loca membrorum primorum vacua et fit caro et³⁶⁶⁶ adeps. Et alia pars eius³⁶⁶⁷ est superfluitas quae nulli harum duarum rerum est bona et remanet usque ad horam partus quam natura utpote superfluum³⁶⁶⁸ expellit. Cumque infans parturitur sanguis quem ipsius hepar generat³⁶⁶⁹ huius sanguinis vices³⁶⁷⁰ supplet³⁶⁷¹ et generatur³⁶⁷² ex eo quod **ab illo sanguine**³⁶⁷³ generabatur³⁶⁷⁴.

Et caro quidem ex sanguine generatur spisso³⁶⁷⁵ quem³⁶⁷⁶ caliditas [B 12vb] et siccitas coagulant³⁶⁷⁷. Adeps vero ex eius³⁶⁷⁸ aquositate et unctuositate³⁶⁷⁹ generatur quam frigiditas coagulat³⁶⁸⁰, ideoque ipsam³⁶⁸¹ caliditas resolvit.

Membra autem quae ex spermate sunt creata cum solutionem³⁶⁸² continuitatis patiuntur certa continuitate non restaurantur nisi sit³⁶⁸³ pauca ex eis et³⁶⁸⁴ in paucis habitudinibus³⁶⁸⁵ et in aetate pueritiae, sicut ossa et rami venarum parvi; non enim magni neque³⁶⁸⁶ arteriarum. Cum enim³⁶⁸⁷ aliqua eorum pars³⁶⁸⁸ se iungitur, nihil loco eius³⁶⁸⁹³⁶⁹⁰ nascitur. Et haec quidem sunt sicut ossa et similia³⁶⁹¹ nervi³⁶⁹². Illa vero³⁶⁹³ quae ex sanguine sunt creata renascuntur post perditionem suam et continuantur³⁶⁹⁴ tali substantia, qualis sunt ipsa³⁶⁹⁵, sicut caro. Et illud quidem quod est³⁶⁹⁶ generatum

ex³⁶⁹⁷ sanguine in quo adhuc³⁶⁹⁸ virtus existit spermatis, dum nondum inter ipsum et sperma tempus intercessit³⁶⁹⁹, nisi parvum³⁷⁰⁰ illud membrum quando tollitur, iterum nasci potest, sicut dentes in aetate pueritiae. Cum autem sanguis ad aliam³⁷⁰¹ conversus fuerit complexionem, non iterum renascetur³⁷⁰².

Et dicemus etiam³⁷⁰³ quod membrorum sentientium³⁷⁰⁴ mobilium³⁷⁰⁵ plerumque sensus et motus simul principium³⁷⁰⁶ est unus nervus³⁷⁰⁷ et³⁷⁰⁸ plerumque separantur³⁷⁰⁹ et erit principium cuiusque³⁷¹⁰ virtutis unus³⁷¹¹ nervus.

Et etiam dicemus³⁷¹² quod omnium membrorum³⁷¹³ –interiorum³⁷¹⁴– quae panniculis sunt involuta, panniculus³⁷¹⁵³⁷¹⁶ ex uno pan[A 7ra]niculorum pectus aut ventrem cooperientium nascitur. Sed eorum quae³⁷¹⁷ in pectore sunt panniculorum origo sicut diaphragmatis, et³⁷¹⁸ venarum, et arteriarum, et pulmonis est ex panniculo interiore³⁷¹⁹ qui costas tegit³⁷²⁰³⁷²¹. [L 8ra] Et membrorum quidem et venarum quae sunt in ventre panniculi oriuntur ex *siphac* qui interius ventris cooperit³⁷²² musculos.

Omnia quoque³⁷²³ [Z 10va] membra carnosae aut sunt villosa³⁷²⁴ sicut caro quae est in musculis aut villis carentia sicut hepar. Et nullus quidem motus fit nisi per villos. Voluntarius vero³⁷²⁵ fit causa villorum qui sunt³⁷²⁶ in musculis, et naturalis sicut motus matricis et venarum et compositus sicut motus³⁷²⁷ transglutiendi fit³⁷²⁸ villis propriis per formam ex situ³⁷²⁹ longitudinis, et latitudinis³⁷³⁰ et transversionis³⁷³¹. Adtractioni³⁷³² vero sunt villi qui in longitudine³⁷³³ protenduntur, et expulsi³⁷³⁴ sunt³⁷³⁵ villi qui in latitudine³⁷³⁶ tendunt constringentes³⁷³⁷ et retentioni³⁷³⁸ villi qui ex transverso vadunt.

Membrorum autem quae³⁷³⁹ unam habent tunicam, sicut venarum et vesicae³⁷⁴⁰, [B 13ra] tres villorum species adinvicem sunt textae³⁷⁴¹. Et membrorum quae sunt duas habentia³⁷⁴² tunicas villi qui in latitudine tendunt semper in eorum extrinseca existunt tunica et alii³⁷⁴³ duo in tunica eorum intrinseca. Illi tamen qui in longitudine³⁷⁴⁴ protenduntur ad superficiem magis declinant intrinsecam, qui taliter non creati fuerunt³⁷⁴⁵ nisi ne adtrahendi et expellendi villi simul existant³⁷⁴⁶. Immo melius est ut villi adtrahendi et retinendi sint simul nisi in³⁷⁴⁷ intestinis. Non enim multa indigent retentione, sed adtractione et expulsionem.

Et dicemus etiam³⁷⁴⁸ quod membrorum nervosorum corpora a sui substantia aliena continentium, alia sunt quae unam habent tunicam, alia quae duas.

Quae autem duabus [V 7ra] consistunt tunicis non taliter creatae fuerunt, nisi propter³⁷⁴⁹ iuvamenta multa³⁷⁵⁰. Quorum unum³⁷⁵¹ est multa necessitas multae custodiae fortitudinis suae corporeitatis ne findantur³⁷⁵² causa fortitudinis³⁷⁵³ motus eius quod³⁷⁵⁴ continetur in eis sicut arteriae. Secundum est multa necessitas multae custodiae³⁷⁵⁵ in re³⁷⁵⁶ corporis quod in eis est³⁷⁵⁷ reconditum ne³⁷⁵⁸ resolvatur et egrediatur. Resolutionis [M 6ra] vero timor provenit causa³⁷⁵⁹ suae raritatis³⁷⁶⁰ si unam habent³⁷⁶¹ tunicam. Et exitus timor est³⁷⁶² ideo quod³⁷⁶³ propter³⁷⁶⁴ hoc etiam ad findendum³⁷⁶⁵ essent ap[Y 8rb]tae. Et hoc quidem³⁷⁶⁶ corpus quod³⁷⁶⁷ in eis est reconditum est sicut spiritus et sanguis qui in arteriis sunt reconditi in quorum custodia valde est timendum –alio³⁷⁶⁸: studendum³⁷⁶⁹ – et³⁷⁷⁰ de quibus timetur ne pro nihilo recedant. Spiritus quidem propter³⁷⁷¹ resolutionem et sanguis³⁷⁷² quidem³⁷⁷³ propter fissuram³⁷⁷⁴. Ex³⁷⁷⁵ hoc namque maximum timetur³⁷⁷⁶ malum. Tertium est quoniam³⁷⁷⁷ cum³⁷⁷⁸ alicui membro fuerit³⁷⁷⁹ necessarium ut sit³⁷⁸⁰ ipsius adtractio et expulsio motu vehementi. Factum est unicuique earum³⁷⁸¹ singulariter instrumentum³⁷⁸² sine permixtione et hoc est³⁷⁸³ sicut stomachus et intestina. Quartum est quoniam cum voluntas fuerit ut³⁷⁸⁴ unaquaeque membri tunica operationi quae est ei³⁷⁸⁵ propria sit praeparata et unaquaeque duarum operationum acciderit propter complexionem ab alterius operationis complexione diversam³⁷⁸⁶, fuit melius³⁷⁸⁷ inter eas dividere sicut³⁷⁸⁸ stomachus in quo fuit voluntas sentiendi virtutem esse. Quod quidem non fit nisi³⁷⁸⁹ membro nervoso³⁷⁹⁰ et digerendi³⁷⁹¹ quod similiter non fit nisi³⁷⁹² per membrum carnosum. Unicuique igitur harum duarum rerum³⁷⁹³ [B 13rb] tunicam

posuerunt per se, tunicam nervosam³⁷⁹⁴ virtuti –vel sensui³⁷⁹⁵– sentiendi³⁷⁹⁶ et tunicam carnosam digestioni. Et natura³⁷⁹⁷ quidem intrinsecam³⁷⁹⁸ tunicam³⁷⁹⁹ fecit nervosam³⁸⁰⁰ et extrinsecam carnosam³⁸⁰¹. Potest³⁸⁰² namque digerentis³⁸⁰³ operatio ad id³⁸⁰⁴ quod digestum est in potentia sine occurso pervenire. Sentiens vero id quod sentitur³⁸⁰⁵ non potest sentire nisi obviando ei sensu³⁸⁰⁶, videlicet tactus.

Et dicemus etiam³⁸⁰⁷ quod sunt quaedam membra quorum complexio sanguini est propinqua. Non ergo indiget³⁸⁰⁸ sanguis in³⁸⁰⁹ eorum nutrimento multotiens converti, sicut carnis. Quapropter in ea neque³⁸¹⁰ foramina facta fuerunt neque³⁸¹¹ ventriculi in quibus aliquanto tempore nutrimentum quod ei digeritur³⁸¹², inmoretur et deinde ex quo –alio³⁸¹³: eo³⁸¹⁴³⁸¹⁵– caro nutriatur³⁸¹⁶. Immo illico cum ei nutrimentum occurrit³⁸¹⁷ in³⁸¹⁸ ipsam convertitur.

Et sunt ex³⁸¹⁹ membris quaedam quorum³⁸²⁰ complexio a sanguinis complexione val[Z 10vb]de est³⁸²¹ remota. Ideoque³⁸²² cum necesse fuerit sanguinem ea³⁸²³ nutrire oportebit ut in similitudinem substantiae eorum multis conversionibus ordinatim convertatur, sicut os. Quapropter in creatione aut unum positum fuit foramen quod³⁸²⁴ eorum nutrimentum tanto contineat tempore quanto illud³⁸²⁵³⁸²⁶ in eius³⁸²⁷ similitudinem³⁸²⁸ convertatur, sicut in osse cruris³⁸²⁹ et adiutorii aut foramina multa in ipsis divisa sicut in osse³⁸³⁰ mandibulae inferioris.

Et membris³⁸³¹ quidem quae sic sunt³⁸³² necesse est ut nutrimento ampliori quam eis, tunc sit necesse repleantur³⁸³³ ut pau[L 8rb]latim et paulatim³⁸³⁴ procedant illud³⁸³⁵ in sui similitudinem³⁸³⁶ convertendo.

Membra autem fortia³⁸³⁷ superfluitates suas ad membra debilia sibi vicina expellunt, sicut cor ad ascellas³⁸³⁸ et cerebrum ad loca quae sunt post auriculas et hepar ad inguina. [A 7rb]

[I.I.5.a.] <Summa prima>

[I.I.5.a.1.] Capitulum primum, summae primae, doctrinae quintae³⁸³⁹, et est sermo³⁸⁴⁰ universalis de ossibus et iuncturis³⁸⁴¹ [P 13va]

Dicemus quod ossium quae sunt in corpore alia sunt sicut fundamentum quoniam super ea³⁸⁴² est corpus fabricatum, sicut spondyles dorsi. Spondyles namque illae corporis³⁸⁴³ sunt³⁸⁴⁴³⁸⁴⁵ fundamentum super quas ipsum fabricatum est, quemadmodum navis super lignum fabricatur³⁸⁴⁶ quod in ea primum ponitur. Et alia sunt quae [V 7rb] sunt³⁸⁴⁷ in corpore sicut clypeus ad tuendum, sicut³⁸⁴⁸ os cranei³⁸⁴⁹. Et alia sunt³⁸⁵⁰ quae sunt sicut arma quibus bellatores impediens repelluntur, sicut ossa quae vocantur³⁸⁵¹ simenia, quae sunt super³⁸⁵² spondyles dorsi, sicut³⁸⁵³ spinae. [B 13va] Et alia sunt quibus³⁸⁵⁴ iuncturarum vacuitates replentur³⁸⁵⁵, sicut ossa sisamina³⁸⁵⁶ –a sisamo quod est³⁸⁵⁷ granum minutum de quo fit oleum sisaminum³⁸⁵⁸– quae inter ossa digitorum –scilicet manus³⁸⁵⁹– existunt³⁸⁶⁰. Et sunt alia quae sunt ad corpora suspendenda quae suspensione³⁸⁶¹ indigent, sicut os laudae adsimilatum, quod³⁸⁶² est musculi, gutturis, et linguae³⁸⁶³ et³⁸⁶⁴ aliorum suspensorium³⁸⁶⁵.

Omnia autem³⁸⁶⁶ ossa corporis sustentaculum sunt et erectio. Et ossa³⁸⁶⁷ quidem quae³⁸⁶⁸ ad sustentandum tantum sunt³⁸⁶⁹³⁸⁷⁰ aut ad defendendum et ad membra movenda necessaria non existunt solida facta fuerunt, licet sint³⁸⁷¹ in eis vacuitates, et³⁸⁷² foramina parva et pori quae³⁸⁷³ sint³⁸⁷⁴ –alio: fuerunt³⁸⁷⁵– necesse in eis esse. Eorum vero quae propter motum etiam necessaria³⁸⁷⁶ fuerunt in quantitate concavitas³⁸⁷⁷ augmentum factum fuit et ipsorum concavitas in medio eorum posita³⁸⁷⁸ fuit³⁸⁷⁹ et una ne corpus eius receptaculis nutrimenti parvis et separatis indigeret³⁸⁸⁰, quoniam laxum³⁸⁸¹ inde³⁸⁸² fieret³⁸⁸³, immo durum factum est eius corpus et ipsius nutrimentum quod est medulla in eius³⁸⁸⁴ interiori³⁸⁸⁵ est³⁸⁸⁶ adgregatum. Iuvamentum³⁸⁸⁷ igitur³⁸⁸⁸ additionis³⁸⁸⁹ concavitas³⁸⁹⁰ intrinsecae³⁸⁹¹ est ut sit leve. Et iuvamentum unitatis³⁸⁹² concavitas³⁸⁹³³⁸⁹⁴

intrinsicae est³⁸⁹⁵ ut sit³⁸⁹⁶ corpus ipsius durius. Et duritiei sui corporis³⁸⁹⁷ iuvamentum est ne in hora³⁸⁹⁸ fortissimorum motuum rumpatur. Et iuvamentum medullae quae³⁸⁹⁹ est in eo est ut nutriat ipsum, sicut ante declaravimus, et ut³⁹⁰⁰ ipsum³⁹⁰¹ semper mollificet ne frangatur³⁹⁰², ideo quod motus ipsum exsiccat et ut³⁹⁰³ sit ventrem habens et forte ut³⁹⁰⁴ solidum. Concavitas vero³⁹⁰⁵ est minor³⁹⁰⁶ cum firmitudo³⁹⁰⁷ magis est³⁹⁰⁸ necessaria et est maior cum plus necessaria est³⁹⁰⁹ le[Y 8va]vitas. [M 6rb]

Ossa autem porosa³⁹¹⁰ creata fuerunt³⁹¹¹ sic³⁹¹²: nutrimenti quod nominavimus causa et propter³⁹¹³ additionem³⁹¹⁴ necessitatis causa rei alicuius quae necesse est ut in³⁹¹⁵ ea penetret, sicut odor qui cum aere adtrahitur in osse³⁹¹⁶ conlatorio simili et cerebri superfluitates³⁹¹⁷ quae per ipsum expelluntur.

Omnia vero ossa vicina sunt³⁹¹⁸ et coniuncta, neque³⁹¹⁹ inter aliquod os et os quod ipsum sequitur magnum existit spatium. Inter aliqua³⁹²⁰ tamen eorum invenitur³⁹²¹ spatium parvum quod cartilaginosa implent *laguahic*³⁹²² –id est quae posterius³⁹²³ sequuntur³⁹²⁴³⁹²⁵ – aut³⁹²⁶ cartilaginibus³⁹²⁷ similia³⁹²⁸, quae propter iu[B 13vb]vamentum fuerunt creata propter quod et cartilagine. Et ubi quidem de iuvamento illo non est curandum iunctura inter ea sine³⁹²⁹ *lahicati*³⁹³⁰ facta³⁹³¹ fuit, sicut in mandibula inferiori.

Vicinitates³⁹³² vero quae inter ossa existunt³⁹³³ multis sunt³⁹³⁴ modis. Sunt enim ossa quorum vicinitas iuncturae laxae³⁹³⁵ est vicinitas. Et sunt alia vicinitas [Z 11ra] quorum³⁹³⁶ est vicinitas iuncturae³⁹³⁷ non laxae³⁹³⁸, neque³⁹³⁹ multum strictae³⁹⁴⁰. Et sunt alia quorum vicinitas iuncturae multum strictae³⁹⁴¹ est vicinitas fixae aut *modrusu*³⁹⁴² –id est³⁹⁴³³⁹⁴⁴ secundum multitudinem dentium³⁹⁴⁵ serrae³⁹⁴⁶–, aut³⁹⁴⁷ *mulsach*³⁹⁴⁸ –id est continue connexae³⁹⁴⁹–.

Et iunctura quidem³⁹⁵⁰ laxa est cuius unum ossium suorum suis motibus facile potest moveri, ita quod aliud os non³⁹⁵¹ moveatur sicut³⁹⁵² iunctura³⁹⁵³ rascetae³⁹⁵⁴ cum *aseid*³⁹⁵⁵ –id est brachio³⁹⁵⁶–.

Et iunctura³⁹⁵⁷ dura³⁹⁵⁸ –difficilis³⁹⁵⁹– non valde stricta est illa³⁹⁶⁰ cuius unius ossium motus per se non est³⁹⁶¹ facilis neque³⁹⁶² est nisi quiddam modicum³⁹⁶³, sicut iunctura³⁹⁶⁴ quae est inter rascetam³⁹⁶⁵ et pectinem aut iunctura³⁹⁶⁶ quae est inter omnia³⁹⁶⁷ duo ossa pectinis.

Iunctura vero valde³⁹⁶⁸ stricta³⁹⁶⁹ est illa³⁹⁷⁰ cuius nullum³⁹⁷¹ ossium ullo modo per se moveri potest, sicut iunctura thoracis.

Et fixa quidem est³⁹⁷² cuius unum ossium habet additamentum. Et aliud habet foramen in quo figitur³⁹⁷³ illud³⁹⁷⁴ additamentum fixatione³⁹⁷⁵ in³⁹⁷⁶ qua³⁹⁷⁷ non movetur, sicut dentes in suis originibus.

Et *almodrus*³⁹⁷⁸ –id est iunctura facta³⁹⁷⁹ ad similitudinem dentium serrae facta³⁹⁸⁰³⁹⁸¹– quidem est³⁹⁸² cuius unumquodque ossium habet [V 7va] vacuitates³⁹⁸³ et dentes sicut serra et dentes unius taliter sunt³⁹⁸⁴ praeparati³⁹⁸⁵ [L 8va] quod alterius ossis vacuitates ingrediuntur, quemadmodum aerarii³⁹⁸⁶ aeris tabulas componunt. Et haec quidem iunctura vocatur *senem*³⁹⁸⁷ –id est dens–³⁹⁸⁸ et *derzem*³⁹⁸⁹, sicut sunt³⁹⁹⁰ iuncturae ossium cranei. Et *mulsach*³⁹⁹¹ –id est connexa continue³⁹⁹²– quidem alia est³⁹⁹³ quae in³⁹⁹⁴ longitudine est connexa sicut iunctura quae est³⁹⁹⁵ inter duo ossa *aseid*; alia est quae in latitudine continuatur, sicut iuncturae spondylium inferiorum ex spondylibus³⁹⁹⁶ dorsi. Earum enim quae superius sunt iuncturae³⁹⁹⁷ non valde sunt strictae.

[I.1.5.a.2.] Capitulum secundum³⁹⁹⁸ de anatomia³⁹⁹⁹ cranei⁴⁰⁰⁰

Omnium quidem ossium⁴⁰⁰¹ cranei iuvamentum est quod sunt clypeus cerebri ipsum cooperientia et ab omnibus malis defendentia. Iuvamentum vero in hoc quod multa creata fuerunt [B 14ra] et non fuit unum tantum⁴⁰⁰² os⁴⁰⁰³ in duas partitur summas, quarum una consideratur

secundum⁴⁰⁰⁴ res quae sunt in comparatione ipsius⁴⁰⁰⁵ ossis et alia consideratur in comparatione eius quod ipsum os co[A 7va]lligit. Prima vero summa in duo dividitur iuvamenta.

Unum est quod si craneo impedimentum in una sui⁴⁰⁰⁶ parte evenerit fracturae⁴⁰⁰⁷ aut⁴⁰⁰⁸ putrefactionis non erit toti craneo⁴⁰⁰⁹ communis quemadmodum esset⁴⁰¹⁰ si unum foret os.

Secundum est ne in⁴⁰¹¹ partibus⁴⁰¹² unius ossis⁴⁰¹³ diversitas⁴⁰¹⁴ in duritie, et mollitie, et raritate, et spissitudine, et subtilitate et grossitie habeatur⁴⁰¹⁵. Et haec quidem diversitas est necessaria propter intentionem⁴⁰¹⁶ quam in proximo dicturi sumus⁴⁰¹⁷.

Summae vero secundae iuvamenta sunt quae⁴⁰¹⁸ per *adoroz*⁴⁰¹⁹ –id⁴⁰²⁰ est commissura⁴⁰²¹⁴⁰²²– completur⁴⁰²³. Quorum quaedam sunt quae sunt⁴⁰²⁴ in comparatione ipsius cerebri. Vapores –alio : humores⁴⁰²⁵– enim grossi qui⁴⁰²⁶ ab eo resoluti egredi non valent⁴⁰²⁷, si esset⁴⁰²⁸ unum os, egrediendi habent viam in⁴⁰²⁹ *aderz*⁴⁰³⁰ qua⁴⁰³¹ ab eo⁴⁰³² separentur⁴⁰³³ et cerebrum propter resolutionem mundificetur. Et aliud est in comparatione⁴⁰³⁴ eius quod⁴⁰³⁵ de villis⁴⁰³⁶ nervorum a cerebro egreditur qui per membra capitis vadunt ut viam habeant.

Et sunt alia duo iuvamenta communia inter ossa et inter alias duas res. Unum est in comparatione venarum et arteriarum quae⁴⁰³⁷ interius⁴⁰³⁸ ingrediuntur in capite ut viam habeant⁴⁰³⁹. Et aliud est in comparatione durae matris⁴⁰⁴⁰ spissae et gravis ut aliquae⁴⁰⁴¹ eius partes cum *adoroz*⁴⁰⁴² teneantur⁴⁰⁴³ et a cerebro eleventur ne ei⁴⁰⁴⁴ gravamen⁴⁰⁴⁵ inferant. Et huius quidem ossis⁴⁰⁴⁶ naturalis⁴⁰⁴⁷ figura est ut sit rotundum propter duas res et duo iuvamenta. Unum⁴⁰⁴⁸ est in comparatione⁴⁰⁴⁹ ad⁴⁰⁵⁰ interius⁴⁰⁵¹. Figura namque rotunda est maioris⁴⁰⁵² dimensionis ea⁴⁰⁵³ quam rectilineae⁴⁰⁵⁴ comprehendunt⁴⁰⁵⁵ figurae⁴⁰⁵⁶ cum earum comprehensiones⁴⁰⁵⁷ aequales fuerint⁴⁰⁵⁸. Et aliud est⁴⁰⁵⁹ in comparatione ad exterius quoniam⁴⁰⁶⁰ figura rotunda propter impulsiones⁴⁰⁶¹ non patitur quemadmodum angulos habentes patiuntur. Et ipsum quidem, licet sit rotun[Z 11rb]dum in longitudine, tamen factum est quoniam origines nervorum a cerebro in longitudine sunt positae⁴⁰⁶² et sic oportet ut non coangustetur⁴⁰⁶³. Et duas [Y 8vb] habet⁴⁰⁶⁴ eminentias ante et retro ut nervos defendant⁴⁰⁶⁵ qui descendunt ad frontem⁴⁰⁶⁶ et nucham⁴⁰⁶⁷⁴⁰⁶⁸ –in⁴⁰⁶⁹ alio: ex duabus partibus⁴⁰⁷⁰–. Et haec quidem⁴⁰⁷¹ figura⁴⁰⁷² tres veras⁴⁰⁷³ habet⁴⁰⁷⁴ *adoroz*⁴⁰⁷⁵ et⁴⁰⁷⁶ duas [B 14rb] mendosas⁴⁰⁷⁷. Et in primis una *aderz*⁴⁰⁷⁸ [P 13vb] fronti est⁴⁰⁷⁹ communicans⁴⁰⁸⁰ [M 6va] arcualis⁴⁰⁸¹ hoc modo '∩'⁴⁰⁸²⁴⁰⁸³ et vocatur coronalis⁴⁰⁸⁴. Et alia⁴⁰⁸⁵ *aderz*⁴⁰⁸⁶ directe transiens in longitudinem⁴⁰⁸⁷ dividit caput in duo media et per se considerata vocatur sagittalis et in quantum coronali est⁴⁰⁸⁸ contigua vocatur nervalis. Et huiusmodi quidem figura arcui similatur in cuius medio linea recta⁴⁰⁸⁹ sicut perpendicularis est erecta⁴⁰⁹⁰ quae est hoc modo 'ε—'⁴⁰⁹¹.

Et *aderz*⁴⁰⁹² tertia⁴⁰⁹³ inter occiput⁴⁰⁹⁴ et basim⁴⁰⁹⁵ ipsius communis⁴⁰⁹⁶ existit, cuius puncto⁴⁰⁹⁷, cum ipsa sit secundum figuram anguli, extremitas sagittalis continuatur et vocatur *aderz* laudae, eo quod⁴⁰⁹⁸ laudae litterae Graecae similis [V 7vb] existat⁴⁰⁹⁹ quae est ita 'Λ'. Cumque duabus *adoroz*⁴¹⁰⁰ quas prius nominavimus⁴¹⁰¹ coniungitur⁴¹⁰², fit figura talis: 'ε—>'⁴¹⁰³. Duae⁴¹⁰⁴ vero *adoroz*⁴¹⁰⁵ mendosae secundum capitis longitudinem sunt protensae utrimque⁴¹⁰⁶ aequidistantes sagittali quae profunditate integra in ossibus non profundantur⁴¹⁰⁷. Et hae duae corticales vocantur.

Non naturales autem capitis figurae⁴¹⁰⁸ sunt tres. Una est ut anterior eminentia minuatur et propterea de *adoroz*⁴¹⁰⁹ amittatur⁴¹¹⁰ *aderz* coronalis. Et alia est ut posterior minuatur eminentia et⁴¹¹¹ ob⁴¹¹² hoc de *adoroz*⁴¹¹³ perdatur *aderz* laudae. Et tertia est ut⁴¹¹⁴ utraeque perdantur eminentiae et fiat⁴¹¹⁵ caput⁴¹¹⁶ ut sphaera⁴¹¹⁷ longitudinem et latitudinem habens aequales.

De hac quidem⁴¹¹⁸ figura summus medicorum Galienus dixit quod propterea quod dimensiones in ea sunt aequales⁴¹¹⁹ oportuit⁴¹²⁰ [L 8vb] secundum aequitatem ut divisiones *adoroz*⁴¹²¹ essent aequales⁴¹²². Sed divisiones *adoroz*⁴¹²³ in primis erant tres in longitudine⁴¹²⁴ et duae in latitudine.

Erit⁴¹²⁵ itaque in hac *derz*⁴¹²⁶ una in longitudine⁴¹²⁷ et similiter etiam⁴¹²⁸ *derz*⁴¹²⁹ una⁴¹³⁰ in latitudine. Et erit *derz* quidem⁴¹³¹ latitudinalis⁴¹³² in medio latitudinis ab aure ad aurem, sicut longitudinalis *derz*⁴¹³³ in medio longitudinis⁴¹³⁴. Dixit etiam summus medicorum Galienus: Impossibile est caput aliam figuram quartam non naturalem habere scilicet⁴¹³⁵⁴¹³⁶ ita⁴¹³⁷ ut sit longitudo minor latitudine nisi de ventriculis cerebri aut de ipsius⁴¹³⁸ corpore aliquid minueretur⁴¹³⁹. Quod quidem vitae est contrarium et compositionis prohibens bonitatem. Et hic quidem primi medicorum Hippocratis dicta⁴¹⁴⁰ concessit⁴¹⁴¹ qui dixit [*B* 14va] capitis figuras⁴¹⁴² quattuor tantum⁴¹⁴³ exsistere⁴¹⁴⁴.

[I.I.5.a.3.] Capitulum tertium⁴¹⁴⁵ de anatomia eius quod⁴¹⁴⁶ est sub craneo⁴¹⁴⁷

Caput post hoc quinque habet ossa, quorum quattuor sunt ut parietes⁴¹⁴⁸ et unum est sicut basis. Hii autem parietes craneo⁴¹⁴⁹ facti sunt duriores⁴¹⁵⁰ eo quod casus et percussiones ad eos secundum plurimum⁴¹⁵¹ tendunt et quia necesse fuit ut craneum esset rarum⁴¹⁵² et medullium –in alio: sinciput⁴¹⁵³– similiter⁴¹⁵⁴ rarum⁴¹⁵⁵ propter duas res. Una est ut vapores inde⁴¹⁵⁶ egrediantur⁴¹⁵⁷ qui resolvuntur, [*A* 7vb] et altera ne cerebro gravamen inferat⁴¹⁵⁸. Et de parietibus quidem posterior durior –alio: *derz*⁴¹⁵⁹– factus est eo quod a⁴¹⁶⁰ sensuum custodia est remotus.

Paries primus⁴¹⁶¹ est os frontis⁴¹⁶² cuius superior terminus⁴¹⁶³⁴¹⁶⁴ est⁴¹⁶⁵ *aderz*⁴¹⁶⁶ coronalis. Et inferior *aderz*⁴¹⁶⁷ quae⁴¹⁶⁸ ab una extremitate coronalis⁴¹⁶⁹ proveniens transit⁴¹⁷⁰ super⁴¹⁷¹ oculos apud⁴¹⁷²⁴¹⁷³ supercilia et⁴¹⁷⁴ continuatur eius finis alii extremitati⁴¹⁷⁵ coronalis. Alii vero duo parietes qui a dextera sunt⁴¹⁷⁶ et⁴¹⁷⁷ sinistra sunt ossa in quibus sunt aures et vocantur petrosa propter sui durtiem, quorum unumquodque terminat superius *aderz*⁴¹⁷⁸⁴¹⁷⁹ corticalis et inferius *aderz* quae provenit a⁴¹⁸⁰ summitate *aderz* laudae et protenditur usque ad coronalem et ab anteriori⁴¹⁸¹ pars coronalis et posterius pars *aderz* laudae⁴¹⁸². [*Z* 11va] Quartum vero parietem terminat⁴¹⁸³ superius *aderz* laudae⁴¹⁸⁴ et inferius *aderz* quae est communis inter caput et paxillum et coniungit inter duo extrema laudae. Basis autem cerebri est⁴¹⁸⁵ os quod omnia alia sustinet ossa et vocatur paxillare. Quod quidem durum propter duo iuvamenta fuit creatum. Unum est quod durities⁴¹⁸⁶ ad portandum iuvat. Et aliud⁴¹⁸⁷ quod⁴¹⁸⁸ durum minus suscipit putrefactionem⁴¹⁸⁹ superfluitatum. Et hoc quidem os sub⁴¹⁹⁰ superfluitatibus quae super⁴¹⁹¹ ipsum⁴¹⁹² semper descendunt positum est. Ideoque fuit melius⁴¹⁹³ ipsum esse durum. In unaquaque praeterea⁴¹⁹⁴ duorum temporum parte sunt duo ossa dura quae cooperiunt nervum⁴¹⁹⁵ qui transit in tempore quorum situs⁴¹⁹⁶ est secundum longitudinem temporis⁴¹⁹⁷ ex transverso et vocantur haec duo ossa paris.

[I.I.5.a.4.] Capitulum quartum⁴¹⁹⁸ de anatomia⁴¹⁹⁹ mandibularum et narium⁴²⁰⁰⁴²⁰¹

Ossium quidem mandibulae et temporis numerum declarabimus *adoroz*⁴²⁰² mandibulae declarando. Et dicemus quod superiorem [*V* 8ra] mandibulam terminat superius *aderz*⁴²⁰³ communis inter eam⁴²⁰⁴ et frontem transiens sub⁴²⁰⁵ superciliis a⁴²⁰⁶ tempore ad⁴²⁰⁷ tempus. Et inferius [*Y* 9ra] terminant eam dentium origenes et a duabus partibus⁴²⁰⁸ *aderz*⁴²⁰⁹ quae a parte auris venit⁴²¹⁰ communis inter eam et [*B* 14vb] os paxillare quod est retro post dentes. Deinde alia extremitas quae est eius finis, videlicet quia⁴²¹¹ eminendo ad domesticam⁴²¹² parumper⁴²¹³ declinat et est *aderz* quae dividit inter haec⁴²¹⁴ et inter⁴²¹⁵ *aderz* quam nominabimus⁴²¹⁶ quae est illa quae in longitudine super palatum secat. Isti quidem⁴²¹⁷ sunt eius termini.

Adoroz vero terminos eius⁴²¹⁸ ingredientium⁴²¹⁹, quaedam est quae secat in longitudine quod in palato est supremum; et alia *aderz*⁴²²⁰ est quae incipit inter duo supercilia et vadit ad oppositionem⁴²²¹ quae est inter duos dentes⁴²²² duales⁴²²³ et est *aderz* quae a⁴²²⁴ principio incipit⁴²²⁵ huius *aderz*⁴²²⁶, et⁴²²⁷ descendendo declinat ab ea ad oppositionem quae est⁴²²⁸ inter quadruplum et

caninum a dextera et alia qualis⁴²²⁹ illa a sinistra. [M 6vb] Et ex⁴²³⁰ hiis quidem⁴²³¹ tribus *adoroz*⁴²³², scilicet⁴²³³ media, et duabus extremis et inter oppositiones⁴²³⁴ originum dentium praedictorum fiunt⁴²³⁵ duo⁴²³⁶ ossa⁴²³⁷ triangula. Sed triangulorum bases non sunt apud dentium origines, sed ante haec⁴²³⁸ fit in medio *aderz* secans⁴²³⁹ circa⁴²⁴⁰ basim narium. Tres enim *adoroz*⁴²⁴¹ hanc secantem in locis praedictis pertranseunt. Et fiunt⁴²⁴² sub duobus triangulis duo ossa quorum ambo horum⁴²⁴³ triangulorum et origines dentium⁴²⁴⁴ continent bases⁴²⁴⁵ et duas partes *adoroz*⁴²⁴⁶ extremarum. Et unum⁴²⁴⁷ os separat⁴²⁴⁸ a medio –alio⁴²⁴⁹: ab alio⁴²⁵⁰–, illud quod de media *aderz* descendit. In unoquoque ergo illorum⁴²⁵¹ [L 9ra] ossium sunt duo anguli recti⁴²⁵² apud hanc *derz*⁴²⁵³ secantem et acutus eius apud duos caninos et expansus eius⁴²⁵⁴ –alio: habet⁴²⁵⁵– apud nares.

Et de⁴²⁵⁶ *doroz*⁴²⁵⁷ mandibulae superioris est *aderz* quaedam quae descendit ab *aderz* communi superiori et ad partem dirigitur oculi. Et cum pervenit ad orbitam in tres⁴²⁵⁸ separatur⁴²⁵⁹ ramos, quorum unus progreditur sub⁴²⁶⁰ *aderz* quae cum fronte⁴²⁶¹ est communis et super⁴²⁶² oculi orbitam donec supercilio⁴²⁶³ continuetur. Et alia *aderz* est⁴²⁶⁴ sub ea⁴²⁶⁵ et similiter continuatur⁴²⁶⁶ praeter quod orbitam⁴²⁶⁷ non ingreditur⁴²⁶⁸. Et alia *derz*⁴²⁶⁹ tertia similiter continuatur postquam orbitam ingreditur. Et quicquid de illis⁴²⁷⁰ inferius existit in comparatione *aderz* quae est [P 14ra] sub superciliis longius est loco quam⁴²⁷¹ illud quod est superius tangit. Os⁴²⁷² vero quod⁴²⁷³ *aderz* prima trium separat est maius et post illud quod separat secunda⁴²⁷⁴.

Nasi autem⁴²⁷⁵ iuvamenta manifesta sunt quae sunt tria. Unum est quoniam cum foramine [B 15ra] quod est in eo⁴²⁷⁶ in odoratione iuvat donec plus aeris in eo⁴²⁷⁷ contineatur et etiam temperetur⁴²⁷⁸ priusquam in cerebrum penetret. Licet enim plurimum aeris qui⁴²⁷⁹ adtrahitur ad pulmonem vadat⁴²⁸⁰, magna tamen eius pars ad cerebrum etiam⁴²⁸¹ tendit. [Z 11vb] –in⁴²⁸² alio: adgregat etiam⁴²⁸³⁴²⁸⁴ cum odoratione in qua quaeritur ventus⁴²⁸⁵ aerem⁴²⁸⁶ multum⁴²⁸⁷⁴²⁸⁸– Et cum aeris etiam⁴²⁸⁹ adtractione cum quis odorare vult, multus⁴²⁹⁰ in uno loco⁴²⁹¹ aer coram instrumento odoratus⁴²⁹² adiungitur ut sit⁴²⁹³ adprehensio plus et copiosior⁴²⁹⁴. In⁴²⁹⁵ uno igitur iuvamento sunt haec tria iuvamenta.

Secundum autem⁴²⁹⁶ est quia⁴²⁹⁷ ad litteras iuvat⁴²⁹⁸ distinguendas et ut earum exitus⁴²⁹⁹ sit facilis⁴³⁰⁰ in⁴³⁰¹ incisione⁴³⁰² et ne totus aer apud locum cui⁴³⁰³ litterarum accidit⁴³⁰⁴ incisio⁴³⁰⁵ comprimatur, [A 8ra] sed sit⁴³⁰⁶ secundum mensuram. Et haec duo iuvamenta in uno⁴³⁰⁷ consistunt iuvamento. Et tantum est⁴³⁰⁸ quod facit nasus in mensuratione aeris harum⁴³⁰⁹ litterarum quantum⁴³¹⁰ illud quod facit foramen perforatum⁴³¹¹ absolute post fistulam quod nihil obturat. Tertium vero est ut superfluitates a cerebro egredientes tegumentum⁴³¹² et defensionem a visibus⁴³¹³ habeant. Et etiam est⁴³¹⁴ instrumentum iuvativum⁴³¹⁵⁴³¹⁶ ad ipsas excutiendas cum exsufflatione.

Et ossium quidem nasi compositio ex duobus est⁴³¹⁷ ossibus ad modum duorum⁴³¹⁸ triangulorum quorum duo anguli superius concurrunt⁴³¹⁹. Et bases apud unum angulum se⁴³²⁰ contingunt et in duos separantur angulos. Et unumquodque⁴³²¹ duorum [V 8rb] ossium unicuique duarum⁴³²² *adoroz*⁴³²³ superponitur⁴³²⁴ extremarum⁴³²⁵ quas nominavimus.

Et super duas eorum⁴³²⁶ inferiores⁴³²⁷ extremitates sunt duae cartilagine molles. Et inter eas secundum longitudinem *aderz* medialis est cartilago cuius superior pars inferiore est durior quae tota aliis duabus⁴³²⁸ cartilaginibus durior existit. Huius vero mediae⁴³²⁹ cartilaginis⁴³³⁰ iuvamentum est⁴³³¹ ut⁴³³² nasus in duas partiatur⁴³³³ nares, ideo ut cum⁴³³⁴ a cerebro superfluitas descendit⁴³³⁵ secundum plurimum ad unam⁴³³⁶ earum⁴³³⁷ declinet et non totam adtrahendi aerem viam obturet quae⁴³³⁸ cerebro aerem defert qui⁴³³⁹ quid⁴³⁴⁰ ibi⁴³⁴¹ de⁴³⁴² spiritu⁴³⁴³ existit eventat. Duarum vero cartilaginum extremarum⁴³⁴⁴ iuvamentum tres res existunt.

Una est iuvamentum⁴³⁴⁵ omnibus cartilaginibus quae super omnes ossium existunt⁴³⁴⁶ extremitates⁴³⁴⁷ commune⁴³⁴⁸ quod⁴³⁴⁹ iam exsecuti fuimus.

Et secunda [B 15rb] est ut expandantur⁴³⁵⁰ et dilatentur⁴³⁵¹ si necesse fuerit aerem superflue⁴³⁵² adtrahere aut expellere.

Et tertia est ut ad [Y 9rb] vaporem excutiendum cum suo motu, et quassatione⁴³⁵³ et tremore⁴³⁵⁴ iuvet⁴³⁵⁵ cum exsufflaverit.

Et duo quidem⁴³⁵⁶ narium ossa⁴³⁵⁷ facta fuerunt minuta et levia, quoniam⁴³⁵⁸ levitas hic magis est⁴³⁵⁹ necessaria⁴³⁶⁰ quam firmitudo et praecipue quia a membrorum –alio: amborum⁴³⁶¹ – continuitate sunt separata⁴³⁶² quae⁴³⁶³ nocumenta sunt recipientia et sunt posita⁴³⁶⁴ cum⁴³⁶⁵ custodia sensus.

Ossium⁴³⁶⁶ vero⁴³⁶⁷ mandibulae inferioris forma et iuvamentum scita sunt. Ex duobus namque consistit ossibus quae stricta sub mento connectit iunctura⁴³⁶⁸. Et in summitate cuiusque duorum aliorum⁴³⁶⁹ extremorum eorum serrando⁴³⁷⁰ facta est serratura curva quae cum additamento ei ingeniose⁴³⁷¹ praeparato⁴³⁷² componitur quod ex osse nascitur quod ad eam pervenit quarum⁴³⁷³ unaquaeque⁴³⁷⁴ ligamentis fuit ligata.

[I.I.5.a.5.] Capitulum quintum⁴³⁷⁵ de anatomia dentium

Dentes quidem⁴³⁷⁶ sunt triginta duo. Est tamen⁴³⁷⁷ cum contingit⁴³⁷⁸ quosdam homines non⁴³⁷⁹ habere *ne[M 7ra]guegid*⁴³⁸⁰ qui sunt quattuor extremi et tunc non erunt nisi viginti octo.

Eorum vero duo sunt duales, et duo quadrupli superius, et totidem inferius ad incidendum, et duo canini superius et duo inferius ad frangendum. Et molares ad molendum⁴³⁸¹ ab utraque parte superiores et inferiores quattuor aut quinque. Et huius totius [L 9rb] summa est aut triginta duo aut⁴³⁸² viginti octo⁴³⁸³: quattuor duales, et quattuor quadrupli, et⁴³⁸⁴ quattuor canini, et octo molares et quattuor *neguegid*⁴³⁸⁵. Et *neguegid*⁴³⁸⁶ quidem secundum⁴³⁸⁷ plurimum nascuntur in medio temporis augmenti. Et hoc quidem est⁴³⁸⁸ post spermatis emissionem et ante consistentiam quoniam consistentia est circa⁴³⁸⁹ triginta [Z 12ra] annos. Ideoque⁴³⁹⁰ dentes isti⁴³⁹¹ dentes⁴³⁹² sensus vocantur. Et dentes etiam habent radices⁴³⁹³⁴³⁹⁴ et capita acuta quae in foraminibus figuntur ossium duarum mandibularum in quibus consistunt⁴³⁹⁵. Et super marginem⁴³⁹⁶ cuiusque foraminis additamentum magnum rotundum oritur quod dentem circumdat⁴³⁹⁷ et stringit⁴³⁹⁸ ubi fortia existunt⁴³⁹⁹ ligamenta. Unusquisque vero dentium praeter molares unum habet⁴⁴⁰⁰ caput⁴⁴⁰¹. Sed molarium⁴⁴⁰² in⁴⁴⁰³ inferiori mandibula fixorum quisque⁴⁴⁰⁴ ad minus duo⁴⁴⁰⁵ habet capita et est etiam⁴⁴⁰⁶ cum habet⁴⁴⁰⁷ plura⁴⁴⁰⁸ et praecipue vigorosi⁴⁴⁰⁹, id est⁴⁴¹⁰ *neguegid*⁴⁴¹¹, qui tria habent capita⁴⁴¹². Sed fixorum in mandibula superiori quisque ad minus tria habet capita et fortasse plura et proprie *neguegid*⁴⁴¹³ qui quattuor [B 15va] habent capita⁴⁴¹⁴. Capita vero molarium⁴⁴¹⁵ multa facta sunt quoniam sunt⁴⁴¹⁶ magni et quoniam eorum⁴⁴¹⁷ operatio est maior. Et superioribus quidem⁴⁴¹⁸ addita sunt eo⁴⁴¹⁹ quod sunt suspensa⁴⁴²⁰ et quod gravitas facit eos ad oppositionem partis suorum capitum declinare. Inferiorum⁴⁴²¹ vero ponderositas infixioni⁴⁴²² eorum contraria non existit. Nullum praeterea ossium ullo modo sentit praeter dentes⁴⁴²³.

Galienus⁴⁴²⁴ enim dixit quod experimentum nobis demonstrat eos habere sensum⁴⁴²⁵, de quo natura sollicita⁴⁴²⁶ fuit [V 8va] et fecit ipsum cum virtute quae a cerebro provenit, idcirco ut ipsi etiam inter calidum et frigidum discernant.

[I.I.5.a.6.] Capitulum sextum⁴⁴²⁷ de⁴⁴²⁸ iuvamento⁴⁴²⁹ dorsi

Dorsum propter quattuor iuvamenta fuit creatum. Unum est ut sit nuchae semita quae in permanentia animalis est necessaria propter illud⁴⁴³⁰ quod in suo loco de nuchae iuvamento⁴⁴³¹ clare narrabimus. Nunc tamen summam⁴⁴³² adregatam de eo referemus⁴⁴³³.

Et hoc est⁴⁴³⁴ quod, si nervi omnes a cerebro nascerentur, esset necessarium [A 8rb] caput multo maius⁴⁴³⁵ esse quam sit et crescere et gravare super totum corpus. Nervo quoque esset necessarium

grande pertransire⁴⁴³⁶ spatium et longum donec ad extremorum finem perveniret⁴⁴³⁷ et esset⁴⁴³⁸ nocentis⁴⁴³⁹ expositum et ad incidendum. Et eius quidem longitudo ipsius debilitaret fortitudinem ad adtrahendum membra gravia ad ipsorum principia. Ideoque⁴⁴⁴⁰ Deus, cuius nomen sit benedictum, misericorditer egit faciens partem cerebri quae est nucha ad inferiora corporis incedere, sicut canales a fonte, quatenus ex ea⁴⁴⁴¹ nervorum divisiones a duobus suis lateribus et eius extremo secundum eius oppositionem⁴⁴⁴² et vicinitatem⁴⁴⁴³ cum membris egrediantur. Postea factum est dorsum semita eius et custodia⁴⁴⁴⁴.

Et secundum quidem est quoniam dorsum est⁴⁴⁴⁵ custodia et clypeus membrorum nobilium⁴⁴⁴⁶ quae sunt posita coram ipso. Ideoque in creatione factae fuerunt ei spinae et simenia.

Et tertium quod [P 14rb] dorsum creatum⁴⁴⁴⁷ fuit ut sit aliorum ossium principium sicut lignum quod in exordio⁴⁴⁴⁸ navis primo ponitur, cui alia ligna⁴⁴⁴⁹ infiguntur secundo et⁴⁴⁵⁰⁴⁴⁵¹ adnectuntur. Ideoque dorsum durum⁴⁴⁵² creatum⁴⁴⁵³ fuit⁴⁴⁵⁴.

Et quartum⁴⁴⁵⁵ est ut possit homo⁴⁴⁵⁶ stare et⁴⁴⁵⁷ ad multas se movere partes. Ideoque dorsum de spondylibus ordinatis⁴⁴⁵⁸ factum est, non de osse uno⁴⁴⁵⁹⁴⁴⁶⁰ neque⁴⁴⁶¹ de ossibus magnis. Iuncturae quoque inter spondyles factae sunt non laxae, quoniam standi⁴⁴⁶² poten[B 15vb]tiam debilitarent⁴⁴⁶³, neque⁴⁴⁶⁴ valde strictae, [Y 9va] quoniam⁴⁴⁶⁵ prohiberent⁴⁴⁶⁶ inclinare.

[I.I.5.a.7.] Capitulum septimum⁴⁴⁶⁷ de anatomia spondylium⁴⁴⁶⁸

Spondylis est os in cuius medio est foramen⁴⁴⁶⁹ per quod nucha transit⁴⁴⁷⁰. Et est cum⁴⁴⁷¹⁴⁴⁷² spondylis quattuor habet additamenta a dextera, et a sinistra⁴⁴⁷³ et a duobus lateribus foraminis⁴⁴⁷⁴. Et ea quidem⁴⁴⁷⁵ quae⁴⁴⁷⁶ sursum tendunt⁴⁴⁷⁷ sursum aspicientia⁴⁴⁷⁸ dicuntur⁴⁴⁷⁹. Et ea⁴⁴⁸⁰ quae sunt inferius tendentia inferius aspicientia, et ea quae⁴⁴⁸¹ caput⁴⁴⁸² visum tenentia⁴⁴⁸³ et⁴⁴⁸⁴⁴⁴⁸⁵ inversa⁴⁴⁸⁶⁴⁴⁸⁷⁴⁴⁸⁸. Et est etiam⁴⁴⁸⁹ cum additamenta sunt sex: quattuor ab una parte et duo ab alia. Et est⁴⁴⁹⁰ cum sunt octo. In hiis vero additamentis [Z 12rb] existit iuvamentum ut per ea⁴⁴⁹¹ continuitas quae est⁴⁴⁹² inter spondyles continuitate⁴⁴⁹³ iuncturali ordinetur cum⁴⁴⁹⁴ concavitatibus in quibusdam earum⁴⁴⁹⁵ et capitibus bucellis similibus in quibusdam⁴⁴⁹⁶⁴⁴⁹⁷ in⁴⁴⁹⁸ quaedam aliarum additamenta ingrediantur⁴⁴⁹⁹.

Sunt⁴⁵⁰⁰ praeterea ex [M 7rb] spondylibus quae alia habent⁴⁵⁰¹ additamenta et non propter hoc iuvamentum⁴⁵⁰², sed propter defensionem, et clypeum et repulsionem eius quod percutit⁴⁵⁰³ et ut⁴⁵⁰⁴ super ea⁴⁵⁰⁵ texantur⁴⁵⁰⁶ horum addimentorum ligamenta. Et sunt ossa ampla et dura secundum spondylium longitudinem posita. Quae autem ex eis retro posita sunt⁴⁵⁰⁷ spinae vocantur et simenia⁴⁵⁰⁸. Et quae⁴⁵⁰⁹ eis a dexteris et a⁴⁵¹⁰ sinistris sunt posita vocantur⁴⁵¹¹ alae. Ipsa vero sunt ad [L 9va] defendendum⁴⁵¹² illud⁴⁵¹³ quod in longitudinem⁴⁵¹⁴ corporis⁴⁵¹⁵ ex nervis, et venis et musculis profundius quam ipsa⁴⁵¹⁶ ingreditur⁴⁵¹⁷.

Et quaedam ex alis⁴⁵¹⁸ quae ad partem costarum tendunt⁴⁵¹⁹ aliud proprium habent iuvamentum. Quod quidem est ut⁴⁵²⁰ in eis exercentur –alio⁴⁵²¹: creentur⁴⁵²²– vacuitates, quibus capita⁴⁵²³ costarum gibbosa mirabiliter⁴⁵²⁴ ligentur. In unaquaque enim ala ex eis sunt duae vacuitates et in⁴⁵²⁵ unaquaque costa sunt duo additamenta gibbosa. Sunt praeterea ex alis⁴⁵²⁶ quae duo habent [V 8vb] capita et⁴⁵²⁷ alae duplici simulantur⁴⁵²⁸. Et hoc quidem in spondylibus existit colli cuius iuvamentum nunc nominabimus. Spondyles⁴⁵²⁹ quoque praeter foramen medium alia⁴⁵³⁰ habent⁴⁵³¹ foramina propter⁴⁵³² illud quod ab eis egreditur de nervis et quod in eas⁴⁵³³ ingreditur de venis⁴⁵³⁴.

Quaedam autem illorum foraminum sunt quae complentur in una unius spondylis eminentia et sunt quaedam eorum⁴⁵³⁵ quae complentur inter⁴⁵³⁶ duas spon[B 16ra]dyles communiter. Et locus eorum⁴⁵³⁷ est⁴⁵³⁸ communis terminus qui inter eas existit. Et plerumque⁴⁵³⁹ est cum istud a duabus partibus, scilicet⁴⁵⁴⁰ superius et inferius, existit. Et plerumque⁴⁵⁴¹ est in una parte. Et est cum in⁴⁵⁴²

unaquaque spondyli est semicirculus. Et est cum in⁴⁵⁴³ una earum est maior et in altera minor. Et haec quidem foramina a duobus lateribus spondylis posita fuerunt et non retro propter defensionis⁴⁵⁴⁴ defectum illic eius⁴⁵⁴⁵ quod egreditur⁴⁵⁴⁶ et quod ingreditur⁴⁵⁴⁷ et⁴⁵⁴⁸ quia⁴⁵⁴⁹ percussioibus⁴⁵⁵⁰ esset expositum. Neque⁴⁵⁵¹ fuerunt posita antierius quia in locis essent⁴⁵⁵² ad quae⁴⁵⁵³ corpus sua naturali ponderositate et suis etiam voluntariis⁴⁵⁵⁴ motibus declinat⁴⁵⁵⁵. Ideoque –id est motus⁴⁵⁵⁶ – debilitarentur⁴⁵⁵⁷. Et non⁴⁵⁵⁸ fuit possibile ut essent⁴⁵⁵⁹ stricta⁴⁵⁶⁰ ligamenta⁴⁵⁶¹⁴⁵⁶²⁴⁵⁶³. Ut autem⁴⁵⁶⁴ antierius⁴⁵⁶⁵ egredierentur⁴⁵⁶⁶ et postea retro redierent⁴⁵⁶⁷, fuit impossibile⁴⁵⁶⁸, quoniam declinatio etiam⁴⁵⁶⁹ esset⁴⁵⁷⁰ super nervorum egressiones quae⁴⁵⁷¹ eis⁴⁵⁷² faceret⁴⁵⁷³ coangustationem⁴⁵⁷⁴ et nocumentum.

Hiis autem additamentis quae pro defensione existunt superposita fuerunt ligamenta, et nervi⁴⁵⁷⁵ et lenia facta fuerunt et lubrica, ne tactu⁴⁵⁷⁶ carni inferant⁴⁵⁷⁷ nocumentum. Additamentorum quoque coniunctionalium⁴⁵⁷⁸ de natura est hoc⁴⁵⁷⁹. Sunt enim adinvicem fortiter ligata ligamento⁴⁵⁸⁰ vehementi undique⁴⁵⁸¹. Verumtamen ligatura antierius est plus stricta et⁴⁵⁸² posterius plus laxa, quoniam antierius curvari⁴⁵⁸³ et flecti est⁴⁵⁸⁴ magis necessarium quam posterius flecti et curvari. Et propterea⁴⁵⁸⁵ quod ligamenta quae sunt posterius facta fuerunt laxa impleta fuerunt spatia quae⁴⁵⁸⁶ ibi procul dubio fiunt humoribus viscosis. Spondylium autem dorsi quaedam sunt quae valde bene ligantur cum *arachib*⁴⁵⁸⁷ –id est ligamento a posterioribus tendente⁴⁵⁸⁸ antierius et postea rediente⁴⁵⁸⁹ retro⁴⁵⁹⁰–, acsi essent⁴⁵⁹¹ unum os creatum ad [A 8va] fixationem⁴⁵⁹² et quietem, et quaedam sunt quae sunt laxa acsi essent ossa multa creata propter motum⁴⁵⁹³.

[I.1.5.a.8] Capitulum octavum⁴⁵⁹⁴ de iuvamento colli⁴⁵⁹⁵ et anatomia ossium eius⁴⁵⁹⁶

Collum⁴⁵⁹⁷ fuit creatum propter tracheam arteriam –id est⁴⁵⁹⁸ cannam pulmonis⁴⁵⁹⁹–. Et trachea quidem⁴⁶⁰⁰ arteria fuit creata propter illud quod nar[Z 12va]rabimus de creationis eius iuvamentis in suo loco. Et propterea quod spondyles colli et ad summum superiores sunt⁴⁶⁰¹ delatae⁴⁶⁰²⁴⁶⁰³ super eas⁴⁶⁰⁴⁴⁶⁰⁵ quae cum sint dorsi sunt sub eis, oportuit ut fuissent minores. Quod enim defertur deferente levius esse oportet⁴⁶⁰⁶ cum placuerit ut motus quidem sint secundum sapientiae⁴⁶⁰⁷ ordinem [B 16rb] – in⁴⁶⁰⁸ alio⁴⁶⁰⁹: ordinem iudicialium⁴⁶¹⁰⁴⁶¹¹–. Et quoniam necesse fuit initium nuchae grossius esse et maius⁴⁶¹² sicut concavatum principium eo quod illud quod⁴⁶¹³ ex divisione nervorum supremae⁴⁶¹⁴ parti est proprium est plus eo quod est proprium⁴⁶¹⁵ ei quod est inferius oportuit in spondylibus colli foramina magis ampla⁴⁶¹⁶ fore. Et quia parvitas et foraminis amplitudo earum⁴⁶¹⁷ adtenuaverunt corpora oportuit firmitudinis intentionem ibi adfuisse⁴⁶¹⁸ qua⁴⁶¹⁹ illud quod⁴⁶²⁰ duae res quas narravimus⁴⁶²¹ debilitaverunt emendaretur⁴⁶²². Oportuit [Y 9vb] ergo eas omnibus aliis spondylibus duriores creari⁴⁶²³.

Et quia cuiusque spondylis earum corpus fuit subtile⁴⁶²⁴ creata fuerunt earum⁴⁶²⁵ simenia⁴⁶²⁶ parva. Magna enim si creata forent spondyles essent⁴⁶²⁷ expositae rupturae –id est⁴⁶²⁸ fracturae⁴⁶²⁹⁴⁶³⁰– et⁴⁶³¹ nocumentis eo quod earum simeniis⁴⁶³² res occurrerent⁴⁶³³ fortes. Et quia earum⁴⁶³⁴ simenia⁴⁶³⁵ fuerunt⁴⁶³⁶ parva⁴⁶³⁷, factae sunt alae earum magnae, duo duplicia⁴⁶³⁸ habentes capita. Et quoniam motus magis fuit⁴⁶³⁹ necessarius⁴⁶⁴⁰ eis⁴⁶⁴¹ quam fixio⁴⁶⁴² eo quod ipsae⁴⁶⁴³ non multa⁴⁶⁴⁴⁴⁶⁴⁵ ferunt⁴⁶⁴⁶ ossa quemadmodum illae⁴⁶⁴⁷ quae sunt inferius laxae factae⁴⁶⁴⁸ fuerunt spondylium earum⁴⁶⁴⁹ iuncturae comparatione⁴⁶⁵⁰ iuncturarum earum⁴⁶⁵¹ [V 9ra] quae sunt inferius. Et quoniam quantum defuit eis ex firmitudine⁴⁶⁵² propter laxitatem⁴⁶⁵³, tantumdem recuperatur aut plus⁴⁶⁵⁴ eo⁴⁶⁵⁵ ex parte eius quod eas circumdat et super eas graditur de⁴⁶⁵⁶ [L 9vb; M 7va] nervis, et musculis et venis, ideo non fuit necessaria⁴⁶⁵⁷ multa firmitudo⁴⁶⁵⁸ in⁴⁶⁵⁹ iuncturis. Et quia non fuit necessarium multum firmare⁴⁶⁶⁰ iuncturas et suffecit⁴⁶⁶¹ eis⁴⁶⁶² mensura quae ex ea⁴⁶⁶³ adtributa eis fuit⁴⁶⁶⁴⁴⁶⁶⁵, ideo earum additamenta⁴⁶⁶⁶ coniunctionalia⁴⁶⁶⁷ sursum aspicientia et visum⁴⁶⁶⁸ non fuerunt creata⁴⁶⁶⁹ magna⁴⁶⁷⁰ et multae⁴⁶⁷¹ latitudinis⁴⁶⁷², quemadmodum illa⁴⁶⁷³ quae sunt sub collo. Verumtamen earum bases positae sunt longiores et earum ligamenta laxiora. Et nervorum egressiones in eis positae fuerunt communes

sicut diximus, quoniam non fuit⁴⁶⁷⁴ possibile⁴⁶⁷⁵ ut in unaquaque illarum⁴⁶⁷⁶ spondylium eo quod sit subtilis et parva et foramen per quod transit nucha amplum esset foramen proprium, nisi in illis quas declarabimus⁴⁶⁷⁷ et quarum demonstrabimus dispositiones.

Nunc autem dicemus quod spondyles colli septem sunt⁴⁶⁷⁸ numero. Haec namque [P 14va] mensura in longitudine et numero fuit aequalis⁴⁶⁷⁹ et quaeque earum omnia⁴⁶⁸⁰ undecim praedicta habet additamenta praeter primam⁴⁶⁸¹, scilicet⁴⁶⁸² simenia, et duas alas⁴⁶⁸³, et [B 16va] quattuor additamenta coniunctionalia⁴⁶⁸⁴, sursum aspicientia et quattuor inferius aspicientia⁴⁶⁸⁵. Et unaquaeque ala⁴⁶⁸⁶ duos habet ramos. Et circulus egressionis nervi inter omnes duas spondyles in duo⁴⁶⁸⁷ dividitur media. Prima autem spondylis et secunda quasdam habent⁴⁶⁸⁸ proprietates⁴⁶⁸⁹ quas non habent aliae⁴⁶⁹⁰. In primis vero est tibi sciendum quod motus capitis a⁴⁶⁹¹ dexteris et a sinistris fit⁴⁶⁹² iunctura quae inter caput et spondylem primam⁴⁶⁹⁴ existit. Et ipsius motus anterior et posterior⁴⁶⁹⁵ fit iunctura quae est⁴⁶⁹⁶ inter illam et spondylem secundam. Est igitur⁴⁶⁹⁷ nobis de iunctura prima in primis⁴⁶⁹⁸ loquendum.

Dicemus igitur quod super laboriosam partem spondylis primae a duabus partibus⁴⁶⁹⁹ quae sunt superius creatae fuerunt duae vacuitates in quas duo ossis capitis additamenta ingrediuntur. Et cum unum⁴⁷⁰⁰ eorum⁴⁷⁰¹ elevatur et alterum deprimitur, declinat caput ad depressum. Et quod in hac spondyli alia⁴⁷⁰² sit iunctura impossibile fuit. Ibi igitur alia facta fuit spondylis⁴⁷⁰³ per se quae est secunda ex qua creator⁴⁷⁰⁴ a⁴⁷⁰⁵ parte eius anteriore⁴⁷⁰⁶ quae⁴⁷⁰⁷ est [Z 12vb] ad interiora⁴⁷⁰⁸ additamentum⁴⁷¹⁰ longum⁴⁷¹¹ durum oriri fecit, quod pertransit et ingreditur foramen primae coram nucha, foramine⁴⁷¹² inter eas communi, scilicet foramine⁴⁷¹³ quod a posterioribus ad⁴⁷¹⁴ anteriora⁴⁷¹⁵ est longius quam a dextera ad sinistram⁴⁷¹⁶ quoniam inter posterior et anterior⁴⁷¹⁸ sunt duo – duo⁴⁷¹⁹ ingredientia vocat additamentum⁴⁷²⁰ ossis et nucham⁴⁷²¹ et maius⁴⁷²² ingrediens vocat nucham⁴⁷²³ – ingredientia⁴⁷²⁴ quae maiorem occupant locum quam unum ex ingredientibus occupet. Latitudo autem mensuratur secundum unum ingrediens quod est maius⁴⁷²⁵. Et hoc quidem additamentum vocatur⁴⁷²⁷ dens a quo quidem occultata⁴⁷²⁸ fuit nucha⁴⁷²⁹ ligamentis fortibus, quatenus dentis extremitas a nuchae extremitate⁴⁷³⁰ separetur ne dens suo motu dentem – alio⁴⁷³¹: nucham⁴⁷³² – percutiat et ei coangustationem faciat. Deinde additamentum hoc a spondyli prima elevatur et vacuitatem quae est in osse capitis ingreditur quod vacuitas quae in osse existit capitis⁴⁷³³ anterior et posterior circumdat. Et hic quidem dens non⁴⁷³⁵ ad anterior fuit factus nisi propter⁴⁷³⁶ duo iuvamenta⁴⁷³⁷, quorum unum est ut amplius sit⁴⁷³⁸ custoditum et alterum ut latus spondylis quod est magis [A 8vb] subtile sit interius et non exterius.

Et primae quidem spondylis⁴⁷³⁹ proprietas est ne simenia habeat, ideo ne ei⁴⁷⁴⁰ inferant⁴⁷⁴¹ gravamen [B 16vb] et ne propter ipsam⁴⁷⁴³ nocuentis sit exposita⁴⁷⁴⁴ – vel apta⁴⁷⁴⁵ –. Additamentum⁴⁷⁴⁷ namque quod⁴⁷⁴⁸ repellit⁴⁷⁴⁹ in quantum est fortius ipsummet⁴⁷⁵⁰ fracturam⁴⁷⁵¹ et nocumentum⁴⁷⁵² adfert⁴⁷⁵³ ei⁴⁷⁵⁴ quod est debilius⁴⁷⁵⁵, et etiam ne musculos et nervos multos qui in eius circuitu sunt positi laedat⁴⁷⁵⁶, et quia etiam⁴⁷⁵⁷ parum⁴⁷⁵⁸ indigemus⁴⁷⁵⁹ hic spinis⁴⁷⁶⁰ custodientibus. Haec enim spondylis est quasi submersa et sepul⁴⁷⁶¹ta in custodiis⁴⁷⁶² secundae⁴⁷⁶³ quae ipsam⁴⁷⁶³ a nocuentis custodiunt. Et propter has quidem⁴⁷⁶⁴ intentiones non proprie ei⁴⁷⁶⁵ factae fuerunt⁴⁷⁶⁶ alae. Nervorum enim et musculorum plures in duobus eius⁴⁷⁶⁷ lateribus positione spissa positi sunt, propterea quod⁴⁷⁶⁸ principio⁴⁷⁶⁹ sunt propinqui. Ideoque alae locum⁴⁷⁷⁰ non habuerunt. Amplius ex proprietatibus huius existit spondylis quod⁴⁷⁷¹ nervi ab ea [Y 10ra] non per duo eius⁴⁷⁷² egrediuntur latera neque⁴⁷⁷³ per foramen commune, sed per duo foramina quae in ea posterior ad partem tendunt superiorem. Si⁴⁷⁷⁴ enim⁴⁷⁷⁵ nervorum egressiones essent⁴⁷⁷⁶ ubi⁴⁷⁷⁷ duo capitis additamenta orificiis iunguntur⁴⁷⁷⁸ suis et⁴⁷⁷⁹ ubi motus eorum sunt vehementes. Vehementi impedimento caput impediretur⁴⁷⁸⁰. Similiter quoque si essent ubi secunda deglutit ad deglutionem⁴⁷⁸¹ secundam⁴⁷⁸² sua additamenta quae ingrediuntur in eam⁴⁷⁸⁴ ex⁴⁷⁸⁵ suis⁴⁷⁸⁶ duobus additamen[L 10ra]tis⁴⁷⁸⁷ quae super eam – id est primam⁴⁷⁹⁰ – incedunt⁴⁷⁹² et ubi inter eam et inter secundam iunctura⁴⁷⁹³ fit⁴⁷⁹⁴ laxa quae⁴⁷⁹⁵ anterior movet⁴⁷⁹⁶ et posterior. Neque fuit conveniens ut anterior et posterior egrederentur⁴⁷⁹⁷ propter causas quas⁴⁷⁹⁸ in declaratione⁴⁷⁹⁹ esse aliarum

spondylium demonstravimus, neque a duobus lateribus propter ossis ibi existentis⁴⁸⁰⁰ debilitatem – alio⁴⁸⁰¹: subtilitatem⁴⁸⁰²– causa dentis. Quapropter fuit necesse ut parum sub iunctura capitis essent⁴⁸⁰³ posterius a duabus partibus, scilicet in medio eius quod⁴⁸⁰⁴ est inter id quod est posterius et latus. Oportuit ergo ut duo foramina essent parva, quapropter necesse fuit⁴⁸⁰⁵ nervos fuisse parvos. [M 7vb]

Quia vero in spondyli secunda impossibile fuit nervorum egressiones superius fuisse, sicut fuit possibile⁴⁸⁰⁶ in hac eo quod si in ea⁴⁸⁰⁷ essent nervorum suorum egressiones⁴⁸⁰⁸, sicut in prima timeretur⁴⁸⁰⁹ ne⁴⁸¹⁰ conquassarentur⁴⁸¹¹ et rumpentur⁴⁸¹² motu primae spondylis super eam cum caput anterius aut⁴⁸¹³ posterius⁴⁸¹⁴ movetur⁴⁸¹⁵⁴⁸¹⁶ neque⁴⁸¹⁷ etiam fuit possibile ut anterius⁴⁸¹⁸ egredierentur⁴⁸¹⁹ et posterius propter illud quod diximus. Nec fuit possibile ut a duobus egredierentur⁴⁸²⁰ lateribus quoniam, si esset ita⁴⁸²¹, esset [B 17ra] cum prima communis, sed quod⁴⁸²² inter eas oriretur⁴⁸²³ esset⁴⁸²⁴ valde subtile, neque⁴⁸²⁵ primorum corrigerent⁴⁸²⁶ –id est⁴⁸²⁷ emendant⁴⁸²⁸– parvitatem et quod comprehenderetur⁴⁸²⁹ essent⁴⁸³⁰ paria debilia simul iuncta et si⁴⁸³¹ cum⁴⁸³² prima⁴⁸³³ esset communis, iam cognovimus causam primae et quae esset corruptio si eam [Z 13ra] a duobus perforarent⁴⁸³⁴ lateribus. Ergo oportuit foramina in secunda esse ante⁴⁸³⁵ –id est precedentia.⁴⁸³⁶ In⁴⁸³⁷ alio: in⁴⁸³⁸ duobus lateribus⁴⁸³⁹⁴⁸⁴⁰–⁴⁸⁴¹ duo latera⁴⁸⁴² simenii⁴⁸⁴³ duobus⁴⁸⁴⁴ primae⁴⁸⁴⁵ opposita⁴⁸⁴⁶ lateribus, quoniam corpus primae, cum eis⁴⁸⁴⁷ adsociabitur, non laedet eos, id est⁴⁸⁴⁸ nervos⁴⁸⁴⁹⁴⁸⁵⁰. Et dens quidem qui ex secunda oritur bene primae⁴⁸⁵¹ est adnexus ligamento forti⁴⁸⁵². Et iunctura capitis cum⁴⁸⁵³ prima, et iunctura capitis et prima⁴⁸⁵⁴ ambae cum⁴⁸⁵⁵ secunda sunt laxiores quam aliarum⁴⁸⁵⁶ spondylium iuncturae, ideo quod motus qui per eas fiunt⁴⁸⁵⁷ valde sunt⁴⁸⁵⁸ necessarii –in⁴⁸⁵⁹ alio: ⁴⁸⁶⁰vehementes⁴⁸⁶¹– et⁴⁸⁶² ut essent firmae⁴⁸⁶³ et manifestae⁴⁸⁶⁴. Et cum caput movetur iunctura unius spondylis, alia manet⁴⁸⁶⁵ inseparabilis in alia sua iunctura, sicut facie⁴⁸⁶⁶ ad faciem⁴⁸⁶⁷ oppositae⁴⁸⁶⁸. Et⁴⁸⁶⁹ cum caput anterius⁴⁸⁷⁰ movetur et posterius stat cum prima spondyli acsi ambo essent unum os⁴⁸⁷¹. Et cum ad duo latera sine transversione movetur, fit⁴⁸⁷² spondylis prima cum secunda sicut unum os. Hoc est quod de spondylibus colli et earum proprietatibus narrare voluimus⁴⁸⁷³.

[I.5.a.9.] Capitulum nonum⁴⁸⁷⁴ de anatomia spondylium pectoris et earum⁴⁸⁷⁵ iuvementis⁴⁸⁷⁶

Spondyles pectoris⁴⁸⁷⁷ illae sunt⁴⁸⁷⁸ cum quibus iunguntur costae et⁴⁸⁷⁹ adtractionis⁴⁸⁸⁰ aeris membra comprehendunt –vel continent⁴⁸⁸¹–⁴⁸⁸². Et sunt spondyles⁴⁸⁸³ undecim simenia habentes et alas et una quae⁴⁸⁸⁴ alas non habet⁴⁸⁸⁵⁴⁸⁸⁶. Sunt igitur⁴⁸⁸⁷ spondyles duodecim. Earum vero simenia non sunt aequalia. Quae enim ex eis sunt coram membris quae sunt nobiliora,⁴⁸⁸⁸ maiora sunt et fortiora⁴⁸⁸⁹.

Et spondylium quidem pectoris alae, aliis duriores existunt, propterea quod cum eis costae iunguntur. Septem autem supremarum spondylium simenia⁴⁸⁹⁰ sunt magna et ipsarum alae grossae ut cor for[V 9va]tissime tueantur⁴⁸⁹¹. Et ideo quia earum⁴⁸⁹² corporeitas in hoc fuit diminuta⁴⁸⁹³ facta sunt ipsarum additamenta coniunctionalia curta et lata.⁴⁸⁹⁴ Et illarum⁴⁸⁹⁵ quidem quae sunt supra⁴⁸⁹⁶ decimam⁴⁸⁹⁷ additamenta coniunctionalia quae sursum tendunt sunt illa in quibus est vacuitas bucellae. Et illa⁴⁸⁹⁸ quae inferius tendunt sunt illa⁴⁸⁹⁹⁴⁹⁰⁰ ex quibus egre[B 17rb]diuntur gibbositates quae vacuitates ingrediuntur quarum simenia⁴⁹⁰¹ ad inferiora curvantur. Decimae autem⁴⁹⁰² simenium⁴⁹⁰³ est rectum et non curvum et eius additamenta⁴⁹⁰⁴ coniunctionalia utrinque⁴⁹⁰⁵ habent vacuitates quae coram⁴⁹⁰⁶ bucellis existunt⁴⁹⁰⁷ cum superius et inferius simul bucellarum fit receptio. Postea vero illarum quae sub decima existunt bucellae sunt ad superiora⁴⁹⁰⁸ et earum⁴⁹⁰⁹ vacuitates [P 14vb] ad inferiora et ipsarum simenia⁴⁹¹⁰ ad superiora curvantur et nunc huius totius⁴⁹¹¹ iuvementum nominabimus. Post⁴⁹¹² duodecima⁴⁹¹³ vero spondylis alas⁴⁹¹⁴ non habet quoniam necessitas multa quae⁴⁹¹⁵ costarum causa⁴⁹¹⁶ inerat iam est di[A 9ra]minuta, sed⁴⁹¹⁷ firmitudo⁴⁹¹⁸ alio modo est ingeniata in quo firmitudo⁴⁹¹⁹ cum alio iungitur iuvemento. Et huius quidem existit declaratio quod spondyles *alcatin*⁴⁹²⁰ –id est renum⁴⁹²¹– nimia indiguerunt magnitudine⁴⁹²² et iuncturarum firmitudine multa⁴⁹²³, quia ferunt totum quod est supra⁴⁹²⁴ ipsas⁴⁹²⁵. Ideoque necesse fuit⁴⁹²⁶ ut in⁴⁹²⁷ iuncturis

vacuitates et bucellae⁴⁹²⁸ plures numero fierent, quare iuncturarum [Y 10rb] earum additamenta duplata fuerunt et fuit ne[L 10rb]cesse ut⁴⁹²⁹ pars duodecimae –in⁴⁹³⁰ alio: tertiae decimae⁴⁹³¹– quae est versus partem illarum similis illis foret –alio⁴⁹³²: fieret⁴⁹³³–. Quapropter eius additamenta coniunctionalia duplata fuerunt⁴⁹³⁴. In hiis igitur⁴⁹³⁵ additamentis destructa fuit res ex qua dignum erat ut alae fierent. Post hoc amplissime⁴⁹³⁶ fuit dilatata⁴⁹³⁷ et quod ex ea ampliatur⁴⁹³⁸ fuit fere alae⁴⁹³⁹ simile⁴⁹⁴⁰⁴⁹⁴¹ existit. Duo igitur iuvamenta simul in hac creatura⁴⁹⁴² coniuncta fuerunt. Et⁴⁹⁴³ haec⁴⁹⁴⁴ quidem duodecima est illa cum qua diaphragmatis iungitur extremitas. Illae autem quae supra⁴⁹⁴⁵ hanc⁴⁹⁴⁶ existunt spondylem⁴⁹⁴⁷ non⁴⁹⁴⁸ hac⁴⁹⁴⁹ indiguerunt⁴⁹⁵⁰ firmitudine⁴⁹⁵¹ in⁴⁹⁵² multiplicatione⁴⁹⁵³ additamentorum coniunctionalium, immo quod ex⁴⁹⁵⁴ eis oritur de simeniis⁴⁹⁵⁵ et alis magnificatum fuit, quare⁴⁹⁵⁶ earum⁴⁹⁵⁷ corpus ab⁴⁹⁵⁸ hoc occupatum fuit. Et propterea quod pectoris spondyles ma[Z 13rb]iores existunt spondylibus colli, non fuerunt posita⁴⁹⁵⁹ foramina⁴⁹⁶⁰ inter duas spondyles communia⁴⁹⁶¹ [M 8ra] aequaliter divisa, sed paulatim⁴⁹⁶² fuerunt ordinata⁴⁹⁶³, quoniam in illis quae sunt superius fuit factum augmentum et in eis quae sunt inferius⁴⁹⁶⁴ fuit facta diminutio donec totum⁴⁹⁶⁵ foramen⁴⁹⁶⁶⁴⁹⁶⁷ in una⁴⁹⁶⁸ remansit. Et huius quidem finis in decima existit spondyli. Earum vero quae ex spondylibus pectoris remanent [B 17va] et spondylium *alcatin*⁴⁹⁶⁹ corpora tolerare potuerunt⁴⁹⁷⁰ a dexteris et a⁴⁹⁷¹ sinistris. Ut in eis⁴⁹⁷² fiat completum⁴⁹⁷³ foramen⁴⁹⁷⁴⁴⁹⁷⁵, fuit ergo⁴⁹⁷⁶ in spondylibus *alcatin*⁴⁹⁷⁷ foramen a dexteris et foramen⁴⁹⁷⁸ a sinistris, propterea ut nervus egrederetur.

[I.1.5.a.10] Capitulum decimum⁴⁹⁷⁹ de anatomia spondylium *alcatin*⁴⁹⁸⁰ –id est loci qui dicuntur renes⁴⁹⁸¹–

Super *alcatin*⁴⁹⁸² vero spondyles sunt simenia et alae latae⁴⁹⁸³. Et ipsarum quidem additamenta coniunctionalia inferiora dilatantur⁴⁹⁸⁴ et simulantur⁴⁹⁸⁵ alis⁴⁹⁸⁶ defendentibus⁴⁹⁸⁷. Et spondyles istae sunt quinque. *Alcatin*⁴⁹⁸⁸ vero cum *alhauuz*⁴⁹⁸⁹ est sicut basis totius dorsi. Et ipsae⁴⁹⁹⁰ quidem sustinent et deferunt os femoris et sunt a quibus nervi pedis oriuntur.

[I.1.5.a.11.] Capitulum undecimum⁴⁹⁹¹ de anatomia⁴⁹⁹² *alhauuz*⁴⁹⁹³ –id est loci⁴⁹⁹⁴ qui est⁴⁹⁹⁵ sub illis quinque spondylibus⁴⁹⁹⁶–

Ossa *alhauuz*⁴⁹⁹⁷ sunt tria quae magis ingeniose sunt coniuncta quam omnes⁴⁹⁹⁸ spondyles. Et earum⁴⁹⁹⁹ iuncturae sunt fir[V 9vb]miores et ipsarum alae sunt⁵⁰⁰⁰⁵⁰⁰¹ magis amplae. Et nervus⁵⁰⁰² quidem qui⁵⁰⁰³⁵⁰⁰⁴ de⁵⁰⁰⁵ foramine in eis existente egreditur, non exit⁵⁰⁰⁶ a certitudine duorum laterum⁵⁰⁰⁷ ne anchaie iunctura ipsum comprimat⁵⁰⁰⁸, sed est magis remotus et multo plus missus ad anteriora et ad posteriora⁵⁰⁰⁹. Et ossa quidem⁵⁰¹⁰ *alhauuz*⁵⁰¹¹ ossibus *alcatin*⁵⁰¹² similia existunt.

[I.1.5.a.12.] Capitulum duodecimum⁵⁰¹³ de anatomia *alhosos*⁵⁰¹⁴ –id est loci⁵⁰¹⁵ qui est postremus perveniens usque ad finem⁵⁰¹⁶ dorsi⁵⁰¹⁷⁵⁰¹⁸–

*Alhosos*⁵⁰¹⁹ est compositus ex tribus spondylibus cartilaginis quae non habent additamenta. Et nervus quidem a foraminibus illarum⁵⁰²⁰ communibus oritur, sicut est⁵⁰²¹ in collo. Propterea⁵⁰²² quod sunt parvae, sed a foramine tertiae nervus egreditur impar.

**[I.I.5.a.13.] Capitulum tertium decimum⁵⁰²³ in quo⁵⁰²⁴ est⁵⁰²⁵ sermo⁵⁰²⁶ qui est⁵⁰²⁷ sicut⁵⁰²⁸ finis
–vel⁵⁰²⁹ sigillatio⁵⁰³⁰– de iuvamento dorsi⁵⁰³¹**

Iam locuti fuimus de ossibus⁵⁰³² dorsi verba moderata⁵⁰³³. Nunc autem de toto dorso verba loquemur⁵⁰³⁴ summam⁵⁰³⁵ continentia⁵⁰³⁶. Dicemus igitur⁵⁰³⁷ quod dorsum totum⁵⁰³⁸ est sicut una res propriam habens figuram, aliis figuris meliorem quae est circularis. Haec namque figura remotior est a receptione nocumentorum ex percussione vel impulsione evenientium⁵⁰³⁹ quam omnes aliae figurae⁵⁰⁴⁰. Et propter hoc capita eorum –id est simeniorum⁵⁰⁴¹⁵⁰⁴²– quae sunt⁵⁰⁴³ superius ad inferiora fuerunt⁵⁰⁴⁴ curvata⁵⁰⁴⁵ et eorum⁵⁰⁴⁶ quae sunt⁵⁰⁴⁷ inferius ad superiora et coniunxerunt se apud mediam –scilicet⁵⁰⁴⁸ spondylem⁵⁰⁴⁹– quae est decima. Haec vero ad⁵⁰⁵⁰ nullam⁵⁰⁵¹ curvata fuit⁵⁰⁵² partem⁵⁰⁵³, ideo ut⁵⁰⁵⁴ super eam⁵⁰⁵⁵ duae simul conveniant curvitates⁵⁰⁵⁶. Et decima –scilicet⁵⁰⁵⁷, spondylis⁵⁰⁵⁸⁵⁰⁵⁹– quidem⁵⁰⁶⁰ inter⁵⁰⁶¹ simenia non secundum numerum, sed⁵⁰⁶² longitudinem media existit. Et quia quandoque necesse est⁵⁰⁶³ dorsum⁵⁰⁶⁴ ad⁵⁰⁶⁵ aliquod⁵⁰⁶⁶ duorum [B 17vb] curvari laterum et istud non fit nisi⁵⁰⁶⁷ ut declinet medium⁵⁰⁶⁸ ad contrarium partis et declinet illud quod est supra⁵⁰⁶⁹ ipsum et sub ipso⁵⁰⁷⁰ ad illam partem acsi duo extrema dorsi ad sibi obvianum⁵⁰⁷¹ declinarent, propterea in medio non factae fuerunt bucellae, sed vacuitates tantum. Et factae fuerunt bucellae superiores et inferiores ad ipsum declinantes, sed superiores descendentes et inferiores⁵⁰⁷² ascendentes, ideo⁵⁰⁷³ ut earum⁵⁰⁷⁴ ablatio ad contrarium partis declinationis facilis sit et ut superiores curventur⁵⁰⁷⁵ ad inferiora et inferiores ad superiora.

[I.I.5.a.14.] Capitulum quartum decimum⁵⁰⁷⁶ de anatomia costarum

Costae sunt tutamentum⁵⁰⁷⁷ eius⁵⁰⁷⁸ quod ex⁵⁰⁷⁹ instrumentis adtractionis aeris et ex superioribus instrumentorum nutrimenti [L 10va] circumdant. Et ipsae⁵⁰⁸⁰ quidem⁵⁰⁸¹ non factae fuerunt unum os⁵⁰⁸² ne gravarent et ne si aliquid⁵⁰⁸³ accideret nocumentum foret commune et ut facile esset dilatari⁵⁰⁸⁴, cum necessitas addit secundum illud⁵⁰⁸⁵ quod est⁵⁰⁸⁶ in natura⁵⁰⁸⁷, et implerentur interiora nutrimento et inflatione et indigerent loco magis [Z 13va] amplo propter aerem qui adtrahitur, et⁵⁰⁸⁸ ut inter eas⁵⁰⁸⁹ musculi pectoris qui in operationibus adtrahendi aerem iuvant et eius quod continuatur⁵⁰⁹⁰ [A 9rb] cum ipso incederent⁵⁰⁹¹. Et propterea quod pectus [Y 10va] circumdat pulmonem et cor et⁵⁰⁹² quod est⁵⁰⁹³ cum eis necessaria fuit cautela vehementissima⁵⁰⁹⁴ in eorum defensione, quoniam nocumentorum inpressiones⁵⁰⁹⁵ quae eis⁵⁰⁹⁶ accidunt sunt maiores et cum hoc⁵⁰⁹⁷ eorum⁵⁰⁹⁸ munitio undique non ea⁵⁰⁹⁹ angustat nec⁵¹⁰⁰ eis nocet. Et ideo septem costae superiores creatae fuerunt continentes illud quod est in eis sibi apud cassum obviantes –in⁵¹⁰¹ alio⁵¹⁰²: casso⁵¹⁰³ obviantes–⁵¹⁰⁴ et membrum⁵¹⁰⁵ circumdantes principale ab omnibus partibus. Illae vero quae⁵¹⁰⁶ existunt in parte instrumentorum⁵¹⁰⁷ nutrimenti creatae fuerunt sicut⁵¹⁰⁸ posterius munitae, ubi⁵¹⁰⁹ sensus non pervenit⁵¹¹⁰ visus, sed antierius non fuerunt continuatae, immo paulatim ordinatae fuerunt cum sectione. Fueruntque⁵¹¹¹ superiores propinquius habentes spatium inter duo extrema egredientia et inferiores longinquius. Et istud ideo⁵¹¹² fuit ut cum tutela⁵¹¹³ membrorum nutrimenti, scilicet hepatis, et splenis, et aliorum⁵¹¹⁴, amplitudo loco stomachi iungeretur⁵¹¹⁵ ne cum impleretur nutrientibus⁵¹¹⁶ [M 8rb] et inflationibus comprimeretur⁵¹¹⁷. [V 10ra] Septem vero costae superiores⁵¹¹⁸ pecto[B 18ra]ris costae vocantur, quae ab unaquaque parte sunt septem. Sed duae quae sunt in medio sunt maiores et longiores⁵¹¹⁹. Et illae quae sunt in extremitatibus sunt breviores. Haec enim figura, ut comprehensum undique comprehendatur, melior existit. Et costae quidem istae in primis supra⁵¹²⁰ sui⁵¹²¹ gibbositatem ad inferiora inclinantur⁵¹²². Deinde quasi redeundo ad superiora incedunt et continuantur cum thorace, sicut nominabimus⁵¹²³ postea, ideo ut sit earum comprehensio active⁵¹²⁴ in locis amplior. Duo praeterea⁵¹²⁵ cuiusque⁵¹²⁶ earum⁵¹²⁷ additamenta⁵¹²⁸, duas profundas ingrediuntur vacuitates quae sunt in unaquaque ala⁵¹²⁹ quae est⁵¹³⁰ super spondyles⁵¹³¹ et provenit iunctura dupla. Et similiter existunt aliae septem cum ossibus thoracis⁵¹³².

Quinque autem curtatae⁵¹³³ quae remanserunt sunt ossa posteriora⁵¹³⁴ et costae falsae quarum capita creata fuerunt⁵¹³⁵ cum cartilaginibus continuata ut sint securae a fractura cum⁵¹³⁶ percussiones adfuerint et ne occurrant membris lenibus et diaphragmati cum sui duritie, sed occurrant⁵¹³⁷ eis cum corpore quod inter eas et membra lenia existat⁵¹³⁸ medium et inter duritiem et lenitatem mediocritatem habeat⁵¹³⁹. [P 15ra]

[I.I.5.a.15.] Capitulum quintum decimum⁵¹⁴⁰ de anatomia thoracis⁵¹⁴¹

Thorax ex septem ossibus est compositus. Ex uno autem osse non fuit creatus propter iuvamentum quod in aliis locis scivisti et propterea ut sit laxus⁵¹⁴² ut conveniens sit⁵¹⁴³ ei quod colligit ex membris adtrahendi aerem in dilatatione⁵¹⁴⁴. Ideoque creata fuerunt non solida cum cartilaginibus continua ut in⁵¹⁴⁵ ipsorum interiore⁵¹⁴⁶ motu adiuvent⁵¹⁴⁷, licet sint iuncturae eorum firmae. Quae⁵¹⁴⁸ etiam septem creata⁵¹⁴⁹⁵¹⁵⁰ fuerunt secundum numerum costarum quae cum eis iunguntur. Cum inferiori⁵¹⁵¹ praeterea parte thoracis os cartilagosum latum continuatur, cuius inferior extremitas rotunditati⁵¹⁵² adtinens vocatur epiglotalis, eo quod epiglotti sit⁵¹⁵³ similis. Et ipsum quidem est tutamentum⁵¹⁵⁴ oris stomachi et medium inter thoracem et membra lenia, ideo ut⁵¹⁵⁵ continuitas duri cum leni sit⁵¹⁵⁶ melior⁵¹⁵⁷, quemadmodum multotiens diximus⁵¹⁵⁸.

[I.I.5.a.16.] Capitulum sextum decimum⁵¹⁵⁹ de anatomia furculae⁵¹⁶⁰

Furcula est os positum super⁵¹⁶¹ unamquamque duarum partium eius quod in thorace est supremum curvatum⁵¹⁶² coram *anhar*⁵¹⁶³ –id est loco⁵¹⁶⁴ qui est in inferiori⁵¹⁶⁵ parte gulae et dicitur sic⁵¹⁶⁶ Arabice et in Latino sonat vulneratio⁵¹⁶⁷ cum lancea eo quod camelus⁵¹⁶⁸ ibi cum lancea percutitur et sic moritur⁵¹⁶⁹; aliter non⁵¹⁷⁰–. Et propter [Z 13vb] sui⁵¹⁷¹ concavitatem accidit foramen –vel⁵¹⁷² spatium⁵¹⁷³– in quo penetrant⁵¹⁷⁴ vena –vel⁵¹⁷⁵ venae⁵¹⁷⁶– ad cerebrum subiens et nervi ab eo descendentes et declinat⁵¹⁷⁷ [B 18rb] ad partem silvestrem et continuatur cum capite spatulae et cum ipso⁵¹⁷⁸ spatula ligatur et cum eis ambobus adiutorium.

[I.I.5.a.17.] Capitulum septimum decimum⁵¹⁷⁹ de anatomia spatulae

Spatula fuit creata propter duo iuvamenta. Unum est ut adiutorium et manus ab ea suspendantur⁵¹⁸⁰ ne⁵¹⁸¹ adiutorium cum pectore⁵¹⁸² sit continuum, quoniam facilitas motus⁵¹⁸³ uniuscuiusque duarum manuum ad alteram destrueretur et coangustatio fieret. Ipsa vero creata fuit⁵¹⁸⁴ [L 10vb] a costis separata et partes motuum⁵¹⁸⁵ ad illam⁵¹⁸⁶ fuerunt ampliatae. Et alterum est ut sit defensio firma⁵¹⁸⁷ membrorum quae intra pectus existunt et ut elevetur⁵¹⁸⁸ in loco simeniorum⁵¹⁸⁹ spondylium et alarum ipsarum –in⁵¹⁹⁰ alio: et ut⁵¹⁹¹ sit⁵¹⁹² multa propter simenia spondylium et suarum⁵¹⁹³ alarum⁵¹⁹⁴–, ubi non sunt spondyles quae⁵¹⁹⁵ percussiones repellant⁵¹⁹⁶ neque⁵¹⁹⁷ sensus qui⁵¹⁹⁸ eas percipiant. Spatula vero a parte silvestri subtiliatur et a parte domestica ingrossatur et super extremitatem ipsius silvestrem fit⁵¹⁹⁹ vacuitas⁵²⁰⁰ profunda quam rotunda adiutorii⁵²⁰¹ ingreditur extremitas. Et⁵²⁰² ipsa quidem⁵²⁰³ duo habet additamenta⁵²⁰⁴. Unum est ad⁵²⁰⁵ superiora et⁵²⁰⁶ posterius et vocatur destructum et rostrum corvi et per ipsum ligatur [Y 10vb] spatula cum furcula. Et ipsum est quod prohibet ne adiutorium⁵²⁰⁷ ad superiora de suo moveatur⁵²⁰⁸ loco. Et aliud est⁵²⁰⁹ interius et ad inferiora quod etiam prohibet ne caput adiutorii dislocetur. Postea sine intromissione dilatatur [V 10rb] quantum plus ad partem incedit domesticam, ideo ut sit eius⁵²¹⁰ comprehensio plus defendens. Et⁵²¹¹ ipsa quidem supra⁵²¹² sui dorsum⁵²¹³ additamentum habet sicut⁵²¹⁴ triangulum, cuius basis est ad partem silvestrem⁵²¹⁵ et ipsius angulus⁵²¹⁶ ad partem domesticam⁵²¹⁷ ne dorsi superficies fricetur⁵²¹⁸. Si foret enim⁵²¹⁹ basis⁵²²⁰ ad partem [A 9va] domesticam, elevaret⁵²²¹ cutem et⁵²²² cum percussiones adessent⁵²²³ efficeret⁵²²⁴ dolorem. Et hoc quidem additamentum est ei sicut

simenia⁵²²⁵ spondylibus⁵²²⁶ creatum⁵²²⁷ ad defendendum et vocatur spatulae oculus. Ultima⁵²²⁸ vero spatulae dilatatio⁵²²⁹ est⁵²³⁰ ubi est⁵²³¹ cartilago cum qua continuatur cuius –id est⁵²³² cartilaginis⁵²³³– extremitas est rotunda, quae cum ea continuatur propter causam quam in aliis diximus cartilaginibus⁵²³⁴.

[I.1.5.a.18.] Capitulum octavum decimum⁵²³⁵ de anatomia adiutorii

Adiutorii⁵²³⁶ os rotundum fuit creatum ut a nocumentorum receptione⁵²³⁷ magis foret remotum. Cuius [B 18va] quidem superior extremitas est gibbosa ut spatulae vacuitatem ingreditur [M 8va] cum⁵²³⁸ iunctura⁵²³⁹ laxa non valde firma. Et laxitatis⁵²⁴⁰ causa iuncturae huius⁵²⁴¹ accidit ei frequenter dislocatio⁵²⁴². Iuvamentum vero quod in⁵²⁴³ hac existit laxitate sunt duae res: necessitas et securitas. Sed necessitas est facilitas motionum ad omnes partes et securitas est quod, licet adiutorio sit⁵²⁴⁴ necessarium ut diversis⁵²⁴⁵ motionibus⁵²⁴⁶ ad partes possit moveri⁵²⁴⁷ diversas, motiones tamen istae neque⁵²⁴⁸ sunt multae neque⁵²⁴⁹ perdurant⁵²⁵⁰ usque quo timeatur⁵²⁵¹ ne⁵²⁵² eius rumpantur ligamenta et dislocetur⁵²⁵³, immo⁵²⁵⁴ adiutorium in pluribus⁵²⁵⁵ dispositionibus est quietum et aliud⁵²⁵⁶ quod est ex manu est mobile. Et propter hoc aliae iuncturae firmiores factae sunt⁵²⁵⁷ quam adiutorii.

Adiutorii⁵²⁵⁸ vero iuncturam⁵²⁵⁹ quattuor amplectuntur⁵²⁶⁰ ligamenta⁵²⁶¹. Unum eorum est dilatatum panniculare iuncturam circumdans, sicut omnes aliae circumdantur⁵²⁶² iuncturae. Et duo alia ligamenta quae a rostro corvi descendunt quorum unum est habens extremitatem dilatatam et⁵²⁶³ circumdat⁵²⁶⁴ adiutorii⁵²⁶⁵ extremum, et alterum est maius et durius descendens cum quarto quod etiam⁵²⁶⁶ descendit⁵²⁶⁷ ab⁵²⁶⁸ [Z 14ra] additamento rostrali⁵²⁶⁹ in tenuitatem –in⁵²⁷⁰ alio: partem⁵²⁷¹– – In hiis capitulis subsequentibus ubicumque invenitur scriptura de tenuitate. In alio: ex loco est scriptura de hac dictione parte⁵²⁷²– eis⁵²⁷³ praeparatam, quorum figura⁵²⁷⁴ ad latitudinem trahit⁵²⁷⁵ et proprie cum adiutorium tangunt. Et ipsa quidem⁵²⁷⁶ solent occultari sub adiutorio⁵²⁷⁷ et continuari musculis qui⁵²⁷⁸ in eius⁵²⁷⁹ interiore⁵²⁸⁰ extensi sunt adiutorium. Praeterea a⁵²⁸¹ parte domestica⁵²⁸² est concavum⁵²⁸³ –vel⁵²⁸⁴ curvatum⁵²⁸⁵– et a parte silvestri gibbosum ut⁵²⁸⁶ propter hoc quod super ipsum ex musculis, et nervis et venis disponitur adfirmetur⁵²⁸⁷ et⁵²⁸⁸ ut⁵²⁸⁹ homo bene amplectatur quod vult amplecti⁵²⁹⁰ et ut⁵²⁹¹ una manus ad alteram perveniat.

Super inferiorem autem adiutorii extremitatem duo additamenta continuata composita fuerunt ex quibus illud quod est ad interiora⁵²⁹² est⁵²⁹³ longius et subtilius cum nulla re habens iuncturam, quoniam non est nisi nervorum et venarum defensio, sed cum eo quod est ad exteriora completur iunctura⁵²⁹⁴ cubiti per buccellam quae in ipso existit secundum modum⁵²⁹⁵ quem nominabimus et inter ea procul dubio subtilitas –in alio⁵²⁹⁶: pars⁵²⁹⁷– existit. Et⁵²⁹⁸ in duabus quidem huius⁵²⁹⁹ subtilitatis –in alio: partis⁵³⁰⁰– extremitatibus⁵³⁰¹ duae sunt vacu[B 18vb]itates superius⁵³⁰² ad anteriora⁵³⁰³ et inferius ad posteriora. Et earum superior domestica concavitas est lenificata et non existit⁵³⁰⁴ super eam separatio, sed silvestris concavitas est maior eis et quod ad finem silvestris concavitatis⁵³⁰⁵ tendit non est lenificatum neque⁵³⁰⁶ est ipsius perforatio rotunda, sed est sicut paries rectus⁵³⁰⁷, ita ut cum additamentum *aseid* in ipsa ad partem movetur⁵³⁰⁸ silvestrem et ad eam pervenit stet. Et nos quidem declarationem necessitatis earum⁵³⁰⁹ cito⁵³¹⁰ adferemus. Has vero concavitates duas vocat Hippocrates duos limites. [L 11ra]

[I.1.5.a.19.] Capitulum nonum decimum⁵³¹¹ de anatomia *aseid*⁵³¹²

Aseid ex duobus ossibus in longitudine coniunctis est compositum et vocantur⁵³¹³ focilia⁵³¹⁴. Superius vero ex eis quod ad polli[V 10va]cem⁵³¹⁵ tendit est subtilius et vocatur focile superius. Et⁵³¹⁶ inferius ex eis quod vadit ad auricularem est grossius, quoniam est deferens, et vocatur focile inferius.

Superioris autem focilis iuvamentum est quod per ipsum est⁵³¹⁷ motus *aseid*⁵³¹⁸ ad se torquendum et resupinandum. Et inferioris focilis⁵³¹⁹ iuvamentum est⁵³²⁰ ut per ipsum sit motus *aseid*⁵³²¹ ad constringendum et dilatandum. Cuiusque vero eorum⁵³²² medium⁵³²³ adtenuatum fuit, quoniam grossitudine⁵³²⁴ non indigent propter illud quod ex musculis [Y 7ra] grossis super ipsa⁵³²⁵ iacet. Et ipsorum duo extrema ingrossata fuerunt, propterea quod super ipsa⁵³²⁶ multa ligamentorum origo est eis⁵³²⁷ necessaria, quia frequenter eis accidunt⁵³²⁸ verbera⁵³²⁹ et percussiones fortes, cum⁵³³⁰ motus⁵³³¹ est⁵³³²⁵³³³ iuncturarum, et propterea quod carne denudantur⁵³³⁴ et musculis.

Superius vero focile est⁵³³⁵ tortum quasi veniat a parte domestica⁵³³⁶ et paululum tortuose ad partem silvestrem [P 15rb] gibbosum fiat. Et⁵³³⁷ iuvamentum in hoc existit praeparamenti bonitas ad motum⁵³³⁸ torquendi, sed focile⁵³³⁹ inferius est⁵³⁴⁰ rectum⁵³⁴¹, quoniam hoc⁵³⁴² ad constringendum et dilatandum melius existit.

[I.I.5.a.20.] Capitulum vicesimum⁵³⁴³ de anatomia iuncturae⁵³⁴⁴ cubiti⁵³⁴⁵

Cubiti vero iunctura⁵³⁴⁶ ex iunctura⁵³⁴⁷ focilis superioris et inferioris focilis iunctura cum adiutorio componitur⁵³⁴⁸. Superius quidem focile⁵³⁴⁹ in sui extremitate vacuitatem⁵³⁵⁰ ingeniose factam habet in quam bucella⁵³⁵¹ silvestris extremitatis adiutorii ingreditur et ligatur cum ea. Et ex⁵³⁵² ipsius circuitu in [A 9vb] vacuitate illa provenit⁵³⁵³ motus resupinus⁵³⁵⁴ et tortionis⁵³⁵⁵.

Inferius autem focile duo habet [B 19ra] additamenta inter quae existit⁵³⁵⁶ tenuitas –in⁵³⁵⁷ alio: pars⁵³⁵⁸– quae *scimae*⁵³⁵⁹ Graecae litterae⁵³⁶⁰ similatur⁵³⁶¹ et est ita⁵³⁶²: .C. Et⁵³⁶³ huius quidem [Z 14rb] tenuitatis⁵³⁶⁴ –in⁵³⁶⁵ alio⁵³⁶⁶: partis⁵³⁶⁷– contorquetur⁵³⁶⁸ superficies⁵³⁶⁹ illa quae est in ipsius⁵³⁷⁰ concavitate ut bene sit⁵³⁷¹ factus eius introitus in tenuitatem⁵³⁷² –in alio: partem–⁵³⁷³ quae est⁵³⁷⁴ in extremo adiutorii quod concavum existit, [M 8vb] sed suae concavitatis figura gibbositati circuli similatur. Ex bona igitur ingressione⁵³⁷⁵ subtilitatis⁵³⁷⁶ –in alio: partis⁵³⁷⁷– quae⁵³⁷⁸ inter duo focilis inferioris additamenta existit⁵³⁷⁹ in illam inferiorem⁵³⁸⁰ tenuitatem –vel⁵³⁸¹ partem⁵³⁸²– iunctura⁵³⁸³ componitur cubiti. Cumque tenuitas⁵³⁸⁴ –vel⁵³⁸⁵ pars⁵³⁸⁶– super tenuitatem –vel⁵³⁸⁷ partem⁵³⁸⁸– ad posteriora movetur et inferius⁵³⁸⁹ extenditur manus. Et cum parietalis tenuitas –in alio: pars⁵³⁹⁰– eam refrenat a vacuitate⁵³⁹¹ bucellam tenente, tenet eam et prohibet⁵³⁹² a dilatatione⁵³⁹³ superflua. Stant⁵³⁹⁴ ergo⁵³⁹⁵ adiutorium et *aseid* secundum rectitudinem. Cum vero⁵³⁹⁶ una duarum tenuitatum –vel⁵³⁹⁷ partium⁵³⁹⁸– super aliam ad anteriora⁵³⁹⁹ et superius⁵⁴⁰⁰ movetur, constringitur manus donec *aseid*⁵⁴⁰¹ tangat adiutorium a parte domestica⁵⁴⁰² et ab⁵⁴⁰³ anterioribus⁵⁴⁰⁴. Et duo quidem focilia –in alio: duae extremitates duorum focilium ab inferiori⁵⁴⁰⁵– superius simul iunguntur sicut res una et accidit in⁵⁴⁰⁶ eis vacuitas ampla communis cuius plurimum in focili⁵⁴⁰⁷ existit inferiori. Quod autem superfluit ab hac vacuitate remanet gibbosum lenificatum ut sit longinquum a nocumentorum receptione. Et posterius quidem⁵⁴⁰⁸ ex vacuitate focilis⁵⁴⁰⁹ inferioris oritur additamentum quod ad longitudinem quandam⁵⁴¹⁰ trahit⁵⁴¹¹. Et de huius totius iuvamento loquemur⁵⁴¹² si Deus voluerit.

[I.I.5.a.21.] Capitulum vicesimum primum⁵⁴¹³ de anatomia rascetae⁵⁴¹⁴

Rasceta⁵⁴¹⁵ ex multis composita est ossibus ne nocumentum, si acciderit⁵⁴¹⁶, commune fiat et ut per ipsam⁵⁴¹⁷ planta⁵⁴¹⁸ concavari⁵⁴¹⁹ possit cum corpora continendi rotunda⁵⁴²⁰ voluntas⁵⁴²¹ adfuerit⁵⁴²² et cum liquida currentia retinere voluerimus. Et haec quidem ossa iuncturae suae firmiter⁵⁴²³ et bene adinvicem sunt ligata ne separentur et planta⁵⁴²⁴ debiliter illud⁵⁴²⁵ retineat quod colligit et quod⁵⁴²⁶ tenet, ita ut si cutis plantae excoriaretur invenirentur⁵⁴²⁷ omnia ossa haec⁵⁴²⁸ continua⁵⁴²⁹, quorum separatio a sen[V 10vb]su sit⁵⁴³⁰ longinqua. Et⁵⁴³¹ cum hoc ligamentum firmiter stringit unum cum uno, sed in eis⁵⁴³² existit oboedientia ad parvam constrictionem ex qua provenit ut interius [B 19rb] plantae concavetur. Rascetae⁵⁴³³ vero ossa sunt septem⁵⁴³⁴ et unum additum, sed⁵⁴³⁵

septem radicalia in duabus consistunt⁵⁴³⁶ aciebus. Una acies est ad partem *aseid*, cuius ossa sunt⁵⁴³⁷ tria, quoniam propterea quod est ad partem *aseid*⁵⁴³⁸ oportuit⁵⁴³⁹ ut esset plus subtilis⁵⁴⁴⁰. Et alterius aciei ossa sunt quattuor quoniam est ad partem pectinis et digitorum, unde propter hoc oportuit ut esset⁵⁴⁴¹ magis ampla. Et tria quidem⁵⁴⁴² ossa⁵⁴⁴³ ordinata fuerunt. Eorum enim⁵⁴⁴⁴ capita⁵⁴⁴⁵ quae sunt ad partem [L 11rb] *aseid*⁵⁴⁴⁶ sunt subtiliora et melius adinvicem collecta et plus continuata⁵⁴⁴⁷. Et eorum capita quae sunt⁵⁴⁴⁸ ad partem aciei alterius sunt latiora et minus bene collecta et continuata⁵⁴⁴⁹. Octavum vero os –in alio: confortat duas rascetae acies⁵⁴⁵⁰– non consistit in duabus rascetae aciebus, sed fuit creatum ad defendendum nervum qui est in planta. Et aciei secundae fit⁵⁴⁵¹ extremitas ex coniunctione capitum ossium eius et ingreditur vacuitatem⁵⁴⁵² quam nominavimus⁵⁴⁵³ quae est in extremitate duorum focilium. Fit –vel unde fit⁵⁴⁵⁴– ergo inde⁵⁴⁵⁵ iunctura dilatationis⁵⁴⁵⁶ et constrictionis. Additamentum vero praedictum quod est in focili inferiori vacuitatem ossium rascetae ingreditur et fit inde tortionis et resupinationis⁵⁴⁵⁷ iunctura.

[I.I.5.a.22.] Capitulum vicesimum secundum⁵⁴⁵⁸ de anatomia pectinis⁵⁴⁵⁹ plantae⁵⁴⁶⁰

Ossa pectinis plantae⁵⁴⁶¹ sunt quattuor propterea quod⁵⁴⁶² cum quattuor continuantur digitis. Et sunt coniuncta⁵⁴⁶³ a parte quae est ad rascetam⁵⁴⁶⁴⁵⁴⁶⁵, ideo ut cum ossibus quae sunt sicut⁵⁴⁶⁶ [Z 14va] connexa et⁵⁴⁶⁷ coniuncta bene [Y 7rb] continuentur⁵⁴⁶⁸, quae in parte digitorum parumper dilatantur⁵⁴⁶⁹, ut cum ossibus quae sunt distincta et separata bene continuentur et fuerunt ad interiora curvata propter illud quod iam⁵⁴⁷⁰ scivisti. Rascetae vero iunctura cum⁵⁴⁷¹ pectine componitur per concavitates quae in extremitatibus ossium rascetae⁵⁴⁷² consistunt⁵⁴⁷³ in quas bucellae ossium pectinis quae iam⁵⁴⁷⁴ cartilaginibus investitae fuerunt ingrediuntur⁵⁴⁷⁵.

[I.I.5.a.23.] Capitulum vicesimum tertium⁵⁴⁷⁶ de anatomia digitorum

Digitum sunt instrumenta quae ad colligendum res iuvant. Et ipsi quidem non⁵⁴⁷⁷ fuerunt creati carnei⁵⁴⁷⁸ ab ossibus vacui et si cum hoc⁵⁴⁷⁹ diversis⁵⁴⁸⁰ motibus possent⁵⁴⁸¹ moveri⁵⁴⁸²⁵⁴⁸³, quemadmodum multi vermium et piscium potentia debili. Et hoc ideo ne eorum operationes forent debiles et etiam⁵⁴⁸⁴ debiliores quam⁵⁴⁸⁵ tremantis. Neque⁵⁴⁸⁶ etiam⁵⁴⁸⁷ ex uno fuerunt creati⁵⁴⁸⁸ osse⁵⁴⁸⁹ ne eorum operationes difficiles⁵⁴⁹⁰ forent, quemadmodum accidit [B 19va] patientibus *cusez*. Et ipsis⁵⁴⁹¹ quidem tria suffecerunt⁵⁴⁹²⁵⁴⁹³ ossa quoniam si in⁵⁴⁹⁴⁵⁴⁹⁵ eorum –id est⁵⁴⁹⁶ ossium⁵⁴⁹⁷– numero adderetur in augmento numeri motuum ipsorum iuvaret, sed debilitas procul dubio in tenendo illud quod ipsos superflua firmitudine oportet tenere proveniret. Quod si ex paucioribus quam tribus creati fuissent, quemadmodum si creati fuissent⁵⁴⁹⁸ ex duobus ossibus esset firmitudo maior, sed⁵⁴⁹⁹ motus minuerentur⁵⁵⁰⁰ ab eo quod sufficit. Et nos quidem⁵⁵⁰¹ plus indigemus motibus diversis quam augmento firmitudinis terminum transeuntis. Ipsi vero creati [M 9ra] fuerunt ex ossibus quorum bases sunt latiores et ipsorum capita sunt magis⁵⁵⁰² tenuia⁵⁵⁰³ et quae ex [A 10ra] eis sunt⁵⁵⁰⁴ inferiora sunt maiora secundum ordinem, ita ut quae⁵⁵⁰⁵ in eis sunt subtiliora sint⁵⁵⁰⁶ extremitates *anemil* –id est ossium subtilium quae sunt in extremitatibus digitorum⁵⁵⁰⁷–. Et hoc quidem⁵⁵⁰⁸ est propter decorationem comparationis quae inter portantem existit et portatum. Ipsorum autem ossa rotunda fuerunt creata⁵⁵⁰⁹ timore nocumentorum⁵⁵¹⁰. Et facta fuerunt dura non habentia⁵⁵¹¹ concavitatem neque medulla⁵⁵¹² ut essent fortiora ad figendum in motibus, et⁵⁵¹³ ad constringendum et ad⁵⁵¹⁴ adtrahendum. Et fuerunt creata⁵⁵¹⁵ interius curva et exterius gibbosa, propterea ut quod tenent melius reti[V 11ra]neant et melius fricent⁵⁵¹⁶. Et melius premant illud quod fricant et premant⁵⁵¹⁷. Inter unumquodque et aliud non fuit posita concavitas neque⁵⁵¹⁸ gibbositas ut bene⁵⁵¹⁹ quasi⁵⁵²⁰ res una⁵⁵²¹ continuentur⁵⁵²² cum necessitas fuerit ut ex⁵⁵²³ eis iuvamentum unius ossis⁵⁵²⁴ habeatur. Eorum vero extremi sicut pollex et auricularis gibbositatem ad partem in qua non est digitus –in⁵⁵²⁵ alio: occurrit ei⁵⁵²⁶– habent, ut sit eorum summa cum adplicantur⁵⁵²⁷ similis figurae rotundae quae a nocumentis tuetur. Et intrinseca ipsorum pars posita fuit carnosa ut sustentet⁵⁵²⁸ eos et ut cedant⁵⁵²⁹ sibi

obviantibus cum ea strinxerint⁵⁵³⁰. A foris vero non taliter facti⁵⁵³¹ fuerunt ne gravarent et ut pugnum esset arma dolorem faciens.

Verumtamen in *anemi*⁵⁵³² plus carnis positum⁵⁵³³ fuit ut bene⁵⁵³⁴ apud concursum⁵⁵³⁵ quasi coniuncta adplicentur⁵⁵³⁶. Et [P 15va] medius quidem ex longioribus factus fuit iuncturis. Et postea anularis. Et ⁵⁵³⁷ deinde index. Et post auricularis. Ideo ut ipsorum extremitates ⁵⁵³⁸ apud comprehensionem aequentur⁵⁵³⁹ et non remaneat⁵⁵⁴⁰ apertio et⁵⁵⁴¹ cum hoc ut [B 19vb] digiti et planta⁵⁵⁴² super rotundum concaventur⁵⁵⁴³ cum colligitur. Pollex vero⁵⁵⁴⁴ omnium quattuor digitorum iustitia –in alio:⁵⁵⁴⁵ iudicia⁵⁵⁴⁶– exsistit, qui⁵⁵⁴⁷, si non in suo poneretur loco, eius⁵⁵⁴⁸ iuvamentum destrueretur. Si enim intus in planta poneretur⁵⁵⁴⁹ plurimum operationum quas⁵⁵⁵⁰ per plantam⁵⁵⁵¹ habemus, destrueretur⁵⁵⁵² nobis. Et si ad partem poneretur auricularis⁵⁵⁵³ una manus ad aliam⁵⁵⁵⁴ ad tenendum⁵⁵⁵⁵ illud in quo iunguntur, non perveniret⁵⁵⁵⁶. [Z 14vb] Et⁵⁵⁵⁷ hoc quidem⁵⁵⁵⁸ remotius exsistit, quoniam si retro poneretur et pectini⁵⁵⁵⁹ pollex [L 11va] non adligaretur⁵⁵⁶⁰, longitudo inter⁵⁵⁶¹ ipsum et alios digitos non coangustaretur. Cum ergo⁵⁵⁶² alii quattuor digiti rem aliquam⁵⁵⁶³ ab una parte comprehenderent et pollex ab alia⁵⁵⁶⁴ parte adiuvaret possibile esset ut planta⁵⁵⁶⁵ rem⁵⁵⁶⁶ magnam comprehenderet⁵⁵⁶⁷.

Et pollex ab alia parte⁵⁵⁶⁸ esset sicut adplicans illud quod planta constringit et tenet et auricularis et anularis, sicut⁵⁵⁶⁹ coopertorium posterius. Omnia autem digitorum ossa continuata fuerunt cum tenuitatibus –vel marginibus⁵⁵⁷⁰– et concavitatibus⁵⁵⁷¹ intrantibus inter quas humor exsistit viscosus, quorum iuncturas⁵⁵⁷² ligamenta comprehendunt fortia quae sibi obviant cum panniculis cartilaginosis. Et vacuitates quidem⁵⁵⁷³ implent⁵⁵⁷⁴ quae⁵⁵⁷⁵ in iuncturis⁵⁵⁷⁶ exsistunt propter augmentum firmitudinis ossa minuta quae sisamina vocantur.

[I.I.5.a.24.] Capitulum vicesimum quartum⁵⁵⁷⁷ de iuvamento unguis⁵⁵⁷⁸

Unguis propter quattuor fuit iuvamenta⁵⁵⁷⁹ creata⁵⁵⁸⁰ ut carnis extremitatis digitorum pedum⁵⁵⁸¹ exsistat ne cum super aliquam⁵⁵⁸²⁵⁵⁸³ presserit rem debilitetur. Et aliud ut digitus per eam⁵⁵⁸⁴ res minutas capere possit⁵⁵⁸⁵. Et tertium ut⁵⁵⁸⁶ per eam⁵⁵⁸⁷ valeat⁵⁵⁸⁸ [Y 7va] scalpere –in⁵⁵⁸⁹ alio: scribere⁵⁵⁹⁰– et mundare. Et quartum ut quandoque sit⁵⁵⁹¹ arma. Tria⁵⁵⁹² vero prima speciei humanae dignius⁵⁵⁹³ conveniunt et quartum ceteris animalibus. Et unguis quidem⁵⁵⁹⁴ extremitas rotunda creata fuit propter illud quod scis. Et ipsa⁵⁵⁹⁵ ex ossibus creata⁵⁵⁹⁶ fuit lenibus ut sub eis flecteretur⁵⁵⁹⁷ quae ipsam⁵⁵⁹⁸ percutiunt ne finderetur⁵⁵⁹⁹. Et ungues quidem⁵⁶⁰⁰ sunt⁵⁶⁰¹ creatae⁵⁶⁰² semper⁵⁶⁰³ crescentes, propterea quod sunt aptae⁵⁶⁰⁴ ut⁵⁶⁰⁵ fricentur et radantur⁵⁶⁰⁶.

[I.I.5.a.25.] Capitulum vicesimum quintum⁵⁶⁰⁷ de anatomia ossis –vel⁵⁶⁰⁸ ossium⁵⁶⁰⁹– femoris

Coram *alhauuz* sunt duo ossa⁵⁶¹⁰ a dexteris et a sinistris quae in⁵⁶¹¹ medio firma continuantur iunctura. Et ipsa⁵⁶¹² sunt sicut omnium superiorum ossium⁵⁶¹³ fundamentum, et portantia et mutantia localiter inferiora. Unumquodque autem ipsorum in quattuor dividitur partes. Illud quod est ad partem silvestrem vocatur *alhar*[B 20ra]*cafa*⁵⁶¹⁴ et os ilii. Et illud quod est ad anteriora⁵⁶¹⁵ os vocatur⁵⁶¹⁶ femoris. Et illud quod est [V 11rb] ad posteriora⁵⁶¹⁷ vocatur os ancha. Et domesticum quod est ad superiora vocatur pyxis⁵⁶¹⁸ coxae⁵⁶¹⁹, quia in ipso est concavitas quam caput coxae⁵⁶²⁰ gibbosum ingreditur. Et super hoc os membra posita sunt nobilia sicut vesica, et matrix, et spermatis receptacula in viris, et ficteris⁵⁶²¹ [M 9rb] et⁵⁶²² intestinum rectum.

[I.I.5.a.26.] Capitulum vicesimum sextum⁵⁶²³ est sermo adgregatus⁵⁶²⁴ de iuvamento *rigil*⁵⁶²⁵ – *Rigil*⁵⁶²⁶ significat apud Arabes⁵⁶²⁷ omnia instrumenta gressus, ut coxam, crus, pedem et reliqua⁵⁶²⁸⁵⁶²⁹–

Eorum⁵⁶³⁰ iuvamenta in duabus⁵⁶³¹ consistunt⁵⁶³² rebus. Una est figere et stare et hoc est per pedem⁵⁶³³. Et altera mutatio⁵⁶³⁴ aequalis, aut⁵⁶³⁵ ascendens aut descendens et hoc fit per coxam et⁵⁶³⁶ per crus. Cumque⁵⁶³⁷ pedi nocumentum acciderit⁵⁶³⁸, stare et⁵⁶³⁹ figere difficile erit, sed mutari non nisi tantum quantum necessaria fuerit mutatio multae fixationis quae⁵⁶⁴⁰ est ad unum pedem. Cum autem musculis⁵⁶⁴¹ coxae aut cruris nocumentum acciderit⁵⁶⁴²⁵⁶⁴³ figere erit facile⁵⁶⁴⁴, sed moveri difficile. [A 10rb]

[I.I.5.a.27.] Capitulum vicesimum septimum⁵⁶⁴⁵ de anatomia ossis⁵⁶⁴⁶ coxae⁵⁶⁴⁷

Primum ex ossibus *rigil*⁵⁶⁴⁸ est coxa. Et ipsum⁵⁶⁴⁹ quidem est os⁵⁶⁵⁰ maius quod in corpore existit, quia⁵⁶⁵¹ ipsum est⁵⁶⁵² deferens illud quod est supra ipsum⁵⁶⁵³ et mutans illud⁵⁶⁵⁴ quod⁵⁶⁵⁵ est sub⁵⁶⁵⁶ ipso. Cuius superior extremitas fuit facta rotunda ut in pyxidem⁵⁶⁵⁷ anachae⁵⁶⁵⁸ bene⁵⁶⁵⁹ ingrederetur⁵⁶⁶⁰. Et ipsum quidem est gibbosum ad partem silvestrem et curvatum ad partem domesticam⁵⁶⁶¹ et ad posteriora. Si enim ipsum⁵⁶⁶² foret positum secundum rectitudinem et pyxidis⁵⁶⁶³ aequidistantiam⁵⁶⁶⁴, accideret inde aliquis claudicationis modus⁵⁶⁶⁵, quem[Z 15ra]admodum accidit ei cuius talis est creatio, neque⁵⁶⁶⁶ bene defenderet musculos magnos, et nervos, et venas neque⁵⁶⁶⁷ ex hoc toto⁵⁶⁶⁸ recta⁵⁶⁶⁹ res generaretur⁵⁶⁷⁰ neque⁵⁶⁷¹ sedendi⁵⁶⁷² forma esset bona. Amplius si curvum⁵⁶⁷³ ad partem domesticam non fuisset reductum, proveniret inde alterius modi claudicatio, neque⁵⁶⁷⁴ statio illi –scilicet parti domesticae⁵⁶⁷⁵⁵⁶⁷⁶– media foret et fieret –id est⁵⁶⁷⁷ non fieret ei⁵⁶⁷⁸⁵⁶⁷⁹– ei communis declinatio⁵⁶⁸⁰ neque⁵⁶⁸¹ esset aequalis –scilicet⁵⁶⁸² statio⁵⁶⁸³⁵⁶⁸⁴–. Et in ipsius extremitate inferiori sunt⁵⁶⁸⁵ additamenta duo propter poplitis⁵⁶⁸⁶ iuncturam. Nos tamen prius de crure et postea⁵⁶⁸⁷ de iunctura loquemur⁵⁶⁸⁸.

[I.I.5.a.28.] Capitulum vicesimum octavum⁵⁶⁸⁹ de anatomia ossis⁵⁶⁹⁰ cruris

Crus est quemadmodum *aseid* ex duobus ossibus compositum. Unum est maius et longius et ipsum est domesticum et vocatur canna [B 20rb] magna. Et aliud est minus et brevius. Non⁵⁶⁹¹ enim⁵⁶⁹² pervenit usque ad coxam⁵⁶⁹³, immo ab ea⁵⁶⁹⁴ brevitur, inferius tamen⁵⁶⁹⁵ pervenit ad locum ad quem⁵⁶⁹⁶ protenditur maius et vocatur canna minor. Crus etiam habet [L 11vb] gibbositatem ad partem silvestrem. Postea apud extremitatem inferiorem habet gibbositatem aliam ad partem domesticam⁵⁶⁹⁷, propterea ut per⁵⁶⁹⁸ eam⁵⁶⁹⁹ melior sit statio. Et canna quidem⁵⁷⁰⁰ maior aequatur quae pro certo est⁵⁷⁰¹ crus⁵⁷⁰² et minor creata⁵⁷⁰³ fuit quam coxa⁵⁷⁰⁴. Et illud est quia⁵⁷⁰⁵ propterea quod adiunctae⁵⁷⁰⁶ fuerunt res propter quas ei in magnitudine fuit addendum et hoc est⁵⁷⁰⁷ figere⁵⁷⁰⁸ et deferre quod est supra ipsum et res propter quam fuit addendum⁵⁷⁰⁹ ei in parvitate. Et haec est facilitas ad motum. Et res secunda magis fuit conveniens intentioni pro qua crus fuit⁵⁷¹⁰ factum⁵⁷¹¹⁵⁷¹² minus. Et res prima intentioni pro qua fuit facta⁵⁷¹³ coxa fuit facta⁵⁷¹⁴ maior. Duo autem cruris ossa sunt quantitas –vel mensura⁵⁷¹⁵– temperata⁵⁷¹⁶⁵⁷¹⁷ adeo quod si unum os adderetur accideret de duritie motus illud⁵⁷¹⁸ quod habenti elephantiam et varices⁵⁷¹⁹ accidit. Et si unum minueretur, accideret⁵⁷²⁰ de⁵⁷²¹ debilitate⁵⁷²² et duritie motus⁵⁷²³ et de impotentia deferendi illud quod est supra⁵⁷²⁴ ipsum illud⁵⁷²⁵ quod accidit crura habentibus de natura⁵⁷²⁶ subtilia, et praeter⁵⁷²⁷ hoc totum sustentatum⁵⁷²⁸ fuit et fortius factum cum canna minore⁵⁷²⁹. In canna praeterea minore⁵⁷³⁰⁵⁷³¹ alia existunt iuvamenta, sicut nervos et venas⁵⁷³² quae sunt inter eas cooperire et communitas cannae minoris⁵⁷³³ in⁵⁷³⁴ iunctura pedis, [V 11va] ut⁵⁷³⁵ velox et fortis fiat⁵⁷³⁶ iunctura dilatationis⁵⁷³⁷ et tortionis⁵⁷³⁸.

[I.I.5.a.29.] Capitulum vicesimum nonum⁵⁷³⁹ de anatomia poplitis⁵⁷⁴⁰

Iunctura poplitis⁵⁷⁴¹ provenit propter ingressum duorum additamentorum⁵⁷⁴²⁵⁷⁴³ quae sunt⁵⁷⁴⁴ super⁵⁷⁴⁵ extremitatem⁵⁷⁴⁶ coxae in duas vacuitates quae⁵⁷⁴⁷ sunt in capi[Y 7vb]te ossis⁵⁷⁴⁸ cruris. Quae firmata⁵⁷⁴⁹ fuit ligamento cingente⁵⁷⁵⁰, et alio ligamento in profundum tendente⁵⁷⁵¹ et duobus ligamentis fortibus a⁵⁷⁵² duabus partibus⁵⁷⁵³. Cuius quidem pars anterior⁵⁷⁵⁴ bene facta fuit cum *rasga*⁵⁷⁵⁵ –id est patella⁵⁷⁵⁶–, hoc est oculo poplitis⁵⁷⁵⁷ et est⁵⁷⁵⁸ os ad rotunditatem trahens. Cuius iuvamentum est refrenare illud quod timetur⁵⁷⁵⁹ cum⁵⁷⁶⁰ est necesse super digitos pedis⁵⁷⁶¹ curvatum stare et suspensum sedere ex ruptura et dislo[P 15vb]catione. [B 20va] Et iunctura quidem laboriosa sustentata⁵⁷⁶² fuit⁵⁷⁶³ propterea quod suo motu defert corpus⁵⁷⁶⁴. Et positus fuit locus⁵⁷⁶⁵ eius ad anteriora, quoniam⁵⁷⁶⁶ plurimum quod ei accidit de labore inclinationis est ad anteriora⁵⁷⁶⁷⁵⁷⁶⁸. Non enim⁵⁷⁶⁹ habet⁵⁷⁷⁰ ad posteriora inclinationem⁵⁷⁷¹ laboriosam, ad duas tamen partes [M 9va] rem modicam declinationis habet. Tota vero⁵⁷⁷² eius declinatio est ad anteriora et accidit ei ibi labor⁵⁷⁷³ in⁵⁷⁷⁴ hora⁵⁷⁷⁵⁵⁷⁷⁶ incedendi⁵⁷⁷⁷ et standi super digitos pedis cum⁵⁷⁷⁸ aliquis quasi suspensus curvus⁵⁷⁷⁹ stat et horum similium⁵⁷⁸⁰.

[I.I.5.a.30.] Capitulum tricesimum⁵⁷⁸¹ de anatomia pedis

Pes creatus fuit ut sit instrumentum figendi⁵⁷⁸² et facta fuit figura eius ad anteriora⁵⁷⁸³ ut⁵⁷⁸⁴ figura longa, ut in stando et in adpodando super [Z 15rb] ipsum, auxilium praebeat, cui in parte domestica tenuitas⁵⁷⁸⁵ creata fuit ut sit pedis declinatio⁵⁷⁸⁶ in hora standi et proprie vacillanti⁵⁷⁸⁷ ad partem contrariam parti pedis elevati, quatenus⁵⁷⁸⁸ refrenet⁵⁷⁸⁹ illud quod oportet constringi ex innixu⁵⁷⁹⁰ super partem bene⁵⁷⁹¹ elevandi pedem elevatum et⁵⁷⁹² ut statio sit temperata –vel aequalis⁵⁷⁹³–, et etiam ut sit facile calcare super res exeuntes –vel⁵⁷⁹⁴ eminentes⁵⁷⁹⁵⁵⁷⁹⁶–⁵⁷⁹⁷ absque⁵⁷⁹⁸ magno dolore et ut pes bene circumdet⁵⁷⁹⁹ illud⁵⁸⁰⁰ quod gradibus et⁵⁸⁰¹ extremitatibus eorum per quae fit ascensio⁵⁸⁰² similatur.

Et pes quidem ex multis ossibus compositus creatus fuit propter iuvamenta ex quibus est ut bene retineat et circumdet illud super quod incedit⁵⁸⁰³ ex terra⁵⁸⁰⁴ cum necesse fuerit⁵⁸⁰⁵. Pes namque plerumque tenet illud super quod incedit quemadmodum manus retinet illud quod recipit. Et cum tenens⁵⁸⁰⁶ praeparatur⁵⁸⁰⁷ ut moveatur suis partibus⁵⁸⁰⁸ ad aliquam [A 10va] formam⁵⁸⁰⁹ ut per eum⁵⁸¹⁰ retentio fiat melior⁵⁸¹¹ erit melius quam ut⁵⁸¹² totum⁵⁸¹³ sit unum⁵⁸¹⁴ frustrum ne figura post⁵⁸¹⁵ figuram figuretur⁵⁸¹⁶. Et ex eis est iuvamentum toti⁵⁸¹⁷ commune cuius ossa sunt⁵⁸¹⁸ multa.

Pedis vero ossa sunt viginti sex. *Cahab*⁵⁸¹⁹ per quod iunctura cum⁵⁸²⁰ crure⁵⁸²¹ completur⁵⁸²². Et calcaneus⁵⁸²³ quod est sustentamentum fixationis et naviculare⁵⁸²⁴ per quod est tenuitas. Et quattuor ossa rascetae⁵⁸²⁵ cum quibus pecten⁵⁸²⁶ continuatur, quorum unum est os grandinosum hexagono⁵⁸²⁷ simile⁵⁸²⁸ positum ad partem silvestrem, propter⁵⁸²⁹ quod pars illa super terram bene figit⁵⁸³⁰⁵⁸³¹. Et quinque pectinis ossa.

*Alcahab*⁵⁸³² vero humanum est magis subtiliatum ad exteriora et magis ingrossatum ad interiora⁵⁸³³ quam *alcahab*⁵⁸³⁴ omnium aliorum animalium. Et ipsum est [B 20vb] quasi⁵⁸³⁵ nobilius ossibus pedis in motu [L 12ra] iuvantibus sicut calcaneus est nobilior ossibus⁵⁸³⁶ pedis in figendo⁵⁸³⁷ adiuvantibus⁵⁸³⁸⁵⁸³⁹. Et *alcahab*⁵⁸⁴⁰ quidem⁵⁸⁴¹ inter duo extrema positum est⁵⁸⁴² a duabus⁵⁸⁴³ cannis egredientia ipsum a suis partibus circumdantia, scilicet⁵⁸⁴⁴ a supremo⁵⁸⁴⁵ ipsius⁵⁸⁴⁶, et a suo collo⁵⁸⁴⁷ –id est postremo⁵⁸⁴⁸– et a⁵⁸⁴⁹ duabus suis⁵⁸⁵⁰ partibus⁵⁸⁵¹ silvestri et domestica. Et eius duo extrema in duas vacuitates quae sunt in cannis fixae ingrediuntur. *Alcahab*⁵⁸⁵² praeterea inter crus et calcaneum medium existit. Per ipsum [V 11vb] enim⁵⁸⁵³ melius continuantur⁵⁸⁵⁴ et iunctura inter ea⁵⁸⁵⁵ firmatur et segura sit a⁵⁸⁵⁶ dislocatione⁵⁸⁵⁷. Et ipsum quidem pro certo in medio est⁵⁸⁵⁸ positum, licet⁵⁸⁵⁹ existiment⁵⁸⁶⁰ quidam quod ad domesticam sit declinans⁵⁸⁶¹ propter concavitatis tenuitatem⁵⁸⁶². Ad⁵⁸⁶³ *alcahab*⁵⁸⁶⁴ vero os naviculare ab anterioribus⁵⁸⁶⁵ conijunctionaliter ligatur. Et hoc quidem

naviculare cum⁵⁸⁶⁶ calcaneo⁵⁸⁶⁷ posterius continuatur et antierius⁵⁸⁶⁸ cum tribus ossibus rascetae a parte silvestri. Os vero grandinosum est illud quod, si mavis⁵⁸⁶⁹, voca⁵⁸⁷⁰ os solitarium et, si volueris, pones quartum ossium rascetae⁵⁸⁷¹.

Calcaneus autem sub *alcahab* positus est durus rotundus ad⁵⁸⁷² posteriora ut⁵⁸⁷³ percussionebus et nocementis resistere valeat inferius lenificatus ut⁵⁸⁷⁴ melius calcet et pes melius cooperiat illud super quod quiescit cum stat⁵⁸⁷⁵. Cuius quantitas⁵⁸⁷⁶ magna facta fuit⁵⁸⁷⁷ ut corpus portare queat et factus fuit⁵⁸⁷⁸ triangulatus⁵⁸⁷⁹ ad longitudinem et subtiliando paulatim protenditur donec finiatur et⁵⁸⁸⁰ adnihiletur coram tenuitate ad partem silvestrem, ideo ut subtilitatis concavitas sit ordinata posterius ad suum medium.

Rasceta vero a⁵⁸⁸¹ palmae⁵⁸⁸² –vel plantae manus–⁵⁸⁸³ rasceta est diversa quoniam haec est una acies et illa⁵⁸⁸⁴ duae acies, et⁵⁸⁸⁵ quia⁵⁸⁸⁶ eius ossa sunt numeri⁵⁸⁸⁷ multum⁵⁸⁸⁸ minoris. Et in hoc quidem iuvamentum existit quoniam in palma mo[Z 15va]tus plus fuit necessarius et comprehensio quam in pede et maius iuvamentum quod in pede⁵⁸⁸⁹ consistit⁵⁸⁹⁰ est figere. [Y 11ra] Multiplicare autem divisiones et iuncturas⁵⁸⁹¹ in retinendo nocet et in cooperiando illud super quod stat⁵⁸⁹², propterea quod inde provenit⁵⁸⁹³ laxitas et apertio multa, quemadmodum si nulla foret ibi laxitas noceret⁵⁸⁹⁴, propterea quod dilatatio⁵⁸⁹⁵⁵⁸⁹⁶ aequalis quae est conveniens deesset⁵⁸⁹⁷. Iam enim scitum fuit quod⁵⁸⁹⁸ [B 21ra] circumdare et⁵⁸⁹⁹ retinere⁵⁹⁰⁰ cum eo quod est numeri⁵⁹⁰¹ maioris⁵⁹⁰² est melius et bene stare et bene posse deferre cum⁵⁹⁰³ eo quod est numeri minoris⁵⁹⁰⁴ et maioris quantitatis est melius.

Pedis vero pecten de quinque ossibus fuit⁵⁹⁰⁵ creatus, ut cum unoquoque ipsorum quisque⁵⁹⁰⁶ digitorum qui sunt quinque in [M 9vb] una constituti acie continuetur⁵⁹⁰⁷, quoniam in eis plus fuit firmitudo necessaria⁵⁹⁰⁸ quam comprehensio et circumdatio⁵⁹⁰⁹ quod⁵⁹¹⁰ in ossibus manus necessarium⁵⁹¹¹ fuit. Quisque autem digitus praeter pollicem⁵⁹¹² ex tribus consistit ossibus. Iam de ossibus locuti sumus⁵⁹¹³⁵⁹¹⁴ quantum sufficit⁵⁹¹⁵. Et haec quidem ossa cum⁵⁹¹⁶ computata fuerint⁵⁹¹⁷ erunt ducenta et quadraginta⁵⁹¹⁸ octo praeter sisamina⁵⁹¹⁹ et praeter os quod laudae litterae Graecae similatur.

[I.I.5.b.] <Summa secunda>

[I.I.5.b.1.] **Capitulum**⁵⁹²⁰ **primum summae secundae doctrinae quintae et est verbum universale**⁵⁹²¹⁵⁹²² **de nervis, et musculis, et chordis**⁵⁹²³ **et ligamentis**⁵⁹²⁴⁵⁹²⁵

Quoniam motus voluntarius membrorum⁵⁹²⁶ non completur nisi virtute a cerebro eis mediantibus nervis adveniente⁵⁹²⁷ et neque⁵⁹²⁸ erat conveniens ut nervi ossibus continuarentur⁵⁹²⁹ quae⁵⁹³⁰ pro certo sunt membrorum mobilium⁵⁹³¹ radices in motu⁵⁹³² propter intensionem primam, quia ossa sunt dura et nervi sunt subtiles. Propterea⁵⁹³³ misericorditer egit Deus et ex ossibus rem nervo⁵⁹³⁴⁵⁹³⁵ similem extraxit quae⁵⁹³⁶ connexio et⁵⁹³⁷ ligamentum vocatur et ipsam⁵⁹³⁸⁵⁹³⁹ nervo adiunxit⁵⁹⁴⁰ et ex eis rete⁵⁹⁴¹ faciendo⁵⁹⁴² quasi rem unam⁵⁹⁴³ effecit. Et propterea quod corpus quod ex nervo et ligamento componitur prorsus fuit subtile, quoniam corporis nervi⁵⁹⁴⁴ augmentum, cum ad membra⁵⁹⁴⁵ pervenit, non est tantum quod ab ipsius corpore et grossitie, cum⁵⁹⁴⁶ est in sui⁵⁹⁴⁷ ortu, removeatur tanta longinquitate de qua sit curandum⁵⁹⁴⁸ –Cum nervus non consequatur⁵⁹⁴⁹ augmentum faciens adipisci corpus eius perveniens ad membra⁵⁹⁵⁰ consecutionem longinquam⁵⁹⁵¹ super corpus suum in ortu suo et sua grossitie⁵⁹⁵² consecutionem⁵⁹⁵³ de qua sit⁵⁹⁵⁴ curandum⁵⁹⁵⁵–. Et eius⁵⁹⁵⁶ corpus, cum est eius ortus⁵⁹⁵⁷, est⁵⁹⁵⁸ tantum quantum⁵⁹⁵⁹ ipsum cerebri corpus et nucha et capitis concavitas et nervorum egressiones tolerare possunt. Tunc⁵⁹⁶⁰ si nervis membrorum⁵⁹⁶¹ motus⁵⁹⁶² adfirmaretur⁵⁹⁶³ ip[V 12ra]sis⁵⁹⁶⁴ in sua corporeitate possibili existentibus et proprie cum dividuntur, et partiuntur et ramificantur in membris. Et fit illud quod ex eis uni accidit⁵⁹⁶⁵ membro multo subtilius

quam radix et⁵⁹⁶⁶ cum a suo principio et ortu elongatur esset [L 12rb] in hoc corruptio manifesta. Sua igitur⁵⁹⁶⁷ sapientia Deus gubernavit⁵⁹⁶⁸⁵⁹⁶⁹ grossitiem⁵⁹⁷⁰ ei adtribuendo⁵⁹⁷¹ [A 10vb] quae⁵⁹⁷² provenit propter corporis⁵⁹⁷³ ex eis⁵⁹⁷⁴ et⁵⁹⁷⁵ li[B 21rb]gamento compositi⁵⁹⁷⁶ villorum⁵⁹⁷⁷ confusionem⁵⁹⁷⁸⁵⁹⁷⁹ –vel⁵⁹⁸⁰ permixtionem⁵⁹⁸¹⁵⁹⁸²–, quorum –id est villorum⁵⁹⁸³– vacuitates carne inplevit⁵⁹⁸⁴, et hoc ipsum panniculo textit et in⁵⁹⁸⁵ ipsius medio perpendicularem⁵⁹⁸⁶ sicut *meguar*⁵⁹⁸⁷ de substantia nervi posuit. Et huius summa facta est⁵⁹⁸⁸ membrum ex nervo, et ligamento⁵⁹⁸⁹, et eorum villis, et carne inplente et⁵⁹⁹⁰ panniculo cooperiente compositum⁵⁹⁹¹. Et hoc quidem membrum⁵⁹⁹² est musculus. Et ipse⁵⁹⁹³ est qui cum⁵⁹⁹⁴⁵⁹⁹⁵ colligitur trahit chordam quae ex ligamento et nervo⁵⁹⁹⁶ componitur, illa scilicet⁵⁹⁹⁷ quae ab eis ad membri partem transit⁵⁹⁹⁸, et colligitur ad membrum adtrahendum, et cum dilatatur, laxatur chorda et elongatur membrum⁵⁹⁹⁹.

[I.5.b.2.] Capitulum secundum de anatomia musculorum⁶⁰⁰⁰ moventium qui⁶⁰⁰¹ sunt in facie⁶⁰⁰² [P 16ra]

Ex eo quod scitur⁶⁰⁰³ est quod⁶⁰⁰⁴ musculi faciei sunt secundum numerum membrorum⁶⁰⁰⁵ mobilium quae sunt in facie. Membra autem mobilia quae sunt in facie sunt frons, et oculi, et palpebrae superiores, et maxilla in communitate⁶⁰⁰⁶ cum labiis, et labia sola, et duae aurium extremitates et mandibula inferior⁶⁰⁰⁷.

[I.5.b.3.] Capitulum tertium⁶⁰⁰⁸ de anatomia musculorum frontis [Z 15vb]

Frons autem per muscolum tenuem dilatatum pannicularem⁶⁰⁰⁹ movetur qui sub cute⁶⁰¹⁰ frontis dilatatur et cum ipsa adeo miscetur donec sit quasi essentiae cutis pars, et fiat impossibile⁶⁰¹¹ ipsum ab ea excoriari⁶⁰¹² et membro quod per ipsum movetur, absque chorda obviat, quoniam illud quod per ipsum movetur⁶⁰¹³⁶⁰¹⁴ est cutis dilatata⁶⁰¹⁵ lenis, et movere tale⁶⁰¹⁶, quale ipsum est, per chordam non est bonum. Et huius quidem musculi motu elevantur supercilia. Et est etiam⁶⁰¹⁷ cum ad claudendum oculum iuvat⁶⁰¹⁸, propter suarum virtutum dimissionem et sui laxitatem –in⁶⁰¹⁹ alio: cum sua mollificatione et dimissione⁶⁰²⁰–.

[I.5.b.4.] Capitulum quartum de anatomia musculorum oculi⁶⁰²¹

Musculi⁶⁰²² vero oculum moventes sunt sex. Quorum quattuor⁶⁰²³ in quattuor⁶⁰²⁴ eius⁶⁰²⁵ consistunt lateribus⁶⁰²⁶ sursum et deorsum et duo *almacheni*⁶⁰²⁷ –id est in⁶⁰²⁸ duobus angulis, scilicet⁶⁰²⁹ interiori et exteriori⁶⁰³⁰–⁶⁰³¹. Unusquisque enim ipsorum⁶⁰³² ad suam partem⁶⁰³³ movet. Et⁶⁰³⁴ sunt duo⁶⁰³⁵ musculi ex transverso incedentes qui secundum rotunditatem movent. Ab oculo⁶⁰³⁶ vero posterius est musculus qui⁶⁰³⁷ nervum concavum, quem post⁶⁰³⁸ nominabimus⁶⁰³⁹⁶⁰⁴⁰, sustentat. Propterea⁶⁰⁴¹ quod cum eo miscetur⁶⁰⁴², et continuatur, et⁶⁰⁴³ elevat ipsum et prohibet⁶⁰⁴⁴ a laxitate ex qua provenit a[B 21va] *liohod*⁶⁰⁴⁵ –id est passio in qua oculi ad exteriora egrediuntur⁶⁰⁴⁶⁶⁰⁴⁷–, propterea quod retinet ipsum cum intente⁶⁰⁴⁸ intuetur⁶⁰⁴⁹. Et huius quidem⁶⁰⁵⁰ musculi panniculis ligamentalibus accidit ex divisione, unde⁶⁰⁵¹ in eius⁶⁰⁵² esse⁶⁰⁵³ ad dubietatem pervenitur. Sunt namque ex anatomicis qui tenent⁶⁰⁵⁴ quod est unus⁶⁰⁵⁵ musculus⁶⁰⁵⁶ et sunt ex eis qui duo et sunt ex eis qui tres, quocumque tamen modo⁶⁰⁵⁷ sit eius caput⁶⁰⁵⁸ unum existit.

[I.I.5.b.5.] Capitulum quintum de anatomia musculorum palpebrae

Earum⁶⁰⁵⁹ vero inferior⁶⁰⁶⁰ motu non indiget. Intentio namque provenit [Y 11rb] et completur motu superioris solum et eo⁶⁰⁶¹ completur oculi clausura⁶⁰⁶² et aspectus qui fit intente. [M 10ra] Voluntas enim Dei fuit ut instrumenta⁶⁰⁶³ quanto plus⁶⁰⁶⁴ possibile fuerit⁶⁰⁶⁵ sint pauciora cum⁶⁰⁶⁶ non provenerit⁶⁰⁶⁷ impedimentum, quoniam in multiplicatione eorum provenit ex nocumentis⁶⁰⁶⁸ illud⁶⁰⁶⁹ quod est scitum⁶⁰⁷⁰.

Et possibile quidem erat ut palpebra superior quieta maneret⁶⁰⁷¹ et inferior esset mobilis, sed factoris⁶⁰⁷² voluntas est ut operationes suis⁶⁰⁷³ adproximet⁶⁰⁷⁴ principiis et causas ad suos elevet fines temperatori via et rectiori⁶⁰⁷⁵ semita. Superior autem palpebra nervorum⁶⁰⁷⁶ [V 12rb] origini propinquior existit, unde nervi cum ad ipsam tendunt reflexione⁶⁰⁷⁷ et revolutione⁶⁰⁷⁸ non indigent et quia palpebra superior⁶⁰⁷⁹ duobus indiget motibus elevationis cum aperitur oculus et depressionis⁶⁰⁸⁰ –vel⁶⁰⁸¹ descensionis⁶⁰⁸²– cum clauditur et clausura⁶⁰⁸³ indiget musculo⁶⁰⁸⁴ trahente ad inferiora⁶⁰⁸⁵. Propterea ei⁶⁰⁸⁶ fuit⁶⁰⁸⁷ necessarium ut musculus ei adveniret⁶⁰⁸⁹ ad inferiora declinans et inpellens. Et⁶⁰⁹⁰ si unus fuisset, tunc⁶⁰⁹¹ impossibile foret⁶⁰⁹² ut continuaretur nisi aut cum extremitate⁶⁰⁹³ palpebrae aut cum ipsius medio. Et si cum palpebrae medio continuaretur cooperiret⁶⁰⁹⁴ pupillam cum ad ipsum elevaretur⁶⁰⁹⁵. Et si cum extremitate palpebrae⁶⁰⁹⁶ continuaretur⁶⁰⁹⁷ non continuaretur⁶⁰⁹⁸ nisi cum extremitate una et non proveniret⁶⁰⁹⁹ palpebrae coopertura⁶¹⁰⁰ aequaliter, sed transversaretur, quia clausura⁶¹⁰¹ in parte ubi⁶¹⁰² esset chorda constringeretur primo et ab alia debilitaretur parte et coopertura non esset aequalis, [L 12va] sed similis esset cooperturae⁶¹⁰³ palpebrae hominis⁶¹⁰⁴ torturam pati[B 21vb]entis⁶¹⁰⁵, propter hoc non unus⁶¹⁰⁶ ei creatus fuit⁶¹⁰⁷ musculus –scilicet clausurae⁶¹¹⁰–, sed duo qui a partibus duorum⁶¹¹¹ *almacheni*⁶¹¹² nascentes palpebram ad inferiora⁶¹¹³ simili deponunt adtractione.

In apertione autem palpebrae unus sufficiebat musculus qui ad medium perveniret palpebrae et cuius chordae extremitas super [Z 16ra] palpebrae⁶¹¹⁴ dilataretur extremitatem, et cum contraheretur⁶¹¹⁶ aperiretur et propterea unus ad hoc⁶¹¹⁷ creatus fuit qui secundum rectitudinem inter duos descendit panniculos et dilatatur et continuatur cum corpore cartilagini simili et expanditur sub pilorum palpebrae origine⁶¹¹⁸.

[I.I.5.b.6.] Capitulum sextum⁶¹¹⁹ de anatomia musculorum maxillae

Maxilla⁶¹²⁰ duos habet motus. Unus est sequens motum mandibulae inferioris et alter [A 11ra] est ei⁶¹²¹ cum labio communis. Motus⁶¹²² autem⁶¹²³ causa⁶¹²⁴ quae⁶¹²⁵ habet motum alterius⁶¹²⁶ membri sequentem sunt musculi illius membri. Et motus quem⁶¹²⁷ cum alio membro habet communem⁶¹²⁸ causa⁶¹²⁹ est musculus qui est ipsius et illius⁶¹³⁰ alterius membri communiter. Et iste quidem musculus in⁶¹³² unaquaque⁶¹³³ maxillarum gena⁶¹³⁴ unus⁶¹³⁵ existit latus qui et hoc nomine scitur.

Unusquisque autem horum⁶¹³⁶ ex quattuor compositus est⁶¹³⁷ partibus⁶¹³⁸ quoniam villus⁶¹³⁹ a quattuor ei advenit⁶¹⁴⁰ locis. Unius⁶¹⁴¹ origo est⁶¹⁴² ex⁶¹⁴³ furcula cuius fines cum extremitate labiorum ad inferiora⁶¹⁴⁴ continentur et trahunt⁶¹⁴⁵ os⁶¹⁴⁶ inferius ex transverso. Et secundi origo existit inter thoracem et furculam a duabus partibus et ipsorum villi transversa protenduntur. Et ille qui a dexteris oritur cum eo qui⁶¹⁴⁷ a sinistris nascitur transversando⁶¹⁴⁸ iungitur et penetrat. Et continuatur ille qui nascitur a dexteris cum⁶¹⁴⁹ inferiori parte extremitatis⁶¹⁵⁰ sinistrae⁶¹⁵¹ labii. Et ille qui a sinistris nascitur econtrario⁶¹⁵². Cumque villus⁶¹⁵³ iste colligitur⁶¹⁵⁴, angustat os et ipsum ad anteriora protrahit sicut in bursa efficit corrigia quae bursam⁶¹⁵⁵ claudit. Et tertius oritur ab osse quod rostro corvi in spatula similatur et⁶¹⁵⁶ continuatur inferius –in⁶¹⁵⁷ alio: superius⁶¹⁵⁸– continuitate⁶¹⁵⁹ illius musculi et⁶¹⁶⁰ trahit labium in –vel ad⁶¹⁶¹– duas partes adtractione simili. Et quartus oritur a⁶¹⁶² simeniis⁶¹⁶³ colli et transit⁶¹⁶⁴ circa terminos aurium et⁶¹⁶⁵ continuatur cum fine –in⁶¹⁶⁶ alio:

partibus⁶¹⁶⁷⁶¹⁶⁸– maxillae et movet maxillam motu⁶¹⁶⁹ manifesto quem⁶¹⁷⁰ sequitur labium et fortasse valde adproximatur loco, ubi est auris ingressus [B 22ra] in⁶¹⁷¹ plerisque⁶¹⁷² hominibus et continuatur cum ea et movet aurem.

[I.I.5.b.7.] Capitulum septimum de anatomia –in alio: motione⁶¹⁷³– musculorum labii⁶¹⁷⁴

Ex⁶¹⁷⁵ musculis⁶¹⁷⁶ vero labii sunt illi quos diximus ei et maxillae communes esse. Et ex musculis eius sunt qui sunt ipsius proprii et sunt mus[V 12va]culi quattuor⁶¹⁷⁷. Par unum advenit ei⁶¹⁷⁸ a superiori in rectitudine duarum⁶¹⁷⁹ genarum⁶¹⁸⁰ maxillarum⁶¹⁸¹ et continuatur⁶¹⁸² prope⁶¹⁸³ ipsius extremitatem⁶¹⁸⁴ et duo ab inferiori. Et hii quidem quattuor ad⁶¹⁸⁵ hoc ut solum labium moveatur sufficiunt. Unaquaeque –in⁶¹⁸⁶ alio⁶¹⁸⁷: quoniam omne labium ex eis quando⁶¹⁸⁸ movetur solum movetur ad partem⁶¹⁸⁹– enim pars eorum⁶¹⁹⁰ cum movetur⁶¹⁹¹⁶¹⁹² ad partem illam movet⁶¹⁹³. Cumque duo ad duas⁶¹⁹⁴ moventur⁶¹⁹⁵ partes ad duas dilatantur⁶¹⁹⁶ partes. Adsunt⁶¹⁹⁷ igitur [M 10rb] ei secundum complementum motus ad quattuor partes neque⁶¹⁹⁸ ullum habet motum nisi istos. In hiiis⁶¹⁹⁹ igitur⁶²⁰⁰ quattuor adest ei sufficientia. Et isti quidem quattuor muscoli et summa musculorum communium cum corpore labii miscentur taliter quod sensus a substantia⁶²⁰¹ labii propria⁶²⁰² ipsos⁶²⁰³ discernere⁶²⁰⁴ non valet⁶²⁰⁵ propterea quod⁶²⁰⁶ labium est membrum molle⁶²⁰⁷ carneum os non habens.

[I.I.5.b.8.] Capitulum octavum⁶²⁰⁸ de anatomia musculorum nasi⁶²⁰⁹⁶²¹⁰

Cum extremitate vero leporis duo parvi continuantur muscoli fortes. Parvitas autem existit ne super alios musculos plus⁶²¹¹ necessarios [Y 11va] coangustatio⁶²¹² fiat, quoniam membrorum maxillae et labii motiones⁶²¹³ plures sunt numero et frequentius fiunt⁶²¹⁴ et plus perseverant et plus sunt⁶²¹⁵ necessariae quam motus [Z 16rb] extremitatis leporis. Fortes autem⁶²¹⁶ creati fuerunt ut⁶²¹⁷ eorum [P 16rb] fortitudine illud quod ei defuit propter⁶²¹⁸ ossis defectum⁶²¹⁹ emendetur. Quorum adventus⁶²²⁰ est a parte genae⁶²²¹ maxillae et miscentur⁶²²² prius cum villis pomi maxillae. Non autem a parte⁶²²³ genae⁶²²⁴⁶²²⁵ maxillae⁶²²⁶ adducti fuerunt nisi ut⁶²²⁷ ipsum ad eum –id est leporem⁶²²⁸– moveant⁶²²⁹.

[I.I.5.b.9.] Capitulum nonum de anatomia musculorum mandibularum⁶²³⁰ superioris et inferioris⁶²³¹⁶²³²

Mandibulae⁶²³³ inferiori⁶²³⁴ absque mandibula superiori⁶²³⁵ motus proprius⁶²³⁶ adtributus fuit⁶²³⁷ propter iuvamenta, ex quibus est quod levioris⁶²³⁸ motus⁶²³⁹ est⁶²⁴⁰ melior⁶²⁴¹. Et ex eis est quod dimittere⁶²⁴² ad movendum superiorem⁶²⁴³ membra nobilia comprehendentem, ideo quod motus in ipsis nocumentum⁶²⁴⁴ efficit, est dignius et⁶²⁴⁵ [L 12vb] salubrius. Et ex eis etiam⁶²⁴⁶ est⁶²⁴⁷ quod si⁶²⁴⁸ superior mandibula tali modo esset, ut⁶²⁴⁹ ipsius motus facilis foret, non fieret⁶²⁵⁰ iunctura quae est inter ipsam⁶²⁵¹ et caput firma.

Praeterea in mandibula in[B 22rb]feriori motus plures quam⁶²⁵² tres non fuere⁶²⁵³ necessarii⁶²⁵⁴: motus aperiendi os, et motus claudendi ipsum et motus masticandi et molendi. Aperiens autem mandibulam⁶²⁵⁵ ad inferiora descendere facit. Et claudens ipsam elevat. Et molens ipsam circuire⁶²⁵⁶ facit et ad duas partes declinare⁶²⁵⁷.

Manifestum est igitur quod oportet ut⁶²⁵⁸ motus claudendi sit per musculos qui⁶²⁵⁹ a superioribus descendunt et ad⁶²⁶⁰ superiora⁶²⁶¹ retrahuntur⁶²⁶², et aperiendi econtrario et molendi cum transversione⁶²⁶³. Quapropter ad claudendum duo creati fuere⁶²⁶⁴⁶²⁶⁵⁶²⁶⁶ muscoli qui duo temporis muscoli⁶²⁶⁷ vocantur. Ipsorum vero⁶²⁶⁸ quantitates in homine⁶²⁶⁹ parvae factae fuerunt⁶²⁷⁰ quoniam

membrum⁶²⁷¹ quod⁶²⁷² per eos movetur in homine parvae existit⁶²⁷³ quantitatis in medio vacuitates⁶²⁷⁴ habens et est in pondere leve⁶²⁷⁵. Namque motus qui huic accidunt⁶²⁷⁶⁶²⁷⁷ membro per hos duos venientes⁶²⁷⁸ musculos magis sunt leves.

In ceteris⁶²⁷⁹ autem animalibus inferior mandibula⁶²⁸⁰ est maior et⁶²⁸¹ gravior quam sit in homine, unde per eos⁶²⁸² moveri in motu mordendi⁶²⁸³ et res comedendi duras, et incidendi et eradicandi⁶²⁸⁴ est difficilior. Et hii quidem muscoli duo sunt molles, propterea quod⁶²⁸⁵ iuxta principium existunt quod est cerebrum quod est corpus in ultimo⁶²⁸⁶ molle et neque⁶²⁸⁷ est⁶²⁸⁸ inter ipsos⁶²⁸⁹ et cerebrum nisi unum os. Unde⁶²⁹⁰ tum⁶²⁹¹ propter hoc tum propter illud quod timetur ex societate –vel⁶²⁹² communitate⁶²⁹³– cerebri [A 11rb] cum⁶²⁹⁴ eis in nocementis⁶²⁹⁵ si⁶²⁹⁶ acciderent⁶²⁹⁷ et in⁶²⁹⁸ doloribus si evenirent, adeo quod ille cui⁶²⁹⁹ [V 12vb] accidissent⁶³⁰⁰ inde ad phrenesim⁶³⁰¹ perveniret et ad eas quae ei⁶³⁰² sunt similes ex aegritudinibus sepelivit⁶³⁰³ eos creator apud ipsorum⁶³⁰⁴ originem et egressionem⁶³⁰⁵ a cerebro in osse paris et ipsos⁶³⁰⁶ penetrare fecit⁶³⁰⁷ in coopertura quae similis⁶³⁰⁸ est⁶³⁰⁹ cannali –quae nominatur⁶³¹⁰ *aleiez*⁶³¹¹⁶³¹²– et est composita ex duobus ossibus⁶³¹³ paris⁶³¹⁴ et torturis foraminum per quae⁶³¹⁵ transit quae⁶³¹⁶ cum eis vadunt⁶³¹⁷ eorum vestientes extrema magno⁶³¹⁸ spatio donec par⁶³¹⁹ pertranseant⁶³²⁰, ut eorum substantia paulatim induretur⁶³²¹ et a loco ubi⁶³²² prius orti⁶³²³ fuerunt paulatim⁶³²⁴ elongentur⁶³²⁵.

Unicuique autem⁶³²⁶ horum duorum⁶³²⁷ musculorum magna generatur chorda quae super mandibulae⁶³²⁸ inferioris extremitatem incedit⁶³²⁹ –in⁶³³⁰ alio: comprehendit⁶³³¹– et ipsam⁶³³² cum contrahitur⁶³³³ elevat. Et hii⁶³³⁴ quidem⁶³³⁵ duo muscoli ab aliis duobus adiuncti⁶³³⁶ fuerunt musculis qui in⁶³³⁷ interioribus buccae⁶³³⁸ incedentes ad mandibulam descendunt inferiorem in fornice⁶³³⁹ quoniam in⁶³⁴⁰ elevando grave est [B 22va] necessarium ipsum ingeniose regere et sollicitari⁶³⁴¹ pro ipso qualiter plus habeat fortitudinis. Et chorda⁶³⁴² etiam quae ex⁶³⁴³ istis duobus⁶³⁴⁴ [Z 16va] nascitur musculis ex⁶³⁴⁵ ipsorum oritur medietate –alio: procedit ex medio eorum⁶³⁴⁶– et non ex eorum extremitatibus propter firmitudinem. Et chordae duae⁶³⁴⁷ nascentes ex istis duobus musculis procedunt ex medio eorum⁶³⁴⁸, non ex eorum extremitatibus propter firmitudinem.

Musculorum vero aperiendi et mandibulam descendere facientium villi⁶³⁴⁹ ex additamentis nas[M 10va]cuntur *alchibrieti*⁶³⁵⁰ –id est acularibus, scilicet⁶³⁵¹ ab acu⁶³⁵²– quae retro post aures⁶³⁵³ creatae fuerunt, et descendunt et uniuntur⁶³⁵⁴ et fiunt⁶³⁵⁵ unus musculus⁶³⁵⁶⁶³⁵⁷ post⁶³⁵⁸ separantur et fiunt chorda ut firmitudinem augeant. Deinde iterum rarificatur⁶³⁵⁹, et carne repletur et fit musculus ne propter sui tensionem ad nocementa recipienda sit⁶³⁶⁰ praeparata. Deinde mandibulae reflexio mento obviat et cum contrahitur trahit mandibulam retro et descendit procul dubio. Et⁶³⁶¹ propterea quod naturalis⁶³⁶² gravitas⁶³⁶³ in descendendo adiuvat duo suffecerunt et⁶³⁶⁴ neque⁶³⁶⁵ adiutorio eguerunt⁶³⁶⁶.

Masticandi vero muscoli sunt duo. Ab unaquaque enim⁶³⁶⁷ parte uni⁶³⁶⁸ musculo triangulato⁶³⁶⁹ cum eius caput positus fuerit⁶³⁷⁰ angulus⁶³⁷¹ qui ex suis⁶³⁷² [Y 11vb] angulis in facie consistit, duo protenduntur⁶³⁷³ latera. Unum ad mandibulam descendit inferiorem et alterum⁶³⁷⁴ ad partem paris ascendit⁶³⁷⁵ et interea⁶³⁷⁶ basis continuatur recta et commiscetur quisque angulus ei quod ante ipsum existit, propterea⁶³⁷⁷ ut⁶³⁷⁸ musculus iste diversas in contrahendo⁶³⁷⁹ habeat⁶³⁸⁰ partes et non sit ei motus aequalis⁶³⁸¹, sed diversis possit inclinari⁶³⁸² declinationibus, ideo ut per eas molitio et masticatio compleantur.

[I.5.b.10.] Capitulum decimum⁶³⁸³ de anatomia musculorum capitis

Caput motus habet proprios⁶³⁸⁴ et motus cum quinque colli spondylibus communes per quos est motus compositus ex declina[L 13ra]tione capitis et declinatione colli simul. Unusquisque vero duorum motuum⁶³⁸⁵, scilicet proprius et communis, aut erit curvans⁶³⁸⁶ anterior, aut⁶³⁸⁷ curvans⁶³⁸⁸

posterius, aut inclinans ad dexteram aut ad⁶³⁸⁹ sinistram. Et⁶³⁹⁰ inter ipsos quidem⁶³⁹¹ secundum circumdandi formam motus generatur⁶³⁹² conversionis.

Musculi autem qui caput ad inferiora proprie curvant⁶³⁹³ sunt duo musculi, qui a⁶³⁹⁴ duabus descendunt [B 22vb] partibus qui⁶³⁹⁵ cum villis suis⁶³⁹⁶ miscentur retro post aures a superioribus et ab osse thoracis ab inferioribus et elevantur⁶³⁹⁷ sicut continui. Est etiam⁶³⁹⁸ cum quidam aestimant⁶³⁹⁹ quod sint tres musculi. Duo namque unius eorum extrema⁶⁴⁰⁰ ramificantur⁶⁴⁰¹ et fiunt eis duo capita. Cumque unus eorum movetur caput ad inferiora curvatur⁶⁴⁰² et cum ambo moventur⁶⁴⁰³ caput ad anteriora⁶⁴⁰⁴ temperate⁶⁴⁰⁵ curvatur⁶⁴⁰⁶. Musculi vero qui caput et collum simul anterieus curvant sunt⁶⁴⁰⁷ [V 13ra] par sub *meri* positum quod ad partem spondylis primae et secundae vadit⁶⁴⁰⁸ et cum⁶⁴⁰⁹ eis miscetur. Cumque pars ipsius⁶⁴¹⁰ quae est⁶⁴¹¹ ad partem *meri*⁶⁴¹² contrahitur curvatur caput⁶⁴¹³ solum. Et si pars cum duabus⁶⁴¹⁴ spondylibus continuata operatur curvat⁶⁴¹⁵ ad anteriora etiam⁶⁴¹⁶ collum. Sed musculi qui solum⁶⁴¹⁷ caput ad posteriora curvant⁶⁴¹⁸ quattuor sunt paria sub paribus quae nominavimus⁶⁴¹⁹ posita⁶⁴²⁰. Et horum⁶⁴²¹ quidem⁶⁴²² parium origo supra⁶⁴²³ iuncturam⁶⁴²⁴ existit et ex eis etiam⁶⁴²⁵ sunt quae ad simenia⁶⁴²⁶ perveniunt. Et ipsorum⁶⁴²⁷ origo est longinquior⁶⁴²⁸ medietate quae est posterius et sunt ex eis qui ad alas⁶⁴²⁹ perveniunt quorum origo est a medio. Et⁶⁴³⁰ ex istis sunt⁶⁴³¹ par quod ad duas primae⁶⁴³² spondylis alas⁶⁴³³ pervenit⁶⁴³⁴ super par quod ad secundum⁶⁴³⁵ pervenit simenium⁶⁴³⁶ et par cuius villus ex ala primae⁶⁴³⁷ oritur et vadit ad⁶⁴³⁸ simenium secundae⁶⁴³⁹. Et eius quidem⁶⁴⁴⁰ proprietas est ut⁶⁴⁴¹ capitis declinationem cum⁶⁴⁴² ipsum curvatur ad naturalem [Z 16vb] elevet⁶⁴⁴³ dispositionem⁶⁴⁴⁴ sui⁶⁴⁴⁵ –id est⁶⁴⁴⁶ paris⁶⁴⁴⁷ – transversione⁶⁴⁴⁸. Et ex eis est par quartum quod a superioribus incipiens penetrat sub tertio cum transversione⁶⁴⁴⁹ ad partem silvestrem et connitatur⁶⁴⁵⁰ primae spondylis alam. Duo prima paria caput posterius sine declinatione aut cum declinatione⁶⁴⁵¹ valde parva⁶⁴⁵² curvant. [A 11va; P 16va] Et tertium declinationis⁶⁴⁵³ rectificat⁶⁴⁵⁴ torturam⁶⁴⁵⁵. Et quartum transversione manifesta⁶⁴⁵⁶ ad posteriora curvat. Et quicumque –vel quodcumque tertii et quarti solum⁶⁴⁵⁷– tertii et quarti solus declinaverit inclinabit⁶⁴⁵⁸ caput ad suam partem. Et cum ambo retrahentur⁶⁴⁵⁹ movebitur caput ad posteriora conversum absque declinatione. Musculi vero qui caput cum collo curvant sunt paria [B 23ra] tria profunda et par unum cooperiens. Unumquodque impar eorum est triangulus cuius⁶⁴⁶⁰ basis est⁶⁴⁶¹ posterius os cerebri et quod ex eo⁶⁴⁶² remanet ad collum descendit. Sed trium⁶⁴⁶³ parium sub eo expansorum⁶⁴⁶⁴ unum super duo latera spondylium descendit⁶⁴⁶⁵⁶⁴⁶⁶ et aliud multum declinat ad alas et aliud per medium transit⁶⁴⁶⁷ inter duo spondylium latera⁶⁴⁶⁸ et duo⁶⁴⁶⁹ alarum extrema.

Musculi autem qui caput ad duo inclinant latera sunt⁶⁴⁷⁰ duo paria capitis iuncturam⁶⁴⁷¹ comitantia⁶⁴⁷². Unius⁶⁴⁷³ paris eorum⁶⁴⁷⁴ locus est anterieus et ipsum est quod⁶⁴⁷⁵ inter caput et spondylem continuat secundam⁶⁴⁷⁶. Cuius unum impar est ad dexteram⁶⁴⁷⁷ et alterum ad sinistram⁶⁴⁷⁸. Et par secundum⁶⁴⁷⁹ eorum est cuius locus est posterius et coniungit⁶⁴⁸⁰ inter spondylem [M 10vb] primam et caput⁶⁴⁸¹. Cuius⁶⁴⁸² unum impar⁶⁴⁸³ incedit⁶⁴⁸⁴ a dextera et alterum⁶⁴⁸⁵ a sinistra⁶⁴⁸⁶. Et quodcumque unum ex istis⁶⁴⁸⁷ contrahetur⁶⁴⁸⁸ caput declinabit⁶⁴⁸⁹ ad partem ipsius cum transversione⁶⁴⁹⁰. Et quicumque⁶⁴⁹¹ duo ab una parte contrahentur⁶⁴⁹² declinabit ad eos caput absque transversione⁶⁴⁹³. Quod si⁶⁴⁹⁴ anteriores movebuntur iuvabunt in curvando caput⁶⁴⁹⁵ ad inferiora. Et si⁶⁴⁹⁶ posteriores movebuntur reducent⁶⁴⁹⁷ caput ad posteriora. Et si omnes quattuor simul movebuntur⁶⁴⁹⁸ stabit caput recte. Et hii quidem⁶⁴⁹⁹ quattuor musculi aliis musculis⁶⁵⁰⁰ sunt minores. Verumtamen eis locorum ipsorum bonitate et quia⁶⁵⁰¹ sub aliis⁶⁵⁰² descendunt musculis restauratum fuit⁶⁵⁰³ quantum [Y 12ra] alii⁶⁵⁰⁴ per magnitudinem habent. Iuncturae praeterea capitis duae⁶⁵⁰⁵ res necessariae fuere quibus duae⁶⁵⁰⁶ intentiones⁶⁵⁰⁷ contrariae erant⁶⁵⁰⁸ oportunae. Una est firmitudo et haec⁶⁵⁰⁹ quidem⁶⁵¹⁰⁶⁵¹¹ pendet ex adfirmanda iunctura et ut parum motibus oboediat. Et altera est multitudo⁶⁵¹² numeri motuum et haec⁶⁵¹³ pendet ex facilitate iuncturarum et⁶⁵¹⁴ laxatione earum. Factum est igitur ut iuncturarum⁶⁵¹⁵ laxitas pertransiret complementum firmitudinis et⁶⁵¹⁶ quae propter multos musculos⁶⁵¹⁷ qui⁶⁵¹⁸ sunt⁶⁵¹⁹ cingentes⁶⁵²⁰ eas⁶⁵²¹ et circum[L 13rb]dantes acquiritur. Duae igitur intentiones eis acquisitae fuerunt unde Deus omnibus factoribus⁶⁵²² melior sit benedictus. [V 13rb]

[I.5.b.11.] Capitulum undecimum⁶⁵²³ de anatomia musculorum⁶⁵²⁴ epiglottis⁶⁵²⁵

Epiglottis⁶⁵²⁶ est membrum cartilagosum creatum ut vocis sit instrumentum. Quod [B 23rb] quidem⁶⁵²⁷ ex tribus compositum est cartilaginibus⁶⁵²⁸. Una est cartilago quam sensus comprehendit coram⁶⁵²⁹ gula –vel in anterioribus⁶⁵³⁰ gulae⁶⁵³¹– et sub mento⁶⁵³² quae⁶⁵³³ vocatur⁶⁵³⁴ peltalis et⁶⁵³⁵ clypealis, quoniam eius⁶⁵³⁶ venter est concavus et dorsum gibbosum peltae similis⁶⁵³⁷ et⁶⁵³⁸ clypeo parum eius. Et secunda⁶⁵³⁹ est cartilago post illam posita⁶⁵⁴⁰ ad partem⁶⁵⁴¹ colli cum ea ligata et vocatur ea quae nomen non⁶⁵⁴² habet⁶⁵⁴³⁶⁵⁴⁴. Et tertia⁶⁵⁴⁵ est super illas cooperiens quae cum⁶⁵⁴⁶ ea quae⁶⁵⁴⁷⁶⁵⁴⁸ nomen non habet⁶⁵⁴⁹ continuatur et obviat peltali absque continuitate et⁶⁵⁵⁰ inter ipsam et illam quae nomen non habet est iunctura dupla propter⁶⁵⁵¹ duas vacuitates quae sunt in ipsa in quas⁶⁵⁵² duo additamenta non habentis nomen [Z 17ra] decenter ingrediuntur cum eis⁶⁵⁵³ ligamentis connexa et vocatur coopertialis et cymbalaris. Et propterea quod⁶⁵⁵⁴ peltalis⁶⁵⁵⁵ quandoque adiungitur⁶⁵⁵⁶ non habenti nomen et quandoque elongatur ab ea⁶⁵⁵⁷ est⁶⁵⁵⁸ epiglottis⁶⁵⁵⁹ amplitudo et eius coangustatio. Et propterea quod cymbalaris cooperit clypealem et ipsam comitatur. Et propterea quod ab ea separatur est epiglottis⁶⁵⁶⁰ apertio et ipsius clausio⁶⁵⁶¹.

Ubi autem est⁶⁵⁶² epiglottis et coram ipsa⁶⁵⁶³ est os⁶⁵⁶⁴ triangulatum lauda vocatum⁶⁵⁶⁵⁶⁵⁶⁶ quod laudam Graecam litteram⁶⁵⁶⁷ significat et est ita: "Λ"⁶⁵⁶⁸. In creando vero os⁶⁵⁶⁹ huiusmodi⁶⁵⁷⁰ existit⁶⁵⁷¹ iuvamentum ut sit origo et principium ex quo villi musculorum epiglottis oriuntur. Epiglotti praeterea musculi⁶⁵⁷² fuere necessarii qui clypealem⁶⁵⁷³ nomen non habenti⁶⁵⁷⁴ adplicent⁶⁵⁷⁵ et musculi qui cymbalarem⁶⁵⁷⁶ adplicent⁶⁵⁷⁷ ipsis et eas cum ea cooperiant et musculi qui cymbalarem⁶⁵⁷⁸ ab aliis duabus elongent ut epiglottis aperiatur.

Ex⁶⁵⁷⁹ musculis vero epiglottim⁶⁵⁸⁰ aperientibus est par quod ab osse lauda⁶⁵⁸¹ nascitur⁶⁵⁸² et vadit⁶⁵⁸³ ad anterioria⁶⁵⁸⁴ peltalis et continuatur et expanditur⁶⁵⁸⁵ supra⁶⁵⁸⁶ ipsam et cum contrahitur trahit⁶⁵⁸⁷ cymbalarem⁶⁵⁸⁸ ad anteriora⁶⁵⁸⁹ et ad⁶⁵⁹⁰ inferiora –in⁶⁵⁹¹ alio: sursum⁶⁵⁹²– et dilatatur epiglottis et par quod numeratur⁶⁵⁹³ inter musculos gulae ad inferiora trahentes. Et nobis quidem⁶⁵⁹⁴ videtur ut ipsum⁶⁵⁹⁵ numeretur inter eos qui⁶⁵⁹⁶ inter eas⁶⁵⁹⁷ sunt communes, cuius origo est interius in thorace et vadit⁶⁵⁹⁸ ad peltalem.

Ei vero in multorum animalium motu aliud associatur⁶⁵⁹⁹⁶⁶⁰⁰ par⁶⁶⁰¹ et [B 23va] duo paria, quorum –in⁶⁶⁰² alio: unius⁶⁶⁰³ quorum⁶⁶⁰⁴ lacerti duo perveniunt ad cymbalarem⁶⁶⁰⁵⁶⁶⁰⁶ posterius⁶⁶⁰⁷⁶⁶⁰⁸ – unum ad cymbalarem pervenit posterius et continuatur⁶⁶⁰⁹ cum ea. Cumque contrahuntur⁶⁶¹⁰ cymbalarem elevat et eam ad⁶⁶¹¹ posteriora trahunt et separatur ab adplicatione sui cum peltali⁶⁶¹² et dilatatur [A 11vb] epiglottis⁶⁶¹³ et alterius paris musculi ad⁶⁶¹⁴ duos cymbalaris margines⁶⁶¹⁵ veniunt qui cum contrahuntur ipsam a peltali⁶⁶¹⁶ separant et in latitudinem⁶⁶¹⁷ extendunt et in dilatando⁶⁶¹⁸ epiglottim⁶⁶¹⁹ adiuvant.

Ex musculis autem qui⁶⁶²⁰ epiglottim⁶⁶²¹ coangustant⁶⁶²² est par quod a parte laudae venit et continuatur⁶⁶²³ cum peltali. Postea dilatatur et cingitur⁶⁶²⁴ super illam quae nomen non habet, donec duo extrema duorum imparium ipsius –in⁶⁶²⁵ alio⁶⁶²⁶: uniantur, sed illa quae nomen non habet⁶⁶²⁷ cum contrahitur⁶⁶²⁸ coangustat⁶⁶²⁹– post illam quae nomen non habet⁶⁶³⁰⁶⁶³¹ uniantur⁶⁶³² et cum contrahitur, coangustat. Et ex eis sunt quattuor⁶⁶³³ musculi et fortasse existimatur⁶⁶³⁴ quod sint⁶⁶³⁵ duo musculi dupli continuantes peltalis⁶⁶³⁶ extremitates⁶⁶³⁷ cum extremitatibus eius quae nomen non⁶⁶³⁸ habet⁶⁶³⁹ qui cum⁶⁶⁴⁰ contrahuntur inferiora epiglottis coangustant. Et sunt qui existimant⁶⁶⁴¹ quod [M 11ra] unum par ipsorum sit occultum et⁶⁶⁴² alterum manifestum.

Ex⁶⁶⁴³ sitibus⁶⁶⁴⁴ vero musculorum qui claudunt melior fuit ut in⁶⁶⁴⁵ interioribus epiglottis⁶⁶⁴⁶ creati fuissent, ita ut cum⁶⁶⁴⁷ contraherentur⁶⁶⁴⁸ cymbalarem⁶⁶⁴⁹, ad inferiora⁶⁶⁵⁰ traherent⁶⁶⁵¹ et eam⁶⁶⁵² claudendo coo[V 13va]perire facerent, et⁶⁶⁵³ propter hoc par creati fuerunt quod de radice peltalis nascitur. Et elevatur interius ad duo cymbalaris extrema et ad radicem⁶⁶⁵⁴ eius quae nomen⁶⁶⁵⁵

non⁶⁶⁵⁶ habet⁶⁶⁵⁷ a⁶⁶⁵⁸ dextera et a sinistra⁶⁶⁵⁹ et cum contrahuntur iuncturam stringunt et epiglotim⁶⁶⁶⁰ tali clausura claudunt quae⁶⁶⁶¹ musculos pectoris et diaphragmatis refirmare –vel⁶⁶⁶² refrenare⁶⁶⁶³ valeat in prohibendo aeris⁶⁶⁶⁴ adtractionem. Qui⁶⁶⁶⁵ quidem⁶⁶⁶⁶ parvi creati fuerunt⁶⁶⁶⁷ ne in⁶⁶⁶⁸ interioribus⁶⁶⁶⁹ epiglotis⁶⁶⁷⁰ coangustationem facerent et fortes ut ipsorum fortitudine cum inpediti fuerint⁶⁶⁷¹ in claudendo⁶⁶⁷² epiglotim⁶⁶⁷³ et prohibendo aeris adtractionem⁶⁶⁷⁴ defectus multus corrigatur [Y 12rb] qui eis ex parvitate⁶⁶⁷⁵ advenit⁶⁶⁷⁶. Et ipsorum via⁶⁶⁷⁷ est secundum rectitudinem ascendentium [L 13va] cum declinatione parva propter quam [B 23vb] fit continuatio conveniens inter peltalem et non habentem nomen. Et est etiam cum⁶⁶⁷⁸ duo inveniuntur muscoli sub cymbalari⁶⁶⁷⁹ positi qui hoc prae[Z 17rb]dictum par⁶⁶⁸⁰ iuvant⁶⁶⁸¹⁶⁶⁸².

[I.I.5.b.12.] Capitulum duodecimum⁶⁶⁸³ de anatomia musculorum gutturis⁶⁶⁸⁴

Guttur in summa⁶⁶⁸⁵ duo habet⁶⁶⁸⁶ paria quae⁶⁶⁸⁷ ipsum⁶⁶⁸⁸ ad inferiora trahunt⁶⁶⁸⁹. Unum eorum est par quod iam in capitulo epiglotis⁶⁶⁹⁰ nominavimus. Et alterum est par etiam⁶⁶⁹¹ ex thorace nascens quod elevatur et cum lauda⁶⁶⁹² continuatur primo. Postea cum guttere et trahit ipsum ad inferiora. Gutturis vero muscoli sunt duo⁶⁶⁹³ muscoli gutturnosi⁶⁶⁹⁴ qui sunt duo muscoli apud gulam positi in transglutiendo adiuvantes.

[I.I.5.b.13.] Capitulum tredecimum de anatomia musculorum⁶⁶⁹⁵ laudae⁶⁶⁹⁶

Lauda vero⁶⁶⁹⁷ musculos habet qui sibi⁶⁶⁹⁸ sunt proprii et musculos in quibus⁶⁶⁹⁹ aliud membrum cum ipso communicat⁶⁷⁰⁰. Sed qui laudae⁶⁷⁰¹ sunt proprii tria sunt paria. Unum par venit a duobus mandibulae [P 16vb] marginibus et cum⁶⁷⁰² linea recta quae super hoc os⁶⁷⁰³ existit continuatur⁶⁷⁰⁴ et ipsum est⁶⁷⁰⁵ quod ipsum ad mandibulam⁶⁷⁰⁶ trahit. Et par quod⁶⁷⁰⁷ oritur sub mento et incedit inferius⁶⁷⁰⁸ sub lingua⁶⁷⁰⁹ ad linguam et ad⁶⁷¹⁰ extremitatem superiorem huius ossis. Et istud etiam⁶⁷¹¹ trahit hoc os ad partem mandibulae. Et aliud par oritur ex additamentis sisaminis –in⁶⁷¹² alio: sagittariis⁶⁷¹³⁶⁷¹⁴– quae sunt apud aures et continuatur cum⁶⁷¹⁵ extremitate inferiori⁶⁷¹⁶ lineae rectae⁶⁷¹⁷ quae est super hoc os⁶⁷¹⁸. Illi⁶⁷¹⁹ vero quos habet cum aliis communes iam nominati sunt et nominabuntur⁶⁷²⁰.

[I.I.5.b.14.] Capitulum quartum decimum de anatomia musculorum linguae

Musculi vero linguam⁶⁷²¹ moventes sunt novem: duo sunt longitudinales⁶⁷²² ab⁶⁷²³ additamentis sisamiis –in alio: sagittariis⁶⁷²⁴⁶⁷²⁵– venientes⁶⁷²⁶ et cum duobus ipsius –scilicet⁶⁷²⁷ linguae⁶⁷²⁸– lateribus continuantur⁶⁷²⁹. Et duo longitudinales a supremo⁶⁷³⁰ ossis laudae nascentes qui cum medio linguae continuantur. Et duo⁶⁷³¹ qui eam in⁶⁷³² transverso⁶⁷³³ movent et nascuntur a⁶⁷³⁴ latere quod est inferius⁶⁷³⁵ ex duobus ossis⁶⁷³⁶ laudae lateribus⁶⁷³⁷⁶⁷³⁸ et penetrant⁶⁷³⁹ in linguam⁶⁷⁴⁰ inter longitudinales⁶⁷⁴¹ et laterales⁶⁷⁴²⁶⁷⁴³. Et duo muscoli⁶⁷⁴⁴ linguam resupi[B 24ra]nantes et eam convertentes⁶⁷⁴⁵ quorum loca sub istorum locis quos nominavimus⁶⁷⁴⁶ existunt et ipsorum⁶⁷⁴⁷ villi iam expansi fuerunt sub eis in latitudine⁶⁷⁴⁸ et cum toto osse mandibulae continuati fuerunt. In summa praeterea musculorum linguae nominaverunt⁶⁷⁴⁹ quidam musculum solitarium qui inter linguam et os laudae continuat⁶⁷⁵⁰, et unum –id est linguam⁶⁷⁵¹– ad aliud –id est laudam⁶⁷⁵²– trahit, et nec est longe quin musculus qui linguam⁶⁷⁵³ ad exteriora in longitudine movet, moveat⁶⁷⁵⁴ eam sic⁶⁷⁵⁵. Inest enim ei ut⁶⁷⁵⁶ in extensione⁶⁷⁵⁷ in se ipsa moveatur⁶⁷⁵⁸ quemadmodum inest ei⁶⁷⁵⁹ ut in curatione⁶⁷⁶⁰⁶⁷⁶¹ in se ipsa moveatur.

[I.I.5.b.15.] Capitulum quintum decimum de anatomia musculorum colli [V 13vb]

Musculi qui collum movent sunt duo paria: unum par a dextera⁶⁷⁶² et alterum a sinistra⁶⁷⁶³. Sed quicumque eorum⁶⁷⁶⁴ solus⁶⁷⁶⁵ contrahetur collum ad suam⁶⁷⁶⁶ partem transverse trahetur. Et quicumque duo eorum qui sunt ab una parte simul contrahentur⁶⁷⁶⁷ inclinabitur collum rectum in parte illa⁶⁷⁶⁸ non⁶⁷⁶⁹ cum transversione⁶⁷⁷⁰, immo cum rectitudine. Et cum omnium quattuor simul erit operatio, stabit collum absque declinatione aliqua⁶⁷⁷¹. [A 12ra]

[I.I.5.b.16.] Capitulum sextum decimum de anatomia musculorum pectoris

Musculorum qui pectus movent, quidam sunt qui tantum dilatant ipsum et non constringunt⁶⁷⁷² ex quibus sunt⁶⁷⁷³ musculi diaphragmatis⁶⁷⁷⁴ inter membra aerem adtrahendi⁶⁷⁷⁵ et membra nutrimenti distinguuntis⁶⁷⁷⁶ quod postea nominabimus⁶⁷⁷⁷ et par quod sub⁶⁷⁷⁸ furcula positum a parte⁶⁷⁷⁹ nascitur quae ad caput protenditur⁶⁷⁸⁰ spatulae [M 11rb] quod postea nominabimus. Et est continuum cum costa prima⁶⁷⁸¹ a dextera⁶⁷⁸² et a sinistra⁶⁷⁸³ et cum ipso unitur par⁶⁷⁸⁴ cuius unumquodque impar⁶⁷⁸⁵ est⁶⁷⁸⁶ duplans ipsum et faciens ipsum duas partes quarum superior cum⁶⁷⁸⁷ collo⁶⁷⁸⁸ continuatur et ipsum movet et⁶⁷⁸⁹ inferior earum movet [Z 17va] pectus et miscetur cum musculo eius⁶⁷⁹⁰ quem nunc nominabimus⁶⁷⁹¹ et ipse est⁶⁷⁹² ille qui est⁶⁷⁹³⁶⁷⁹⁴ continuus cum costa quinta⁶⁷⁹⁵ et sexta. Et par quod est in loco⁶⁷⁹⁶ spatulae concavo⁶⁷⁹⁷ infusum cum⁶⁷⁹⁸ quo par continuatur quod⁶⁷⁹⁹ a spondylibus ad spatulam descendit⁶⁸⁰⁰ et fiunt⁶⁸⁰¹ sicut musculus unus et cum costis continuantur⁶⁸⁰² posterioribus. Et par tertium quod nascitur a sexta spondylium⁶⁸⁰³ colli et a prima et⁶⁸⁰⁴ secunda spondyli[B 24rb]um pectoris et⁶⁸⁰⁵ continuatur cum costis thoracis, isti sunt musculi dilatantes.

Musculorum vero pectus constringentium, alii sunt qui pectus in latitudine⁶⁸⁰⁶ constringunt et est diaphragma cum⁶⁸⁰⁷ quiescit⁶⁸⁰⁸, alii sunt qui secundum [L 13vb] essentiam. Et ex istis est⁶⁸⁰⁹ par quod sub radicibus costarum superiorum⁶⁸¹⁰ est extensum cuius operatio est stringere et adgregare. Et ex eis est par⁶⁸¹¹ apud extremitates istius⁶⁸¹² cum thorace⁶⁸¹³ –in⁶⁸¹⁴ alio: adhaerens thoraci⁶⁸¹⁵– inter epiglotalē⁶⁸¹⁶ et furculam continuatum⁶⁸¹⁷ et continuatur cum musculis ventris qui sunt recti. Et alia duo⁶⁸¹⁸ paria quae⁶⁸¹⁹ ipsum cooperiunt.

Musculi vero qui simul⁶⁸²⁰ constringunt⁶⁸²¹ et dilatant⁶⁸²² sunt musculi qui sunt inter co[Y 12va]stas. Verumtamen perscrutatione⁶⁸²³ in considerando cognoscitur quod constringentes alii sunt a dilatantibus. Inter omnes⁶⁸²⁴ enim⁶⁸²⁵ duas costas⁶⁸²⁶⁶⁸²⁷ sunt ex⁶⁸²⁸ eis quattuor pro certo musculi, licet quidam aestiment⁶⁸²⁹ quod sit unus musculus. Et hic quidem quem unum⁶⁸³⁰ existimant⁶⁸³¹ musculum⁶⁸³² ex villis contextus⁶⁸³³ est transversis quorum quidam sunt intrinseci, quidam⁶⁸³⁴ qui cooperiunt⁶⁸³⁵. Et eorum qui cooperiunt, quidam sunt qui sunt ad partem⁶⁸³⁶ extremitatis cartilagosae costae⁶⁸³⁷ et quidam sunt qui sunt⁶⁸³⁸ ad partem⁶⁸³⁹ alterius extremitatis quae est fortis. Quod vero interius⁶⁸⁴⁰ existit totum in situ a cooperiente est⁶⁸⁴¹ diversum. Et illud quod est in extremitate costae cartilagosae⁶⁸⁴² diversum est⁶⁸⁴³⁶⁸⁴⁴ in situ⁶⁸⁴⁵ ab eo quod est super aliam extremitatem. Et quando⁶⁸⁴⁶ quidem⁶⁸⁴⁷ hic⁶⁸⁴⁸ –in⁶⁸⁴⁹ alio: facientia nasci villos numero quattuor sunt⁶⁸⁵⁰– quattuor habentur⁶⁸⁵¹ villi numero oportet ut musculi sint⁶⁸⁵² numero quattuor. Et qui ex eis superius sunt⁶⁸⁵³ positi sunt dilatantes⁶⁸⁵⁴. Et qui ex⁶⁸⁵⁵ eis sunt inferius positi⁶⁸⁵⁶ sunt constringentes⁶⁸⁵⁷. Per hoc itaque sit⁶⁸⁵⁸ omnium musculorum pectoris numerus octoginta octo musculi⁶⁸⁵⁹. Et est etiam⁶⁸⁶⁰ cum musculos pectoris duo alii iuvant musculi qui⁶⁸⁶¹ a furcula ad⁶⁸⁶² spatulae caput venientes ad primum eius continuantur latus et ipsum⁶⁸⁶³ sursum elevant et⁶⁸⁶⁴ in⁶⁸⁶⁵ dilatando⁶⁸⁶⁶ pectus adiuvant.

[I.1.5.b.17.] Capitulum septimum decimum de anatomia musculorum motus adiutorii [V 14ra]

Ex musculis motus adiutorii, et sunt illi qui movent spatulae iuncturam, sunt tres musculi qui ei a pectore adveniunt⁶⁸⁶⁷ et ipsum movent ad inferiora. Et musculus qui inferius sub mamilla⁶⁸⁶⁸ oritur et cum parte adiu[B 24va]torii antecedente⁶⁸⁶⁹ continuatur⁶⁸⁷⁰ apud antecedentem⁶⁸⁷¹ partem⁶⁸⁷² marginis cartilaginis⁶⁸⁷³ concavitas, et ipse est qui⁶⁸⁷⁴ adiutorium ad⁶⁸⁷⁵ pectus adplicat cum communitate qua spatula ipsum sequitur. Et musculus qui a supremo thoracis⁶⁸⁷⁶ nascitur et efficit⁶⁸⁷⁷ ut⁶⁸⁷⁸ domesticum capitis adiutorii cooperiat et est adplicans ipsum ad pectus cum inpulsione pauca. Et musculus duplus magnus qui⁶⁸⁷⁹ a toto oritur thorace continuatus⁶⁸⁸⁰ cum infimo antecessionis adiutorii qui⁶⁸⁸¹ cum operatur cum villo qui⁶⁸⁸² in superioris⁶⁸⁸³ parte⁶⁸⁸⁴ eius⁶⁸⁸⁵ est adiutorium⁶⁸⁸⁶⁶⁸⁸⁷ ad pectus ducit⁶⁸⁸⁸ ipsum elevando, et –vel aut⁶⁸⁸⁹– cum alia parte ducit illud ad ipsum⁶⁸⁹⁰ faciens ipsum ad inferiora descendere, et –vel⁶⁸⁹¹ aut⁶⁸⁹²– cum⁶⁸⁹³ eis ambobus ducit ipsum ad pectus secundum rectitudinem. Et alii duo musculi qui a parte nascuntur illi magis⁶⁸⁹⁴ interius continuati quam [Z 17vb] sit⁶⁸⁹⁵ continuitas magni⁶⁸⁹⁶ musculi qui a thorace ascendit. Unus eorum est⁶⁸⁹⁷ magnus veniens a loco qui est apud⁶⁸⁹⁸ ilium⁶⁸⁹⁹ et a costis posterioribus⁶⁹⁰⁰ et⁶⁹⁰¹ trahit⁶⁹⁰² adiutorium ad costas posteriores directe. Et alter est subtilis qui nascitur⁶⁹⁰³ a cute illi⁶⁹⁰⁴ et non ab eius⁶⁹⁰⁵ osse et declinat magis ad medietatem quam ille et⁶⁹⁰⁶ continuatur cum chorda –in⁶⁹⁰⁷ alio: basis a parte mamillae profundae⁶⁹⁰⁸– eius qui⁶⁹⁰⁹ a parte⁶⁹¹⁰ mamillae⁶⁹¹¹ ascendit et profundatur⁶⁹¹². Et hii quidem⁶⁹¹³ operationem primorum efficiunt secundum modum adiutorii, sed tamen ad posteriora parumper⁶⁹¹⁴ declinant.

Et quinque musculi qui ab osse spatulae nascuntur unius musculi eorum ortus est ab osse spatulae⁶⁹¹⁵ et inplet –in⁶⁹¹⁶ alio: facit descendere^{6917–6918} illud quod est inter separans et costam superiorem villis –in⁶⁹¹⁹ alio: de spatula⁶⁹²⁰–, et penetrat ad partem superiorem capitis adiutorii silvestrem declinans parumper ad domesticam et ipse etiam cum decli[P 17ra]natione penetrat ad domesticam⁶⁹²¹.

Et duorum musculorum ex istis quinque origo est a latere superiore spatulae, quorum unus est ma[A 12rb]ior et va[M 11va]dunt ipsius⁶⁹²² villi⁶⁹²³ ad inferiores separantis⁶⁹²⁴ partes et inplet illud quod est inter separans et latus inferius et continuantur⁶⁹²⁵ valde cum capite⁶⁹²⁶ adiutorii a parte silvestri⁶⁹²⁷ et penetrant⁶⁹²⁸ cum declinatione ad silvestrem. Et alter est cum hoc primo continuus, adeo quod est quasi pars eius⁶⁹²⁹ et penetrat cum eo et ipsius efficit operationem⁶⁹³⁰. Iste vero non [B 24vb] multum⁶⁹³¹ pendet a supremo spatulae et eius continuitas est secundum transversionem in manifesto adiutorii et declinat ad silvestrem.

Et quartus est musculus⁶⁹³²⁶⁹³³ qui locum concavum ossis spatulae⁶⁹³⁴ inplet⁶⁹³⁵ cuius chorda cum⁶⁹³⁶ partibus interiori[L 14ra]bus⁶⁹³⁷ lateris domestici⁶⁹³⁸⁶⁹³⁹ capitis adiutorii⁶⁹⁴⁰ continuatur et eius operatio est efficere ut adiutorium posterius circumeat⁶⁹⁴¹. Et alter musculus est qui ab inferiori⁶⁹⁴² extremitate⁶⁹⁴³ lateris spatulae inferioris nascitur, cuius chorda superius⁶⁹⁴⁴⁶⁹⁴⁵ continuatur secundum continuitatem magni ab ilio ascendentis⁶⁹⁴⁶ et eius operatio est trahere supremum capitis adiutorii ad superiora. Adiutorium praeterea alium⁶⁹⁴⁷ habet musculum⁶⁹⁴⁸ duo habentem capita qui⁶⁹⁴⁹ duas efficit operationes et⁶⁹⁵⁰ operationem communem. Et ipse quidem sub furcula⁶⁹⁵¹ venit et a collo⁶⁹⁵²⁶⁹⁵³⁶⁹⁵⁴ deglutiens⁶⁹⁵⁵ capitis adiutorii bucellam et pervenit usque iuxta locum continuitatis chordae musculi magni⁶⁹⁵⁶ a pectore ascendentis. Quidam autem dixerunt quod unum capitulum⁶⁹⁵⁷ ipsius interius est super⁶⁹⁵⁸ manifestum spatulae apud eius infimum⁶⁹⁵⁹ et declinat ad exteriora cum transversione pauca et cum operatur cum duabus partibus [Y 12vb] elevatur secundum rectitudinem. Sunt praeterea hominum quidam⁶⁹⁶⁰ qui [V 14rb] duos addiderunt musculos: musculum parvum qui a mamilla⁶⁹⁶¹ venit et alium qui⁶⁹⁶² in spatulae iunctura est sepultus et fortasse ponunt cubiti musculos cum eis habere communitatem.

[I.1.5.b.18.] Capitulum octavum decimum⁶⁹⁶³ de anatomia musculorum motus brachii⁶⁹⁶⁴ –id est *aseid*⁶⁹⁶⁵–

Musculorum brachium moventium, alii sunt qui ipsum contrahunt⁶⁹⁶⁶; alii sunt⁶⁹⁶⁷ qui ipsum dilatant. Et isti⁶⁹⁶⁸ positi sunt super adiutorium; alii⁶⁹⁶⁹ sunt qui ipsum⁶⁹⁷⁰ gyran⁶⁹⁷¹ *tukib*⁶⁹⁷³⁶⁹⁷⁴, id est⁶⁹⁷⁵ faciunt⁶⁹⁷⁶ stare sicut stat⁶⁹⁷⁷ homo cum⁶⁹⁷⁸ orat tenens faciem suam et ventrem super terram⁶⁹⁷⁹–; et⁶⁹⁸⁰ alii sunt qui ipsum resupinant et non existunt super adiutorium. Dilatantes vero sunt par unum cuius unum ex suis imparibus⁶⁹⁸¹ cum declinatione ad interiora expanditur, quia eius ortus est superius ab antecessione adiutorii et a latere spatulae inferiore et continuatur cum⁶⁹⁸² cubito⁶⁹⁸³ illic ubi sunt partes eius interiores⁶⁹⁸⁴⁶⁹⁸⁵. Et impar secundum⁶⁹⁸⁶ expanditur ad interiora⁶⁹⁸⁷ [B 25ra] –in⁶⁹⁸⁸ alio: ad exteriora⁶⁹⁸⁹– cum declinatione, quoniam ab adiutorii collo provenit et cum extrinsecis cubiti⁶⁹⁹⁰ partibus continuatur⁶⁹⁹¹. Cumque ambo [Z 18ra] operantur⁶⁹⁹² procul dubio secundum rectitudinem extendunt.

Constringentes vero sunt par aliud cuius unum impar quod est maius trahit ad interiora cum declinatione, quoniam eius origo est a margine cartilaginis spatulae inferiori⁶⁹⁹³ et a rostro –id est origine⁶⁹⁹⁴⁶⁹⁹⁵– unicuique quarum⁶⁹⁹⁶ proprie inest⁶⁹⁹⁷ caput⁶⁹⁹⁸ et declinat⁶⁹⁹⁹ ad interiora⁷⁰⁰⁰ musculi⁷⁰⁰¹ et continuatur⁷⁰⁰² chorda ipsius quae est nervosa cum parte focilis⁷⁰⁰³ superioris⁷⁰⁰⁴ antecedente. Et secundum impar⁷⁰⁰⁵ trahit cum declinatione ad exteriora⁷⁰⁰⁶, quia eius ortus est a manifesto adiutorii posteriori⁷⁰⁰⁷. Et est musculus duo carnosus⁷⁰⁰⁸ habens capita, quorum unum est in posterioribus adiutorii et alterum in anterioribus. Et occultantur hii duo⁷⁰⁰⁹ in suo incessu parumque donec ad⁷⁰¹⁰ antecedentem⁷⁰¹¹ partem focilis inferioris vadant. Et cum eo quidam⁷⁰¹² iam continuatum fuit quod ipsum inclinat trahens inferius⁷⁰¹³ ad exteriora et cum eo quod ipsum inclinat trahens⁷⁰¹⁴ superius ad interiora⁷⁰¹⁵ ut⁷⁰¹⁶ sit tractio⁷⁰¹⁷ melior. Et cum isti duo musculi in suis coniunguntur⁷⁰¹⁸ operationibus secundum rectitudinem stat⁷⁰¹⁹ –in⁷⁰²⁰ alio: trahunt⁷⁰²¹–⁷⁰²² procul dubio. Et duos quidem⁷⁰²³ musculos dilatantes⁷⁰²⁴ vestit musculus qui os adiutorii circumdat⁷⁰²⁵ et similis est⁷⁰²⁶ ut sit pars alterius musculi constringentis⁷⁰²⁷.

Facientes⁷⁰²⁸ vero brachium iacere supinum sunt par cuius⁷⁰²⁹ unum ex imparibus est positum⁷⁰³⁰ in exterioribus duorum focilium et obviat focili superiori absque chorda et alterum subtile prolongatum⁷⁰³¹ nascitur a superiori⁷⁰³² parte adiutorii ab eo quod eius⁷⁰³³⁷⁰³⁴ manifestum sequitur, et⁷⁰³⁵ maior pars eius vadit in⁷⁰³⁶ *aseid*⁷⁰³⁷⁷⁰³⁸ et penetrat donec propinquum fiat iuncturae rascetae et venit ad partem occultam focilis superioris et continuatur cum eo chorda pannicularis. –Girantes vero⁷⁰³⁹⁷⁰⁴⁰ dicuntur qui faciunt brachium sive manus vel palmam manus⁷⁰⁴¹ planam iacere super rem⁷⁰⁴² aliam⁷⁰⁴³ inferius sive lateraliter quousque resupinetur⁷⁰⁴⁴⁷⁰⁴⁵– Reflectentes –alio⁷⁰⁴⁶: Gyran⁷⁰⁴⁷– autem sunt par positum exterius cuius unum ex duobus⁷⁰⁴⁸ imparibus⁷⁰⁴⁹ a supremo domestico⁷⁰⁵⁰ capitis adiutorii incipit et continuatur cum superiori focili sub iunctura rascetae et alterum est magis [B 25rb] curtum⁷⁰⁵¹ ipso et eius villus ad latitudinem est⁷⁰⁵² declivis⁷⁰⁵³, [M 11vb] sed eius extremitas⁷⁰⁵⁴ est plus nervosa et incipit ab ipsomet superiori focili et continuatur cum eius extremitate superiori⁷⁰⁵⁵ apud rascetae iuncturam⁷⁰⁵⁶.

[I.1.5.b.19.] Capitulum nonum decimum⁷⁰⁵⁷ de anatomia musculorum⁷⁰⁵⁸ motus⁷⁰⁵⁹ rascetae [L 14rb]

Musculorum vero iuncturam rascetae moventium quidam sunt constringentes, et⁷⁰⁶⁰ quidam⁷⁰⁶¹ dilatantes, et quidam gyran⁷⁰⁶² et quidam resupinantes⁷⁰⁶³ super [A 12va] collum.

Ex dilatantibus vero est unus musculus⁷⁰⁶⁴ cum alio⁷⁰⁶⁵ continuus, acsi ambo unus essent musculus. Et istius quidem origo est a medio focilis inferioris cuius chorda cum pollice continuatur per quam pollex ab indice⁷⁰⁶⁶ elongatur et al[V 14va]terius origo est a focili superiori cuius chorda cum primo ossium rascetae continuatur, scilicet posito coram pollice⁷⁰⁶⁷⁷⁰⁶⁸. Cumque⁷⁰⁶⁹ isti duo simul

moventur, dilatant rascetam⁷⁰⁷⁰ cum gyratione⁷⁰⁷¹ pauca. Et cum secundus solus⁷⁰⁷²⁷⁰⁷³ movetur⁷⁰⁷⁴, facit ipsam iacere resupinam.

Et cum primus movetur solus, prolongat⁷⁰⁷⁵ inter pollicem et indicem. Et musculus qui iacitur –id est ponitur⁷⁰⁷⁶– super focile⁷⁰⁷⁷ superius⁷⁰⁷⁸ a parte silvestri, cuius ortus⁷⁰⁷⁹ est ab⁷⁰⁸⁰ inferiori⁷⁰⁸¹ parte⁷⁰⁸² capitis adiutorii a quo procedit chorda duo habens capita, quorum unum cum⁷⁰⁸³ medio pectinis⁷⁰⁸⁴ coram indice et medio continuatur. Et alterius –in⁷⁰⁸⁵ alio: et caput chordae⁷⁰⁸⁶ eius est inclinatum inferius⁷⁰⁸⁷– capitis chorda est caput inferius⁷⁰⁸⁸ super focile superius⁷⁰⁸⁹ apud⁷⁰⁹⁰ rascetam et dilatat rascetam⁷⁰⁹¹ expandendo⁷⁰⁹² cum⁷⁰⁹³ gyratione⁷⁰⁹⁴.

Constringentes vero musculi sunt par super latus brachii silvestre⁷⁰⁹⁵, quorum inferior incipit ab⁷⁰⁹⁶ inferiori⁷⁰⁹⁷ duorum capitum adiutorii et pervenit ad pectinem coram auriculari. Et superior utrorumque⁷⁰⁹⁸ incipit altius⁷⁰⁹⁹ quam ille et pervenit⁷¹⁰⁰ ibi. Et est cum eis⁷¹⁰¹ musculus qui incipit ab inferioribus⁷¹⁰² adiutorii [Z 18rb] partibus loca praedictorum medians quod duo habet extrema⁷¹⁰³ quae⁷¹⁰⁴ ad modum⁷¹⁰⁵ [Y 13ra] crucis transversantur⁷¹⁰⁶ –vel incidunt se⁷¹⁰⁷⁷¹⁰⁸–. Postea⁷¹⁰⁹ cum loco qui est inter⁷¹¹⁰ pollicem et medium⁷¹¹¹⁷¹¹² continuantur⁷¹¹³. Cumque ambo moventur, constringunt⁷¹¹⁴.

Et isti⁷¹¹⁵ quidem constringentes et ipsimet⁷¹¹⁶ dilatantes efficiunt gyrationem⁷¹¹⁷⁷¹¹⁸ et resupinationem⁷¹¹⁹⁷¹²⁰ cum duo oppositi ex eis secundum transversionem moventur. Sed musculus cum pectine continuus coram auriculari, cum solus movetur, gyrat plantam. Et –in alio: aut⁷¹²¹– cum musculus pollicis⁷¹²² quem⁷¹²³ nominavimus⁷¹²⁴ ipsum adiuvat [B 25va] plenarie⁷¹²⁵ plantam resupinam iacere facit⁷¹²⁶ et –in⁷¹²⁷ alio: aut–⁷¹²⁸ cum ille qui est cum⁷¹²⁹ rasceta continuus coram pollice⁷¹³⁰ solus movetur⁷¹³¹ gyrat ipsam⁷¹³² parumper, et cum auriculari⁷¹³³ quem nominabimus efficit gyrationem completam.

[I.I.5.b.20.] Capitulum vicesimum de anatomia musculorum motus digitorum

Musculorum vero digitos moventium quidam sunt⁷¹³⁴ qui sunt in planta et quidam⁷¹³⁵ qui sunt in brachio, quia si omnes in planta coniungerentur propter carnem multam gravarent⁷¹³⁶. Et propterea⁷¹³⁷ quod illi qui sunt ex eis in rasceta a digitis elongati⁷¹³⁸ fuerunt, chordae ipsorum necessario fuerunt longae. Munitae ergo fuerunt panniculis qui eis⁷¹³⁹ ab omnibus [P 17rb] adveniunt partibus. Et ipsorum quidem chordae rotundae⁷¹⁴⁰ et fortes creatae fuerunt et non dilatantur⁷¹⁴¹ nisi cum ad membrum perveniunt. Ibi igitur⁷¹⁴² dilatantur ut⁷¹⁴³ membrum motum bene comprehendant⁷¹⁴⁴.

Omnes autem⁷¹⁴⁵ musculi digitos dilatantes⁷¹⁴⁶ super brachium sunt⁷¹⁴⁷ positi et similiter ipsos ad⁷¹⁴⁸ inferiora moventes. Et⁷¹⁴⁹ ex dilatantibus quidem⁷¹⁵⁰ est musculus qui⁷¹⁵¹ in medio manifesti brachii positus nascitur⁷¹⁵² a parte suprema capitis adiutorii inferioris et quattuor digitis chordas quae ipsos⁷¹⁵³ dilatant⁷¹⁵⁴ mittit. Ex⁷¹⁵⁵ eis vero qui⁷¹⁵⁶⁷¹⁵⁷ eos ad inferiora inclinant⁷¹⁵⁸ tres adinvicem in parte⁷¹⁵⁹ istius sunt continui, quorum unus a parte media capitis adiutorii silvestris inter duo ipsius additamenta oritur⁷¹⁶⁰ et duas chordas auriculari et anulari transmittit. Et unus a summa duorum musculorum duplorum⁷¹⁶¹ qui sunt duo ex istis tribus oritur sub duobus additamentis adiutorii interius et a⁷¹⁶² margine focilis inferioris et duas transmittit chordas⁷¹⁶³ medio et indici. Et tertius eorum et est ille⁷¹⁶⁴ qui remansit oritur a supremo focilis superioris et chordam pollicis mandat. Et apud hanc iuncturam est musculus qui est unus duorum musculorum⁷¹⁶⁵ inter musculos motus⁷¹⁶⁶ rascetae nominatorum et nascitur a loco me[V 14vb]dio focilis inferioris, cuius chorda pollicem ab indice⁷¹⁶⁷ prolongat.

Constringentium autem quidam sunt qui super⁷¹⁶⁸ brachium existunt et quidam qui super volam plan[B 25vb]tae. Et illi quidem⁷¹⁶⁹ qui sunt super brachium sunt tres musculi quorum unus secundum aciem in medio super alium⁷¹⁷⁰ est positus. Ex quibus nobilior est inferior⁷¹⁷¹ qui inferius

est sepultus et cum osse focilis inferioris continuus, quoniam eius⁷¹⁷² operatio [L 14va] nobilior existit. Quapropter⁷¹⁷³ oportuit⁷¹⁷⁴ ut eius locus magis esset custoditus [M 12ra] cuius principium est a medio capitis adiutorii silvestris ad interiora. Deinde penetrat et dilatatur eius chorda et in quinque partitur chordas, quarum quaeque ad interiora digiti pervenit. Illarum⁷¹⁷⁵ autem quae ad quattuor perveniunt quaeque⁷¹⁷⁶ iuncturam primam⁷¹⁷⁷ ipsius⁷¹⁷⁸ constringit⁷¹⁷⁹ et tertiam. Primam⁷¹⁸⁰ vero⁷¹⁸¹ propterea quod⁷¹⁸² est ibi adnexa ligamento quod super eam est cinctum. Et tertiam propterea⁷¹⁸³ quod eius caput pervenit ad eam et continuatur cum ea. Quae⁷¹⁸⁴ autem ad pollicem vadit eius secundam et tertiam constringit iuncturam, quia⁷¹⁸⁵ non continuatur nisi cum eis.

Et secundus quidem musculus qui⁷¹⁸⁶ est supra⁷¹⁸⁷ istum⁷¹⁸⁸ est minor⁷¹⁸⁹ ipso⁷¹⁹⁰ et incipit a capite ingrediente quod est⁷¹⁹¹ unum ex capitibus adiutorii et cum focili inferiori⁷¹⁹² parumper continuatur [Z 18va] et transit⁷¹⁹³ per terminum communem qui est [A 12vb] inter⁷¹⁹⁴ latus silvestre⁷¹⁹⁵ et domesticum, et est superior⁷¹⁹⁶ superficies focilis superioris et cum ad partem pervenit⁷¹⁹⁷ pollicis⁷¹⁹⁸, declinat parumper⁷¹⁹⁹ ad interiora et iuncturis mediis quattuor digitorum chordas⁷²⁰⁰ mandat ut eos constringant⁷²⁰¹. Ad pollicem vero non pervenit⁷²⁰² nisi ramus parvus qui non est ex chorda eius, immo ab alio loco. Et primi quidem⁷²⁰³ origo est post⁷²⁰⁴ principium nominatum quod est a capite focilis superioris et inferioris. Et secundi⁷²⁰⁵ origo est a capite focilis inferioris⁷²⁰⁶⁷²⁰⁷. Factum est autem ut pollex uno musculo in sui constrictione sit contentus, sed quattuor duobus constringuntur musculis, quoniam nobilior⁷²⁰⁸ ex operationibus quattuor est constrictio et ex operationibus pollicis nobilior est ut⁷²⁰⁹ dilatetur⁷²¹⁰ et⁷²¹¹ ab indice elongetur⁷²¹².

Tertius autem musculus non est ad constringendum, sed eius chorda interius in planta penetrat et dilatatur desuper, ad hoc ut in **eam adipisci faciat sensum**⁷²¹³ sentiendo⁷²¹⁴⁷²¹⁵ iuvamentum praebeat et pilos in ea nasci prohibeat et ad sustentandum illud⁷²¹⁶ quod est in interioribus plantae⁷²¹⁷ et [B 26ra] ut fortis fiat ad suas actiones peragendas. Hii quidem sunt illi qui super⁷²¹⁸ rascetam⁷²¹⁹ existunt⁷²²⁰.

Musculi vero qui sunt in planta sunt decem et octo in duabus aciebus ordinatim adinvicem sibi⁷²²¹ superpositi⁷²²². Una acies est ad inferiora et interius, et altera acies est⁷²²³ super cutem exteriorem. Qui⁷²²⁴ autem [Y 13rb] in acie consistunt⁷²²⁵ inferiori⁷²²⁶⁷²²⁷ numero sunt septem⁷²²⁸, quorum quinque digitos ad superiora inclinant et qui⁷²²⁹ ex eis⁷²³⁰ delegatus est pollicis, a principio ossis rascetae nascitur. Et sextus est curtus⁷²³¹ et latus cuius villus⁷²³² est⁷²³³ transversus et ipsius caput pendet a⁷²³⁴ pectine manus donec pervenit⁷²³⁵ in rectitudine medii, cuius chorda cum⁷²³⁶ pollice continuatur⁷²³⁷ et ipsum ad inferiora inclinat⁷²³⁸. Et septimus est apud auricularem incipiens⁷²³⁹ ab osse pectinis –in alio: est inter eos⁷²⁴⁰– quod⁷²⁴¹ in eius rectitudine⁷²⁴² existit et ipsum ad inferiora inclinat⁷²⁴³. Nullus vero horum⁷²⁴⁴ septem est ad constringendum, sed quinque⁷²⁴⁵ sunt⁷²⁴⁶ ad elevandum et⁷²⁴⁷ duo ad flectendum⁷²⁴⁸ inferius.

Illi vero qui sunt in⁷²⁴⁹ acie superiori⁷²⁵⁰ sub⁷²⁵¹ musculo super plantam expanso. Qui quidem est musculus quem solus⁷²⁵² cognovit Galienus sunt musculi undecim, ex quibus sunt octo quorum quinque⁷²⁵³ duo⁷²⁵⁴ cum prima iuncturarum quattuor digitorum continuantur⁷²⁵⁵, scilicet unus super alium, [V 15ra] ut hanc constringant iuncturam, sed qui ex eis est inferior constringit cum depressione et reflexione et eius⁷²⁵⁶ qui est ex eis⁷²⁵⁷ superior est⁷²⁵⁸ strictura⁷²⁵⁹⁷²⁶⁰ cum modico elevationis et⁷²⁶¹ ad⁷²⁶² superiora⁷²⁶³ ascensionis. Cumque coniuncti⁷²⁶⁴ fuerint⁷²⁶⁵ directe, et eorum tres pollicis sunt proprii, quorum unus primam constringit iuncturam⁷²⁶⁶ et duo secundam, sicut scivisti. Dilatantes ergo⁷²⁶⁷ sunt quinque⁷²⁶⁸⁷²⁶⁹. Et de reflectentibus⁷²⁷⁰ exceptis⁷²⁷¹ pollice et auriculari unicuique⁷²⁷² inest⁷²⁷³ unus. Pollicis vero et auriculari, scilicet⁷²⁷⁴ unicuique, adsunt duo. Et de constringentibus unicuique digito adsunt quattuor. Et de hiis quae ad superiora inclinare faciunt unicuique digito adest unus.

[I.I.5.b.21.] Capitulum vicesimum primum de anatomia musculorum motus⁷²⁷⁵ dorsi

Musculorum⁷²⁷⁶ dorsi alii sunt qui ipsum ad posteriora flectunt, alii⁷²⁷⁷ qui⁷²⁷⁸ curvant ad anteriora⁷²⁷⁹. Ex istis enim omnes alii oriuntur motus⁷²⁸⁰. Ad posteriora vero flectentes sunt illi⁷²⁸¹ qui proprie dorsi vocantur musculi⁷²⁸² et [B 26rb] sunt musculi⁷²⁸³ duo⁷²⁸⁴, de⁷²⁸⁵ quibus existimatur⁷²⁸⁶ quod unus[Z 18vb]quisque eorum ex viginti tribus⁷²⁸⁷ compositus existat musculis⁷²⁸⁸⁷²⁸⁹, quoniam unicuique ipsorum ab unaquaque spondyli advenit musculus⁷²⁹⁰. Ab unaquaque namque⁷²⁹¹ spondyli advenit⁷²⁹² ei villus⁷²⁹³ transversus nisi a prima. Et isti quidem⁷²⁹⁴ musculi cum aequaliter tenduntur⁷²⁹⁵ stat dorsum⁷²⁹⁶ et cum superflue extenduntur⁷²⁹⁷ declinat⁷²⁹⁷ ad posteriora et cum illi qui in uno existunt latere moventur dorsum ad illud inclinatur.

Musculi vero curvantes sunt [M 12rb] par desuper⁷²⁹⁸ positum qui sunt ex musculis caput et collum moventibus qui a duobus *meri*⁷²⁹⁹ veniunt lateribus quorum inferiores extremitates cum quinque spondylibus⁷³⁰⁰ pectoris superioribus continuantur in aliquibus hominibus et in pluribus hominum cum⁷³⁰¹ quattuor. Et eorum superiores extremitates ad caput perveniunt et collum. Et par quod⁷³⁰² sub isto⁷³⁰³ est positum et vocatur renale quae ambo a decima et undecima⁷³⁰⁴ pectoris incipiunt, et ad inferiora descendunt et plerumque curvant flectentes. Et⁷³⁰⁵ medio quidem in suis motibus horum musculorum sufficit inventio quoniam in curvatione et in⁷³⁰⁶ inclinatione⁷³⁰⁷⁷³⁰⁸ a dextera et a⁷³⁰⁹ sinistra duarum extremitatum sequitur motus.

[I.I.5.b.22.] Capitulum vicesimum secundum⁷³¹⁰ de anatomia musculorum⁷³¹¹ ventris⁷³¹²

Musculi⁷³¹³ autem⁷³¹⁴ ventris sunt⁷³¹⁵ octo qui in⁷³¹⁶ iuvamentis communicant. Ex quibus est iuvamentum praebere in exprimendo illud quod ex stercore⁷³¹⁷ et urina in⁷³¹⁸ interioribus continetur et quae⁷³¹⁹ in matricibus⁷³²⁰ –in⁷³²¹ alio: et⁷³²² embryones⁷³²³ in matricibus⁷³²⁴ – non nata⁷³²⁵ existunt. Et ex eis est⁷³²⁶ quod diaphragma sustinent⁷³²⁷ et ipsum cum adest exsufflatio quae est in constrictione adiuvant⁷³²⁸. Et ex eis est quod intestina calefaciunt⁷³²⁹ et stomachum propterea⁷³³⁰ –in⁷³³¹ alio: cum sua⁷³³² adsiduatione⁷³³³ – quod ea cooperiunt⁷³³⁴. Ex hiis⁷³³⁵ autem octo⁷³³⁶ est unum par rectum quod [P 17va] secundum rectitudinem ab epiglotali descendit cartilagine cuius villus in longitudine⁷³³⁷ usque⁷³³⁸ ad femur extenditur et eius extrema in eis quae sunt coram ipsis –in alio: inter ea⁷³³⁹ – expan[A 13ra]duntur. Huius vero paris substantia a sui⁷³⁴⁰ principio usque ad ipsius finem⁷³⁴¹ carnosa existit. Et duo musculi qui⁷³⁴² –in⁷³⁴³ alio: istos secant latitudinaliter⁷³⁴⁴ – cum istis⁷³⁴⁵ in latitudine secantur, quorum locus est⁷³⁴⁶ sub panniculo qui super⁷³⁴⁷ totum extensus est⁷³⁴⁸ ventrem et sub duobus longitudinalibus. Sectio autem quae⁷³⁴⁹ inter istorum duorum [B 26va] et duorum⁷³⁵⁰ primorum villos accedit⁷³⁵¹ est secundum angulos rectos. Et duo paria quae per transversum vadunt quorum unumquodque est in⁷³⁵² latere a⁷³⁵³ dextera et a sinistra. Et unumquodque par eorum ex duobus existit⁷³⁵⁴ musculis sese⁷³⁵⁵ ad modum crucis secantibus⁷³⁵⁶ a⁷³⁵⁷ cartilaginis costarum non completarum extremitate usque ad femur et ab ilio usque ad epi[V 15rb]glotale. Et duorum parium – in⁷³⁵⁸ alio: imparium⁷³⁵⁹ – extremitates sibi a dextera et a sinistra apud femur obviant et aliorum duorum extremitates apud epiglotali quae super carnosas partes ab unaquaque parte duorum⁷³⁶⁰ musculorum latitudinalium sunt⁷³⁶¹ positae⁷³⁶². Et haec quidem⁷³⁶³ duo paria semper⁷³⁶⁴ carnosa⁷³⁶⁵ incedunt donec rectos musculos cum chordis⁷³⁶⁶ latitudinalibus tangant quae panniculis simulantur. Et haec⁷³⁶⁷ etiam duo paria sub duobus longitudinalibus –in alio: supra duos longitudinales⁷³⁶⁸ – sunt⁷³⁶⁹ posita quae sub duobus posita sunt latitudinalibus⁷³⁷⁰ –in alio: supra duos latitudinales⁷³⁷¹ –. [Y 13va]

[I.I.5.b.23.] Capitulum vicesimum tertium de anatomia musculorum testicularum

Testicularum⁷³⁷² autem⁷³⁷³ virorum musculi sunt quattuor, propterea ut testiculos custodiant et eos elevent ne laxentur⁷³⁷⁴, scilicet⁷³⁷⁵ quisque⁷³⁷⁶ testiculus habet par sibi⁷³⁷⁷ proprium. Mulieribus

vero unum par sufficit, scilicet cuique testiculo unum⁷³⁷⁸ impar, propterea quod earum⁷³⁷⁹ testiculi non sunt in exteri[Z 19ra]oribus, neque⁷³⁸⁰ sunt suspensi quemadmodum virorum⁷³⁸¹.

[I.I.5.b.24.] Capitulum vicesimum quartum de anatomia musculorum vesicae

Super os vesicae unus existit musculus qui ipsam⁷³⁸² circumdat, cuius villus super ipsius os⁷³⁸³ dilatatur⁷³⁸⁴. Et eius quidem iuvamentum est⁷³⁸⁵ urinam usque ad horam voluntatis⁷³⁸⁶ retinere⁷³⁸⁷⁷³⁸⁸. Et⁷³⁸⁹ cum⁷³⁹⁰ voluntas expellendi adfuerit⁷³⁹¹ eius laxabitur constrictio et ventris musculi vesicam urgebunt et urinam⁷³⁹² expulsiva adiuvante expellent⁷³⁹³.

[I.I.5.b.25.] Capitulum vicesimum quintum de anatomia musculorum virgae⁷³⁹⁴

Musculi⁷³⁹⁵ qui virgam movent duo sunt⁷³⁹⁶ paria duo⁷³⁹⁷ unius⁷³⁹⁸ paris musculi in duobus virgae lateribus sunt extensi qui⁷³⁹⁹ cum tenduntur⁷⁴⁰⁰ foramen dilatant, et ipsum amplificant, et⁷⁴⁰¹ penetratio rectificatur⁷⁴⁰² et sperma in ipsa cum facilitate⁷⁴⁰³ discurrit. Aliud⁷⁴⁰⁴ vero par est quod a femoris osse oritur et cum radice virgae secundum transversionem continuatur et cum rectificatur – aequatur⁷⁴⁰⁵⁷⁴⁰⁶ –, tenditur et instrumentum secundum rectitudinem elevatur et cum constringitur⁷⁴⁰⁷ [B 26vb] reducit ipsum ad posteriora. Quod⁷⁴⁰⁸ si uni⁷⁴⁰⁹ eorum acciderit⁷⁴¹⁰ tensio ad ipsius partem declinabit.

[I.I.5.b.26.] Capitulum vicesimum sextum⁷⁴¹¹ de anatomia musculorum ficteris⁷⁴¹² [L 15ra]

Ficteris⁷⁴¹³ musculi sunt quattuor. Unus eorum est musculus qui ipsius comitatur os et cum eius⁷⁴¹⁴ carne vehementer miscetur quae permixtioni musculorum labiorum similatur. Et ipse quidem⁷⁴¹⁵ coercet⁷⁴¹⁶ et stringit⁷⁴¹⁷ anum et sua expressione stercoris reliquias quae sunt in ipso excutit⁷⁴¹⁸. Et musculus qui est positus magis interius⁷⁴¹⁹ quam iste⁷⁴²⁰ cuius⁷⁴²¹ statio est secundum comparationem⁷⁴²² capitis hominis, et existimatur⁷⁴²³ quod sit⁷⁴²⁴ habens duo extrema cuius extremum cum radice virgae pro certo continuatur. [M 12va] Et⁷⁴²⁵ par quod⁷⁴²⁶ super hos omnes⁷⁴²⁷ transversum existit, cuius iuvamentum est longaonem⁷⁴²⁸ sursum elevare et neque⁷⁴²⁹ accidit⁷⁴³⁰ longaonem egredi nisi propter⁷⁴³¹ ipsius laxitatem –vel mollificationem⁷⁴³²–.

[I.I.5.b.27.] Capitulum vicesimum septimum de anatomia musculorum⁷⁴³³ coxae

Ex musculis coxae maior est ille⁷⁴³⁴ qui eam extendit –vel expandit⁷⁴³⁵⁷⁴³⁶–. Deinde⁷⁴³⁷ ille qui eam contrahit⁷⁴³⁸. Ex suis namque operationibus nobiliores sunt isti duo motus. Verumtamen extensio⁷⁴³⁹ –vel expansio⁷⁴⁴⁰– contractionem⁷⁴⁴¹ nobilior existit quoniam statio non convenit nisi cum extensione –vel expansione⁷⁴⁴²–. Postea⁷⁴⁴³ sunt musculi qui elongant ; deinde illi qui adpropinquare; post illi qui circuire faciunt.

Ex musculis autem coxae iuncturam extendentibus –vel expandentibus⁷⁴⁴⁴– est unus qui est omnibus corporis musculis⁷⁴⁴⁵ maior. Et ipse est⁷⁴⁴⁶ musculus qui os femoris et ancham cooperit et super totam coxam volvitur ab interioribus, et exterioribus et posterioribus donec ad poplitem⁷⁴⁴⁷ perveniat⁷⁴⁴⁸. Cuius villi diversa habent principia, quapropter ipsius operationes secundum diversas specificantur species. Ex⁷⁴⁴⁹ ipsius namque villis est qui⁷⁴⁵⁰ ab in[V 15va]fimo ossis femoris nascitur et declinando ad domesticum⁷⁴⁵¹ dilatatur⁷⁴⁵². Et est alius⁷⁴⁵³ ex villis eius cuius ortus est parum altior ortu istius qui coxam tantum ad superiora elevat. Et est alius cuius ortus est valde altior ortu istius⁷⁴⁵⁴ qui coxam⁷⁴⁵⁵ ad superiora ad domesticum declinantem⁷⁴⁵⁶ elevat. Et est ex eis⁷⁴⁵⁷⁷⁴⁵⁸ alius cuius

origo est ab osse anachae qui satis⁷⁴⁵⁹ coxam⁷⁴⁶⁰⁷⁴⁶¹ secundum rectitudi[B 27ra]nem⁷⁴⁶² dilatatur –vel expandit^{7463_7464}.

Et est ex eis⁷⁴⁶⁵ musculus qui totam anachae⁷⁴⁶⁶ iuncturam posterius cooperit tria habens capita et⁷⁴⁶⁷ extrema⁷⁴⁶⁸ duo. Et haec quidem capita⁷⁴⁶⁹ ab ilio, et ancha et *alhosos*⁷⁴⁷⁰ nascuntur, quorum duo sunt carnosae et unum panniculare⁷⁴⁷¹. Duo vero extrema cum⁷⁴⁷² posteriori⁷⁴⁷³ capitis coxae⁷⁴⁷⁴ parte⁷⁴⁷⁵ continuantur⁷⁴⁷⁶. Et si cum⁷⁴⁷⁷ uno –musculus⁷⁴⁷⁸– traxerit⁷⁴⁷⁹ extremo, cum declinatione ad⁷⁴⁸⁰ ipsum –id est⁷⁴⁸¹ extremum⁷⁴⁸²– dilatabit –vel⁷⁴⁸³ expandet⁷⁴⁸⁴–. [A 13rb] Et si⁷⁴⁸⁵ cum duobus traxerit⁷⁴⁸⁶ extremis⁷⁴⁸⁷ secundum rectitudinem dilatabit⁷⁴⁸⁸ –vel expandet⁷⁴⁸⁹–.

Et ex eis est musculus qui⁷⁴⁹⁰ a tota⁷⁴⁹¹ ossis [Z 19rb] ilii⁷⁴⁹² superficie oritur et cum supremo⁷⁴⁹³ maioris additamenti continuatur et vocatur *carchametra*⁷⁴⁹⁴ maior et parum ad anteriora⁷⁴⁹⁵ extenditur et cum declinatione ad domesticum dilatatur⁷⁴⁹⁶ –in alio⁷⁴⁹⁷: dilatatur⁷⁴⁹⁸–. Et est alius talis qualis⁷⁴⁹⁹ iste qui in primis cum infimo additamenti minoris continuatur. Deinde descendit et illius operatione⁷⁵⁰⁰ operatur⁷⁵⁰¹. Verumtamen⁷⁵⁰² eius est parvam dilatationem⁷⁵⁰³ et multam efficere declinationem, cuius origo est ab infimo superficie⁷⁵⁰⁴ ossis ilii. Et est ex eis –in alio: inter eos est⁷⁵⁰⁵– musculus qui ab infimo ossis anachae oritur ad posteriora⁷⁵⁰⁶ declinans⁷⁵⁰⁷ et dilatatur –vel expandit⁷⁵⁰⁸– ipsam et⁷⁵⁰⁹ eam ad posteriora parumper declinare facit et ad domesticum sufficienter declinare facit⁷⁵¹⁰⁷⁵¹¹.

Ex musculis vero coxae⁷⁵¹² iuncturam constringentibus est musculus unus qui cum declinatione ad domesticum parva⁷⁵¹³ constringit⁷⁵¹⁴. Et est musculus rectus qui a duabus descendit originibus quarum una⁷⁵¹⁵ cum fine lumborum⁷⁵¹⁶ et altera cum osse ilii continuatur. Et ipsae quidem sunt quae⁷⁵¹⁷ cum minore additamento domestico⁷⁵¹⁸ continuantur⁷⁵¹⁹. Et musculus⁷⁵²⁰ qui ab osse femoris nascitur et⁷⁵²¹ cum infimo additamenti mi[Y 13vb]noris⁷⁵²²⁷⁵²³ continuatur. Et musculus⁷⁵²⁴ ad duo latera ipsius –id est musculi⁷⁵²⁵– transversae extensus –in⁷⁵²⁶ alio: sustentatus⁷⁵²⁷– qui est sicut pars⁷⁵²⁸ maioris. Et quartus qui a re praeparata post os ilii stante oritur et ipse⁷⁵²⁹ etiam⁷⁵³⁰ crus contrahit⁷⁵³¹⁷⁵³² colligendo coxam. Ex musculis⁷⁵³³ vero qui ad⁷⁵³⁴ anteriora declinare faciunt iam quidam⁷⁵³⁵ nominati⁷⁵³⁶ fuerunt, ubi dilatationis et constrictionis⁷⁵³⁷ mentionem fecimus. Et haec quidem⁷⁵³⁸⁷⁵³⁹ movendi species musculum habet qui ab osse nascitur femoris et adeo fit longus ut ad poplitem⁷⁵⁴⁰ perveniat. Declinare vero ad exteriora facientes sunt duo musculi et eorum [B 27rb] unus ab osse lato venit⁷⁵⁴¹, sed circuire facientes⁷⁵⁴² sunt duo musculi⁷⁵⁴³ quorum unus a silvestri⁷⁵⁴⁴ ossis femoris et alter ab ipsius oritur [P 17vb] domestico et cum sibi⁷⁵⁴⁵ obviant [L 15rb] transversantur⁷⁵⁴⁶ et fiunt⁷⁵⁴⁷ carnosae⁷⁵⁴⁸ apud locum profundum circa posteriora additamenti⁷⁵⁴⁹ maioris. Et quicumque eorum solus traxerit⁷⁵⁵⁰ coxam ad sui partem cum pauca⁷⁵⁵¹ dilatatione torquebit.

[I.I.5.b.28.] Capitulum vicesimum octavum de anatomia musculorum moventium iuncturam⁷⁵⁵² cruris et poplitis⁷⁵⁵³⁷⁵⁵⁴

Ex musculis autem⁷⁵⁵⁵ iuncturam poplitis⁷⁵⁵⁶ moventibus sunt tres in anterioribus coxae positi qui musculis⁷⁵⁵⁷ in⁷⁵⁵⁸ ipsamet coxa positus⁷⁵⁵⁹ sunt maiores et eorum operatio est dilatare. Unus autem horum trium est sicut duplus duo habens capita quorum unum ab additamento incipit⁷⁵⁶⁰ maiori⁷⁵⁶¹⁷⁵⁶². Et alterum ab [M 12vb] anteriori⁷⁵⁶³ coxae et duo habet extrema, quorum unum est carnosum et cum *rasga* –id est⁷⁵⁶⁴ patella⁷⁵⁶⁵– –in alio: *rasfa*^{7566_7567}, antequam chorda fiat, continuatur et alterum est panniculare cum domestica duarum coxae extremitatum⁷⁵⁶⁸ continuatum⁷⁵⁶⁹. [V 15vb] Aliorum vero duorum unus est ille quem⁷⁵⁷⁰ inter coxam⁷⁵⁷¹ constringentes nominavimus, scilicet a separante quod est in⁷⁵⁷² osse ilii nascens⁷⁵⁷³, et alter ab additamento silvestri quod est⁷⁵⁷⁴ in coxa oritur. Et isti quidem duo continuantur, et uniuntur⁷⁵⁷⁵ et generatur ex eis⁷⁵⁷⁶ chorda una quae dilatatur et circumdat *rasgam*⁷⁵⁷⁷ –vel *rasfam*⁷⁵⁷⁸– et ipsam cum eo quod est sub ea⁷⁵⁷⁹ convenienter adfirmat⁷⁵⁸⁰. Deinde cum capite cruris⁷⁵⁸¹⁷⁵⁸² continuatur et poplitem⁷⁵⁸³ dilatatur et crus⁷⁵⁸⁴ extendit.

Dilatatio vero unum habet musculum qui ab obviatione ossis femoris⁷⁵⁸⁵ nascitur et incedendo descendit in latus coxae⁷⁵⁸⁶⁷⁵⁸⁷ domesticum⁷⁵⁸⁸ secundum transversionem. Deinde cum parte venosa supremae partis cruris⁷⁵⁸⁹ continuatur et crus declinans⁷⁵⁹⁰ ad domesticum dilatatur. Et musculum alium in quibusdam anatomiae libris⁷⁵⁹¹⁷⁵⁹² ei oppositum in parte silvestri qui incipit ab osse anachae et⁷⁵⁹³ secundum transversionem in latus⁷⁵⁹⁴ silvestre⁷⁵⁹⁵ tendit donec ad locum pervenit venosum⁷⁵⁹⁶ et neque est [Z 19va] musculus maioris transversionis isto et cum declinatione ad silvestre⁷⁵⁹⁷ dilatatur. Et cum ambo dilatantur est dilatatio recta. Ex eis vero qui crus contrahunt est unus musculus angustus et longus [B 27va] qui ab osse ilii oritur et femoris⁷⁵⁹⁸ circa originem dilatantis ingredientis a separanti⁷⁵⁹⁹ –scilicet *orithi*⁷⁶⁰⁰– quod est in medio ilii. Deinde⁷⁶⁰¹ secundum transversionem penetrat ad interiora duarum extremitatum poplitis⁷⁶⁰². Postea egreditur exterius et vadit ad eminentiam quae est in loco poplitis⁷⁶⁰³ venoso et cum ea⁷⁶⁰⁴ unitur⁷⁶⁰⁵.

Et⁷⁶⁰⁶ ipse quidem est quo crus ad inferiora trahitur declinans cum pede ad⁷⁶⁰⁷ partem⁷⁶⁰⁸ inguinis. Et tres musculi: domesticus, et silvestris et medius. Sed domesticus⁷⁶⁰⁹ et medius⁷⁶¹⁰ cum declinatione ad silvestrem contrahunt. Et silvestris contrahit cum declinatione ad domesticum. Et domesticus quidem oritur a base⁷⁶¹¹ ossis anachae. Deinde transversae incedit⁷⁶¹² per posteriora coxae donec pervenit ad locum cruris venosum in parte domestica et unitur⁷⁶¹³ cum eo, cuius color ad viriditatem trahit. Et aliorum duorum etiam origo est a base⁷⁶¹⁴ ossis anachae, sed declinantur ut cum loco venoso lateris silvestris continentur⁷⁶¹⁵ –in⁷⁶¹⁶ alio: ad continuationem loci venosi⁷⁶¹⁷ lateris silvestris⁷⁶¹⁸–. In⁷⁶¹⁹ iunctura praeterea poplitis⁷⁶²⁰ [A 13va] est musculus sicut in flexuositate⁷⁶²¹ poplitis⁷⁶²² sepultus qui⁷⁶²³ operationem efficit qualis huius medii existit⁷⁶²⁴ operatio. Et quidam aestimant⁷⁶²⁵ quod⁷⁶²⁶ pars eminens musculi dilatantis dupli a separante –scilicet *orithi*⁷⁶²⁷– est⁷⁶²⁸ cum poplitem⁷⁶²⁹ accidentaliter constringit et est cum ab eius⁷⁶³⁰ origine egreditur chorda quae anachae pyxidem⁷⁶³¹ tenet et cum ea et cum ipso quod sequitur ipsam continuatur.

[I.I.5.b.29.] Capitulum vicesimum nonum de anatomia musculorum⁷⁶³² pedis iuncturam⁷⁶³³⁷⁶³⁴ moventium⁷⁶³⁵

Ex musculis autem pedis iuncturam moventibus⁷⁶³⁶ sunt quidam qui ipsum⁷⁶³⁷ ad superiora elevant et quidam⁷⁶³⁸ qui ipsum⁷⁶³⁹ descendere faciunt. Ex eis autem⁷⁶⁴⁰ qui ipsum elevant est unus musculus magnus qui est positus in parte antecedente⁷⁶⁴¹ cannae domesticae, cuius principium est pars silvestris capitis cannae⁷⁶⁴² domesticae. Et ipse quidem cum ad exteriora egreditur inclinatur super crus ad partem pollicis⁷⁶⁴³ vadens⁷⁶⁴⁴ et continuatur cum eo⁷⁶⁴⁵ quod radici pollicis⁷⁶⁴⁶ est propinquum et pedem ad superiora elevat. Et alter oritur a⁷⁶⁴⁷ capite silvestris⁷⁶⁴⁸ ex quo nascitur chorda quae cum eo quod est iuxta radicem minimi continuatur et pedem ad superiora elevat⁷⁶⁴⁹⁷⁶⁵⁰ et proprie⁷⁶⁵¹ quando cum eo primus convenit⁷⁶⁵² musculus⁷⁶⁵³. Et fuerit⁷⁶⁵⁴ hoc secundum aequalitatem et rectitudinem.

Facientium vero descendere est⁷⁶⁵⁵ unum par cuius origo [Y 14ra] est a capite coxae quod⁷⁶⁵⁶ postea descendit et cruris ven[*L 15va*]trem⁷⁶⁵⁷ [*B 27vb*] carne replet, ex quibus chorda nascitur quae ex maioribus existit⁷⁶⁵⁸ chordis⁷⁶⁵⁹. Et ipsa quidem est chorda nervi qui cum osse *alahachib*⁷⁶⁶⁰ continua[*V 16ra*]tur et ipsum ad posteriora transversae ad silvestrem⁷⁶⁶¹ trahit et est haec⁷⁶⁶²⁷⁶⁶³ causa fixationis pedis super terram. Et ipsum quidem⁷⁶⁶⁴ adiuvat musculus qui a capite⁷⁶⁶⁵ silvestris oritur, cuius color est⁷⁶⁶⁶ melongianus et descendit donec ipsemet absque⁷⁶⁶⁷ chorda quam⁷⁶⁶⁸ mandat⁷⁶⁶⁹, sed carnis remanens continuatur cum postrema parte *achib*⁷⁶⁷⁰ sub continuitate [*M 13ra*] –in⁷⁶⁷¹ alio: supra⁷⁶⁷² continuantem quae est ante eum⁷⁶⁷³⁷⁶⁷⁴– quam ante diximus⁷⁶⁷⁵. Cumque musculis⁷⁶⁷⁶ istis⁷⁶⁷⁷ aut ipsorum chordis nocumentum accidit⁷⁶⁷⁸, pes claudicat.

Et musculus⁷⁶⁷⁹, ex quo duae nascuntur⁷⁶⁸⁰ chordae, quarum⁷⁶⁸¹ una⁷⁶⁸² pedem constringit et altera pollicem dilatatur. Illud vero est quoniam musculus iste a capite cannae domesticae oritur, ubi ipsa silvestri obviat⁷⁶⁸³ et descendit inter eas et in⁷⁶⁸⁴ duas dividitur chordas, quarum una sub rasceta

in [Z 19vb] anteriori⁷⁶⁸⁵ pollicis parte continuatur, cum qua⁷⁶⁸⁶ etiam chorda pedis existit humilitas – id est⁷⁶⁸⁷ abassamentum⁷⁶⁸⁸ – et altera chorda est quae ex parte istius⁷⁶⁸⁹ generata musculi primae chordae pertransit⁷⁶⁹⁰ originem⁷⁶⁹¹ et primo pollicis⁷⁶⁹² ossi⁷⁶⁹³ chordam mandat et ipsum cum transversione ad domesticum⁷⁶⁹⁴ dilatat.

Et iam etiam a capite⁷⁶⁹⁵ coxae silvestri oritur musculus et cum uno duorum musculorum *achibalium*⁷⁶⁹⁶ continuatur. Deinde ab eo⁷⁶⁹⁷ separatur cum⁷⁶⁹⁸ occultum – id est ventrem⁷⁶⁹⁹ – cruris⁷⁷⁰⁰ pertransit, ex quo oritur chorda quae ad inferiora pedis pervenit et sub eo toto dilatatur⁷⁷⁰¹, quemadmodum facit musculus qui super plantae occultum dilatatur propter iuvamentum tale quale est eius⁷⁷⁰².

[I.I.5.b.30.] Capitulum tricesimum de anatomia⁷⁷⁰³ musculorum digitorum pedis

Ex musculis vero pedis digitos moventibus qui sunt constringentes musculi sunt multi⁷⁷⁰⁴, ex⁷⁷⁰⁵ quibus est musculus qui a capite cannae silvestris oritur et extensus super ipsam⁷⁷⁰⁶ descendit et chordam unam transmittit quae in duas dividitur⁷⁷⁰⁷ chordas quae⁷⁷⁰⁸ medium constringunt⁷⁷⁰⁹ et medicum. Et⁷⁷¹⁰ alter isto minor cuius ortus est a postremo cruris, cuius chorda⁷⁷¹¹ cum ipsam⁷⁷¹² transmittit⁷⁷¹³ in duas dividitur chordas [B 28ra] quae indicem constringunt et minimum. Et dividitur⁷⁷¹⁴ ab unaquaque⁷⁷¹⁵ duarum⁷⁷¹⁶ partium chorda quae cum eo [P 18ra] quod ab alia dividitur continuatur et⁷⁷¹⁷ fiunt chorda una quae ad pollicem pervenit⁷⁷¹⁸ et ipsum constringit. Et tertia chorda quam iam nominavimus a⁷⁷¹⁹ silvestri duarum extremitatum quae in⁷⁷²⁰ canna existunt⁷⁷²¹ domestica oritur⁷⁷²² et inter duas descendit cannas et ex se partem transmittit ad pedem⁷⁷²³ constringendum⁷⁷²⁴ et partem ad primum os pollicis⁷⁷²⁵. Et horum quidem musculorum digitos moventium quos nominavimus situs est⁷⁷²⁶ super crus et posterius. Illi⁷⁷²⁷ vero quorum situs est super pedis plantam decem sunt musculi. Et in hoc quidem anatomici⁷⁷²⁸ decepti fuerunt⁷⁷²⁹, sed primus qui illud⁷⁷³⁰ scivit fuit Galienus. Ipsi vero cum quinque continuantur digitis⁷⁷³¹, scilicet⁷⁷³² cum⁷⁷³³ unoquoque duo lacerti a dextera et a sinistra, et movent ut constringant secundum rectitudinem si⁷⁷³⁴ simul moverint et ut declinent⁷⁷³⁵ si unus⁷⁷³⁶⁷⁷³⁷ moverit. Et ex eis quidem⁷⁷³⁸ sunt quattuor⁷⁷³⁹ super⁷⁷⁴⁰ rascetam quorum⁷⁷⁴¹ unus unicuique digito delegatus est et duo qui proprie sunt ad constringendum pollicem et minimum.

Et isti quidem musculi adeo sunt permixti ut cum uni⁷⁷⁴² eorum accidit⁷⁷⁴³ nocumentum, provenit⁷⁷⁴⁴ inde⁷⁷⁴⁵ ut reliquorum operatio debilitetur⁷⁷⁴⁶ in eo quod eorum est proprium⁷⁷⁴⁷ et ut vicem istius aliquo modo gerant in eo quod huic est⁷⁷⁴⁸ proprium. Et hac de causa difficile est unum⁷⁷⁴⁹ digitorum pedis proprie absque aliis constringere. Et ex musculis quidem pedis sunt quinque⁷⁷⁵⁰ supra⁷⁷⁵¹ pedem positi qui ad⁷⁷⁵² silvestre⁷⁷⁵³ declinare solent et quinque sub eis positi⁷⁷⁵⁴ quorum unusquisque digitum⁷⁷⁵⁵ ad illud⁷⁷⁵⁶ quod⁷⁷⁵⁷ ipsum sequitur⁷⁷⁵⁸ [A 13vb] trahit⁷⁷⁵⁹ – in alio: continuat⁷⁷⁶⁰ – vel ducit⁷⁷⁶¹ – a parte domestica et ipsum cum motu ad partem elevat⁷⁷⁶² – in alio: inclinat⁷⁷⁶³ – domesticam. Et [V 16rb] isti⁷⁷⁶⁴ quinque sunt cum duobus⁷⁷⁶⁵ qui pollicis et minimo sunt proprii secundum similitudinem septem qui sunt in planta pedis et similiter⁷⁷⁶⁶ decem primi⁷⁷⁶⁷. Omnes igitur⁷⁷⁶⁸ corporis⁷⁷⁶⁹ musculi sunt quingenti et viginti novem⁷⁷⁷⁰.

[I.I.5.c.] <Summa tertia>

[I.I.5.c.1.] Capitulum⁷⁷⁷¹ primum, summae tertiae⁷⁷⁷², doctrinae quintae⁷⁷⁷³, et⁷⁷⁷⁴ est sermo universalis de nervis⁷⁷⁷⁵⁷⁷⁷⁶

Iuvamentorum nervorum⁷⁷⁷⁷ alia sunt quae sunt secundum essentiam⁷⁷⁷⁸. Alia sunt quae sunt⁷⁷⁷⁹ per accidens. Quod vero est secundum [B 28rb] essentiam⁷⁷⁸⁰ est quod cerebrum eis mediantibus omnibus⁷⁷⁸¹ aliis membris iuvamentum praestat, dando eis sensum et motum. Sed quod est per accidens est⁷⁷⁸² ad hoc ut caro corroboretur⁷⁷⁸³ [L 15vb] et corpus fortius fiat. Et ex eis etiam est⁷⁷⁸⁴ [Z 20ra] percipere illud quod ex nocumentis membris accidit sensu carentibus sicut hepar, et⁷⁷⁸⁵ splen⁷⁷⁸⁶ et pulmo. Licet⁷⁷⁸⁷ enim membra ista sensum non habeant, super ea tamen cinctorium⁷⁷⁸⁸ positum est nervosum⁷⁷⁸⁹ et panniculo tecta⁷⁷⁹⁰ fuerunt nervoso quae cum apostemata⁷⁷⁹¹ fuerint⁷⁷⁹² aut ventositate tensa, perveniet⁷⁷⁹³ apostemosi⁷⁷⁹⁴ gravedo⁷⁷⁹⁵ aut ventositatis⁷⁷⁹⁶ partitio ad cinctorium⁷⁷⁹⁷⁷⁷⁹⁸ et ipsius radicem⁷⁷⁹⁹, et accidet ei –id est membro⁷⁸⁰⁰– ex gravedine [M 13rb] adtractio⁷⁸⁰¹ et ventositate extensio et sentiet⁷⁸⁰² ipsam⁷⁸⁰³. Et nervorum quidem principium secundum modum scitum⁷⁸⁰⁴ est cerebrum et illud ad quod ipsorum⁷⁸⁰⁵ perveniunt⁷⁸⁰⁶ extrema est superficies cutis. Cum [Y 14rb] cute enim villi miscentur minuti et in ipsa nervi partiuntur⁷⁸⁰⁷ qui ei a membris quae ipsi vicinantur⁷⁸⁰⁸ adveniunt⁷⁸⁰⁹. Quod vero cerebrum⁷⁸¹⁰ nervorum principium⁷⁸¹¹ existit duobus est⁷⁸¹² modis, quoniam quorumdam eorum⁷⁸¹³ est⁷⁸¹⁴ principium⁷⁸¹⁵ secundum sui essentiam⁷⁸¹⁶ et aliorum est principium⁷⁸¹⁷ mediante nucha quae est⁷⁸¹⁸ –currit⁷⁸¹⁹– ex eo. Et ex nervis quidem qui a cerebro egrediuntur non iuvantur membra in sentiendo et movendo nisi capitis et faciei membra et viscerum⁷⁸²⁰ interiorum. Alia vero membra haec iuvamenta non habent nisi a nervis nuchae.

Et Galienus quidem⁷⁸²¹ iam ostendit nobis⁷⁸²² sollicitudinem magnam quae⁷⁸²³ nervis a cerebro ad viscera⁷⁸²⁴ descendentibus⁷⁸²⁵ est⁷⁸²⁶ propria. Creator enim⁷⁸²⁷ de eorum munitione sollicitus aliter ipsos munivit⁷⁸²⁸ quam alios nervos. Et illud⁷⁸²⁹ est quoniam propterea quod⁷⁸³⁰ a principio⁷⁸³¹ elongati fuerunt⁷⁸³² oportuit ut sustentarentur superflua adfirmatione a musculis fortibus qui eos tegant⁷⁸³³ ut panniculi⁷⁸³⁴ et a corpore cuius⁷⁸³⁵ essentia inter nervum et cartilaginem est media simili ei quod corpori nervi accidit cum⁷⁸³⁶ torquetur⁷⁸³⁷. Et istud quidem est ex tribus locis quorum unus est apud epiglotim⁷⁸³⁸, et secundus⁷⁸³⁹ cum⁷⁸⁴⁰ ad⁷⁸⁴¹ costarum radices⁷⁸⁴² veniunt et tertius⁷⁸⁴³ cum pectoris locum transeunt⁷⁸⁴⁴.

Factum est⁷⁸⁴⁵ autem⁷⁸⁴⁶ ut alii nervi⁷⁸⁴⁷ a cerebro progredientes⁷⁸⁴⁸ in quibus existit uti[B 28va]litas in sentiendo iuvamentum⁷⁸⁴⁹ praestare penetrarent⁷⁸⁵⁰ a sui principio secundum rectitudinem ad membrum ad⁷⁸⁵¹ quod diriguntur⁷⁸⁵², quoniam rectitudo ad id ad⁷⁸⁵³ quod dirigitur⁷⁸⁵⁴ propinquiori⁷⁸⁵⁵ defert⁷⁸⁵⁶ via⁷⁸⁵⁷ et⁷⁸⁵⁸ illic ex hoc est impressio quae manat⁷⁸⁵⁹ ex⁷⁸⁶⁰ principio fortior et propterea quod in nervis sensibilibus non quaeritur de duritie⁷⁸⁶¹ quae facit⁷⁸⁶² necessitatem elongandi a substantia⁷⁸⁶³ cerebri cum circuitione, propterea ut a sui similitudine in lenitate ordinatim elongentur⁷⁸⁶⁴ quantum in⁷⁸⁶⁵ membris quaeritur motus, immo quanto plus⁷⁸⁶⁶ fuerunt⁷⁸⁶⁷ leniores⁷⁸⁶⁸ plus⁷⁸⁶⁹ fuerunt⁷⁸⁷⁰ virtutem sentiendi dantes. Sed factum est ut motivi⁷⁸⁷¹ ad illud ad quod diriguntur⁷⁸⁷² eant post circuitiones in quibus ipsi incedunt, propterea ut a principio elongentur⁷⁸⁷³ et in duritie ordinentur. In unoquoque⁷⁸⁷⁴ etiam duorum modorum ad id⁷⁸⁷⁵ quod⁷⁸⁷⁶ ex⁷⁸⁷⁷ duritie et⁷⁸⁷⁸ mollitie in ipso est necessarium adiuverunt⁷⁸⁷⁹ ortuum ipsorum substantiae. Plurimi namque eorum qui [V 16va] sensum⁷⁸⁸⁰ tribuunt ab antecessione⁷⁸⁸¹ oriuntur cerebri. Et partis quidem quae⁷⁸⁸² est cerebri antecessio est essentia mollior. Et plurimi illorum qui motum praebent a postremo oriuntur cerebri. Et partis⁷⁸⁸³ quae est cerebri⁷⁸⁸⁴ postremum essentia est magis spissa.

[I.5.c.2.] Capitulum secundum⁷⁸⁸⁵ de anatomia⁷⁸⁸⁶ nervorum a cerebro⁷⁸⁸⁷ egredientium⁷⁸⁸⁸ et eorum viis⁷⁸⁸⁹

A cerebro⁷⁸⁹⁰ septem nervorum paria oriuntur⁷⁸⁹¹. Primi paris principium est ex fundo duorum ventriculorum cerebri antecedentium apud duorum additamentorum vicinitatem mamillarum⁷⁸⁹² extremitatibus similium, quibus [Z 20rb] fit odoratus. Et ipsum quidem⁷⁸⁹³ est parvum ventrem habens. Et ille qui a sinistra oritur⁷⁸⁹⁴ dexteratur⁷⁸⁹⁵ et ille⁷⁸⁹⁶ qui oritur a dextera sinistratur. Deinde sibi super sectionem cruceam obviant. Postea ille qui a dextera nascitur ad pupillam dexteram penetrat et qui nascitur a sinistra ad sinistram pupillam quorum adeo dilatantur orificia donec humorem qui vocatur vitreus comprehendant. Quidam vero qui non est Galienus dixit quod⁷⁸⁹⁷ ad sectionem cruceam⁷⁸⁹⁸ sine reflexione penetrant.

Et dixerunt quod in hac sectione⁷⁸⁹⁹ tria existunt iuvamenta. Unum est propterea ne spiritus qui ad unam currit pupillarum⁷⁹⁰⁰ ad alteram ire⁷⁹⁰¹ prohibeatur cum acciderit nocumentum et propter hoc unaquaeque duarum pupillarum cum alter clauditur oculus in videndo⁷⁹⁰² fit fortior et⁷⁹⁰³ clarior quam ipsamet⁷⁹⁰⁴ esset si altera non⁷⁹⁰⁵ intuente intueretur⁷⁹⁰⁶. Et propter⁷⁹⁰⁷ hoc [L 16ra] foraminis [B 28vb] vvei dilatatio⁷⁹⁰⁸ augmentatur⁷⁹⁰⁹ cum alter clauditur⁷⁹¹⁰ oculus. Et hoc quidem est propterea⁷⁹¹¹ quod spiritus vehementer vadit ad ipsum. Secundum vero est propterea⁷⁹¹² ut duo oculi unum⁷⁹¹³ habeant deferens quod nisi⁷⁹¹⁴ simulachrum⁷⁹¹⁵ eis ad[A 14ra]ferat⁷⁹¹⁶, et ibi uniatur, et sit⁷⁹¹⁷ duobus videre oculis unum videre, propterea quod simulachrum in termino unitur communi⁷⁹¹⁸. Ideoque⁷⁹¹⁹ luscis accidit ut ex re⁷⁹²⁰ una videant duas⁷⁹²¹ cum una pupilla superius elevatur aut inferius deprimitur et destruitur rectitudo penetrationis foraminis ad sectionem [M 13va] et ante communem terminum⁷⁹²² accidit terminus⁷⁹²³ torturae nervi. Et tertium est ut⁷⁹²⁴ unusquisque duorum nervorum⁷⁹²⁵ ab alio sustentetur, et illi innitatur, et fiant acsi ad pupillam ex propinquo venient.

Secundum [P 18rb] autem parium⁷⁹²⁶ nervorum a cerebro prodeuntium⁷⁹²⁷ nascitur post ortum primi paris, et ab eo ad silvestrem⁷⁹²⁸ declinat et a foramine quod⁷⁹²⁹ est in orbita quae totum comprehendit oculum egreditur et⁷⁹³⁰ in musculis partitur oculi⁷⁹³¹. Et hoc quidem par valde est grossum, ideo ut eius grossities suae⁷⁹³² parificetur mollitiei quam habere debuit, propterea quod est circa⁷⁹³³ principium et confortetur in faciendo motum, et praecipue cum adiutorem non habeat.

Cum tertium par sit conversum⁷⁹³⁴ ad movendum magnum membrum⁷⁹³⁵ quod est mandibula inferior, quare non ei remanet⁷⁹³⁶ [Y 14va] superfluitas, immo⁷⁹³⁷ adiutore⁷⁹³⁸ alio a⁷⁹³⁹ se indiget, sicut modo referemus.

Tertii vero paris origo est a termino⁷⁹⁴⁰ communi inter antecessorem⁷⁹⁴¹ cerebri et ipsius postremum basis –scilicet ab infimo⁷⁹⁴²–⁷⁹⁴³ cerebri, quod⁷⁹⁴⁴ primo cum quarto pari paulisper miscetur⁷⁹⁴⁵. Deinde ab eo separatur et⁷⁹⁴⁶ in quattuor ramis ramificatur. Unus ramus⁷⁹⁴⁷ ab ingressu egreditur⁷⁹⁴⁸ venae subetiae⁷⁹⁴⁹, quam postea nominabimus, et descendendo super cervicem vadit donec diaphragma pertranseat et in visceribus quae sunt sub diaphragmate⁷⁹⁵⁰ partitur. Et secundae⁷⁹⁵¹ quidem partis⁷⁹⁵² egressio est a foramine quod in⁷⁹⁵³ osse existit temporis⁷⁹⁵⁴, quae⁷⁹⁵⁵ cum egreditur⁷⁹⁵⁶ –in⁷⁹⁵⁷ alio: separatur⁷⁹⁵⁸– cum nervo continuatur qui a quinto dividitur pari, cuius mo[V 16vb]do⁷⁹⁵⁹ nominabimus dispositionem. Et ramus tertius in⁷⁹⁶⁰ foramen ascendit a quo secundum egreditur par⁷⁹⁶¹, quoniam⁷⁹⁶² ipsius directio est ad membra in anterioribus faciei posita. Et neque⁷⁹⁶³ fuit conveniens ut in penetratione⁷⁹⁶⁴ primi paris ventrem habentis penetraret quia nobiliori⁷⁹⁶⁵ nervorum coangustationem faceret et ipsum comprimeret et –in⁷⁹⁶⁶ alio⁷⁹⁶⁷: et venter⁷⁹⁶⁸ clauderetur⁷⁹⁶⁹– via [B 29ra] cooperiretur⁷⁹⁷⁰ –tegeretur⁷⁹⁷¹–.

Et haec⁷⁹⁷² quidem pars cum separatur in tres distribuitur sectiones quarum⁷⁹⁷³ una ad partem⁷⁹⁷⁴ lacrimalis declinat et vadit⁷⁹⁷⁵ ad musculos temporum, et masticantium, et supercilii, et frontis et palpebrae. Et pars secunda per foramen [Z 20va] vadit⁷⁹⁷⁶⁷⁹⁷⁷ apud oculos creatum et inde ad nasi tendit interiorem superficiem⁷⁹⁷⁸ et in tunica spargitur⁷⁹⁷⁹ quae in⁷⁹⁸⁰ interioribus nasi est expansa. Pars quoque tertia est pars non parva in concavitate descendens *barbachi*⁷⁹⁸¹ quae in osse maxillae⁷⁹⁸²

est facta⁷⁹⁸³ et duobus ramificatur ramis. Unus vadit ad⁷⁹⁸⁴ interiora concavitatis oris et in dentibus spargitur, sed illud quod inde pertinet dentibus est manifestum⁷⁹⁸⁵. Quod vero inde aliis pertinet⁷⁹⁸⁶ est visui sicut occultum. Et in⁷⁹⁸⁷ gingiva etiam spargitur superiori⁷⁹⁸⁸. Alter autem ramus in membrorum spargitur superficiebus quae sunt ibi sicut cutis maxillae, et⁷⁹⁸⁹ extremitatis⁷⁹⁹⁰ nasi et labii superioris. Hae quidem⁷⁹⁹¹ sunt sectiones partis tertiae⁷⁹⁹² paris⁷⁹⁹³ tertii. Quartus vero⁷⁹⁹⁴ ramus tertii paris vadit penetrans a foramine suo quod in mandibula exsistit superiore⁷⁹⁹⁵ et vadit ad linguam et in eius manifesta⁷⁹⁹⁶ dividitur tunica et tribuit ei sensum ipsi⁷⁹⁹⁷ proprium qui⁷⁹⁹⁸ est gustus⁷⁹⁹⁹. Et illud quod remanet in dentium thecis⁸⁰⁰⁰ –id est carne gingivarum⁸⁰⁰¹– inferiorum⁸⁰⁰² et in⁸⁰⁰³ ipsorum gingivis dividitur, et in labio inferiori⁸⁰⁰⁴, sed pars quae ad linguam pervenit subtilior est⁸⁰⁰⁵ quam⁸⁰⁰⁶ nervus⁸⁰⁰⁷ oculi, quoniam istius⁸⁰⁰⁸ duritiem⁸⁰⁰⁹ et illius mollitiem⁸⁰¹⁰ temperant⁸⁰¹¹ grossities illius et subtilitas⁸⁰¹² istius⁸⁰¹³.

Quarti vero paris origo est⁸⁰¹⁴ post tertium, sed ad⁸⁰¹⁵ cerebri basim⁸⁰¹⁶ est magis declinans et cum tertio quemadmodum diximus miscetur. Deinde ab eo separatur et ad palatum vadit⁸⁰¹⁷ et dat ei sensum, quod quidem est parvum, sed est plus durum quam tertium⁸⁰¹⁸, quia⁸⁰¹⁹ palatum⁸⁰²⁰ et palati panniculus durior est linguae panniculo. Sed unumquodque⁸⁰²¹ paris quinti impar cum duobus nascitur⁸⁰²² medi[L 16rb]is secundum⁸⁰²³ dupli⁸⁰²⁴ formam, immo multi –apud multos illorum⁸⁰²⁵ adfirmatur⁸⁰²⁶– illorum –id est⁸⁰²⁸ anatomicorum⁸⁰²⁹– tenent⁸⁰³⁰ quod unumquodque ipsius⁸⁰³¹ impar est⁸⁰³² par, cuius quidem origo a duobus est cerebri lateribus. Et⁸⁰³³ pars prima cuiusque paris ipsius ad panniculum⁸⁰³⁴ vadit qui in⁸⁰³⁵ interioribus instrumenti auditus est dilatatus et in eo dividitur totus. Et huius quidem⁸⁰³⁶ divisionis origo procul dubio est⁸⁰³⁷ a parte cerebri posteriori⁸⁰³⁸ et per ipsam est audiendi [B 29rb] sensus, sed⁸⁰⁴⁰ secunda divisio est⁸⁰⁴¹ maior –in alio: minor⁸⁰⁴²– prima⁸⁰⁴³. Ipsa namque egreditur a foramine quod⁸⁰⁴⁴ in osse perforatum est petroso. Et ipse –scilicet qui est⁸⁰⁴⁵ secunda divisio⁸⁰⁴⁶– quidem est qui vocatur monocus et caecus, propterea quod⁸⁰⁴⁷ multum torquetur et eius viae⁸⁰⁴⁸ in obliuationibus⁸⁰⁴⁹ –torturis⁸⁰⁵⁰–⁸⁰⁵¹ [M 13vb] incedunt, ideo quod⁸⁰⁵² voluntas adfuit⁸⁰⁵³ prolongandi spatium et ut eius finis a principio removeretur⁸⁰⁵⁴, propterea ut⁸⁰⁵⁵ nervus antequam inde⁸⁰⁵⁶ egrederetur⁸⁰⁵⁷ a principio esset longinquus, ideo ut durities inde ei⁸⁰⁵⁹ adquireretur. Cumque egreditur cum nervis⁸⁰⁶⁰ tertii paris miscetur, quorum plurimi⁸⁰⁶¹ ad maxillam et ad latum vadunt musculum⁸⁰⁶². Et quod remanet ad musculos protenditur temporum.

Gustus autem in quarto creatus fuit⁸⁰⁶³ nervo et auditus in quinto quoniam instrumento auditus fuit necessarium ut⁸⁰⁶⁴ esset dis[A 14rb]coopertum⁸⁰⁶⁵ ne aeris via ad ipsum clausa foret⁸⁰⁶⁶. Et instrumento gustus fuit necessarium ut esset⁸⁰⁶⁷ munitum⁸⁰⁶⁸ –vel cameris circumdatum⁸⁰⁶⁹–, propterea oportuit ut nervi auditus essent duriores et ideo origo eorum⁸⁰⁷⁰ cerebri postremo fuit propinquior⁸⁰⁷¹. Et neque⁸⁰⁷² oculi musculus⁸⁰⁷³ unus suffecit⁸⁰⁷⁴ nervus et musculorum temporum nervi multiplicati fuerunt⁸⁰⁷⁵, [V 17ra] nisi quia foramini oculi⁸⁰⁷⁷ multa necessaria fuit amplitudo, propterea quod nervus⁸⁰⁷⁸ virtutem adferens visus⁸⁰⁷⁹ multa indiguit⁸⁰⁸⁰ grossitudine⁸⁰⁸¹, ideo quia ei necessarium fuit ventrem habere. Non⁸⁰⁸² ergo os quod ad comprehendendum oculum est perforatum –vel concavatum⁸⁰⁸³– multa tolerare potuit foramina. Temporum vero nervis⁸⁰⁸⁵ multa fuit du[Z 20vb]rities necessaria⁸⁰⁸⁶, sed grossitudine multa non indeguere, immo grossitudo esset⁸⁰⁸⁷ faciens motus difficultatem⁸⁰⁸⁸, et etiam egressio quam in osse petroso duro⁸⁰⁸⁹ habent⁸⁰⁹⁰ foramina potest⁸⁰⁹¹ tolerare multa.

Par vero [Y 14vb] sextum a postremo oritur cerebri cum quinto continuum et cum⁸⁰⁹² eo panniculis et ligamentis ligatum, acsi essent⁸⁰⁹³ unus nervus. Deinde separatur ab eo et egreditur a foramine quod est in extremitate *derz*⁸⁰⁹⁴ quae laudae similatur. Et ipsum quidem⁸⁰⁹⁵ antequam egressum esset iam in tres divisum fuit partes⁸⁰⁹⁶ quae omnes simul⁸⁰⁹⁷ ab hoc⁸⁰⁹⁸ egrediuntur foramine. Una earum⁸⁰⁹⁹ ad gulae musculos suo⁸¹⁰⁰ protenditur itinere⁸¹⁰¹ et ad linguae radicem, propterea ut par septimum in ipsorum adiuvet⁸¹⁰² motu⁸¹⁰³. Et pars secunda ad musculos descendit spatulae et eius quod est⁸¹⁰⁴ circa eam⁸¹⁰⁵ et ipsius plurimum [B 29va] in⁸¹⁰⁶ musculo spargitur lato⁸¹⁰⁷ qui est super spatulam. Et haec quidem pars est magnae quantitatis et suspensa penetrat donec perveniat ad quod dirigitur. Pars vero tertia quae et⁸¹⁰⁸ maior est ex tribus partibus ad viscera descendit

in ascensione venae subeti⁸¹⁰⁹ et est illi adnexa et cum ea⁸¹¹⁰ ligata, ex qua⁸¹¹¹ cum⁸¹¹² in rectitudine⁸¹¹³ est epiglottis⁸¹¹⁴ separantur rami qui⁸¹¹⁵ ad musculos veniunt⁸¹¹⁶ epiglottales quorum capita sunt ad superiora qui epiglotim⁸¹¹⁷ et ipsius elevant cartilagines⁸¹¹⁸. Cumque epiglotim⁸¹¹⁹ pertranseunt ex eis⁸¹²⁰ ascendunt rami qui ad musculos vadunt capita ad inferiora habentes et ipsi sunt qui ad⁸¹²¹ cymbalarem⁸¹²² claudendam et aperiendam⁸¹²³⁸¹²⁴ sunt necessarii cum ad inferiora trahere est necessarium, et propter hoc vocantur nervi retroredeuntes⁸¹²⁵. Hic autem nervus retrorediens non egressus fuit a cerebro et non a nucha, nisi propterea quod [P 18va] si a⁸¹²⁶ nucha ascenderent⁸¹²⁷ ab ipsorum principio⁸¹²⁸ subirent transversi et non recti, et adtractio ad inferiora cum eis non proveniret⁸¹²⁹ secundum actionem decentem⁸¹³⁰. Et ipsi quidem non de sexto pari creati fuerunt, nisi propterea quod illud quod ex nervis⁸¹³¹ est molle, aut molli vicinum⁸¹³², scilicet⁸¹³³ illud⁸¹³⁴ quod fuit ex eis, antequam sextum iam in musculis faciei et capitis, et in eo quod est⁸¹³⁵ in eis fuit divisum et septimum etiam⁸¹³⁶ non secundum rectitudinem descenderet, quemadmodum sextum descendit, immo procul dubio transversitas eos⁸¹³⁷ comitaretur⁸¹³⁸.

Et propterea quod illud quod ascendit et redit⁸¹³⁹ quandoque indiget⁸¹⁴⁰ re firma cui innitatur⁸¹⁴¹ ad similitudinem girgilli, ut super ipsam revolvatur ascendens⁸¹⁴² et ex ea adiuvetur [L 16va] ut sit⁸¹⁴³ situs ipsius⁸¹⁴⁴ rectus, et durus, et fortis, et levis⁸¹⁴⁵ et iuxtapositus non fuit ibi ad hoc idoneum sicut arteria maior. Et illud quod ex istis ramis a sinistra⁸¹⁴⁶ ascendit hanc invenit arteriam ipsa recta et grossa⁸¹⁴⁷, ergo super eam reflectitur non multa indigens firmitudine. A dextera vero ascendenti⁸¹⁴⁸, haec⁸¹⁴⁹ non vicinatur arteria ad modum primi, sed vicinatur ei⁸¹⁵⁰ postquam iam ei⁸¹⁵¹ accidit⁸¹⁵² parvitas⁸¹⁵³ propter ramorum divisionem qui iam ex eo⁸¹⁵⁴ egressi⁸¹⁵⁵ fuerunt, cui etiam⁸¹⁵⁶ iam defuit rectitudo in situ, quia⁸¹⁵⁷ transversatus fuit ad ascellam declinando. [M 14ra] Fuit igitur⁸¹⁵⁸ necessarium⁸¹⁵⁹ [B 29vb] ut ipsi⁸¹⁶⁰ re aliqua adfirmarentur⁸¹⁶¹ cui inniterentur⁸¹⁶² cum ligamentis⁸¹⁶³ quibus rami stringerentur, ideo ut⁸¹⁶⁴ per ipsos illud quod defuit ex grossitie et rectitudine in situ corrigeretur⁸¹⁶⁵. Et sa[V 17rb]pientia⁸¹⁶⁶ quidem⁸¹⁶⁷ in hos⁸¹⁶⁸ redeuntes⁸¹⁶⁹ ramos elongando⁸¹⁷⁰ est ut tali⁸¹⁷¹ qualis est⁸¹⁷² haec suspensio proximi fiant et propter elongationem a principio fortitudinem habeant et⁸¹⁷³ duritiem⁸¹⁷⁴. Ex nervis autem redeuntibus fortior est⁸¹⁷⁵ ille qui in duabus musculorum epiglottis⁸¹⁷⁶ tunicis spargitur [Z 21ra] cum aliis nervorum adjuvantium⁸¹⁷⁷ ramis. Postea illud quod ex hoc remanet nervo descendit, a⁸¹⁷⁸ quo rami separantur qui in panniculis sparguntur⁸¹⁷⁹ diaphragmatis⁸¹⁸⁰ et pectoris, et in⁸¹⁸¹ musculis ipsius, et in corde, et in⁸¹⁸² pulmone, et in venis et in⁸¹⁸³ arteriis quae ibi sunt. Illud vero quod remanet penetrat in diaphragma et adsociatur ei quod⁸¹⁸⁴ ex parte tertia descendit et in panniculis spargitur viscerum⁸¹⁸⁵ et pervenit ad os latum.

Septimi autem paris⁸¹⁸⁶ origo est a termino⁸¹⁸⁷ communi qui est inter cerebrum et nucham, cuius plurimum incedit se in musculis spargendo linguam moventibus et in musculis inter peltalem⁸¹⁸⁸ et os laudae communibus, et est cum ipsius residuum⁸¹⁸⁹ in aliis spargitur musculis qui huic musculo sunt vicini, non tamen semper est⁸¹⁹⁰ istud, et propterea quod alii nervi ad alias reducti⁸¹⁹¹ fuerunt necessitates [A 14va] et neque⁸¹⁹² fuit bonum ut foramina in anterioribus, neque⁸¹⁹³ in⁸¹⁹⁴ inferioribus multiplicarentur, fuit melius ut ad⁸¹⁹⁵ linguae motum⁸¹⁹⁶ nervus⁸¹⁹⁷ ab hoc loco veniret, quia⁸¹⁹⁸ ipsius sensus iam ei ab alio adventit⁸¹⁹⁹ loco.

[I.I.5.c.3.] Capitulum tertium⁸²⁰⁰ de anatomia nervorum nuchae et⁸²⁰¹ colli⁸²⁰² et viis eorum⁸²⁰³⁸²⁰⁴⁸²⁰⁵

Nervi ex⁸²⁰⁶ nucha nascentes⁸²⁰⁷ qui per colli vadunt spondyles octo sunt paria. Unius⁸²⁰⁸ paris egressio a duobus est⁸²⁰⁹ spondylis primae foraminibus quod⁸²¹⁰ in capitis musculis solis⁸²¹¹ spargitur et est par parvum⁸²¹² et minutum⁸²¹³, quoniam melius fuit ut locus a quo egreditur, sit angustus, quemadmodum in capitulo de ossibus [Y 15ra] diximus.

Et secundi quidem⁸²¹⁴ paris egressio est inter spondylem primam et secundam, scilicet foramen in capitulo de ossibus nominatum. Cuius plurimum capiti tangendi –tactus⁸²¹⁵– sensum defert.

Transverse enim⁸²¹⁶ ad id quod in spondylibus est supremum ascendit et⁸²¹⁷ ad⁸²¹⁸ anteriora⁸²¹⁹ [B 30ra] reflectitur⁸²²⁰ et⁸²²¹ super tunicam aurium extrinsecam spargitur. Et⁸²²² quod par primum minus facit propter sui⁸²²³ parvitatem et abbreviationem ob quam expandi⁸²²⁴ expedite⁸²²⁵ non poterat⁸²²⁶ et dilatari in locis qui sequuntur ipsum complete⁸²²⁷ emendat. Quod autem⁸²²⁸ ex hoc remanet pari ad musculos qui sunt in posterioribus colli et⁸²²⁹ ad musculum latum venit et eis⁸²³⁰ dat motum.

Et paris⁸²³¹ tertii origo et ipsius⁸²³² egressio est a foramine quod est inter secundam et tertiam. Et unusquisque eorum in duos partitur ramos. Ab uno ramo sparguntur rami in fundo musculorum qui sunt ibi, et proprie caput cum collo moventium. Deinde ad⁸²³³ spondylium ascendunt spinas et, cum in earum rectitudine⁸²³⁴ veniunt, ad radices –vel⁸²³⁵ cum radicibus⁸²³⁶– tenentur earum⁸²³⁷ et post ad ipsarum elevantur capita et cum ligamentis miscentur pannicularibus quae ab illis nascuntur simeniis. Postea ad partem aurium⁸²³⁸ reflectendo⁸²³⁹ penetrant⁸²⁴⁰ et in non⁸²⁴¹⁸²⁴² homine ad aures perveniunt et aurium⁸²⁴³ musculos movent. Et ramus secundus ad anteriora⁸²⁴⁴ vadit donec ad musculum pervenit latum. Et cum hoc quidem⁸²⁴⁵ primum cum nascitur –in⁸²⁴⁶ alio: ascendit⁸²⁴⁷–, miscentur⁸²⁴⁸ venae et musculi qui ipsum cooperiunt, propterea ut in⁸²⁴⁹ se ipso sit fortior. Et est etiam⁸²⁵⁰⁸²⁵¹ quando cum musculis miscetur temporum⁸²⁵² et cum musculis aurium in bestiis⁸²⁵³, plurimum tamen sparsionis⁸²⁵⁴ ipsius⁸²⁵⁵ non est nisi in musculis maxillarum.

Quarti⁸²⁵⁶ vero paris egressio est a foramine quod inter tertiam⁸²⁵⁷ existit et quartam et⁸²⁵⁸ partitur, sicut ille qui est ante ipsum parte –vel⁸²⁵⁹⁸²⁶⁰ ad partem⁸²⁶¹– antecedente⁸²⁶² et parte posteriori consequente⁸²⁶³. Sed pars eius quae antea [V 17va] dicitur est parva et ideo [L 16vb] cum quinto miscetur. Et quidam iam dixerunt quod ab ea⁸²⁶⁴ penetrant rami sicut araneae tela extensi super venam⁸²⁶⁵ *subeti*⁸²⁶⁶ donec ad diaphragma perveniunt separans⁸²⁶⁷ super duo⁸²⁶⁸ latera diaphragmatis pectus⁸²⁶⁹ [Z 21rb] in duo⁸²⁷⁰ media partientis⁸²⁷¹ incedentes. Sed eius pars maior⁸²⁷²⁸²⁷³ ad posteriora reflectitur et in fundo musculorum profundatur donec⁸²⁷⁴ ad⁸²⁷⁵ simenia vadit⁸²⁷⁶ et musculus⁸²⁷⁷ mandat ramos qui⁸²⁷⁸ [M 14rb] inter caput et collum sunt communes⁸²⁷⁹. Deinde itinere suo ad anteriora⁸²⁸⁰ reflectendo vadit et cum⁸²⁸¹ musculis maxillae et aurium in animalibus continuatur. Et dixerunt quod ab eo⁸²⁸² ad⁸²⁸³ dorsum descendit ra[B 30rb]mus⁸²⁸⁴.

Quinti autem paris egressio est a foramine quod est inter quartam et quintam quod etiam in⁸²⁸⁵ duos partitur ramos⁸²⁸⁶. Unus ramus, scilicet⁸²⁸⁷ ille⁸²⁸⁸ qui est antecedens et ipse est⁸²⁸⁹⁸²⁹⁰ minor, ad musculos pervenit maxillarum et ad musculos qui caput anterius curvant et ad alios musculos qui⁸²⁹¹ capiti et collo sunt communes. Et ramus secundus in duos dividitur ramos. Unus ramus inter primum et inter ramum⁸²⁹²⁸²⁹³ secundum est medius⁸²⁹⁴ et pervenit ad spatulae supremum⁸²⁹⁵ et miscetur⁸²⁹⁶ cum eo⁸²⁹⁷ quidam⁸²⁹⁸ sexti et⁸²⁹⁹ septimi. Et ramus secundus cum ramis quinti, et⁸³⁰⁰ sexti et septimi miscetur⁸³⁰¹ et ad medium penetrat diaphragmatis.

Par vero sextum, et⁸³⁰² septimum et octavum ab aliis secundum ordinem egrediuntur foraminibus. Sed octavi egressio est a foramine communi⁸³⁰³ inter finem spondylium colli et inter primam spondylem dorsi. Et eorum rami vehementi commiscentur mixtura. Sed plurimum sexti ad spatulae pervenit⁸³⁰⁴ superficiem et pars eius maior⁸³⁰⁵ parte⁸³⁰⁶ quae est⁸³⁰⁷ ex quarto et minor parte quae est⁸³⁰⁸ ex quinto⁸³⁰⁹ pervenit ad diaphragma. Et plurimum septimi pervenit ad adiutorium licet sint quidam ex ipsius ramis qui ad musculos capitis, et ad⁸³¹⁰ colli⁸³¹¹ et ad⁸³¹² dorsi cum ramis quinti associati vadunt et ad diaphragma⁸³¹³ perveniunt. Sed octavi post commixtionem et societatem omnes ad brachium et⁸³¹⁴ *aseid* perveniunt. Et neque est aliquis eorum qui ad diaphragma perveniat⁸³¹⁵. Sed tamen ille qui ex quinto –in⁸³¹⁶ alio: sexto⁸³¹⁷– ad partem manus tendit⁸³¹⁸ non transit⁸³¹⁹ spatulam⁸³²⁰ [P 18vb] et ex septimo non transit⁸³²¹ adiutorium. Sed ille⁸³²² qui⁸³²³ a⁸³²⁴ spatula pervenit ad brachium est ex octavo –alio: sexto⁸³²⁵– mixto cum primo ramo qui nascitur⁸³²⁶ ex spondylibus et ad dorsum vadit –in alio: dorsi et non est plus in libro, scilicet istud non est in eo et ad⁸³²⁷ dorsum vadit⁸³²⁸–.

Nervi autem⁸³²⁹ isti in diaphragmate partiti non⁸³³⁰ fuerunt nisi nervi⁸³³¹ nuchae, propterea ut ad ipsum veniens ab alto foret descendens loco, ideo ut eius partitio in ipso⁸³³² esset melior et praecipue quia prima eorum directio fuit principium panniculi [A 14vb] pectus per medium

partientis⁸³³³. Et⁸³³⁴ impossibile quidem⁸³³⁵ erat ut nervi ad ipsum a⁸³³⁶ nucha directe venirent⁸³³⁷ absque fractura –vel⁸³³⁸ inclinatione⁸³³⁹ – cum angulo. Et si omnes nervi qui ad diaphragma descendunt a cerebro protenderentur⁸³⁴⁰ ipsorum prolongarentur incessus, et neque horum nervorum [B 30va] continuitas⁸³⁴¹ cum medio diaphragmatis posita⁸³⁴² fuit, nisi propterea quod non fuit conveniens ut in ipso secundum iustitiam et aequalitatem⁸³⁴³ spargerentur⁸³⁴⁴, si cum⁸³⁴⁵ extremitate et non cum medio contin[*Y 15rb*]uarentur aut si cum⁸³⁴⁶ tota continuarentur circuitione et esset hoc⁸³⁴⁷ contrarium viae quae est necessaria, quoniam muscoli non faciunt aliquid moveri nisi⁸³⁴⁸ extremitatibus suis. Praeterea⁸³⁴⁹ illud⁸³⁵⁰ quod ex diaphragmate movetur est⁸³⁵¹ illud quod est circuiens⁸³⁵². Oportuit ergo ut in ipso finirentur⁸³⁵³ nervi et non ut⁸³⁵⁴ in ipso inciperent. Et quoniam necessarium⁸³⁵⁵ fuit eos ad medium venire⁸³⁵⁶⁸³⁵⁷, opor[*V 17vb*]tuit⁸³⁵⁸ necessario ut penderent⁸³⁵⁹⁸³⁶⁰. Oportuit ergo ut ipsi defenderentur⁸³⁶¹ et panniculis cum munitione⁸³⁶² tegerentur⁸³⁶³. [Z 21va] Tecti ergo⁸³⁶⁴ panniculis fuerunt cum munitione⁸³⁶⁵ defendente⁸³⁶⁶ quae eis associatur panniculi qui⁸³⁶⁷ pectus per medium partitur super quem⁸³⁶⁸ innixi⁸³⁶⁹ perrexerunt⁸³⁷⁰. Et quia huius membri operatio fuit nobilis, facta fuerunt nervis eius⁸³⁷¹ principia multa ne eius operatio⁸³⁷² propter⁸³⁷³ aliquod destrueretur⁸³⁷⁴ nocumentum quod uni⁸³⁷⁵ accideret principio⁸³⁷⁶ –in alio: unum consequeretur principium⁸³⁷⁷⁸³⁷⁸–.

[I.1.5.c.4.] Capitulum quartum de anatomia nervorum nuchae⁸³⁷⁹ spondylium⁸³⁸⁰ pectoris

Primi ex paribus⁸³⁸¹ ipsorum egressio est inter primam⁸³⁸² et secundam spondylium pectoris, quod⁸³⁸³ in duas dividitur partes. Quae maior est in⁸³⁸⁴ omnibus musculis spargitur⁸³⁸⁵ costarum et in musculis dorsi. Et quod –in⁸³⁸⁶ alio: secunda⁸³⁸⁷ – remanet super primas costas⁸³⁸⁸ extensum procedit⁸³⁸⁹ et⁸³⁹⁰ octavo⁸³⁹¹ nervorum colli obviat⁸³⁹² et simul ad manus protenduntur⁸³⁹³ donec ad⁸³⁹⁴ adiutorium et spatulam perveniunt⁸³⁹⁵. Par vero secundum a foramine egreditur quod praedictum sequitur foramen. Cuius pars⁸³⁹⁶ ad⁸³⁹⁷ adiutorii⁸³⁹⁸ tendit⁸³⁹⁹ superficiem dans ei sensum. Et ipsius residuum cum aliis paribus quae⁸⁴⁰⁰ remanserunt adgregatur et⁸⁴⁰¹ ad musculos spatulae qui super eam⁸⁴⁰² sunt positi descendunt ipsius moventes iuncturam et ad musculos perveniunt⁸⁴⁰³ dorsi. Qui igitur⁸⁴⁰⁴ ex istis nervis spondylium pectoris oriuntur⁸⁴⁰⁵ et ramis⁸⁴⁰⁶ qui⁸⁴⁰⁷ ad spatulam⁸⁴⁰⁸ non protenduntur ad musculos dorsi vadunt et ad musculos qui sunt inter costas⁸⁴⁰⁹ puras in posterioribus⁸⁴¹⁰ pectoris positas. Qui vero ex [M 14va] spondylibus⁸⁴¹¹ falsarum nascuntur costarum⁸⁴¹²⁸⁴¹³ ad musculos veniunt⁸⁴¹⁴ qui sunt inter costas et ad musculos ventris. Cum istorum praeterea⁸⁴¹⁵ nervorum⁸⁴¹⁶ ramis⁸⁴¹⁷ arteriae et venae quietae currunt⁸⁴¹⁸ et nucham ingrediuntur per loca inferiora⁸⁴¹⁹ unde ipsi egrediuntur⁸⁴²⁰. [B 30vb]

[I.1.5.c.5.] Capitulum quintum de anatomia nervorum⁸⁴²¹ *alchatin*⁸⁴²²

Nervi *alchatin*⁸⁴²³ in hoc communicant quod pars eorum ad dorsi musculos pervenit et pars ad musculos ventris et ad musculos⁸⁴²⁴ qui sunt in dorso –in⁸⁴²⁵ alio⁸⁴²⁶: interiores⁸⁴²⁷ in dorso⁸⁴²⁸–⁸⁴²⁹ expansi. Tria autem superiora cum⁸⁴³⁰ nervis miscentur qui a cerebro sunt descendentes et non alia. Et duo paria⁸⁴³¹ inferiora ad partem crurum⁸⁴³² multos –in⁸⁴³³ alio: magnos⁸⁴³⁴–⁸⁴³⁵ transmittunt⁸⁴³⁶ ramos⁸⁴³⁷ cum quibus rami⁸⁴³⁸ tertii paris et ramus⁸⁴³⁹ nervi primi ex *alhauiz*⁸⁴⁴⁰ miscentur⁸⁴⁴¹. Sed isti duo rami ancha⁸⁴⁴² non transeunt iuncturam, sed in ipsius sparguntur musculis et illi⁸⁴⁴³ eos pertranseunt incedendo ad crura. Nervorum autem crurum et pedum⁸⁴⁴⁴ forma a nervis⁸⁴⁴⁵ manuum separatur in hoc quod non omnes coniunguntur et declinant⁸⁴⁴⁶ submersi incedendo ad occultum⁸⁴⁴⁷. Non enim est⁸⁴⁴⁸⁸⁴⁴⁹ forma continuitatis⁸⁴⁵⁰ adiutorii cum spatula sicut forma continuitatis coxae cum ancha neque⁸⁴⁵¹ eius continuitas cum origine suorum⁸⁴⁵² nervorum, sicut continuitas ipsius cum suorum nervorum origine. Et isti quidem⁸⁴⁵³ nervi ad partem cruris diversis tendunt itineribus. Sunt enim ex eis qui occultantur et sunt ex eis qui manifestantur –vel apparent⁸⁴⁵⁴– et sunt ex eis qui submerguntur sub musculis cooperti⁸⁴⁵⁵. Et quia muscoli qui a parte ossis femoris oriuntur vias ad

utrosque pedes non habuerunt a posterioribus corporis neque⁸⁴⁵⁶ ab occulto coxarum, propterea quod sunt ibi⁸⁴⁵⁷ musculi multi⁸⁴⁵⁸ –in⁸⁴⁵⁹ alio: ossa multa⁸⁴⁶⁰⁸⁴⁶¹⁸⁴⁶²– et venae⁸⁴⁶³ factum fuit ut pars⁸⁴⁶⁴ nervorum qui sunt proprii musculorum qui sunt⁸⁴⁶⁵ in pedibus curreret⁸⁴⁶⁶ et penetraret in foramine –vel⁸⁴⁶⁷ via⁸⁴⁶⁸ quod ad testiculos descendit donec ad musculos vadat femoris et descendat⁸⁴⁶⁹ ad musculos⁸⁴⁷⁰ poplitis⁸⁴⁷¹.

[I.I.5.c.6.] Capitulum sextum de anatomia nervorum nuchae⁸⁴⁷² *alhauiu*⁸⁴⁷³ et *alhosos*⁸⁴⁷⁴

Primum par ex *alhauiu*⁸⁴⁷⁵ miscetur⁸⁴⁷⁶ cum nervis [Z 21vb] *alchatin*⁸⁴⁷⁷ [V 18ra] sicut diximus. Alia vero paria⁸⁴⁷⁸ et impar⁸⁴⁷⁹ quod ab extremo⁸⁴⁸⁰ oritur *alhosos*⁸⁴⁸¹ in musculis sparguntur⁸⁴⁸² ficteris, et⁸⁴⁸³ ipsius virgae, et in musculo vesicae, et matricis, et in panniculis ventris, et in partibus domesticis⁸⁴⁸⁴ interioribus ossis femoris et in musculis qui nascuntur ab osse ex *alhauiu*⁸⁴⁸⁵.

[I.I.5.d.] <Summa quarta>

[I.I.5.d.1.] Capitulum⁸⁴⁸⁶ primum, summae quartae, doctrinae quintae, et⁸⁴⁸⁷ est⁸⁴⁸⁸ sermo de forma⁸⁴⁸⁹ arteriarum⁸⁴⁹⁰

Venae pulsatiles sunt arteriae quae creatae fuerunt praeter [B 31ra] unam⁸⁴⁹¹ earum duas habentes tunicas, quarum durior est occulta quoniam ipsa est illa quae pulsationi obviat⁸⁴⁹² et forti motui substantiae⁸⁴⁹³ spiritus quae⁸⁴⁹⁴ celari⁸⁴⁹⁵ voluit et ipsius receptaculum custodiendum et⁸⁴⁹⁶ corroborandum fuit. Arteriarum autem origo est a sinistro⁸⁴⁹⁷ ventriculo⁸⁴⁹⁸ duorum ventriculorum cordis quoniam⁸⁴⁹⁹ dexter eorum hepatis est⁸⁵⁰⁰ propinquior. Quapropter oportuit ut ipse poneretur occupatus in adtrahendo nutrimentum⁸⁵⁰¹ et exercendo⁸⁵⁰² ipsum. [A 15ra]

[I.I.5.d.2.] Capitulum secundum de anatomia arteriae⁸⁵⁰³ venalis⁸⁵⁰⁴

Quod in primis a sinistro oritur⁸⁵⁰⁵ ventriculo, duae sunt arteriae. Una ad pulmonem vadit et in ipso⁸⁵⁰⁶ partitur, propterea ut aer adtrahatur et sanguis qui pulmonem nutrit a corde deferatur⁸⁵⁰⁷ quia⁸⁵⁰⁸ transitus nutrimenti pul[Y 15va]monis est ad cor et a corde vadit ad pulmonem. Et huius quidem partis⁸⁵⁰⁹ origo est ex partium⁸⁵¹⁰ cordis subtiliore et ubi⁸⁵¹¹ venae ad ipsum penetrant quae est unam habens tunicam ab omnibus aliis arteriis⁸⁵¹² diversa. Et propter hoc vocant ipsam arteriam venalem. Ex una autem creata fuit⁸⁵¹³ tunica ut⁸⁵¹⁴ sit⁸⁵¹⁵ mollior⁸⁵¹⁶, et levior et ad dilatandum, et constringendum magis oboediens et ad resudationem eius faciendam quod ab ea ad⁸⁵¹⁷ [L 17rb] pulmonem resudat ex sanguine subtili⁸⁵¹⁸ vaporoso qui substantiae pulmonis⁸⁵¹⁹ est magis conveniens⁸⁵²⁰ sit apta, scilicet⁸⁵²¹ qui complemento digestionis in corde iam propinquus fuit. Et neque⁸⁵²² est ei⁸⁵²³ necessaria superfluitas digestionis sicut ea⁸⁵²⁴ indiget⁸⁵²⁵ sanguis⁸⁵²⁶ qui in vena⁸⁵²⁷ currit ventrem –in⁸⁵²⁸ alio: maiorem ventrem⁸⁵²⁹– habente⁸⁵³⁰, quam modo nominabimus, et proprie, quoniam eius⁸⁵³¹ locus⁸⁵³² est iuxta cor et vadit ad ipsum –id est⁸⁵³³ pulmonem⁸⁵³⁴– eius⁸⁵³⁵ virtus calida facile digerens et etiam quia membrum in quo pulsatur [P 19ra] est rarum⁸⁵³⁶ et non timetur cum pulsaverit in illo raro et percusserit quod ipsius durities ei⁸⁵³⁷ noceat, et [M 14vb] propter hoc in corpore ipsius non tantum grossitiei⁸⁵³⁸ fuit necessarium quanto⁸⁵³⁹ aliae⁸⁵⁴⁰ indigere⁸⁵⁴¹ arteriae quae sunt membris duris vicinae. Vena autem arterialis quam dicam licet pulmoni sit⁸⁵⁴² vicina⁸⁵⁴³ non tamen ei vicinatur nisi ipsius postremum a parte dorsi –alio: tamen ipsius postremum est a parte dorsi⁸⁵⁴⁴–.

Et haec arteria venalis in antecedente pulmonis parte⁸⁵⁴⁵ spargitur et in ipso submergitur quae iam quidem⁸⁵⁴⁶ in⁸⁵⁴⁷ partes et ramos divisa est. Sed cum inter duas huius ar[B 31rb]teriae necessitates⁸⁵⁴⁸ comparatum⁸⁵⁴⁹ fuerit quae attenduntur⁸⁵⁵⁰ secundum firmitudinem et lenitatem quae facit ei⁸⁵⁵¹ dilatationem facilem⁸⁵⁵², et constrictionem et resudationem eius⁸⁵⁵³ quod ab ea resudat⁸⁵⁵⁴, invenietur⁸⁵⁵⁵ quod levitas magis est⁸⁵⁵⁶ ei⁸⁵⁵⁷⁸⁵⁵⁸ necessaria quam spissitudo et⁸⁵⁵⁹ firmitudo.

Alia autem arteria quae est maior⁸⁵⁶⁰ et quam Aristoteles vocat⁸⁵⁶¹ *orithi*⁸⁵⁶² in primis⁸⁵⁶³ cum ex corde oritur duos transmittit ramos, ex quibus maior in circuitu cordis⁸⁵⁶⁴ revolvitur⁸⁵⁶⁵⁸⁵⁶⁶ et in suis convertitur partibus. Et minor revolvitur⁸⁵⁶⁷ et in ventriculo spargitur dextero. Quod autem post hos duos remanet ramos cum separatur⁸⁵⁶⁸ in duas dividitur partes. Una pars est maior et ad⁸⁵⁶⁹ descendendum est⁸⁵⁷⁰ apta et altera est [Z 22ra] minor et est apta⁸⁵⁷¹ ad ascendendum⁸⁵⁷². Et quae est⁸⁵⁷³ ad descendendum⁸⁵⁷⁴ apta⁸⁵⁷⁵ fuit creata in quantitate sui super aliam⁸⁵⁷⁶ addens, quoniam ad membra tendit quae⁸⁵⁷⁷⁸⁵⁷⁸ [V 18rb] numero sunt plura et⁸⁵⁷⁹ quantitate maiora. Et haec quidem sunt membra quae sub corde sunt posita.

Super *orithi*⁸⁵⁸⁰ autem⁸⁵⁸¹⁸⁵⁸² essentiam –in⁸⁵⁸³ alio: egressionem⁸⁵⁸⁴⁸⁵⁸⁵ – tres duri⁸⁵⁸⁶ consistunt⁸⁵⁸⁷ panniculi ab anterioribus ad exteriora. Si enim⁸⁵⁸⁸ unus⁸⁵⁸⁹ aut duo fuissent, non praeberent iuvamentum quod in eis quaeritur neque⁸⁵⁹⁰ ipsius⁸⁵⁹¹ quantitatem aut ipsorum quantitates magnificando⁸⁵⁹² et fieret motus propter ipsos difficilis⁸⁵⁹³. Quod si essent quattuor, fierent⁸⁵⁹⁴ valde parvi et destrueretur⁸⁵⁹⁵ iuvamentum⁸⁵⁹⁶ eorum. Et si in suis⁸⁵⁹⁷ quantitibus magni⁸⁵⁹⁸ fierent⁸⁵⁹⁹, viam coangustarent.

Venalis autem⁸⁶⁰⁰ arteria duos habet panniculos ad interiora⁸⁶⁰¹ declinantes⁸⁶⁰² –in⁸⁶⁰³ alio: redeuntes⁸⁶⁰⁴ vel respicientes⁸⁶⁰⁵⁸⁶⁰⁶⁸⁶⁰⁷–. Et duo quidem suffecerunt⁸⁶⁰⁸ quia non⁸⁶⁰⁹ est tantum ibi⁸⁶¹⁰ necessitatis⁸⁶¹¹ benefaciendi formam quantum est hic⁸⁶¹². In subtiliando vero est ibi plus⁸⁶¹³ necessitatis, ideo ut fumosum expellere vaporem sit⁸⁶¹⁴ facile et sanguinem⁸⁶¹⁵ ad pulmonem euntem in parte *orithi*⁸⁶¹⁶ quae ex⁸⁶¹⁷ duabus⁸⁶¹⁸ partibus est ascendens.

[I.I.5.d.3.] Capitulum tertium de anatomia arteriae⁸⁶¹⁹ *orithi*⁸⁶²⁰ ascendentis⁸⁶²¹

Pars autem quae ex duabus *orithi*⁸⁶²² partibus est ascendens⁸⁶²³ in duas⁸⁶²⁴ dividitur partes, quarum maior ad partem *lebriati*⁸⁶²⁵ ascendendo tendit. Deinde ad partem transversatur dexteram donec ad carnem⁸⁶²⁶ laxam moro similem⁸⁶²⁷ –vel moralem⁸⁶²⁸– pervenit quae est ibi et⁸⁶²⁹ in tres dividitur partes quarum duae sunt⁸⁶³⁰⁸⁶³¹ arteriae quae a⁸⁶³² *subeteni*⁸⁶³³ vocantur, et a dextera et a sinistra⁸⁶³⁴ cum duabus ascendunt⁸⁶³⁵ *guidegis* profundis, [B 31va] quas postea nominabimus, et in dividendo cum eis adsociantur⁸⁶³⁶, sicut post referemus. Pars autem tertia in thorace spargitur, et in⁸⁶³⁷ costis primis⁸⁶³⁸, et in sex spondylibus colli superioribus et in partibus furculae donec ad⁸⁶³⁹ caput⁸⁶⁴⁰ pervenit spatulae⁸⁶⁴¹. Postea exinde⁸⁶⁴² ad manuum pertransit⁸⁶⁴³ membra. Pars vero minor ex partibus *orithi*⁸⁶⁴⁴ ascendens ad partem ascellae vadit et dividitur sicut pars tertia maioris partis.

[I.I.5.d.4.] Capitulum quartum de anatomia duarum arteriarum quae *subeteni*⁸⁶⁴⁵ vocantur⁸⁶⁴⁶

Unaquaeque⁸⁶⁴⁷ duarum arteriarum quae *subeteni*⁸⁶⁴⁸ vocantur cum⁸⁶⁴⁹ ad collum perveniunt in duas separatur⁸⁶⁵⁰ partes: partem anteriorem et partem posteriorem. Anterior vero pars in duas sequestratur partes: partem occultam quae ad linguam tendit et ad musculos occultos qui sunt ex musculis mandibulae inferioris et partem quae manifestatur –vel apparet⁸⁶⁵¹– et ascendit ad illud quod est coram⁸⁶⁵² duabus auribus ad musculos temporum et pertransit⁸⁶⁵³ eos postquam in eis⁸⁶⁵⁴ multos⁸⁶⁵⁵ relinquit⁸⁶⁵⁶ ramos, et ad capitis cacumen tendit⁸⁶⁵⁷ [Y 15vb] et obviant sibi dexterae earum extremitates cum extremitatibus sinistrae.

Pars autem posterior [L 17va] in duas dividitur partes, quarum minor plus ad posteriora elevatur [A 15rb] et in⁸⁶⁵⁸ musculis – in alio⁸⁶⁵⁹: continentibus capitis iuncturam ad modum foliorum dividitur cum nervo tendente⁸⁶⁶⁰ ad⁸⁶⁶¹ basim postremi cerebri⁸⁶⁶²– qui capitis sunt⁸⁶⁶³ continentes iuncturam spargitur⁸⁶⁶⁴, ex qua etiam est quod ad⁸⁶⁶⁵ basim postremi cerebri⁸⁶⁶⁶ tendit⁸⁶⁶⁷ in foramen ingrediens magnum⁸⁶⁶⁸ quod est apud⁸⁶⁶⁹ *derz*⁸⁶⁷⁰ laudam⁸⁶⁷¹. Maior autem coram⁸⁶⁷² hoc foramine in foramine⁸⁶⁷³ petroso ad rete ingreditur⁸⁶⁷⁴, [M 15ra] immo –in⁸⁶⁷⁵ alio: et⁸⁶⁷⁶ textitur apud rete⁸⁶⁷⁷– rete ex ea textitur, scilicet⁸⁶⁷⁸ ex venis, in venis⁸⁶⁷⁹ et tunicis super tunicas, et rugis super rugas, ita ut nemo ex eis unam solam adprehendere⁸⁶⁸⁰ possit nisi cum alia continuam⁸⁶⁸¹ et [Z 22rb] cum ea ligatam⁸⁶⁸², sicut⁸⁶⁸³ rete⁸⁶⁸⁴, et spargitur ad anteriora, et posteriora, et ad dexteram⁸⁶⁸⁵ et ad sinistram⁸⁶⁸⁶ et vadit per totum rete⁸⁶⁸⁷ –vel⁸⁶⁸⁸ complet totum rete⁸⁶⁸⁹–. Deinde agregatur⁸⁶⁹⁰ ex⁸⁶⁹¹ ea par⁸⁶⁹² sicut erat ante, et foratur⁸⁶⁹³ ei⁸⁶⁹⁴ panniculus, et ascendit ad cerebrum et spargitur in⁸⁶⁹⁵ ipso in⁸⁶⁹⁶ panniculo subtili. Postea interius in⁸⁶⁹⁷ cerebro⁸⁶⁹⁸ [V 18va] in suis ventriculis et in⁸⁶⁹⁹ *siphac* ventriculorum ipsius et ramorum suorum orificia sibi obviant illa⁸⁷⁰⁰ quae ibi ascenderunt⁸⁷⁰¹, quemadmodum ramorum [B 31vb] venarum orificia non pulsatilium⁸⁷⁰² quae⁸⁷⁰³ descenderunt⁸⁷⁰⁴. Non autem⁸⁷⁰⁵ facta fuerunt ista ascendentia et illa descendentia, nisi propterea quod illa sunt rigantia⁸⁷⁰⁶ et fundentia sanguinem, quoniam melior ex sitibus⁸⁷⁰⁷ suorum⁸⁷⁰⁸ vasorum rigantium est ut⁸⁷⁰⁹ eorum extremitates sint capita ad inferiora habentes, sed ista iuvamentum praestant in dando spiritum. Et spiritus quidem est subtilis ad superiora mobilis. Et neque⁸⁷¹⁰ est⁸⁷¹¹ necesse suorum vasorum capita ad inferiora reducere donec fundant, immo si hoc fieret, multa inde proveniret⁸⁷¹²⁸⁷¹³ effusio sanguinis qui ei adsociatur et difficultas motus spiritus in eis⁸⁷¹⁴, quoniam ipsius⁸⁷¹⁵ motus ad superiora est facilior⁸⁷¹⁶, et propter illud quod in spiritu existit ex motu et⁸⁷¹⁷ subtilitate sufficit in eo quod ex ipso ad cerebrum vadit illud quod est necesse et⁸⁷¹⁸ ut calefaciat⁸⁷¹⁹ ipsum. Et sub⁸⁷²⁰ cerebro quidem⁸⁷²¹ non fuit expansum rete nisi ut redeundo⁸⁷²² incedat sanguis qui est in arteria⁸⁷²³, et spiritus qui in ea existit et⁸⁷²⁴ complexioni⁸⁷²⁵ cerebri post digestionem similetur et deinde secundum ordinem ad cerebrum vadat⁸⁷²⁶. Et rete⁸⁷²⁷ quidem⁸⁷²⁸ inter os⁸⁷²⁹ et panniculum durum est positum⁸⁷³⁰.

[I.I.5.d.5.] Capitulum quintum⁸⁷³¹ de anatomia partis *orithi*⁸⁷³² descendentis

Pars autem *orithi*⁸⁷³³ descendens primum secundum rectitudinem incedit donec super quintam⁸⁷³⁴ innititur⁸⁷³⁵ spondylem cuius situs capitis⁸⁷³⁶ cordis⁸⁷³⁷ situi⁸⁷³⁸ est⁸⁷³⁹ oppositus. Et ibi quidem est pulmo sicut accubitatio et sustentamentum ipsi, ad hoc ut inter ipsum et ossa dorsi separationem faciat. *Meri* quoque cum ad hunc pervenit locum ab eo ad dexteram declinat et non secundum rectitudinem transit⁸⁷⁴⁰. Deinde cum panniculis adpensus⁸⁷⁴¹ incedit, cum ad diaphragma pervenit ne ipsum coangustet. Et haec quidem arteria⁸⁷⁴² descendens cum ad spondylem quintam pervenit ad inferiora trahitur extendendo⁸⁷⁴³ se supra⁸⁷⁴⁴ dorsum donec ad os pervenit quod est ex *alha*[P 19rb]*uiuz*⁸⁷⁴⁵. Et cum⁸⁷⁴⁶ est in pectoris⁸⁷⁴⁷ rectitudine⁸⁷⁴⁸ et transit⁸⁷⁴⁹ inde, dimittit ibi⁸⁷⁵⁰ ramum subtilem⁸⁷⁵¹ parvum et dispergitur in –vase⁸⁷⁵²– receptaculo pulmonis quod est ex pectore⁸⁷⁵³⁸⁷⁵⁴ et perveniunt⁸⁷⁵⁵ ipsius extrema ad cannam pulmonis –id est tracheam arteriam⁸⁷⁵⁶–. Et ipsa quidem non [B 32ra] cessat dimittendo in omnibus spondylibus per quas vadit ramum⁸⁷⁵⁷⁸⁷⁵⁸ qui⁸⁷⁵⁹ inter costas et nucham incedit⁸⁷⁶⁰. Cumque⁸⁷⁶¹ pertransit pectus ex ea duae⁸⁷⁶² dividuntur arteriae quae ad diaphragma perveniunt. Et in ipso a dextera⁸⁷⁶³ sparguntur et sinistra⁸⁷⁶⁴. Deinde dimittit arteriam cuius⁸⁷⁶⁵ rami in stomacho, et hepate et splene sparguntur. Et ipsius⁸⁷⁶⁶ rami ab hepate egrediuntur et ad vesicam vadunt⁸⁷⁶⁷. Et postea oritur arteria quae ad *gedegui*⁸⁷⁶⁸ –id est vias⁸⁷⁶⁹⁸⁷⁷⁰ sive canales⁸⁷⁷¹– quae sunt in circuitu minorum⁸⁷⁷² intestinorum et colon⁸⁷⁷³ –hic⁸⁷⁷⁴ colon vocat⁸⁷⁷⁵ intestinum quod est post⁸⁷⁷⁶ orbem⁸⁷⁷⁷⁸⁷⁷⁸– vadit.

Deinde post hos⁸⁷⁷⁹ tres ab ea separantur⁸⁷⁸⁰ rami quorum minor reni⁸⁷⁸¹ sinistro⁸⁷⁸² proprius⁸⁷⁸³ est⁸⁷⁸⁴, in ipsius spargitur fasciis et in corporibus quae ipsum circumdant⁸⁷⁸⁵ et eis⁸⁷⁸⁶ iuvamentum⁸⁷⁸⁷ praebet dando eis vitam⁸⁷⁸⁸. Alii autem duo ad duos vadunt⁸⁷⁸⁹ renes, ideo ut cum eis ren⁸⁷⁹⁰ sanguinis⁸⁷⁹¹ aquositatem trahat⁸⁷⁹², quoniam multotiens a stomacho et intestinis sanguinem

trahunt [Z 22va] non purum. Postea duae separantur arteriae quae ad testiculos vadunt, sed quae ex eis ad testiculum pervenit⁸⁷⁹³ sinistrum ei⁸⁷⁹⁴ semper associatur, quae –in alio: portio⁸⁷⁹⁵– ad renem⁸⁷⁹⁶ pervenit sinistrum⁸⁷⁹⁷⁸⁷⁹⁸, immo forsitan est cum non [L 17vb] est illud quod ad⁸⁷⁹⁹ si[V 18vb]nsitrum pervenit testiculum, nisi tantum ex rene sinistro. Et eius quidem quae⁸⁸⁰⁰ ad dexterum pervenit testiculum origo semper est⁸⁸⁰¹ ex maiori⁸⁸⁰² arteria⁸⁸⁰³ et raro contingit⁸⁸⁰⁴ ut cum [M 15rb] aliquo eius quae⁸⁸⁰⁵⁸⁸⁰⁶ ad dexterum⁸⁸⁰⁷ pervenit renem associetur⁸⁸⁰⁸. Postea ab hac⁸⁸⁰⁹ maiore arteria duae separantur arteriae quae in viis –vel canalibus⁸⁸¹⁰– venarum sparguntur quae in circuitu recti⁸⁸¹¹ sunt intestini⁸⁸¹² [Y 16ra] et rami qui in nucha sparguntur⁸⁸¹³, et in foramina⁸⁸¹⁴ spondylium ingrediuntur et venae quae ad duo⁸⁸¹⁵⁸⁸¹⁶ vadunt ilia⁸⁸¹⁷ et aliae⁸⁸¹⁸ quae ad testiculos vadunt⁸⁸¹⁹. Ex istius⁸⁸²⁰ autem summa par egreditur parvum quod ad vulvam vadit, praeter illud quod nominabimus postea. Et illud est in viris ac mulieribus et miscentur cum eis venae non pulsatiles.

Postea haec maior⁸⁸²¹ arteria cum ad finem pervenit spondylium dividitur cum vena non⁸⁸²² pulsatili⁸⁸²³ quae sibi associatur, sicut dicemus in duas⁸⁸²⁴ partes secundum similitudinem laudae in scriptura Graeca hoc modo ‘Λ’⁸⁸²⁵. Una pars earum⁸⁸²⁶ dexteratur⁸⁸²⁷ et altera sinistra[B 32rb]tur⁸⁸²⁸, quarum unaquaeque super os *alhauiz*⁸⁸²⁹ equitat vadens ad coxas. Verumtamen antequam ad coxas perveniat⁸⁸³⁰ unaquaeque ipsarum venam dimittit quae ad vesicam tendit et⁸⁸³¹ ad sumen –id est surram⁸⁸³²– et⁸⁸³³ sibi apud sumen⁸⁸³⁴⁸⁸³⁵ –in⁸⁸³⁶ loco pectinis⁸⁸³⁷⁸⁸³⁸– obviant et in non natis⁸⁸³⁹ –id est embryonibus⁸⁸⁴⁰– manifestae apparent, sed incompletis ipsarum extrema iam siccata fuerunt et radices remansere⁸⁸⁴¹ earum. Et ab ipsis quidem [A 15va] dividuntur rami, qui in musculis sparguntur⁸⁸⁴², qui super os⁸⁸⁴³ *alhauiz*⁸⁸⁴⁴ sunt positi. Et illud quod ex eis ad vesicam pervenit in ea partitur cuius extrema perveniunt ad virgam et ipsius residuum in mulieribus vadit ad matricem – in⁸⁸⁴⁵ alio: ad vulvam⁸⁸⁴⁶– et est par parvum⁸⁸⁴⁷.

Duae vero ad pedes descendentes in coxis in⁸⁸⁴⁸ duos⁸⁸⁴⁹ dividuntur ramos magnos, scilicet⁸⁸⁵⁰ silvestrem⁸⁸⁵¹ et domesticum. Et in silvestri etiam est⁸⁸⁵² declinatio ad domesticum et ramos in musculis⁸⁸⁵³ qui sunt ibi positi dimittit. Postea descendit et declinat ex eo ad anteriora ramus magnus⁸⁸⁵⁴ inter pollicem, et indicem et quod remansit occultatur. Et ipsae quidem in plurimo partium pedis penetrant tensae⁸⁸⁵⁵ sub ramis venarum non pulsatilium quas postea⁸⁸⁵⁶ nominabimus.

Ex hiis⁸⁸⁵⁷ autem pulsatilibus sunt⁸⁸⁵⁸ quae non pulsatilibus⁸⁸⁵⁹ non associantur, sicut⁸⁸⁶⁰ duae quae ab hepate ad sumen⁸⁸⁶¹ –id est surram⁸⁸⁶²– in corporibus non natorum⁸⁸⁶³⁸⁸⁶⁴ perveniunt.

Et ramus pulsatilis⁸⁸⁶⁵ non⁸⁸⁶⁶ pulsatili similis⁸⁸⁶⁷ et pulsatilis quae ad spondylem penetrat quintam, et ascendens ad *laleblam*⁸⁸⁶⁸ –*leebecni*⁸⁸⁶⁹– et declinans ad ascellam et duae *subeteni*⁸⁸⁷⁰ cum⁸⁸⁷¹ sparguntur⁸⁸⁷² in reti, et in secundina et illa quae pervenit ad diaphragma, et illa quae ad hepar cum suis penetrat ramis, et illa quae ad stomachum, et hepar, et splenem et intestina venit⁸⁸⁷³, et illae quae de *mirach* ventris descendunt⁸⁸⁷⁴ et venae quae sunt in osse ex⁸⁸⁷⁵ *alhauiz*⁸⁸⁷⁶ solummodo. Cumque arteria venae associatur non⁸⁸⁷⁷ pulsatili super dorsum⁸⁸⁷⁸ equitat arteria⁸⁸⁷⁹ super venam non⁸⁸⁸⁰ pulsatilem, propterea ut ignobilius amborum⁸⁸⁸¹ sit deferens⁸⁸⁸² nobilius⁸⁸⁸³. In membris autem⁸⁸⁸⁴ manifestis arteria sub vena non pulsatili⁸⁸⁸⁵ submergitur, ideo ut sit magis cooperta et magis tecta et sit vena non pulsatilis, sicut [B 32va] clypeus ei. Arteriae autem non fuerunt venis associatae, nisi propter⁸⁸⁸⁶ duas res. Una est ut venae panniculis ligentur⁸⁸⁸⁷ qui sunt cooperientes arterias⁸⁸⁸⁸ et quiescant venae⁸⁸⁸⁹ in villis⁸⁸⁹⁰ membrorum inter quae vadunt. Et altera est ut unaquaeque illarum alteram inbibat. [Z 22vb] Completus est sermo de arteriis⁸⁸⁹¹.

[I.I.5.e.] Summa⁸⁸⁹² quinta⁸⁸⁹³ de venis quae⁸⁸⁹⁴ quinque continet capitula⁸⁸⁹⁵

[I.I.5.e.1.] Capitulum primum, summae quintae, doctrinae quintae⁸⁸⁹⁶, quod⁸⁸⁹⁷⁸⁸⁹⁸ est de modo⁸⁸⁹⁹ venarum non⁸⁹⁰⁰ pulsatiliu[m]⁸⁹⁰¹ [V 19ra]

Omniu[m] autem venaru[m] quietaru[m] origo est ab hepate⁸⁹⁰² et quod in primis ab hepate oritur⁸⁹⁰³ sunt duae venae. Una a parte ipsius concava oritur, cuius maius est iuvamentu[m]⁸⁹⁰⁴ in adtrahendo⁸⁹⁰⁵ ad hepar nutrimentu[m]⁸⁹⁰⁶ et vocatur porta. Et altera oritur a parte eius gibbosa, cuius est iuvamentu[m] nutrimentu[m] ab hepate⁸⁹⁰⁷ membris deferre et vocatur ventrem habens.

[I.I.5.e.2.] Capitulum secundum de anatomia venae⁸⁹⁰⁸ quae vocatur⁸⁹⁰⁹ porta⁸⁹¹⁰

Incipiemus venae⁸⁹¹¹ quae porta vocatur anatomiam⁸⁹¹². Et dicemus quod portae extremitas quae in hepatis submergitur⁸⁹¹³ ventriculis in primis in quinque dividitur partes et ramos a se emittit⁸⁹¹⁴ donec ad gibbosas hepatis pervenit extremitates, ex quibus una vena⁸⁹¹⁵ ad fel tendit. Et isti quidem rami sunt sicut arboris⁸⁹¹⁶ radices⁸⁹¹⁷ [L 18ra] quae ad fundu[m]⁸⁹¹⁸ originis ipsaru[m] vadunt. Extremitas vero quae eius concavitatem sequitur cum ab hepate egreditur in octo dividitur partes, quaru[m] duae sunt parvae et sex sunt⁸⁹¹⁹ maiores. Et una quidem ex duabus minoribus cum⁸⁹²⁰ parte intestini continuatur, quod duodenum vocatur, ad hoc ut ab eo⁸⁹²¹ nutrimentu[m] adtrahat et ab ea⁸⁹²² etiam iam divisi [M 15va] fuerunt rami qui separati fuerunt in corpore quod vocatur⁸⁹²³ *encharas*⁸⁹²⁴. Et pars secunda in inferioribus dividitur stomachi et apud portanarium⁸⁹²⁵ quod est⁸⁹²⁶ os stomachi inferius, ideo ut nutrimentu[m] trahat⁸⁹²⁷⁸⁹²⁸.

Una autem sex remanentiu[m]⁸⁹²⁹ ad partem stomachi latam⁸⁹³⁰ tendit⁸⁹³¹ ad ipsius superficiem manifestam⁸⁹³² nutriendum. Occultum namque⁸⁹³³ stomachi primum nutrimentu[m] –vel⁸⁹³⁴ cibum⁸⁹³⁵– quod est in ipso tangit et ex eo per tactu[m]⁸⁹³⁶ nutritur. Et pars secunda ad partem⁸⁹³⁷ pervenit⁸⁹³⁸ splenis, ad splenem nutriendum **aqua antequam ad splenem nutriendum**⁸⁹³⁹ [B 32vb] perveniat⁸⁹⁴⁰ separantur⁸⁹⁴¹ rami qui⁸⁹⁴² corpus quod *encharas*⁸⁹⁴³ vocatur ex clariori⁸⁹⁴⁴ eius parte⁸⁹⁴⁵ quod in ipso penetrat ad splenem⁸⁹⁴⁶ nutriunt⁸⁹⁴⁷. Deinde pervenit ad splenem et ex ipsa cum eo⁸⁹⁴⁸ continua⁸⁹⁴⁹ revertitur ramus magnus qui in latus stomachi sinistru[m] ad ipsum nutriendum partitur. Et cum illud quod ex [Y 16rb] ipsa penetrat in splene⁸⁹⁵⁰ in medio ponitur, ascendit ex ea⁸⁹⁵¹ pars et descendit ex ea pars⁸⁹⁵². Et ex ascendente quidem spargitur⁸⁹⁵³ ramus in medietate⁸⁹⁵⁴ stomachi supe[r]⁸⁹⁵⁵ [P 19va]riore ad nutriendum ipsam⁸⁹⁵⁶. Et altera pars⁸⁹⁵⁷ in splene⁸⁹⁵⁸ ad ipsum nutriendum⁸⁹⁵⁹. Et pars altera⁸⁹⁶⁰ egreditur donec ad stomachi pervenit gibbositatem, deinde in duas partitur⁸⁹⁶¹ partes. Una pars in manifesto sinistri stomachi spargitur et altera ad os stomachi submergitur⁸⁹⁶² ad superfluitatem ponticam acetosam⁸⁹⁶³ cholerae nigrae ibi proiciendam quae cum superfluitatibus egreditur, et os stomachi titillicat⁸⁹⁶⁴ –iectigat–⁸⁹⁶⁵⁸⁹⁶⁶ titillatione⁸⁹⁶⁷ –iectigatione–⁸⁹⁶⁸ desideriu[m] excitante, et ipsam⁸⁹⁶⁹ iam ante⁸⁹⁷⁰ nominavimus.

Pars⁸⁹⁷¹ vero⁸⁹⁷² ex ea descendens in duas etiam dividitur partes, unius⁸⁹⁷³ quaru[m] rami⁸⁹⁷⁴ in⁸⁹⁷⁵ inferiore splenis medietate⁸⁹⁷⁶ dividuntur⁸⁹⁷⁷ ad ipsum nutriendum et altera ad reticulu[m] vadit et in ipso⁸⁹⁷⁸ spargitur [A 15vb] ad ipsum nutriendum⁸⁹⁷⁹⁸⁹⁸⁰. Et pars tertia ex sex primis ad latus vadit sinistru[m] et in omnibus viis –vel⁸⁹⁸¹ canalibus⁸⁹⁸²– venaru[m] quae in circuitu recti consistunt intestini spargitur ad sugendu[m]⁸⁹⁸³ illud quod ex reliquiis nutrimenti⁸⁹⁸⁴ est in⁸⁹⁸⁵ stercore. Et pars quarta ex sex ad modu[m] capilloru[m]⁸⁹⁸⁶ separatur, ex quibus sunt qui⁸⁹⁸⁷ in medio –alio⁸⁹⁸⁸: in manifesto⁸⁹⁸⁹– dexteri gibbositatis⁸⁹⁹⁰ stomachi oppositi⁸⁹⁹¹ parti quae in sinistro⁸⁹⁹² a parte splenis ad eum venit⁸⁹⁹³ sparguntur. [Z 23ra] Et ex eis sunt qui a⁸⁹⁹⁴ dextera reticuli parte vadunt et in ipso sparguntur⁸⁹⁹⁵ oppositi parti⁸⁹⁹⁶ quae ad ipsum a parte sinistra venit ex ra[⁸⁹⁹⁷ [V 19rb]mis venae spleneticae. Quinta vero ex sex in⁸⁹⁹⁷ *gedeguili*⁸⁹⁹⁸ spargitur⁸⁹⁹⁹ qui sunt in circuitu⁹⁰⁰⁰ intestini colon ad nutrimentu[m] ex eo

sumendum. Et sexta est sicut haec. Et ipsius plurimum in circuitu ieiuni spargitur et quod remanet in circuitu tunicarum⁹⁰⁰¹ minutarum⁹⁰⁰², et⁹⁰⁰³ cum monoculo continuatur et trahit nutrimentum⁹⁰⁰⁴.

[I.I.5.e.3.] Capitulum tertium⁹⁰⁰⁵ de anatomia habentis ventrem et eius⁹⁰⁰⁶ quod ex⁹⁰⁰⁷ ea⁹⁰⁰⁸ ascendit⁹⁰⁰⁹

Sed⁹⁰¹⁰ ventrem habentis radix [B 33ra] in primis in⁹⁰¹¹ ipsomet hepate spargitur in partes⁹⁰¹² quae sunt sicut capilli ad⁹⁰¹³ adtrahendum nutrimentum⁹⁰¹⁴ a partibus portae⁹⁰¹⁵ quae etiam sicut capilli partiuntur. Partes –in⁹⁰¹⁶ alio: rami⁹⁰¹⁷– vero ventrem habentis a gibbositate⁹⁰¹⁸ hepatis ad ipsius ventrem sunt venientes et⁹⁰¹⁹ rami portae sunt venientes a concavitate⁹⁰²⁰ hepatis ad eius ventrem. Postea eius stipes apud hepatis elevatur gibbositatem et in duas dividitur partes: unam ascendentem et alteram descendentem. Sed ascendens⁹⁰²¹ ex ea rumpit diaphragma, et penetrat in ipsum et duas in diaphragmate dimittit venas quae in ipso sparguntur et dant ei nutrimentum. Deinde capsulae cordis opponitur cui⁹⁰²² multos transmittit ramos qui ad modum⁹⁰²³ capillorum dividuntur et eam nutriunt⁹⁰²⁴. Postea in duas dividitur partes, quarum una quae est⁹⁰²⁵ magna⁹⁰²⁶ pervenit ad cor et in⁹⁰²⁷ ipsum penetrat apud dexteram cordis aurem. Et haec quidem vena⁹⁰²⁸ venis⁹⁰²⁹ cordis maior⁹⁰³⁰ existit. Et non est haec⁹⁰³¹ vena aliis venis maior, nisi propterea quod aliae⁹⁰³² venae sunt ad aerem adtrahendum⁹⁰³³ et haec est ad nutrimentum, sed nutrimentum⁹⁰³⁴ grossius est aere⁹⁰³⁵9036. Oportuit⁹⁰³⁷ ergo⁹⁰³⁸ ut eius penetratio esset amplior et illud –eius vas⁹⁰³⁹9040– in quo stat⁹⁰⁴¹ esset⁹⁰⁴² maius. Et huic⁹⁰⁴³ quidem⁹⁰⁴⁴ cum cor ingreditur tres cre[L 18rb]antur panniculi quorum fissurae⁹⁰⁴⁵ sunt ab exterioribus ad interiora, propterea ut cor adtrahat⁹⁰⁴⁶ cum contrahitur –in⁹⁰⁴⁷ alio: extenditur⁹⁰⁴⁸– ab eis nutrimentum et postea non revertatur cum dilatabitur. Et hii quidem⁹⁰⁴⁹ panniculi omnibus aliis panniculis sunt duriores. Haec autem vena⁹⁰⁵⁰ in opposito cordis apud extensionem eius⁹⁰⁵¹9052 tres dimittit venas, quarum una ab ea ad pulmonem vadit, apud arteriarum originem nascens iuxta sinistram⁹⁰⁵³ et in ventriculo⁹⁰⁵⁴ dextero ad pulmonem [M 15vb] reflectitur⁹⁰⁵⁵. Et ipsa quidem iam creata fuit⁹⁰⁵⁶ sicut arteria⁹⁰⁵⁷ duas⁹⁰⁵⁸ habens tunicas et –alio⁹⁰⁵⁹: ideo⁹⁰⁶⁰– eam⁹⁰⁶¹ arterialem vocant venam⁹⁰⁶². Primum autem iuvamentum in hoc existit ut sit illud quod ab ea⁹⁰⁶³ resudat sanguis in ultimo subtilis pulmonis⁹⁰⁶⁴ substantiae similis parum, quoniam parum⁹⁰⁶⁵ est ex quo sanguis hic a corde exivit neque⁹⁰⁶⁶ in eo⁹⁰⁶⁷ talis existit digestio, qualis est eius qui ad arteriam effunditur⁹⁰⁶⁸ venalem et secundum existit⁹⁰⁶⁹ iuvamentum ut in ea sanguis multum digeratur.

Secunda vero ex hiis tribus partibus in circuitu cordis revolvitur. Postea in itineribus –alio⁹⁰⁷⁰: in⁹⁰⁷¹ interioribus⁹⁰⁷²– ipsius ingreditur⁹⁰⁷³ ad ipsum nutriendum⁹⁰⁷⁴. Et hoc⁹⁰⁷⁵ quidem⁹⁰⁷⁶ est cum fere vena ventrem habens venit ut sub[B 33rb]mergatur apud aurem dexteram intrans ad cor. Sed⁹⁰⁷⁷ pars tertia in hominibus⁹⁰⁷⁸ proprie ad partem declinat sinistram. Deinde vadit ad quintam spondylium pectoris et super eam ad cubitatur, et⁹⁰⁷⁹ in octo costis inferioribus spargitur et in eo quod ipsas sequitur ex⁹⁰⁸⁰ musculis et aliis corporibus⁹⁰⁸¹.

Ex ea vero quae ex habente ventrem post tres⁹⁰⁸² penetrat partes cum partem pertransit⁹⁰⁸³9084 cordis ascendendo sparguntur in supremo⁹⁰⁸⁵ panniculi⁹⁰⁸⁶ pectus⁹⁰⁸⁷ per medium⁹⁰⁸⁸ partientis et in supremo capsulae et in carne [Z 23rb] nexa⁹⁰⁸⁹ quae morum⁹⁰⁹⁰ vocatur⁹⁰⁹¹ [V 19va] partes capillares. Postea apud furculae propinquitatem duo ab ea separantur rami, quorum ambo ad partem furculae transversa⁹⁰⁹² incedunt. Et quantumcumque⁹⁰⁹³ plus vadunt⁹⁰⁹⁴, adinvicem⁹⁰⁹⁵ elongantur⁹⁰⁹⁶, et fit unusquisque ramus⁹⁰⁹⁷ ex eis duo rami, scilicet⁹⁰⁹⁸ unus in unoquoque latere, descendentes⁹⁰⁹⁹ super⁹¹⁰⁰ extremitatem thoracis a dextera et a sinistra⁹¹⁰¹ donec ad epiglotim⁹¹⁰² perveniunt⁹¹⁰³ et in suis itineribus ramos dimittunt qui in musculis⁹¹⁰⁴ sparguntur⁹¹⁰⁵ qui inter costas existunt, quorum⁹¹⁰⁶ orifi[Y 16va]cia venarum obviant⁹¹⁰⁷ orificiis⁹¹⁰⁸ quae in eis⁹¹⁰⁹ –in alio: sparsarum⁹¹¹⁰ in eis⁹¹¹¹9112 – penetrant⁹¹¹³ et⁹¹¹⁴ egreditur⁹¹¹⁵ inde collectio ad musculus extrinsecum pectoris. Cumque ad epiglotale⁹¹¹⁶ perveniunt, egreditur ab eis⁹¹¹⁷ exterius collectio ad musculos

conculcatos⁹¹¹⁸ spatulam moventes et spargitur in eis et alia collectio⁹¹¹⁹ sub musculis rectis descendit ex qua in eis sparguntur⁹¹²⁰ –glossa⁹¹²¹: rami⁹¹²²– partes⁹¹²³, quarum extremitates cum partibus ascendentibus⁹¹²⁴ continuantur⁹¹²⁵ venae⁹¹²⁶ *alhauizalis*⁹¹²⁷ quam modo nominabimus⁹¹²⁸.

Secundi autem uniuscuiusque eorum, et est par unumquodque duorum⁹¹²⁹ imparium, quinque dimittit ramos. Unus ex eis in pectore spargitur⁹¹³⁰ et quattuor superiores nutrit costas⁹¹³¹. Et alter ramus nutrit spatularum locum. Et alter ramus ad⁹¹³² musculos submersos tendit qui sunt in collo⁹¹³³ ad nutriendum eos. Et alter ramus penetrat in foraminibus sex spondylium⁹¹³⁴ superiorum quae sunt in collo⁹¹³⁵ et [A 16ra] inde ad caput⁹¹³⁶ transit. Et alter ramus magnus⁹¹³⁷ qui⁹¹³⁸ omnibus illis⁹¹³⁹ existit maior ad ascellam ab unoquoque vadit latere et in quattuor dividitur ramos⁹¹⁴⁰. Primus in musculis qui sunt⁹¹⁴¹ super thoracem⁹¹⁴²⁹¹⁴³ spargitur et ipsi sunt ex illis qui spatulae iuncturam movent. Et secundus in carne laxa⁹¹⁴⁴ et in panniculis qui sunt in ascella. Et tertius⁹¹⁴⁵ eorum descendit⁹¹⁴⁶ incedens⁹¹⁴⁷ in⁹¹⁴⁸ supremo –in⁹¹⁴⁹ alio: super latus⁹¹⁵⁰– pectoris ad⁹¹⁵¹ *mirach*. [B 33va] Et quartus⁹¹⁵² omnibus illis⁹¹⁵³ est maior et in tres dividitur partes. Una pars spargitur⁹¹⁵⁴ in musculo qui in concavitate existit spatulae. Et altera pars in⁹¹⁵⁵ musculo magno qui est⁹¹⁵⁶ in ascella⁹¹⁵⁷. Et tertia est maior ipsis⁹¹⁵⁸ omnibus⁹¹⁵⁹ super⁹¹⁶⁰ adiutorium tendens ad manum et⁹¹⁶¹ ipsa est quae⁹¹⁶² ascellata vocatur. Et illud quod ex ramis⁹¹⁶³ remanet primis, quarum unum ex imparibus in multas⁹¹⁶⁴ partium⁹¹⁶⁵ fuerat partes ad partem colli ascendit, et⁹¹⁶⁶ antequam multum ascendat, in duas dividitur partes: una est *guidez* manifesta et altera est *guidez* submersa.

Et *guidez* quidem⁹¹⁶⁷ manifesta illico cum ad furculam⁹¹⁶⁸ ascendit in duas dividitur⁹¹⁶⁹ partes, quarum una illico cum separatur⁹¹⁷⁰ ad [L 18va] anteriora tendit⁹¹⁷¹ et ad latus, et⁹¹⁷² altera vadit primo [P 19vb] ad⁹¹⁷³ anteriora et descendit, et⁹¹⁷⁴ postea ascendit⁹¹⁷⁵ et revolvitur super furculam⁹¹⁷⁶. Deinde elevatur⁹¹⁷⁷, et manifesta ascendit super collum, donec ad primam partem pervenit⁹¹⁷⁸ et miscetur⁹¹⁷⁹ cum⁹¹⁸⁰ ea, et fit ex eis⁹¹⁸¹ *guidez* manifesta quae est scita. Verumtamen antequam cum ea misceatur⁹¹⁸² separantur ab ipsa duae partes, quarum una⁹¹⁸³ ad latitudinem tendit, deinde sibi apud furcularum duarum obviationem obviant in loco profundo. Et secunda in collo manifesta transversatur⁹¹⁸⁴ et duo eius imparia⁹¹⁸⁵ non post hoc sibi obviant. Et⁹¹⁸⁶ ex istis quidem⁹¹⁸⁷ duobus imparibus rami separantur araneales⁹¹⁸⁸ qui sensui non subiacent –vel deficient⁹¹⁸⁹–. Ex [M 16ra] summa autem ramorum⁹¹⁹⁰ istius secundi paris proprie tres venae⁹¹⁹¹ iam separatae fuerant⁹¹⁹² sensu perceptae, quantitatem⁹¹⁹³ habentes, sed [V 19vb] aliae sunt non perceptae⁹¹⁹⁴ sensu. Una vero harum venarum⁹¹⁹⁵ super spatulam extenditur⁹¹⁹⁶ et ipsa est quae vocatur spatularis⁹¹⁹⁷ ex qua est cephalica. Et duae⁹¹⁹⁸ ad duo [Z 23va] istius spatularis⁹¹⁹⁹ latera ipsam⁹²⁰⁰ usque ad caput spatulae simul comitantes⁹²⁰¹. Una vero earum ibi⁹²⁰² torquetur –in⁹²⁰³ alio: retinetur⁹²⁰⁴– ut⁹²⁰⁵ serpens et non pertransit⁹²⁰⁶ eam, immo ibi⁹²⁰⁷ spargitur⁹²⁰⁸, sed⁹²⁰⁹ secunda anterior earum eam pertransit⁹²¹⁰ ad caput adiutorii et ibi spargitur. Spatularis quoque eas ambas pertransit⁹²¹¹ ad ultimum quod est in manu⁹²¹² –in⁹²¹³ alio: partes manus⁹²¹⁴– et haec⁹²¹⁵ est.

Guidez autem manifesta postquam eius⁹²¹⁶ duo imparia⁹²¹⁷ miscentur in duas dividitur⁹²¹⁸ partes, quarum una occultatur⁹²¹⁹ et separantur⁹²²⁰ ex ea⁹²²¹ rami parvi et in mandibula spar[B 33vb]guntur superiori⁹²²², et alii rami multum maiores istis in mandibula inferiori⁹²²³ sparguntur⁹²²⁴. Ramorum autem duorum modorum partes in circuitu linguae sparguntur⁹²²⁵ et in manifesto partium musculorum qui sunt ibi positi. Et pars altera manifestatur et in locis qui sequuntur⁹²²⁶ caput et aurem spargitur.

Guidez vero submersa comitatur⁹²²⁷ *meri*, et ascendit cum eo directe, et in suo itinere dimittit ramos, qui cum ramis miscentur⁹²²⁸, qui a *guidez* manifesta veniunt et omnes in *meri*, et in epiglotti, et in omnibus partibus musculorum profundorum sparguntur, et penetrat⁹²²⁹ extremum eius ad finem *derz* laudae et sparguntur illic rami a dextera⁹²³⁰ qui in membris sparguntur⁹²³¹ quae⁹²³² sunt inter spondylem primam et secundam et inde vadit vena capillaris⁹²³³⁹²³⁴ apud iuncturam, quae est inter caput et collum, a qua rami separantur, qui ad panniculum veniunt, qui est cooperiens craneum et veniunt ad locum ubi⁹²³⁵ duo hemicraneae⁹²³⁶ sibi obviant et submerguntur ibi⁹²³⁷ in craneo. Quod

autem post⁹²³⁸ harum venarum transmissionem remanet⁹²³⁹ ad cranei ventrem penetrat in fine *derz* laudae, et inde spargitur ramus in duobus cerebri panniculis ad nutriendum eos et ad ligandum panniculum durum cum eo quod est in ipsius circuitu⁹²⁴⁰ et supra⁹²⁴¹ ipsum. Postea egreditur ad exteriora et panniculum qui⁹²⁴² cooperit⁹²⁴³ craneum⁹²⁴⁴ nutrit⁹²⁴⁵. Deinde a panniculo subtili ad⁹²⁴⁶ cerebrum des[Y 16vb]cendit et in ipso dispergitur sicut arteriae⁹²⁴⁷ disperguntur, quas omnes panniculi grossi replicatio stringit⁹²⁴⁸ et eas ad locum amplum, qui platea⁹²⁴⁹ vocatur, defert, in quem⁹²⁵⁰ sanguis funditur et congregatur⁹²⁵¹. Deinde ab eo separatur inter duas replicationes et vocatur torcular. Istis quoque ramis cum ventriculo medio propinqui⁹²⁵² fiunt⁹²⁵³, est necesse ut magnae fiant venae et ex torculari sugant⁹²⁵⁴ et ex suis viis⁹²⁵⁵ quae ab eo separantur. Deinde a ventriculo medio ad⁹²⁵⁶ duos anteriores⁹²⁵⁷ ventriculos⁹²⁵⁸ tenduntur et arteriis ad locum illum ascendentibus obviant et textitur panniculus qui rete vocatur secundinum.

[I.I.5.e.4.] Capitulum quartum de anatomia venarum [B 34ra] manuum⁹²⁵⁹⁹²⁶⁰

Primum autem quod⁹²⁶¹ ex spatulari⁹²⁶² dividitur vena quae est cephalica cum in rectitudine sistitur adiutorii et in cutem⁹²⁶³ et⁹²⁶⁴ partes musculorum spargitur manifestas⁹²⁶⁵. Postea iuxta cubiti iuncturam in tres dividitur partes, quarum una est brachii funis⁹²⁶⁶ quae super⁹²⁶⁷ manifestum superioris⁹²⁶⁸ focilis extenditur, deinde ad silvestrem⁹²⁶⁹ inclinatur⁹²⁷⁰ ad focilis inferioris gibbositatem⁹²⁷¹ declinans et⁹²⁷² in⁹²⁷³ eo quod⁹²⁷⁴ in⁹²⁷⁵ inferioribus partibus⁹²⁷⁶ rascetae⁹²⁷⁷ silvestribus est spargitur. Secunda autem ad cubiti⁹²⁷⁸ flexionem tendit⁹²⁷⁹ in manifesto *aseid* et ramo ascellaris [A 16rb] con[V 20ra]miscetur⁹²⁸⁰ et fit inde vena⁹²⁸¹ nigra –id est matrix^{9282–9283}. Tertia autem sub[Z 23vb]mergitur et in profundo cum⁹²⁸⁴ [L 18vb] ramo etiam⁹²⁸⁵ ascellaris miscetur.

Ex⁹²⁸⁶ ascellari vero in primis cum oritur procedunt⁹²⁸⁷ rami, qui in adiutorio submerguntur et in musculis qui sunt ibi sparguntur et ibi⁹²⁸⁸ finiuntur, excepto uno eorum –scilicet⁹²⁸⁹ ramorum^{9290–}, qui pervenit ad *aseid*⁹²⁹¹. Cumque⁹²⁹² ascellaris circa cubiti pervenit iuncturam, in duas dividitur partes, quarum una submergitur et ramo cephalicae continuatur, qui profundatur cum quo⁹²⁹³ parumper⁹²⁹⁴ incedit, sed postea ab eo⁹²⁹⁵ separatur. Et declinat una earum⁹²⁹⁶ ad domesticum donec ad auricularem, et anularem⁹²⁹⁷ et ad medium medii pervenit, et pars –id est altera–⁹²⁹⁸ elevatur et in partibus⁹²⁹⁹ manus extrinsecis quae tangunt os dividitur. Secunda autem partium ascellaris apud *aseid* in quattuor⁹³⁰⁰ partitur⁹³⁰¹ ramos, quorum unus⁹³⁰² in⁹³⁰³ inferioribus *aseid* dividitur et⁹³⁰⁴ ad rascetam, scilicet⁹³⁰⁵ tendit⁹³⁰⁶. Et secundus dividitur⁹³⁰⁷ supra divisiones primi, cuius divisiones sunt sicut illius –id est primi^{9308–} divisio[M 16rb]nes⁹³⁰⁹. Et tertius similiter dividitur in medio *aseid*. Quartus vero est⁹³¹⁰ maior eorum et ipse est ille⁹³¹¹ qui manifestatur et elevatur a quo procedit⁹³¹² ramus qui ad unum cephalicae pervenit⁹³¹³ ramum et fit ex eis vena nigra⁹³¹⁴, cuius residuum est basilica⁹³¹⁵. Quae etiam occultatur et submergitur⁹³¹⁶ alia vice.

Vena autem nigra⁹³¹⁷ –id est matrix^{9318–} a domestico⁹³¹⁹ incipit et supra superius focile elevatur, deinde ad silvestrem⁹³²⁰ pervenit, et in⁹³²¹ duas ad laudae⁹³²² Graecae similitudinem dividitur⁹³²³ partes, quarum superior ad extremum superioris focilis⁹³²⁴ tendit, et vadit ad rascetam et in pollicis⁹³²⁵ dorso spargitur, et inter ipsum et⁹³²⁶ indicem, et in indice⁹³²⁷. Pars autem⁹³²⁸ eius inferior⁹³²⁹ ad extremum [B 34rb] focilis inferioris vadit⁹³³⁰ et in tres partitur ramos, quorum unus ad locum tendit qui est inter⁹³³¹ medium et indicem, et ramo⁹³³² qui ad indicem⁹³³³ a superiore proficiscitur⁹³³⁴ parte continuatur et fit inde vena una⁹³³⁵. Ramus vero ipsius secundus, et ipse est *seplem* –alio⁹³³⁶: *sceylem*^{9337–} –*sceylem*⁹³³⁸ est vena quae est inter auricularem et anularem in dorso manus^{933993409341–}, procedit, et inter medium et anularem dividitur, et protenditur tertius⁹³⁴² ad anularem et minimum, et isti postea⁹³⁴³ coniunguntur⁹³⁴⁴ et in digitis sparguntur.

[I.I.5.e.5] Capitulum quintum de vena ventrem⁹³⁴⁵ habente⁹³⁴⁶ descendente⁹³⁴⁷

Iam⁹³⁴⁸ quidem⁹³⁴⁹ complevimus sermonem de parte ventrem habentis⁹³⁵⁰ ascendente⁹³⁵¹, quae est duarum partium ipsius minor. A parte vero descendente primum quod⁹³⁵² dividitur illico cum ab hepate oritur⁹³⁵³ antequam supra dorsum adpodietur est⁹³⁵⁴ rami capillares, qui ad fascias dexteri renis vadunt et⁹³⁵⁵ sparguntur in eis et in eo⁹³⁵⁶⁹³⁵⁷ quod circa eas existit de interioribus –in⁹³⁵⁸ alio: corporibus⁹³⁵⁹– ad nutriendum ea. Postea procedunt ab ea duae magnae venae⁹³⁶⁰ quae emulgentes vocantur et ad renes vadunt⁹³⁶¹ ad sanguinis⁹³⁶² aquositatem colandam. Ren⁹³⁶³ enim non trahit⁹³⁶⁴ nisi nutrimentum sui⁹³⁶⁵ quod est sanguinis⁹³⁶⁶ aquositas. A sinistra autem duarum emulgentium duae –in alio: vena ramificatur quae vadit ad sinistrum testiculum⁹³⁶⁷ masculorum et feminarum⁹³⁶⁸– procedunt venae quae⁹³⁶⁹ ad sinistrum masculorum et feminarum testiculum⁹³⁷⁰ vadunt secundum modum quem⁹³⁷¹ in arteriis diximus. Non enim alteratur⁹³⁷² in hoc neque⁹³⁷³ in hoc⁹³⁷⁴ quod post hoc dividuntur duae venae quae ad duos incedunt testiculos, et illa quae ad sinistrum⁹³⁷⁵ tendit semper a⁹³⁷⁶ sinistra harum duarum accipit ramum et fortassis⁹³⁷⁷ in aliquibus tota eius⁹³⁷⁸ origo erit inde –id est⁹³⁷⁹ ab ea sola⁹³⁸⁰–. Illa vero quae⁹³⁸¹ ad dexterum⁹³⁸² tendit raro a dextera⁹³⁸³ istarum duarum emulgentium⁹³⁸⁴ accipit ramum, immo saepe non ei conmiscetur neque –alio⁹³⁸⁵: alteratur⁹³⁸⁶– in eo⁹³⁸⁷⁹³⁸⁸ quod a rene pervenit ad testiculos et –alio⁹³⁸⁹: non alteratur⁹³⁹⁰– in forami[Z 24ra]ne⁹³⁹¹ in quo sperma digeritur et albificatur⁹³⁹²⁹³⁹³ cum prius esset rubeum [P 20ra] propter multitudinem tortuositatum⁹³⁹⁴ suarum venarum et revolutionum suarum⁹³⁹⁵ et quod ad eas [V 20rb] etiam⁹³⁹⁶ pervenit a corde. Et huius quidem venae [Y 17ra] plurimum⁹³⁹⁷ in virga et in collo matricis finitur⁹³⁹⁸ –in⁹³⁹⁹ alio⁹⁴⁰⁰: occultatur⁹⁴⁰¹–, quemadmodum in arteriis declaravimus. Postquam vero duae emulgentes et earum⁹⁴⁰² rami nascuntur⁹⁴⁰³ ventrem habens, e vicino –vel propinque⁹⁴⁰⁴– supra dorsum adpodiat.

Et descendere incipit a qua coram⁹⁴⁰⁵ omni spondyli separatur ramus, [B 34va] et in eam⁹⁴⁰⁶ ingreditur, et sparguntur in musculis qui apud eas sunt positi, et venae separantur quae ad duo tendunt ilia et ad ventris musculos⁹⁴⁰⁷ vadunt. Postea⁹⁴⁰⁸ venae quae per foramina⁹⁴⁰⁹ spondylium ingrediuntur ad nucham, quae cum ad extremum perveniunt spondylium in duas dividuntur partes⁹⁴¹⁰, quarum una⁹⁴¹¹ ad⁹⁴¹² dexteram, et altera⁹⁴¹³ tendit⁹⁴¹⁴ ad sinistram⁹⁴¹⁵, et unaquaeque⁹⁴¹⁶ ipsarum ad unam vadit coxam. Ab unaquaque tamen earum⁹⁴¹⁷ antequam⁹⁴¹⁸ ad coxam⁹⁴¹⁹⁹⁴²⁰ perveniat, decem separantur tunicae, quarum una ad duos –in alio: ad duas dorsum⁹⁴²¹ partes⁹⁴²²– ten[L 19ra]dit renes. Secundae vero earum partes subtiles sunt et⁹⁴²³ capillares quae ad inferiora⁹⁴²⁴ partium⁹⁴²⁵ *siphac*⁹⁴²⁶ tendunt⁹⁴²⁷. Tertia autem⁹⁴²⁸ in⁹⁴²⁹ musculis spargitur qui super coxae os existunt. Et quarta spargitur in musculis qui sunt in ano et in manifesto ex *alhauiz*⁹⁴³⁰. Quinta vero ad collum matricis mulierum⁹⁴³¹ vadit, et in ipso spargitur et in eo quod ei⁹⁴³² continuatur et⁹⁴³³ ad vesicam tendit. Sed illa quae ad vesicam vadit⁹⁴³⁴ in duas dividitur partes, quarum una in vesica⁹⁴³⁵ spargitur et altera ad ipsius⁹⁴³⁶ tendit collum. Et haec⁹⁴³⁷ quidem pars in viris est valde magna propter virgam –in alio⁹⁴³⁸: propter locum⁹⁴³⁹ virgae⁹⁴⁴⁰–, sed in mulieribus est parva. Sexta vero ad musculos super os femoris⁹⁴⁴¹ positos vadit. Et septima ad musculos [A 16va] tendit qui in rectitudine corporis super ventrem sunt⁹⁴⁴² positi. Et hae quidem venae cum⁹⁴⁴³ extremitatibus venarum continuantur quas in pectore diximus ad⁹⁴⁴⁴ *mirach* ventris descendere⁹⁴⁴⁵. Et ex⁹⁴⁴⁶ harum quidem⁹⁴⁴⁷ venarum radice egrediuntur⁹⁴⁴⁸ in mulieribus venae quae [M 16va] ad matricem tendunt. Et a⁹⁴⁴⁹ duobus quidem lateribus venarum⁹⁴⁵⁰ quae ad matricem vadunt⁹⁴⁵¹ dividuntur venae quae ad mamillas⁹⁴⁵² ascendunt per⁹⁴⁵³ quas mamillae matrici adsociantur. Octava vero⁹⁴⁵⁴ ad virorum et feminarum receptaculum –receptaculum vocat⁹⁴⁵⁵ hic testiculorum folliculum et matricem⁹⁴⁵⁶– vadit. Et nona quidem⁹⁴⁵⁷ pervenit ad musculos eius quod⁹⁴⁵⁸ in coxa est occultum⁹⁴⁵⁹ et spargitur in eis. Decima vero a parte emulgentis manifesta⁹⁴⁶⁰ veniens ad duo tendit⁹⁴⁶¹ ilia et cum extremitatibus venarum descendentium⁹⁴⁶² continuatur⁹⁴⁶³, et praecipue eis⁹⁴⁶⁴ quae⁹⁴⁶⁵ a parte mamillarum descendunt et fit ex eis pars magna quae ad natium⁹⁴⁶⁶ musculos vadit⁹⁴⁶⁷. Quod vero ex istis remanet ad coxam ten[B 34vb]dit⁹⁴⁶⁸ ubi⁹⁴⁶⁹ perveniunt⁹⁴⁷⁰ rami⁹⁴⁷¹ –vel⁹⁴⁷² separantur⁹⁴⁷³⁹⁴⁷⁴–, quorum unus in musculis dividitur, qui supra⁹⁴⁷⁵ antecedentem coxae partem⁹⁴⁷⁶ consistunt. Et alius in musculis eius quod⁹⁴⁷⁷ in coxa⁹⁴⁷⁸ inferius est et in ipsius

domestico profunde⁹⁴⁷⁹ –in⁹⁴⁸⁰ alio: suspense⁹⁴⁸¹–. Et alii multi rami in coxae profundo⁹⁴⁸² sparguntur. Quod autem⁹⁴⁸³ post hoc totum remanet⁹⁴⁸⁴ postquam poplitis⁹⁴⁸⁵ iuncturam parum cooperit in tres dividitur partes, quarum silvestris super cannam extenditur minorem usque ad calcanei iuncturam⁹⁴⁸⁶. Et ipsarum⁹⁴⁸⁷ media in flexione poplitis⁹⁴⁸⁸ extenditur descendens et⁹⁴⁸⁹ in cruris [Z 24rb] lacertis occulti⁹⁴⁹⁰⁹⁴⁹¹ facit descendere ramos et in duas dividitur partes, quarum una occultatur in eo quod⁹⁴⁹² in⁹⁴⁹³ interiori⁹⁴⁹⁴ cruris parte⁹⁴⁹⁵ existit. Et altera vadit inter duas cannas extensa ad anteriorem pedis⁹⁴⁹⁶ et ramo silvestris⁹⁴⁹⁷ miscetur⁹⁴⁹⁸ quem⁹⁴⁹⁹ nominavimus⁹⁵⁰⁰. Tertia vero et ipsa est domestica ad locum cruris venosum⁹⁵⁰¹ declinat et extenditur ad *cahab*⁹⁵⁰² et ad⁹⁵⁰³ ex[V 20va]trematam cannae maioris gibbosam et ad pedis⁹⁵⁰⁴ domesticum descendit⁹⁵⁰⁵. Et ipsa quidem⁹⁵⁰⁶ est⁹⁵⁰⁷ *saphena*⁹⁵⁰⁸. Ista⁹⁵⁰⁹ vero tres factae fuerunt quattuor, quarum duae silvestres ad pedem veniunt a parte cannae minoris. Et duarum domesticarum una supra pedem incedit et in supremo eius a parte⁹⁵¹⁰ minimi spargitur. Secunda vero est illa⁹⁵¹¹ quae cum domestico ramo⁹⁵¹² silvestris miscetur partis quam⁹⁵¹³ nominavimus et sparguntur ambo in partibus inferioribus. Isti quidem sunt venarum⁹⁵¹⁴ numeri. Et iam quidem⁹⁵¹⁵ membrorum consimiles habentium partes anatomiam⁹⁵¹⁶ complevimus. Compositorum vero instrumentalium⁹⁵¹⁷, cuiusque anatomiam⁹⁵¹⁸ nominabimus in dictione quae eorum dispositiones et medicamenta comprehendit⁹⁵¹⁹. Nunc autem⁹⁵²⁰ de virtutibus loqui incipiemus⁹⁵²¹.

[I.I.6.] **Doctrina sexta cuius⁹⁵²² est summa una et capitulum unum⁹⁵²³**

[I.I.6.a.] **Summa vero est de virtutibus cuius sunt sex capitula⁹⁵²⁴.**

[I.I.6.a.1.] **Capitulum primum⁹⁵²⁵ summae quae est doctrinae sextae⁹⁵²⁶ quae est⁹⁵²⁷ dictionis primae quod⁹⁵²⁸⁹⁵²⁹ est de generibus⁹⁵³⁰ virtutum secundum sermonem universalem⁹⁵³¹**

Virtutum et operationum adinvicem aliae ex aliis cognoscuntur. Omnis enim virtus operationis existit initium neque aliqua⁹⁵³² operatio provenit, nisi ex virtute. Ideoque utrasque [B 35ra] in uno posuimus –vel⁹⁵³³ adgregavimus⁹⁵³⁴– capitulo. Virtutum autem genera et operationum ex eis provenientium apud medicos⁹⁵³⁵ sunt tria: quae sunt genus virtutum vitalium –id est⁹⁵³⁶ ab animali. Vitalium, id est animalium, scilicet ab⁹⁵³⁷ animali⁹⁵³⁸⁹⁵³⁹–, et genus virtutum naturalium⁹⁵⁴⁰ et genus virtutum⁹⁵⁴¹ animalium –id est ab anima⁹⁵⁴²–.

Et multis quidem⁹⁵⁴³ philosophorum et medicis omnibus, et praecipue Galieno, videtur quod unaquaeque virtutum membrum principale [L 19rb] habet⁹⁵⁴⁴ [Y 17rb] quod eius existit minera⁹⁵⁴⁵ et a quo eius procedunt⁹⁵⁴⁶ operationes. Et videtur eis quod virtutis animalis –ab animali⁹⁵⁴⁷– sedes sit cerebrum et ipsius ab eo proveniant operationes⁹⁵⁴⁸ et quod virtus naturalis duas habet⁹⁵⁴⁹ species. Et una species est cuius finis est custodire individuum et conservare ipsum quae ministrat⁹⁵⁵⁰ in re nutrimenti quousque⁹⁵⁵¹ ad finem crescentiae eius nutrit⁹⁵⁵² corpus –**ut nutriat corpus usque ad finem crescentiae eius⁹⁵⁵³–.**

Et huius quidem speciei sedes et⁹⁵⁵⁴ operationum ipsius processus est hepar⁹⁵⁵⁵. Altera vero species est cuius finis est speciem conservare quae est ministrans⁹⁵⁵⁶ in re generationis⁹⁵⁵⁷ et separat ex humoribus corporis⁹⁵⁵⁸ spermatis substantiam, deinde ipsum informat⁹⁵⁵⁹ sui Creatoris praecepto⁹⁵⁶⁰. Et huius quidem speciei habitatio et operationum ipsius proventus sunt testiculi.

Vitalis –id est animalis ab animali⁹⁵⁶¹– vero virtus est illa quae spiritus esse⁹⁵⁶² conservat qui⁹⁵⁶³ sensus et motus vehiculum existit et ipsum reddit aptum ad eorum impressiones recipiendas cum ad cerebrum pervenerit⁹⁵⁶⁴ et facit ipsum potentem dandi vitam ubicumque expanditur. Et huius quidem⁹⁵⁶⁵ virtutis sedes et⁹⁵⁶⁶ operationis eius processus est cor.

Omnibus autem philosophis⁹⁵⁶⁷, maiori⁹⁵⁶⁸, id est⁹⁵⁶⁹ Aristoteli⁹⁵⁷⁰, videtur quod omni[Z 24va]um istarum⁹⁵⁷¹ virtutum principium existit cor, sed primarum⁹⁵⁷² operationum earum manifestatio in hiis praedictis existit principiis, quemadmodum apud medicos cerebrum est sentiendi⁹⁵⁷³ principium. Et post hoc quisque sensus per se habet membrum in quo eius apparet –et manifestatur⁹⁵⁷⁴– operatio⁹⁵⁷⁵.

Praeterea⁹⁵⁷⁶ cum considerant, sicut debent et certificant, inveniunt rem⁹⁵⁷⁷⁹⁵⁷⁸ sicut videtur Aristoteli [M 16vb] et non quemadmodum [A 16vb] ipsis videtur et⁹⁵⁷⁹ inveniunt tractatus suos extractos⁹⁵⁸⁰ ex propositionibus⁹⁵⁸¹ sufficientibus et non necessariis in quibus non adsequuntur, nisi quod ex rebus apparet. Medico vero⁹⁵⁸² in quantum est medicus non adinet ut consideret quae sit harum duarum sententiarum veritas, sed illud considerare physicus –alio⁹⁵⁸³: philosophus⁹⁵⁸⁴– aut philosophus⁹⁵⁸⁵ –alio: metaphysicus⁹⁵⁸⁶– debet. Medicus enim⁹⁵⁸⁷, cum conceditur⁹⁵⁸⁸ ei membra haec⁹⁵⁸⁹ praenominata⁹⁵⁹⁰⁹⁵⁹¹ istarum virtutum principia⁹⁵⁹² existere, [B 35rb] non curat in eo quod de esse medicationis considerat, an ex aliis habeantur principiis⁹⁵⁹³ quae sint⁹⁵⁹⁴ ipsis⁹⁵⁹⁵ [V 20vb] priora vel non, neque⁹⁵⁹⁶ illud ex eis⁹⁵⁹⁷ existit⁹⁵⁹⁸ quae philosophus non ei levia facit⁹⁵⁹⁹ –philosopho fiunt facilia⁹⁶⁰⁰–.

[I.I.6.a.2.] Capitulum secundum de virtutibus naturalibus quibus ministratur⁹⁶⁰¹

Virtutum vero naturalium aliae sunt quae sunt⁹⁶⁰² ministrantes, [P 20rb] aliae sunt⁹⁶⁰³ quae sunt ministratae. Et ministratarum⁹⁶⁰⁴ quidem⁹⁶⁰⁵ duo sunt genera.

Unum genus ministrat⁹⁶⁰⁶ in re nutrientis, ad hoc ut individuum remaneat quod in duas partitur⁹⁶⁰⁷ species: in nutritivam et crescitivam.

Et alterum genus ministrat⁹⁶⁰⁸ in nutriente, ad hoc ut⁹⁶⁰⁹ remaneat species quod etiam in duas⁹⁶¹⁰ dividitur species⁹⁶¹¹: in generativam et informativam. Virtus vero nutritiva⁹⁶¹² est illa quae nutriens in nutriti convertit similitudinem, ideo ut per ipsum restaurationem eius recuperet quod dissolutum fuit⁹⁶¹³. Virtus autem crescitiva est illa quae in totius corporis diametris⁹⁶¹⁴ addit secundum proportionalitatem⁹⁶¹⁵ naturalem, quatenus⁹⁶¹⁶ ipsum ad augmenti finem perducit per illud⁹⁶¹⁷ quod ipsum ex nutriente ingreditur. Nutritiva vero virtus crescitivae servit⁹⁶¹⁸ eo quod nutritiva quandoque adfert⁹⁶¹⁹ nutriens ei quod dissolvitur aequale, quandoque minus, quandoque plus. Sed⁹⁶²⁰ crescentia⁹⁶²¹ –augmentum⁹⁶²²–⁹⁶²³ non erit nisi⁹⁶²⁴ quando⁹⁶²⁵ quod⁹⁶²⁶ ingreditur plus fuerit⁹⁶²⁷ eo quod dissolvitur. Non tamen totum quod taliter existit est crescentia⁹⁶²⁸. Inpinguari enim post macredinem in aetate consistentiae est huius sectae, non tamen⁹⁶²⁹ est⁹⁶³⁰ crescentia⁹⁶³¹. Non⁹⁶³² enim crescentia⁹⁶³³ –augmentum⁹⁶³⁴– est⁹⁶³⁵⁹⁶³⁶⁹⁶³⁷ nisi illud⁹⁶³⁸ quod secundum naturalem proportionalitatem⁹⁶³⁹ in omnibus existit diametris, quatenus ipsum ad crescentiae perducit⁹⁶⁴⁰ complementum. Deinceps⁹⁶⁴¹ vero post hoc nullo modo est⁹⁶⁴² ibi⁹⁶⁴³ crescentia⁹⁶⁴⁴ et si sit ibi⁹⁶⁴⁵ inpinguatio, quemadmodum ante⁹⁶⁴⁶ consistentiam non existit ibi ariditas et si sit ibi macredo, licet illud⁹⁶⁴⁷ longius existat, et a⁹⁶⁴⁸ necessario⁹⁶⁴⁹ magis exigens –alio⁹⁶⁵⁰: exiens–⁹⁶⁵¹⁹⁶⁵².

Et nutritivae quidem⁹⁶⁵³ operatio tribus particularibus completur⁹⁶⁵⁴ operationibus. Una est permutationis –id est cambii⁹⁶⁵⁵– substantiae⁹⁶⁵⁶ comprehensio⁹⁶⁵⁷ quae⁹⁶⁵⁸ est sanguis⁹⁶⁵⁹ aut humor –in alio: et humor⁹⁶⁶⁰–⁹⁶⁶¹ qui⁹⁶⁶² est in potentia propinqua in effectum⁹⁶⁶³ similis membro⁹⁶⁶⁴, quod⁹⁶⁶⁵ quandoque⁹⁶⁶⁶ fallit, quemadmodum in aegritudine contingit, quae atrophia –ab *a*, quod est ‘sine’, et *trophia*, quod est ‘conversio’⁹⁶⁶⁷– vocatur [B 35va] quae est nutrimenti defectus. Et alia est adhaerentia, quae est ut hoc receptum, nu[L 19va]trimentum⁹⁶⁶⁸ completo effectu efficiat, scilicet ut membri pars fiat, quod plerumque⁹⁶⁶⁹ fallit, quemadmodum in hydropisi –id est hyposarca⁹⁶⁷⁰– contingit carnositas. Et tertia est similitudo quae est⁹⁶⁷¹⁹⁶⁷² ut hoc receptum quod iam factum est pars membri ponat ei ab omnibus partibus simile usque in sui essentia⁹⁶⁷³ et⁹⁶⁷⁴ colore quod quandoque fallit, quemadmodum contingit⁹⁶⁷⁵ in *baras*⁹⁶⁷⁶ et *morphea*⁹⁶⁷⁷. Cambium enim et adhaerentia iam ibi sunt⁹⁶⁷⁸ reperta⁹⁶⁷⁹,

sed similitudo non ibi⁹⁶⁸⁰ invenitur. Et hanc quidem⁹⁶⁸¹ operationem efficit virtus inmutativa quae est una de virtutibus [Z 24vb] nutritivae. Et est in homine⁹⁶⁸² una⁹⁶⁸³ in genere et in principio primo, sed in membris similium partium per species diversificatur⁹⁶⁸⁴. In unoquoque enim membro existit virtus secundum eius complexionem quae nutrimentum in⁹⁶⁸⁵ eius convertit similitudinem [Y 17va] diversa⁹⁶⁸⁶ a virtute quae nutrimentum in similitudinem⁹⁶⁸⁷ alterius permutat⁹⁶⁸⁸. Inmutativa vero quae est in hepate operationem efficit toti corpori⁹⁶⁸⁹ communem.

Generativae vero⁹⁶⁹⁰ virtutis duae sunt species. Una species est quae in masculis et feminis sperma generat. Altera est quae virtutes dividit, quae sunt in spermate, et permiscet⁹⁶⁹¹ eas temperando secundum quod⁹⁶⁹² unicuique convenit⁹⁶⁹³ membro, dans nervo complexionem propriam, et ossi complexionem⁹⁶⁹⁴⁹⁶⁹⁵ propriam⁹⁶⁹⁶⁹⁶⁹⁷, et arteriis complexionem propriam, hoc tamen totum⁹⁶⁹⁸ de spermate similium partium et similis permixtionis⁹⁶⁹⁹. Et⁹⁷⁰⁰ hanc quidem⁹⁷⁰¹ virtutem vocant medici⁹⁷⁰² virtutem inmutativam primam.

Virtus vero informativa inprimens –id est sigillans⁹⁷⁰³– [V 21ra] est illa ex qua praecepto sui Creatoris provenit membrorum lineatio⁹⁷⁰⁴, et ipsorum⁹⁷⁰⁵ figuratio, et⁹⁷⁰⁶ concavitates, et foramina, et lenitas, et asperitas, et eorum⁹⁷⁰⁷ situs⁹⁷⁰⁸⁹⁷⁰⁹, et ipsorum⁹⁷¹⁰ communitas⁹⁷¹¹ et ad ultimum operationes⁹⁷¹² quae ex finibus dimensionum eorum pendent.

Et huic quidem virtuti ministrantes [M 17ra] sunt⁹⁷¹³ quae rem nutrimenti ministrant⁹⁷¹⁴ ad speciem custodiendam. Et⁹⁷¹⁵ sunt virtus crescitiva –augmentativa⁹⁷¹⁶– et nutritiva⁹⁷¹⁷.

[I.6.a.3.] Capitulum tertium de virtutibus naturalibus ministrantibus –in⁹⁷¹⁸ alio: de virtutibus naturalibus puris⁹⁷¹⁹–

Virtutes⁹⁷²⁰ vero⁹⁷²¹ naturales quae ministrant tantum virtuti nutritivae sunt⁹⁷²² ministrantes. Quae sunt quattuor virtutes: adtractiva, retentiva,⁹⁷²³ digestiva et⁹⁷²⁴ expulsiva. Adtractiva vero fuit creata ad adtrahendum nutrimentum iuvativum. Quae quidem operatur hoc villis⁹⁷²⁵ membri⁹⁷²⁶ in quo ipsa est secundum longitudinem protensis⁹⁷²⁷. [B 35vb]

Et retentiva fuit creata ut iuvativum⁹⁷²⁸ retineat⁹⁷²⁹ dum virtutes ipsum inmutantes⁹⁷³⁰ in eo operantur, quae ab ipso alimentum suscipiunt. Quod equidem⁹⁷³¹ efficit villis⁹⁷³² qui ex transverso protenduntur. Et est etiam⁹⁷³³⁹⁷³⁴ cum illi⁹⁷³⁵ qui secundum latitudinem incedunt auxilium praebent.

Digestiva vero est illa⁹⁷³⁶ quae quod adtractiva adtraxit⁹⁷³⁷⁹⁷³⁸ et retinuit retentiva⁹⁷³⁹ in essentiam⁹⁷⁴⁰ convertit –scilicet in alio⁹⁷⁴¹– aptam⁹⁷⁴²⁹⁷⁴³ virtutum –in alio: -tis⁹⁷⁴⁴– in ea [A 17ra] permutationem facientium –in alio: -tis⁹⁷⁴⁵– operationi⁹⁷⁴⁶ et complexionem⁹⁷⁴⁷ quae conversioni⁹⁷⁴⁸ nutrientis in effectum⁹⁷⁴⁹ est competens⁹⁷⁵⁰. Haec est eius operatio in iuvativo⁹⁷⁵¹ quae vocatur digestio.

Eius vero operatio⁹⁷⁵² in superfluitatibus est ut si possibile⁹⁷⁵³ fuerit⁹⁷⁵⁴ eas in hanc⁹⁷⁵⁵ mutet⁹⁷⁵⁶ dispositionem quae etiam vocatur digestio aut ut⁹⁷⁵⁷ earum egressionem a membro, in quo sunt retentae, facilem efficiat cum expulsivae expulsionem⁹⁷⁵⁸⁹⁷⁵⁹ earum⁹⁷⁶⁰ adtenuando essentiam si quod prohibet fuerit grossities aut ingrossando, si quod vetat fuerit tenuitas, aut incidendo, si quod prohibet fuerit viscositas.

Et haec quidem operatio vocatur maturatio⁹⁷⁶¹. Est tamen cum⁹⁷⁶² digestio et maturatio synonyme⁹⁷⁶³ dicuntur.

Expulsiva autem est illa quae superfluitatem expellit⁹⁷⁶⁴ ex nutrimento residuum⁹⁷⁶⁵, quae ad nutriendum non est conveniens, aut⁹⁷⁶⁶ quae excedit⁹⁷⁶⁷ mensuram, quae sufficit ad nutriendum et quae non est necessaria, aut evacuat in receptaculo sibi apto⁹⁷⁶⁸, sicut urinam in vesica⁹⁷⁶⁹.

Et haec quidem virtus has expellit superfluitates aut per partes⁹⁷⁷⁰ et⁹⁷⁷¹ per⁹⁷⁷² foramina quae sunt⁹⁷⁷³ eis praeparata vel si non fuerint⁹⁷⁷⁴ ibi⁹⁷⁷⁵ foramina⁹⁷⁷⁶ praeparata⁹⁷⁷⁷ a nobili⁹⁷⁷⁸ expellit⁹⁷⁷⁹ ad ignobile et a duro ad laxum. Cumque in parte⁹⁷⁸⁰ expulsionis fuerit declinatio materiei superfluitatis [Z 25ra] non convertit eam virtus expulsiva ab illa semita in quantum possibile fuerit⁹⁷⁸¹.

Hiis⁹⁷⁸² autem⁹⁷⁸³ quattuor virtutibus naturalibus⁹⁷⁸⁴ quattuor primae serviunt⁹⁷⁸⁵ qualitates, caliditas scilicet, et⁹⁷⁸⁶ frigiditas⁹⁷⁸⁷, et⁹⁷⁸⁸ humiditas et siccitas⁹⁷⁸⁹⁹⁷⁹⁰.

Sed cali[L 19vb]ditatis servitium omnibus quattuor⁹⁷⁹¹ pro certo⁹⁷⁹²⁹⁷⁹³ est⁹⁷⁹⁴ commune.

Frigiditas vero est⁹⁷⁹⁵ cum alicui earum accidentaliter servit et non essentialiter. Quod enim frigiditati essentialiter inest⁹⁷⁹⁶ est⁹⁷⁹⁷ ut omnibus sit⁹⁷⁹⁸ virtutibus⁹⁷⁹⁹ contraria, quoniam omnium virtutum operationes per motum existunt. Et hoc quidem in adtractione et expulsionem manifestum existit, sed in digestionem⁹⁸⁰⁰ etiam, quoniam digestio completur⁹⁸⁰¹ per⁹⁸⁰² partes eius quod fuit ingrossatum et inspissatum partiendo et adiungendo ei quod [B 36ra] adtenuatum fuit et subtiliatum⁹⁸⁰³. Et hae quidem motiones⁹⁸⁰⁴ sunt⁹⁸⁰⁵ separantes et temperantes –in⁹⁸⁰⁶ alio: commiscentes⁹⁸⁰⁷–.

Retentiva vero⁹⁸⁰⁸ operatur villos movendo transversos secundum figuram comprehensionis bene factam. Et fri[V 21rb]giditas quidem est paralyticum faciens –vel⁹⁸⁰⁹ stupefaciens⁹⁸¹⁰– et mortificans, et⁹⁸¹¹ ab omnibus prohibens operationibus, ad retentionem⁹⁸¹² tamen faciendam accidentaliter confert, quoniam villos secundum bonae comprehensionis figuram tenet. Non ergo⁹⁸¹³ in operationibus virtutum essentialiter ingreditur, sed tali⁹⁸¹⁴ praeparat⁹⁸¹⁵ instrumentum dispositione⁹⁸¹⁶ qua ipsum suam⁹⁸¹⁷ custodit operationem.

Et expulsiva quidem⁹⁸¹⁸ a frigiditate iuvatur, propterea quod ventositatis⁹⁸¹⁹ prohibet fieri⁹⁸²⁰ dissolutionem⁹⁸²¹ quae⁹⁸²² ad expellendum iuvat et⁹⁸²³ quia in eius⁹⁸²⁴ auxiliatur grossitie, et propterea quod⁹⁸²⁵ –in⁹⁸²⁶ alio: villos⁹⁸²⁷ exprimentes⁹⁸²⁸⁹⁸²⁹– villum qui secundum latitudinem⁹⁸³⁰ protenditur⁹⁸³¹ exprimentem⁹⁸³² contrahit⁹⁸³³ et⁹⁸³⁴ inspissat.

Et hoc etiam est instrumentum⁹⁸³⁵ praeparare et non est in ipsamet⁹⁸³⁶ operatione⁹⁸³⁷ auxilium ferre. Et frigus non intrat in servitium harum virtutum, nisi per accidens. [Y 17vb] Si enim in ipsismet ingrederetur operationibus, noceret et motiones⁹⁸³⁸ [P 20va] debilitaret.

Siccitas vero in trium⁹⁸³⁹ virtutum operationibus necessaria existit⁹⁸⁴⁰, quae sunt duae localiter mutatae et retentiva. Duabus vero⁹⁸⁴¹ localiter mutatis quae sunt adtractiva et expulsiva praebet siccitas⁹⁸⁴² auxilium eo quod multam eius efficit sustentationem quae in motu est necessaria⁹⁸⁴³ motu, videlicet⁹⁸⁴⁴ spiritus qui has virtutes ad suas⁹⁸⁴⁵ defert operationes impulsione vehementi quam et talem qualis ipsa est humoralis prohibet fluxus cum⁹⁸⁴⁶ in substantia fuerit⁹⁸⁴⁷ spiritus⁹⁸⁴⁸ aut instrumenti, sed re[M 17rb]tentivae propter constrictionem. Digestiva⁹⁸⁴⁹ autem plus indiget humiditate.

Post haec cum⁹⁸⁵⁰ inter qualitates activas comparaveris et passivas, in quantum istae virtutes eis⁹⁸⁵¹ indigent, reperies retentivam plus indigere siccitate quam caliditate, eo quod tempus⁹⁸⁵² in quo quiescere debet villus –vel villi⁹⁸⁵³– retentivae maius⁹⁸⁵⁴ est tempore⁹⁸⁵⁵ in quo moveri debet⁹⁸⁵⁶ villus –vel villi⁹⁸⁵⁷– qui secundum amplitudinem⁹⁸⁵⁸ tendit ad constringendum.

Nam tempus quod est ad movendum est illud quod caliditate indiget et est⁹⁸⁵⁹ breve, et totum reliquum tempus eius operationis est ad tenendum⁹⁸⁶⁰ et ad⁹⁸⁶¹ quiescendum. Et quia puerorum complexio plus declinat ad humiditatem, ideo⁹⁸⁶² virtus haec⁹⁸⁶³ in eis est debilis.

Adtractiva vero plus in[B 36rb]diget caliditate quam siccitate, quoniam caliditas adjuvat in adtractione, immo⁹⁸⁶⁴ eo quod maior pars⁹⁸⁶⁵ suae operationis est movere et plus necesse est⁹⁸⁶⁶ ei⁹⁸⁶⁷ movere partes sui instrumenti quam quietas facere et cum siccitate⁹⁸⁶⁸ stringere. Haec enim virtus non tantum indiget multo motu⁹⁸⁶⁹, sed plerumque⁹⁸⁷⁰ etiam motu indiget⁹⁸⁷¹⁹⁸⁷² vehementi.

Et adtractio⁹⁸⁷³ quidem fit, aut virtute adtractiva, quemadmodum magnes⁹⁸⁷⁴ adtrahit ferrum⁹⁸⁷⁵, aut implendo vacuum –in⁹⁸⁷⁶ alio: per agitationem vacui⁹⁸⁷⁷–, sicut⁹⁸⁷⁸ aqua adtrahitur⁹⁸⁷⁹ in *azaracha*⁹⁸⁸⁰ –id est⁹⁸⁸¹ instrumentum de vitro factum⁹⁸⁸² simile⁹⁸⁸³ cannae per quam⁹⁸⁸⁴ pueri adtrahunt aquam et violenter, cum volunt⁹⁸⁸⁵⁹⁸⁸⁶, expellunt⁹⁸⁸⁷ per parvum foramen⁹⁸⁸⁸⁹⁸⁸⁹–, aut⁹⁸⁹⁰ calore⁹⁸⁹¹, sicut in lampade⁹⁸⁹² adtrahitur oleum, licet haec pars⁹⁸⁹³ tertia apud certificantes neces[Z 25rb]sario reducat⁹⁸⁹⁴ ad implendum vacuum, immo ipsamet⁹⁸⁹⁵ existit. Cum ergo virtus adtractiva caliditatis⁹⁸⁹⁶ habuerit auxiliium, adtractio fortior erit.

Expulsiva vero minus indiget siccitate quam adtractiva et retentiva. Non enim indiget constrictione⁹⁸⁹⁷ retentivae, neque⁹⁸⁹⁸ –adhaerentia vel–⁹⁸⁹⁹ inseparabilitate⁹⁹⁰⁰⁹⁹⁰¹ adtractivae⁹⁹⁰², et constrictione eius⁹⁹⁰³ et circumdatione –hoc proprium est adtractivae⁹⁹⁰⁴– adtracti tenendo partes instrumenti donec ad illas⁹⁹⁰⁵ alterius partis adtractio⁹⁹⁰⁶ perveniat. Et ad ultimum nullo modo indiget expulsiva quiete, sed [A 17rb] motu et inspissatione⁹⁹⁰⁷ pauca quae ad exprimendum⁹⁹⁰⁸ et⁹⁹⁰⁹ expellendum tali adiuvet mensura, quatenus⁹⁹¹⁰ per ipsam⁹⁹¹¹ remaneat instrumentum figuram expressionis et constrictionis conservans, quemadmodum⁹⁹¹² in retentiva tem[V 21va]pus longum et in adtractiva [L 20ra] tempus breve est necessarium donec partium adtractio⁹⁹¹³ unam⁹⁹¹⁴ adplicet alii⁹⁹¹⁵, ideoque siccitate parum indiget. Quae autem plus eis omnibus indiget caliditate est digestiva, quae siccitate non indiget, sed humiditate ut⁹⁹¹⁶ nutriens liquidum⁹⁹¹⁷ efficiat et ad penetrandum in foramina et ad figuras recipiendas aptum reddat⁹⁹¹⁸. Neque⁹⁹¹⁹ potest⁹⁹²⁰ aliquis⁹⁹²¹ dicere quod si humiditas in digerendo esset iuvativa, pueri possent res duras digerere. Non enim provenit pueris non posse istud et iuvenibus posse⁹⁹²² propter hoc⁹⁹²³, sed propter homogeam et homogeeae elongationem. Quod enim ex rebus durum existit puerorum complexioni⁹⁹²⁴⁹⁹²⁵ non est homogeeum. Virtutes igitur⁹⁹²⁶ digestivae eorum in eo non operantur neque⁹⁹²⁷ ipsum recipiunt retentivae, sed cito ipsum expellunt⁹⁹²⁸ expulsivae. Iuvenum vero complexionibus est illud⁹⁹²⁹ conveniens et ad eos nutriendos conveniens. Et ex hoc quidem [B 36va] collectum est quod retentiva⁹⁹³⁰ indiget constrictione et figurarum constrictionis⁹⁹³¹ fixatione⁹⁹³² longo tempore et paucis motionibus adiutorio. Et adtractiva constrictione indiget⁹⁹³³ et fixatione constrictionis tempore brevissimo et in motu multo indiget⁹⁹³⁴ auxilio⁹⁹³⁵. Et⁹⁹³⁶ expulsivae est necessarium stringere⁹⁹³⁷ tantum sine fixatione de qua non est curandum et indiget adiutorio ad motum faciendum⁹⁹³⁸⁹⁹³⁹. Et digestivae est necessarium eliquare et temperare. Ideoque virtutes istae qualitates illas⁹⁹⁴⁰ quattuor⁹⁹⁴¹⁹⁹⁴² inaequaliter operari faciunt et eis inaequaliter indigent –in⁹⁹⁴³ alio⁹⁹⁴⁴: qualitatibus illis⁹⁹⁴⁵ quattuor in suis utuntur operationibus⁹⁹⁴⁶ inaequaliter⁹⁹⁴⁷⁹⁹⁴⁸⁹⁹⁴⁹–.

[I.6.a.4.] Capitulum quartum⁹⁹⁵⁰ de virtutibus animalibus –id est ab animali⁹⁹⁵¹–

Virtutes autem⁹⁹⁵² animales –id est⁹⁹⁵³ ab animali⁹⁹⁵⁴– intelligi volunt per illas⁹⁹⁵⁵, virtutem illam⁹⁹⁵⁶ quae cum⁹⁹⁵⁷ in⁹⁹⁵⁸ membris recepta fuerit praeparabit ea⁹⁹⁵⁹ ad recipiendum virtutem sensus, et motus et operationis⁹⁹⁶⁰ vitae, quibus etiam admiscunt⁹⁹⁶¹ timoris et irae motiones⁹⁹⁶², propterea quod in eis reperiunt dilatationem et constrictionem⁹⁹⁶³ quae⁹⁹⁶⁴ accidunt spiritui qui huic comparatus est virtuti. Nos autem hanc explanabimus summam et dicemus quod quemadmodum⁹⁹⁶⁵ ex humorum spissitudine secundum aliquam complexionem substantia⁹⁹⁶⁶ generatur spissa quae⁹⁹⁶⁷ est membrum aut pars membri, ita⁹⁹⁶⁸ ex humorum vaporibus et eorum subtilitate secundum aliquam complexionem substantia generatur⁹⁹⁶⁹ subtilis quae est spiritus. Et sicut apud medicos hepar⁹⁹⁷⁰ primae generationis⁹⁹⁷¹ principium existit, ita⁹⁹⁷² cor [Y 18ra] est⁹⁹⁷³ generationis⁹⁹⁷⁴ secundae⁹⁹⁷⁵⁹⁹⁷⁶ principium. Et hic [M 17va] quidem spiritus cum secundum complexionem provenit quam debet habere⁹⁹⁷⁷ ad hanc recipiendam virtutem praeparatur, deinde omnia alia praeparat⁹⁹⁷⁸ membra⁹⁹⁷⁹ ad recipiendum omnes alias animales –ab⁹⁹⁸⁰ anima⁹⁹⁸¹– virtutes⁹⁹⁸² et reliquas. Virtutes⁹⁹⁸³ equidem⁹⁹⁸⁴ animales –ab anima⁹⁹⁸⁵– in spiritu et membris non proveniunt nisi postquam haec vitalis provenerit virtus. Ideoque, licet virtutes⁹⁹⁸⁶ animales –ab anima⁹⁹⁸⁷– alicuius membri⁹⁹⁸⁸ destruantur, vivum adhuc tamen⁹⁹⁸⁹ existit, nisi haec⁹⁹⁹⁰ virtus –ab animali⁹⁹⁹¹– in eo fuerit destructa.

Nonne vides quod⁹⁹² membrum stupidum aut paralyticum unumquodque secundum habitudinem est non habens sensum, neque⁹⁹³ motum, aut propter complexionem quae prohibet ipsum eos⁹⁹⁴ recipere, [Z 25va] aut propter oppilationem quae accidit inter cerebrum et ipsum in nervis qui ad ipsum perveniunt et tamen est vivum? Et membrum cui accidit mors est non habens sensum⁹⁹⁵ neque⁹⁹⁶ motum et accidit ei⁹⁹⁷ ut putrefiat et corrumpatur. In membro igitur paralytico est virtus quae eius custodit vitam donec⁹⁹⁸ cum remotum fuerit quod prohibet profluat ad ipsum [B 36vb] virtus sensus et motus. Ipsum namque praeparatum erat ad sus[V 21vb]cipiendam⁹⁹⁹ eam propter virtutis vitalis sanitatem¹⁰⁰⁰ in eo. Prohibens enim non prohibuit¹⁰⁰⁰¹ nisi ut non eam in effectu¹⁰⁰⁰² reciperet¹⁰⁰⁰³, sed¹⁰⁰⁰⁴ membrum non sic¹⁰⁰⁰⁵ est¹⁰⁰⁰⁶ mortuum. Et praeparans non est¹⁰⁰⁰⁷ virtus nutriendi tantum, ita ut dicamus quod¹⁰⁰⁰⁸ quamdiu virtus nutriendi adfuerit, erit¹⁰⁰⁰⁹ vivum¹⁰⁰¹⁰ et cum destruetur¹⁰⁰¹¹, erit mortuum, quoniam hoc ipsum¹⁰⁰¹² verbum¹⁰⁰¹³ virtuti adferremus¹⁰⁰¹⁴ nutritivae. Fortasse enim plerumque in aliquo destruetur membrorum eius operatio et vivum remanebit et fortasse plerumque remanebit eius operatio –virtutis^{10015_10016} et membrum tendet¹⁰⁰¹⁷ ad mortem. Et si virtus nutritiva inquantum est nutritiva¹⁰⁰¹⁸¹⁰⁰¹⁹ esset¹⁰⁰²⁰ ipsa virtus¹⁰⁰²¹ quae praeparat ad sentiendum et movendum vegetabilia praeparata¹⁰⁰²² forent ad sensum et motum recipiendum. Restat ergo ut sit praeparans res alia quae propriam¹⁰⁰²³ sequatur¹⁰⁰²⁴¹⁰⁰²⁵ complexionem quae vocatur virtus vitalis. Et ipsa quidem¹⁰⁰²⁶ est prima¹⁰⁰²⁷ virtus¹⁰⁰²⁸ quae in spiritu provenit cum spiritus ex subtilitate procedit humorum¹⁰⁰²⁹¹⁰⁰³⁰.

Deinde spiritus secundum philosophum Aristotelem per eam recipit¹⁰⁰³¹ principium primum et animam primam¹⁰⁰³², ex qua aliae profluunt [L 20rb] virtutes¹⁰⁰³³. Harum vero¹⁰⁰³⁴ virtutum¹⁰⁰³⁵ operationes non ab hoc proveniunt spiritu¹⁰⁰³⁶ –in¹⁰⁰³⁷ alio: a spiritu proveniunt¹⁰⁰³⁸ – in principio rei, sicut etiam¹⁰⁰³⁹ sensus apud medicos non provenit per¹⁰⁰⁴⁰ spiritum animale[m] qui est in cerebro nisi ad¹⁰⁰⁴¹ crystalloide[m]¹⁰⁰⁴² penetret aut ad linguam aut ad¹⁰⁰⁴³ alia. Cum ergo¹⁰⁰⁴⁴ pars¹⁰⁰⁴⁵ spiritus in ventriculum pervenerit¹⁰⁰⁴⁶ cerebri complexionem recipiet et erit conveniens ut ex eo proveniant operationes virtutis quae in ea¹⁰⁰⁴⁷ primo repertae¹⁰⁰⁴⁸ sunt, et similiter in hepate et similiter¹⁰⁰⁴⁹ in testiculis.

Et apud medicos quidem¹⁰⁰⁵⁰ nisi postquam spiritus in cerebro ad aliam convertitur complexionem non praeparatur ad recipiendum animam quae est principium motus et sensus, et similiter in hepate, licet prima complexio iam iuverit¹⁰⁰⁵¹ ad recipiendam virtutem [P 20vb] primam vitalem et¹⁰⁰⁵² similiter in unoquoque membro¹⁰⁰⁵³. Apud eos¹⁰⁰⁵⁴ enim¹⁰⁰⁵⁵ unumquodque operationum genus¹⁰⁰⁵⁶ aliam habet animam et neque est anima¹⁰⁰⁵⁷ una ex qua virtutes istae profluunt, quoniam huius summae [A 17va] adgregatio est anima. Et si prima quidem¹⁰⁰⁵⁸ complexio iam adiuvit¹⁰⁰⁵⁹ ad virtutem primam recipiendam, tunc iam dedit¹⁰⁰⁶⁰ vitalem ubi¹⁰⁰⁶¹ provenit spiritus et virtus¹⁰⁰⁶² quae sunt eius perfectio. Haec autem [B 37ra] virtus apud eos non sola¹⁰⁰⁶³ sufficit ut¹⁰⁰⁶⁴ spiritus per ipsam¹⁰⁰⁶⁵ omnes alias suscipiat virtutes¹⁰⁰⁶⁶, nisi propria¹⁰⁰⁶⁷ provenierit¹⁰⁰⁶⁸ complexio. Praeterea dixerunt quod haec virtus praeter hoc quod ipsa est praeparans vitam est etiam¹⁰⁰⁶⁹ motus substantiae spiritualis subtilis principium ad membra et principium¹⁰⁰⁷⁰ constrictionis et dilatationis¹⁰⁰⁷¹¹⁰⁰⁷² aeris adtracti et pulsus. Adfert enim adiutorium in comparatione¹⁰⁰⁷³ vitae quod¹⁰⁰⁷⁴ est passio et in comparatione operationum animae et pulsus praebet auxilium quod est actio.

Et haec quidem¹⁰⁰⁷⁵ virtus virtutibus naturalibus similatur, ideo quod non voluntate¹⁰⁰⁷⁶ proveniunt unde profluunt¹⁰⁰⁷⁷ et similatur virtutibus animalibus propter operationum earum¹⁰⁰⁷⁸ diversitatem. Ipsa enim constringit et dilatat simul. Movet ergo duobus motibus contrariis. Philosophi autem, cum animam¹⁰⁰⁷⁹¹⁰⁰⁸⁰ dicunt animam terrenam¹⁰⁰⁸¹, dicere volunt perfectionem corporis¹⁰⁰⁸² naturalis instrumentalis et volunt dicere principium omnis virtutis¹⁰⁰⁸³ ex qua met ipsa motus proveniunt et operationes diversae. Erit igitur haec¹⁰⁰⁸⁴ virtus secundum [Z 25vb] philosophorum sententiam virtus animalis, sicut virtutes naturales¹⁰⁰⁸⁵ quas nominavimus¹⁰⁰⁸⁶ apud eos virtutes vocantur¹⁰⁰⁸⁷¹⁰⁰⁸⁸ animales¹⁰⁰⁸⁹. Quod si noluerint¹⁰⁰⁹⁰ dicere animam hanc¹⁰⁰⁹¹ [M 17vb] intentionem, sed volunt dicere¹⁰⁰⁹² virtutem quae est principium comprehendendi et movendi quod ex¹⁰⁰⁹³ aliqua provenit comprehensione voluntariae et naturalem volunt dicere pro omni¹⁰⁰⁹⁴ virtute ex qua

operatio¹⁰⁰⁹⁵ in suo corpore provenit secundum huius¹⁰⁰⁹⁶ formae diversitatem, non erit haec¹⁰⁰⁹⁷ virtus animalis, sed erit naturalis [V 22ra] et altioris ordinis quam sit virtus quam medici naturalem vocant. Et si naturalem vocaverint¹⁰⁰⁹⁸ illam quae rem¹⁰⁰⁹⁹ nutrimenti ministrat et convertit, sive¹⁰¹⁰⁰ [Y 18rb] ad hoc ut remaneat individuum, sive ut¹⁰¹⁰¹ remaneat species, non erit haec¹⁰¹⁰² naturalis, sed erit tertium genus. Et quia ira, et timor et eorum¹⁰¹⁰³ similia huius virtutis sunt passiones, tunc, licet eorum principa sint¹⁰¹⁰⁴ sensus¹⁰¹⁰⁵, et aestimatio¹⁰¹⁰⁶ et virtutes¹⁰¹⁰⁷ adprehendentes, huic tamen comparatae sunt virtuti. Huius autem virtutis declarationem¹⁰¹⁰⁸ certificare, et an sit una¹⁰¹⁰⁹ an plures quam una in sapientia continetur naturali quae philosophiae¹⁰¹¹⁰ pars existit.

[I.6.a.5.] Capitulum quintum¹⁰¹¹¹ de virtutibus animalibus comprehendentibus

In virtute autem animali duae copulantur—in¹⁰¹¹² alio: comprehenduntur—¹⁰¹¹³ virtutes quarum ipsa est sicut genus. Una est virtus comprehensiva et altera virtus motiva¹⁰¹¹⁴. Et comprehensiva [B 37rb] quidem virtus est sicut duarum virtutum genus. Una¹⁰¹¹⁵ est¹⁰¹¹⁶ virtus comprehensiva¹⁰¹¹⁷ manifeste et altera¹⁰¹¹⁸ virtus comprehensiva¹⁰¹¹⁹ occulte.

Et virtus quidem¹⁰¹²⁰ manifeste comprehensiva¹⁰¹²¹ est sensibilis quae est sicut¹⁰¹²² genus¹⁰¹²³ secundum quosdam quinque virtutum et octo secundum alios¹⁰¹²⁴. Quod si dixerimus¹⁰¹²⁵ quod sunt¹⁰¹²⁶ quinque¹⁰¹²⁷, erunt¹⁰¹²⁸ virtus videndi, et virtus audiendi, et virtus odorandi, et virtus gustandi et virtus tangendi.

Et si dixerimus quod sunt¹⁰¹²⁹ octo erit huius causa¹⁰¹³⁰ quod pluribus certificarum¹⁰¹³¹ videtur quod tactus sit¹⁰¹³² plures virtutes, scilicet quattuor—in¹⁰¹³³ alio: immo virtutes quattuor¹⁰¹³⁴— et ponunt proprie¹⁰¹³⁵ unumquodque quattuor¹⁰¹³⁶ generum tactus virtutem per se¹⁰¹³⁷, licet in membro sensibili sint communia¹⁰¹³⁸, sicut est gustus et tactus¹⁰¹³⁹ in lingua¹⁰¹⁴⁰, et visus et tactus¹⁰¹⁴¹ in oculo. Hoc autem¹⁰¹⁴² certificare est philosophi¹⁰¹⁴³.

Et virtus quidem¹⁰¹⁴⁴ occulte¹⁰¹⁴⁵ comprehensiva et non¹⁰¹⁴⁶ sentiens est sicut genus quinque virtutum¹⁰¹⁴⁷. Una est virtus quae vocatur sensus communis et phantasia. Et apud medicos¹⁰¹⁴⁸ quidem¹⁰¹⁴⁹ sunt una virtus, sed¹⁰¹⁵⁰ apud certifiantes, qui sunt ex philosophis, sunt duae¹⁰¹⁵¹ virtutes¹⁰¹⁵². Sensus enim¹⁰¹⁵³ communis est illa quae omnia¹⁰¹⁵⁴ sensu percepta¹⁰¹⁵⁵ [L 20va] recipit et propter eorum formas patitur quae in ipsa copulantur. Phantasia vero est illa quae¹⁰¹⁵⁶ eas custodit postquam coniungitur et retinet eas¹⁰¹⁵⁷ post sensus absentiam¹⁰¹⁵⁸ et quae earum¹⁰¹⁵⁹ duarum est¹⁰¹⁶⁰ recipiens. Alia est a custodiente. Hoc autem certificare est philosophi. Sed qualitercumque¹⁰¹⁶¹ fuerit¹⁰¹⁶² eius sedes et operationis eius¹⁰¹⁶³¹⁰¹⁶⁴ principium est anterior cerebri ventriculus.

Et secunda quidem est virtus¹⁰¹⁶⁵ quam medici cogitativam¹⁰¹⁶⁶ vocant, sed certificatores¹⁰¹⁶⁷ quandoque¹⁰¹⁶⁸ vocant imaginativam¹⁰¹⁶⁹, quandoque cogitativam¹⁰¹⁷⁰. Si enim ei¹⁰¹⁷¹ imperaverit virtus aestimativa¹⁰¹⁷² animalis—id est ab anima¹⁰¹⁷³—quam post¹⁰¹⁷⁴¹⁰¹⁷⁵ nominabimus¹⁰¹⁷⁶ et—in¹⁰¹⁷⁷ alio: aut¹⁰¹⁷⁸—ipsamet¹⁰¹⁷⁹ ad suam pervenerit¹⁰¹⁸⁰ operationem, vocant eam¹⁰¹⁸¹ imaginativam. Et si virtus rationalis ei imperaverit¹⁰¹⁸² et reduxerit eam ad illud¹⁰¹⁸³ quod—scilicet ratio¹⁰¹⁸⁴—ei prodest vocatur¹⁰¹⁸⁵ cogitativa. Quocumque tamen modo fuerit inter hanc virtutem et primam existit differentia¹⁰¹⁸⁶ quod prima¹⁰¹⁸⁷ est recipiens et—in¹⁰¹⁸⁸ alio: aut¹⁰¹⁸⁹—¹⁰¹⁹⁰ custodiens illud quod ad¹⁰¹⁹¹ eam pervenit de formis sensu perceptis et ista est illa quae se exercet¹⁰¹⁹²¹⁰¹⁹³ in eis quae in¹⁰¹⁹⁴ imaginatione recondita sunt exercitio componendi et dividendi¹⁰¹⁹⁵ et singulas percipit¹⁰¹⁹⁶—vel efficit¹⁰¹⁹⁷—formas¹⁰¹⁹⁸, [Z 26ra] quemadmodum ad eam perveniunt a sensu et alias formas ab eis diversas, sicut hominem¹⁰¹⁹⁹ qui in monte¹⁰²⁰⁰ volat smaragdino¹⁰²⁰¹. Sed phantasia¹⁰²⁰² non ponit¹⁰²⁰³—in¹⁰²⁰⁴ alio: non sit praesens¹⁰²⁰⁵¹⁰²⁰⁶— [B 37va] coram te, nisi quantum recipit¹⁰²⁰⁷—in¹⁰²⁰⁸ alio¹⁰²⁰⁹: quod receptum est¹⁰²¹⁰—a sensu. Et huius quidem virtutis sedes est ventriculus¹⁰²¹¹ cerebri medius¹⁰²¹².

Et haec¹⁰²¹³ virtus est instrumentum virtutis quae procul dubio—in alio: certe¹⁰²¹⁴—in animali est occulta comprehensiva et¹⁰²¹⁵ est aestimativa¹⁰²¹⁶—in¹⁰²¹⁷ alio: aestimatio¹⁰²¹⁸¹⁰²¹⁹—. Et ipsa quidem

est virtus qua animal¹⁰²²⁰ iudicat quod lupus –in¹⁰²²¹ alio: *adib*¹⁰²²²¹⁰²²³– est inimicus¹⁰²²⁴, et filius est dilectus, et qui annonam¹⁰²²⁵ praebere consuevit¹⁰²²⁶, amicus a quo non est fugiendum. Et [A 17vb] hoc iudicium secundum mo[V 22rb]dum existit non rationale. Amicitia enim et inimicitia non sensu sunt¹⁰²²⁷ perceptae neque sensus eas¹⁰²²⁸¹⁰²²⁹ comprehendit animalis –id est¹⁰²³⁰ bestiae¹⁰²³¹–. Non ergo eas¹⁰²³² comprehendit neque¹⁰²³³ de eis iudicat, nisi virtus alia¹⁰²³⁴. Et¹⁰²³⁵ licet non sit comprehensio rationalis, est tamen procul dubio aliqua [M 18ra] adprehensio¹⁰²³⁶ non rationalis –alio: non est negatio ‘non’¹⁰²³⁷–. Homo etiam plerumque¹⁰²³⁸ utitur hac virtute in multis suorum iudiciorum et procedit in hoc, quemadmodum animal non¹⁰²³⁹ rationale.

Et haec quidem dividitur a phantastica, quoniam phantastica¹⁰²⁴⁰ sensu percepta retinet et haec¹⁰²⁴¹ in perceptis¹⁰²⁴² sensu intentiones discernit non sensu perceptas. Et separatur ab ea quam imaginativam vocamus¹⁰²⁴³ et cogitativam, quoniam illius operationes nullum sequitur¹⁰²⁴⁴ iudicium, sed istius operationes non solum iudicium, sed etiam iudicia sequuntur. Et¹⁰²⁴⁵ illius operationes¹⁰²⁴⁶ sunt in¹⁰²⁴⁷ sensu¹⁰²⁴⁸ perceptis compositionem facere et¹⁰²⁴⁹ istius operatio¹⁰²⁵⁰ in sensu perceptis iudicare intentiones extra sensum. Et quemadmodum in animali sensus est¹⁰²⁵¹ iudicans –vel iudex¹⁰²⁵²– de formis sensu¹⁰²⁵³ perceptis, similiter aestimativa est iudicans de intentionibus illarum formarum quae ad aestimationem perveniunt et non ad sensum. Quidam autem hominum sunt¹⁰²⁵⁴ qui praesumunt et hanc virtutem imaginationem¹⁰²⁵⁵ vocant, sed non inde¹⁰²⁵⁶ curamus quia de nominibus non¹⁰²⁵⁷ disceptamus¹⁰²⁵⁸, sed intentiones et differentias intelligere debemus. Et medico quidem¹⁰²⁵⁹ non est curandum ut hanc virtutem sciat. Inpedimenta namque operationum eius inpedimenta operationum¹⁰²⁶⁰ aliarum virtutum quae¹⁰²⁶¹ sunt [Y 18va] antequam ipsa sunt sequentia, sicut phantasia, et imaginativa et memorialis quam¹⁰²⁶² postea nominabimus. Et medicus quidem¹⁰²⁶³ non curat nisi de¹⁰²⁶⁴ virtutibus ex quibus¹⁰²⁶⁵ cum¹⁰²⁶⁶ in¹⁰²⁶⁷ suis inpedimentis acciderit¹⁰²⁶⁸ laesio [B 37vb] proveniet¹⁰²⁶⁹ aegritudo. Quod si laesio acciderit operationi¹⁰²⁷⁰ alicuius virtutis causa inpedimenti quod accidit¹⁰²⁷¹ prius operationi alterius virtutis quam ei, fueritque¹⁰²⁷² inpedimentum illud secutum malitiam complexionis aut¹⁰²⁷³ corruptionem compositionis alicuius membri, sufficit medico ut sciat inpedimentum illud propter¹⁰²⁷⁴ malitiam complexionis membri aut suae¹⁰²⁷⁵ compositionis¹⁰²⁷⁶ corruptionem accidisse, ad hoc ut¹⁰²⁷⁷ cum medicina ei subveniat aut ut¹⁰²⁷⁸ ipsum ab eo custodiat et non curat¹⁰²⁷⁹ scire dispositionem virtutis cui quod¹⁰²⁸⁰¹⁰²⁸¹ accidit¹⁰²⁸² non accidit nisi¹⁰²⁸³ alio mediante, postquam sciverit dispositionem eius cui accidit illud quod accidit sine¹⁰²⁸⁴ medio. [P 21ra]

Tertia vero illarum quas¹⁰²⁸⁵ nominant medici est¹⁰²⁸⁶ quinta aut quarta cum¹⁰²⁸⁷ certificaverimus¹⁰²⁸⁸ quae est virtus conservativa et memorialis et¹⁰²⁸⁹ est thesaurus eius¹⁰²⁹⁰ quod pervenit ad aestimativam de intentionibus inperceptis¹⁰²⁹¹ sensu extra formas eorum sensu perceptas, sicut¹⁰²⁹² phantastica¹⁰²⁹³ est thesaurus eius quod¹⁰²⁹⁴ pervenit ad sensum ex formis sensu perceptis. Et eius quidem locus est posterior cerebri ventriculus¹⁰²⁹⁵. Hic vero est locus considerationis philosophicae, utrum virtus conservati[L 20vb]va¹⁰²⁹⁶ et memorialis et virtus quae reducit illud quod est absens ad memoriam –alio¹⁰²⁹⁷: a memoria¹⁰²⁹⁸– ex¹⁰²⁹⁹ eis quae ab aestimativa sunt [Z 26rb] reposita¹⁰³⁰⁰, sit¹⁰³⁰¹ virtus una aut virtutes duae. Medico tamen non est¹⁰³⁰² inde curandum¹⁰³⁰³ quoniam nocumenta, quae eis, qualitercumque sint¹⁰³⁰⁴, accidunt, sunt¹⁰³⁰⁵ homogenea. Sunt enim¹⁰³⁰⁶ nocumenta quae ventriculo cerebri posteriori accidunt, vel de genere complexionis vel de genere compositionis. Virtus vero comprehensiva¹⁰³⁰⁷ –in¹⁰³⁰⁸ alio: residua¹⁰³⁰⁹¹⁰³¹⁰– quae est una de virtutibus animae comprehensivis est humana¹⁰³¹¹ rationalis et quia medici virtutem aestimativam non consideraverunt propter¹⁰³¹² causam quam diximus, ideo hanc virtutem non consideraverunt¹⁰³¹³¹⁰³¹⁴. Non enim fuit eorum consideratio nisi in¹⁰³¹⁵ operationibus trium virtutum tantum et non in aliis.

[I.I.6.a.6.] Capitulum sextum¹⁰³¹⁶ de virtutibus animalibus motivis¹⁰³¹⁷ [V 22va]

Motiva vero¹⁰³¹⁸ virtus¹⁰³¹⁹ est¹⁰³²⁰ illa quae chordas contrahit et laxat¹⁰³²¹ propter¹⁰³²² quod moventur membra¹⁰³²³ et iuncturae dilatatione¹⁰³²⁴ sua et fixatione –in¹⁰³²⁵ alio: flexione¹⁰³²⁶–. Et eius quidem¹⁰³²⁷ penetratio est¹⁰³²⁸ in nervis¹⁰³²⁹ qui sunt cum¹⁰³³⁰ [B 38ra] lacertis continui. Et est genus quod secundum specificationem¹⁰³³¹ principii¹⁰³³² motuum specificatur. In¹⁰³³³ unoque igitur musculo est alia natura¹⁰³³⁴ quae¹⁰³³⁵ est sequens iudicium aestimativae –in¹⁰³³⁶ alio: faciens¹⁰³³⁷ adgregationem¹⁰³³⁸– a qua provenit communis consensus¹⁰³³⁹ –id est ea¹⁰³⁴⁰ in quibus omnes¹⁰³⁴¹ communiter¹⁰³⁴² conveniunt¹⁰³⁴³, scilicet per se nota¹⁰³⁴⁴10345–.

[I.I.6.1.] Capitulum postremum¹⁰³⁴⁶ huius doctrinae¹⁰³⁴⁷ de operationibus

Dicemus quod operationum singularium aliae¹⁰³⁴⁸ sunt quae ab una complentur virtute, sicut verbi gratia digestio. Aliae sunt quae a duabus¹⁰³⁴⁹ complentur virtutibus, sicut cibi desiderium quod¹⁰³⁵⁰ completur a virtute naturali adtractiva et a virtute sensibili quae est¹⁰³⁵¹ in ore stomachi. Adtractiva vero operatur ex hoc quod movet villum qui secundum [M 18rb] longitudinem protenditur requirendo –alio: retinendo¹⁰³⁵²– illud¹⁰³⁵³ quod adtrahit et sugendo¹⁰³⁵⁴10355 ex humoribus quod est sibi proprium. Sensibilis¹⁰³⁵⁶ autem operatur in hoc quod hanc sentit passionem et quia sentit mordicationem cholerae nigrae quae est excitans desiderium cuius esse nominavimus¹⁰³⁵⁷. Et hanc quidem¹⁰³⁵⁸ operationem non dicimus¹⁰³⁵⁹ duabus¹⁰³⁶⁰ compleri¹⁰³⁶¹ virtutibus nisi ideo quod cum sensibili acciderit¹⁰³⁶² nocumentum destruetur¹⁰³⁶³ intentio quae vocatur fames et desiderium neque¹⁰³⁶⁴ desiderabitur¹⁰³⁶⁵ cibus, licet eo corpus¹⁰³⁶⁶ indigeat.

Et similiter transglutiendi operatio duabus completur virtutibus. Una est adtractiva naturalis et altera est¹⁰³⁶⁷ adtractiva voluntariae. Et prima quidem¹⁰³⁶⁸ suam¹⁰³⁶⁹ complet operationem per villum qui secundum longitudinem protenditur¹⁰³⁷⁰ qui¹⁰³⁷¹ est in ore stomachi¹⁰³⁷² et isophago. Et secundae¹⁰³⁷³ completur operatio per villum¹⁰³⁷⁴ lacerti transglutiendi.

Cumque una¹⁰³⁷⁵ duarum virtutum destruetur transglutiendi¹⁰³⁷⁶, operatio duriter proveniet¹⁰³⁷⁷, –in¹⁰³⁷⁸ alio: immo et si non¹⁰³⁷⁹ destructa¹⁰³⁸⁰ fuerit, sed nondum se in¹⁰³⁸¹ sua operatione¹⁰³⁸² exercuerit¹⁰³⁸³– scilicet quando non¹⁰³⁸⁴ fuerit destruetur, [A 18ra] sed cum illa non operata¹⁰³⁸⁵ fuerit, erit¹⁰³⁸⁶ transglutiendi operatio difficilis. Nonne vides¹⁰³⁸⁷ quod cum desiderium non recte procedit, duriter provenit¹⁰³⁸⁸ operatio transglutiendi illud quod non desiderat, immo cum abhorremus aliquam rem¹⁰³⁸⁹10390, et eam postea transglutire voluerimus¹⁰³⁹¹, et territa¹⁰³⁹² fuerit¹⁰³⁹³ ab ea virtus nostra adtractiva desiderativa, dura¹⁰³⁹⁴ erit operatio voluntariae transglutiendi?

Transitus quoque nutrimenti perfici[B 38rb]tur virtute membri¹⁰³⁹⁵ inpellentis¹⁰³⁹⁶ a quo procedit et adtractiva membri¹⁰³⁹⁷ ad quod accedit. Et similiter superfluitatum –vel faecum¹⁰³⁹⁸– egressio quae fit per duas vias. Et forsitan¹⁰³⁹⁹ plerumque existunt operationis principium duae virtutes, scilicet¹⁰⁴⁰⁰ animalis et naturalis, et fortasse¹⁰⁴⁰¹ plerumque existunt eius causa virtus et qualitas¹⁰⁴⁰², sicut infrigidatio quae prohibet¹⁰⁴⁰³ materias et iuvat expulsivam in parylitate¹⁰⁴⁰⁴ –scilicet¹⁰⁴⁰⁵ resistendi¹⁰⁴⁰⁶ –superfluitates et expulsiva erant pares quia nec¹⁰⁴⁰⁷ virtus superfluitates¹⁰⁴⁰⁸ nec superfluitates¹⁰⁴⁰⁹ virtutem¹⁰⁴¹⁰ superare poterant¹⁰⁴¹¹10412– superfluitatum¹⁰⁴¹³ quae¹⁰⁴¹⁴ descendunt a membro¹⁰⁴¹⁵, et vetat et in faciem reverberat. Et frigiditatis quidem qualitas¹⁰⁴¹⁶ propter duas prohibet res, scilicet cum essentia substantiam eius¹⁰⁴¹⁷ quod¹⁰⁴¹⁸ effunditur ingrossando et coangustando¹⁰⁴¹⁹ poros et res tertia quae est¹⁰⁴²⁰ per accidens quae est¹⁰⁴²¹ qua¹⁰⁴²² caliditas¹⁰⁴²³ extinguitur¹⁰⁴²⁴ adtractiva. Et qualitas caliditatis¹⁰⁴²⁵ adtrahit per¹⁰⁴²⁶ illud quod istis opponitur modis quos praediximus¹⁰⁴²⁷. Et caliditatis¹⁰⁴²⁸ quidem qualitas [Z 26va] et necessitas vacui¹⁰⁴²⁹ non adtrahunt in primis, nisi illud quod est subtile et postea quod est spissum. Virtus vero [Y 18vb] adtractiva naturalis¹⁰⁴³⁰ non adtrahit nisi¹⁰⁴³¹ quod est ei¹⁰⁴³²10433 magis conveniens et quod

naturae eius est¹⁰⁴³⁴¹⁰⁴³⁵ proprium adtrahere. Et plerumque¹⁰⁴³⁶ quod est magis spissum est magis proprium¹⁰⁴³⁷¹⁰⁴³⁸ et magis conveniens. [V 22vb]

Expleta est *fen* prima¹⁰⁴³⁹, libri primi, Dei¹⁰⁴⁴⁰ gratia¹⁰⁴⁴¹.

-
- ¹ Incipit] *praem.* Hic *B*
² prologus in librum] liber *B*
³ medicinae] primus *B*
⁴ Incipit - medicinae] Liber Canonis primus *APYZ*, *om. LM*
⁵ Abohali *coni.*] Abouli *A*, Abolay *BP*, Albohali *Y*
⁶ Avicenna] Abiceni *AZ*, abinsceni *P*, Abinecin *Y*
⁷ edidit] *add.* translatus *YZ*, composuit *V*
⁸ in Tolet] apud toletum *V*
⁹ translatum] *om. YZ*
¹⁰ a magistro - Latinum] a magistro guerrardo cremonensii in tolleto *A*, *om. BP*
¹¹ de Arabico - Latinum] *om. AYZ*
¹² principis] *om. ABPYZ*
¹³ Avicennae] abinsceni *P*, Abinceni *Y*, Abiceni *Z*
¹⁴ Incipit - Abinceni] *tantummodo BYVZ*
¹⁵ agemus] agamus *AZ*
¹⁶ et] meretur *A*, *praem.* meretur *M*, *om. L*
¹⁷ meretur] *om. AM*
¹⁸ prophetas eius] *tr. Z*
¹⁹ exsistunt] existant *ALP*
²⁰ Et] *om. B*
²¹ post dicam] praedicavi *L*, post hoc dicam *Y*
²² medicis] *tantummodo A*
²³ faciam de medicina] *tr. A*
²⁴ coniungatur] iungantur *A*, coniungantur *Z*
²⁵ declaratione] *add. et B*
²⁶ in] *om. P*
²⁷ concessi] concessisse *M*
²⁸ et] *om. Z*
²⁹ de universalibus] *add. vel universaliter B*
³⁰ de universalibus loquar] *tr. P*
³¹ iudiciorum] iudiciis *Z*
³² hoc] haec *B*
³³ post hoc] postea *A*
³⁴ eorum] eorundem *A*, *add. vel de eis B*
³⁵ in unoquoque] unicuique *A*, in utroque *Z*
³⁶ tamen] *om. Z*
³⁷ enim] est *L*
³⁸ iuvementis] *praem. de Z*
³⁹ iam] itaque *Y*
⁴⁰ locis pluribus] *tr. B*
⁴¹ quomodo] comodo *Z*

42 conservetur] conservatur *A*
43 conservetur eius] *tr. Y*
44 Deinde] *add. in P*
45 eas] eius *BL, om. V*
46 medicandi] midicandi *sic L*
47 medicandi eas] *tr. A*
48 in] eas *V*
49 res has] *tr. Z*
50 explevero] complevero *A*
51 earum] eorum *LZ*
52 etiam] *add. in complexionibus earum cuiuscumque B*
53 iudicium] iudicum *L*
54 ipsius] in eius *B, praem. in V*
55 significationibus] significationes *B*
56 Post] *praem. et M, Postea VZ*
57 medicamento] medicando *Y*
58 particulariter ad medicandum] *tr. Z*
59 illud] aliud *A*
60 bonum est] *tr. Y*
61 discipule] disciplinae *Y*
62 mi discipule] *om. B, in discipline Z^{a.c.} sed corr. Z²*
63 discipule mi] *tr. A*
64 modo] *om. AP*
65 cum] cumque *A, est L*
66 modicam rem] medicarem *Y*
67 De] *et M, add. modo Z*
68 ponendae] ponendum *APY, praem. componere vel B*
69 iuvamentis] *praem. de BZ*
70 ut] *om. B*
71 componam] componere *V*
72 componam alium librum] *tr. Z*
73 sit] fit *LP*
74 quae cum] quaecumque *A*
75 proprie] *om. Y*
76 in] *praem. Et Z*
77 et] *om. Y*
78 ut] *om. A, etiam Z*
79 libro] *add. ego Z*
80 processi qui est ante ipsum] *tr. V*
81 Deus mihi] *tr. MYZ*
82 consumavero] conservavero *L*
83 libro] librum *P*
84 autem est] *tr. Z*
85 est autem] enim *P*
86 huius] unius *A^{a.c.}*
87 plurimum] primi *et add. alio plurimum mg. Z*
88 sit] sint *Y*
89 in] *om. M*
90 qui] quae *LZ, praem. et Y*
91 desiderat] desideret vel desiderat *B*
92 est necessarium] *tr. A*

-
- 93 ipsum] *add. est A*
94 incomprehensibile] *comprehensibile Y*
95 meum] *mihi A*
96 successerit] *successit L*
97 me ad alia] *tr. Y*
98 hunc] *om. AY*
99 libros] *add. vel partes B, add. Libri primi quattuor sunt fen et add. fen arabice latine sonat locutionis maneries sive speciest et de una re transitur ad aliam mg. Y*
100 est] *om. Z*
101 aegritudinibus] *degritudinibus Y^{a.c.}*
102 non sunt] *om. Z*
103 decoratione] *pulchritudine libri M*
104 quintus] *add. est B, add. et L*
105 conponendis] *conpendiis P*
106 antidotarium] *antidotarius Y*
107 funun] *fen AMZ, fen et add. vel dintinctiones B*
108 Libri primi - funun] *om. Y*
109 locutionis] *pos. post species M*
110 sive modus] *tantummodo AB*
111 est] *om. BLMY*
112 cum] *con sic A*
113 re] *om. M*
114 transitur] *transit BM*
115 fen Arabice – ad aliam] *mg. ABLMPY, om. Z*
116 et subiectis eius] *cum substantiis Z*
117 et] *om. Z*
118 est] *praem. quae Z*
119 est] *om. Z*
120 medicationum] *medicatum sic M, medicaminum Z*
121 Primae – doctrinae] *mg. Y*
122 subiectis] *substantiis Z*
123 tertia] *add. est BPZ*
124 est] *tantummodo AB*
125 Doctrina] *om. LMVY*
126 est] *tantummodo A*
127 Doctrina] *om. LMPVY*
128 est] *tantummodo A*
129 spiritibus] *spiritibus sic AY, speciebus LMVZ*
130 spiritibus et virtutibus] *tr. B*
131 Libri primi sunt quattuor - speciebus] *Incipit alius prologus de ordine et distinctione librorum qualiter unusquisque liber particularis per distinctiones et capitula ordinatur. Extraneus et inusitatus ordo librorum sepius studentium animos gravat ut dum quod querunt de facili nequeunt invenire et inventum ubi sit non possunt diu in memoria conservare. Cum igitur ordo librorum canonis avicenne sit apud arabes difficilis et apud latinos penitus insuetus utpote quia nusquam in latinis codicibus invenitur. Placuit mihi, G. professori medicine parisius ad communem et propriam utilitatem in medicina studentium cum adiutorio dei altissimi a quo omne datum optimum et omne donum perfectum descendit in libros particulares Avicennae alium ordinem inserere qui apud studentes magis sit consuetus et facilius reputetur, videlicet per distinctiones sua propria capitula continentes, fen, doctrinas, tractatus et summas tamquam extranea penitus removendo. Peccant enim qui extraneis nominibus rem appellant. Distinctiones autem et capitula uniuscuiusque libri primi scilicet, et secundi, tertii et quarti nihilominus infra librum quemlibet in loco proprio distinctionem et capitula quae continet rubricis propriis depingendo. In quinto vero libro qui antidotarius dicitur non laboravi quia actor in eo ordinem satis levem et libro congruentem servavit. Legentibus autem et studentibus supplico ut si hic ordo eis non placet mihi socio et peccatori non detrahant, et si placet una mecum superna caritate suscipiant, quia teste conscientia nec laudem nec gloriam in hoc labore*

attendi, sed tantummodo meam et aliorum in medicina studentium utilitatem consideravi. Incipiunt distinctiones primi libri canonis avicenne numero .xxv. continentes capitula .cclxiii. *V*

- 132 Doctrinae primae - capitula] Distinctio prima est de definitione medicinae et continet capitula duo *V*
- 133 Capitulum primum] *tr. BV*
- 134 Secundum] *add. capitulum est V*
- 135 subiectis] subiecto *B*, substantiis *Z*
- 136 Secundum – medicinae] *om. Y*
- 137 capitulum] *om. Y*
- 138 Capitulum] *tantummodo A*
- 139 Doctrinae secundae - elementis] Distinctio secunda est de elementis et continet capitulum unum *V*
- 140 tria] duo *Y*
- 141 tria sunt] *tr. P*
- 142 Doctrinae tertiae - capitula] *mg. P*, Distinctio tertia est de complexionibus et continet capitula tria *V*
- 143 capitulum] *om. ALPYZ*
- 144 Capitulum primum] *tr. V*
- 145 Secundum] *add. capitulum B*, Capitulum secundum est *V*, *add. est Z*
- 146 Tertium] *add. capitulum est B*, Capitulum tertium est *V*, *add. est Z*
- 147 aetatum] aetatis *Y*
- 148 duo] *om. Y*
- 149 duo sunt] *tr. P*
- 150 Doctrinae quartae – capitula] *mg. Y*, Distinctio quarta est de humoribus et continet capitula duo *V*
- 151 Primum] *add. capitulum B, praem. Capitulum V*
- 152 est ad inquirendum] inquirendum est *Z*
- 153 Capitulum] *om. AP*
- 154 secundum] *add. est PV*
- 155 Doctrinae quintae – capitulum] *mg. Y*
- 156 et quinque summae] *om. Y*
- 157 Doctrinae quintae - summae] Distinctio quinta est de membris et ossium anathomia et continet capitula triginta unum *V*
- 158 Capitulum] *praem. Primum B, add. primum V*
- 159 inquirendum] sciendum *V*
- 160 suae partes] eius divisiones *V*
- 161 Capitulum est – suae partes] *pos. post triginta capitula Y*
- 162 est] *om. P*
- 163 sunt] *om. Y*
- 164 triginta] cognita *M*, .x. *Y*
- 165 capitula] *om. Y*
- 166 Summa - capitula] *om. V*
- 167 primum] *om. A*, secundum *V*
- 168 secundum] tertium *V*
- 169 est] *om. M*
- 170 tertium] .iiii. *V*
- 171 est] *tantummodo AV*
- 172 de] in *B*, a *Z*
- 173 quartum] .v. *V*
- 174 est] *om. LMPYZ*
- 175 anatomia] anathinia *sic L*, ananothomia *sic M*
- 176 ossium] *add. et Z*
- 177 quintum] sextum est *V*
- 178 anatomia] anathinia *sic L*, ananothomia *sic M*
- 179 sextum] septimum est *V*

-
- 180 iuvamento] anothomia iuamenti *sic Z*
181 septimum] *add. est B, octavum est V*
182 anatomia] ananthomia *sic M*
183 octavum] .ix. *est V*
184 anatomia] ananthomia *sic M*
185 ipsius] *om. Z*
186 nonum] *add. est B, .x. est V*
187 anatomia] ananthomia *sic M*
188 spondylium] *add. dorsi B*
189 earum] eorum *AYVZ*
190 iuamentis] iuvamento *Z*
191 decimum] .xi. *est V*
192 spondylium] *add. eorum Z*
193 cathani] catini *A*, id est catrani *P*, catni *V*
194 id est cathani] *tr. A*
195 cathani – renes] *mg. ABLPV, om. MYZ*
196 undecimum] .xii. *est V*
197 alhahouisi] alhouissi *A*, alhahot *B*, alahotus *M*, alhouisi *Y*, alhaotusi *Z*
198 alhahouisi] alhaouises *A*, alhatot *B*
199 id] *om. B*
200 laterum] latorum *sic LPV*
201 porum] *om. P*
202 alahouisi id est – porum] *mg. ABLPV, om. MYZ*
203 duodecimum] .xiii. *est V, .ii. Y*
204 anatomia] ananthomia *sic M, om. Z*
205 alhosos] alhosi *B*, alhososi *MPVZ*
206 alhosos] *add. est B*
207 alhosos id est – cauda] *mg. ABLPV, om. MZ*
208 tertium decimum] .xiiii. *V*
209 de iuvamento] *om. M*
210 quartum] quintum *V*
211 decimum] *add. est LM*
212 anatomia] *add. cassi L, ananthomia sic M*
213 quintum] sextum *V*
214 decimum] *add. est LM*
215 cassi] cas *M*
216 thoracis] storacis *sic L*
217 id est – thoracis] *mg. ALPV, om. BMYZ*
218 sextum decimum] septimum decimum *est V*
219 anatomia] *add. non M*
220 furculae] fundere *Z*
221 septimum decimum] octavum decimum *est V*
222 octavum decimum] nonum decimum *est V*
223 nonum decimum] vicesimum *est V*
224 seid *coni.*] asehyt *A*, assidi *B*, sehic *LPVZ*, sehit *MY*
225 id est] *praem. sehic A*
226 id est – manum] *mg. ABLPV, om. MYZ*
227 vicesimum] *add. primum est V*
228 cubiti] cubin *sic L*
229 primum] secundum *est V*
230 anatomia] ananthomia *sic M*

-
- 231 rascetae] rascerae *sic L*
 232 vicesimum secundum] .xxiii. est *V*
 233 pectinis] *add. et M, pectinum Z*
 234 vicesimum tertium] .xxiiii. est *V*
 235 anatomia] ananothomia *sic M*
 236 vicesimum quartum] .xxv. est *V*
 237 iuvamento] iuvamentis *B*
 238 vicesimum quintum] .xxvi. est *V*
 239 ossium] *om. A*
 240 femoris] fenoris *BL*
 241 vicesimum sextum] *add. est sermo aggregatus B, .xxvii. V*
 242 adgregata] summata et *M*
 243 pedis] rigil *B*
 244 vicesimum septimum] .xxviii. est *V*
 245 anatomia] iuvamento *Z*
 246 ossium] *om. Y*
 247 coxae] coxte *sic B*
 248 vicesimum octavum] .xxix. est *V*
 249 de] *add. iuvamento et Z*
 250 vicesimum nonum] .xxx. est *V*
 251 genuum] genu *ALMPV*
 252 tricesimum] .xxxi. est *V*
 253 anatomia] ananothomia *sic M*
 254 Summae secundae - capitula] *Distinctio sexta est de anathomia musculorum chordarum et ligamentorum et continet capitula triginta V*
 255 musculis] misculis *sic B, praem. nervis V*
 256 et] *om. AB*
 257 est] *om. BLMPYZ*
 258 musculorum] fisculorum *sic B*
 259 est] *om. LMPYZ*
 260 de anatomia] *om. A*
 261 musculorum] misculorum *sic B, superioris alio Z*
 262 est] *om. BLMPYZ*
 263 almucla] almuda *LY^{u.c.} [almucla Y²], almutida M, almudera Z*
 264 musculorum almuda] lineie *sic B*
 265 id est] *praem. almucla A*
 266 rotunditas] rotunditatis *V*
 267 intra quam] inter qua *A*
 268 id est – oculus] *mg. ALPV, om. BMYZ*
 269 est] *om. BLMPYZ*
 270 est] *om. BLMPYZ*
 271 septimum] *add. est V*
 272 labii] labri *B*
 273 octavum] *add. est V*
 274 nonum] *add. est V*
 275 musculorum] *om. Z*
 276 capitis] tracheae arteriae *Y, add. Capitulum .12. de anothomia tracee artarie Z*
 277 undecimum] *add. est V*
 278 epiglotis] epiglotti *BVZ, capitis Y*
 279 tracheae arteriae] epiglotis *Y, ossis laude Z*
 280 decimum] *add. est V*

281 anatomia - laudae] *vacat Z*
 282 decimum] *add. est V*
 283 decimum] *add. est V*
 284 de anatomia] *om. B*
 285 decimum] *add. est V*
 286 motus] pectoris *Z*
 287 decimum] *add. est V*
 288 motus] *om. Z*
 289 aseid *coni.*] asehyt *A*, ascindi *B*, asedehit *L*, adsehehit *M*, asehehit *PV*, asehit *Y*, asseith *Z*
 290 decimum] *add. est V*
 291 motus] *om. YZ*
 292 rascetae] rascere *sic L*
 293 vicesimum] *add. decimum L, add. est V*
 294 primum] *add. est V*
 295 musculorum] *om. M*
 296 secundum] *add. est V*
 297 tertium] *add. est V*
 298 quartum] *add. est V*
 299 quintum] *add. est V*
 300 sextum] *add. est V*
 301 musculorum] *add. motus Z*
 302 septimum] *add. est V*
 303 motus musculorum] *tr. et add. et P*
 304 coxae] cosse *sic M*
 305 octavum] *add. est V*
 306 motus] *om. M*
 307 cruris] pedis *Z*
 308 nonum] *add. est V*
 309 iuncturae] digitorum *M, praem. motus V, om. Z*
 310 pedis iuncturae] *tr. P*
 311 tricesimum] *add. est V*
 312 de anatomia – pedis] *om. M, musculorum digitorum pedis de anatomia tr. P*
 313 Capitulum tricesimum - pedis] *om. Z*
 314 de nervis est] *tr. Y*
 315 sex] .v. *B*
 316 capitula] *add. .f. .14. Z*
 317 Summa tertia - capitula] *Distinctio septima est de anathomia nervorum et continet capitula sex V*
 318 universalis sermo] *tr. B*
 319 est] *om. ABPZ*
 320 et semitarum ipsorum] *om. B*
 321 tertium] *add. est V*
 322 semitarum eius] *tr. P*
 323 nuchae – semitarum] dorsi *BM*
 324 nuchae colli - nervorum] *om. Z*
 325 nuchae] *om. M, add. et P*
 326 quae] qui *M*
 327 pectoris] colli et eius semitarum pectoris. Capitulum quartum de anothomia nervorum nuche *Z*
 328 nervorum] *add. renum M*
 329 cathani] *renuncatim sic B, cattin M, catan Z*
 330 nuchae] *add. et P*
 331 alhahouisi] alethus *M*

-
- 332 et alahososi] *om. YZ*
333 alahouisi - alahososi] spondilium quae sunt in recitudine pectoris halahosoli *B*
334 capitula] *add. .f. .15. Z*
335 Summa quarta - capitula] Distinctio octava de anathomia arteriarum et continet capitula quinque *V*
336 est] *om. AMZ*
337 qualitate] equalitate *B*, quantitate *P*
338 est] *om. PZ*
339 arteriae] artarie *sic Z*
340 algueridi] algueri *A*, alguoridi *M*, alguedi *Y*, agueridi *V*, alguaridi *Z*
341 id est] et *B*, *om. MYZ*
342 id est venalis] *om. V, add. facientium subeth Z*
343 est] *om. APZ*
344 arteriae] artarie *sic Z*
345 quartum] *add. est BV*
346 subeteni] subeten *B*, apopleticarum *M*, subete *Y*, subten *Z*
347 facientum] facientis *A*
348 subet] subee *L*
349 id est – subet] *mg. AP, om. MVYZ*
350 quintum] *add. est V*
351 arteriae] *om. Z*
352 descendentis] ascendentis *M*
353 capitula] *add. .f. .16. Z*
354 Summa quinta - capitula] Distinctio nona est de anathomia venarum et continet capitula quinque *V*
355 est] *om. AZ*
356 qualitate] equalitate *B*
357 secundum] *add. est V*
358 vocatur] vocantur *Z*
359 porta] poeta *M*
360 tertium] *add. est V*
361 concavae] *om. Z*
362 eius] est *A*
363 quod] *om. V*
364 de] *om. Z*
365 est] *om. BLMPYZ*
366 quintum] *add. est V*
367 concavae] concavi *BLY*, concavum *Z*
368 et unum] *iter. L*
369 Doctrinae sextae - capitulum] Distinctio decima est de virtutibus et operationibus et continet capitula septem *V, om.*
Z
370 est] *om. A*
371 Summa - capitula] *om. V, add. .f. .17. Z*
372 Primum capitulum] *tr. B*
373 est] *om. Z*
374 secundum] *add. est V*
375 tertium] *add. est V*
376 naturalibus] *om. Y*
377 quartum] *add. est V*
378 virtutibus] virtute *Y*
379 animalibus] spiritualibus *M*, animali *Y*
380 animali] *add. spiritualibus B*
381 id est – animali] *super animalibus AV, om. MZ*

-
- 382 quintum] *add. est V*
383 ab] *praem. id est V*
384 ab anima] *super animalibus ALV, om. BMPY*
385 comprehendentibus] *add. Capitulum .vi. de virtutibus animalibus motuus Y*
386 sextum] *add. est V*
387 id est] *om. ABP*
388 id est - anima] *super animalibus AP, om. MYV*
389 ab anima - ab anima] *om. Z*
390 postremum] *septimum V*
391 est] *om. Z*
392 sunt] *super B*
393 Capitula ergo - doctrinae] *Fen secunda est de divisione aegritudinum causarum et accidentium universalium .f. .18. Dicemus quod causa in libris medicorum etc. Z*
394 doctrina] *om. L*
395 Doctrina prima est de aegritudinibus] *pos. ante sunt tres doctrinae Y*
396 est] *tantummodo A*
397 Capitula ergo - significationibus] *om. V*
398 vero] *om. A*
399 Doctrinae - capitula] *Distinctio undecima est de egritudinibus et generibus earum sermone universalis et continet capitula octo V, om. Z*
400 vel de] *om. ABMVYZ, super demonstratione LP*
401 causae] *omne B*
402 aegritudinis] *egritudinibus B*
403 est] *om. LMPYZ*
404 et] *iter. L*
405 aegritudinum generibus] *tr. B*
406 tertium] *3. mg. L²*
407 est] *om. LMPYZ*
408 compositionis] *compositis BZ, et positionum M*
409 est] *om. LMPYZ*
410 continuitatis] *continui etatis Z*
411 quintum] *add. est V*
412 sextum] *add. est V*
413 de aegritudinibus compositis - sextum] *om. Z*
414 cum] *est M*
415 numerantur] *numeratur MY*
416 horis] *oras Y*
417 vel horis] *om. BMZ, super temporibus P*
418 octavum] *add. est V*
419 sermone] *sermonem Y*
420 aegritudinibus] *add. communium B*
421 Doctrinae secundae – summae] *mg. Y*
422 aliqua] *add. re A, antiqua LY^{a.c.}, lacuna M*
423 causarum] *add. vel ex unaquaque re B*
424 communium] *communi B*
425 summa] *add. autem P*
426 numeratione] *nuntiatione L*
427 causae] *add. cuiusque BP, om. YZ*
428 Doctrinae secundae - corporalis] *om. V*
429 autem] *om. A*
430 decem et novem] *.xviii. M*

- 431 Summae - capitula] Distinctio duodecima est de rebus quae accidunt ab unaquaque causarum communium et
 continet capitula decem novem *V*
- 432 secundum] *add. est BV, om. Y*
- 433 corpora circumdante] corpus circumdanti *Z*
- 434 tertium] *add. est BV*
- 435 quartum] *add. est V*
- 436 iudiciis] *add. vel de naturis B*
- 437 Capitulum quartum – temporum] *om. M*
- 438 ipsorum] eorum *A*, ipsarum *Y*
- 439 quae sunt contra – naturalem] *om. ABLMYZ, pos. post naturis temporum P²*
- 440 quintum] *add. est BV*
- 441 sextum] *add. est BV*
- 442 aerum] aereum *M*
- 443 septimum] *add. est V*
- 444 compositionis] *add. vel de operationibus B, compositionibus Y [composumus sic Y^{a.c.}], compositis Z*
- 445 anni compositionis] *tr. Y*
- 446 octavum] *add. est BV*
- 447 impressione] *add. in A, mutati impressione operationibus M*
- 448 aerearum] aerorum *sic A*
- 449 accidentalium] accidentium *AZ*
- 450 cursui] cum sui *Y*
- 451 nonum] *add. est BV*
- 452 mutationum] mutionum *sic Z*
- 453 malarum] malorum *Z*
- 454 quae - naturalem] *om. V*
- 455 decimum] *add. est BV*
- 456 in] de *B*
- 457 naturis] variis *Z*
- 458 undecimum] *add. est V*
- 459 ex] in *A*
- 460 ex locis habitabilibus] ex motu et quiete *P*, et perveniunt ex habitationum locis *V*
- 461 duodecimum] *add. est BV*
- 462 eis] hiis *A*, his *P*
- 463 motu] more *L*
- 464 ex motum et quiete Capitulum duodecimum de eis quae accidunt] *tr. B*
- 465 Capitulum duodecimum – quiete] *mg. P*
- 466 decimum] *add. est BV*
- 467 eis] hiis *A*, his *P*
- 468 decimum] *add. est BV*
- 469 eis] hiis *A*, his *P*
- 470 ab anima] *praem. id est P*
- 471 ab anima] *om. ABMYV, super animalibus LP*
- 472 decimum] *add. est B*
- 473 eis] hiis *A*, his *P*
- 474 ex] de *B*
- 475 comeduntur] comedunt *B*
- 476 bibuntur] bibunt *B*
- 477 decimum] *add. est BV*
- 478 dispositionibus] dispositione *B*
- 479 decimum] *add. est BV*
- 480 eis] hiis *A*

-
- 481 de eis] *om. B*
482 retentione] repletionem *B*
483 sermo] *om. B*
484 vel] *om. M*
485 vel de rebus] *om. ALPYVZ*
486 sunt] *add. neque Z*
487 neque] *nec PV*
488 nocivae] *add. vel neque operantur malum B, add. operatur malum M, nocitive sic Y*
489 nonum decimum] *add. est BV, .xviii. M*
490 eis] *hiis A*
491 balneo] balneationem *V*
492 statione] fricationem *MV*
493 statione - sole] sole in exfricationem *B*
494 ex balneo – sole] ex statione in sole et ex balneo *A*
495 viginti novem] *.xxiii. Y*
496 Summae secundae - capitula] *Distinctio duodecima est de numeratione uniuscuiusque cause cuiusque accidentium corporali-um et continet capitula viginti novem V*
497 est] *om. Z*
498 secundum] *add. est BV*
499 in frigidantibus] humectantibus *B*
500 tertium] *add. est BV*
501 humectantibus] infricantibus *B*
502 quartum] *add. est BV*
503 desiccantibus] siccantibus *MV*
504 quintum] *add. est BV*
505 corrumpentibus] corpentibus *sic L*
506 sextum] *add. est BV*
507 oppilationis] opilationum *A*
508 stricturae] constricturae *Z*
509 septimum] *add. est V*
510 causis] *causi sic V*
511 dilatationis] dilatationum vel ampliacionis *B, praem. largitatis M*
512 foraminum dilatationis] *tr. Z*
513 Capitulum septimum – foraminum] *om. Y*
514 nonum] *add. est V, .10. Z*
515 decimum] *add. est BV, om. Y, vacat Z [de Z^{a.c.}]*
516 dislocationis] desiccationis *B*
517 undecimum] *add. est V, vacat Z*
518 malitiae] *add. complexionis B*
519 duodecimum] *add. est BV, vacat Z*
520 tertium decimum] *add. est BV, vacat Z*
521 Capitulum tertium decimum – naturalium] *mg. Y*
522 quartum decimum] *add. est BV, .xiii. Y, vacat Z*
523 causis] *causi sic Z*
524 et numeri] *super quantitatis L, om. M*
525 quintum decimum] *add. est BV, vacat Z*
526 sextum decimum] *add. est BV, vacat Z*
527 communitatis] continuitatis *BVZ*
528 de causis – comunitatis] ulceris vesicae *M*
529 septimum decimum] *add. est B, vacat Z*
530 de causis ulceris] de causis vesice *B, om. M*

-
- 531 octavum decimum] *add. est BV, vacat Z*
532 nonum decimum] *add. est BV, vacat Z*
533 vicesimum] *add. est BV, vacat Z*
534 dolorum] doloris *BMZ*
535 vicesimum primum] *add. est BV, vacat Z*
536 vicesimum secundum] *add. est BV, vacat Z*
537 eis] his *Z*
538 de eis - dolorem] de causis quae faciunt dolorem *B*
539 vicesimum tertium] *add. est BV, add. in dolore motus M, vacat Z*
540 vicesimum quartum] *add. est BV, vacat Z*
541 quomodo] quidem *Z*
542 vicesimum quintum] *add. est BV, vacat Z*
543 provenit dolor] *om. M*
544 malis humoribus] *tr. L*
545 humoribus malis [*fen. 2, doctrina 2, cap. 25*] -] *vacat M*
546 vicesimum sextum] *add. est BV, vacat Z*
547 ventis] *add. vel ex ventositatibus B, ventu sic Y*
548 vicesimum septimum] *add. est BV, vacat Z*
549 retentionis] repletionis *B*, redemptionis *Y*
550 inanitionis et retentionis] *tr. P*
551 vicesimum octavum] *add. est BV, vacat Z*
552 fastidii] fastii *sic A*, falcidii *sic B*
553 repletionis] pulmonis *Y*
554 vicesimum nonum] *add. est BV, vacat Z*
555 tertiae] *om. A*
556 secundae] secundi *B*
557 undecim] .xii. *A*
558 et duae summae] *mg. Y*
559 Doctrinae tertiae - summae] *Distinctio decima quarta est de accidentibus et significationibus et continet capitula undecim V*
560 est] *om. BLMYZ*
561 universalis] *add. est BY*
562 sermo universalis] *mg. L*
563 secundum] *add. est BV*
564 signis] singulis *Z*
565 differentiae] *add. vel dividendi B*
566 communitate] societate *B*, contrarietate *Z*
567 tertium] *add. est V*
568 signis complexionum] singulis conui *sic Z*
569 quartum] *add. est V*
570 comprehensione] complexione *B*
571 de comprehensione signorum] *om. Y*
572 signorum comprehensione *Z*
573 quintum] *add. est B*
574 qui] quod *AV*
575 superflue] superflua *Y*
576 qui egreditur - superflue] cuius creature dispositio non est bona *B*
577 sextum] *add. est BV*
578 significationibus repletionem] cognominum repletionis *Z*
579 septimum] *add. est BV*
580 significatur] significantur *Y*

-
- 581 humorum] humor *VZ*
582 superans] superfluus *AZ*
583 octavum] *add. est BV*
584 signis] *om. Z*
585 oppilationes] oppilationem *YZ*
586 nonum] *add. est BV*
587 decimum] *add. est BV*
588 undecimum] *add. est BV*
589 significationibus] signis *A*
590 est] *praem. et Y*
591 est de pulsu] *om. A*
592 cuius sunt – capitula] *mg. Y*
593 Summa prima - capitula] *Distinctio quidecima est de pulsu et continet capitula decem novem V*
594 secundum] *add. est BV*
595 Capitulum secundum – inaequali] *mg. A*
596 est] *om. BLMPYZ*
597 pulsus] *add. compositi B*
598 quartum] *add. est BV*
599 pulsus sit] *fit Z*
600 sit naturalis] *add. vel universalis B, om. Y*
601 quintum] *add. est BV*
602 sextum] *add. est BV*
603 eis] *hiis V*
604 causas retentivas] *causa rementivas sic L, causas retentas P*
605 faciunt - definitionibus] *accidunt in pulsu ex causis constrictis B, proveniunt ex causis retentivis tantummodo V*
606 septimum] *add. est V*
607 et] *om. PY*
608 octavum] *add. est BV*
609 nonum] *add. est BV*
610 decimum] *add. est BV*
611 regionum] *regionis Z*
612 quid] *quod L*
613 in pulsu operetur] *tr. P*
614 duodecimum] *add. est V*
615 decimum] *add. est V*
616 exercitii] *exercii sic L*
617 exercitii pulsus] *tr. PV*
618 decimum] *add. est V*
619 decimum] *add. est V*
620 de pulsu] *om. Z*
621 proprius] *proprie Z*
622 est] *om. B*
623 decimum] *add. est B*
624 Capitulum] *apitulum sic Y*
625 decimum] *add. est V*
626 apostematum] *add. praegnantium A*
627 accidentium] *accidentalium BP, om. Y*
628 decimum] *add. est V*
629 mutationibus] *summa mutationis V*
630 sunt] *frunt A*
631 forma pulsus – universali] *mg. P, om. Y*

-
- 632 quae sunt - universali] contrariarum nature essentie pulsus *V*
633 Summa secunda - capitula] Distinctio decima sexta est de urina et de significationibus egestionis et continet capitula
tredecim *V*
634 est] *om. Z*
635 secundum] *add. est V*
636 tertium] *add. est V*
637 qualitate] equalitate *A*, qualitas *B*
638 quartum] .iii. *B*, *add. est V*
639 odoris] odorum *et add. vel ris supra P*, odorum *V*
640 Capitulum quartum – urinae] *om. Y*
641 quintum] *add. est V*
642 significationibus] signis *B*
643 sextum] *add. est V*
644 significationibus] generibus *A*
645 septimum] *add. est V*
646 urinae multitudinis] *tr. Y*
647 paucitatis ipsius] *tr. A*
648 summa] *mg. Y*
649 sermonis summa] *tr. Z*
650 nonum] *add. est V*
651 decimum] .ix. *B*, *add. est V*
652 de urina virorum] *mg. Y* [de eo quod oportet *Y^{a.c.}*]
653 ac] *et VZ*
654 undecimum] *add. est V*
655 ab urina] *iter. L*
656 hominis] hominum *Z*
657 quibus] qui *Z*
658 duodecimum] *add. est V*
659 liquidis] *om. Y*
660 similes existunt] asimulantur *B*
661 differentia] *praem. de B*, diffinire *sic Y*
662 eas] *ees sic Y*
663 decimum] *add. est V*
664 egestionis] egestionum *Z*
665 autem] *om. A*
666 est capitulum unum] .101. *A*
667 Capitula ergo - quinque] fen tertia de conservatione sanitatis. fen secunda medicina divi prima *Z*
668 causis] causa *Z*
669 est de causis] *om. A*
670 est] *om. Z*
671 de nutritione] de nutricionem *B*, denuntiationem *Y*
672 communi] *om. B*
673 albaleghin] albaralehein *B*, albaleghine *mg. L*, albaleghine *P*, *om. YZ*
674 id est – quinquaginta] *mg. ABLP*, *om. YVZ*
675 est] *om. PZ*
676 regimine] egritudine *Z*
677 est] *tantummodo A*
678 est] *om. LPYZ*
679 mutationibus] nutritionibus *Z*
680 nutritione] mutatione *B*, *add. et L*

-
- 681 Capitula ergo - capitula] Distinctio decima septima de causa sanitatis et egretudinis et mortis in generali et continet
capitulum unum. Distinctio decima octava est de regimine et nutritione infantium et continet capitula quatuor *V*
682 est] *om. Z*
683 ex quo nascitur] *mg. A*
684 quo usque] *tr. Y*
685 incipit] incipiat *PV*
686 est] *om. BLPYZ*
687 de regimine] *om. Z*
688 tertium] *add. est V*
689 quae accidunt de aegritudinibus] *tr. Y*
690 infantibus] infantis *Y*
691 quartum] *add. est V*
692 infantium] *om. Z*
693 pervenerint] pervenerit *Y*, perveniunt *V*
694 est] *om. Y*
695 quod est] *om. Y*
696 albaleghin] albalengi *A*, albaleglin *Z*
697 decem et septem] .xviii. *Z*
698 commune – capitula] communi Doctrina tertia est regimine senium *Y*
699 Doctrina secunda - capitula] Distinctio decima nona est de regimine communi adolescentibus et continet capitula
quattuordecim *V*
700 secundum] *add. est V*
701 exercitii] exercii *sic BL*
702 tertium] *add. est V*
703 et mensurandi] commensurandi *A*
704 quartum] *add. est V*
705 quintum] *add. est V*
706 nominatione] usu *B*, minoratione *Z*
707 sextum] *add. est V*
708 ablutione] balneatione *Z*
709 septimum] *add. est V*
710 octavum] *add. est V*
711 nonum] *add. est V*
712 vigilia] vigiliis *Y*
713 decimum] *add. est V*
714 quod] *add. est B*
715 postremetur] postrometur *sic L*
716 loco] *add. vel quod est relinquendum usque ad alium locum B*
717 oportet - loco] ab hoc loco ad posteriora reservandum est *V*
718 confortandis] confortantibus *Y*
719 debilibus] de debilitantibus *B*
720 duodecimum] *add. est V*
721 lassitudine] laxitudine *sic AZ*
722 tredecimum] *add. est V*
723 oscitationibus] obsitionibus *sic Z*
724 decimum] *add. est V*
725 medicatione] meditatione *L*
726 lassitudinis] laxitudinis *A*
727 exercitialis] exercitalis *sic Y*
728 exercitialis lassitudinis] *tr. P*
729 medicatione - exercitialis] laxitudine exercitali *sic Z*

-
- 730 quintum decimum] *om. Y, add. est V*
731 et aliis] *om. B*
732 decimum] *add. est V*
733 medicatione] meditatione *L*
734 lassitudinis] laxitudinis *A*, lapsitudinis *Z*
735 decimum] *add. est V*
736 Doctrina tertia - capitula] Distinctio vigesima est de regimine et nutritione senum et continet capitula sex *V*
737 est] *om. Z*
738 senum] *add. est Z*
739 secundum] *add. est V*
740 tertium] *add. est V*
741 quartum] *add. est V*
742 apertione] operatione *Y*
743 senum oppilationis] *tr. Y*
744 quintum] *add. est V*
745 fricatione] frigidatione *B*
746 sextum] *add. est V*
747 Doctrina quarta] Distinctio vigesima prima *V*
748 est] *om. AP*
749 cuius - capitula] *om. Z*
750 est] *om. AZ*
751 rectificatione] fricatione *Z*
752 caliditas] frigiditas *Y*
753 secundum] *add. est V*
754 frigiditas] caliditas *Y*
755 tertium] *add. est V*
756 corporum] egritudinum *P*
757 quartum] *add. est V*
758 incrassatione] ingrossatione *BY*, incrossatione *sic LP*
759 quintum] *add. est V*
760 crassi] grossi *BY*, crossi *sic LPV*
761 et una summa] summa una *mg. B*
762 rectificatione] *add. vel preparatione B*
763 de regimine] *om. Z*
764 iter] inter *P*
765 est] *om. Z*
766 quod] qui *B, om. Z*
767 prognosticat] prognosticatur *P*
768 Doctrina quinta - aegritudines] Distinctio vigesima secunda est de regimine temporum cum rectificatione aeris et continet capitulum unum. Distinctio vigesima tertia ad succurrandum accidentibus et obviandum que pronosticant egritudines et continet capitulum unum. Distinctio vigesima quarta est de regimine iter agentium et continet capitula septem *V*
769 secundum] primum *V*
770 regimine] *om. Z*
771 iter] inter *Y*
772 tertium] .ii. *V*
773 est] *om. P*
774 quartum] tertium est *V*
775 iter agit] agunt *Z*
776 quintum] .iiii. est *V*
777 sextum] quintum est *V*

-
- 778 calore] corpus *B*, colore *LV*, dolore *Y*
779 septimum] .vi. *V*
780 agentem] agentes *Z*
781 diversarum aquarum] *tr. V*
782 octavum] .vii. est *V*
783 regimine] custodiendo *Z*
784 agentis] agentes *B*, agente *Z*
785 Capitula ergo fen – duo] *mg. P*
786 capitula] capitulum *P*
787 Capitula ergo - capitula] *mg. A*, Distinctio vicesima quinta est de narratione modorum medicationum secundum egritudines universales et continet capitula triginta unum *V*, fen .4. de divisione modorum medicationum secundum egritudines universales. Fen .4a. dicemus quod res medicationis *Z*
788 est] *om. Z*
789 tertium] *add. est sed del. A, add. de qualitate mg. B, add. est V*
790 de] *om. L*
791 ubi] natura *B*, *add. et quando Y*
792 quando et quomodo] *tr. A*
793 oportet] oporteat *B*
794 ut] quod *V*
795 fiat] faciat *Y*
796 quartum] *add. est V*
797 vomitui] vomitu *Y*
798 adtrahat] atrahit *A*
799 superfluitatem] superfluitates *Z*
800 quintum] *add. est V*
801 inanitione] inaratione *sic L*
802 sextum] *add. est V*
803 solutivae] *om. Z*
804 superfluitate medicinae solutivae] *tr. Y*
805 dispositioni] dispositionis *B*, suppositum *Y*
806 illius] *om. B*
807 superfluit] superfluum *Z*
808 superfluit virtus] *tr. B*
809 cathartici superfluit] *tr. A*
810 octavum] *add. est V*
811 catharticum] cartaticum *sic L*
812 nonum] *add. est V*
813 solventium] solutivarum *A*
814 decimum] *add. est V*
815 duodecimum] *add. est V*
816 vomuit] vomit *sic Z*
817 tredecimum] *add. est V, om. Z*
818 decimum] *add. est V*
819 decimum] *add. est V*
820 in quo] cui *Z*
821 superfluit] superfluxit *PV*
822 clysteri] clisterus id est linimentis *B*, cristeri *sic Z*
823 vel linimentis] *super* sympasmatibus *A, om. B, mg. P*
824 sympasmatibus – linimentis] delinimentis sympasmatibus *Y*, sinthomatibus *sic Z*
825 notuleth] notaruleth *B*, nectuled *Y*, nituleth *Z*
826 funditur ab alto] *tr. B*

-
- 827 aliquem] aliquam *A*
828 id est – embrocationibus] *mg. ABLP, om. YZ*
829 minutione] ventosis *Y* [*add. Capitulum .xx. de minutione mg. Y²*]
830 ventosis] sanguisugis *Y*
831 sanguisugis] retentione evacuationum *Y*
832 retentione] retenti esse *B*
833 retentione evacuationum] medicationibus oppilationum *Y*
834 oppilationum] apostematum *Y*
835 quintum] *add. est V*
836 de medicationibus apostematum] ad aperiendum apostemata *Y*
837 aperiendum] petiendum *B*, aperienda *Z*
838 aperiendum apostemata] medicationem putrefactionis membri *Y*
839 medicandum] mundificandum *Z*
840 putrefactionem membri] solutionem continuitatis *Y*
841 medicandum] mundificandum *Z*
842 continuitatis] communitatis *L*
843 medicandum – continuitatis] cauterizandum *sic Y*
844 Capitulum] *add. vestes arma rates terras animalis quia me bellas mg. Z²*
845 cauterizandum] sedandum dolores *Y*
846 ad sedandum dolores] a quibus medicationibus est nobis incipiendum *Y*, ad sedandum dolorem *Z*
847 Capitulum] *add. instrumentos per species procurat ars mecanica scripta mg. Z²*
848 medicationibus] medicaminibus *Z*
849 est nobis] *om. Z*
850 Capitulum tricesimum primum – incipiendum] *om. Y*
851 Omnia] *praem. Capitulum primae doctrinae Y*
852 igitur] ergo *B*
853 ducenta] *add. .c. B*
854 et] *om. Z*
855 tria] .i. *B*, .ii. *Z*
856 primae] prima *Z*
857 Capitulum primum – primae] *om. Y*
858 primi libri] *tr. Y*
859 Capitulum primum - primi] Distinctio prima. Capitulum primum *V*
860 est] *tantummodo A*
861 vero] autem *Z*
862 tunc] *mg. Y*
863 quiddam est quod] est quedam que *B*
864 quod] *om. V*
865 et de philosophia - practica] *om. B*
866 unaquaque] una *L*
867 autem] *om. Z*
868 harum] horum *A* [*harum A. a.c.*]
869 et] etiam *B*
870 cum] etiam *B*
871 necesse est nobis] *tr. Z*
872 eas] eam *B*
873 eius] *add. quae A*
874 est eius theoricam] *tr. Y*
875 et ex ea] *add. quae A, quod eius Z*
876 est] *add. earum B*
877 practica est] *tr. Y*
878 aestimandum] extimandum *LPYZ*
879 multi] *om. A*
880 perscrutantes hunc locum] *tr. Z*

881 aestimant] extimant *AZ*
882 et] *add. est A*
883 duarum] *om. V*
884 earum] eorum *B, om. Z*
885 scienda] sciendum *A*
886 sciendam] sciendum *AY*
887 qualitatem] *add. et ita collata ad operationem Z*
888 Post] *add. nos B*
889 adpropriavimus] apropiamus *Z*
890 practicae] *add. tantum Z*
891 in ea] *om. L*
892 tantum] *om. P*
893 significamus – tantum] *mg. APVY, add. glossa supra L*
894 volumus] *praem. et B*
895 sententiam] *om. LVYZ*
896 vel] *tantummodo B*
897 scientiam] *om. AP*
898 qualitatis] qualitatum *A*
899 mittemus] intromitemus *A, add. et L*
900 ipsius] ipsam *mg. B*
901 operationem] *add. ipsius Z*
902 neque] nec *Z*
903 acquirendam] acquirendum *A*
904 sententiam] *mg. [scientiam B^{a.c.}] et add. vel in alia scientiam B, scientiam Z*
905 sententia] scientia *Z*
906 quod] *add. in A*
907 adhibenda] apponenda *Z*
908 calidis in principio adhibenda sunt] *tr. V*
909 repellentia] resolventia *Y*
910 cum] est *B^{a.c.}*
911 Postea] *praem. et Y*
912 sufficienter] sufficient ponemus rarificantia *B, sufficient L, sufficient et add. ponemus rarificantia mg. Z*
913 resolventia] et resolutiva *Z*
914 praeterquam] praeter quod *A, praeter LPVY*
915 doctrina] *mg. P*
916 sententia] summa *Y, scientia Z*
917 auxiliatur] auxiliabitur *BYVZ*
918 sententia] scientia *Z*
919 est] *mg. Y*
920 sciveris] sciverimus *Y*
921 tibi] *om. A*
922 iam scientia – erit] *mg. ALPVY, om. BZ*
923 scientialem] *add. theoreticam Z*
924 operativam] operationum *Z*
925 operativam et scientiam] *tr. Y*
926 Nec] neque *A*
927 humani corporis] *tr. AP*
928 sint] sunt *AB*
929 et] *om. Y*
930 neque] nec *A*
931 modi] *mg. Y*
932 inveniatur] inveniet *AZ*
933 rerum] *om. A*
934 neque] nec *A, vel Z*
935 infirmitatem] egritudini *Z*
936 aut] et *A^{a.c.}*
937 operationes] *mg. P [dispositiones P^{a.c.}]*
938 vel salvi] *mg. A, super sani LPV, om. Y*
939 oppositum] oppositio *Z*

940 definierint] diffinierunt *AB*
 941 desideraverunt] desideraverint *P*, desideraverit *Y*, consideraverunt *et add.* alio discideraverunt *mg. Z*
 942 posuerunt] posuerint *PY*
 943 in ea] *om. B*
 944 conditionem] conditione *P*
 945 Praeterea] *add. cum hoc Z*
 946 non litigemus in hoc] *tr. A*
 947 modi] *mg. Y*
 948 in huiusmodi] *om. Z*
 949 disputare] disceptare *BLPZ*
 950 nec] in *A*, neque *PZ*
 951 contra] *add. hoc A*
 952 alterius] alius *Z*
 953 secundum] *add. est V*
 954 Capitulum secundum] *om. A*
 955 sui] suas *YZ*
 956 quare] quia *AP*
 957 earum] eorum *A*
 958 plerumque] plerum *sic Y*
 959 neque] nec *A*
 960 etiam] autem *Z*
 961 scire in medicina] *tr. Z*
 962 fuit] *praem. est vel Z*
 963 scientiis] sapientiis *B*
 964 veridicis] *add. vel sertis B*
 965 acquiritur] acquiratur *Y*
 966 ipsius] *om. V*
 967 Si] *add. ex parte A*
 968 completur] complevit *L*
 969 comitantia] concomitantia *A*, commutantia *L*
 970 quattuor sunt] *tr. Z*
 971 efficientes] *praem. et Z*
 972 et] *om. LV*
 973 Causae vero materiales] materiales vero *A*
 974 mensurantur] mensuratur *Y*
 975 quidem] quod *Y*
 ⁹⁷⁶ propinquum - subiectum quidem] *mg. Z*
 977 Humores] *praem. et Y*
 978 eis] eis *A*, *praem. ex Z*
 979 alteratione] resolutione *B*, altercatione *L*
 980 cum alteratione sint] *tr. Z*
 981 philosophi] physici *Y*
 982 corpora dicebant] *tr. Y*
 983 componi] compositioni *P*, *om. Y*
 984 nihil] *add. posse V*
 985 componi] cum poni *A*
 986 Hoc ideo – componi] *mg. ABLPYV, om. Z*
 987 cuiusque] cuiuscumque *L*
 988 alteratione] altercatione *L*
 989 aut] *add. est B*
 990 forma] *add. vel coequalitas B*
 991 alterationem] altercationem *L*
 992 Complexio vero - forma] *om. B*
 993 causae] *add. causa effi. mg. L²*
 994 quae] *add. cum A*
 995 eis quae] *tr. Y*
 996 et comestiones - continuantur] *om. B*
 997 et] *om. Z*
 998 et] *om. Z*

999 vel] et *Z*
1000 loca] *om. L*
1001 vel loca habitabilia] *mg. AP, add. glossa supra L, iter. mg. Y*
1002 continuantur] *add. et comestiones, et aqua et potus et quae eis continuantur B*
1003 et evacuatio - continuantur] *om. V*
1004 et] *om. Z*
1005 quietes] quies *PZ*
1006 et] *om. L*
1007 et alteratio] *resolutiva B, et altercatio L*
1008 diversitas] diversitates *Z*
1009 eis] aetatibus *Y, add. scilicet supra Z*
1010 in] *om. Z*
1011 in] *om. Z*
1012 corpori superveniunt] *tr. Z*
1013 naturam] *add. eius B*
1014 naturam] *add. ipsius mg. A, add. eius B*
1015 Formales] *add. formalis mg. L²*
1016 sunt] *om. A*
1017 post eas] *postea V*
1018 eveniunt] *evenient A, adveniunt V^{a.c.}*
1019 finales] *add. finalis mg. L²*
1020 scientia] *add. quidem B*
1021 subiecta] *praem. substantia V*
1022 ergo] *om. Z*
1023 sunt ergo] *tr. PV*
1024 subiecta] *praem. substantia vel B*
1025 unde] *add. cum Y*
1026 id est – quem] *mg. A, om. BPVYZ, super aliquis L*
1027 *add. quomodo humani corporis sanatur aut infirmatur mg. L²*
1028 perfectionem] *perfectio B*
1029 conservetur] *confirmetur P*
1030 partes habere] *tr. Z*
1031 duarum istarum] *tr. Y*
1032 dispositionum] *add. istarum B*
1033 et] *om. B*
1034 et] *add. si A*
1035 chirurgica] *chirurgica sic L*
1036 Instrumenta sanitatis – similia] *mg. ABLPVY, om. Z*
1037 vel praeparatio] *super regimen AP, om. BV*
1038 electio] *electione L*
1039 motus] *potus P*
1040 constrictiva] *cum strictiva A*
1041 et] *om. B*
1042 sive solutiva – similibus] *super cum medicina A, mg. LP, om. VZ*
1043 sicut chirurgia] *om. AVZ, post similibus B, super manualis LP*
1044 sanorum] *a.c. sanorum sic L*
1045 et] *om. AV*
1046 mediorum] *medicorum BL^{a.c.}, neutrorum Y*
1047 quos] *quas Z*
1048 divisiones] *praem. dispositiones vel B*
1049 vocentur] *add. esse B, vocemur L, vocetur dispositio V, vocantur Z*
1050 Et] *om. B*
1051 demonstrationes] *add. causas B*
1052 est] *om. P*
1053 collectum est iam] *tr. Z*
1054 elementis] *add. illa ad primam fen mg. Z²*
1055 et animalibus] *iter. PV*
1056 id est] *om. BPVYZ*
1057 ab anima] *om. AYZ*

1058 id est – anima] *super* animalibus *AP*, et spiritualibus *B*, *om.* *YVZ*
1059 dispositionibus] *praem.* de *A*, *add.* illa ad secundam fen *mg.* *Z*²
1060 causis] *praem.* in *B*
1061 earum] eorum *Y*
1062 comestione] *praem.* ex *B*
1063 corporeis] corporis *B*
1064 extrinsecus] extrinsecis *YZ*
1065 ex rebus extraneis] extrinsecis *sic B*
1066 regimine] *add.* illa ad tertiam fen *mg.* *Z*²
1067 vel praeparatione] *super* regimine *AP*, *om.* *BV*
1068 vel praeparatione et regimine] *tr.* *LZ* [*sed del.* *Z*]
1069 potibus] potibus *sic A*
1070 unamquamque] *add.* scilicet ad quartam fen *Z*²
1071 aegritudinum] aegritudinem *Z*
1072 medicandam] curandam *A*, medicinam *et add.* In aliis medicandam *mg.* *Y*
1073 vero] quidem *B*
1074 medico] *om.* *B*
1075 est] *om.* *Y*
1076 agendum est] *tr.* *A*
1077 sint] sit *P*
1078 formatione] informatione *BVZ*, formativae *Y*
1079 sunt] sint *Y*
1080 de] in *Y*
1081 ergo] vero *Y*
1082 earum] *om.* *Z*
1083 debet] *add.* Nota quod artis principia supponi debent et non egent probatione *mg.* *A*
1084 Scientiarum] *praem.* scientiam *Y*
1085 recipiuntur] *add.* in eis *B*
1086 et] *mg.* *Z*
1087 sunt secundum ordinem] *tr.* *A*
1088 eas] *add.* recipiuntur *V*
1089 fit] sint *A*
1090 omnium] omnia *Y*
1091 omnium scientiarum] *tr.* *Z*
1092 vel prolocutorum] *mg.* *AP*, *om.* *BVYZ*
1093 inceperit] ceperit *Z*
1094 Cumque – elementa] *add.* cumque aliquis medicorum vel prolocutorum loqui inciperit et affirmare elementa etc.
mg. *L*²
1095 complexionem] complexiones *V*
1096 subiecta] *praem.* substantia vel *B*
1097 existunt] existant *PV*
1098 existunt subiecta] *tr.* *Y*
1099 adgressus] egressus *A*
1100 ideo] *praem.* Et *A*, eo *V*
1101 aliquid se] *tr.* *B*
1102 aestimabit] existimabit *PVZ*
1103 declaraverit] *add.* Illa autem quae necesse est ut medicus formet eam per quantitatem et credat quia ex eis sunt non
manifesti esse per avitatem sunt ista summa *Y*
1104 quiditatem] equiditatem *sic A*
1105 quae] quam *L*
1106 manifesta] manifesti *LPVY*
1107 per avitatem] *om.* *V*
1108 Illa autem – summa] *mg.* *ALPVY*, *om.* *BZ*
1109 Eius] *add.* orum *supra P*, Eorum *VZ*
1110 quibus] quo *AY*, quo *et add.* quibus *supra P*
1111 Eius vero - quibus] *add.* Eius vero de quo *mg.* *Z*
1112 de quibus vel de] *om.* *B*
1113 ex vel – quo] *om.* *APVYZ*, *super* vero de quibus *L*
1114 debet] *om.* *L*

1115 sit] *om. V*
1116 sint] *om. ABYZ, super sit LP*
1117 utrum] *praem. ut Z*
1118 sit] *om. BV*
1119 sint] *om. AYZ, super sit LP*
1120 sit] sint *BV*
1121 vel non quorum] *om. ABYZ, super non sit cuius L, quorum super esse non P*
1122 quae sint an sint] *tr. B*
1123 quae sint - quot sint] et quot sint et quae sint *PVZ*
1124 et quomodo sint] *tantummodo A*
1125 quae sint] *mg. Y*
1126 et] *add. quomodo sint B*
1127 sint] *add. et quomodo sint Z*
1128 et an sint – quot sint] quot sint et an sint *Y*
1129 et complexiones quae sint – sint] *om. A*
1130 humores] *praem. virtutes et A*
1131 etiam] *om. Z*
1132 et quomodo sint] *om. LV*
1133 sint] *add. et quomodo sint Z*
1134 et humores - sint] *om. V*
1135 utrum] an *B*
1136 sint] *add. et quomodo sint Z*
1137 quaeque] *add. quae Y, quae V*
1138 aliquam] *om. B, aliqua Y*
1139 adsumit] *assumat Y*
1140 de calido] *om. Y*
1141 in frigidum mutatur] *tr. P*
1142 causam habet] *om. Y*
1143 in omni – humor] *mg. ALPYV, om. Z*
1144 habet] *add. hic B*
1145 ratiocinari debet formando] *tr. Z*
1146 removeatur aegritudo] *tr. Y*
1147 cuiuscumque] *cuiusque B*
1148 eorum] *earum A*
1149 adferre] *auferre B*
1150 dividendo] *add. et terminando B*
1151 et] *om. YZ*
1152 numerando] *add. aliis dicitur Y*
1153 divisionem] *dictionem A, add. alio dictionem mg. Y²*
1154 adgredi] *transgredi Z*
1155 medicus est] *tr. Z*
1156 enim] *om. B, autem Y*
1157 sicut] *sic P*
1158 alfachi] *alfagi B*
1159 Arabes] *arabos Y*
1160 alfachi] *alfagi B*
1161 in] *om. AP*
1162 matrimonia] *martimonia sic L*
1163 alia] *autem B*
1164 communitas] *communitos L*
1165 altior] *add. et BP, est altior et V*
1166 mutachelin] *mutachalim A*
1167 Hoc apud – mutachelin] *mg. ABLPYV, om. Z*
1168 adfirmare] *affirmaret Y, mg. V, om. Z*
1169 quod] *add. in alio numerando B*
1170 debent] *debet AB*
1171 debent sequi] *tr. PV*
1172 debet] *debent P*
1173 ipse] *om. APZ*

-
- 1174 alfachi] alfagi *B*
1175 quantum] *add. ipse A, add. mg. ipse Y²*
1176 mutachelin] mutakali *A*, mutachilon *Y*
1177 ex malis humoribus – Medicus] *vacat M*
1178 namque] autem *M*
1179 est] *om. A*
1180 medicus est] *tr. B*
1181 alfachi] alfagi *B*
1182 cuius] *om. Z*
1183 unum est] *tr. P*
1184 Doctrina secundum - capitulum] *Distinctio secunda de elementis et continet capitulum unum V*
1185 primae] prima *L, om. P*
1186 primae partes] *tr. BMZ*
1187 corporis] *praem. unius Z*
1188 aliorum] *add. principia BM*
1189 commixtione] coniunctione *B*, comestione *M*
1190 diversae] diversorum *M*
1191 diversae species] *tr. A*
1192 generatorum] *add. vel generantur B*
1193 autem] *om. Y^{a.c.} [mg. Y²]*
1194 et] *add. vel aut supra A*
1195 duo] duorum *P*
1196 levia] *mg. B*
1197 gravia] *add. sunt B*
1198 Terra] *add. autem Z*
1199 naturalis locus] *tr. Z*
1200 ad] *om. M*
1201 eo] ea vel ab ipso *B*
1202 eius] *om. V*
1203 est frigida] *tr. ABP*
1204 exstat] existit *A*
1205 neque] nec *A*
1206 alia] aliqua *A*
1207 praestat iuvamentum] *tr. A*
1208 servandas] conservandas *AZ*, servandam *B*
1209 formas] *add. et coequalitates B, coequalitates sed add. in alio formas mg. M*
1210 locus naturalis] *tr. A*
1211 in] *om. Y*
1212 sitibus] sitibus *sic AZ*, sinibus *sic L*
1213 permanserint] permanserit *PVZ*
1214 gravitas eius] *tr. Z*
1215 humida] humana *Z^{a.c.}*
1216 quod] quia *B*
1217 nec] neque *A*
1218 extrinseca] *om. V*
1219 humiditas est] *tr. Y*
1220 vel esse] *om. ABPYZ, super generatio L, pos. ante generatio M^{a.c.}*
1221 vel esse eius generatio] *tr. V*
1222 in creatione sua] *om. A*
1223 reddit] reddidit *B*
1224 spargendum] aspergendum *V*
1225 extendendum] extergendum in alio extendendum *B*
1226 pauca sit] *tr. Y*
1227 esse] *om. L*
1228 figurandas] figuranda *Z*
1229 quas] quae *P*
1230 et] *add. ad A*
1231 formas figurales cito] *tr. BZ*
1232 amittat] amittit *Y*

- 1233 duriter] duxerit *B*
1234 eas duriter] *tr. V*
1235 suscipiat] recipiat *BV*
1236 duriter] duritur *sic P*
1237 adipiscetur] *add. sicut P*
1238 accidit - aequatione] ex figurationibus accidit *B*
1239 prohibetur] prohibebitur *LMYVZ*
1240 separatione] *add. vel siccitate B*
1241 prohibetur] prohibebitur *LMVY*
1242 autem] *om. P*
1243 simplex] simplum ex *sic Y*
1244 locus] *om. L*
1245 Haec] *praem. et BPYVZ*
1246 enim] *tantummodo A*
1247 comparativa] comparata *Y*
1248 et humida est] *tr. Y*
1249 si] *om. P*
1250 ipsum] eum *B, om. M*
1251 inpedierit] inpedient *B*
1252 id est – inpedierit] *mg. A²LMPV, pos. ante secundum regulam B, om. YZ*
1253 rarificentur] ratificentur *B, clarificentur Y*
1254 superiora] inferiora *P*
1255 simplex] simplum *sic et add. alio simplex mg. Y*
1256 superficies] superficiens *Y, superficiei Z*
1257 pervenit] *add. lunae Z*
1258 haec] hoc *Y*
1259 est calida] *tr. B*
1260 esse eius] *tr. A*
1261 maturet] maturentur *B*
1262 subtiliet] subtilientur *B*
1263 permisceat] *praem. temperentur et B, add. et temperetur M*
1264 et ut eius - aerea] *om. V*
1265 frangat] *add. vel minoretur B, minoret M*
1266 frangat frigiditatem] *tr. Z*
1267 elementitate] ad elementitatem *B*
1268 id est elementitate] *om. AMPYZ, pos. post complexionitatem redeant B, mg. L, super elementaria proprietate V*
1269 redeant] reddant *A, redeatur P, reddat Z*
1270 generationem membrorum] *tr. P*
1271 generationem] digestionem *A, add. et eorum Z*
1272 et] *om. BZ*
1273 sit] fit *A*
1274 nisi] *add. in P*
1275 Doctrina tertia] Distinctio .iii. de complexionibus et continet capitula .iii. *V*
1276 primum] prime *Y*
1277 Capitulum primum – complexione] *om. M, Capitulum primum ad ostendendum quid sit complexio V*
1278 contrariarum] contrariorum *Y*
1279 qualitatum] qualiter *P*
1280 quorum] quarum *P*
1281 tantam] tam *B, om. LMPY*
1282 parvitatem tantam] *tr. Z*
1283 vel] id est *L*
1284 vel accidit] *mg. A²L, om. BMPVZ*
1285 adinvicem] adinvicem *sic M*
1286 earum] *om. A, eorum Y*
1287 similis] naturalis *M*
1288 caliditas] *add. et BM*
1289 siccitas] sic *B*
1290 humiditas - siccitas] siccitas et humiditas *tr. P, et siccitas et humiditas Y*
1291 Tunc] *praem. et M*

1292 quidem] *om. M*
1293 est quidem] *tr. B*
1294 rationalem] materialem aut *et add. alio rationalem mg. A*
1295 Et] etiam *Y*
1296 aequalis] *add. et est ut sint qualitates contrariae in complexionato B*
1297 quantitates] qualitates *PV*
1298 vel media] *om. ABPYVZ*
1299 aequalitatis] equalis [equalitas *B^{a.c.}*] *B, qualitas LMYVZ*
1300 medio] *add. media mg. Y*
1301 earum] eorum *A*
1302 vel media – complexio] *om. M*
1303 contrariarum qualitatum] *tr. V*
1304 media] *add. vel in media B, add. et Z*
1305 declinet] declinat *A*
1306 extremitatum] extremitatem *Z*
1307 aut] *om. Y*
1308 contrarietate] contrarietatem *B*
1309 caliditatem et frigiditatem] humiditatem et siccitatem *PV*
1310 aut in contrarietate – frigiditatem] *mg. M*
1311 aut] an *Z*
1312 contrarietate] contrarietatem *B*
1313 humiditatem et siccitatem] caliditatem et frigiditatem *PV*
1314 est] *om. M*
1315 neque] nec *A*
1316 illud] illum *M*
1317 physico medicus] *tr. Z*
1318 intentionem hanc] *tr. Z*
1319 in] cum *B*
1320 cum pondere aequaliter] aequaliter componere *V*
1321 complexionatum] complexatur *BP, complexatum LMYV*
1322 adtenditur] *add. vel custoditur B*
1323 sit] *om. Z*
1324 de elementis] delementis *sic B*
1325 habere] *om. A*
1326 debet habere] *tr. Z*
1327 et divisionis] *om. M*
1328 aequitatem] aequalitatem *Z*
1329 divisio] *add. est B*
1330 eam homo] *tr. A*
1331 habuerit eam] *tr. Y*
1332 aequalitati] equali *BLMPYVZ*
1333 primam] primum *A*
1334 sit] fit *P*
1335 aequalitati] equalitate *BLMY*
1336 in comparatione] incorporatione *P*
1337 aliorum] aliarum *B*
1338 aequalitatem] *add. vel aequitatem B*
1339 neque] sed *B, nec Y*
1340 homo habet] *tr. Z*
1341 *add. nota mg. L²*
1342 considerationum accidunt octo] *tr. A*
1343 enim] *om. A*
1344 erit enim] *tr. Y*
1345 diversificatur] diversificantur *L*
1346 ea] *add. secundum unam speciem maneriem comparatam B*
1347 aut] *add. erit A*
1348 ab ea] ab eo *P, iter: Y*
1349 ab ea diversum est] *tr. A*
1350 ex] *om. B*

1351 specie] *praem.* de *P*
1352 in eius specie et est extra ipsam] *tr.* *Y*
1353 aliquam] *om.* *P*
1354 aliquam partem] partem aliquam *B*, partem *LMVYZ*
1355 est diversum] *tr.* *A*
1356 aut erit secundum aliquam partem – speciei] *pos. post* et est alia ab ea *A*
1357 erit] *om.* *M*
1358 aut erit secundum singulare - ipsum] *mg.* *V*
1359 secundum] *om.* *P*
1360 ei quod - comparatum] *mg.* *Y*
1361 exsistit] *add.* et *L*
1362 ex] ab *B*
1363 ipsum] *add.* et *MPZ*
1364 dispositionibus] *add.* quae sunt *M*
1365 Primus modus] *add.* primus modus *mg.* *L*²
1366 est] *om.* *Y*
1367 quarum] *add.* tamen *B*
1368 fuerit] *mg.* *M*
1369 Secundus] *add.* secundum *mg.* *L*²
1370 duas] *om.* *PV*
1371 in] *om.* *LMYZ*
1372 individuo] iudicio *B*
1373 in ultimo] multio *sic* *B*
1374 ex] in *M*
1375 ex specie] haec species *B*
1376 in] *add.* ultimo *M*
1377 ex specie – aequalitatis] *iter.* *L*
1378 augmentum] incrementum *Y*
1379 Et] *om.* *A*
1380 etiam] et *M*
1381 etiam – aequalitas] *mg.* *M*
1382 capituli principio] principii capitulo *B*
1383 hanc] *om.* *B*
1384 inveniri] invenire *Z*
1385 tamen] enim *A*
1386 hic] *sic* *B*
1387 qualitercumque] quali tertium quoque *B*
1388 alteratione] alternatione vel alteratione *B*, alternatione *L^{a.c.}MPVYZ*
1389 velut] ut *Y*
1390 sicut] ut *P*
1391 et aequabuntur] *mg.* *Y*
1392 vicinus] manus *L^{a.c.}*
1393 consideratione] confessione *B^{a.c.}*
1394 autem] aut *Y*
1395 membrorum] *add.* et *Z*
1396 huic ipsum] *tr.* *Y*
1397 aequalitati] qualitati *L^{a.c.}*
1398 tendens] certae e tendens *V*
1399 Vitae] *add.* nota quae sunt vitae *mg.* *L*²
1400 exsistunt] *add.* et *A*
1401 exsistit] *mg.* *M*
1402 caliditatem] *add.* et humiditatem *B*
1403 humiditate] *praem.* in *B*, *praem.* ex *M^{a.c.}*, per humiditatem aeream *Z*
1404 vero] autem *Y*
1405 Membra – principalia] *add.* membra principalia sunt tria scilicet cerebrum cor et hepar *mg.* *L*²
1406 sicut] ut *mg.* *B*
1407 ex] *om.* *L*
1408 temperandam] *add.* et caliditatem hepatis *BPVZ*, *add.* et hepatis caliditatem *mg.* *M*
1409 ipsum] illud *P*

1410 est tantum] *tr. B*
1411 neque] *nec P*
1412 est tantum] *tr. BY*
1413 siccum est] *tr. Z*
1414 comparatione] *corporatione M*
1415 duorum] *add. tantum P*
1416 comparatione aliorum duorum] *tr. PV*
1417 est] *praem. tantum P*
1418 tertii] *add. tertius mg. L²*
1419 angustior] *praem. est Z*
1420 aequalitatis] *latitudinis A*
1421 a specie] *om. ABMVZ, mg. LP*
1422 specialis a specie] *a specie speciali Y*
1423 tamen] *nostros M*
1424 est] *om. P*
1425 complexio est] *tr. Y*
1426 alicui] *alicuius Z*
1427 congrua] *add. vel congruit B*
1428 namque] *enim M*
1429 hiis] *om. [his Z^{a.c.}] Z*
1430 hiis similium] *in similiam A, ismuluum LPV, multum M*
1431 id est – communem] *mg. ALP, om. MYVZ*
1432 hiis similium - communem] *omnibus eis communem similiam B*
1433 id est – septentrionis] *mg. A²LP, om. BMYVZ*
1434 habent] *om. V*
1435 qua] *quam BY^{a.c.}*
1436 degunt] *degent B, existunt et add. degunt supra P*
1437 earum] *harum Z*
1438 speciei] *add. sine simphii B*
1439 complexionem] *complexiones A*
1440 sclavi] *cedibi B*
1441 quale] *add. vel ca supra A*
1442 sclavi] *add. vel cedebe B*
1443 vel] *id est A, et M*
1444 vel Scoti] *mg. A, super Sclavi P, om. V*
1445 complexionem] *complexionem BL*
1446 corporis] *add. erit A, vel eius corpus mala B*
1447 dispositio] *sui dispositio mala Z*
1448 Quaeque] *Quecumque A, quicumque B*
1449 species] *add. vel symphii B*
1450 habitabili] *habitaculi Y*
1451 eis] *ei P*
1452 Cuius] *Cui M*
1453 extremitates habet] *tr. PV*
1454 multitudinis] *multitudinem M, praem. latitudinis P*
1455 et paucitatis] *om. V*
1456 quartus] *add. quartus mg. L²*
1457 complexionis] *mg. M*
1458 complexionibus] *complexionis Y*
1459 speciei] *add. simphii B, specie L*
1460 temperantior] *temperantior ABL*
1461 quintus] *add. quintus mg. L²*
1462 habere debet] *tr. MZ*
1463 qua] *quam Y*
1464 vivum] *vivit Z*
1465 vivum et] *unum B*
1466 sanum] *sanus Z*
1467 duae terminant] *determinant M*
1468 habere debet] *tr. Z*

-
- 1469 complexionem debet habere] *tr. A*
1470 in] *autem B*
1471 aliud] *alium LPVYZ*
1472 ei] *add. vel sibi B, om. Z*
1473 adsociari ei] *tr. V*
1474 impossibile est] *tr. PY*
1475 Sextus] *add. sextus mg. L²*
1476 autem] *vero BL*
1477 terminos] *add. vel inter duo extrema B*
1478 erit] *om. Y*
1479 cuius] *quam A*
1480 esse oportet ipsum] *tr. A*
1481 septimus] *add. septimus mg. L²*
1482 quam] *quamque M*
1483 unaquaeque] *unumquodque B*
1484 debet habere] *tr. AB*
1485 in] *om. V*
1486 per] *propter P*
1487 aliud] *alium L*
1488 id est – ab eo] *om. ABYVZ, mg. LP*
1489 cerebri - humiditas] *humiditas cerebri Z*
1490 in eo] *om. Z*
1491 in eo humiditas] *tr. MV*
1492 plus] *plurimum BPYV*
1493 plus sit] *tr. Z*
1494 caliditatis plus] *tr. M*
1495 plurimum] *plus A*
1496 octavus] *add. octavus mg. L²*
1497 est] *cum M*
1498 consideraverimus species] *tr. PV*
1499 inveniemus] *invenies A*
1500 scilicet – regionum] *mg. A²L, om. BMPVY*
1501 adtenderimus] *antenderimus sic L*
1502 erit] *et Z*
1503 erit nobis] *tr. Y*
1504 inhabitabitur] *inhabitatur AB*
1505 neque] *in A*
1506 aliqua] *aliud vel alia B*
1507 terrenis] *terrens B*
1508 inpedierit] *inpedierint A*
1509 videlicet] *scilicet PV*
1510 montes] *mg. M*
1511 aut] *et Z*
1512 ibi] *in Y*
1513 regionum] *regionis vel specierum B, praem. specierum Z*
1514 est] *om. L*
1515 propinquitatis] *propinquitas et add. alio propinquitatis mg. A*
1516 solis] *solum B*
1517 solis] *solum B*
1518 ibi] *om. B*
1519 mutat] *add. vel turbat B*
1520 propinquitatis] *mg. M*
1521 sunt] *fiunt B*
1522 in maiori sunt] *tr. PV*
1523 rectitudinem] *retitudinem sic L*
1524 Amplius] *add. In alio: sed eorum complexionibus semper est similis haec sunt eorum comparationes, scilicet phlegma naturale in se, licet in corporibus sanguinem. Fit huius sanguinis enim cum non bene ut oportet coquitur aliqua eius pars in phlegma simile, sicut aqua minus convertitur si cum postea scies cum aqua quantum oportet*

- coquitur phlegma naturale in quo conversum fuerat ex eo resolvitur quando in se fit maioris spissitudinis et minoris humiditatis quam phlegma *mg. B, Apud Z*
- 1525 dispositiones] dispositionem *P*
- 1526 aequinoctiali] equinoctinali *sic Y*
- 1527 morantium – dispositiones] *mg. M*
- 1528 similes nobiles] *tr. Y*
- 1529 neque] *nec A*
- 1530 aer] *add. quidem B*
- 1531 aer ibi] aeribus *A*
- 1532 inpeditur ibi] *tr. Y*
- 1533 Et] *om. M*
- 1534 Post] *add. nota mg. L²*
- 1535 istos] ipsos *B*
- 1536 temperati] temperanti *M*
- 1537 neque] *nec A*
- 1538 elongantur] elongatur *BLMV*
- 1539 neque elongatur – tertio] *mg. M*
- 1540 Neque] *nec A*
- 1541 congelantur] elongantur *P*
- 1542 sicut] *si P*
- 1543 hiis] *om. A*
- 1544 quinti] *mg. Y*
- 1545 iam] *om. Y*
- 1546 aequalitati propinqua certae multum] *tr. Z*
- 1547 caro] *add. eius P*
- 1548 propinquius] propinquus *PY*
- 1549 carne] carni *B*
- 1550 ipsa] *om. BLMPVZ, mg. Y*
- 1551 aequaliter aqua] *tr. M*
- 1552 sanguinis] *add. et B, sanguis Y*
- 1553 aequatur] aequantur *B*
- 1554 ex siccioribus] exterioribus *Y*
- 1555 et] *in A*
- 1556 eo] *add. vel in ea B, ea P*
- 1557 fuerint] fuerit *L*
- 1558 neque] *nec V*
- 1559 neque est - illud] *mg. Y*
- 1560 propter] *per Y*
- 1561 nisi quia - patitur] *om. B*
- 1562 quale] *add. est B*
- 1563 illud] *id A*
- 1564 propter] *per Y*
- 1565 illud] ipsum non *B, id Z*
- 1566 pateretur] paterentur *M, patentur P*
- 1567 quae enim] *tr. B*
- 1568 originis] organis *Z*
- 1569 qualitate] equalitate *L*
- 1570 communicat] *add. vel adsociatum est B*
- 1571 autem] alitem *sic B*
- 1572 temperatum] temperatius *B*
- 1573 manus] magis *Y*
- 1574 temperatius] temperativus *B, temperantius M*
- 1575 est] *om. AB*
- 1576 volae] *add. manus Z*
- 1577 temperatius] temperantius *M*
- 1578 est] eius *L*
- 1579 quod est] *om. Y*
- 1580 temperatius] temperantius *M*
- 1581 est] *om. P*

1582 temperatius] temperantius *M*
1583 eius est] est quidem vel *B*
1584 illud] *add.* homo *B*
1585 volae] *add.* etiam *B*
1586 magis existit] est magis *A*
1587 quapropter] *om.* *LY*
1588 quod in cute - quapropter] *om.* *PV*
1589 extremitatibus – digitorum] *mg.* *M*
1590 aliorum digitorum] *tr.* *A*
1591 existunt] *add.* natura vel *B*
1592 qualitatum] quantitatum *BLMPVY*
1593 natura qualitatum] quantitatum natura *L*
1594 tactualium] *praem.* vel qualitatum *B*
1595 declinatio iudicis] *tr.* *B*
1596 ab] *om.* *P*
1597 a] *om.* *A*
1598 a medietate et ab aequalitate] *tr.* *LMYPVZ*
1599 Debes] *praem.* Et *A*
1600 Nolumus] volumus *Y*
1601 sit] est *A*
1602 neque] nec *A*
1603 temperata] *add.* nota quid est dictum medicina temperata *mg.* *B²*
1604 tunc] ex tunc *B*
1605 ex] et *V*
1606 ipsament] ipsam esse *B*
1607 quod] quae *P*
1608 naturalem calorem] *tr.* *A*
1609 patietur] *om.* *A*
1610 adficietur] efficietur *Y*
1611 quae] qua *P*
1612 supergredietur] supergreditur *Z*
1613 aequalitatem] equalitate *L*
1614 ergo] *om.* *P*
1615 aequalitatem] equalitate *Y*
1616 excedentem aequalitatem] *tr.* *A*
1617 igitur] ergo *B*
1618 operationis] comparationis *B*
1619 est] *mg.* *Z*
1620 calida est] *tr.* *Y*
1621 nolumus] volumus *PY*
1622 in sui] usui *B*, in sua *P*
1623 in sui – aut] *mg.* *M*
1624 sua] *om.* *P*
1625 substantia sua] *tr.* *Z*
1626 ita] *om.* *L*
1627 complexio hominis] *tr.* *BZ*
1628 esset] *mg.* *Z*
1629 temperatum] temperamentum *A*, temperata *Z*
1630 hominis in corpore] *tr.* *Y*
1631 frigiditas] *add.* et *A*
1632 maior] minor *B*
1633 illa] *add.* vel ea *B*
1634 una] *om.* *BLMPVY*, *mg.* *Z*
1635 est frigida plerumque] *tr.* *B*
1636 corporis] *om.* *Z*
1637 scorpionis] *add.* est *A*
1638 et] aut *B*, *mg.* *Z*
1639 et] *om.* *A*
1640 comparatione] *add.* scorpionius aut humani corporis comparatione calida et frigida comparatione corporis *mg.* *B*

1641 etiam] *om. Y*
1642 etiam quandoque] *tr. PV*
1643 quandoque - medicina] una medicina quandoque *Z*
1644 corporis] *add. unius individui quam alterius B*
1645 Petri] Iohannis *Z*
1646 id est] *om. M*
1647 id est unius – alterius] *om. ABLVYZ, mg. P*
1648 Pauli corporis] *tr. Y*
1649 Ideoque] Ideo *Z*
1650 cum] *om. L*
1651 adhibuerint] adhibuerit *LMY*
1652 adhibuerit medicinam] medicinam adhibuerint *Y*
1653 contulerit] contulerint *P*, contulit *Z*
1654 redeamus] tendamus *A*
1655 quod] *add. hoc considerare A*
1656 distemperatas] *add. considerare debemus mg. B, add. comprehendere Y*
1657 est aequale] *tr. Z*
1658 secundum] secunde *A*
1659 comparationem] comparatione *A*, operationem *B*
1660 scilicet speciei] *om. AMV, super partes P*
1661 individui] *add. id est unius individui quam alterius mg. L*
1662 Quae] *add. distemperatae Z*
1663 omnes] *add. scie sic B*
1664 hae] *om. P*
1665 quod] quia *A*
1666 egressus quod] *tr. B*
1667 est] *om. Y*
1668 unam] *om. L*
1669 est] *om. P*
1670 Et] *om. Y*
1671 simplicis] simplex *A*
1672 excessit] excesserit *Z*
1673 contrarietatem excessit] *tr. Y*
1674 excessit contrarietatem] equalitatem excesserit *A*
1675 simplicis - excessus] *mg. Y*
1676 secundum] *add. unam V*
1677 secundum contrarietatem] contrarietate *Y*
1678 quod est] qui *Z*
1679 aliquo] aliquorum *B, praem. in Y*
1680 modorum] *add. exsistit mg. Z*
1681 aut] aliud *P*
1682 nec] non *Z*
1683 est] *om. Y*
1684 siccior] *add. aut est B*
1685 frigidior] *praem. est B*
1686 neque] nec est *A*, non *Z*
1687 neque] nec *AP*
1688 secundum] *add. unam A*
1689 patientem] *add. quoniam P*
1690 uno] secundum unum *Z*
1691 non] *add. est P*
1692 neque] nec *A*
1693 humidior] *add. quam debet A, praem. est B*
1694 non] nec *A*
1695 neque] nec *A*
1696 calidior] *add. nota quod calidus excellens adsociat sibi siccum mg. B²*
1697 oportet] debet *Z*
1698 facit] reddit *A*
1699 corpus] *om. B*

1700 facit corpus] reddit ipsum *Z*
1701 oportet] debet *BP*
1702 humiditate] humiditare *B*
1703 extranea] extensa *P*
1704 reddit cito] *tr. Z*
1705 ipsum reddit] *tr. B*
1706 oportet] oporteat *B*
1707 Quae] quod *B*
1708 prolixiori] prolixiore *PV*
1709 reddet] reddit *A*
1710 debet] oportet *AZ*
1711 et sanitas] *om. B*
1712 pertinent] *add. equalitati P*
1713 caliditati] *add. et sanitas B*
1714 contrarietates] qualitates vel contrarietates *B*
1715 velut] velit *M*, vel *P*, *om. Y*
1716 simul] similis *Y*
1717 et humidior] *iter. Y*, et siccior *Z*
1718 quam oportet simul] *tr. YZ*
1719 aut calidior et siccior - oportet] *om. B*
1720 aut] *mg. Z*
1721 siccior] humidior *Z*
1722 oportet] oporteat *B*
1723 quam oportet] *om. Z*
1724 aut frigidior et siccior – oportet] *mg. M*
1725 frigidior] frigior *sic L*
1726 frigidior et siccior] *tr. A*
1727 neque] nec *A*
1728 simul] *om. V*
1729 Non enim - simul] *mg. Z*
1730 autem] *om. M*
1731 harum] horum *P*
1732 complexionum octo] *tr. Y*
1733 solummodo qualitate] *tr. PV*
1734 in] *mg. Z*
1735 humorem in] humiditatem *B*
1736 habeat] habet *A*
1737 corpus] *add. vel ad ea reducat corpus B*
1738 eius] illius *A*
1739 eius] illius *A*
1740 in] *om. M*
1741 id est – nive] *mg. ALMPVYZ, om. B*
1742 neque] nec *A*
1743 qui] quam *L*
1744 calefit] calefacit *P*
1745 in alio] *om. A*
1746 hectica] ethici *AP*
1747 in alio – hectica] *mg. AL, om. BMYVZ, super qui calefit P*
1748 in frigidatus est] in frigidatur *B*, est in frigidatus *Y*
1749 huius] eius *Y*
1750 propter] per *Y*
1751 qualitas] caliditas *P*
1752 causa] *om. P*
1753 choleric] calidi *Z*
1754 a porro] *om. ABPVYZ, super prasini calefit L*
1755 calefit a porro] *tr. M*
1756 inuenies exemplum] *tr. B*
1757 materia] *add. cum B*
1758 est] *om. B*

- 1759 modis est] *tr. Y*
1760 a materia exterius] *tr. Z*
1761 madefactum] calefactum *B*
1762 cum] causa *A*
1763 penetratio et retentio] *tr. Z*
1764 apostemans] apostematis *A*, apostemati *B*
1765 est haec] *tr. A*
1766 autem] a *P*
1767 positionis] *add. eius mg. Z*
1768 manifestum ei] *tr. Y*
1769 de complexionibus] est complexio *A*
1770 eius actionibus - dispositionibus] actionis et dispositionis *B*
1771 possibilitatem] *add. vel potestatem B*
1772 philosophi] phylosophye *P*
1773 est possibile esse] *tr. BP*
1774 suarum] suorum *Y*
1775 ex membris quaedam] *tr. A*
1776 sicciora] sicca *A*
1777 humidiora] humida *A*
1778 Quia] quod *LM*
1779 enim] *add. est B*
1780 habeat] habebat *A*
1781 est] *om. Y*
1782 quod] ea *B*, quidem *Y*
1783 quae] quia *B*, quod *Y*
1784 est minoris] *tr. A*
1785 propterea] propter *Z*
1786 fila] *add. villi B*
1787 sicut fila] *om. LMVYZ, super villi P*
1788 musculi] misculi *sic B*
1789 eis] eius *B*, ei *P*
1790 est] *om. B*
1791 propter] per *Y*
1792 in eis exsistit] existit in ea *M*
1793 non] *om. Y*
1794 calefactione] *add. ipsius Y*
1795 recipiunt - calefactione] de calore recipiunt *B*
1796 qui] quae *L*
1797 pulsatilium] pulsantium *AP*, pulsantilium *B*
1798 sanguinem] sanguinis *M*
1799 Postea] *add. vero B, add. est Z*
1800 temperatae] temperare *L*
1801 Post] postea *AY*
1802 Post] postea *A*
1803 nervus] nervis *LM*
1804 Post] postea *AZ*
1805 id est sebum] *mg. A²L, om. BMVYZ, super adeps P*
1806 admixta] mixta *A*
1807 quae carni - est] *add. id est quae carni amista est mg. A², om. LMVYZ, mg. P*
1808 Postea] post *P*
1809 Post] postea *A*, deinde *Z*
1810 pinguedo] *add. glosare mg. M*
1811 Post] postea *A*
1812 quae carni - est] post adeps *ABVYZ* quae carni admixta est *LM, add. postea cutis humidius vero quod est in corpore est flegma post sanguis postea pinguedo post adeps M*
1813 Postea] post *A*
1814 Postea] post *BLPVY*
1815 Postea] post *PV*
1816 et testiculorum] *om. B*

- 1817 Post] postea *A*
1818 Postea] post *PVZ*
1819 renes] *add.* post lingua *B*
1820 Postea] post *PV*
1821 Post] postea *A*, deinde *M*
1822 ea] ei *P*
1823 disposuit] disponit *A*
1824 natura et substantia] *tr.* *PV*
1825 enim] tamen *A*
1826 complexio] *add.* si *P*
1827 ei est] *tr.* *P*
1828 enim membri - suam] *om.* *Y*
1829 accidentalem] *add.* ei *A*, enim *Y*
1830 complexionem] complexio *Y*
1831 similatur] adsimilatur *B*, *add.* alio omnis enim complexio naturalis similis est ei quod nutritur et secundum suam
accidentalem complexionem similatur ei quod ab ipso superfluit *mg.* *Y*
1832 quod] *add.* quid *L*
1833 ipso] *add.* est *P*
1834 autem] enim *Y*
1835 admixto] admixio *L*
1836 nos] *om.* *B*
1837 humiditatis superfluitas] superfluitatis humiditas *B*
1838 ad ipsum ascendit] ascendit ipsum *Z*
1839 ad ipsum] *om.* *M*
1840 et propter illud quod ad ipsum descendit] *om.* *P*
1841 ex] de *B*
1842 est] *om.* *Y*
1843 humidum] humidius *AZ*
1844 est humidum] *tr.* *V*
1845 multo] *tantummodo* *AB*
1846 multo magis pulmo] *tr.* *A*
1847 est] *om.* *B*
1848 etiam] *om.* *Y*
1849 substantia etiam] *tr.* *Z*
1850 Phlegmatis namque] *om.* *L*
1851 humectatio est] humidatio id est *B*
1852 secundum] per *Z*
1853 est] *tantummodo* *A*
1854 Et sanguinis – faciendi] *mg.* *YZ*
1855 aqueum] aquarum *B*
1856 sit plerumque] *tr.* *A*
1857 Ex] Et *Z*
1858 cum] *om.* *Y*
1859 eorum] *om.* *M*
1860 operationes] comparationes *B*
1861 sanguine] sanguinem *B*
1862 naturale] *add.* et *B*
1863 aqueum] aquosum *M*
1864 convertetur] convertitur *BV*
1865 phlegma] *praem.* in *BP*
1866 fit] sit *M*
1867 Hae sunt eorum – phlegma] *om.* *AYZ*, *mg.* *BLMPV*
1868 quod] *add.* materia *supra* *A*
1869 quod ad] quemadmodum *B*
1870 fuit] fuerit *B*
1871 conversione conversus est] *tr.* *Z*
1872 autem] aut *Y*
1873 corpore] *add.* hominis *B*
1874 fumoso vapore] *tr.* *P*

1875 de] *om. B*
1876 eo de vapore] eodem vapore *LM*
1877 erat] *add. humido A*
1878 congelata] *add. remansit B*
1879 Postea] post *L*
1880 Humidius] humidus *Y*
1881 est] *om. A*
1882 Osis] *add. in alio: et potest eos habere mg. B*
1883 est] *om. B*
1884 situs] siccus *A*
1885 qui] quia *A*
1886 exsiccat] exsuccat *LM*
1887 nullum eorum] eorum nulli *Y*
1888 aut fortasse – nutriunt] *mg. M*
1889 est valde] *tr. Z*
1890 existimant] estimant *ABPV*
1891 vespertiliones] *add. vel scarabes B*
1892 Hic] hoc *P*
1893 Arabico] arabeo *B*
1894 erat] *add. quod M*
1895 canefis] canesis *BLPV*
1896 cafefisc] eassesie *B*, eisesise *M*
1897 Hic in Arabico – vespertiliones] *om. AYZ, mg. BLMPV*
1898 digerant] dixerant *P*
1899 duas] *om. Y*
1900 quantitates] *add. vel partes B*
1901 aequales] aequali *AZ*
1902 eas] eos *LM*
1903 cooperculo] coopertum *M*
1904 id est cooperculo] a coopercule *B*
1905 rosatae] rosaceae *B*
1906 id est – rosatae] *mg. ALMP, om. YVZ*
1907 osse] *add. et Z*
1908 Postea] post *A*
1909 Post] postea *YZ*
1910 Postea] post *AZ*
1911 Post] postea *M*
1912 Postea] post *APV*
1913 Post] postea *A*
1914 motivi] mortivi *sic M*
1915 Postea] post *PV*
1916 Post] postea *APVZ*
1917 sensus] sensibiles *A*
1918 simul] *om. B*
1919 simul existunt] existunt similis *P*
1920 temperato] temperamento *A*, intemperato *M*
1921 id est cute] *super temperato AL, om. BMPVYZ*
1922 sed] si *A*
1923 temperato] temperamento *A*
1924 sicciores] sicci *A*
1925 ei] *om. A*
1926 et] *om. PVZ*
1927 ab eo] *om. B*
1928 ab eo valde] valde adeo *A*
1929 est] *om. P*
1930 complexionibus] complexione *A*, complexionum *L*
1931 et generum] *om. BV, add. eius Z*
1932 sunt quattuor] *tr. AP*
1933 adolescendi] adholoscendi *sic A*, adolendi *BLMPVYZ*

- 1934 est] *add.* aetas *B*
1935 est] *om.* *Y*
1936 quinque] *add.* annos *Z*
1937 ad triginta quinque] *mg.* *P*
1938 annos aut quadraginta] *tr.* *A*
1939 est] *tantummodo* *A*
1940 amittitur] admittitur *AY*, *add.* manifeste *Z*
1941 quae] *om.* *B*
1942 usque] *om.* *L*
1943 annos] *om.* *Y*
1944 sexaginta annos] *tr.* *AM*
1945 sexaginta] .xl. *B*, *add.* aut septuaginta annos *Y*
1946 cum] *add.* virtus non amittitur et haec est aetas senectutis *L*
1947 haec] *add.* est *M*
1948 quidem haec] *tr.* *Y*
1949 est aetas] *tr.* *A*
1950 senum] senii *A*, senium *V*
1951 Adolescentiae] adolescentia *Z*
1952 aetatem] etatum *P*
1953 ad] *om.* *AP*
1954 plantativam] plantivam *B*, plantativa *LY*
1955 et] *om.* *Z*
1956 fit] sit *BPVYZ*
1957 nondum] nundum *sic* *L*
1958 in alio] in alia *B*, *om.* *M*
1959 sunt dentes] *tr.* *A*²
1960 completi] complendi *B*
1961 et] *add.* ad *B*
1962 cadendum et nascendum] *tr.* *A*²*LPV*
1963 in alio – cadendum] *mg.* *A*²*LMPV*, *add.* vacat supra *B*², *om.* *YZ*
1964 repletae] replere *B*
1965 Post] postea *AZ*
1966 nativitatem] vacuitatem *Z* et *add.* nativitatem supra *Z*²
1967 et] *om.* *P*
1968 algulemiati] algulemiati *A*, algulenati *M*, alguennati *Y* [*add.* agulemiati *mg.* *Y*²], algumati *Z* [*add.* alguemati supra *Z*²]
1969 rehac] *praem.* est aetas *B*, rahac *P*, rechac *Y*, radi *Z*
1970 et rehac] *om.* *A*
1971 sperma] spera *A*
1972 quousque] *add.* homo *A*, usque quo *B*
1973 barbescat] bardescat *sic* *L*
1974 id est iuventutis] *mg.* *A*²*LP*, *om.* *MZ*, *super* fortitudinis *V*
1975 solum] *add.* habundancia *B*^{u.c.}, scilicet *MV*
1976 in] *om.* *Y*
1977 exsistit] *add.* Item dispositio de calore iuvenum et puerorum *mg.* *B*², existis *M*
1978 autem] namque *A*
1979 disceptaverunt] disceptaverint *MP*
1980 Fuerunt] fuerit *M*
1981 enim] quidam *BZ*
1982 quidam] *om.* *BZ*
1983 quidam eorum] *tr.* *PV*
1984 et propter] quam *A*
1985 omnes eius ideoque] *tr.* *Y*
1986 operationes eius] *tr.* *ABV*
1987 innatus] *add.* naturalis *B*
1988 inest] est *AZ*, *om.* *Y*
1989 eis] *praem.* in *AYZ*
1990 a] ex *A*
1991 Et] *add.* Opinio secunda *mg.* *Z*²

- 1992 ex] *om.* Y
- 1993 fuerunt] fuerint M
- 1994 calor] *add.* naturalis B
- 1995 est eorum sanguis] *tr.* Z
- 1996 spissus] *add.* id est siccus *mg.* A
- 1997 ex] a Z
- 1998 plus] *mg.* Y
- 1999 phlegma] sperma vel phlegma B
- 2000 ad phlegma declinat] *tr.* Z
- 2001 motionum] motuum A
- 2002 vero] *om.* L
- 2003 propter] per A
- 2004 ipsi] isti vel ipsi B
- 2005 vehementioris etiam] *tr.* P
- 2006 istimbre] tymbre B, istinbre M, instimbre YZ
- 2007 Motus vero – exsistunt] *mg.* A
- 2008 cum] *om.* P
- 2009 quod] *om.* BY
- 2010 id est – eum] *mg.* ALMPV, *pos. post* melioris digestionis B, *om.* Z
- 2011 sunt] super B
- 2012 Desiderium] *add.* Nota *mg.* A²
- 2013 calore] calido B
- 2014 sed] nisi *V^{a.c.}*
- 2015 Ideoque] ideo Z
- 2016 autem] *om.* Y
- 2017 istimbre] istinbre M, distimbre Y
- 2018 neque] nec A
- 2019 accidit eis neque vomitus] nec vomitus accidunt eis A
- 2020 neque] nec A
- 2021 ipsorum] eorum Z
- 2022 pertinet] adinet Z
- 2023 eorum] *om.* P
- 2024 eorum omnes] *tr.* Z
- 2025 calidae sunt] *tr.* P
- 2026 eorum] horum Z
- 2027 cholericus] calidus Z
- 2028 eveniunt] adveniunt V
- 2029 eorum] horum Z
- 2030 et] *om.* Z
- 2031 quod] quae P
- 2032 vomunt] vocatum Y
- 2033 quod] quae P
- 2034 neque] nec A
- 2035 nisi] *mg.* Z
- 2036 Maximum] Maxime Z
- 2037 etiam] enim Y, autem Z
- 2038 desiderium eorum] *tr.* Y
- 2039 Hae] *praem.* et B
- 2040 sectarum sententiae] sententiarum sectae vel sententiae B
- 2041 ipsarum] earum Z
- 2042 Dicit] *om.* B, *add.* id est punctualiter aequalis in tensione ita quod sumendo calorem utriusque quantum ad in
tensionem gradus precise idem gradus caloris est in utriusque quemadmodum dicimus quod una scintilla ignis
intensive loquendo de gradu caloris tantum habet de caliditate vel potest habere quantum una magna quantitas ignis.
et hoc est quod nunc drecte intellegit. Dicit quod pueris caliditas est maioris quantitatis quia plus habet de humido
radicali scilicet plus habet de pabulo puer vel infantiam invenimus *mg.* V²
- 2043 maioris quantitatis et] *om.* B
- 2044 acuitatis] *add.* et maioris quantitatis B
- 2045 et] sed Z
- 2046 scilicet acuitatis] *add.* exemplum *mg.* B²

2047 et iuvenum - acuitatis] *mg. A, om. M*
 2048 caliditas est minoris - quidem] *mg. Y*
 2049 est sicut ipse dicit] *tr. A*
 2050 opinemur] opinetur *Z*
 2051 unam solam opinemur] *tr. M*
 2052 qualitate et quantitate] *tr. B*
 2053 semel] *mg. L² [semen L^{a.c.}]*
 2054 sicut aqua - penetrasse] *mg. M*
 2055 paucam] *add. siccam V*
 2056 invenimus] inveniemus *YVZ*
 2057 quantitatis maioris] *tr. B*
 2058 qualitatis mollioris] *tr. B*
 2059 Et] *add. hoc B*
 2060 agnoscere] cognoscere *Z*
 2061 quae] quem *V*
 2062 est] *om. B*
 2063 iuvenibus] *add. est B, praem. in VZ*
 2064 fuerunt] fuerint *M*
 2065 generati] *add. scilicet B*
 2066 spermate] parte *Y*
 2067 extinguat ipsum] *tr. P*
 2068 cessat] desinat *M*
 2069 neque] Namque *P*
 2070 quod iam] *mg. Y, quod V*
 2071 iam quod] *tr. A*
 2072 calorem] *add. naturalem B*
 2073 neque] nec *A*
 2074 qualitatis] *add. id est humiditati mg. A*
 2075 qualitatis et quantitatis] *tr. B*
 2076 donec] deesse *P*
 2077 perveniat] deveniat *Y*
 2078 Neque] nec *A*
 2079 caliditatem] calorem *P*
 2080 est] enim *P*
 2081 quasi] quare si *Y*, quod si *Z*
 2082 erat tanta] *tr. B*
 2083 adhuc] ad hoc *PY*
 2084 neutram] neutrum *B*, neutra *P*
 2085 efficere] facere *A*
 2086 alteram] aliam *B*
 2087 est autem] *tr. AB*
 2088 retinere] *add. naturalem B*
 2089 retinere calorem] *tr. VZ*
 2090 enim] igitur *A*
 2091 potest praestare] *tr. Y*
 2092 potest augmentum praestare] *tr. B*
 2093 quod] cum *Z*
 2094 valet] valeat *Z*
 2095 calorem] calor est *L*
 2096 custodire] custodie *B*
 2097 aetas] *mg. L*
 2098 iuventutis aetas] *tr. Y*
 2099 secta] scita *A*
 2100 augmenti] augmentum *B*
 2101 patitur] *add. vel fit B*
 2102 neque] nec *A*
 2103 creatur] crescitur vel creatur nisi per operationem *B*
 2104 apud] per *L*, propter *Z*
 2105 eam] ea *Z*

2106 autem] *om. B*
2107 hic] *hec A*
2108 est hic] *tr. AY*
2109 praecepto] *praem. prae P*
2110 in alio patitur] *mg. ALP, om. MYVZ*
2111 cum] *om. Z*
2112 instrumento] *add. quodam Z*
2113 illud] *ille Y*
2114 Quod] *Qui A*
2115 etiam] *om. V*
2116 quod] *om. B*
2117 propter est] *tr. Y*
2118 complexionis] *add. eorum M*
2119 istimbre] *instimbre YZ*
2120 nec] *neque P*
2121 enim] *om. A, vero PZ*
2122 istimbre] *stimbre A, instimbre YZ*
2123 melior] *praem. sit A*
2124 horis] *hominis P*
2125 Neque] *nec A*
2126 proveniret] *proveniet L*
2127 illud] *id Z*
2128 malitia] *om. Y*
2129 istimbre] *instimbre Z*
2130 gulositatem eorum] *tr. Y*
2131 comedunt] *comeditur P*
2132 motibus] *moribus M*
2133 adunatur] *adiuvatur B, adunantur Y*
2134 Ideoque] *ideo A*
2135 anelitus eorum] *tr. Z*
2136 non] *om. B*
2137 nondum] *non P*
2138 pervenit ad complementum] *tr. A*
2139 iuventutis] *iuventutibus P*
2140 cuius] *cum P*
2141 quoque] *add. naturalis B*
2142 adiuvat] *iuvat A*
2143 motionibus] *motibus M*
2144 animalibus] *animalis vel Y*
2145 vita] *add. in alio B*
2146 naturae] *add. ad testandum illi toti semper et in potentia naturae B*
2147 toti] *add. calori supra L²*
2148 semper] *add. tolerandum B*
2149 corporeae] *corpore P*
2150 finitae] *add. et quod omnes virtutes corpore sint finitae mg. B*
2151 ratiocinatum] *declaratum A*
2152 fuit] *add. ut Z*
2153 Eius] *cuius L*
2154 igitur] *ergo A*
2155 materiis] *naturis Y*
2156 corpore] *corde B*
2157 faceret in corpore] *tr. Z*
2158 dissolutio - modo] *mg. L²*
2159 immo] *om. Y*
2160 cotidie augetur semper] *tr. P*
2161 dissolutionem] *om. Z*
2162 augetur - dissolutio] *mg. M*
2163 iuvent] *iuvant BPV*
2164 retrocedendum] *retrocedendam Z*

- 2165 postquam] *add. iam A*
2166 cum] *add. ad A*
2167 extinctionem] *extinctione B*
2168 alio praeter] *tantummodo mg. A*
2169 alia] *add. est ibi praeterea mg. A²*
2170 causa] *mg. M*
2171 propterea] *om. A*
2172 et illud est humor - digestionem] *et privatur digestionem vel comeditur non bene dirigitur B*
2173 ipsum] *mg. Y*
2174 et] *om. A*
2175 tegendo] *regendo BPY*
2176 phlegmaticus] *add. et Z*
2177 cuique] *in A, praem. cuiusque P*
2178 primam] *prima Y*
2179 primam suam] *tr. PV*
2180 terminum] *add. suum A*
2181 quem] *quam A, qui P*
2182 conservandam] *add. Nota ex hoc habetur quod duplex est mors: mors naturalis quae procedit a principiis naturae, alia vero a principiis supra naturam mg. B²*
2183 Unumquodque] *unum Y*
2184 enim] *om. B, add. quodque Y, add. individuum Z*
2185 praefixum] *fixum Z*
2186 qui] *quod V*
2187 individuis] *praem. in A*
2188 naturales] *add. abbreviati P*
2189 vero] *enim Z*
2190 tamen] *add. pro individuo P*
2191 divino] *mg. M*
2192 divino provenit tamen] *tr. Z*
2193 ex hoc] *mg. M*
2194 puerorum] *puerorum sic P*
2195 vel - aequalitatem] *mg. AB, add. glossa supra L, om. YPVZ*
2196 ad] *ab Y*
2197 aequalitatem] *add. vel propter equalitatem Y*
2198 aequali] *equaliter A, add. id est iuveni mg. A², add. ter supra L²*
2199 insinuat nobis] *tr. B*
2200 experimentum] *augmentum per experimentum B*
2201 est] *om. Y*
2202 quod est] *om. A*
2203 de mollitie] *demollitio L*
2204 ossium] *add. est Y*
2205 nervorum - membrorum] *in alio membrorum et nervorum M*
2206 in alio membrorum] *mg. ABLP, om. VYZ*
2207 ratio] *om. P*
2208 argumentalis] *argumentata sit A*
2209 id est - argumentalis] *mg. ABL, om. MVYZ, super consideratio P*
2210 et] *om. Y*
2211 proprie] *om. A*
2212 praeter] *propter BPY*
2213 hoc] *hos V*
2214 duritia] *duritie A*
2215 eorum] *ipsorum A*
2216 ipsorum] *eorum A*
2217 id est - argumenti] *mg. AL, om. BMVYZ, super consideratione P*
2218 plus abundant] *habundans A*
2219 et] *om. B*
2220 aqueitas et aeritas] *tr. Z*
2221 decrepitis] *praem. in Z*
2222 abundat] *habundant MP*

- 2223 Iuventus] *add. autem M*
 2224 quam] quod *B*
 2225 vocavit superius] *tr. M*
 2226 Haec est - pulchritudinis] *mg. ABLPV, om. YZ*
 2227 complexionem] complexioni *B*
 2228 aequalem] equales *P*
 2229 complexionem magis aequalem habet] *tr. Z*
 2230 complexione] complexionem *Y*
 2231 humidior] *add. est B*
 2232 utriusque] utrisque *BV*
 2233 Secundum] *add. de M*
 2234 vero complexionm diversitatem] *tr. A*
 2235 id est sexuum] *tantummodo mg. A*
 2236 frigidioris] frigidiores *L*
 2237 ergo] igitur *B*
 2238 complexionum] complexionem *P*
 2239 earum] eorum *V*
 2240 earum complexionum] *tr. Z*
 2241 multiplicantur] multiplicabuntur *Y*
 2242 superfluitates earum] *tr. Z*
 2243 ipsarum] earum *B*, ipsorum *Y*
 2244 Et] In *B*
 2245 mulieris] multis *Pa.c.*
 2246 mollitiem] meliores *M*
 2247 non] si *M*
 2248 multum] *add. cum B*
 2249 propter mollitiem - rara] *om. B*
 2250 Ideo] ideoque *A*
 2251 fortitudine] fortitudinem *M*
 2252 Caro namque - facit] *mg. ABLMPV, om. YZ*
 2253 rarior] *praem. res B*, minor *Y*
 2254 ipsam] ipsa *L*
 2255 ad] in *B*
 2256 terras] trans *Y*
 2257 inhabitant] inhabitans *Y*
 2258 qui] quod *P*
 2259 aqueas exercent] *tr. A*
 2260 exsistunt] exsistant *Z*
 2261 Et qui - exsistunt] *om. L*
 2262 narrabimus] *mg. [naturalium Z. a.c.] Z*
 2263 universalialia] particularia *Z*
 2264 particularia] universalialia alia *Z*
 2265 Doctrina quarta] *om. Y*
 2266 primum] .ii. *B*, prime *Y*
 2267 quartae] *om. Y*
 2268 Doctrina quarta - quartae] *Distinctio quarta est de humoribus et continet capitula duo. Capitulum primum V*
 2269 et eius divisiones] et quot sint eius partes *V, om. Z*
 2270 liquidum] *mg. M*
 2271 nutriens in primis] *tr. Y*
 2272 est ut] cum *B*
 2273 pars] *mg. L²*
 2274 vel] *mg. L²*
 2275 adsimilari] adsimilari *LM*, ad singulari *P*
 2276 et] *om. BL*
 2277 malus] *add. illud A, add. vel humoris mala B*
 2278 et] *om. Z*
 2279 istud] *mg. M*
 2280 et est quod istud] *mg. A*
 2281 aut] *om. B*

2282 raro] *add. tamen B*
 2283 antea] *om. B*
 2284 aut non superfluitates] *mg. B*
 2285 sequentibus] *sequenti AY*
 2286 quae] *quando P*
 2287 Superfluitates vero – non] *mg. A*
 2288 delegati] *add. dispositi supra A²*
 2289 fuerunt] *fuerant M*
 2290 simplicium] *principium Y, add. id est consimilium Z*
 2291 operatione] *om. A*
 2292 pars perfecta] *tr. A*
 2293 contentus] *add. in A, contemptus AB*
 2294 simplicibus] *similibus B*
 2295 ea] *eam M*
 2296 imbibentium] *bibentium M*
 2297 transiens] *transies sic L*
 2298 vel] *alio A*
 2299 vel sparsus] *mg. A, om. BMPVZ, add. glossa supra L*
 2300 caret] *careat B*
 2301 ut] *om. P*
 2302 humectet membra] *tr. P*
 2303 ea] *praem. ex PZ*
 2304 ea exsiccaverit] *exsiccaverunt L*
 2305 humor est] *tr. Y*
 2306 substantiam] *substantia AYZ*
 2307 sed] *si M*
 2308 et] *om. B*
 2309 nondum] *non vel nondum B*
 2310 nondum et similitudinis] *tr. A*
 2311 fuit] *fuerit L*
 2312 fuit conversum] *converssum fuerit A*
 2313 intus] *om. B*
 2314 quem] *quae A, quam P*
 2315 ex] *a Y*
 2316 ex spermate est] *tr. P*
 2317 humoribus] *add. Capitulum de sanguine mg. B²*
 2318 Et] *om. B*
 2319 etiam dicemus] *tr. B*
 2320 humorosi] *humorum B, humorisi sic M*
 2321 et] *add. alio et mg. A*
 2322 superflui] *add. vel mali B, superfluum Y*
 2323 illis] *effecit Z*
 2324 et] *de M*
 2325 et genere phlegmatis] *mg. L²*
 2326 et humidus existit] *tr. Z*
 2327 duae sunt] *tr. PY*
 2328 naturalis] *naturales A*
 2329 naturalis] *naturales A*
 2330 est] *om. Y*
 2331 rubeus est] *tr. M*
 2332 duae sunt] *tr. Z*
 2333 enim] *autem Z*
 2334 mutatus fuit] *Z*
 2335 vitiata in se] *tr. Z*
 2336 fuit] *fuerit A*
 2337 alius] *praem. aliquis vel B^{a.c.}*
 2338 alius est] *tr. Y*
 2339 mutatus fuit] *tr. Y*
 2340 verbi gratia - mutatus] *mg. M*

2341 qui] quod *Y*
 2342 admixtus ei] *tr. B*
 2343 admixtum fuit ei] *tr. PV*
 2344 Quod] Qui *Y*
 2345 aut] *mg. B*
 2346 humor eum] *tr. M*
 2347 in] *add. id L*
 2348 et] *add. ipsum Z*
 2349 corrumpit] corripuit *L*, corrupit *PVZ*
 2350 ipsomet] semet ipso *B*, ipso *P*
 2351 eius] eis *A*
 2352 pars eius] *tr. YV*
 2353 remanserunt] *add. ambae Z*
 2354 aut] *om. Y*
 2355 earum] in eorum *Y*
 2356 aut ambae] *mg. L², om. MPVY*
 2357 in eo] earum *Y*
 2358 aut ambae - eo] cum eo *Z*
 2359 partes] *add. sunt mg. B*
 2360 rubeae] nigrae *ABPV*
 2361 nigrae] rubeae *ABPV*
 2362 diversificantur] *add. et speciebus coloris B*
 2363 diversificantur et speciebus cholerae nigrae] *tr. Z*
 2364 aquositatis] *add. et speciebus cholerae rubeae A*
 2365 ergo] vero *Y*
 2366 fit] sit *M, om. Y*
 2367 turbidus] turpidus *B*
 2368 et] *om. A*
 2369 niger] *om. M*
 2370 adfectus] effectus *Y*
 2371 adfectus multa] *tr. A*
 2372 quoque] quandoque *B*
 2373 Phlegmatis] *add. Capitulum de sanguine finit. Capitulum de phlegma incipit mg. B²*
 2374 autem] *om. M*
 2375 est] *om. A*
 2376 et] *om. Y*
 2377 in] *om. Z*
 2378 est] *add. etiam A*
 2379 quidam] *add. naturalis Z*
 2380 frigidum] frigidus *M*
 2381 etiam] *om. YZ*
 2382 acciderit] accidit *A*
 2383 eo] *om. P*
 2384 sanguis] *add. ei Z*
 2385 misceatur] admisceatur *Z*
 2386 rheumatismis] reumatissinis *sic L*
 2387 in rheumatismis - sentitur] sentitur et in reumatismis et salivis *Y*
 2388 naturalis] *add. phlegmatis Z*
 2389 receptaculo] *mg. A, receptaculis B*
 2390 Galienus] *add. receptaculo A*
 2391 proprium membrum] *tr. B*
 2392 fecit] feci *Y*
 2393 fecit duabus] *tr. Z*
 2394 sanguini] sanguinis *Z*
 2395 propinquam sanguini] *tr. B*
 2396 omnia membra] *tr. Z*
 2397 natura] *add. phlegma Z*
 2398 est] est vel sunt duae partes *B*
 2399 propter duas] due *P*

2400 duas res] res et sunt duae *M*
 2401 ad hoc - membra] *mg. M*
 2402 venire] *iter. M*
 2403 amiserint] amiserit *P*
 2404 retentionem - eius] ablationem digestionis *B*
 2405 quae] quod *P*
 2406 hepate] *add. quod Z*
 2407 propter] per *Z*
 2408 acciderunt] acciderint *AY, praem. eis Z*
 2409 operentur] operemur *L*
 2410 eorum naturales] naturales eorum membrorum *Z*
 2411 nutriantur] nutriuntur ipsum *B*
 2412 sicut] sic *B*
 2413 ipsum sanguinem facit] *tr. Z*
 2414 Similiter] sicut *V*
 2415 plerumque] plurimum *P*
 2416 partem] potestatem *V*
 2417 Duae] *add. Nota mg. B²*
 2418 hoc] eo *Y*
 2419 ipsum mutat] etiam ea omnia mutat *B, inmutat ipsum L²*
 2420 et facit ex - mutat] *mg. L²*
 2421 velut] vel *A, id est P, ut Y*
 2422 velut secunda] *super Altera A, om. BVZ, mg. MP*
 2423 ut] aut *Y*
 2424 reddat] redeat *A, reddit Y*
 2425 phlegmaticarum] flegmaticorum *L*
 2426 nutrienda] nutriendam *LMY*
 2427 sanguine] sanguinem *Y*
 2428 est] *om. B*
 2429 actualiter] *add. accidentaliter mg. A, naturaliter P*
 2430 mensuram] *add. vel totam B*
 2431 hoc] hic *Z*
 2432 est repertum] reperitur *Z*
 2433 Iuvativa] *add. iuvamentum mg. B²*
 2434 humectet] humectent *L*
 2435 ne siccitas] necessitas *PY*
 2436 propter calorem] *mg. A²*
 2437 iuvamentum est] *tr. P*
 2438 terminis] *add. infixis Z*
 2439 iuvamentum - necessitatis] iuvativum est et non est necessarium *B*
 2440 est] *om. P*
 2441 sensum] *add. vel ad visum B*
 2442 est aliud] *tr. Y*
 2443 aequale] *add. et P*
 2444 virtute alio] *tantummodo A*
 2445 alio veritate] *mg. A*
 2446 est] *om. Y*
 2447 est] phlegma *Z*
 2448 subtile valde] *tr. Z*
 2449 est] *om. P*
 2450 cuius] *add. valde Z*
 2451 fuit] fuerit *Z*
 2452 ideo] ideoque *Z*
 2453 grossius] grossus *Y*
 2454 Et] *om. A*
 2455 est] *om. Y*
 2456 quoddam] quiddam *P*
 2457 omnibus] *praem. in M*
 2458 speciebus phlegmatis] *tr. AZ*

-
- 2459 siccus] siccitius *Y*
2460 Omnis] *add.* Nota *mg. P*
2461 est] *mg. P*
2462 saporis] *add.* [in alio aut omnino insipida *B^{a.c.}*] terreis partibus adustis complexionum siccarum et saporis *B*
2463 privatae] privare *Y*
2464 terreae] *om. B*, terre *M*
2465 adustae] admixte *A*
2466 enim] vero *P*
2467 proveniet] provenit *Z*
2468 salsus fuerit alio] *tantummodo A*
2469 fiunt sales] *tr. BLMPYZ*
2470 fiunt] *om. V*
2471 alio sales fiunt] *mg. A*
2472 etiam] *add.* ut *Z*
2473 alchali] *add.* Cakule est herba alio nomine salobra similis vermiculari habens acetosum saporem et salsum et inde fit alchali *mg. V*
2474 calce] calore vel calor *B*
2475 coquitur] coquatur *M*
2476 salem] sale *M*
2477 coaguletur] coagulatur *A*
2478 aut ita dimittitur – per se] *mg. A*
2479 coaguletur] *om. A*
2480 aut ita - coaguletur] *om. L*
2481 quoque] coqui *M*
2482 natura] rubea naturale *B*
2483 se] *om. B*
2484 adusta] *add.* et *A*
2485 aequalitatis] aequalitas *B*
2486 faciet] facit *Z*
2487 calefaciet] calefacit *Z*
2488 est phlegma] *tr. A*
2489 hoc phlegma] *tr. V*
2490 fuit] sunt *B*
2491 dicimus] diximus *BV*
2492 salsum ipsum] *tr. PV*
2493 Ideoque] ideo quod *APVZ*
2494 commiscetur] commiscetur *LMVY*, admiscetur *Z*
2495 cum] *add.* ea *Z*
2496 admiscetur ei] *tr. Y*
2497 ipso] eo *V*
2498 illa] nulla *A*, ulla *Z*
2499 vel secunda] *super alia A, om. BMVYZ, mg. LP*
2500 non] *om. A*
2501 causa non fuerit] *tr. Z*
2502 aut] hanc *B*
2503 id est] *praem.* alio *A, om. P*
2504 id est disiunctiva] *mg. ALP, om. BMYVZ*
2505 id est] *add.* non *P*
2506 id est coniunctiva] *mg. ALP, om. BMYVZ*
2507 enim] etiam *L*
2508 erit] *om. P*
2509 est] *om. Y*
2510 suam] *mg. P*
2511 admixta] et mixta *Y*
2512 acredo] a cerebro *B*
2513 duos] *add.* modos *Y*
2514 uno] una *P*
2515 fuit] est *B*
2516 admixta fuit] *tr. AP*

-
- 2517 quae] quod *B*
 2518 subsequenti] sequenti *PVZ*
 2519 nominabimus] nominadimus *sic B*
 2520 Altero] altera *Y*
 2521 quae] quod *Y*
 2522 ut] in *Y*
 2523 dulci] *add. phlegmati Z*
 2524 accidat] accidit *A*
 2525 sicut accidit] *mg. Y*
 2526 et] *om. Z*
 2527 Est et] *tr. AB*
 2528 ponticum] pontici *L*
 2529 est quemadmodum - dispositio] *om. L*
 2530 eius] huius *Z*
 2531 ei] est *Y*
 2532 propterea quod - ponticitas] *om. M*
 2533 qua] quam *AY, add. est Z*
 2534 in se] ipse *M*
 2535 est] et *Z*
 2536 conversus] eversus *B*
 2537 Ideoque] ideo quod *AYV*
 2538 ad siccitatem] a siccitate *Y*
 2539 terrestritatem] *praem. ad Z*
 2540 neque] nec *A*
 2541 faceret] fecerit *Z*
 2542 Neque] nec *A*
 2543 coqueret] conqueret *sic P*
 2544 est] *om. L*
 2545 species phlegmatis] *tr. Z*
 2546 vitro] vitreo *B*
 2547 vitro grossi] *tr. M*
 2548 in sui] *mg. M*
 2549 acre] aere *M*
 2550 acre est] *tr. Y*
 2551 habebit] habet *BM*
 2552 quod ex eo] *tr. PZ*
 2553 quod est grossum ex eo] *tr. V*
 2554 convertatur] convertitur *A*
 2555 haec] hoc *Y*
 2556 species phlegmatis] *tr. PV*
 2557 rei principio] *tr. M*
 2558 erat] erit *Y*
 2559 aquosa] *add. est B*
 2560 et neque] nec *A*
 2561 alia res] *tr. PV*
 2562 admixta] conmixta *A*
 2563 sed] *om. B*
 2564 fuit] fiat *P*
 2565 fuit] fuerit *A*
 2566 ei] ea *B*
 2567 igitur] ergo *APV*
 2568 Et] *om. MZ*
 2569 et] *tantummodo AZ*
 2570 continetur] continent *P*
 2571 Cholera] *add. Capitulum de cholera rubea mg. B²*
 2572 est] *om. P*
 2573 quae est] *om. Y*
 2574 superfluitas est] *tr. B*
 2575 Naturalis] *add. In rubedo maxime et sanguine adtexatur humori cholerico claritas contra hoc mg. B²*

2576 et] *tantummodo* AZ
 2577 calida] clara P, cholera Z
 2578 erit] *praem.* tanto magis P, om. Y
 2579 rubedo eius] *tr.* P
 2580 Quae] quod B
 2581 corpore] *add.* alio in hepate mg. Z
 2582 altera] alteram Y
 2583 cystim] chistum B
 2584 transmittitur fellis] fellis mittitur Z
 2585 fellis transmittitur] *tr.* A
 2586 penetrat] penetret Z
 2587 sanguinis] sanguis PY
 2588 nutrienda] nutriendam Y
 2589 magnam] magis P
 2590 partem] mg. A
 2591 sicut] *add.* est Z
 2592 est] om. P
 2593 subtiliet] subtiliat B
 2594 itineribus alio] om. Z
 2595 alio interioribus] *tantummodo* mg. A
 2596 faciat ipsum penetrare] *tr.* Z
 2597 colatum] *add.* fuerit Z
 2598 fellis transmittitur] *tr.* A
 2599 et utilitatis transmittitur] *tr.* Z
 2600 autem] om. A
 2601 est aut] *tr.* A
 2602 totum] om. Y
 2603 corpus totum] *tr.* Z
 2604 superfluitate] *add.* cholericam Z
 2605 ipsius] ipsum L
 2606 nutrire] *add.* vel intrare B^{a.c.}
 2607 a phlegmate viscoso et stercore] *tr.* P
 2608 ut] aut Y
 2609 emittat] amittat L
 2610 colica] colita *sic* L, colerica P
 2611 descendit a felle] *tr.* Z
 2612 a natura egreditur - quae] mg. Z
 2613 non est] *tr.* B
 2614 non naturalis] innaturalis Z
 2615 est] om. B
 2616 scita] sicca P, sita Y
 2617 scita est] *tr.* Z
 2618 illa est] *tr.* Z
 2619 cui] cuius V
 2620 illud] om. Z
 2621 alia] *add.* est A
 2622 famae] om. P
 2623 cui] cuius generatio B
 2624 extraneum] *add.* est B
 2625 est admixtum] *tr.* A
 2626 est] om. BP
 2627 phlegma cuius - est] om. Z
 2628 autem] *add.* quod et Z
 2629 cholera] om. B, colerica P
 2630 cum vel] *tantummodo* A
 2631 vel cui] mg. A
 2632 quandoque] quando P
 2633 inde] in P
 2634 inde] om. M, in P

2635 vitellis ovorum] *tr. P*
 2636 est minoris] *tr. A*
 2637 cholera] *mg. A*
 2638 vocatur cholera] *tr. Y*
 2639 aliquo] *aliquorum P*
 2640 generatur] *existit B*
 2641 modorum] *add. generat B^{a.c.}*
 2642 ea] *eis M, eo Z*
 2643 sed] *licet Y*
 2644 segregetur alio] *tantummodo A*
 2645 separetur] *seperetur sic A, separatur PY*
 2646 alio separetur] *mg. A*
 2647 ipsius] *eius PV*
 2648 eo] *ea P*
 2649 contineatur] *continetur Y*
 2650 cholera nigra] *color niger P*
 2651 eam] *ea M*
 2652 est quidem] *tr. B*
 2653 melior] *melius oportet B*
 2654 rubeus est] *tr. B*
 2655 sed] *et L*
 2656 est] *om. YZ*
 2657 clarus] *om. B*
 2658 sanguini] *add. in alio: nisi quia sanguini similatur et add. vacat supra B*
 2659 colore] *colorem A*
 2660 substantia sui] *tr. Y*
 2661 extra] *praeter Z*
 2662 est] *add. ab mg. A, inest Z*
 2663 cuius] *add. speciei Z*
 2664 in hepate est] *tr. Z*
 2665 est cuius generatio - alia] *mg. Y*
 2666 quod] *quidem B*
 2667 est] *iter. LPV*
 2668 et] *om. Y*
 2669 quidem] *om. B*
 2670 est] *om. M*
 2671 est magis] *tr. A*
 2672 est] *om. Y*
 2673 cum quod] *cumque P*
 2674 quod cum] *tr. AL*
 2675 in] *om. Y*
 2676 aduritur] *add. in alio: cuius spissitudo est cholera nigra et illa quidem B*
 2677 stomacho] *add. quod M*
 2678 prasinam] *prassina Y*
 2679 a] *praem. id est P*
 2680 a porro] *mg. AL, om. BMVZ, super prasinam P*
 2681 et] *om. A*
 2682 viridem] *viridis Y*
 2683 et vel] *om. BLMPVZ, et Y*
 2684 vel ex] *super et A, om. Y*
 2685 cum aduritur] *om. B*
 2686 Cum enim aduritur] *om. P*
 2687 adustio] *add. enim B, combustio Z*
 2688 ea] *eo A, eam Z*
 2689 id est - aeris] *mg. ALMV, om. YPZ*
 2690 tantum] *enim A, tamen Y*
 2691 venire alio] *tantummodo A*
 2692 redire] *reddere P*
 2693 alio redire] *mg. A*

- 2694 Calor] Color *Pa.c.*
2695 primo alio] *tantummodo A*
2696 in primis] *mg. A*
2697 humiditatem] humiditate *P*
2698 et] *om. BY*
2699 albificat] albificatur. Deinde postquam omnino finit humiditate ipsum albificat *B*
2700 adtende] antinde *sic L*, attendit *P*, adtendendum *Z*
2701 adtende in lignis] *tr. B*
2702 carbonem] carbones *A*
2703 enim] namque *BP*
2704 contrario] *add. efficit Z*
2705 albedinem] *praem. ad Y*
2706 Et] *om. M*
2707 frigiditas - nigredinem] *mg. M²*
2708 in] cum *Y*
2709 aestimativa] aestimati vel ambigua *B*, extimativa *Z*
2710 sunt] *om. Y*
2711 quae dicitur] *om. Y*
2712 iudicavi - ziniaria] *mg. Y*
2713 speciebus cholerae rubeae] *tr. Z*
2714 Cholerae] *add. Capitulum de cholera nigra mg. B², add. nota divisionem mg. B²*
2715 est] *om. L*
2716 et] *tantummodo A*
2717 est] *om. YZ*
2718 boni est] *tr. Y*
2719 quae cum] quecumque *Y*
2720 partes separatur] *tr. BM*
2721 in sanguinem] cum sanguine *BZ*
2722 sanguine] sanguinem *Y*
2723 penetrat] *om. B*
2724 et utilitatis] *om. M*
2725 sanguini] sanguis *P*
2726 quorum] cuius *P*
2727 partem melancholiae] *tr. A*
2728 oportet] debet *B*
2729 sunt] *om. BP*
2730 transmittitur] mittitur *V*
2731 est] cum *M*
2732 haec - libri] *mg. ALM, om. BPVYZ*
2733 vadit] cadit *B*
2734 aut] *om. Z*
2735 est] *tantummodo AB*
2736 ut] *om. Y*
2737 mundetur] videtur *B*
2738 est] *om. LM*
2739 membrum unum] *tr. L*
2740 ut splenem] splen ut *Y*
2741 nutriat] nutriatur *Z*
2742 ideo] *om. Z*
2743 accidit ideo] *tr. B*
2744 quia] quod *B*
2745 mulgendo] *mg. Y [intelligendo Y^{a.c.}]*
2746 mulgendo quasi] *tr. Z*
2747 est utilitas duobus] *tr. B*
2748 stringit stomachi] *tr. P*
2749 accidit - stomachi] *om. ABPVYZ, mg. LM*
2750 et] *om. Z*
2751 propter] *om. Y*
2752 fellis transmittitur] *tr. AZ*

2753 quo] quod *PY*
 2754 non indiget fel] *tr. B*
 2755 illud] id *Z*
 2756 non] *om. Y*
 2757 a] *om. Y*
 2758 egreditur] transmittitur *P*
 2759 illud] *om. BLMVY*
 2760 illa] *om. Z*
 2761 virtutem evigilat] *tr. B*
 2762 sic] sicut *Y*
 2763 evigilat virtutem appetitivam] *tr. PV*
 2764 omnibus] *add. autem Z*
 2765 meliori] meliorum *M*
 2766 meliori omnibus] *tr. V*
 2767 factoribus meliori] *tr. P*
 2768 et] *om. Y*
 2769 humidae] *mg. A*
 2770 quale] *add. est VZ*
 2771 illud] istud *V, om. Z*
 2772 resolvitur] solvitur *B*
 2773 et] *om. V*
 2774 istud] illud *B*
 2775 tale quale istud] talis qualis iste *L^{p.c.}*
 2776 iste est] est istud *M*
 2777 hiis] *om. ABMPV, delevit Z*
 2778 ista] ipsa *Z*
 2779 cholera] *om. V*
 2780 habuit] *add. sedimen nec B*
 2781 sui] suam *Z*
 2782 ex oleo] *mg. Y*
 2783 sicut ex oleo] *mg. A*
 2784 ex] *om. Y*
 2785 suae] sui *B*
 2786 adsiduitatem] assidui *L*
 2787 a] de *M*
 2788 non] nec *B*
 2789 putrefit] putrescit *AYZ*
 2790 a] *om. Y*
 2791 putrefit] putrescit *AY*
 2792 aut a corpore expellitur – putrefit] *om. P*
 2793 cholera] *praem. et Y*
 2794 nigra] *add. et Y, rubea Z*
 2795 hypostasiva] ypostasaria *Y*
 2796 cinis] cinix *sic A, mg. Y [cuius Y^{a.c.}]*
 2797 differentia exsistit] *tr. Z*
 2798 illa] *om. Y*
 2799 cinis] cinix *sic A*
 2800 hic cinis] *tr. Z*
 2801 cinis] cinix *sic A*
 2802 cognitus] cogimus *L, positus P*
 2803 vel coctus] *tantummodo super cognitus A*
 2804 est] *om. Y*
 2805 cinis] cinix *sic A*
 2806 eo] ea *Z*
 2807 adustum] ad iustum *B*
 2808 cinis] cinix *sic A*
 2809 erit eius cinis] *tr. PV*
 2810 trahet] traheret *A, om. Y*
 2811 cinis] cinix *sic A*

2812 adustum] *add. eius Z*
2813 cinis] cinix *sic A*
2814 erit] *om. B*
2815 eius] *om. Y*
2816 cinis] cinix *sic A*
2817 cinis eius] *tr. AZ*
2818 et] *om. B*
2819 ea] *add. est Z*
2820 est] *iter. Y*
2821 valde] *add. est A*
2822 faciem terrae] *tr. BP*
2823 ebullit] ebullitum *B*
2824 est] *om. Y*
2825 acris est] *tr. A*
2826 muscae] etiam misce *sic B*
2827 fugiunt muscae] *tr. A*
2828 alia] *add. animalia supra A*
2829 nigrae] rubeae *V*
2830 subtile] *add. cum P*
2831 quas] quam *Y*
2832 post eam] postea *V*
2833 est] *om. Y*
2834 melancholia choleric] melancholica *P*
2835 est quae] *om. Y*
2836 est fortioris] *tr. A*
2837 susceptibilior] *praem. subtilior et Z*
2838 ille] *add. cuius modi inpedimentum tardius est et paucius et melancholia choleric] quae occultius est malitiora et citius inpedimentum facit. Varumtamen inpedicari citius potest B*
2839 principio] *mg. A*
2840 citius] *om. L*
2841 Tertia] Tertius *B*
2842 ebullit] bullit *Z*
2843 penetrat] *add. et B, add. sed P*
2844 maturandum] *praem. ad Z*
2845 medicationem] *praem. ad B, mg. M*
2846 recipiendum] recipiendam *A*
2847 effrenis] *mg. P [efferens P^{a.c.}]*
2848 Hae] *mg. L²*
2849 ergo] igitur *A*
2850 species sunt] *tr. A*
2851 humores] *praem. Nota Y*
2852 humores sunt superfluitates] *mg. Y*
2853 non] *praem. sed Z*
2854 solus] solum *Z*
2855 nutrit] nutrit *A*
2856 similia] sisia *sic M*
2857 melancholica] melancholia *Y*
2858 melancholica dura] *tr. Z*
2859 admixta fuit] *tr. B*
2860 nutrit] nutrit *B*
2861 cerebrum] *mg. A*
2862 sanguini] sanguis *M*
2863 qui] *om. M, praem. ipsum Y*
2864 aliis] *om. Y*
2865 inuenimus aliis] *tr. P*
2866 ponitur] inponitur *Z*
2867 ponitur ordinatim] *tr. B*
2868 arimenti] atinin *AV*, alrinin *M*, antinins *P*, altirim *Y*
2869 in arimentij] imantium *et pos. post distillatur B, miti in Z*

2870 minega] megeni *B*, megens *M*, megeni *V*
 2871 in alio: minega] *om. APYZ, mg. LMV*
 2872 instrumentis] instrumentum *A*
 2873 super ignem] *om. Y*
 2874 positus] positum *A*
 2875 quibus] quo *A*
 2876 distillatur] dillatur *sic L*
 2877 quibus distillatur] *om. Y*
 2878 id est - distillatur] *mg. ALMVY, om. PZ*
 2879 res] rex *Z*
 2880 et partem - est melancholia] *mg. Y*
 2881 partem] in parte *Z*
 2882 est ut] *om. Z*
 2883 albumen ovorum] *tr. MZ*
 2884 cuius superfluitas] *om. M*
 2885 non ex humoribus est] *tr. Z*
 2886 in] *om. A*
 2887 secundis in alio] *om. V*
 2888 in alio fixis] *om. APYZ, add. in alio: secundis supra V²*
 2889 neque] nec *A*
 2890 quod] qui *M, add. comeditur Z^{a.c.}*
 2891 bibitur] *praem. et Z*
 2892 nutrit] nutrit *sic B*
 2893 neque] nec *A, praem. et Z*
 2894 in] *om. Y*
 2895 adtenuationem] atractione *A*, ad extenuationem *Y*
 2896 penetrationem] penetrationem *Y*
 2897 est] *om. P*
 2898 quod] *om. Y*
 2899 et non nutrit - quod] *mg. L²*
 2900 bibitur et] *om. L*
 2901 comeditur et bibitur] *tr. ABZ*
 2902 est] et *Z*
 2903 nutriens] *add. est Z*
 2904 comeditur - nutriens] *iter. mg. L²*
 2905 volo] volens *B*
 2906 corpori - potentia] *om. Y*
 2907 scilicet] *om. BZ*
 2908 corporis] *om. BLZ*
 2909 conmixtum] compositum *MZ*
 2910 simplex] simpliciter *M, add. in alio Y*
 2911 quidam autem] *tr. Y*
 2912 in alio] alio *mg. A, mg. L, om. M*
 2913 quod adtenidur - ex eo] *om. L*
 2914 in alio - ex eo] *mg. AV, om. BYZ*
 2915 quae] et quod *P*
 2916 quidam] *add. hominum Z*
 2917 aucti] *add. ta supra A, acuti BY*
 2918 aut] vel *Z*
 2919 comparationem] *add. suam A, operationem B*
 2920 qua] quam *P*
 2921 debent] debet *P*
 2922 alterum] alteram *Y*
 2923 erit] erat *P*
 2924 conservatam] conservata *Y*
 2925 debent] debet *P*
 2926 comparatione] comparatio *B*
 2927 alium] alterum *Z*
 2928 quidem] qui *B*

2929 pertinent] pertinet *Z*
2930 philosophis pertinent] *tr. Y*
2931 Ideoque] ideo *Z*
2932 generationis] generationum *Z*
2933 de qualitate generationis] est de generatione *V*
2934 masticatione] per masticationem *B*
2935 digestionem] *add. digerendum B*
2936 oris enim] *tr. P*
2937 superficies] superficie *Y*
2938 Estque] est namque *Z*
2939 id est] scilicet *A*
2940 id est ore] *mg. A, super eo L, om. BMPVYZ*
2941 digestiva] digesti *B*
2942 masticatum] masticationem *B*
2943 conversione] *praem. prae B*
2944 quidem] quod *A*
2945 auxiliatur] auxiliabitur *AB*
2946 Et in hoc - innatus] *add. propterea quod in ipsa est propter digestionem quae ei accidit calor naturalis in alio mg. B*
2947 exiturarum] exitura *B, exicurarum sic L*
2948 operatur] operantur *L*
2949 triticum] *add. coctum B*
2950 in] *om. A*
2951 alio] alia *B*
2952 tritum] triticum *B*
2953 in alio - coctum] *mg. ABV, om. LMPYZ*
2954 masticatum] masticant *B*
2955 incepit] incipit *AZ*
2956 est quod] estque *LM*
2957 invenitur in eo] *tr. B*
2958 Deinde] *praem. est A*
2959 scilicet sapor] *tantummodo mg. A*
2960 stomachum] stomacho *M*
2961 digeritur] digeretur *P*
2962 etiam] et *AZ, om. B*
2963 a] ad *P*
2964 a] *om. M, ad P*
2965 Splen] *om. B*
2966 anteriori] interiori *AB*
2967 quidem] quae *B, om. M*
2968 quod] qui *B, quae P*
2969 thirbum - stomachum] *mg. M*
2970 quidem] qui *B*
2971 scilicet corde] *super eo A, om. LMPVYZ*
2972 calefacto] calefacit *LM*
2973 scilicet corde calefacto] calefacto id est corde *B*
2974 ei] sibi *Z*
2975 quod ei] cui *P*
2976 admiscetur] admiscentur *Y*
2977 plerumque] plurimum *Y*
2978 liquida] liquide *Y*
2979 ptisanae] tipsane *sic P*
2980 spissitudine] *add. in similitudine P, spissitudinem Z*
2981 eius] *mg. Y*
2982 meseraicae] mesayce *A, messeraice B, mesaraice MZ*
2983 vocatur meseraicae] *tr. B*
2984 eas] venas *Z*
2985 vocatur] nuncupatur *B*
2986 et] *om. Y*
2987 penetrat] ingreditur *B*

- 2988 hepar] *add.* id est partibus quae sunt *mg.* *B*
2989 in hepar] hepar ut filia *B*
2990 se] *praem.* in *Z*
2991 et] *om.* *M*
2992 subtiliantibus] subtiliatibus *sic P*
2993 radicum] radicis *B*
2994 ascendit] descendit *P*
2995 facit] *om.* *B*
2996 ipsam] ipsum *P*
2997 illas] ipsas *B*
2998 vel] alio *A*
2999 vel superflua] *mg.* *A*, *om.* *BPVZ*, *add.* glossa *supra L*
3000 nisi melior vel superflua] *tr.* *Y*
3001 quo] *om.* *B*, quod *LP^{a.c.}*
3002 indiget] indigeret *B*
3003 corpus] *add.* cuius quidem introitus nullas coangustationes meliorem ei adquirunt complexionem et ad hoc aqua
quae bibitur auxilium praebet *B*
3004 vel superflua - corpus] *mg.* *M*, *add.* glossa *supra L*
3005 in] *om.* *P*
3006 villis venarum] *tr.* *B*
3007 fila] filia *B*
3008 id est - fila] *mg.* *ALM*, *om.* *PVYZ*
3009 fit] sit *Z*
3010 est] *add.* fortior *V^{a.c.}*, *om.* *Z*
3011 vehementior] *praem.* et *V*
3012 et fortior] *om.* *Y* [*mg.* *Y²*]
3013 spuma] *add.* et res quae est sicut spuma *Y*
3014 aut] *om.* *P*
3015 quae aut] *tr.* *A*
3016 ad] *om.* *ABLY*
3017 sive pervenit] pervenit *mg.* *A*, pervenit *L*, *om.* *MPVZ*
3018 pertinet sive pervenit] pervenit vel pertinet *B*
3019 si] sed *L*, *praem.* et *V*
3020 decoctio] decoctus *L*
3021 autem] *om.* *A*, aut *Z*
3022 et] *om.* *M*
3023 quae] qua *L*
3024 ambo] ambae *Z*
3025 vel] alio *A*
3026 vel - naturae] *mg.* *A*, *om.* *MPVZ*
3027 Adusti] adustum *B*, aduste *M*
3028 est] *om.* *Y*
3029 est subtile] *tr.* *M*
3030 mala] melancholia *P*
3031 non] *om.* *B*
3032 naturalis] naturales *LP*
3033 non] *add.* est *A*, *om.* *Y*
3034 est] *om.* *L*
3035 phlegma est] *tr.* *YZ*
3036 est] *add.* res *Z*
3037 Qui] Quod *Y*
3038 tamen] autem *Y*
3039 quam debet] quandoque *Y*
3040 aquosam] *praem.* a *L*
3041 cum] qui *A*
3042 etiam] et *Y*
3043 mundatur] mundantur *B*
3044 non est necessaria] *tr.* *B*
3045 quandam causam] *tr.* *Y*

3046 Extrahitur] trahitur *Y*
3047 a sanguine] *om. V*
3048 a sanguine aquositas] *tr. P*
3049 vel in venis] *om. AMPVZ*
3050 quae ad renes descendit in vena vel in venis] *tr. B*
3051 et fert] sunt *B*
3052 qualitate et quantitate] *tr. MZ*
3053 sanguineitatis] sanguineitas *APVZ* [sanguineitatis *A. a.c.*]
3054 aquositatis - sanguineitatis] aquositas et sanguineitas *Y*
3055 illud alio] *tantummodo A*
3056 alio aliud] *mg. A*
3057 quod] *iter. V*
3058 magnam] *om. Y* [*mg. Y²*]
3059 gibbositate] gilbositate *L*
3060 a gibbositate] ad gibbositatem *A*
3061 ascendentem] *om. M*
3062 tendit] tandem *V*
3063 Deinde] *om. V*
3064 in] *om. A*
3065 gedeguil] gueguil *A*, gedeiuil *B*, gredegilil *L*
3066 id est] *add. in A*
3067 id est vias] *mg. A, super gedeguil LP, om. BMV*
3068 venarum] *praem. istarum B*
3069 ut rami - in] *mg. M*
3070 seguechi] senguei *A*, senguegi *B*, seaguechy *L*, seuchi *Y*, seaguechi *PV*
3071 id est] *add. in A*
3072 id est partes] *super seaguechy AL, om. BMPVZ*
3073 gedeguil] gueguil *A*
3074 scilicet viarum] *om. ALMPVZ, id est vias super gedeguil B, mg. Y*
3075 Post] postea *AZ, praem. quae P*
3076 in] segueti *B*
3077 id est] *praem. quasi B*
3078 quae] et *A*
3079 id est - capillorum] *mg. ABLMV, om. PYZ*
3080 seguechi] seaguechi *ALPVYZ, istorum segueti et add. est in via sengueti posse in seguegi gedagul mg. B*
3081 Deinde] *add. quasi B*
3082 fila] fili *A*
3083 id est fila] *mg. A, super villi L, om. BMPVYZ*
3084 capillaribus] capillares *Y*
3085 capillaribus quae sunt sicut villi] *tr. Z*
3086 ex parte] *om. Y* [*mg. Y²*]
3087 divina] divinas *B*
3088 Sanguinis] Sanguis *Y*
3089 ergo] vero *AYZ*
3090 causa] *add. est Y*
3091 est] *om. B*
3092 est calor] *tr. A*
3093 est] *om. M*
3094 causa cholerae rubeae] *tr. A*
3095 est] *om. B*
3096 igneus] ignitus *A*
3097 eius] *om. V*
3098 et] *om. M*
3099 unctuosum] ventosum *P*
3100 Et] *om. Z*
3101 eius] *om. V*
3102 formalis causa] *tr. B*
3103 causa finalis] *tr. Z*
3104 quas] quam *L*

3105 Efficiens] *add.* vel in alio: causa claudicans *mg. B*
3106 autem] *vero V*
3107 causa materialis] *tr. Z*
3108 quod] *mg. Y*
3109 humidum grossum] *tr. A*
3110 viscosum, frigidum, humidum] *tr. B*
3111 causa formalis] *tr. A*
3112 abbreviatio] *add.* in alio: claudicatio *B*
3113 decoctionis abbreviatio] decoctio abbreviata *P*
3114 finalis causa] *tr. A*
3115 necessitas] *necessarius B*
3116 causa efficiens quidem] *tr. Z*
3117 causa efficiens adustae] causa adhuste multe efficiens *A*
3118 egressa est] *tr. A*
3119 vehementer] *add.* in alio: forte *B*
3120 eius] *om. A*
3121 eius causa] *tr. B*
3122 faex] *add.* in alio: gravitas *B*
3123 hypostasiva] *add.* unicuique duorum adtributa *B*
3124 neque] *nec A*
3125 neque] *nec A*
3126 resolvitur] *solvitur Y*
3127 eius] *om. Z*
3128 necessitas eius] *necessarius B*
3129 ipsius] *eius Y*
3130 quae] *quod A*
3131 aut] *add.* propter *Y*
3132 congelantis] *congelantium Y*
3133 fuerunt] *fuerint MY*
3134 quare] *add.* in alio: et de humoribus cinerem fecerunt *B*
3135 sunt facti] *tr. B*
3136 cineres] *add.* res *M*
3137 vel contradictiones] *tantummodo mg. A*
3138 et hepar] *mg. A*
3139 hepar et stomachum] *tr. Z*
3140 fiat] *tantummodo super stat A*
3141 Sanguinis] *sanguis BLY*
3142 sanguis ergo] *tr. Y*
3143 Debes] *om. B*
3144 choleram] *colera P*
3145 gignit choleram] *tr. B*
3146 generat] *om. LM*
3147 per] *propter APZ*
3148 frigiditas] *frigidita sic P*
3149 melancholiam] *add.* et *Y*
3150 melancholiam generat] *tr. A*
3151 per] *propter APZ, add.* propter *mg. Y*
3152 passivas virtutes] *tr. Z*
3153 Neque] *Nec A*
3154 stet] *sit V*
3155 credulitas] *add.* tua *Z*
3156 generet] *generat P*
3157 sui] *suum P*
3158 propter] *om. B*
3159 est homo habens] *tr. B*
3160 et] *add.* ipse *A*
3161 id est - pilis] *mg. AY, super lenis L, om. MPVZ*
3162 est] *om. L*
3163 est ipse] *tr. Y*

3164 et frigidus tactu] *mg. M*
 3165 huic] *add. illud Z*
 3166 senium] *senum B*
 3167 de] *ex P*
 3168 senii certa] *tr. A*
 3169 et] *add. id Z*
 3170 recipiat suum] *tr. Z*
 3171 igitur] *ergo A*
 3172 digestionis igitur] *tr. B*
 3173 fit] *et P*
 3174 egreditur] *om. L*
 3175 splenem] *spenem sic L*
 3176 et] *add. ad PV*
 3177 tendit] *tenderit V*
 3178 vero] *ergo P*
 3179 superfluitates] *add. aut B*
 3180 et] *om. M*
 3181 sorditiem] *praem. per AV*
 3182 id est sorditiei] *mg. A, om. BMPVYZ, super pars L*
 3183 pars] *par sic L, parum Y*
 3184 quod] *et L*
 3185 est quod] *quidem Y*
 3186 instrumentum] *add. etiam B*
 3187 sensibilia] *add. sint Y*
 3188 poros] *add. cutis Z*
 3189 quod] *quae Z*
 3190 nascitur] *nascuntur Z*
 3191 corporibus] *corpore B*
 3192 in corporibus] *mg. A*
 3193 sicut] *add. sunt B*
 3194 eorum] *add. facile evacuantur B*
 3195 eum] *add. multum A, enim B*
 3196 fortitudine] *multitudine B, fortitudinem Z*
 3197 amplitudo] *multitudo Y*
 3198 resolvendum] *solvendum M*
 3199 resolvendum et evacuandum] *tr. Z*
 3200 resolvendum] *solvendum M*
 3201 resolvendum et evacuandum] *tr. PZ*
 3202 est facile] *sunt faciles P*
 3203 debes] *add. autem Y*
 3204 scire debes] *tr. PV*
 3205 causas habent] *tr. ABZ*
 3206 calidae] *calida Y*
 3207 rubeam] *nigram Z*
 3208 melancholiam movebunt] *movebunt et melancholiam B*
 3209 movebunt] *movent Y*
 3210 movebunt melancholiam] *tr. MPVZ*
 3211 facient] *efficient A, faciunt Z*
 3212 Quies] *mg. Z [Quod eos Za.c.]*
 3213 etiam] *om. BZ*
 3214 aestimationes] *extimationes LMYZ*
 3215 movent] *movebunt Z*
 3216 fluit sanguis] *tr. PV*
 3217 rubeum] *add. non Z*
 3218 Haec] *hoc AY*
 3219 dicimus] *om. Y [mg. Y²]*
 3220 de humoribus dicimus] *tr. B*
 3221 debent] *mg. Z*
 3222 Capitulum] *praem. Distinctio quinta de membris et ossium anathomia et continet capitula triginta unum V*

-
- 3223 doctrinae quintae] est *V*
 3224 suae] eius *AV*
 3225 divisiones] divisionis *Z*
 3226 et suae divisiones] *om. B*
 3227 Membra] *add. autem Y*
 3228 humorum] humanorum *Y*
 3229 generantur humorum] *tr. B*
 3230 conmixitione] commixione *sic L*
 3231 quemadmodum] *add. et B*
 3232 sunt] *iter. M*
 3233 prima] *add. in alio Y [add. in alio L^{a.c.}, add. vel alio M^{a.c.}]*
 3234 ciborum] *om. B*
 3235 sicut] *Et A*
 3236 sunt] *om. A*
 3237 conmixitione] *add. ciborum B*
 3238 elementorum] *mg. L*
 3239 conmixitione elementorum generati] *tr. Z*
 3240 quae sunt] *om. Y*
 3241 et] *tantummodo A*
 3242 sunt quidem] *tr. Y*
 3243 quamcumque] *cumque L, quandocumque P*
 3244 adsumpseris] *sumpserit Z*
 3245 adsumpseris partem sensibilem] *tr. B*
 3246 communicans] *communitas A*
 3247 et os – partibus] *om. P*
 3248 nervus] *nervis B, nervi Z*
 3249 similium] *similia B*
 3250 illa] *om. Z*
 3251 quamcumque] *quicumque P*
 3252 partem acceperis] *tr. A*
 3253 est] *om. P*
 3254 facies] *mg. L² [finis L^{a.c.}]*
 3255 neque] *nec A*
 3256 est manus] *om. Y*
 3257 motus] *add. quemadmodum operationes motivas mg. A²*
 3258 operationes] *add. quemadmodum virtutes sensitivas mg. A²*
 3259 similium] *consimilium A*
 3260 sustentaculum] *substantamentum Z*
 3261 vero ipsum] *tr. Y*
 3262 omnibus aliis est] *tr. Y*
 3263 durior] *add. est A^{a.c.}*
 3264 durior membris] *tr. B*
 3265 Cuius iuvamen in creatione] *in creatione cuius iuvamen tr. B, in crebatione cuius iuvamenta sic L, in cuius creatione fuit iuvamen P, in cuius creatione iuvamen V, in creatione eius iuvamentum Z*
 3266 fuit] *om. P*
 3267 melior] *mollior BMV*
 3268 molli] *molle Y*
 3269 cum molli durum] *tr. Z*
 3270 molli non] *mollium B*
 3271 Duro] *add. in alio: durum erit molle B*
 3272 molle] *molli P*
 3273 percussio] *dilatationis mg. L² [percussio] L^{a.c.}*
 3274 dilatationis et constrictionis] *constrictionis et percussio] BZ*
 3275 sed] *si P, nisi Z*
 3276 esset] *esse B, est mg. L² [esset L^{a.c.}]*
 3277 hypochondriorum] *add. et A*
 3278 costarum] *add. guituroza B*
 3279 sicut] *add. est A, sic M*
 3280 illud] *id Z*

3281 thorace] *add.* in alio: casso *B*
3282 foret] fieret *Z*
3283 etiam foret] inforet *B*
3284 melior] molior *sic M*
3285 rumperentur] rumperetur *M*, rumpetur *YZ*
3286 ut] *super* cum *Y*
3287 etiam ut] *mg.* *Z*
3288 musculus] musculis *Z*
3289 extendendo] ostendendo *Z*
3290 aliquod] aliquid *P*
3291 membrum] membrorum *M*
3292 cui] in quo *P*
3293 innitatur] nitatur *Z*
3294 a] in *P*
3295 confortetur] *mg.* *M*
3296 musculi] *om.* *B*
3297 sit] sint *Z*
3298 id est] et *AZ*
3299 id est - eorum] *mg.* *L*, *om.* *MPVY*
3300 plerumque] plurimum *Z*
3301 etiam] et *Z*
3302 aliquam rem] *tr.* *Z*
3303 non] *om.* *L*
3304 epiglotis] epiglotus *sic Y*
3305 aut a nucha] *om.* *B*
3306 nervos] *add.* vero *PV*
3307 musculorum] *add.* et congregationis *B*, muculorum *sic Y*
3308 mobilia] mollia *L*
3309 contractionem] retractionem *Z*
3310 congregationem] agregationem *P*
3311 vel mollificant] *mg.* *AZ*, *om.* *BMPV*
3312 laxamento] *add.* sui *Z*
3313 mollitie] *mg.* *ALZ*, *praem.* id est *B*, *om.* *MPV*
3314 mollitie laxamento] *tr.* *Y*
3315 sui mollitie] *tr.* *B*
3316 Propterea] propter *B*
3317 dilatatur] relaxatur *M*
3318 supra] super *BZ*
3319 habet eius] *tr.* *BZ*
3320 longitudo] longitudo *sic L*
3321 et] aut *A*
3322 supra] super *BZ*
3323 suo] sui *A*
3324 plurimum] *add.* in alio: chordae *B*, *mg.* *Y*
3325 sunt compositae] *tr.* *A*
3326 qui] quod *L*
3327 corporibus] *praem.* ex *Z*
3328 de quibus] *om.* *Y*
3329 relationem] relaxationem *M*
3330 vocantur] *add.* et *Y*
3331 in] *om.* *A*
3332 alio] *add.* in *B*
3333 in alio chordae] *mg.* *AL*, *om.* *MVYZ*, *super* nervi *P*
3334 in alio] alio *mg.* *A*, *om.* *BMPYZ*, glossa *super* Quod ergo - carne *L*
3335 ex eis] *om.* *M*
3336 quod ergo - carne] *mg.* *AMV*, *om.* *BPYZ*
3337 ergo] igitur *M*
3338 est] *om.* *Z*
3339 supra] *om.* *A*, *super* *BPVZ*

3340 vocatur] est vocatum *Z*
3341 et] *om. B*
3342 vadit] vadat *Z*
3343 vel movet] *tantummodo super motum A*
3344 colligitur] colligatur *L*
3345 permutatur] *add. et vocatur A*
3346 Post eas] *praem. in alio: post B*
3347 sunt] *super corpora M*
3348 corpora] corda *B*
3349 ligamentum] ligamenta *Z*
3350 vocantur] vocatur *M*
3351 alahacab nomine] *tr. Z*
3352 extenditur] extendimur *L*
3353 illud] *om. V*
3354 tantum] tanem *Y*
3355 quod] quidem *P*
3356 continuat] continuatur *B*
3357 inter] sunt *P*
3358 praeter] propter *V*
3359 vocatur] vocantur *Z*
3360 quandoque] quoniam *A*
3361 alahacab] alahacap *LMYV, alchalp Z*
3362 id est rotundum] *tantummodo mg. A*
3363 habuit sensum] *tr. B*
3364 motum] *mg. Y*
3365 motum multum] *tr. Z*
3366 et] *om. P*
3367 fricationem] confricationem *B*
3368 adhaeret] adherent *B*, adhereant *M*
3369 quae ei adhaeret] *om. AV, mg. LYZ*
3370 quae ei adhaeret fricationem] *tr. P*
3371 doleret] dolerent *A*
3372 autem] vero *AZ*
3373 est] *om. P*
3374 corde] chordis *LV*, corda *Y*
3375 extensa] *mg. L² [extensis L^{a.c.}*
3376 dilatando] dilando *L*
3377 se] *om. M*
3378 constringendo] *add. se Z*
3379 eventetur] evententur *L*, eventaretur *Z*
3380 fumosus] funosus *sic B*
3381 eo] ea *P*
3382 expellatur ab eo] *tr. Z*
3383 sunt] autem *Y*
3384 hepate] *add. ortae Z*
3385 creatae fuerunt] *tr. B*
3386 ad hoc fuerunt creatae] *tr. P*
3387 partiatur] partiantur *A*, patiatur *MY*, dividatur *PV*
3388 de] ex *M*
3389 texta] contexta *A*
3390 dilatata] dilata *Y^{a.c.}*
3391 per vel] *tantummodo A*
3392 vel con] *super pertinentia A*
3393 iuvamenta] *praem. multa B*
3394 summam] summa *AB*
3395 sua] *super figuram M, suam P, sui Z*
3396 et factura] fractura *P*
3397 custodiant] custodiat *M*
3398 suspendant] suspendat *L*

3399 ren] *super* a dorso *M*
3400 Et] *om.* *P*
3401 sui] *suam* *Y*
3402 per] *add.* *ipsum* *B*
3403 per se] *om.* *PV, mg. Z*
3404 essentia] *essentiam* *M*, per *essentiam* *Z*
3405 quae] *quod* *B*
3406 occurrit] *accidit* *Z*
3407 occurrit ei sentit] *tr.* *B*
3408 et accidentaliter sentit] *mg.* *AM*
3409 haec] *hic* *P*
3410 substantia sua] *tr.* *Y*
3411 neque] *nec* *A*, non *Z*
3412 illud] *id* *Z*
3413 ea] *om.* *Z*
3414 Sed ventum] *om.* *Z*
3415 panniculus] *panniculis* *M*
3416 extensionem] *extenssiones* *A*, *tensionem* *V*
3417 contingit] *contingitur* *P*
3418 ipso] *add.* *pungit* *B*
3419 sentit] *add.* *propterea* *quod* *pungit* *B*
3420 adpensionem] *aprehensionem* *AV*
3421 laxatur] *laxantur* *P*, *laxatum* *V*
3422 laxatur gravitate] *tr.* *Y*
3423 in alio ligetur] *tantummodo* *L*
3424 quae] *quod* *B*
3425 inpletio] *repletio* *Z*
3426 in] *super* *horum* *M*
3427 qua] *quam* *L*
3428 vero] *autem* *B*
3429 membro vero] *tr.* *Y*
3430 et] *om.* *Y*
3431 adsimilare] *assimilare* *L*
3432 quidem] *add.* *eadem* *A*, *iter.* *B*
3433 quaedam eorum] *tr.* *Z*
3434 praeter] *propter* *Y*, *post* *V*
3435 ad] *om.* *A*
3436 eorum sunt] *tr.* *AZ*
3437 quae] *om.* *P*
3438 insuper] *add.* *aliam* *Z*
3439 habent virtutem] *tr.* *A*
3440 influit] *fluit* *M*
3441 ergo] *om.* *Y*
3442 consequetur] *add.* *membrum* *B*
3443 membrum] *membrorum* *B*
3444 et tribuens - tribuens] *mg.* *Z*
3445 suscipiens et non tribuens] *tr.* *Z*
3446 suscipiens] *tribuens* *Z*
3447 tribuens] *suscipiens* *Z*
3448 neque] *nec* *A*
3449 tribuens neque suscipiens] *tr. et add.* *ut cerebrum, ut cor, ut caro ut os secundum quosdam* *mg. B*
3450 tribuentis] *nutrientis* *P*
3451 tribuentis et suscipientis] *tr.* *A*
3452 et tribuentis inventionem non dubitamus] *mg.* *M*
3453 suscipit] *susciperet* *B*, *recipit* *Z*
3454 eorum etiam] *tr.* *YZ*
3455 habet] *habeat et add.* *in alio est* *B*, *habent* *Y*
3456 Sed] *ut* *B*
3457 et secundum - Et] *om.* *M*

3458 et secundum quosdam non absolute - non absolute] *mg. Z*
3459 item] *autem MZ*
3460 et non tribuentis inventionem] *intentionem et non retribuentis P*
3461 non] *om. P*
3462 vitae] *vitam Z*
3463 suscipit] *suscepit A*
3464 alicuius virtutis est] *tr. Y*
3465 alii] *aliis B*
3466 divisionis] *divisionum B*
3467 earum] *eorum MY*
3468 magno] *add. in alio: multis B, maximo Z*
3469 fuerunt] *sunt AP*
3470 namque] *vel namque enim B*
3471 magnus namque] *tr. P*
3472 Philosophorum namque magnus] *Maximus namque philosophorum Z*
3473 est] *om. Z*
3474 est enim] *tr. Y*
3475 radix] *add. est Z*
3476 membris] *om. Z*
3477 virtutes] *add. suas LP, virtutis Z*
3478 nutriuntur] *nutriunt P*
3479 et] *om. Z*
3480 quibus] *vivi P*
3481 movent] *moventur M, motum habent Y*
3482 autem] *namque Z*
3483 tribuens membrum] *tr. PV*
3484 medicorum] *mg. A*
3485 cum subtiliter - sermo] *mg. Z*
3486 divisionis] *divisionum B*
3487 dixit] *add. et Y*
3488 sentientia] *sentiunt Y*
3489 quae] *et P*
3490 ab] *iter. V*
3491 influxerunt eis] *tr. Z*
3492 neque] *nec A*
3493 virtutem rei] *tr. Y*
3494 membrum] *membrorum A*
3495 eis] *add. vel aliquam B*
3496 sunt non] *tr. Y*
3497 principio generationis] *tr. A*
3498 eis] *eius B*
3499 adtinet] *atimtet sic B*
3500 argumentatione] *argumentationem Y*
3501 diversitatibus] *add. divisionis Z*
3502 proveniat] *perveniet A, proveniant Z*
3503 neque] *nec A*
3504 et] *om. L*
3505 est] *super ei M*
3506 ei] *om. BV*
3507 sit cor] *tr. A*
3508 motionis cerebro] *cerebrum motionis A*
3509 nutrientis hepatis] *mg. A*
3510 post cor] *a corde B*
3511 actionum] *operationum P*
3512 existit principium] *tr. AM*
3513 Et hepar - membrorum] *mg. M*
3514 diversitate] *divisione Z*
3515 credere et scire] *tr. A*
3516 quod] *om. M*

3517 ei] *mg. Y*
3518 utrum] *virum L*
3519 tali] *tale P, add. membro Z*
3520 venerit] *advenerit B*
3521 aut] *an B*
3522 suamet] *sua B*
3523 meretur] *mereatur Z*
3524 aut] *an B*
3525 eorum sit] *tr. A*
3526 credere] *scire V*
3527 credere debet] *tr. Y*
3528 via] *una P*
3529 in ipso] *tantummodo A*
3530 id est] *om. BMPVYZ*
3531 nutrimento] *nutrimentum BM, om. PVYZ*
3532 actio - nutrimento] *nutrimentum actio M*
3533 destrueretur] *destruetur M*
3534 destrueretur nutrimentum] *tr. B*
3535 nervus] *nervis BZ*
3536 Virtus] *praem. etiam A*
3537 illa] *illi LM^{a.c.}Y*
3538 ossi] *ossis Z*
3539 permanserit] *permanserunt L, permansit Z*
3540 videbit] *videbitur M*
3541 dividendo ea] *mg. A, om. BMPVYZ, dividuntur ei L*
3542 primarum] *primatum L*
3543 necessariae] *materie Y*
3544 ut] *aut A*
3545 perdurent] *perduret Z*
3546 principia] *principalia Y*
3547 singularis] *singularitatis A, singulares Y*
3548 principia] *principalia Y*
3549 virtutis] *add. primae et B, om. L*
3550 virtutis principium] *tr. Z*
3551 sentiendi] *faciendi P*
3552 quod] *om. Y*
3553 Sed] *om. P*
3554 speciei] *add. dura M*
3555 principalia] *principia BMZ*
3556 necessarii] *necessaria LM*
3557 Necessitas] *necessarius vel necessitas B*
3558 est] *om. L*
3559 id est] *vel B*
3560 id est semen] *super genealogiam AP, om. LMVYZ*
3561 conservat] *servat B*
3562 feminina] *femina BV*
3563 feminina et masculina] *tr. Z*
3564 animalis] *animalibus B*
3565 sunt accidentia] *tr. A*
3566 in animalitatis] *mg. B [in animalis B^{a.c.}]*
3567 essentiam] *essentia B*
3568 vero] *autem A, om. B*
3569 servitute deserviunt] *serviunt servitute A*
3570 alia] *alie Y*
3571 serviunt] *tantummodo A*
3572 praeparatoria autem] *tr. Z*
3573 latoria] *add. quidem Z*
3574 Et latoria - operatur] *om. B*
3575 nutrimenti] *nutrimenta Y*

3576 spiritus] spiritum *Y*
3577 Et] *om. B*
3578 est] *om. Y*
3579 praepparator] *add. et M*
3580 est sicut pulmo. Et eius serviens – praepparator] *om. P*
3581 generant] generent *P*
3582 sperma] *mg. A*
3583 est] *add. sicut A*
3584 et venae] vel venae in viis *B*
3585 sunt] *om. A*
3586 sunt similiter] *tr. Y*
3587 operationem] operationes *A*
3588 quae] *om. B*
3589 sunt] *om. Z*
3590 simul] similiter *et add. alio simul mg. Y*
3591 habent alia - iuvamentum] *mg. M*
3592 primum] *praem. et Z*
3593 Secundum sicut] sicut secundo *Y*
3594 per] *super quod L*
3595 oportet] potest *P*
3596 cum re] currere *P*
3597 in vita] in natura [in vita *A. a.c.*] *A, multam B, in vitam PYV*
3598 completur] *add. alio praeparat mg. A² completeretur Z*
3599 permanentia] permanentium *M, permanentiam PYV*
3600 operationem] praeparationem *A*
3601 *add. Nota quod per iuvamentum non intelligitur aliud nisi membrum iuvans quod generatur unum insturmentum commune vel proprium quo mediante membrum cui fit iuvamentum suas perficit operationes mg. A²*
3602 secundam perficit suam primo] *tr. A*
3603 adparatum] aparementum *A, aptam Z*
3604 praestat] praeparat *Z*
3605 secundam] *add. quae in alio mg. Y²*
3606 quoad] quemadmodum *B*
3607 sanguis] sanguinis *MY*
3608 ad] *super ipsummet Y*
3609 ipsummet] ipsum *B, ipsum et P*
3610 bonus] bonum *P*
3611 actionem] *mg. Y*
3612 quae] *add. in alia digestionem operatum est B*
3613 exspectata] exspecta *P*
3614 operatione] operationem *M*
3615 auxiliatur] auxiliabitur *Z*
3616 dicemus denuo] *tr. PV*
3617 generantur] gravantur *L*
3618 sunt] *om. V*
3619 quae] *add. sunt M*
3620 Quod] *add. non B*
3621 praeter] propter *V*
3622 generatur] generantur *Y*
3623 masculorum] *add. scilicet B*
3624 sermonem] *add. illius supra Z²*
3625 qui de sapientibus] sapientioribus *A, quidem sapientum Y*
3626 verificavit] verificaverit *LM*
3627 masculi] masculino *Z*
3628 generatur caseus] *tr. A*
3629 de] *om. A*
3630 generatur] *om. M*
3631 de] *ex PV*
3632 coagulo et de spermate – lacte] *mg. A*
3633 activae] *mg. A, praem. id est B, super coagulationis LP, om. MVYZ*

3634 est] *mg. Z*
3635 activae] *mg. A, super coagulationis LP, om. BMVYZ*
3636 passivae] *mg. A, om. BLMVYZ, super coagulationis P*
3637 passivae] *mg. A, praem. id est B, om. LMVYZ, super coagulationis P*
3638 scilicet - patientis] *om. Y*
3639 qui] *quae P*
3640 ita] *in L*
3641 spermatum] *separatum P, speratum Z*
3642 verbum] *om. V*
3643 non] *mg. L²Y, om. MP*
3644 cuique] *unicuique BZ*
3645 spermatum] *separatum P*
3646 coagulativa] *coagulata P, coagulatura Z*
3647 praeter] *propter VZ*
3648 prohibet se] *tr. B*
3649 coagulativa] *coagulata P*
3650 est] *om. A*
3651 est] *sit A*
3652 et virtus coagulationem - fortior] *om. B*
3653 in feminis fortior] *tr. A*
3654 sermo in] *mg. Z*
3655 libris nostris] *tr. A*
3656 separabatur] *separatur Y*
3657 fit nutrimentum separabatur] *tr. Z*
3658 substantiae] *sub est sic B*
3659 spermatis] *separantis PZ*
3660 generantur] *generatur LY*
3661 nutrimentum erit] *tr. Z*
3662 augmentans] *augmentas BM*
3663 ipsum] *ea Z*
3664 eius] *talis est Z*
3665 non] *om. V*
3666 et caro] *tr. P*
3667 eius pars] *tr. A*
3668 superfluam] *superflua L*
3669 generat hepar] *tr. Z*
3670 vices] *vicem M*
3671 supplet] *supletur A, inplet B*
3672 generatur] *add. et B*
3673 ab illo sanguine] *ex eo sanguine mg. P, om. V*
3674 generabatur] *generabitur L*
3675 spisso generatur] *tr. B*
3676 quem] *quam BLY*
3677 coagulant] *coagulabant Z*
3678 eius] *mg. Z*
3679 unctuositate] *ventuositate sic B*
3680 coagulat] *coagulant P*
3681 ipsam] *om. B*
3682 solutionem] *solutione P*
3683 sit] *tantummodo A*
3684 et] *etiam B*
3685 habitudinibus] *add. vel habitationibus B*
3686 neque] *nec A*
3687 enim] *autem Y*
3688 eorum pars] *pars earum M*
3689 eius] *illius V, eorum PZ*
3690 nihil loco eius] *loco eius nihilum B*
3691 similia] *mg. A, om. BLMPVZ*
3692 nervi] *et nervi mg. Y*

3693 vero] autem *LZ*
3694 continuantur] continuatur *Y*
3695 ipsa] *praem. ex M*
3696 est quod] *tr. P*
3697 ex] de *A*
3698 adhuc] ad hoc vel adhuc *B*
3699 intercessit] recessit *B*
3700 nisi parvum] *mg. M*
3701 aliam] *add. in alio: alteram B*
3702 renascetur] renascemur *B*
3703 etiam] *om. M, iterum Y*
3704 sentientium] facientium *P*
3705 mobilium] *om. M*
3706 principium] *mg. A*
3707 nervus unus] *tr. M*
3708 et] *om. Z*
3709 separantur] separant *B, separatur Y*
3710 cuiusque] eius *B*
3711 unus] *tantummodo super nervus A*
3712 dicemus etiam] *tr. B*
3713 membrorum] *tantummodo A*
3714 interiorum] *super membrorum A*
3715 panniculus] *mg. Z*
3716 involuta panniculus] *mg. M*
3717 quae] qui *B*
3718 et] *om. YV*
3719 interiore] interiori *Z*
3720 tegit] tetigit *M*
3721 tegit costas] *tr. Y*
3722 cooperit] cohoperat *P*
3723 Omnia quoque] omniaque *L*
3724 villosa sunt] *tr. Z*
3725 vero] *add. motus Z*
3726 sunt] fit *B*
3727 motus] modus *M*
3728 fit] fiunt *Z*
3729 ex situ] exitu *PVYZ^{a.c.}, situs mg. Z*
3730 latitudinis] longitudinis *P*
3731 transversio] *add. vel transpositionis B*
3732 Adtractioni] attractionis *ABZ, attractione P*
3733 longitudine] longitudinem *PZ*
3734 expulsioni] expulsionis *A^{a.c.}B, expulsione P*
3735 sunt] *om. LMPVYZ*
3736 latitudine] longitudine *A^{a.c.}, latitudinem PZ*
3737 constringentes] Constrictionis *A*
3738 retentioni] retentionis *B*
3739 quae] qui *P*
3740 vesicae] vescire *sic Y*
3741 sunt textae adinvicem] *tr. V*
3742 habentia duas] *tr. A*
3743 alii] *add. eorum B*
3744 longitudine] longitudinem *AP*
3745 creati fuerunt] certificaverunt *P*
3746 exsistant] existunt *P*
3747 in] *om. Y*
3748 etiam] *om. Y*
3749 propter] per *P*
3750 multa iuvamenta] *tr. B*
3751 unum] una *B*

3752 findantur] fundantur *B*, fundatur *LMY*
3753 fortitudinis] *mg. A*
3754 quod] qui *A*
3755 custodiae] substantie *A*
3756 in re] vite *Y*
3757 est] *om. LMY*
3758 ne] *super* resolvatur *Z*
3759 causa] cause *L*
3760 raritatis suae] *tr. Z*
3761 haberent] habuerit *A*, haberet *Z*
3762 timor est] timorem *B*
3763 quod] *om. L*
3764 propter] per *A*
3765 findendum] fundendum *BM*, scindendum *P*, finiendum *Y*
3766 quidem] *om. Z*
3767 quod] *om. P*
3768 timendum alio] *tantummodo A*
3769 studendum] *mg. A*
3770 et] *om. A*
3771 propter] *mg. Y*
3772 sanguis] sanguinis *B*
3773 quidem] *om. B*
3774 fissuram] scixuram *sic A*, fixuram *MY*, scissuram *Z*
3775 Ex] *praem. Et PZ*
3776 timetur] timeretur *M*
3777 quoniam] quod *M, om. P*
3778 cum] *om. V*
3779 fuerit membro] *tr. Y*
3780 sit] *om. Y*
3781 earum] eorum *B*
3782 instrumentum] *add. est M*
3783 est] *mg. M*
3784 ut] et *Y*
3785 ei] *om. Y*
3786 diversam] diversa *BY*
3787 melius] *add. tunc A, medias Y [add. alio melius mg. Y²]*
3788 sicut] sic *L*
3789 nisi] *add. in P*
3790 nervoso] furioso vel nervoso *B*
3791 digerendi] digerenti *B*
3792 et digerendi - nisi] *mg. M*
3793 rerum duarum] *tr. M*
3794 nervosam] *add. digestioni M*
3795 vel sensui] *om. BPVZ, add. vel sensui mg. L*
3796 sentiendi vel sensui] *tr. A*
3797 natura] naturam *Y*
3798 intrinsecam] intrinseca *P*
3799 carnosam digestioni - tunicam] *om. B*
3800 nervosam] *add. vel sensui B*
3801 carnosam extrinsecam] *tr. Z*
3802 Potest] *praem. digestor B*
3803 digerentis] digestionis *A*
3804 ad id] addit *Y*
3805 sentitur] sentit *M*
3806 sensu] sensui *A*
3807 etiam] autem *M*
3808 indiget] indiget *B, add. et L*
3809 in] *om. Y*
3810 neque] nec *A*

3811 neque] nec *A*
3812 digeritur] dirigitur *ALMPV*
3813 quo alio] *tantummodo A*
3814 eo] *om. M*
3815 alio eo] *mg. A*
3816 nutriatur] nutritur *A*
3817 occurrit] occurrerit *M*
3818 in] non *P*
3819 ex] de *A*
3820 quorum quaedam] *tr. BP*
3821 est valde] *tr. AB*
3822 Ideoque] ideo quod *V*
3823 ea] *eam PYZ*
3824 quod] quia *P*
3825 illud] id *Z*
3826 illud quanto] *tr. B*
3827 eius] eis *A*
3828 similitudinem] similitudine illud *B*, similitudine *P*
3829 cruris] crucis *B*
3830 osse] ossibus *B*
3831 membris] *praem. in Z*
3832 sic sunt quae] *tr. Y*
3833 repleantur] repleatur *Z*
3834 et paulatim] *om. Z*
3835 illud] id *Z*
3836 similitudinem] similitudinis *M*, similitudine *Y*
3837 fortia] fortiora *P*
3838 ascellas] ascellis *P*
3839 quintae] *om. P*
3840 Capitulum primum - sermo] Capitulum secundum est locutio *V*
3841 iuncturis] *add. et eorum anathema B*
3842 ea] *mg. A*
3843 corporis illae] *tr. Z*
3844 sunt] *om. Z*
3845 sunt corporis] *tr. PV*
3846 fabricatur] fabricatum *L*
3847 quae sunt] *om. Y*
3848 sicut] sunt *LY*, sicut *mg. M*
3849 cranei] carnei *sic B*
3850 Et alia sunt] *om. Y*
3851 vocantur] *add. caro M*
3852 super] sicut *P*
3853 sicut] *add. ossa Z*
3854 quibus] *om. B*
3855 replentur] implentur *P*
3856 sisamina] si sarama *M*, susamina *Y*
3857 quod est] id est *B*
3858 a sisamo - sisaminum] *mg. ABLMPV, om. YZ*
3859 scilicet manus] *mg. A*, manus scilicet *tr. B*, super digitorum *L*, *om. MPVYZ*
3860 existunt] existant *B*
3861 suspensione] suspensionem *M*
3862 quod] quidem *Y*
3863 linguae] liguae *sic B*
3864 et] *om. L*
3865 suspensorum] suspensorum *AZ*
3866 autem] aut *M*
3867 ossa] ossium *M*
3868 quae] *om. B*
3869 sunt tantum] *tr. Z*

3870 sunt tantum ad sustentandum] *tr. Y*
3871 sint] sunt *Y*
3872 et] *om. Y*
3873 quae] qui *BY*
3874 sint] sunt *AY*, fuit *BMPV*
3875 alio fuerunt] *tantummodo mg. A*
3876 etiam necessaria] *innecessaria B*
3877 concavitatis quantitate] *tr. B*
3878 posita] composita *Z^{a.c.}*
3879 fuit] *om. [sunt Z^{a.c.}] Z*
3880 indigeret] indigerent *B*
3881 laxum] *mg. M*, lapsum *Z*
3882 inde] tamen *LMY*
3883 fieret] fiet *B*
3884 in eius] metus *B*
3885 interiori] interioris *Y*
3886 interiori est] interio est *sic P*
3887 Iuvamentum] iuramentum *B*
3888 igitur] ergo *AB*
3889 additionis] *om. B*
3890 concavitatis] *add. vel magnitudinis B*
3891 intrinsecae] *praem. additionis B*
3892 unitatis] *add. et Y*
3893 concavitatis] *mg. Z*
3894 concavitatis unitatis] *tr. B*
3895 est] *om. Z*
3896 leve - ut sit] *om. M*
3897 corporis] *add. est A*
3898 ne in hora] in eorum *Y*
3899 quae] quod *Z*
3900 ut et] *tr. B*
3901 et ut ipsum] ipsum ut *L*
3902 frangatur] fragantur *Z*
3903 ut] *om. A*
3904 ut] et *Z*
3905 vero] *mg. Z*
3906 minor est] *tr. AY*
3907 firmitudo] fortitudo *BLMY*
3908 est magis] *tr. B*
3909 est necessaria] *tr. Y*
3910 porosa] porrosa *sic L*
3911 creata fuerunt porosa] *tr. B*
3912 sic] sicut *YZ*
3913 propter] quod *M*
3914 additionem] *add. vel propter necessitatem aliam B*
3915 in] *om. A*
3916 osse] osso *sic LY*
3917 superfluitates cerebri] *tr. Y*
3918 sunt vicina] *tr. Y*
3919 neque] nec *A*
3920 aliqua] aliquam *Y*
3921 invenitur] inveniatur *Z*
3922 laguahic] lagua hec *A*, lagua *B*, *add. loca mg. L²*, lagithahic *Z*
3923 posterius] posteriora *B*
3924 sequuntur] sequentur *P*
3925 id est - sequuntur] *mg. ALPVY, om. MZ*
3926 aut] *praem. haec B*, ut *Y*, quae *Z*
3927 cartilaginibus] cartillagilibus *sic V*
3928 similia] *praem. et Y*

3929 inter ea sine] fuit *Z*
 3930 lahicati] lahicata *A*, *add.* id est labia *mg.* *L*², lahic *PVY*, lamia *Z*
 3931 facta] *om.* *M*
 3932 Vicinitates] Vicinitas *Z*
 3933 existunt] existit *Z*
 3934 sunt] est *Z*
 3935 laxae] lapsa *Z*
 3936 quorum vicinitas] *tr.* *B*
 3937 iuncturae] *mg.* *M*
 3938 laxae] lapsae *Z*
 3939 neque] nec *A*
 3940 multum strictae] structae multum *B*
 3941 Et sunt alia - strictae] *mg.* *Z*
 3942 modrusu] modorsu *L*, mordrusu *Y*, in duusum *Z*
 3943 id est] scilicet *V*
 3944 modrusu id est] *om.* *B*
 3945 dentium] *om.* *Y*
 3946 id est - serrae] *mg.* *ALPVY*, *om.* *MZ*
 3947 aut] *praem.* modrusu *B*, ab *Z*
 3948 mulsach] mulsahac *A*, mulachi *B*, mulsahc *LV*, mulsach *MP*, musahac *Y*, nusach *Z*
 3949 id est - connexae] *mg.* *AL*, *om.* *BMPVYZ*
 3950 quidem] quae *B*
 3951 os non] *om.* *Z*
 3952 sicut] *add.* est *A*
 3953 iunctura] iuncture *Y*
 3954 rascetae] raceche *B*, rascere *sic* *L*
 3955 aseid] asaid *BLMP*, aseit *Y*, assait *Z*
 3956 id est brachio] *tantummodo* *mg.* *Y*
 3957 Et iunctura] *mg.* *M*
 3958 dura] datur *B*
 3959 difficilis] *om.* *AMPVYZ*, *mg.* *L*
 3960 illa] *om.* *Z*
 3961 non est per se] *tr.* *PV*
 3962 neque] nec *A*
 3963 modicum] modicam *Y*
 3964 iunctura] iuctura *sic* *Y*
 3965 rascetam] raceram *sic* *B*
 3966 iunctura] iuncturae *Z*
 3967 omnia] alia *A*
 3968 valde vero] *tr.* *Y*
 3969 stricta] *mg.* *A*
 3970 illa] *add.* in *P*
 3971 nullum] ullum *A*
 3972 est] *om.* *P*
 3973 figitur] figit *M*
 3974 illud] aliud *Y*
 3975 fixatione] fixationi *Z*
 3976 in] *om.* *P*
 3977 qua] quam *Y*
 3978 almodrus] almodius *B*
 3979 facta] *om.* *PV*
 3980 facta] *om.* *A*, facte *P*
 3981 id est - facta] *mg.* *A²LMPV*, *om.* *BYZ*
 3982 est] *om.* *LP*
 3983 vacuitates habet] *tr.* *Y*
 3984 sunt taliter] *tr.* *BPV*
 3985 praeparati] praeparatae *B*
 3986 aerarii] errarii *sic* *LMZ*, arrarii *sic* *Y*
 3987 senem] *mg.* *Z*

3988 id est dens] *mg. AZ, om. BLMPY, super senem V*
 3989 derzem] *add. vel dezt B*
 3990 sunt] *om. M*
 3991 mulsach] *mulsahac A, mulsoc B, mulsahc LV, mulsac M, musach Z*
 3992 id est - continue] *mg. A²LP, om. MYZ, super mulsach V*
 3993 alia est] *alii Y*
 3994 in] *om. P*
 3995 est] *om. P*
 3996 spondylibus] *add. quae sunt in spina B*
 3997 iuncturae] *iunctureture sic P*
 3998 secundum] *.iii. V*
 3999 anatomia] *anathema B*
 4000 cranei] *add. Rubrica M*
 4001 ossium quidem] *tr. Y*
 4002 tantum unum] *tr. AY*
 4003 tantum os unum] *tr. PV*
 4004 secundum] *add. quod A*
 4005 ipsius] *ipsi A, unius P*
 4006 sui] *sua Y*
 4007 fracturae] *fractetur sic B*
 4008 aut] *autem B*
 4009 craneo] *cranei L, carneo sic Y*
 4010 esset] *add. communis quemadmodum L, etiam V*
 4011 in] *om. L, praem. quod P*
 4012 partibus] *parte Y*
 4013 ossis unius] *tr. V*
 4014 diversitas] *diversitatis L*
 4015 habeatur] *mg. M*
 4016 intentionem] *infectionem M*
 4017 sumus] *fumus B*
 4018 quae] *quod B*
 4019 adoro] *adoreç A, adoret B, adore L, adoro M*
 4020 id] *praem.adoreç M*
 4021 commissura] *per commissuram L²*
 4022 id est commissura] *om. ABPVYZ, mg. L²M*
 4023 completur] *complentur PV, inplentur Z*
 4024 quae sunt] *om. Z*
 4025 alio humores] *tantummodo mg. A*
 4026 qui] *praem. sunt Z*
 4027 valerent] *valent P*
 4028 esset] *essent Z*
 4029 in] *om. A*
 4030 aderz] *in derç L^{a.c.} [sed del. et add. in adoret mg. L²], doroça M*
 4031 qua] *que AM, quia B*
 4032 eo] *ea Z*
 4033 separentur] *separaretur Z*
 4034 comparatione] *operatione P*
 4035 quod] *mg. M*
 4036 villis] *add. in alio: filis B*
 4037 quae] *qua L*
 4038 interius] *intus V*
 4039 ut viam habeant] *om. M*
 4040 matris] *marris L, matrix Z*
 4041 aliquae] *aliqua M*
 4042 adoro] *adoreç A*
 4043 teneant] *teneantur A*
 4044 ei] *mg. A*
 4045 gravamen] *genera inde P*
 4046 ossis quidem huius] *tr. A*

4047 naturalis ossis] *tr. B*
 4048 Unum] *praem. et Z*
 4049 comparatione] *add. eius Y*
 4050 ad] *et id L*
 4051 ad interius] *alterius Z*
 4052 maioris] *minoris A*
 4053 ea] *eam L, om. Z*
 4054 rectilineae] *recte lineae A, recte lenee sic P*
 4055 comprehendunt] *comprehenduntur L*
 4056 figurae] *figura B*
 4057 comprehensiones] *complexiones Y*
 4058 fuerint] *sunt B*
 4059 est] *eius Z*
 4060 quoniam] *quia B*
 4061 impulsiones] *impulsionem Z*
 4062 positae] *composite Y*
 4063 coangustetur] *coangustentur MPZ*
 4064 habet] *habent AM*
 4065 defendant] *defendat P*
 4066 ad frontem] *om. M*
 4067 nucham] *add. et haec quidem ad frontem et nucham M*
 4068 nucham et frontem] *tr. PV*
 4069 in] *om. A*
 4070 in alio - partibus] *mg. ALV, om. BMPYZ*
 4071 quidem] *om. B*
 4072 figura] *om. M*
 4073 veras] *venas Y*
 4074 habet veras] *tr. B*
 4075 habet adoroꝝ] *adereç habet A*
 4076 et] *iter. M*
 4077 mendosas] *om. M, medosas Y*
 4078 aderz] *adoror B, adheret P, derz Y*
 4079 est] *et os M*
 4080 communicans] *communis M*
 4081 arcualis] *add. in alio: nervalis B*
 4082 \cap] *.G. Z*
 4083 arcualis - ' \cap '] *hoc modo et add. arcualis . \cap . mg. A*
 4084 coronalis] *caronalis L, cororalis sic Z*
 4085 alia] *add. in alio: ex duabus partibus B*
 4086 aderz] *adoroç A, adoroꝝ B, adheret P, an dereç Z*
 4087 longitudinem] *longitudine BLMPVZ*
 4088 est coronali] *tr. M*
 4089 recta] *erecta B*
 4090 erecta] *recta L*
 4091 \mathcal{E} —] *E. scilicet B*
 4092 aderz] *adoroꝝ B*
 4093 tertia] *praem. etiam A*
 4094 occiput] *in occipud Y*
 4095 basim] *basan Y*
 4096 communis] *conveniens et add. conveniens communis id est mg. Z*
 4097 puncto] *pucto sic M, punctio YZ*
 4098 quod] *om. Y*
 4099 existat] *existit B*
 4100 adoroꝝ] *adereç AZ, adoror P*
 4101 nominavimus] *mg. A [nominabimus A^{a.c.}]*
 4102 coniungitur] *coniunguntur B*
 4103 \mathcal{E} —>] *om. Z*
 4104 Duae] *praem. et Z*
 4105 adoroꝝ] *adoreç A*

4106 utrinque] utrumque *BLY*, utrisque *Z*
 4107 profundantur] profundatur *A*
 4108 figurae] *add. capitis P*
 4109 adoro] adoroç *AZ*, dozo *Y*
 4110 amittatur] amittantur *Z*
 4111 et] etiam *B*
 4112 ob] ab *Y*
 4113 adoro] adoroç *A*, ozo *Y*
 4114 ut] *om. Y*
 4115 fiat] fiet *A*
 4116 caput] corpus *P*
 4117 sphaera] spere *A*
 4118 quidem] *om. B*
 4119 sunt aequales in ea] *tr. Z*
 4120 oportuit] oportet et *B*
 4121 adoro] adoroç *A*
 4122 oportuit - aequales] *mg. M*
 4123 adoro] *mg. A*
 4124 longitudine] longitudinem *Z*
 4125 Erit] Erant *Z*
 4126 derz] adoroç *A*
 4127 Erit - longitudine] *mg. M*
 4128 etiam] *om. B*
 4129 derz] adoroç *A*
 4130 una] *om. Y*
 4131 quidem derz] *tr. BZ*
 4132 latitudinalis] latitudinis *L*, *add. derz Y*
 4133 derz] adoroç *A*, *om. B*
 4134 latitudinis ab aure - latitudinis] *om. Y [mg. Y²]*
 4135 scilicet] *om. B*
 4136 Impossibile - scilicet] *mg. M*
 4137 ita] *om. Y*
 4138 ipsius] ipsis *B*
 4139 minueretur] diminuentur *Z*
 4140 dicta Hippocratis] *tr. Z*
 4141 concessit dicta] *tr. B*
 4142 figuras] figuram *P*
 4143 tantum] *om. BM*
 4144 exsistere tantum] *tr. Z*
 4145 tertium] .ii. *B*, .iiii. *V*
 4146 quod] qui *P*, *add. de capite V*
 4147 craneo] *add. rubrica M*
 4148 parietes] paries *B*
 4149 craneo] cranei *AV*
 4150 duriores] durioris *P*
 4151 secundum plurimum ad eos] *tr. A*
 4152 rarum] ratum *B*
 4153 in alio sinciput] *mg. AL, om. MPYVZ*
 4154 similiter] *praem. et Y*
 4155 rarum] ratum *B*
 4156 inde] tamen *Y*
 4157 egrediantur] egrediuntur *L*
 4158 inferat] non inferatur *Z*
 4159 alio derz] *tantummodo mg. A*
 4160 a] ad *Z*
 4161 primus] prius *V*
 4162 frontis os] *tr. Y*
 4163 terminus] tertius *Z*
 4164 superior terminus cuius] *tr. A*

4165 est] *om. P*
4166 aderz] adheret *P*
4167 aderz] adheret *P*
4168 quae] *add. est M*
4169 coronalis] coronali *Y, add. existens Z*
4170 transit] transitus *Z*
4171 super] supra *PZ*
4172 apud] capud *P, aut Z*
4173 coronalis - apud] *mg. M*
4174 et] *om. M*
4175 extremitati] extremitate *M*
4176 sunt] *om. Z*
4177 et] *add. a A*
4178 aderz] adoroç *A*
4179 aderz superius] *tr. P*
4180 a] in *M^{a.c.}*
4181 ab anteriori] anterior *B, ab interiori LMPYZ, ab exteriori Z^{a.c.}*
4182 laudae aderz] *tr. Y*
4183 terminat] determinat *Z*
4184 Quartum vero - laudae] *om. B*
4185 est] *es B*
4186 durities] duries *sic P*
4187 aliud] *add. est Z*
4188 quod] quia *A*
4189 putrefactionem] putrefactione *P, add. et Z*
4190 sub] *om. B, mg. Y*
4191 super] sunt *B*
4192 super ipsum] *om. M*
4193 melius fuit] *tr. B*
4194 praeterea] praeterita *B*
4195 nervum] *mg. A*
4196 situs] situm *M*
4197 temporis] *mg. AY, add. in alio mg. L*
4198 quartum] .v. *V*
4199 anatomia] *add. ossium V*
4200 et narium] *add. ossium B, om. Z*
4201 mandibularum - narium] dentium *Y*
4202 adoroç] adoroç *A, adoret B*
4203 aderz] aderet *V*
4204 eam] *ea Y*
4205 sub] super *A, om. PY*
4206 a] *om. L*
4207 ad] *praem. usque B*
4208 a duabus partibus] *om. V*
4209 aderz] adheret *P*
4210 venit] venis *Y*
4211 quia] quod *BM*
4212 domesticam] *add. in alio: laudem B*
4213 parumper] parum *APV*
4214 haec] hoc *Z*
4215 et inter] *mg. A*
4216 nominabimus] nominavimus *Z*
4217 quidem] quidam *Z*
4218 eius terminos] *tr. A*
4219 ingredientum] ingrediuntur *Z*
4220 aderz] aderet *B*
4221 oppositionem] operationem vel oppositionem *B*
4222 duos dentes] dentes *sic P*
4223 duales] dualec *sic B*

4224 a] in *AY*
 4225 incipit] *mg. A*
 4226 aderz] adoroç *A*
 4227 et] *om. B*
 4228 inter duos dentes - quae est] *om. M*
 4229 qualis] *add. est B*
 4230 ex] *om. Z*
 4231 quidem] quibus *B*
 4232 adoroç] adhoreç *A*, adoreç *M*, adoreç *Z*
 4233 scilicet] id est *Y*
 4234 oppositiones] operationes *et add. in alio: compositiones mg. B, oppositionem M*
 4235 fiunt] fuerunt *A*, fuerint *Y*
 4236 duo] tria *P*
 4237 ossa] illa *B*
 4238 haec] hoc *MZ*
 4239 secans] *om. V*
 4240 circa] circum *sic Y*
 4241 adoroç] adoreç *A*
 4242 fiunt] fit *Y*
 4243 ambo horum] amborum *Z*
 4244 et origines dentium horum triangularum] *tr. M*
 4245 horum triangularum quorum ambo continent bases et origines dentium] *tr. L*
 4246 adoroç] adoreç *A*, aderoç *Y*
 4247 unum] unde *sed add. alio unum mg. Z*
 4248 separat] separatur *Z*
 4249 a medio alio] *tantummodo A*
 4250 alio ab alio] *mg. A*
 4251 illorum] *add. duorum B*
 4252 anguli recti duo] *tr. V*
 4253 derz] adoreç *A*
 4254 eius] *om. Y, est V*
 4255 alio habet] *tantummodo mg. A*
 4256 de] *om. Z*
 4257 doroz] doreç *A*, adereç *Z*
 4258 tres] tes *sic B*
 4259 separatur] secatur *A*
 4260 sub] ab *A*
 4261 fronte] frontem *M*, fronti *P*
 4262 super] similiter *P*
 4263 donec supercilio] *om. L*
 4264 est] etiam *M*
 4265 est sub ea] sub est *B*
 4266 et similiter continuatur] *iter. Y*
 4267 orbitam] orbita *BY*
 4268 ingreditur] egreditur *Y*
 4269 derz] adoreç *A*, adereç *PZ*, aderoç *Y*
 4270 illis] istis *A^{a.c.}*
 4271 quam] quem *MZ*
 4272 Os] Omnes *B*
 4273 quod] quidem *Y*
 4274 secunda] secundam *A*
 4275 autem] aut *Z*
 4276 eo] *add. in commune et antierius adtribulatione vel adtractione B*
 4277 eo] ea *Z*
 4278 etiam temperetur] intemperetur *B*
 4279 qui] quae *B*, quia *Z*
 4280 vadat] vadit *Y*
 4281 etiam] et *L*
 4282 in] *om. A*

4283 etiam] et *B*
4284 etiam adgregat] *tr. PV*
4285 ventus] neuter *B*
4286 aere] aer *B*
4287 multum] mistum *P*
4288 in alio - multum] *mg. ALMPV, om. YZ*
4289 etiam aeris] *tr. M*
4290 multus] multum *Y*
4291 loco uno] *tr. B*
4292 odoratus] odoratur *M*
4293 sit] *add. vel ut plus et melius sentiatur B*
4294 copiosior et plus] *tr. M*
4295 In] *praem. et Y*
4296 autem] *om. P*
4297 quia] quod *AB, add. valet V*
4298 iuvat] *om. V*
4299 earum exitus] exitus eorum *B*
4300 sit facilis] sint faciles *B*
4301 in] *om. Y*
4302 in incisione] ne informatae fuerunt ideo *B*
4303 cui apud locum] *tr. Z*
4304 accidit] *om. Y*
4305 incisio] forma *B*
4306 sit] fit *BP*
4307 in uno] immo *L*
4308 est] *om. Z*
4309 harum] *om. M*
4310 quantum] *add. est Y*
4311 perforatum] per foramen *L*
4312 tegumentum] tegimentum *L*
4313 visibus] visibus *sic A*
4314 est etiam] *tr. A*
4315 iuvativum] *add. quidem Z*
4316 iuvativum instrumentum est] *tr. Y*
4317 est ex duabus] *tr. APY*
4318 duorum] *om. P*
4319 concurrunt] contrahunt *M*
4320 se] *om. Y*
4321 unumquodque] unum quod *B*, unum quodcumque *Y*
4322 duarum] duorum *P*
4323 adoro] adoroç *A*, adoroç *Z*
4324 superponitur] superpositum *A*
4325 extremarum] *add. vel extremitatum B*
4326 eorum] earum *A*
4327 inferiores eorum] *tr. B*
4328 duabus] duarum *M*
4329 mediae] medio *M*, medicine *P*, *om. Y*
4330 cartilaginis] cartillagines *Y*
4331 est] existit *A. a.c.*
4332 ut] *praem. et Z*
4333 partiatur] partitur *YZ*
4334 cum] *om. P*
4335 descendit] descendunt *Z*
4336 unam] viam *A*
4337 earum] eorum *A*
4338 quae] *add. a A, qui B*
4339 qui] quod *Z*
4340 quid] quidem *Z*
4341 ibi] *om. A*

4342 ibi de] ibidem *Z*
4343 spiritu] spiritum *Z*
4344 extremarum] extremitatum *P*
4345 tres res - iuvamentum] *om. Z*
4346 existunt] *om. B*
4347 extremitates] *add. tres res existunt una est iuvamentum Z*
4348 commune] communes *Y*
4349 quod] quidem *P*
4350 expandantur] expandentur *M*, expandatur *Y*, extendantur *Z*
4351 dilatentur] dilatantur *Z*
4352 superflue] superfluem *Y*
4353 quassatione] aequatione *Y*
4354 tremore] tremorem *Y*
4355 iuuet] iuvent *B*
4356 quidem] *om. Y*
4357 ossa] *add. subtilia B*
4358 quoniam] quae *B*
4359 magis est hic] *tr. A*
4360 necessaria est] *tr. B*
4361 alio amborum] *tantummodo mg. A*
4362 separata sunt] *tr. M*
4363 quae] quod *B*
4364 posita] composita *P*
4365 cum] cuius *P*
4366 Ossium] *mg. M*
4367 vero] *add. est B*
4368 iunctura] iuncturam *B*
4369 aliorum duorum] *tr. Z*
4370 serrando] scirando *sic B*
4371 ingeniose] *add. se L*
4372 praeparato] *add. et P, praeparata Y*
4373 quarum] quorum *B*
4374 unaquaeque] unamquamque *B*
4375 quintum] .vi. *V*
4376 quidem] *om. Z*
4377 tamen est] *tr. B*
4378 contingit] *add. cum Y*
4379 non] *om. Y*
4380 neguegid] neguegidu *ABP*, negueldu *L*, *add. negued mg. L², negueçgitu M, neuguegid V, neguegidu Y, negueidum Z*
4381 molendum] molandum *Y*
4382 aut] *add. est A*
4383 viginti octo] *add. xxii. aut xxviii. sunt dentes mg. V²*
4384 et] *om. A*
4385 neguegid] *add. in alio: vigorosi mg. B, add. id est vigorosi mg. Y, negleid Z*
4386 neguegid] neguedit *B*, neguedid *V*, negleid *Z*
4387 quidem secundum] quae super *B*
4388 est] sunt *A, om. Y*
4389 circa] citra *L*
4390 Ideoque] ideo *L*
4391 dentes isti] *mg. M*
4392 dentes isti dentes] *mg. A*
4393 radices] *mg. Z*
4394 radices habent] *tr. B*
4395 consistunt] consistit *Z*
4396 marginem] ymarginem *sic Z*
4397 circumdat] circumdant *LM*
4398 stringit] constringit *Z*
4399 existunt] existant *Z*

4400 habet unum] *tr. A*
4401 caput habet] *tr. PV*
4402 molarium] molarum *sic M^{a.c.}*, molaris *Y*
4403 in] *om. AB*, ut *Y*
4404 quisque] quia *M*
4405 duo] *add. in alio: tria B*
4406 etiam est] *tr. BP*
4407 habet] *add. capita B*
4408 plura habet] *tr. Y*
4409 vigorosi *coni.*] negorosi *M*
4410 vigorosi id est] *om. BLPYVZ*
4411 neguegid *coni.*] neguedid *B*, negideni *LMYPVZ*
4412 et est etiam cum habet – capita] *om. A*
4413 neguegid *coni.*] negidem *A*, neguedid *et add. in alio: vigorosi mg. B*, negideni *LMPVY*, negident *Z*
4414 capita] *add. in alio tria B*
4415 molarium] moralium *P*
4416 quoniam sunt] *om. B*
4417 eorum] eius *A*
4418 quidem] quibus *Y*
4419 eo] *om. B*
4420 suspensa] *add. vel eo quod sunt B*
4421 Inferiorum] Inferior *B*
4422 infixioni] infixione *B*
4423 dentes] *add. ossa non sunt sensibilia nisi dentes mg. V²*
4424 Galienus] *add. Nota mg. P²*
4425 sensum eos habere] *tr. A*
4426 sollicita] sollicitata *P*
4427 sextum] septimum *V*
4428 de] *om. A*
4429 iuamento] anathomia *B*, anothomia *sic M*
4430 illud] id *Z*
4431 iuamento] iuamenta *Y*
4432 summam] summa *Z*
4433 referemus] referamus *M*
4434 est] *om. V*
4435 maius] magis *BP*
4436 pertransire] transire *P*
4437 perveniret] perveniet *A*
4438 esset] erit *M*
4439 nocumentis] nocumentum *PY*
4440 Ideoque] Ideo *P*
4441 ea] eo *Z*
4442 oppositionem] oppositiones *A*
4443 vicinitatem] vicinitates *A*, incinitatem *sic B*
4444 custodia] *add. et clipeus M*
4445 est] *add. cuius V*
4446 nobilium] *add. vel etiam B*
4447 creatum] creata *Y*
4448 in exordio] ex inordine *sic Y*, in ordine *Z*
4449 ligna alia] *tr. Z*
4450 et] *om. Z*
4451 et secundo] *tr. A*
4452 durum] *om. Y*
4453 creatum] ordinatum *et add. alio creatum mg. Y*
4454 fuit creatum] *tr. A*
4455 quartum] quantum *V*
4456 homo possit] *tr. A*
4457 et] *om. A*
4458 ordinatis] ordinatum *Y*, ornatis *Z*

4459 uno] unae *B*
4460 uno osse] *tr. Z*
4461 neque] nec *A*
4462 standi] stadi *sic Y*
4463 debilitarent] debilitant *P*
4464 neque] nec *A*
4465 quoniam] quo *P*
4466 prohiberent] prohibent *P*
4467 septimum] octavum est *V*
4468 spondylium anatomia] *tr. LP, spondylium et anothomia M*
4469 foramen] *add. et L*
4470 transit] transitur *Z*
4471 cum] in *B*
4472 Et est cum] *om. Z*
4473 a dextera et a sinistra additamenta] *tr. P*
4474 foraminis] *add. scilicet A*
4475 quidem] *add. sursum Y*
4476 quae] *mg. Z*
4477 tendunt] *mg. Y*
4478 aspicientia] *add. id est caput visum tenentia mg. V*
4479 dicuntur] dicentur *M*
4480 ea] *om. BPVZ*
4481 ea quae] *tantummodo A*
4482 caput] *apud LMV, praem. id est P*
4483 capud visum – tenentia] *mg. P*
4484 et] *del. A*
4485 caput visum - et] *om. BZ*
4486 et inversa] *om. L*
4487 et caput - inversa] *et universa caput visum tendentia Y*
4488 aspicientia - inversa] *id est caput visum tenentia aspicientia et inversa B*
4489 etiam est] *tr. A*
4490 est] *om. P*
4491 per ea] *propterea P*
4492 est] *om. Z*
4493 continuitate] *continuitati L, continuitatem Y*
4494 cum] *praem. et L*
4495 earum] *eorum BVZ*
4496 quibusdam] *add. quatenus capita bucellis similia quae sunt in quibusdam earum ad aliarum penetrent additamenta B*
4497 cum concavitatibus - quibusdam] *mg. LY*
4498 in] *quae B*
4499 in quaedam - ingrediantur] *om. ALPVZ, mg. Y*
4500 Sunt] *om. Y*
4501 habent] *habet LY*
4502 iuvamentum hoc] *tr. PV*
4503 percutit] *repercutit P*
4504 ut] *om. A*
4505 ea] *eam P*
4506 texantur] *texantur sic L, terantur Y*
4507 posita sunt retro] *tr. M*
4508 simenia] *susenia Y, sumenia Z*
4509 quae] *add. ex BPYZ*
4510 a] *om. Z*
4511 vocantur] *vocatur M*
4512 defendendum] *deferendum Z*
4513 illud] *om. Z*
4514 longitudinem] *longitudine BPZ*
4515 corporis] *add. et Y*
4516 ipsa] *ipse A*

4517 ingreditur] ingredit *sic B*, ingrediuntur *Z*
 4518 alis] aliis *MYZ*
 4519 tendunt costarum] *tr. Z*
 4520 ut] *om. L*
 4521 exercentur alio] *tantummodo A*
 4522 alio creentur] *mg. A*
 4523 capita] copiam *P*
 4524 mirabiliter gibbosa] *tr. A*
 4525 in] *om. BY*
 4526 alis] *add. vel alibus B*, aliis *Y*
 4527 et] *om. B*
 4528 simulantur] asimilantur *A*, simulantur *L*
 4529 Spondyles] Spondilis *Z*
 4530 alia] ala *Z*
 4531 habent] habet *Z*
 4532 propter] praeter *P*
 4533 eas] ea *B*, eis *MY*
 4534 venis] nervis *V^{n.c.}*
 4535 eorum] *om. P*
 4536 inter] in *M*
 4537 eorum] earum *BPVZ*
 4538 est] *praem. communiter P*
 4539 plerumque] plurimum *Z*
 4540 scilicet] *om. M*
 4541 plerumque] plurimum *Z*
 4542 in] *om. AY*
 4543 in] *om. A*
 4544 defensionis] defensiones *Y*
 4545 illic eius] illius *Z*
 4546 egreditur] ingreditur *Z*
 4547 quod ingreditur] egreditur *Z*
 4548 quod ingreditur et] *mg. A*
 4549 quia] quod *B*
 4550 percussionibus] percussione *B*
 4551 Neque] nec *A*, namque *L*
 4552 essent] esset *P*
 4553 ad quae] atque *Z*
 4554 voluntariis] voluntarius *L*
 4555 declinat] declinet *Y*
 4556 id est motus] *super Ideoque A, mg. L, om. BMPVYZ*
 4557 debilitarentur] debilitaretur *Y*
 4558 non] hoc *B*
 4559 essent] esset *P*
 4560 stricta] *om. B*, stricti *PV*
 4561 ligamenta] ligamenti *APV*, ligamentia *sic L*
 4562 ligamenta strica] *tr. M*
 4563 Et non fuit - ligamenta] *mg. M*
 4564 autem] *om. B*, aut *Z*
 4565 anterius] anterioris *P*
 4566 egrederentur] egrederetur *A*
 4567 retro redirent] retrocederent *Y*
 4568 impossibile] *add. et non fuit possibile ut essent stricti ligamenti V*
 4569 etiam] *om. Y*
 4570 esset etiam] *tr. B*
 4571 quae] quod *B*
 4572 eis] etiam *M*
 4573 faceret] facerent *BZ*, facent *M*
 4574 coangustationem] coangustationes *Z*
 4575 et nervi] *mg. Z*

4576 tactu] tactui *A*
 4577 inferant] inferrent *V^{a.c.}*
 4578 coniuncturalium] iuncturalium *B*, coniuncturarum *M*
 4579 hoc est] *tr. PV*
 4580 ligamento] *add. a posterioribus tendente anterieus et B*
 4581 undique vehementi] *tr. A*
 4582 et] *add. propter hoc tendens B*
 4583 curvari] curvare *Y*
 4584 est] *om. L*
 4585 propterea] praeterea *Y*
 4586 quae] qui *P*
 4587 arachib] actahib *A*, atachib *BPV*, arach *Y*, atah *Z*
 4588 tendente] decendente *sic B*, tendentem *L*
 4589 rediente] tendente *A*, redeunte *B*, rodientem *L*
 4590 id est ligament - retro] *mg. ABLMPVY, om. Z*
 4591 essent] esset *PY*
 4592 fixationem] fionem *sic A*
 4593 motum] multum *A*
 4594 octavum] .ix. est *V*
 4595 colli iuvamento] *tr. P*
 4596 eius] ipsius *V*
 4597 Collum] Nollum *sic L*
 4598 id est] *tantummodo A*
 4599 id est cannam pulmonis] *mg. AL, om. BMPVYZ*
 4600 quidem] qui *B*
 4601 sunt] *om. M*
 4602 delatae] de lacte *L*
 4603 delatae sunt] *tr. P*
 4604 super eas delatae] *tr. V*
 4605 super eas sunt delatae] *tr. A*
 4606 oportet esse] *tr. Y*
 4607 sapientiae] sapientem *Z*
 4608 in] *om. A*
 4609 in alio] vel *B*
 4610 iudiciarum] iudiciorum *MYZ*
 4611 in alio - iudicarium] *mg. ALYPV, om. MZ*
 4612 maius] *add. quemadmodum est crescendi B*
 4613 quod] *mg. M*
 4614 supremae] summe *P*
 4615 plus eo quod est proprium] *om. A*
 4616 ampla] *mg. P [parva P^{a.c.}]*
 4617 earum] eorum *A*
 4618 adfuisse] fuisse *A*
 4619 qua] quam *A*, quod *P*
 4620 quod] quidem *V*
 4621 narravimus] narramus *B*
 4622 emendaretur] emendarentur *A*
 4623 creari] creati *Z*
 4624 subtile fuit] *tr. Z*
 4625 earum] eorum *P*
 4626 simenia] sumenia *Z*
 4627 essent] *om. V*
 4628 id est] *om. BLMVY, vel Z*
 4629 id est fracturae] *super rupturae AL, om. PVY*
 4630 fracturae rupturae] *tr. BM*
 4631 et] *om. P*
 4632 simeniis] sumeniis *Z*
 4633 occurrerent] occurrent *P*, concurrent *Y*
 4634 earum] eorum *L*

4635 simenia] sumenia *M*
 4636 fuerunt] fuerint *Z*
 4637 parva] parve *Y*
 4638 duplicia] supplicia *L^{a.c.}*, dublicilia *sic Y*, duplicata *Z*
 4639 fuit magis] *tr. A*
 4640 necessarius fuit] *tr. B*
 4641 eis necessarius] *tr. A*
 4642 fixio] fixeo *sic Y*
 4643 ipsae] ipsa *Y*
 4644 multa] multe *A*, multum *Z*
 4645 multa ipsae non] *tr. P*
 4646 ferunt] fuerunt *YZ*
 4647 illae] ale *Y*
 4648 factae] *om. Y*
 4649 earum] eorum *Y*
 4650 comparatione] *add. etiam B*
 4651 earum] *om. A*
 4652 firmitudine] fortitudine *Z*
 4653 laxitatem] laxitudinem *AZ*
 4654 plus] amplus *A*
 4655 eo] *om. P, add. quod Z*
 4656 de] *iter. L*
 4657 necessaria] necesse *B*
 4658 firmitudo] formido *P*
 4659 in] *om. AM*
 4660 firmare] *add. et M*
 4661 suffecit] suffecerit *A*, sufficit *P*
 4662 eis] *ei L, eas Y*
 4663 ex ea] *del. A*
 4664 fuit eis] *tr. V*
 4665 adtributa - fuit] ambita fuit vel adtributa *B*
 4666 additamenta] additamenti *L*
 4667 coniunctionalia] coniuncturalia *A*
 4668 et visum] *om. B*
 4669 creata] *add. fuerunt M*
 4670 magna] magne *M*
 4671 multae] multitudinis *M*
 4672 latitudinis] laxitudinis *A, praem. de M*
 4673 illa] ille *P*
 4674 fuit] *mg. M*
 4675 possibile fuit] *tr. PV*
 4676 illarum] harum *Z*
 4677 declarabimus] declinabimus *B*
 4678 sunt septem] *tr. PZ*
 4679 aequalis fuit] *tr. P*
 4680 omnia] *mg. A*
 4681 praeter primam] pre prima *Y*
 4682 scilicet] *om. Y*
 4683 alas] alias *M*
 4684 coniunctionalia] coniuncturalia *A*
 4685 et quattuor - aspicientia] *mg. M*
 4686 ala] *om. Y*
 4687 duo] quo *LPVZ*
 4688 habent] habet *PY*
 4689 proprietates] prietates *sic Y*
 4690 aliae] ale *P*
 4691 a] *om. L*
 4692 fit] sit *M*
 4693 fit a dexteris et a sinistris] *tr. A*

4694 primam] prima *ABMPVY*
4695 et posterius] *om. L*
4696 est] *om. L*
4697 igitur] ergo *B*
4698 in primis prima] *tr. A*
4699 partibus] *om. B*
4700 unum] uno *Y*
4701 eorum] earum *Y*
4702 alia spondyli] *tr. Z*
4703 Igitur spondylis ibi alia facta fuit] *tr. Z*
4704 creator] creata *A*, coniunctata *M*, creatur *Z*
4705 a] ex *B*
4706 anteriore] anteriorem *B*, anteriori *Z*
4707 quae] quod *B*
4708 interiora] anteriora *B*
4709 ad interiora est] *tr. A*
4710 additamentum] *add. et A*
4711 longum] *add. et BVZ*
4712 foramine] foramina *A*
4713 primae coram - foramine] *om. M*
4714 ad] et *Y*
4715 anteriora] interiora *Z*
4716 sinistram] sinistrum *M*
4717 ad sinistram] et a sinixtra *A*
4718 anterius et posterius] *tr. M*
4719 duo] *om. B*
4720 additamentum] additamenta *Y*
4721 nucham] nuche *A*
4722 maius] manus *LV*
4723 duo ingredientia - nucham] *mg. ALYPV, om. MZ*
4724 ingredientia] *praem. duo B*
4725 maius est] *tr. A*
4726 quod est maius] *mg. P*
4727 vocatur] vocantur *L*
4728 occultata] occulta *YZ*
4729 nucha] nuce *Z*
4730 extremitate] extremitates *B*
4731 dentem alio] *tanummodo A*
4732 alio nucham] *mg. A*
4733 capitis exsistit] *tr. B*
4734 ingreditur - capitis] *om. M*
4735 non] *add. in primis B*
4736 propter] per *L*
4737 iuvamenta duo] *tr. A*
4738 sit] fit *P*
4739 spondylis] *om. Z*
4740 ei] *om. Y*
4741 inferant] inferat *A*
4742 inferant ei] *tr. Z*
4743 ipsam] ipsa *BLMPV*, ipsum *Z*
4744 exposita] opposita *Z*
4745 vel apta] *mg. A, super exposita LP, om. V*
4746 apta vel exposita] *tr. M*
4747 Additamentum] additamentis *B*
4748 quod] *om. B*
4749 repellit] *add. ideo A*
4750 ipsummet] ipsum *BZ*
4751 fracturam] *praem. et B, fractura Z*
4752 nocumentum] *add. ei Z*

4753 adfert] adferet *BZ*
4754 ei] enim *Z*
4755 debilius est] *tr. A*
4756 laedat] sedat *A*, ledant *Z*
4757 etiam quia] *tr. V*
4758 parum etiam] *tr. M*
4759 indigemus] ingrediemus *B*
4760 spinis] *praem. in Y*
4761 custodiis] custodia *Z*
4762 secundae] serre *Y*
4763 ipsam] ipse *Y*
4764 quidem] qui *B*
4765 ei] *om. V*
4766 factae fuerunt ei] *tr. BY*
4767 eius] eis *M*
4768 quod] *iter. Y*
4769 principio] *praem. in Y*
4770 locum] loca *M*
4771 quod] quidem *Y*
4772 eius] *om. P*
4773 neque] nec *A*
4774 Si] sed *M*
4775 enim] *om. A*
4776 essent] *del. M, esset Y*
4777 ubi] nisi *B*
4778 iunguntur] vertuntur *B*
4779 suis et] *del. M*
4780 impediretur] moneretur *Z*
4781 deglutionem] declinationem *P*
4782 secundam] secundum materia *A*
4783 ad deglutionem secundam] *del. M*
4784 eam] ea *AY*
4785 ad deglutionem - ex] *add. vacat supra A, mg. PV*
4786 suis] *om. M, mg. Y, sua Z*
4787 additamentis] *mg. A*
4788 suis duobus additamentis] sua duo additamenta *PV*
4789 deglutit - additamentis] suo orificio coniungitur coram suis duobus additamentis deglutit sua duo additamenta *B*
4790 primam] prima *B*
4791 id est primam] *super super eam A, mg. L, om. MPVZ, super incedunt Y*
4792 incedunt id est primam] *tr. B*
4793 iunctura] iuncturam *M*
4794 fit] sit *BPYZ*
4795 quae] quod *B*
4796 movet] iuvet *L*
4797 egrederentur] egrederetur *A*, egredientur *L*, egrediretur *Z*
4798 quas causas] *tr. AP*
4799 declaratione] declinatione *MY*
4800 ibi exsistentis] inexistens *B*
4801 debilitatem alio] *tantummodo A*
4802 alio subtilitatem] *mg. A*
4803 essent] esset *PV*
4804 quod] de *M*
4805 fuit necesse] *tr. PVZ*
4806 possibile] impossibile *MP*
4807 ea] *om. M, eo Z*
4808 superius fuisse sicut – egressiones] *mg. A*
4809 timeretur] timetur *P*
4810 ne] non *M*
4811 conquassarentur] conquassaretur *MYZ*

4812 rumperentur] rumpetur *Y*
 4813 aut] et *YV*
 4814 posterius et anterius] *tr. P*
 4815 movetur] moveretur *B*
 4816 anterius aut posterius movetur] anterius moveretur aut posterius *A*
 4817 neque] nec *A*
 4818 anterius] *add. ad nobis sic B*
 4819 egrederentur] egrederetur *BZ*
 4820 egrederentur] ingrederentur *M*, egrederetur *PZ*
 4821 ita esset] *tr. V*
 4822 quod] *praem. et Y*
 4823 oriretur] oritur *Y*
 4824 esset] esse *Y*
 4825 neque] nec *A*
 4826 corrigerent] corrigeret *Z*
 4827 id est] *om. LMZ, in alio Y*
 4828 id est emendant] *super corrigerent A, om. BPV, mg. LY*
 4829 comprehenderetur] comprehenderentur *AZ*
 4830 essent] esse *B*, esset *LMPV*
 4831 si] ut *M*
 4832 si cum] sicut *PV*
 4833 prima] *add. est M*
 4834 perforarent] perforaretur *Z*
 4835 ante] aut *B*
 4836 id est precedentia] *super latera simenii APV, om. Y*
 4837 In] *m. A*
 4838 in] a *A*
 4839 alio in duobus lateribus] *mg. A*
 4840 id est - lateribus] *om. BZ, mg. LYPV*
 4841 ante - lateribus] in duobus lateribus ante *et add. in alio mg. M*
 4842 latera] lata praecedentia *B*
 4843 simenii] symenia *A*, ficenii *sic M*, sumenii *Z*
 4844 duobus] *praem. id est A, add. ergo V*
 4845 primae] primis [primae *A^{ac.}*] *A*
 4846 opposita] composita *M*
 4847 eis] ei *P*
 4848 id est] scilicet *A, om. P*
 4849 nervos] meritos *B*
 4850 id est nervos] *super eos AP, om. MVZ, mg. Y*
 4851 primae bene] *tr. B*
 4852 forti] fori *M*
 4853 cum] et *LY*, est *M*
 4854 et iunctura capitis et prima] *om. LY*
 4855 cum] *om. B*
 4856 aliarum] aliorum *P*
 4857 fiunt] fuerit *P*
 4858 sunt valde] *tr. B*
 4859 in] *om. A*
 4860 in alio] *om. M*
 4861 in alio: vehementes] *mg. ALV, om. BPYZ*
 4862 et] *om. AZ*
 4863 firmae] prime *sed add. alio firme mg. Y*
 4864 manifestae et firmae] *tr. PV*
 4865 manet] remanet *A*
 4866 facie] faciem *L*
 4867 facie ad faciem] *mg. A, om. M*
 4868 oppositae] *add. faciem ad faciem mg. L*
 4869 Et] est *B*
 4870 anterius caput] *tr. A*

4871 os unum] *tr: PV*
 4872 fit] sit *P*
 4873 voluimus] volumus *MYZ*
 4874 nonum] .x. *V*
 4875 earum] eorum *AVZ*
 4876 et earum iuvamentis] *om. B*
 4877 pectoris] colli *A^{a.c.}*
 4878 sunt illae] *tr: A*
 4879 et] *om. A*
 4880 adtractionis] adtractiones *B*
 4881 vel continent - comprehendunt] *tr: M*
 4882 vel - continent] *om. YPVZ, add. Glossa supra L*
 4883 spondyles sunt] *tr: YZ*
 4884 quae] quaeque *Z*
 4885 habet] habent *P*
 4886 non habet alas] *tr: Y*
 4887 igitur] enim *B*
 4888 nobiliora] *add. et Y*
 4889 fortiora] fortia *Y*
 4890 simenia] sumenia *B*
 4891 tueantur] tueatur *Z*
 4892 earum] eorum *MV, eorum eorum Y*
 4893 diminuta] *add. ideo B*
 4894 lata] *add. et illarum quidem quae sunt supra decimam additamenta coniunctionalia curta et lata Y*
 4895 illarum] illorum *Z*
 4896 supra] super *B*
 4897 decimam] decima *AL, om. B*
 4898 illa] alia *Z*
 4899 illa] *om. BY*
 4900 in quibus est - illa] *om. M*
 4901 simenia] *add. ingrediuntur M, sumenia Z*
 4902 autem] vero *L*
 4903 simenium] sumenium *Z*
 4904 additamenta] additamentum *B*
 4905 utrinque] utrumque *B*
 4906 coram] communia *B*
 4907 existunt] existit *B*
 4908 superiora] inferiora *P*
 4909 earum] eorum *A*
 4910 simenia] sumenia *Z*
 4911 totius] *super iuvamentum Z*
 4912 et ipsarum simenia ad superiora – Post] *om. P*
 4913 duodecima] .xxi. *B*
 4914 alas] alias *P*
 4915 multa quae] multaque *Z*
 4916 causa] *add. non A*
 4917 sed] si *P*
 4918 firmitudo] fortitudo *Z*
 4919 alio modo - firmitudo] *om. L*
 4920 alcatin] alchami *P*
 4921 id est renum] *super alcatin AL, om. MPVZ, mg. Y*
 4922 magnitudine] magnitudinem *Y*
 4923 iuncturarum firmitudine multa] multa iuncturarum firmitudine *tr: BVZ, multarum iuncturarum firmitudine P*
 4924 supra] super *B*
 4925 ipsas] ipsam *Y, eas Z*
 4926 fuit] est *A*
 4927 in] *om. A*
 4928 bucellae] *add. etiam B*
 4929 ut] et *LY*

4930 in] *om. A*
 4931 in alio - decimae] *mg. ALPVY, om. BMZ*
 4932 foret alio] *tantummodo A*
 4933 alio fieret] *mg. A*
 4934 et fuit necesse ut pars – fuerunt] *mg. P*
 4935 igitur] *ergo B*
 4936 amplissime] *autem plissime sic B*
 4937 dilatata] *dilata B*
 4938 ampliatur] *ampliata M*
 4939 alae] *alis P*
 4940 simile] *similis PV*
 4941 simile alae] *tr. Z*
 4942 simul in hac creatura] *om. V*
 4943 Et] *ex B*
 4944 haec] *om. A*
 4945 supra] *super B*
 4946 hanc] *hac Y*
 4947 spondylem] *spontilem L, spondile Y*
 4948 non] *cum B*
 4949 hac] *hanc Z*
 4950 indiguerunt] *ingredierunt Z*
 4951 firmitudine] *formitudine L, firmitudinem Z*
 4952 in] *aut P*
 4953 multiplicatione] *multiplicitate B*
 4954 quod ex] *quo de Z*
 4955 simeniis] *sumeniis Z*
 4956 quare] *quasi A*
 4957 earum] *eorum P*
 4958 ab] *ad BY*
 4959 posita fuerunt] *tr. Z*
 4960 foramina] *om. A*
 4961 communia] *contraria sed add. communia mg. Y*
 4962 paulatim] *paulati sic Y*
 4963 ordinata fuerunt] *tr. A*
 4964 inferius] *superius A*
 4965 totum] *om. P*
 4966 foramen totum] *tr. Z*
 4967 donec totum foramen] *mg. M*
 4968 in una] *om. M*
 4969 alcatin] *alchami P*
 4970 potuerunt tolerare] *tr. Y*
 4971 a] *om. Z*
 4972 Ut in eis] *mg. M*
 4973 completum] *complementum Y*
 4974 foramen completum] *tr. PVZ*
 4975 foramen fiat completum] *tr. A*
 4976 ergo] *igitur A*
 4977 alcatin] *alchami P*
 4978 foramen] *om. A*
 4979 decimum] *undecimum V*
 4980 alcatin] *alcain A, renum V, add. id est renum mg. M*
 4981 id est - renes] *mg. LY, om. BMVZ*
 4982 alcatin] *alcain A, add. id est renum supra Y*
 4983 latae] *add. parum A*
 4984 dilatantur] *dilatatur Y*
 4985 simulantur] *simulantur L*
 4986 alis] *alia P*
 4987 defendentibus] *descendentibus P*
 4988 Alcatin] *alcain A*

4989 alhauiuiz] alhauinet *B*, albuluç *M*, alcuiz *Y*, alavium *Z*
 4990 ipsae] ipsi *A*, ipsa *Y*
 4991 undecimum] .xii. *V*
 4992 anatomia] anomathia *sic L*
 4993 alhauiuiz] alhauiuç *AZ*, alhauines *B*, alauuç *M*, alhahouisi *V*
 4994 loci] *om. Y*
 4995 est] *om. P*
 4996 id est - spondylibus] *mg. ALPY, om. BMVZ*
 4997 alhauiuiz] alhauinet *B*, alauuç *MP*, alhauiz *V*, olivum *Z*
 4998 omnes] *om. B*
 4999 earum] eorum *Y*
 5000 sunt] *om. A*
 5001 sunt alae] *tr. Y*
 5002 nervus] nervis *L*
 5003 qui] *om. A*
 5004 quidem qui] quod quidem *Y*
 5005 de] *om. AY*
 5006 exit] eis *B*
 5007 laterum] latorum *A*
 5008 comprimat ipsum] *tr. Z*
 5009 posteriora] posteriara *sic P*
 5010 quidem] *om. A*
 5011 alhauiuiz] alhauinet *B*, alchauiz *M*, alhauiuç *P*, alivum *Z*
 5012 alcatin] alcain *A*, alcahim *V*
 5013 duodecimum] .xiii. *V*
 5014 alhosos] alhaosos *LZ*, alahaosos *Y*
 5015 loci] locus *A*
 5016 id est loci - finem] *om. Z*
 5017 dorsi] caude *A*
 5018 id est - dorsi] *mg. ALPVY, om. BM*
 5019 Alhosos] alhaosos *Y*, alchasos *Z*
 5020 illarum] illatum *B*
 5021 est] *om. P*
 5022 Propterea] *praem. et P*
 5023 tertium decimum] .xiii. *V*
 5024 in quo] *om. V*
 5025 est] omne *P*
 5026 sermo] *om. M*
 5027 qui est] *om. V*
 5028 sicut] *om. AB*
 5029 finis vel] *om. V*
 5030 vel sigillatio] *om. ABMPYZ, mg. L*
 5031 dorsi] *om. Z*
 5032 ossibus] iuvamento *V*
 5033 moderata verba] *tr. M*
 5034 loquemur] loquamur *APZ*
 5035 summam] summa *AVY*
 5036 continentia] continentiam *Z*
 5037 igitur] *om. Z*
 5038 totum dorsum] *tr. Y*
 5039 evenientium] venientium *V*
 5040 quam omnes aliae figurae] *iter. P*
 5041 simeniorum] summae nigrum *Y*
 5042 id est simeniorum] *om. AMPVZ, mg. LY*
 5043 sunt] *om. L*
 5044 fuerunt] sunt *Z*
 5045 curvata] creata *P*
 5046 eorum] orum *A*, earum *B*
 5047 sunt] *om. P*

5048 scilicet] id est *Y*
5049 scilicet spondylem] *super* mediam *A*, *mg.* *LPY*, *om.* *MVZ*
5050 ad] *a* *Z*
5051 nullam] nulla *YZ*
5052 fuit] fuerunt *A*
5053 partem] parte *Z*
5054 ut] quod *Z*
5055 eam] ea *A*
5056 curvitates] circuitates *sic* *L*
5057 scilicet] id est *Y*
5058 spondylis] spondilia *Y*
5059 scilicet spondylis] *om.* *ABMVZ*, *mg.* *LY*, *super* decima *P*
5060 quidem] quod *A*
5061 inter] *om.* *B*
5062 sed] *add.* secundum *V*
5063 necesse est quandoque] *tr.* *P*
5064 dorsum] deorsum *L*
5065 ad] *om.* *A*
5066 aliquod] aliquid *Y*
5067 nisi] *om.* *A*
5068 medium] *mg.* *Y*
5069 supra] super *B*
5070 ipso] illo *Y*
5071 obviandum] adiuvandum *Y*
5072 ad ipsum declinantes - inferiores] *om.* *M*
5073 ideo] adeo *L*
5074 earum] eorum *Y*
5075 curventur] curventium *L*
5076 quartum decimum] .xv. *V*
5077 tutamentum] iuvamentum *P*, tutamenta *Y*
5078 eius] eis *L*
5079 ex] *om.* *BY*
5080 Et ipsae] *add.* Nota quare costae non unum fuerunt os *mg.* *V*²
5081 quidem] qui *B*
5082 os] *add.* ut *BPV*
5083 si aliquid] si aliquod *A*, aliquod *L*
5084 dilatari] dilatare *V*
5085 illud] illum *A*
5086 est] *super* in natura *M*
5087 in natura] innatum *L*
5088 et] *om.* *L*
5089 eas] ea *A*
5090 continuatur] continuantur *LM*
5091 incederent] incederet *M*
5092 et] *om.* *APY*
5093 est] etiam *B*
5094 vehementissima] violentissima *et add.* vel vehementissima *mg.* *Y*
5095 impressiones] impressionis *Z*
5096 eis] ei *Z*
5097 hoc] *om.* *Z*
5098 eorum] earum *M*
5099 ea] eas *P*
5100 nec] *mg.* *M*, neque *P*
5101 in] *om.* *A*
5102 in alio] vel *B*
5103 casso] cessum *Y*
5104 in alio - obviantes] *mg.* *ALVY*, *pos. post* membrum circumdantes *B*, *om.* *MPZ*
5105 membrum] membrorum *Y*
5106 quae] iter. *M*

5107 instrumentorum] instrumento *B*
5108 sicut] *add.* continendos illud *mg. Y*
5109 ubi] ut *B*
5110 pervenit] pervenerunt *A*
5111 Fueruntque] fuerunt *A*
5112 ideo istud] *tr. M*
5113 cum tutela] cautela *A*, cum cautela *P*
5114 et aliorum et splenis] *tr. B*
5115 iungeretur] ungeretur *B*
5116 nutrientibus] nutrimento *AY*, nutrimenti *L*
5117 comprimeretur] comprimerentur *M*
5118 superiores] superioris *Y*
5119 et longiores] *mg. B*
5120 supra] super *AB*, *om. P*
5121 sui] *om. V*
5122 inclinantur] declinantur *P*
5123 nominabimus] nominavimus *B*
5124 active] *om. APVZ, del. M*
5125 praeterea] praeterita *B*
5126 cuiusque] cuique *Z*
5127 earum] ea *L, mg. M*
5128 additamenta] *praem. in M*
5129 ala] alia *M*
5130 est] sunt *Z*
5131 spondyles] spondilia *L*
5132 thoracis] tonacis *B*
5133 curtatae] curatae *B, add. curvate mg. L²*
5134 posteriora] posterior *B*
5135 fuerunt creata] *tr. M*
5136 cum] cuius *P*
5137 occurrant] occurrat *PZ*
5138 exsistat] exsistit *A*
5139 mediocritatem habeat] mediocriter aerem habeat *et add. alio: mediocritatem habeat Y*
5140 quintum decimum] .xxv. *B*, .xvi. *V*
5141 thoracis] cassi *V*
5142 laxus] laxius *A*, lapsus *Z*
5143 sit conveniens] *tr. B*
5144 dilatatione] dilatione *BZ*
5145 in] *om. A*
5146 interiore] interiori *Z*
5147 adiuvent] adiuverint *A*
5148 Quae] quod *B*
5149 creata] create *P*
5150 creata septem] *tr. Y*
5151 inferiori] inferiore *A*, inferiora *Y*
5152 rotunditati] rotunditate *Z*
5153 sit] fit *Z*
5154 tutamentum] substamentum *Z*
5155 ut] *om. A*
5156 sit] fuit *A*, fit *B*
5157 melior] mollior *P*
5158 diximus multotiens] *tr. A*
5159 sextum decimum] .xvii. *V*
5160 furculae] *add. Rubrica M*
5161 super] supra *PV*
5162 curvatum] *mg. M*
5163 anhar] anhari *B*
5164 loco] *praem. in BY*
5165 inferiori] inferiore *A*, superiori *P*, inferiorum *Y*

5166 sic] sicut *B*
5167 vulneratio] ulceratio *Y*
5168 camelus] canelus *sic A*
5169 moritur] morietur *L*
5170 id est - non] *mg. ABLPVY, om. MZ*
5171 sui] su *sic B*
5172 vel] scilicet *P*
5173 vel - spatium] *om. ABMVZ, add. glossa supra L, mg. P*
5174 penetrant] penetrat *AYZ*
5175 vena vel] *om. B*
5176 vel venae] *om. AMVZ, super vena LP*
5177 declinat] declinant *Z*
5178 ipso] ipsa *BZ*
5179 septimum decimum] .xviii. *BV*
5180 suspendantur] suspendatur *APY*
5181 ne] ut *B*
5182 pectore] petitione *A*
5183 motus] *om. V*
5184 fuit] *om. B*
5185 motuum] *add. ut P*
5186 illam] ipsam *Z*
5187 firma] *add. alio prima mg. Y*
5188 elevetur] elevetur *B*, elevaretur *Y*
5189 simeniorum] sinemorum *Y*
5190 in] *om. A*
5191 ut] sic *B*
5192 sit] *om. BL*
5193 suarum] *om. A*
5194 in alio - alarum] *mg. ABLPV, om. MYZ*
5195 quae] qui *P*
5196 repellant] repellantur *Z*
5197 neque] nec *A*
5198 qui] quae *Y*
5199 fit] sit *Z*
5200 vacuitas] vacuita *sic V*
5201 adiutorii] adiutorium *B*
5202 Et] *om. V*
5203 quidem] *om. M*
5204 additamenta habet] *tr. M*
5205 ad] a *Y*
5206 et] ad *Z*
5207 adiutorium] *add. cum A*
5208 moveatur] movetur *L*
5209 est] *om. Z*
5210 eius] eis *M*
5211 Et] *om. V*
5212 supra] *om. A*
5213 dorsum sui] *tr. Z*
5214 sicut] *mg. Y*
5215 ad partem silvestrem] in parte silvestri *Z*
5216 angulus] angulis *Y*
5217 ad partem domesticam] in parte domestica *Z*
5218 superficies fricetur] superficetur *V*
5219 enim foret] *tr. BZ*
5220 basis] bases *P*
5221 elevaret] elevare *B*
5222 et] *om. M*
5223 percussiones adessent] percussio adesset *B*
5224 efficeret] et facerent *M*, efficerent *Y*

5225 simenia] *add.* in *Y*
5226 spondylibus] spondibus *sic Z*
5227 creatum] *praem.* sicut *Z*
5228 Ultima] Ultimae *Z*
5229 dilatatio] dilatio *Z*
5230 est] *om.* *Y*
5231 est] *om.* *Z*
5232 id est] *om.* *PY*
5233 id est cartilaginis] *om.* *ABMVZ, mg. LPY*
5234 cartilaginibus diximus] *tr.* *LZ*
5235 octavum decimum] .xix. *V*
5236 Adiutorii] Adiutorium *B*
5237 receptione] receptive *Y*
5238 cum] tunc *B*
5239 cum iunctura] coniunctura *P*
5240 laxitatis] *add.* quidem *B*
5241 huius] eius *Z*
5242 dislocatio] *add.* et *A*
5243 in] ex *Z*
5244 sit adiutorium] *tr.* *Y*
5245 diversis] divisus *P*
5246 motionibus] motibus vel motionibus *B*
5247 moveri possit] *tr.* *Z*
5248 neque] nec *A*
5249 neque] nec *A*
5250 perdurant] perdurat *A*
5251 timeatur] timetur *M, timeantur P*
5252 ne] nec *M*
5253 dislocetur] dislocentur *BZ*
5254 immo] in quo *A*
5255 pluribus] plurimis *BLPVY*
5256 aliud] *praem.* ad *Z*
5257 sunt] fuerunt *A*
5258 Adiutorii] adiutorium *B, mg. Y*
5259 iuncturam] iunctura *AZ*
5260 amplectuntur] amplectitur *Z*
5261 ligamenta] iuvamenta *B*
5262 circumdantur] circumdant *A*
5263 et] ut *Y*
5264 circumdat] circumdant *L*
5265 adiutorii] adiutorium *B*
5266 etiam] est *V*
5267 descendit] decedit *Y*
5268 ab] cum *M*
5269 rostrali] *add.* vel stro *supra P*
5270 in] *om.* *A*
5271 in alio partem] *mg. ALPV, om. BMYZ*
5272 In hiis capitulis – parte] *tantummodo mg. A*
5273 eis] eius *Z*
5274 figura] figuram *P*
5275 trahit] trahitur *M*
5276 quidem] *om.* *Y*
5277 adiutorio] *add.* et continuari adiutorio *B*
5278 qui] quae *B*
5279 eius] eis *P*
5280 interiore] anteriori *Y, interiori Z*
5281 a] ex *B*
5282 domestica] *add.* et *A*
5283 concavum est] *tr.* *M*

5284 vel] alio *A, om. P*
5285 vel curvatum] *mg. AP, add. glossa supra L, om. VZ*
5286 ut] non *A*
5287 adfirmetur] adfirmatur *PY*
5288 et] *om. A*
5289 ut] *om. B*
5290 amplecti] amplexi *L*
5291 ut] *om. APYZ*
5292 interiora] anteriora *Y*
5293 est] *om. V*
5294 iunctura] iunctum *L*
5295 modum] *mg. Y*
5296 in alio] *om. M*
5297 in alio pars] *om. ABVYZ, mg. LP*
5298 Et] *om. B*
5299 huius] *om. A*
5300 in alio partis] *om. ABVYZ, mg. LMP*
5301 extremitatibus] partibus *V*
5302 superius] *om. L, mg. Y*
5303 anteriora] interiora *MZ*
5304 domestica concavitas - existit] *mg. Y*
5305 concavitatis] concavitas *P*
5306 neque] nec *A, praem. et P*
5307 rectus] *add. alio tectus mg. Y*
5308 movetur ad partem] *tr. B*
5309 earum] eorum *LZ*
5310 cito] cita *B*
5311 nonum decimum] .xx. *V*
5312 aseid] sehit *V*
5313 vocantur] vocatur *A*
5314 focilia] foca *P*
5315 pollicem] poplicem *A*
5316 Et] Est *L*
5317 est] *om. Y*
5318 aseid] adseid *sic L*
5319 focilis] facilis *L*
5320 est iuvamentum] *tr. Y*
5321 aseid] adseid *sic L*
5322 eorum] earum *M*
5323 medium eorum] *tr. PY*
5324 grossitudine] grossitudinem *L*
5325 ipsa] *om. A, ipsam Y*
5326 ipsa] ipsum *Y*
5327 eis est] *tr. A*
5328 accidunt eis] *tr. PV*
5329 verbera] verba *B*
5330 cum] *mg. M, cuius P*
5331 motus] motu *Y*
5332 est] *om. Y*
5333 est motus] *tr. M*
5334 denudantur] demundantur *P*
5335 est] *om. A*
5336 a parte domestica] ad partem domesticam *V*
5337 Et] vel *B*
5338 motum] modum *PY*
5339 focile] facile *L*
5340 est] *om. Y*
5341 rectum] erectum *Z*
5342 hoc] *om. Y*

5343 vicesimum] .xxi. *V*, *om. Y*
5344 iuncturae] *om. BMV*
5345 cubiti iuncturae] *tr. Z*
5346 iunctura vero] *tr. Z*
5347 ex iunctura] *om. P*
5348 componitur] completur *A*
5349 focile] facile *P*
5350 vacuitatem] vacuitate *Y*
5351 buccella] buccellam *LY*
5352 ex] *om. YZ*
5353 provenit] *iter. P*
5354 resupinus] resupinationis *sic Y*
5355 tortionis] torsionis *B*, tortioris *P*
5356 existit] consistit *P*
5357 in] *om. A*
5358 in alio pars] *mg. ALP, om. BMVYZ*
5359 scimae] cismae *B*, simae *Y*
5360 litterae Graecae] *tr. PV*
5361 similatur] asimilatur *A*
5362 ita est] *tr. Z*
5363 Et] *ut Y*
5364 tenuitatis] tenuitas *Y*
5365 in] *om. A*
5366 in alio] *vel B*
5367 in alio partis] *mg. ALMP, om. VYZ*
5368 contorquetur] *et torquetur A, cum torquetur MVZ*
5369 superficies] *super fines B, superficies sic M*
5370 ipsius] *add. est Z*
5371 sit] *fit BP*
5372 tenuitatem] *tenuitate A*
5373 in alio partem] *om. ABMVYZ, mg. LP*
5374 in ipsius concavitate – est] *mg. A*
5375 ingressione] *ingressionem Z*
5376 subtilitatis] *tenuitatis A*
5377 in alio partis] *om. ABMVYZ, mg. LP*
5378 quae] *add. est A*
5379 existit] *om. A, consistit B*
5380 in illam inferiorem existit] *tr. P*
5381 vel] *in alio P*
5382 vel partem] *om. ABMVYZ, super tenuitatem L, mg. P*
5383 iunctura] *coniunctura A*
5384 tenuitas] *tenuitates M^{a,c}, tenuitatis Z*
5385 vel] *in alio P*
5386 vel pars] *om. ABMVYZ, super tenuitas L, mg. P*
5387 vel] *in alio P*
5388 vel partem] *om. ABMVYZ, super tenuitatem L, mg. P*
5389 inferius] *add. movere Z*
5390 in alio pars] *tantummodo mg. P*
5391 a vacuitate] *acuitate P*
5392 prohibet] *add. eam Z*
5393 dilatatione] *dilatione BMZ*
5394 Stant] *Stat B*
5395 ergo] *igitur PV*
5396 vero] *ergo AL*
5397 vel] *in alio P*
5398 vel partium] *om. ABMVYZ, super tenuitatum L, mg. P*
5399 anteriora] *interiora AY*
5400 superius] *add. etiam B*
5401 aseid] *asero P*

5402 a parte domestica] ad partem domesticam *Y*
5403 ab] ad *V*
5404 anterioribus] interioribus *A*
5405 in alio - inferiori] *mg. ABLMPV, om. YZ*
5406 in] *om. A*
5407 focili] focile *Y*
5408 quidem] quae *B*
5409 focilis] facilis *P, mg. Y*
5410 quandam] quadam *Z*
5411 trahit quandam] *tr. L*
5412 loquemur] *add. et Z*
5413 vicesimum primum] .xxii. *V*
5414 rascetae] rachete *B, raxete P*
5415 Rasceta] Paxeta *sic P*
5416 acciderit] accidit *M*
5417 ipsam] ipsum *VY*
5418 planta] plantam *P*
5419 concavari] concavitari *sic B, curvari V*
5420 rotunda continendi] *tr. A*
5421 voluntas] voluptas *Z*
5422 adfuerit] abfuerit *L*
5423 firmiter] firmant *Z*
5424 planta] *add. manus B, add. manus mg. Y*
5425 illud debiliter] *tr. AY*
5426 quod] *mg. M*
5427 invenirentur] inveiretur *sic P*
5428 haec omnia ossa] *tr. Z*
5429 continua] continuata *Z*
5430 sit] fit *AP*
5431 Et] *om. V*
5432 eis] *add. parum Z*
5433 Rascetae] Raxete *P*
5434 septem sunt] *tr. Y*
5435 sed] et *B*
5436 consistunt] existunt *LP*
5437 sunt ossa] *tr. L*
5438 cuius - aseid] *mg. M*
5439 oportuit] *mg. Y, oportuerit Z*
5440 plus subtilis] magis ampla *B*
5441 ut esset] esse *A*
5442 quidem] qui *B*
5443 ossa] *om. L*
5444 enim] vero *B*
5445 Capita eorum enim] *tr. Z*
5446 aseid] *om. A*
5447 continuata] *add. vel duas rascetae acies B*
5448 quae sunt capita] *tr. Z*
5449 Et eorum capita – continuata] *om. A*
5450 in alio - acies] *mg. ABLVY, om. MPZ*
5451 fit] sit *LV*
5452 vacuitatem] vacuitates *Y*
5453 nominavimus] nominabimus *Y*
5454 vel unde fit] *om. ABPVYZ, mg. LM*
5455 inde] in *A*
5456 dilatationis] dilationis *Z*
5457 resupinationis] supinationis *A*
5458 vicesimum secundum] .xxiii. *V*
5459 pectinis] *praem. ossium A*
5460 plantae] *add. vel pedis B, planctae M*

5461 plantae] planctae *M*, manus *V*
5462 quod] *om. Z*
5463 coniuncta] iunctura *PV*
5464 rascetam] rascetem *sic M*, raxetam *P*
5465 ad rascetam] a rasceta *A*
5466 sicut] *om. M*
5467 et] *om. AY*
5468 continuentur] *add. et A*, continuantur *B*
5469 dilatantur parumper] *tr. PV*
5470 iam] *om. B*
5471 cum] est *B*
5472 rascetae] raxete *P*
5473 rascetae consistunt] rasce consistit *A*
5474 iam] *add. in Y*
5475 ingrediuntur] egrediuntur *P*
5476 vicesimum tertium] .xxiii. *V*
5477 non] *mg. L²*
5478 carnei] cunei *A*, cranei *sed add. vel carnei mg. Y*
5479 hoc] hic *B*
5480 diversis] diversus *A*
5481 possent] posset *A*
5482 moveri] *mg. M*
5483 moveri possent] *tr. P*
5484 etiam] in *B*
5485 quam debiliores] *tr. Y*
5486 Neque] *add. in alio sed mg. L²*
5487 etiam] enim *A*
5488 creati fuerunt] *tr. ABV*
5489 osse creati fuerint] *tr. Z*
5490 difficiles] deficiiles *sic B*
5491 ipsis] ipsius *B*
5492 suffecerunt] fecerunt *A*
5493 suffecerunt tria] *tr. Y*
5494 in] *om. A*
5495 si in] sine *B*
5496 id est] scilicet *A*
5497 id est ossium] *super eorum AL, om. BMPVYZ*
5498 quemadmodum - fuissent] *om. AV*
5499 sed] licet *A*
5500 minuerentur] minueretur *AY*, minueret *M*
5501 quidem] qui *B*
5502 magis sunt] *tr. Z*
5503 tenuia] tenua *sic MY*
5504 sunt ex eis] *tr. Y*
5505 quae] quia *Z*
5506 sint] sunt *PY*
5507 id est - digitorum] *mg. ABLMV, om. PYZ*
5508 quidem] qui *B*
5509 creata fuerunt] *tr. PV*
5510 nocumentorum] nucumentorum *sic L*
5511 habentia] *add. quidem B*
5512 medulla] medullam *MPVYZ*
5513 et] *om. Y*
5514 ad] *om. AZ*
5515 creata] creatura *M*
5516 fricent melius] *tr. M*
5517 premant] premunt *AZ*
5518 neque] nec *A*
5519 bene] *om. P, mg. Z*

5520 quasi bene] *tr. V*
5521 res una quasi] *tr. Y*
5522 continuentur] continetur *Y*, contineretur *Z*
5523 ex] ab *A*, *om. P*
5524 unius ossis iuvamentum] *tr. A*
5525 in] *om. A*
5526 in alio - ei] *mg. ABLV, om. MPYZ*
5527 adplicantur] complicantur *B*, ampliantur *Y*
5528 sustentet] subsistet *Z*
5529 cedant] cedent *V*
5530 strinxerint] astrinxerint *B*
5531 facti] facta *MV*
5532 anemil] arenulis *A*, anemul *Y*
5533 positum] possint *Z*
5534 bene] *om. A*
5535 concursum] cursum *V*
5536 adplicentur] amplicetur *sic PY*
5537 Et] *om. B*
5538 extremitates ipsorum] *tr. Z*
5539 aequentur] equantur *P*
5540 remaneat] remanebit *Y*
5541 et] ut *Y*
5542 digiti et planta ut hoc] *tr. Z*
5543 concaventur] concavetur *A*
5544 vero] *iter. P*
5545 iustitia - alio] *om. B*
5546 in alio iudicia] *om. AMPVYZ, mg. L²*
5547 qui] quod *PY*
5548 eius] *add. autem A*
5549 poneretur] ponerentur *Z*
5550 quas] quod *B*
5551 plantam] plantam *M*
5552 destrueretur] destruentur *L*
5553 auricularis] auriculari *L*
5554 aliam] illam *B*
5555 tenendum] tendendum *B*
5556 perveniret] perveniet *P*
5557 Et] ex *L*
5558 quidem] quod *B*
5559 pectini] petenti *Z*
5560 adligaretur] *add. dubium nota mg. L, abligaretur Y*
5561 inter] *add. vel super B*
5562 ergo] *add. dubium nota Z*
5563 aliquam] *om. A*
5564 ab alia] a *Y*
5565 planta] plante *P*
5566 planta rem] plantam *Y*
5567 et pollex ab alia – ompreenderet] *om. A*
5568 adiuvalet possibile - parte] *om. B*
5569 sicut] ut *B*
5570 vel marginibus] *mg. A, super tenuitatibus L, om. MPVZ*
5571 et concavitatibus] *om. B*
5572 iuncturas] coniuncturas *P*, iuncturis *Y*
5573 quidem] *om. PVY*
5574 implent] *add. quod PVY*
5575 quae implent] *tr. Z*
5576 in iuncturis] unum cturis *sic L*
5577 vicesimum quartum] .xxv. *V*
5578 unguis] unguium *Y*

5579 iuamenta fuit] *tr. Y*
5580 creata] creatus *PV*
5581 pedum] podium *PV*, podium *mg. Y* [pororum *Y^{a.c.}*]
5582 aliquam] *eam M*
5583 super aliquam] aliquam sunt *Z*
5584 eam] eum *PV*
5585 possit] posset *A*
5586 ut] *om. A*
5587 eam] eum *PV*
5588 valeat] valeant *Z*
5589 in] *om. A*
5590 in alio scribere] *mg. ALP, om. MVYZ*
5591 sit] sint *A*, fit *B*
5592 Tria] Tertia *Z*
5593 dignius] digitis *B*
5594 quidem] quod *P*
5595 ipsa] ipse *PV*
5596 creata] creatus *PV*
5597 flecteretur] flecterentur *B*, flectentur *P*
5598 ipsam] *praem. per B*, ipsum *PV*, ipsa non *Y*, per ipsa *Z*
5599 finderetur] scinderentur *A*, funderetur *BY*, scinderetur *P*, findaretur *sic Z*
5600 quidem] qui *B*
5601 sunt] *mg. Y, om. Z*
5602 creatae] creati *PV*
5603 semper] super *P*
5604 aptae] apti *PV*
5605 ut] non *L*
5606 radantur] radeantur *sic P*
5607 vicesimum quintum] .xxvi. *V*
5608 ossis vel] *om. B*
5609 vel ossium] *om. AMPVYZ, super ossis L*
5610 ossa duo] *tr. B*
5611 quae in] quoniam *P*
5612 ipsa] *add. qui B*
5613 ossium superiorum] *tr. B*
5614 alharcafa] alharrafa *L*, alcharcafa *M*, alhartafa *VY*, alhantafa *Z*
5615 anteriora] interiora *A*
5616 vocatur os] *tr. A*
5617 posteriora] inferiora *A*
5618 pyxis] piscis *MPY*
5619 coxae] costae *L et add. in alio ancha mg. L²*
5620 caput coxae] core caput *A*
5621 ficeris] sicceris *L, add. id est anus mg. M²*
5622 et] *om. P*
5623 vicesimum sextum] .xxvii. *V*
5624 est - adgregatus] de sermone *B*, de locutione aggregata *V*
5625 rigil] pedis *V*
5626 Rigil] *praem. vel B, Riçab M*
5627 apud Arabes significat] *tr. A*
5628 et reliqua] etc. *A*
5629 Rigil significat - reliqua] *mg. ABLMPV, om. YZ*
5630 Eorum] Quorum *AY*, Horum *BV*
5631 duabus] duobus *P*
5632 consistunt] consistit *V*
5633 pedem] pendere *P*
5634 mutatio] mutatur *L*
5635 aut] ut *Z*
5636 et] aut *BY*
5637 Cumque] cum *B*

5638 acciderit] accident *M*
5639 et] *om. Z*
5640 quae] quod *B*
5641 musculis] musculus *Z*
5642 acciderit] accidit *L*
5643 acciderit nocumentum] *tr. A*
5644 facile erit] *tr. Y*
5645 vicesimum septimum] .xxviii. *V*
5646 ossis] ossium richil *B*, ossium *V*
5647 coxae] coxis *P*
5648 rigil] regib *L*, rigib *MY*, rigilis *P*
5649 ipsum] ipsa *V*
5650 os est] *tr. A*
5651 quia] quoniam *PV*
5652 est] *om. Y*
5653 est supra ipsum] *om. Y*
5654 et mutans illud] *mg. Y*
5655 quod] *om. Y*
5656 sub] *add. est M*
5657 pyxidem] piscidem *P*
5658 pyxidem ancha] pisside vertebrum *sic Z*
5659 bene] *om. Z*
5660 ingrederetur] ingrediretur *Z*
5661 domesticam] demesticam *sic B*
5662 ipsum] *om. Y*
5663 pyxidis] piscidis *sic Y*
5664 aequidistantiam] aequidistantia *PZ*
5665 modus] motus *B*
5666 neque] nec *A*
5667 neque] nec *A*
5668 toto] tota *Z*
5669 toto recta] tota *Y*
5670 generaretur] regeneraretur *A*
5671 neque] nec *A*
5672 sedendi] desedendi *sic M*
5673 curvum] curium *L*, crurium *Y*
5674 neque] nec *A*
5675 domesticae] domestici *B*
5676 scilicet - domesticae] *super media foret AV, mg. LP, om. MYZ*
5677 fieret id est] ita *B*
5678 ei] *om. B*
5679 id est - ei] *om. AMVYZ, mg. LP*
5680 neque statio - declinatio] *mg. Y*
5681 neque] nec *A*
5682 scilicet] *om. B*
5683 statio] statim *A*
5684 scilicet statio] *mg. AL, om. MPVYZ*
5685 sunt] sint *Y*
5686 poplicis] boblitis *sic B*, publitis *sic P*
5687 postea] post *Z*
5688 loquemur] loquimur *BM*
5689 vicesimum octavum] .xxix. *V*
5690 ossis] ossium *V*
5691 Non] *praem. et B*
5692 enim] *om. B*
5693 coxam] coram *BZ*
5694 ea] *add. propter brevitatem B*
5695 tamen] cum *B*
5696 quem] quam *P*

5697 domesticam] *add. et A*
5698 per] *propter L*
5699 propter eam] *om. V*
5700 quidem] *qui B*
5701 est] *add. eius A*
5702 crus est] *BL*
5703 creata] *cuncta Y*
5704 coxa] *cora B*
5705 quia] *om. A*
5706 adiunctae] *adiuncturae Y*
5707 est] *om. A*
5708 figere] *figurae B*
5709 et hoc est - addendum] *om. Z*
5710 fuit crus] *tr. A*
5711 fuit factum crus] *tr. PV*
5712 factum] *add. factum fuit MPVY, add. et factum fuit Z*
5713 facta fuit] *tr. BP*
5714 fuit facta] *om. A, facta fuit tr. P*
5715 vel mensura] *om. AMVZ, mg. LP*
5716 temperata vel mensura] *tr. Y*
5717 quantitas – temperata] *temperata quantitas A*
5718 illud] *istud A*
5719 varices] *add. et de impotentia deferendi illud quod habenti elephantiam et varices B*
5720 accideret] *accidit et V*
5721 de] *mg. Y*
5722 debilitate] *debilitatem Y*
5723 motus] *modus Z*
5724 supra] *super B*
5725 illud] *om. B*
5726 de natura habentibus crura] *tr. A*
5727 praeter] *propter AYZ*
5728 sustentatum] *sustentamentum B, substetatum sic Z*
5729 minore] *maiore P, minori Z*
5730 minore] *maiore A, minori Z*
5731 In canna - minore] *mg. Y*
5732 venas et nervos] *tr. Y*
5733 minoris] *maioris A*
5734 in] *om. B*
5735 ut] *add. constringantur B*
5736 fiat] *fuit P*
5737 dilatationis] *dilationis MP*
5738 tortionis] *attractionis A*
5739 vicesimum nonum] *.xxx. est V*
5740 poplitis] *poblitis sic B, ossium genu V*
5741 poplitis] *poblitis sic B*
5742 additamentorum] *praem. tortamentorum vel B*
5743 additamentorum duorum] *tr. Z*
5744 sunt] *om. B*
5745 super] *supra A*
5746 extremitatem] *extremitate A*
5747 quae] *om. B*
5748 ossis] *ossium A*
5749 Quae firmata] *quod firmatum B*
5750 cingente] *ingente A*
5751 tendente] *tendenti Z*
5752 a] *om. MY*
5753 partibus] *om. B*
5754 anterior] *anterioris Z*
5755 rasga] *rascha B*

5756 id est patella] *mg. ALY, om. BMPVZ*
5757 poplitis] poblitis *sic B*
5758 est] *om. Y*
5759 timetur] contiinetur *sic Y*
5760 cum] quod *A*
5761 pedis] *om. A*
5762 sustentata] sustenta *LP*
5763 fuit sustentata] *tr. B*
5764 corpus] eos *Y*
5765 locus] loco *B*
5766 quoniam] quem *B*
5767 anteriora] anterior ei *Y*
5768 quoniam plurimum quod – anteriora] *mg. P*
5769 enim] *add. caput Y*
5770 habet] *om. A*
5771 inclinationem] declinationem *A, in declinatione Y*
5772 vero] nec *B*
5773 labor ibi] *tr. PV*
5774 labor in] *om. M*
5775 in hora] *om. L*
5776 et accidit ei – in hora] non enim habet ad posteriora inclinationem laboriosam et accidit ibi durities ei in hora *B*
5777 incendendi] incendendi *Z*
5778 cum] *om. A*
5779 curvus] crus *L*
5780 similium] similia *B*
5781 tricesimum] .xxxi. est *V*
5782 figendi] infigendi *Y, fingendi Z*
5783 anteriora] interiora *Z*
5784 ut] et *Y*
5785 tenuitas] trinitas *B*
5786 pedis declinatio sit] *tr. Z*
5787 vacillanti] vacillandi *Y*
5788 quatenus] quo *B*
5789 refrenet] *add. et Y*
5790 innixu *coni.*] nixum *A, innisu sic BMPV, invisu L, usu Y, iniussu sic Z*
5791 bene] *om. B*
5792 et] *om. L*
5793 vel aequalis] *mg. A, om. BMPVZ, super temperata L*
5794 exeutes vel] *om. Y*
5795 eminentes] *add. alio calcantes vel exeutes mg. Y*
5796 vel eminentes] *mg. AL, om. MZ*
5797 exeutes vel eminentes res] *tr. B*
5798 absque] *praem. et A*
5799 circumdet] circumdat et *Y*
5800 illud] *mg. M*
5801 et] *om. A*
5802 ascensio] absensio *sic A*
5803 incedit] inceditur *Y*
5804 ex terra] extra *P*
5805 fuerit] erit *P*
5806 tenens] tenent *M, teneris et add. vel tenens mg. Y*
5807 praeparatur] praeparetur *Y*
5808 praeparatur - partibus] *mg. MY*
5809 ad aliquam formam] anterionem *sic B*
5810 eum] eam *P*
5811 melior] *add. et Z*
5812 ut quam] *tr. Y*
5813 totum] *add. ut Y*
5814 unum sit] *tr. B*

5815 figura post] figura prae *mg. Y*
5816 figuretur] figurentur *A*, figeretur *V*
5817 toti] *om. B*
5818 sunt ossa] *tr. PV*
5819 Cahab] Ohahat *Y*, gha.ab *Z*
5820 cum] est *B*
5821 cum crure] *om. A*, iuncturae *L*
5822 completur cum crure] *tr. Z*
5823 calcaneus] calcaneum *Z*
5824 naviculare] naviglare *sic Z*
5825 rascetae] raxete *P*
5826 pecten] pectini *A*
5827 hexagono] exagone *sic LY*, *add. alio ex magno mg. Y*
5828 simile] sibile *sic Z*
5829 propter] per *BY*
5830 figit] figitur *B*
5831 bene figit super terram] *tr. M*
5832 Alcahab] alhacahab *A*
5833 interiora] anteriora *Z*
5834 alcahab] alhachab *A*
5835 quasi] quidem *B*
5836 ossibus nobilior] *tr. Y*
5837 figendo] fingendo *Z*
5838 adiuvantibus] iuvantibus *A*
5839 sicut calcaneus est – adiuvantibus] *om. P*
5840 alcahab] alachaab *A*
5841 quidem] *add. quod A*
5842 positum est inter duo extrema] *tr. B*
5843 duabus] duobus *BY*
5844 scilicet] ut *M*
5845 supremo] sumo *P*
5846 ipsius] *om. A*
5847 collo] loco *Y*
5848 id est postremo] *mg. APY*, *om. BMVZ*
5849 a] *om. Z*
5850 suis] sui *B*
5851 partibus] *add. scilicet Z*
5852 Alcahab] asghahab *Z*
5853 enim] *om. Y*
5854 continuantur] continuatur *APY*
5855 ea] eas *L*
5856 a] ad *BY*
5857 dislocatione] dislocationem *Y*
5858 est] esse *L*
5859 Et ipsum - licet] *iter. L*
5860 existiment] estimaverint *B*, estiment *PV*
5861 declinans] declinas *Z*
5862 concavitatis tenuitatem] tenuitatis concavitatem *Z*
5863 Ad] *om. AM*
5864 alcahab] alhacahaab *A*
5865 anterioribus] interioribus *A*
5866 cum] est *B*
5867 calcaneo] calneo *sic A*
5868 anterius] *add. per M*
5869 mavis] magis *A*, maius *BL*
5870 voca] vocat *A*, vocatur *L*
5871 a parte silvestri - rascetae] *om. Y*
5872 ad] a *M*
5873 ut] et *A*

5874 ut] *add.* etiam *B*
5875 cum stat] *om.* *Y*
5876 quantitas] quantitatis *Y*
5877 fuit facta] *tr.* *A*
5878 fuit factus] *tr.* *V*
5879 triangulatus] triangularis *B*, triangulus *M*
5880 et] *om.* *A*
5881 a] *om.* *Z*
5882 palmae] palma *Y*
5883 vel plantae manus] *mg.* *A*, *om.* *BLMPVZ*, plantae *mg.* *Y*
5884 illa] illae *Y*
5885 et] *om.* *L*
5886 quia] quod *Z*
5887 numeri] in *Z*
5888 multum numeri] *tr.* *Y*
5889 in pede] impedit *Y*
5890 consistit] existit *AB*
5891 iuncturas] iuncturis *L*
5892 super - stat] supra costas *Y*
5893 provenit inde] *tr.* *PV*
5894 noceret] nocent *BLMY*, nocet *P*
5895 dilatatio] dilatio *PZ*
5896 multa quemadmodum - dilatatio] *mg.* *Y*
5897 deesset] dum esset *Y*
5898 quod] *add.* et *V*
5899 et circumdare] *tr.* *L*
5900 retinere et circumdare] *tr.* *Y*
5901 numeri] unum *L*
5902 maioris] *add.* quantitatis *mg.* *Y*
5903 cum] *del.* *L*
5904 minoris] maioris *P*
5905 fuit] est *A*
5906 quisque ipsorum] *tr.* *A*
5907 continetur] continuatur *A*
5908 necessaria] *add.* quam in eo quod oportuit eos comprehendere *mg.* *Y*
5909 circumdatio] circumdantio *sic* *L*
5910 quod] quam *V*
5911 necessarium] necessaria *B*
5912 pollicem] poplicem *sic* *A*
5913 sumus] fuimus *B*
5914 de ossibus locuti sumus] locuti fuimus de ossibus *A*
5915 *add.* Nota hic numerum ossium *mg.* *A*
5916 cum haec quidem ossa] *tr.* *PV*
5917 fuerint] fuerit *M*
5918 ducenta et quadraginta] quadraginta ducenta et quadraginta *V*
5919 sisamina] *mg.* *Y*
5920 Capitulum] *praem.* Distinctio .vii. est de anathomia musculorum chordarum et ligamentorum et continet capitula .xxx. *V*
5921 est verbum universale] sermo universalis *Z*
5922 summae - universale] est sermo universalis *V*
5923 et chordis] *om.* *B*, et corde *P*
5924 ligamentis] *add.* eorum *B*
5925 et est verbum - ligamentis] et f. *Y*
5926 membris] *om.* *P*
5927 adveniente] advenientem *M*
5928 neque] nec *A*
5929 continuarentur] continuaretur *Y*
5930 quae] quod *P*
5931 mobilium] nobilium *Z*

5932 motu] motum *L*
5933 Propterea] *add. nervos A*
5934 nervo] *om. A, add. sibi M, nervos Y*
5935 nervo rem] *tr. Z*
5936 quae] quod *B*
5937 et] *om. MY*
5938 ipsam] eam *B*
5939 nervo similem - ipsam] *mg. Y*
5940 adiunxit] coadiunxit *M*
5941 rete] recte *BM, recto Y*
5942 faciendo] *add. et L*
5943 unam] viam *L^{a.c.}*
5944 nervi] *add. cum Z*
5945 membra] membrum *AB*
5946 cum] et *B*
5947 sui] suo *B*
5948 de qua - curandum] *mg. Y*
5949 consequatur] consequitur *P*
5950 membra] membrorum *A*
5951 longinquam] *add. quae A*
5952 grossitie] crossitate *sic AMVY*
5953 Cum nervus - consecutionem] *mg. Y*
5954 sit] fit *M*
5955 Cum nervus - curandum] *mg. ALMPV, om. BZ*
5956 eius] est *Z*
5957 cum est - ortus] est cuius ortus *B*
5958 est] *om. V*
5959 quantum] *add. et B*
5960 Tunc] Item *V*
5961 membrorum nervis] *tr. Z*
5962 motus] *mg. Y*
5963 adfirmaretur] afirmaret *A*
5964 ipsis] ipsius *A*
5965 accidit] *add. in A*
5966 et] ut *Z*
5967 igitur] ergo *P*
5968 gubernavit] *add. ipsum B, gubernaverit L, om. M*
5969 gubernavit Deus] *tr. Y*
5970 grossitiem] grossitie *BL*
5971 adtribuendo ei] *tr. Y*
5972 quae] quod *B*
5973 corporis] corpus *AZ*
5974 ex eis] *om. P*
5975 et] *om. Z*
5976 compositi] compositorum *Z*
5977 villorum] nullorum *B, illorum Z*
5978 confusionem] confuxionem *sic Y*
5979 confusionem villorum] *tr. M*
5980 vel] alio *A*
5981 permixtionem] permutationem *M*
5982 vel permixtionem] *super confusionem A, om. BVZ, mg. LM*
5983 id est villorum] *tantummodo mg. A*
5984 inplevit] inplentur *Z*
5985 in] *om. BZ*
5986 perpendiculararem] per pannicularem *A*
5987 meguar] in eguar *L, megar V*
5988 est summa facta] *tr. A*
5989 ligamento et nervo] *tr. Z*
5990 et] *om. B*

5991 compositum] composito *M*
5992 membrum] membrorum *B*
5993 ipse] ipsum *Y*
5994 cum] *om. P*
5995 cum qui] *tr. Z*
5996 nervo] duo *Z*
5997 scilicet illa] *tr. A*
5998 transit] tranxit *sic Y*, traxit *Z*
5999 elongatur membrum] elongantur membra *A*
6000 musculorum] *om. B*
6001 qui] ea quae *B*
6002 moventium - facie] faciei *V*
6003 scitur] *add. de anathomia L*
6004 quod] *mg. Y*
6005 membrorum numerum] *tr. Y*
6006 communitate] communitatem *A*, *add. vel concavitate B*, continuitate *Y*
6007 inferior] *lacuna M*
6008 tertium] *om. Y*
6009 pannicularem] panniculare *Z*
6010 cute] esse *M*
6011 impossibile fiat] *tr. PV*
6012 excoriari] excuriari *sic L*
6013 movetur] *add. absque chorda B*
6014 absque chorda obviat - movetur] *om. Y*
6015 dilatata] dilata *Z*
6016 movere tale] moventur *A*
6017 etiam] *om. Y*
6018 iuvat] iuvant *B*
6019 in] *om. A*
6020 in alio - dimissione] *mg. ALMPV, om. YZ*
6021 oculi] moventium oculos *B*, almucla *V*
6022 Musculi] Musculo *M*
6023 quattuor] *mg. L²*
6024 in quattuor] *om. B*
6025 eius] esse *B*
6026 lateribus] *add. in alio divisionibus B*
6027 almachem] almecheni *A*
6028 in] *om. A*
6029 scilicet] *om. ABMV*
6030 exteriori et interiori] *tr. B*
6031 id est - exteriori] *mg. AL²MPV, om. YZ*
6032 ipsorum] eorum *B*, *add. et L*
6033 partem suam] *tr. Z*
6034 Et] *add. cum B*
6035 duo] *om. A*
6036 oculo] *mg. Y*
6037 qui] quem *M*
6038 post] postea *Z*
6039 nominabimus] nominavimus *L*
6040 nominabimus post] *tr. A*
6041 Propterea] prope *B*
6042 miscetur] conmiscetur *B*
6043 et] *om. B*
6044 prohibet] proybeat *A*
6045 aliohod] alohod *A*, aliot *Y*
6046 egrediuntur oculi ad exteriora] *tr. A*
6047 id est - egrediuntur] *mg. ALMPVY, om. BZ*
6048 intente] intrante *B*, virtute *Y*
6049 intuetur] intueretur *P*

6050 quidem] qui *B*
6051 unde] unum *B*
6052 eius] *om. P*
6053 esse eius] *tr. Z*
6054 tenent] tenet *Z*
6055 unus est] *tr. A*
6056 musculus unus] *tr. Y*
6057 modo] *om. A*
6058 caput] corpus *P*
6059 Earum] Harum *B*, Parum *Y*, Rarum *Z*
6060 inferior] inferiorum *B*
6061 eo] *om. Z*
6062 clausura] clausum *LM*
6063 instrumenta] *om. A*
6064 plus] *om. L*
6065 fuerit] fuit *A*
6066 cum] cumque *Y*
6067 provenerit] proveniat *A*
6068 nocumentis] nocumento *A*
6069 illud] id *A*
6070 est scitum] scitur *A*
6071 maneret quieta] *tr. P*
6072 factoris] fortioris *B*
6073 suis] *om. P*
6074 adproximet] adproximent *Z*
6075 rectori] rectiore *BLPV*, rector *M*
6076 nervorum] nerviorum *sic M*
6077 reflexione] reflexionem *BZ*, refectorem *sic M*
6078 revolutione] revolutionem *MZ*
6079 superior palpebra] *tr. M*
6080 depressionis] deprehensionis *B*, depulsionis *M*
6081 vel] et *M*
6082 vel descensionis] *mg. ALPV, om. Z*
6083 clausura] clausum *L*
6084 musculo] motibus elevationis *M*
6085 ad inferiora] *om. M*
6086 ei] ea *Y*
6087 fuit] fiunt *M*
6088 fuit ei] *tr. P*
6089 adveniret] eveniret *M*, advenerit *Z*
6090 Et] Qui etiam *M, om. Z*
6091 tunc] huic *Y*
6092 foret] fuit *A*
6093 extremitate] integritate *M*
6094 cooperiret] coho *sic A*, coopertura *M*
6095 elevaretur] *add. palpebrae Y*
6096 medio continuaretur - palpebrae] *mg. Y*
6097 palpebrae continuaretur extremitate] *tr. A*
6098 non continuaretur] *om. B*
6099 proveniret] proveniet *A*, provenirent *B*
6100 coopertura] coopertum *L*
6101 clausura] clausum *L*
6102 ubi] ut *Z*
6103 cooperturae] *add. id est clausurae B*
6104 hominis] et omnis *Z*
6105 patientis] *add. et A*
6106 unus] unius *L*
6107 fuit creatus] *tr. V*
6108 fuit ei creatus] *tr. P*

6109 creatus fuit ei] *tr. A*
6110 scilicet clausurae] *tantummodo mg. A*
6111 duorum] duarum *Y*
6112 almacheni] almachani *A*, abnacheni *M*, almecheni *P*
6113 inferiora] inferiori *L^{p.c.}* [inferiora *L^{a.c.}*]
6114 palpebrae] *add. et cuius corde extremitas super palpebre L, pebre sic Z*
6115 et cuius chordae - palpebrae] *om. Y*
6116 contraheretur] contrahentur *B*
6117 ad hoc unus] *tr. Y*
6118 origine] originem *Z*
6119 sextum] .8. *Z*
6120 Maxilla] Maxillas *Z*
6121 ei] *cu sic M*
6122 Motus] Communis *Z*
6123 autem] *et L [autem mg. L²]*
6124 causa] *praem. motus Z*
6125 quae] *quam AB, quem MPV, quoniam YZ*
6126 alterius] alter *M*
6127 quem] *add. eum mg. L², qui P, quae Y*
6128 communem habet] *tr. Z*
6129 causa] *causam MPY*
6130 illius] *add. et P, om. Y*
6131 illius et ipsius] *tr. A*
6132 in] *om. M*
6133 unaquaque] *unoquaque sic L*
6134 gena] genera *A*
6135 unus] *unius A, om. L, ipsius M*
6136 horum] *add. et Y*
6137 compositus est] *componitur B, compositus Z*
6138 partibus] *ossibus B, praem. ex Z*
6139 villus] nullus *A*
6140 advenit] *convenit B, provenit M, evenit V*
6141 Unius] unus *Y*
6142 est origo] *tr. PV*
6143 ex] *om. B*
6144 inferiora] *add. et Z*
6145 trahunt] *extrahunt B, adtrahunt M*
6146 os] *om. Y*
6147 qui] quod *B*
6148 transversando] *transversando sic M*
6149 cum] *add. in Z*
6150 extremitatis] extremitas *Y*
6151 sinistrae] sinistro *P*
6152 econtrario] contrario *B*
6153 villus] ullus *Z*
6154 colligitur] colligit *A*
6155 bursam] bursa *B*, bursuam *sic L*
6156 et] *om. A*
6157 in] *om. A*
6158 in alio superius] *mg. ALMPV, om. BYZ*
6159 continuitate] *continuitatem V, continuata re Z*
6160 et] *om. Y*
6161 vel ad] *tantummodo super in L*
6162 a] *ex a A*
6163 simeniis] *sumeniis P, siimenii Z*
6164 transit] *tranxit sic Y*
6165 et] *om. MY*
6166 in] *om. A*
6167 partibus] *artibus L*

6168 in alio partibus] *mg. ALPV, om. MYZ*
6169 motu] *mg. Y*
6170 quem] *quam P*
6171 in] *et A*
6172 plerisque] *pluribusque A*
6173 in alio motione] *tantummodo mg. L*
6174 labii] *labri B*
6175 Ex] *om. A, De M*
6176 musculis] *Musculi A*
6177 quattuor] *eius M*
6178 ei] *om. PV*
6179 duarum] *duorum pomorum B, et duorum Y*
6180 genarum] *generum Y*
6181 maxillarum] *maxillatur sic A*
6182 continuatur] *continuantur M*
6183 prope] *proprie ABPZ*
6184 extremitatem] *extremitate AZ*
6185 ad] *ab Y*
6186 in] *om. A*
6187 alio] *aliud M*
6188 quando] *cum A*
6189 in alio - partem] *mg. ABLMPV, om. YZ*
6190 eorum] *om. P*
6191 movetur] *iter. A, movet M*
6192 cum movetur] *commovetur L*
6193 movet] *om. A*
6194 duas] *duos M*
6195 moventur] *movent M*
6196 dilatantur] *dilatatur LVY*
6197 Adsunt] *om. M, Sunt Z*
6198 neque] *nec A*
6199 hiis] *istis B*
6200 igitur] *ergo AP*
6201 a substantia] *ad substantiam A*
6202 propria] *proprio M, proprie Y*
6203 ipsos] *mg. Y*
6204 discernere] *add. vel discernit B*
6205 valet] *valeat Y*
6206 quod] *iter. V*
6207 molle] *molbalis sic M*
6208 octavum] *.6. Z*
6209 nasi] *naris V*
6210 Capitulum octavum - nasi] *om. Y*
6211 plus] *om. M*
6212 coangustatio] *quo angustatio Z*
6213 motiones] *motiores Z*
6214 fiunt] *fuerunt B, fuerit L, fuit M*
6215 sunt] *om. B*
6216 autem] *om. Z*
6217 ut] *et Y*
6218 propter] *per Y*
6219 defectum] *praem. per Y*
6220 adventus] *eventus A*
6221 genae] *genus Y*
6222 miscentur] *miscent L*
6223 a parte] *ad partem BP*
6224 genae] *add. pomi M*
6225 genae parte] *tr. Z*
6226 et miscentur - maxillae] *iter. L*

6227 ut] *mg. M*
6228 id est leporem] *mg. ALP, om. MVYZ*
6229 moveant] moveatur *P*
6230 musculorum mandibularum] mandibulae *V*
6231 inferioris et superioris] *tr. Z*
6232 mandibularum - inferioris] nasi *Y*
6233 Mandibulae] *add. vero Z*
6234 inferiori] inferioris *A*
6235 absque - superiori] *mg. L²*
6236 proprius] proprio *BMVY*
6237 fuit] *add. iuvamento vel B*
6238 levioris] levior *Laur [levioris L^{a.c.}]*
6239 motus] *praem. est M*
6240 est] *om. Y*
6241 melior] levior *A*
6242 dimittere] dimitent *A*
6243 superiorem] superiora *A*, superior est *B*
6244 nocumentum in ipsis motus] *tr. Y*
6245 et] *iter. L*
6246 etiam] *om. Y*
6247 est etiam] *tr. Z*
6248 si] *om. BY*
6249 ut] *add. in M*
6250 fieret] *add. et B*
6251 ipsam] ipsa *MY*
6252 quam] quamque *M*
6253 fuere] fuerunt *AB*
6254 necessarii] *mg. Y*
6255 mandibulam] mandibula *Y*
6256 circuire] *mg. L² [creare L^{a.c.}]*
6257 declinare] *add. facit B*
6258 ut] quod *A*
6259 qui] quod *P*
6260 ad] a *Z*
6261 superiora] inferiora *B*
6262 retrahuntur] retrahunt *M*
6263 transversione] transumptione *sic B*
6264 fuere] fuerunt *BVY*
6265 fuere creati] *tr. Z*
6266 creati fuere] fuerunt creati *P*
6267 musculi temporis] *tr. B*
6268 vero] *om. Y*
6269 in homine] *om. B*
6270 factae fuerunt parvae] *tr. Z*
6271 membrum] membrorum *M*
6272 quod] *mg. L²*
6273 exsistit] exsistunt *M*
6274 vacuitates] vacuitatem *B*
6275 leve] leve vel lene *B*
6276 accidunt] accidit *sic Z*
6277 accidunt huic] *tr. PV*
6278 venientes] viventes *Z*
6279 ceteris] aliis *Y*
6280 mandibula] *om. P*
6281 maior et] maiorque *B*
6282 eos] eas *Z*
6283 mordendi] molendi *sed add. alio mordendi mg. Y*
6284 et eradicandi] *mg. M*
6285 quod] quia *P*

6286 ultimo] ultimi *M*
6287 neque] nec *A*
6288 est] *om. B*
6289 ipsos] ipsum *P*
6290 Unde] et *B*, Verumtamen *P*
6291 tum] cum *MZ*, *om. Y*
6292 vel] alio *A*
6293 vel communitate] *super societate A, om. MPVZ*
6294 cum] quia cum *M*
6295 in nocumentis] notacumentis *sic M*
6296 in nocumentis si] si in nocumentum *Z*
6297 acciderent] acciderint *AM*, acciderit *Y*, accideret *Z*
6298 in] *om. B*
6299 cui] cum *Y*
6300 accidissent] accidisset *P*
6301 phrenesim] parafrenesim *sic A*
6302 ei] in eis *A, om. P*, eis *Z*
6303 sepelivit] sepelivis *BZ*
6304 ipsorum] ipsum *B*, eorum *PV*
6305 egressionem] ex egressione *A*
6306 ipsos] *add. aleieç mg. L*
6307 fecit] facit *B*
6308 similis] *add. conaleiez sic P*
6309 similis est] similem *Y*
6310 quae nominatur] *om. L*
6311 aleiez *coni.*] aleieç *A*, aleieç *L*
6312 quae nominatur aleieç] *mg. AL, om. BMPVYZ*
6313 ossibus] *om. P*
6314 paris] *om. M*
6315 quae] quod *B*, quem *Z*
6316 quae] quod *B*
6317 vadunt] vadit *B*
6318 magno] magna *B*
6319 par] pars *BZ*
6320 pertranseant] pertranseat *BPZ*
6321 induretur] indueretur *Z*
6322 ubi] nisi *Y*
6323 orti] ut *M*
6324 paulatim] *om. A*
6325 elongentur] elongetur *MY*
6326 autem] *om. B*
6327 duorum horum] *tr. B*
6328 mandibulae] mandibula *L*
6329 incedit] incederit *AM*, excedit *B*
6330 in] *om. V*
6331 in alio comprehendit] alio comprehenderit *mg. A, om. BMYZ, mg. LPV*
6332 ipsam] ipsa *YZ*
6333 contrahitur] trahitur *Y*
6334 hii] *om. V*
6335 quidem] qui *B*, quidam *M*
6336 adiuncti] adiuti *BLPV*
6337 in] *om. PY*
6338 buccae] pucco *sic M*
6339 fornice] forate *sic M, add. formare mg. Y*
6340 in] *om. B*
6341 sollicitari] sollicitare *M*
6342 chorda] error *M*
6343 ex] *om. L*
6344 duobus] *add. etiam B*

6345 ex] et *A, praem. et P*
6346 alio procedit – eorum] *tantummodo mg. A*
6347 duae] suae *B*
6348 eorum] earum *Z*
6349 villi] nulli *B*
6350 alchibrieti] adhibienti *A*, alhilirieti *BPV*, adhibieti *M*, alhitarie *Y*, alhierti *Z*
6351 scilicet] *om. M*
6352 id est - acu] *mg. ALMPV, om. YZ*
6353 post aures] *om. PV*
6354 uniuntur] muniuntur *P*, numeraverit *Y*
6355 fiunt] fuit *Z*
6356 musculus] *add. et A*
6357 musculus unus] *tr. Y*
6358 post] *om. Y, postea Z*
6359 rarificatur] ratificatur *BM*
6360 sit] sunt *Z*
6361 Et] *om. B*
6362 quod naturalis propterea] *tr. B*
6363 gravitas] gravi *P*
6364 et] *om. BY*
6365 neque] nec *A*
6366 eguerunt] agraguetur *sic Y*
6367 enim] eius *P*
6368 uni] in *P*
6369 triangulato] triangulo *Y*
6370 fuerit] fuit *B*
6371 angulus] angulis *AY*
6372 suis] eius *Z*
6373 protenduntur] protendent *L*
6374 alterum] altera *M*, alter *Y*
6375 ascendit] descendit *Y*
6376 interea] in ea *A*, inter eas *V*
6377 propterea] per ea *A*
6378 ut] quod *B*
6379 contrahendo] comprehendo *B*
6380 habeat] habet *A*
6381 motus aequalis ei] *tr. Z*
6382 inclinari] inclinare *BLMPVYZ*
6383 decimum] .xi. *M*
6384 proprios habet motus] *tr. B*
6385 motuum] motium *sic B*
6386 curvans] *om. B*
6387 aut] *add. erit PV*
6388 anterieus - curvans] *mg. M*
6389 ad] *om. BY*
6390 Et] aut *Y*
6391 quidem] qui *B*
6392 generatur] generantur *APVZ*
6393 curvant proprie] *tr. Z*
6394 qui a] quia *L*
6395 qui] quae *PV*
6396 suis villis] *tr. P*
6397 elewantur] eleventur *A*
6398 etiam est] *tr. P*
6399 aestimant] extimant *sic AMPZ*, existimant *Y*
6400 extrema] *add. eorum Z*
6401 ramificantur] mundificantur *L*
6402 curvatur] curvantur *Z*
6403 moventur ambo] *tr. P*

6404 anteriora] interiora *LZ*
6405 temperate] temperata *M*
6406 et cum ambo - curvatur] *mg. Y*
6407 sunt] super *Y*
6408 vadit] valde *P*
6409 cum] *om. L*
6410 ipsius] eius *Z*
6411 quae est] *om. B*
6412 meri] almeri *YZ*
6413 caput] *add. ad inferiora B*
6414 duabus] duobus *MY*
6415 curvat] curvatur *L*
6416 etiam] in *B*
6417 solum] *mg. Y*
6418 curvant] curvantur *MP*
6419 nominavimus] nominamus *B*
6420 posita] *praem. postea L*
6421 horum] duorum *Z*
6422 quidem] qui *B*
6423 supra] super *B*
6424 iuncturam] iunctura *Z*
6425 etiam] et *L*
6426 simenia] sinenia *P*, sumenia *Z*
6427 ipsorum] *mg. L² [ipsum L^{a.c.}]*
6428 longinquior] longiquorum *sic B*
6429 alas] alias *P*, ambas *Y*
6430 Et] *om. A*
6431 sunt] est *B*
6432 primae] *mg. Y, proprie PZ*
6433 alas] alis *P*
6434 pervenit] provenit *P*
6435 secundum] sedem *B*
6436 simenium] sumenium *Z*
6437 primae] primo *B*, prima *MY*
6438 ad] *om. Y*
6439 secundae] secundum *V*
6440 quidem] qui *B*
6441 ut] ubi *Z*
6442 cum] *add. ad V*
6443 elevet ad naturalem] *tr. Z*
6444 dispositionem] *praem. et Z*
6445 sui] sive *A*, suae *Y*
6446 id est] *om. M*
6447 id est paris] *om. ABPVYZ, super sui L*
6448 transversione] transgressionem *A*
6449 cum transversione sub tertio] *tr. B*
6450 connitatur] comitatur *MPVY*, comitantur *Z*
6451 aut cum declinatione] *om. L*
6452 parva valde] *tr. Z*
6453 declinationis] declinatio *B*
6454 rectificat] certificat *B, om. Y*
6455 torturam] tortatur *B*
6456 manifesta] *om. Y*
6457 vel - solum] *om. ABMPYZ, mg. LV*
6458 inclinabit] inclinavit *M*
6459 retrahentur] retrahuntur *AM*
6460 cuius] cum *B*
6461 est] et *M*
6462 eo] ea *A*

6463 trium] cum *M*
6464 expansorum] expensorum *Z*
6465 descendit spondylium] *tr. Y*
6466 Sed trium parium – descendit] *om. P*
6467 transit] tranxit *Z*
6468 latera] *om. M*
6469 duo] duarum *P*, duorum *Y*
6470 sunt] *add. igitur M*
6471 iuncturam] iunctura et *P*
6472 comitantia] comitantium *Z*
6473 Unius] unus *Y*
6474 eorum] *om. Z*
6475 quod] *add. est A*
6476 secundam] secunda *B*
6477 ad dexteram] a dextera *BLMPVYZ*
6478 ad sinistram] a sinistra *BLMPVYZ*
6479 secundum] *add. quod Z*
6480 coniungit] contingit *M*
6481 caput et spondylem primam] *tr. PV*
6482 Cuius] cui *Y*
6483 impar] par *V*
6484 incedit] *add. et Y*
6485 alterum] altera *M*
6486 Et par secundum eorum – sinistra] *om. A*
6487 ex istis] existit *B*
6488 contrahetur] contrahitur *A*, contraheretur *V*
6489 declinabit] declinatio *B*
6490 transversione] transumptione *sic B*
6491 quicumque] quaecumque *B*
6492 contrahentur] contraheretur *B*
6493 Et quicumque duo – transversione] *om. P*
6494 si] *add. ad B*
6495 caput in curvando] *tr. AB*
6496 si] *om. B*
6497 reducent] reduce ne *B*
6498 reducent - movebuntur] *mg. M*
6499 quidem] qui *B*
6500 aliis musculis] *mg. Y*
6501 quia] quod *B*
6502 aliis] *add. etiam B*
6503 fuit] est *Y*
6504 alii] aliis *B*
6505 duae] *om. V*
6506 necessariae - duae] *om. Y*
6507 intentiones] *add. sunt L, interiores M*
6508 erant] erunt *L*
6509 haec] hoc *MZ*
6510 quidem] qui *B*
6511 et haec quidem] per hoc quod *A*
6512 multitudo] *add. vel nervi P*
6513 haec] hoc *MZ*
6514 et] ex *P*, *add. ex Z*
6515 iuncturarum] in ocurarum *sic Z*
6516 et] *om. MPVY*
6517 musculos multos] *tr. B*
6518 qui] quae *P*
6519 qui sunt] alis *Z*
6520 cingentes] *add. qui sunt corrigentes Z*
6521 eas] *om. A, eos B*

6522 factoribus] *om. Y*
6523 Capitulum undecimum] *om. B*
6524 musculorum] *praem. motus Z*
6525 epiglotis] epiglotti *VZ*
6526 Epiglotis] Epiglotus *BY*
6527 quidem] *qui B*
6528 cartilaginibus] cartilagimus *sic L*
6529 coram] communia *B, iter. L*
6530 in anterioribus] interioribus *B, in antioribus sic L*
6531 vel - gulae] *mg. ALMV, om. PZ*
6532 mento] merso *Z*
6533 quae] quod *B*
6534 vocatur] vocantur *Z*
6535 et] *om. A, vel Y*
6536 eius] *om. P*
6537 similis peltalis] *tr. B*
6538 et] *del. L*
6539 secunda] secundam *B*
6540 posita] positam *Y*
6541 ad partem] a parte *B*
6542 non] *om. Y*
6543 habet] habent *P*
6544 non habet nomen] *tr. B*
6545 tertia] *add. similiter B*
6546 quae cum] quaecumque *Y*
6547 quae] *om. Y*
6548 ea quae] eo quod *A*
6549 non habet nomen] *tr. B*
6550 et] *om. B*
6551 propter] per *Y*
6552 quas] qua *B*
6553 eis] ei *L*
6554 quod] quia *M*
6555 peltalis] petalis *A*
6556 adiungitur] agungitur *sic L*
6557 ea] *add. et Z*
6558 est] cum *B*
6559 epiglotis est] *tr. P*
6560 epiglotis] epiglotti *Y*
6561 clausio ipsius] *tr. A*
6562 est] *om. Y*
6563 ipsa] ipsam *Y*
6564 os] *om. A*
6565 vocatum] vocatur *AB*
6566 lauda vocatum] *om. M*
6567 litteram Graecam] *tr. BPVZ [littera Graeca P]*
6568 Λ] *om. Y*
6569 os] *om. Y*
6570 huiusmodi] eius *A, huius B*
6571 exsistit] extitit *P*
6572 musculi praeterea] *tr. Z*
6573 clypealem] clipeali *P, clippeale Z*
6574 habenti] habita *L*
6575 adplicant] amplicent *sic Y*
6576 cymbalarem] cinbalarum *A, cumbaliarem B, cimbalarim LV, cimbalaria Z*
6577 et musculi - adplicant] *om. Y*
6578 cymbalarem] cinbalarum *A, cimbalarim LMPVYZ*
6579 Ex] Et *Y*
6580 epiglotim] epiglotti *AY*

6581 lauda] laudae *B*
6582 nascitur] nascetur *A*
6583 vadit] valde *P*
6584 anteriora] interiora *A*
6585 expanditur] expenditur *B*
6586 supra] super *P*
6587 trahit] trahitur *M*
6588 cymbalarem] *add. et Z*
6589 anteriora] *add. peltalis et continuatur B*
6590 ad] *om. A*
6591 in] *om. A*
6592 in alio sursum] *mg. ABLP, om. MVYZ*
6593 quod numeratur] nominatur *A*, connumeratur *sic Y*
6594 quidem] qui *B*
6595 ipsum] *add. quod M, om. Z*
6596 qui] quo *B*
6597 eas] has *Z*
6598 vadit] valde *P*
6599 adsociatur] eis sociatur *Z*
6600 adsociatur aliud] *tr. A*
6601 par] *add. sive BMY*
6602 in] *om. A*
6603 unius] unus *Y*
6604 quorum] *om. B*
6605 cymbalarem] cimbalaritatem *sic P*
6606 ad cymbalarem perveniunt] *tr. B*
6607 posterius] *om. BY*
6608 in alio - posterius] *mg. ABLMPVY, om. Z*
6609 continuatur] continuantur *LPV*
6610 contrahuntur] *add. ad A*
6611 ad] *om. Y*
6612 peltali] petali *A*, pectali *L*
6613 epiglotis] epiglotus *Y*
6614 ad] aliud *M*
6615 margines] virgines *L*
6616 peltali] petali *A*
6617 latitudinem] latitudine *Z*
6618 dilatando] latando *sic Y*
6619 epiglotim] epiglotum *PYZ*
6620 qui] quod *L*
6621 epiglotim] epiglotum *Y*, epiglotis *Z*
6622 coangustant] angustant *Z*
6623 continuatur] continuantur *Y*
6624 cingitur] cingit *A*
6625 in] *om. A*
6626 in alio] *om. L*
6627 habet] *add. est P*
6628 contrahitur] *om. B*
6629 in alio - coangustat] *mg. ABLMPV, om. YZ*
6630 non habet nomen] *tr. Z*
6631 donec duo - habet] *mg. Y*
6632 uniantur] uniatu *A, om. V*
6633 quattuor sunt] *tr. Y*
6634 existimatur] estimatur *BVZ*, extimeatur *sic P*
6635 sint] sunt *BP*
6636 peltalis] peltalim *sic P*
6637 extremitates] extremities *sic Y*
6638 non] *om. Y*
6639 non habet nomen] *tr. BPV*

6640 cum] *om. A*
6641 existimant] estimant *BVZ*
6642 et] *om. A*
6643 Ex] et *Z*
6644 sitibus] tribus *Y*
6645 in] *om. AY*
6646 epiglottis] epiglotti *Y*
6647 cum] *om. P*
6648 contraherentur] contrahuntur *A*
6649 cymbalarem] *add. et B, cimbalearem sic P*
6650 inferiora] interiora *P*
6651 traherent] trahent *A*
6652 eam] eum *P*
6653 et] *om. Z*
6654 radicem] radices *M*
6655 quae nomen] *mg. M*
6656 non] *om. Y*
6657 non habet nomen] *tr. AB*
6658 a] *praem. et B*
6659 a dextera – sinistra] ad dexteram et ad sinistram *A*
6660 et epiglottim] epiglotti *A*, epiglottum *Y*
6661 quae] quoniam *P*
6662 refirmare vel] *tantummodo A*
6663 vel refrenare] *mg. A, refrenando P*
6664 aeris] *om. B*
6665 Qui] Quod *P, om. V*
6666 quidem] quod *L*
6667 fuerunt creati] *tr. Z*
6668 in] *om. AY*
6669 interioribus] intemporibus *sic Z*
6670 epiglottis] epiglotti *A*
6671 fuerint] fuerunt *A*
6672 in claudendo fuerint] *tr. Z*
6673 epiglottim] epiglottum *Y*
6674 adtractionem] attractiones *B*
6675 ex parvitate eis] *tr. Z*
6676 advenit] adant *sic Z*
6677 via] una *A, om. Y*
6678 cum] *om. Y*
6679 sub cymbalari] cimbalarum *B*, sub cibalari *sic P*
6680 par] *mg. L²*
6681 iuvant] iuvat *Z*
6682 iuvant par] *tr. L*
6683 duodecimum] .ii. *B*
6684 gutturis] capitis *M*, epiglottis *P*, trachee arterie *V*
6685 summa] summo *Y*
6686 habet duo] *tr. Z*
6687 quae] per *Y*
6688 ipsum] *iter. P*
6689 trahunt ad inferiora] *tr. B*
6690 epiglottis] epiglotti *Z*
6691 etiam] *om. Z*
6692 lauda] laude *M*
6693 musculi sunt duo] *om. B*
6694 gutturnosi] gutturosos *L*
6695 musculorum] *add. ossis V*
6696 laudae] linguae *Y*
6697 vero] *om. A*
6698 sibi] *om. AP*

6699 quibus] *add. est P*
6700 communicat cum ipso] *tr. A*
6701 laudae] *laudem sic Y*
6702 cum] *cur M*
6703 os] *om. Z*
6704 continuatur] *continuatum B*
6705 est] *om. A*
6706 mandibulam] *add. superiorem P*
6707 quod] *quidem P, quoddam V*
6708 inferius] *superius M*
6709 lingua] *linga sic V*
6710 linguam et ad] *lingue A*
6711 etiam] *item B*
6712 in] *om. A*
6713 sagitariis] *sagittarius Y*
6714 in alio sagittariis] *mg. ALMPVY, om. Z*
6715 cum] *super B*
6716 inferiori] *inferiore ALMPVY*
6717 lineae rectae inferiori] *tr. Z*
6718 super hoc os est] *tr. A*
6719 Illi] *Illa B*
6720 nominabuntur] *nominabitur B*
6721 linguam] *liguam sic P*
6722 latitudinales] *latitudines L*
6723 ab] *ex P*
6724 sagittariis] *sagittarius Y*
6725 in alio sagittariis] *om. ABMZ, mg. LPVY*
6726 venientes] *om. MY*
6727 scilicet] *om. P*
6728 scilicet linguae] *om. ABMVYZ, super cum duobus L*
6729 continuantur lateribus] *tr. P*
6730 supremo] *summo A*
6731 longitudinales a supremo - duo] *mg. Y*
6732 in] *om. Y*
6733 transverso] *transverso sic V*
6734 a] *ex A*
6735 inferius] *interius M*
6736 ossis] *ossibus A, ossibus mg. B*
6737 lateribus] *latentibus Z*
6738 lateribus laudae] *tr. Y*
6739 penetrant] *penetrat A*
6740 lingua] *linguam YZ*
6741 longitudinales] *longitudines L*
6742 latitudinales] *latitudines L*
6743 latitudinales et longitudinales] *tr. A*
6744 musculi duo] *tr. B*
6745 convertentes] *convertetentes sic M*
6746 nominavimus] *nominabimus A*
6747 ipsorum] *eorum P*
6748 latitudine] *latitudinem A*
6749 nominaverunt] *nominaverint B, noiaverunt sic P*
6750 continuat] *continuatur M*
6751 id est linguam] *om. ABMVYZ, mg. L, super unum P*
6752 id est laudam] *mg. AL, om. BMVYZ, super trahit P*
6753 linguam] *lingua M, linguam sic V*
6754 moveat] *move L^{a.c.}*
6755 sic eam] *tr. A*
6756 ut] *om. Y*
6757 in extensione] *ex intensione P*

6758 moveatur] moveantur *Z*
6759 ei] *om. Z*
6760 curatione] curtatione *BMZ*
6761 in curatione] *om. PV*
6762 a dextera] ad dexteram *A*
6763 a sinistra] ad sinistram *A*
6764 eorum] horum *M*
6765 solus] solum *A*
6766 suam] unam *Z*
6767 contrahentur] contrahetur *P*
6768 illa] *mg. M*
6769 non] *om. Y*
6770 cum transversione] contransversione *sic MV*
6771 aliqua] *om. Z*
6772 constringunt] *add. ex quibus musculorum qui pectus movent quidam sunt qui dilatant ipsum et non constringunt*
mg. Y
6773 sunt] *add. duo Z*
6774 diaphragmatis] diaflagmatis *sic AP*, diafrasmatis *sic B*
6775 adtrahendi] retrahendi *P*
6776 distinguentis] didistinguentis *sic P*
6777 nominabimus] nominavibus *sic B*
6778 quod sub] si *Y*
6779 a parte] ad partem *Z*
6780 protenditur] per *Z*
6781 prima] *om. A, add. ubi B*
6782 a dextera] ad dexteram *A*
6783 et a sinistra] *om. A*
6784 par] *add. unum A*
6785 impar] imparum *B*
6786 est] *om. AY*
6787 cum] *om. M*
6788 collo] *add. con collo sic V*
6789 et] *om. A*
6790 eius] *om. Y*
6791 nominabimus nunc] *tr. A*
6792 est ipse] *tr. A*
6793 est] *om. Y*
6794 ille qui est] *iter. Z*
6795 quinta] *.vi. B*
6796 in loco] *mg. M, in collo Z*
6797 concavo] concavae *Y*
6798 cum] in *Y*
6799 quod] et *B*
6800 descendit] *mg. M*
6801 fiunt] sunt *Z*
6802 continuantur] continuatur *AMVY*
6803 spondylium] *add. et A*
6804 et] *add. a BPVY*
6805 et] *add. cum Y*
6806 latitudine] latitudinem *A*
6807 cum] *iter. V*
6808 alii sunt - quiescit] *iter. M*
6809 est] *om. Z*
6810 superiorum] superior *Y*
6811 par] pura *V*
6812 istius] ipsius *PZ*
6813 thorace] thoracem *L*
6814 in] *om. A*
6815 in alio - thoraci] *mg. ABLMPV, om. YZ*

6816 epiglotale] epiglotalem *Z*
6817 continuatum] continuatura *A*
6818 duo] *add. sunt B*
6819 quae] *om. M*
6820 simul] *om. PV*
6821 constringunt] constringent *B*, stringunt *P*
6822 et dilatant] *om. P*
6823 perscrutatione] perscrutationem *VY*
6824 omnes] *om. Y*
6825 enim omnes] *tr. Z*
6826 costas] *om. B*
6827 costas duas] *tr. Y*
6828 ex] *om. L*
6829 aestiment] extiment *sic AMYZ*, estimant *P*
6830 unum] *om. Z*
6831 existimant] estimant *ABPV*, extimat *sic Y*, *add. quod unum Z*
6832 musculum] musculus *B*
6833 contextus] contentus *BYZ*
6834 sunt intrinseci quidam] *om. Y*
6835 cooperiunt] cooperiuntur *B*
6836 ad partem sunt] *tr. B*
6837 costae] *om. P*
6838 partem extremitatis - sunt] *mg. M*
6839 ad partem] *om. Y*
6840 interius] exterius *B*
6841 est] *in P*
6842 cartilagosae] cartilagosae *B*, cartilagosae *V*
6843 est] *om. Y*
6844 est diversum] *tr. A*
6845 situ] scitu *sic Y*
6846 quando] quam *B*
6847 quidem] *om. A*
6848 hic] hii *V*
6849 in] *om. A*
6850 in alio - sunt] *mg. ALPVY*, *om. BMZ*
6851 habentur] habent *P*
6852 sint] *add. ex Z*
6853 sunt superius] *tr. PZ*
6854 Et qui ex eis - dilatantes] *mg. Y*
6855 ex] *om. LM*
6856 positi sunt inferius] *tr. Z*
6857 constringentes] constringetes *sic P*
6858 sit] fit *BLMYPVZ*
6859 *add. Nota numerum musculorum mg. A*
6860 etiam est] *tr. P*
6861 qui] quia *P*
6862 ad] a *L*
6863 ipsum] ipsam *BLMPVY*, ipsa *Z*
6864 et] cum *A*
6865 in] *om. Y*
6866 dilatando] *add. capud P*
6867 adveniunt] veniunt *P*
6868 mamilla] maxilla in alio mamilla *B*
6869 antecedente] antecedentem *M*
6870 continuatur] continuantur *Z*
6871 continuatur - antecedentem] *mg. M*
6872 partem] parem *A*
6873 cartilaginis] kartillaginosae *A*
6874 qui] quod *V*

6875 ad] *mg. Y*
6876 thoracis] torace *Z*
6877 efficit] effit *sic A*
6878 ut] *om. Y*
6879 qui] *om. P*
6880 continuatus] continuatur *MP*
6881 qui] quae *A*
6882 qui] quod *V*
6883 superioris] inferiori *B*, superiori *Z*
6884 parte] partis *ALMPVY*
6885 eius] *om. PV*
6886 adiutorium] adiutorio *M*
6887 adiutorium est eius] *tr. Z*
6888 ducit ad pectus] *tr. B*
6889 vel aut] *tantummodo super et L*
6890 ad ipsum illud] *tr. Y*
6891 vel] *om. Y*
6892 vel aut] *om. ABMPVZ, super et L*
6893 cum aut] *tr. Y*
6894 magis] *add. ad Y*
6895 sit] *fit Y*
6896 continuitas magni] concavitas magna *A*
6897 est] *om. LP*
6898 apud] post *V^{a.c.}*
6899 ilium] illum *Y*
6900 posterioribus] *add. superioribus P*
6901 et] *om. Y*
6902 trahit] adtrahit *B*
6903 qui nascitur subtilis] *tr. P*
6904 ilii] iliis *B*
6905 ab eius] habens *B*
6906 et] *om. Z*
6907 in] *om. A*
6908 in alio - profundae] *mg. ALPVY, om. BMZ*
6909 qui] quod *V*
6910 a parte] ad partem *MZ*
6911 mamillae] maxillae *V*
6912 profundatur] profundantur *BLMVYZ*
6913 quidem] qui *B*
6914 parumper] parum *B*
6915 nascuntur unius - spatulae] *om. Y*
6916 in] *om. A*
6917 in alio - descendere] *mg. ALPVY, om. BZ*
6918 inplet - descendere] facit descendere et inplet *M*
6919 in] *om. A*
6920 in alio - spatula] *mg. ALPV, om. BMYZ*
6921 et ipse etiam - domesticam] *om. M*
6922 ipsius] illius *Y*
6923 villi ipsius] *tr. PV*
6924 separantis] separantes *M*
6925 continuantur] continuatur *P*
6926 cum capite valde] *tr. B*
6927 silvestri] silvestre *Y*
6928 penetrant] penetrat *BLMVYZ*
6929 pars eius quasi] *tr. Z*
6930 operationem] operatione *M*
6931 multum] vult *B*
6932 musculus] *mg. P [concavum P^{a.c.}]*
6933 musculus est] *tr. Z*

6934 spatulae ossis] *tr. PV*
6935 spatulae inplet ossis] *tr. Z*
6936 cum] *om. B*
6937 interioribus] *add. loci P*
6938 domestici] *domesti sic Y*
6939 domestici lateris] *tr. P*
6940 adiutorii] *adiutorium B*
6941 circumeat] *contineat B, circueat sic V*
6942 inferiori] *inferiore BLMVY*
6943 extremitate] *extremitatis L*
6944 superius] *cum partibus super P*
6945 cuius chorda superius] *mg. M*
6946 ascendentis] *descendentis Y*
6947 alium] *aliud Z*
6948 musculum habet] *tr. Y*
6949 qui] *quod L*
6950 et] *ad Y*
6951 furcula] *furculo sic Y*
6952 collo] *add. alio alcollo mg. Y*
6953 et a collo] *mg. A, om. V*
6954 et a collo venit] *tr. AZ*
6955 deglutiens] *add. ex A*
6956 magni] *mg. Y*
6957 capitum] *capitis B*
6958 est super] *et super est B*
6959 infimum] *initium A*
6960 quidam hominum] *tr. L*
6961 a mamilla] *ad mamillam A, a maxilla P*
6962 alium qui] *alius A*
6963 decimum] *add. est V*
6964 brachii] *asehehit V*
6965 id est aseid] *quod appellatur aseid mg. A, om. BMVY, super brachii L*
6966 contrahunt] *add. et B*
6967 sunt] *om. LZ*
6968 isti] *ipsi VY*
6969 alii] *praem. et Y*
6970 alii sunt qui ipsum] *mg. Y*
6971 gyrant] *regirant A, girat P, gignit Y*
6972 alii sunt qui ipsum gyrant] *mg. M*
6973 tukib] *om. APVY, tukich B, vacat M*
6974 tukib gyrant] *tr. B*
6975 id est] *et Y*
6976 faciunt] *faciant Y*
6977 stat] *add. tukib scilicet sicut stat A, add. cuchil M, add. tulunt Y*
6978 cum] *quando A*
6979 tukib - terram] *mg. ALMPVY, om. Z*
6980 et] *mg. M*
6981 imparibus] *paribus M*
6982 cum] *om. B*
6983 cubito] *subito V*
6984 interiores] *interius vel interiores B*
6985 interiores eius] *tr. Z*
6986 secundum] *add. et P*
6987 interiora] *add. alio ex supra A*
6988 in] *om. A*
6989 in alio - exteriora] *mg. ALPY, om. BMVZ*
6990 cubiti extrinsecis] *tr. Z*
6991 continuatur] *continuantur YZ*
6992 operantur ambo] *tr. Z*

- 6993 inferiori] inferiore *ALMPVY*
6994 origine] origini *L*
6995 id est origine] *om. AMPVYZ, super unicuique L*
6996 quarum] quorum *A, quartum Z*
6997 inest] vere *B, praem. caput Y*
6998 caput] *add. in alio LY*
6999 declinat] declinati *B*
7000 interiora] inferiora *B, anteriora PV*
7001 et declinat - musculi] alio et declinat ad interiora musculi *mg. A, om. Z*
7002 continuatur] *add. in alio et declinat ad illud intra adiutorium B*
7003 focalis] *add. scilicet Z*
7004 superioris] *add. interiora A*
7005 secundum impar] super ipsam *V*
7006 exteriora] interiora *B*
7007 posterius] positus *V*
7008 carnosus] carnos *sic A*
7009 duo hii] *tr. M*
7010 ad] *om. P*
7011 antecedentem] antecedente *Y*
7012 quidam] quod *A, om. B, quidem PZ*
7013 inferius] interius vel superius ad interiora *B*
7014 inferius ad exteriora - trahens] *mg. Y*
7015 interiora] *add. et B, anteriora P*
7016 ut] *mg. L² [vel L^{a.c.}]*
7017 tractio] tentio *A*
7018 coniunguntur] ungantur *sic B*
7019 stat] stant *YZ*
7020 in] *om. A*
7021 in alio trahunt] *mg. ALMPY, om. BVZ*
7022 stat - trahunt] costarum *B*
7023 quidem] *om. B*
7024 dilatantes] dilantes *sic P*
7025 circumdat] circumdant *L*
7026 est] *add. in alio verumtamen est B*
7027 constringentis] constringentes *BZ*
7028 Facientes] faciens *B*
7029 cuius] *add. sunt B*
7030 positum] compositum *Z*
7031 prolongatum] prolongant *B*
7032 superiori] superiore *LMPVY*
7033 eius] est *B*
7034 quod eius] cuius est *Z*
7035 et] *om. LY*
7036 in] *om. Y*
7037 aseid] seid *LMVYZ, seidi P*
7038 maior pars - aseid] *mg. Y*
7039 vero] *om. MPV*
7040 Girantes vero] et girantes *A*
7041 vel palmam manus] volam *BPV, om. LYMZ*
7042 rem] *om. M*
7043 aliam] aliquam *A*
7044 sive lateraliter - resupinetur] *om. M*
7045 Girantes vero dicuntur - resupinetur] *mg. APV, add. Girantes dicuntur qui faciunt brachium suum manus novam plantam iacere super rem aliquam inferius sive laterabunt quo usque resupinetur mg. B, om. LYZ, pos. post. manifestum sequitur M*
7046 Reflectentes alio] *tantummodo A*
7047 alio Gyranter] *mg. A*
7048 duobus] *add. partibus Y*
7049 imparibus] paribus *Y*

7050 domestico] domestica *A*
7051 curtum] certum *V*
7052 est ad latitudinem] *tr. L*
7053 declivis] declinans *Y*
7054 extremitas] *add. vel villus B*
7055 superiori] superiore *A, mg. Y*
7056 rascetae iuncturam] iuncture rascetam *Z*
7057 decimum nonum] *tr. P*
7058 musculorum] *om. B*
7059 motus musculorum] *tr. Z*
7060 et] *om. L*
7061 quidam] *add. sunt Y*
7062 resupinantes] resupinates *sic Y*
7063 resupinantes et quidam gyrantes] *tr. P*
7064 unus musculus est] *tr. Z*
7065 cum alio] *om. Z*
7066 ab indice] ad indicem *Z*
7067 pollice] publice *Y*
7068 coram pollice posito] *tr. PV*
7069 Cumque] cum *L*
7070 rascetam] rasceta *LM*
7071 gyratione] *add. reflexione mg. Y*
7072 solus] *om. L*
7073 solus secundum] *tr. M*
7074 movetur solus] *tr. Z*
7075 prolongat] prolongatur *Z*
7076 id est ponitur] *mg. AL, om. BMPVYZ*
7077 focile] focilem *Z*
7078 superius] *add. apud rascetam B*
7079 ortus] origo *A*
7080 ab] ad *M*
7081 inferiori] inferiore *LMPVY*
7082 parte] *om. BP*
7083 cum] est *B*
7084 pectinis] pectoris *P*
7085 in] *om. A*
7086 chordae caput] *tr. P*
7087 in alio - inferius] *mg. ALPVY, om. BMZ*
7088 inferius caput] *tr. B*
7089 superius] inferius *B*
7090 apud] super *Z*
7091 et dilatat rascetam] *mg. A*
7092 expandendo] *praem. in V*
7093 cum] est *B*
7094 gyratione] *add. reflexione mg. Y*
7095 silvestre] silvestrem *Y*
7096 ab] *add. una mg. Y*
7097 interiori] interiore *ABLMPVY*
7098 utrorumque] utroque *B*
7099 altius] alius *B*, alterius *YZ*
7100 pervenit] supervenit *Z*
7101 eis] ei *M*
7102 inferioribus] inferiori *B*
7103 extrema] *add. quoniam Y*
7104 quae] qui *A*
7105 quae - modum] quemadmodum *BPYZ*
7106 transversantur] transversatur *Z*
7107 se] sed *Y*
7108 vel incidunt se] *mg. ALP, om. MZ, super transversantur V*

7109 Postea] *praem.* et *A*
7110 inter] in *Y*
7111 medium] indicem *A*
7112 inter pollicem et medium est] *tr.* *Z*
7113 continuantur] continuatur *A*
7114 constringunt] cum stringunt *B*
7115 isti] iste *P*
7116 ipsimet] *add.* etiam *B*
7117 gyrationem] giratione *L, mg. M*
7118 gyrationem efficiunt] *tr.* *A*
7119 resupinationem] resupinatione *L*
7120 gyrationem efficiunt et resupinationem] *tr.* *BMZY*
7121 in alio aut] *tantummodo mg. L*
7122 pollicis] poplicis *sic A*
7123 quem] quam *P*
7124 nominavimus] nominamus *B*
7125 plenarie] planarie *P*
7126 facit] facere *B*
7127 in] *om. A*
7128 in alio aut] *mg. APVY, om. BLMZ*
7129 cum] *om. Y*
7130 pollice] poplice *sic A*
7131 movetur] *add.* et *B*
7132 ipsam] ipsum *P*
7133 auriculari] auriculare *A*
7134 sunt] *om. Y*
7135 quidam] *add.* sunt *BPV*
7136 gravarent] gravarentur *M*
7137 propterea] propter illud *B*
7138 elongati] elonganti *sic Y*
7139 eis] *praem. ex P, om. V*
7140 rotundae chordae] *tr.* *P*
7141 dilatantur] dilatatur *M*
7142 igitur] ergo *A*
7143 ut] ad *B*
7144 comprehendant] comprehendantur *Y*
7145 autem] igitur *V*
7146 dilatantes] *add.* vel elevantes *B*
7147 sunt] fuerunt *Z*
7148 ad] ab *M*
7149 Et] *om. B*
7150 quidem] qui *B*
7151 qui] *add.* est *V*
7152 nascitur] noscitur *B*
7153 ipsos] ipsas *B*
7154 dilatant] *add.* vel elevant *B*
7155 Ex] *praem.* Et *AP, Et Y*
7156 qui] quae *B*
7157 vero qui] *mg. M*
7158 inclinant] declinant *Y, inclinat Z*
7159 parte] pari *B*
7160 additamenta oritur ipsius] *tr.* *M*
7161 duplorum] *om. B*
7162 a] *om. Y*
7163 chordas] *add.* in *A*
7164 ille est] *tr.* *P*
7165 musculorum] *add.* et *L*
7166 motus] *om. A, add.* et *L*
7167 ab indice] ad indicem *P*

7168 super] *add. volam plantae M*
7169 quidem] *om. B*
7170 alium] *aliud Z*
7171 inferior] *interior P*
7172 eius] *est Y*
7173 Quapropter] *propter hoc Z*
7174 oportuit] *oportet B*
7175 Illarum] *Illa P*
7176 quaeque] *quoque L, mg. Y*
7177 iuncturam primam] *iunctura prima P*
7178 ipsius primam] *tr. A*
7179 constringit] *stringit P*
7180 Primam] *prima L*
7181 vero] *om. B*
7182 quod] *quia P*
7183 propterea] *propria B*
7184 Quae] *quod B*
7185 quia] *quae B*
7186 qui] *quod L*
7187 supra] *super BV*
7188 istum] *ipsum MZ*
7189 minor] *maior M*
7190 ipso] *isto VZ*
7191 est] *om. Y*
7192 inferiori] *inferiore ABLM*
7193 transit] *tranxit sic Y*
7194 inter] *in P*
7195 silvestre] *om. B, silvestrem YZ*
7196 superior est] *tr. M*
7197 pervenit ad partem] *tr. Z*
7198 pollicis] *praem. focilis P*
7199 parumper declinat] *tr. Y*
7200 chordas] *cordis P*
7201 constringant] *constringat P, constringunt Y*
7202 pervenit] *venit M*
7203 quidem] *qui B*
7204 post] *cuius P*
7205 secundi] *om. L*
7206 inferioris] *superioris et inferioris Y*
7207 Et secundi origo -inferioris] *om. P*
7208 nobilior] *add. est Z*
7209 ut] *ne B*
7210 dilatetur] *dilatatur Y*
7211 et] *om. Y*
7212 elongetur] *elongatur Y*
7213 eam - sensum] *mg. PVY, om. Z*
7214 sentiendo] *faciendo A*
7215 in sentiendo eam adipisci faciat sensum] *tr. B*
7216 illud] *om. BZ*
7217 plantae] *plancte M*
7218 super] *om. B, supra Z*
7219 rascetam] *mg. Y*
7220 existunt] *extendunt B*
7221 sibi] *sunt P*
7222 superpositi] *suppositi Y*
7223 est] *om. P*
7224 Qui] *Quod P*
7225 consistunt] *existunt AB*
7226 inferiori] *inferiore ABLMPVY*

7227 inferiori consistunt] *tr. PV*
7228 sunt septem numero] *tr. B*
7229 qui] *quae B*
7230 eis] *his Z*
7231 curtus] *curtis B*
7232 villus] *nullus B*
7233 est] *om. L*
7234 a] *om. L*
7235 pervenit] *venit ABPV*
7236 cum] *enim Z*
7237 continuatur] *continuantur Y*
7238 inclinat] *declinat Y*
7239 incipiens] *add. est Z*
7240 in alio - eos] *mg. ALPVY, om. BZ*
7241 quod] *quia P*
7242 rectitudine] *rectitudinem Y*
7243 Et septimus est - inclinat] *om. M*
7244 horum] *eorum B*
7245 quinque] *qui L*
7246 sunt] *om. Y*
7247 et] *sed A*
7248 flectendum] *add. sunt A*
7249 in] *om. L*
7250 superiori] *superiore BLMPVY*
7251 sub] *in P*
7252 solus] *solum A*
7253 quinque] *quisque L*
7254 duo] *om. P*
7255 continuantur] *continuatur Z*
7256 eius] *om. P*
7257 ex eis est] *tr. BP*
7258 est] *praem. et Y*
7259 strictura] *structura B*
7260 est strictura] *mg. Y*
7261 et] *om. B*
7262 ad] *a Y*
7263 superiora] *inferiora P*
7264 coniuncti] *coniuncta B*
7265 fuerint] *fuerunt A*
7266 iuncturam] *iuncturarum Z*
7267 ergo] *igitur A, add. .v. BY, add. quinque VZ*
7268 sunt quinque] *add. quinque sunt mg. L²*
7269 quique sunt] *tr. A*
7270 reflectentibus] *flectentibus Z*
7271 exceptis] *ex capitis P*
7272 auriculari unicuique] *auricularium cuique L*
7273 inest] *adest Z*
7274 scilicet] *om. ABYZ*
7275 motus] *om. B*
7276 Musculorum] *Musculi B*
7277 alii] *add. sunt A*
7278 qui] *om. B*
7279 anteriora] *inferiora M, interiora V*
7280 motus] *om. L*
7281 illi] *om. A*
7282 vocantur musculi dorsi] *tr. A*
7283 et sunt musculi] *om. Y*
7284 duo musculi] *tr. Z*
7285 de] *om. Y*

7286 existimatur] estimatur *PV*
 7287 viginti tribus] .xxiii. *B*
 7288 musculis] musculus *B*
 7289 existat musculis compositus] *tr. A*
 7290 musculus] *add. et B*
 7291 namque] *om. B, vero Z*
 7292 musculus ab unaquaque - advenit] *om. Y*
 7293 villus] nullus *P*
 7294 quidem] *add. duo mg. Y*
 7295 tenduntur] intenduntur *V*
 7296 dorsum] *add. in alio in rectitudine mg. B*
 7297 declinat] declinant *Z*
 7298 desuper] super *Z*
 7299 meri] unum *B*
 7300 spondylibus] *add. caput L*
 7301 cum] *om. P*
 7302 quod] *add. est Z*
 7303 isto] ipso *B*
 7304 et undecima] *om. Y*
 7305 Et] *add. in A*
 7306 in] *om. AP*
 7307 inclinatione] indignatione *L^{a.c.}*
 7308 et in inclinatione] *om. Y*
 7309 a] *om. P*
 7310 vicesimum secundum] .xii. *B*
 7311 musculorum] *add. motus A*
 7312 ventris] ventres *P*
 7313 Musculi] Musculorum *A*
 7314 autem] *vero LVZ*
 7315 sunt] *om. P*
 7316 in] *om. B*
 7317 ex stercore] exteriore *B*
 7318 in] *om. P*
 7319 quae] quod *Y*
 7320 in alio - matricibus] *mg. L*
 7321 in] *om. A, praem. et B*
 7322 et] *om. A*
 7323 embryones] embriores *sic B*
 7324 in alio - matricibus] *mg. ALPVY, om. MZ*
 7325 nata] *ata sic Y*
 7326 est] *om. P*
 7327 sustinent] sustinet *Y*
 7328 et ipsum - adiuvant] *mg. M*
 7329 calefaciunt] calefiunt [calefaciunt *V^{a.c.}*] *V*
 7330 propterea] praeterea *Y*
 7331 in] *om. A*
 7332 sua] *om. B*
 7333 in alio - adsiduatione] *mg. ABLMPVY, om. Z*
 7334 cooperiunt] *add. et L*
 7335 hiis] *eis V, istis Y*
 7336 octo] *om. A, recto P*
 7337 longitudine] longitudinem *YZ*
 7338 usque] *om. Y*
 7339 in alio - ea] *inter ea super coram ipsis A, mg. BLMPV, om. YZ*
 7340 sui] *suo A*
 7341 finem ipsius] *tr. B*
 7342 qui] *om. A*
 7343 in] *m. A*
 7344 in alio - latitudinaliter] *mg. ALPV, om. MYZ*

7345 istis] eis *P*
7346 est locus] *tr. Z*
7347 super] sunt *Y*
7348 est] *om. Y*
7349 quae] qui *B*
7350 et duorum] *om. MY*
7351 accidit] accidat *B*
7352 in] a *ABZ*
7353 a] *om. Z*
7354 exsistit] ex istis *Z*
7355 sese] *add. adinvicem B*
7356 secantibus ad modum crucis] *tr. B*
7357 a] *om. Y*
7358 in] *om. A*
7359 in alio imparium] *mg. ALPV, om. MYZ*
7360 ab unaquaque parte duorum] duorum ab una parte *L*
7361 sunt] *add. partes Z*
7362 positae] *add. ab unaquaque parte B*
7363 quidem] qui *B*
7364 semper] si non per *A*, super *V*
7365 carnosa] carnosam *Y*
7366 chordis] corde *P*
7367 haec] *om. A*
7368 in alio - longitudinales] *om. AYZ, mg. BLMPV*
7369 sunt] *om. V*
7370 latitudinalibus posita sunt] *tr. P*
7371 in alio - latitudinales] *om. AMVYZ, mg. BLP*
7372 Testiculorum] *T B*
7373 autem] vero *P*
7374 laxentur] laxarentur *P*
7375 scilicet] *om. BVZ*
7376 quisque] quisquis *sic B*
7377 par sibi] pars *B*, sibi *L*
7378 unum] *mg. L², om. AMPVYZ*
7379 earum] eorum *A*
7380 neque] nec *A*
7381 virorum] *add. testiculi mulierum non sunt suspensi sicut virorum mg. V²*
7382 ipsam] ipsum *A*
7383 os] *om. A*
7384 dilatatur] dilatantur *Z*
7385 est] *om. L*
7386 voluntatis] voluntatis *sic B*
7387 retinere] *mg. B*
7388 retinere voluntatis] *tr. Y*
7389 Et] *iter. P*
7390 cum] cur *B*
7391 adfuerit] *mg. Y*
7392 urinam] urina *YZ*
7393 expellent] expellet *LMPVYZ*
7394 virgae] ficteris *B*, vesice [*add. virga mg. M²*] *M*
7395 Musculi] Vusculi *sic P*
7396 sunt duo] *tr. PV*
7397 duo] *om. Z*
7398 unius] unus *Z*
7399 qui] *om. P*
7400 tenduntur] extenduntur *B*
7401 et] *om. B*
7402 rectificatur] rectificans *L*
7403 facilitate] *add. in alio difficultate mg. L²*

7404 Aliud] Alii *L*
7405 aequatur] *mg. A, om. BPY, super rectificatur LV*
7406 rectificatur aequatur] equatur rectificantur *M, aequatur rectificatur tr. Z*
7407 constringitur] constringit *A*
7408 Quod] Et *A*
7409 uni] unum *Z*
7410 acciderit] accidit *M*
7411 vicesimum sextum] .xxv. *B*
7412 ficteris] virge *B, ficturis sic P, ani V*
7413 Ficturis] icturis *sic L, Ficturis sic P*
7414 eius] eis *Y*
7415 quidem] quod *P*
7416 coercet] *mg. L² [cohabitetur L^{a.c.}]*
7417 stringit] constringit *A*
7418 excutit] excutis *B*
7419 interius positus magis] *tr. Z*
7420 iste] *add. et B*
7421 cuius] *add. in alio supra ipsum B*
7422 comparationem] operationem *M*
7423 existimatur] estimatur *ABP*
7424 sit] si *Z*
7425 Et] ex *Z*
7426 quod] *add. est A, quidem V*
7427 omnes] *mg. L*
7428 longaonem] longatione *B*
7429 neque] nec *A*
7430 accidit] dimittit *Y*
7431 propter] per *M*
7432 vel mollificationem] *super laxitatem AV, om. PZ*
7433 musculorum] *add. motus V*
7434 ille] *om. AY*
7435 expandit] epxpandit *sic P*
7436 vel expandit] *super APV, add. glossa supra L, om. MZ*
7437 Deinde] *add. est A, quam B*
7438 contrahit] *add. vel recolligit B*
7439 extensio] tensio *Y*
7440 vel expansio] *super extensio APV, mg. M, add. glossa supra L, om. Z*
7441 contractionem] *add. quia A*
7442 vel expansionem] *mg. AM, add. glossa supra L, super extensione V, om. PZ*
7443 Postea] propterea *M*
7444 vel expandentibus] *super extendentibus ALV, mg. MP, om. YZ*
7445 musculis corporis] *tr. P*
7446 et est ipse] *tr. Y*
7447 poplitem] poblitem *sic B, policem M*
7448 perveniat ad poplitem] *tr. Z*
7449 Ex] Et *Y*
7450 qui] quod *V*
7451 domesticum] domesticam *Y*
7452 dilatatur] *add. in alio dilatatur B*
7453 Et est alius] *om. B*
7454 istius] ipsius *B*
7455 tantum ad superiora - coxam] *mg. Y*
7456 declinantem] declinationem *M*
7457 eis] *add. in alio inter eos est B*
7458 ex eis est] *tr. A*
7459 satis] *mg. Y*
7460 coxam] coram *Y*
7461 coxam satis] *tr. Z*
7462 rectitudinem] latitudinem *B*

7463 vel expandit] *mg. AP, om. BMVZ, super dilatata L*
7464 vel expandit dilatata] *tr. Y*
7465 ex eis est] *tr. PZ*
7466 ancha totam] *tr. A*
7467 et] *om. L*
7468 extrema] *extrema sic B*
7469 capita] *om. B*
7470 alhosos] *ab hosos B, alhosos LMPVYZ*
7471 panniculare] *pannicularem Z*
7472 cum] *iter. M*
7473 posteriori] *posteriore ABLVY, posteriora MP*
7474 coxae] *om. Z*
7475 parte] *om. P*
7476 continuantur] *continuantur Z*
7477 si cum] *sicut si B*
7478 musculus] *mg. A, om. BMPVZ, super traxerit L*
7479 traxerit] *transierit Z*
7480 ad] *et Z*
7481 id est] *om. A*
7482 id est extremum] *mg. ALMP, om. VYZ*
7483 vel] *om. M*
7484 vel expandet] *super dilatabit AL, om. BVYZ, mg. MP*
7485 si] *non B*
7486 traxerit] *traxit B*
7487 cum declinatione - extremis] *mg. Y*
7488 dilatabit secundum rectitudinem] *tr. AB*
7489 vel expandet] *om. ABPVYZ, super dilatabit L, mg. M*
7490 qui] *quod V*
7491 tota] *toto B*
7492 illi] *om. P*
7493 supremo] *extremo B*
7494 carchametra] *tracheometra M, tarchanetra Y, trachametra Z*
7495 anteriora] *interiora Z*
7496 dilatatur] *dilatatur sic V*
7497 in alio] *vel A*
7498 in alio dilatata] *super dilatatur A, om. BMVYZ, mg. L*
7499 qualis] *add. est Z*
7500 operatione] *operationem YZ*
7501 operatur] *om. V*
7502 Verumtamen] *verbum tamen M*
7503 dilatationem] *dilatatione Z*
7504 superficiei] *sufficieis sic B*
7505 in alio - est] *om. ABMZ, mg. LPVY*
7506 posteriora] *add. anche M*
7507 declinans] *declinat Z*
7508 vel expandit] *om. ABMVYZ, super dilatata L, mg. P*
7509 et] *om. L*
7510 sufficienter - facit] *om. B*
7511 et ad domesticum - facit] *om. AV, mg. Y*
7512 coxae] *om. Z*
7513 parva ad domesticum] *tr. A*
7514 constringit] *constringentibus Z*
7515 una] *add. est B*
7516 lumborum] *librorum B*
7517 quae] *qui V*
7518 continuatur et ipsae - domestico] *om. L*
7519 continuantur] *continuantur YZ*
7520 Et musculus] *om. Y*
7521 et] *om. B*

7522 minoris] minori *Y*
7523 continuantur - minoris] *mg. M*
7524 Et musculus] *om. Z*
7525 id est musculi] *mg. AL, om. MPVYZ*
7526 in] *om. A*
7527 in alio sustentatus] *mg. ALPVY, om. MZ*
7528 pars] par *Y*
7529 ipse] *add. est MZ*
7530 etiam] *om. A*
7531 contrahit] contra *B*, contrahunt *P*
7532 crus etiam contrahit] *tr. Z*
7533 Ex musculis] Et musculi *A*
7534 ad] *om. B*
7535 quidam] *om. Y*
7536 nominati] nominatim *L*
7537 constrictionis] constrictionem *Y*
7538 quidem] qui *B*
7539 quidem haec] *tr. Z*
7540 poplitem] poblitem *sic B*
7541 lato venit] venti lato *Z*
7542 facientes] faciens *A*
7543 et eorum unus - musculi] *mg. Y*
7544 a silvestri] *om. P*
7545 sibi] si *M*
7546 transversantur] transversando hoc agunt *B*
7547 fiunt] sunt *A*
7548 carnosi] carnosus *Y*
7549 additamenti] additamenta *LP*
7550 traxerit] tranxerit *sic Y*
7551 pauca] parva *B*
7552 musculorum - iuncturam] iuncturarum *Z*
7553 poplitis] poblitis *sic B*
7554 moventium - poplitis] motus cruris *V*
7555 autem] *om. L*
7556 poplitis] poblitis *sic B*
7557 musculis] musculi *A*
7558 in] *om. Z*
7559 positus] positi *AZ*
7560 incipit] *om. V*
7561 maiori] maiore *ABLMPVY*
7562 maiori incipit] *tr. P*
7563 anteriori] interiori *A*, anteriore *sic B*, anteriore *LMPVY*
7564 id est] in alio *B*
7565 id est patella] *super rasga LV, om. M, mg. P, super carnosum Y*
7566 in alio rasfa] *om. BMPZ, mg. LVY*
7567 id est patella – rasfa] alio rafa id est patella *mg. A*
7568 coxae extremitatum] coxtremitatum *sic P*
7569 continuatum] *om. B*
7570 quem] qui *P*
7571 coxam] coxas *P*
7572 in] ab *P*
7573 nascens] nascentis *Z*
7574 est] *om. A*
7575 uniuntur] iunguntur *Y*
7576 eis] his *Z*
7577 rasgam] rascham *B*
7578 vel rasfam] *om. ABPVYZ, super rasgam L, mg. M*
7579 ea] *add. et B*
7580 adfirmat] confirmat *B*

7581 cruris] crucis *M*
7582 cruris capite] *tr. PV*
7583 poplitem] poblitem *sic B*
7584 crus] crux *LM*
7585 femoris ossis] *tr. Z*
7586 coxae] *om. LY*
7587 in latus coxae descendit] *tr. A*
7588 domesticum] *praem. et L*
7589 cruris] crucis *M*
7590 declinans] declinas *Z*
7591 libris] *add. inveni B*
7592 libris anatomiae] *tr. A*
7593 et] *om. Y*
7594 in latus] *mg. M*
7595 silvestre] silvestrem *YZ*
7596 venosum] nervosum *M*, venenosum *Z*
7597 ad silvestre] ad silvestrem *BLYZ, om. M*
7598 et femoris] *om. V*
7599 separanti] separante *AP*
7600 scilicet orithi] *mg. A, om. BMVYZ, super separanti L*
7601 Deinde] *om. B*
7602 poplitis] poblitis *sic B*
7603 poplitis] poblitis *sic B*
7604 ea] *eo B*
7605 cum ea unitur] *mg. et add. vel mg. Y*
7606 Et] *praem. trahuntur Y*
7607 pede ad] pendeat *sic P*
7608 pede -partem] parte *V*
7609 domesticus] *add. et silvestris Y*
7610 Sed domesticus - medius] *mg. Y*
7611 a base] ab osse *A*
7612 incedit] *add. et A, recedit B*
7613 unitur] utuntur *Z*
7614 a base] ab osse *A*
7615 continuentur] continuantur *B*
7616 in] *om. A*
7617 venosi] venenosi *Y*
7618 in alio - silvestris] *mg. ALVY, om. BMPZ*
7619 In] *om. ABM*
7620 poplitis] poblitis *sic B*
7621 flexuositate] flexuositate *sic L*
7622 poplitis] poblitis *sic B*
7623 qui] quis *B*
7624 medii exsistit] *mg. M*
7625 aestimant] extimant *AMYZ*
7626 quod] *om. L*
7627 scilicet orithi] *tantummodo mg. A*
7628 est] *add. et B*
7629 poplitem] poblitem *sic B*, poplite *Y*
7630 eius] eis *M*
7631 pyxidem] piscidem *sic MY*
7632 musculorum] *mg. L²*
7633 iuncturam] iuncturarum *Y*
7634 iuncturam pedis] *tr. A*
7635 pedis - moventium] motus iuncture pedis *V*
7636 moventibus] *iter. B*
7637 ipsum] ipsam *B*
7638 qui ipsum - quidam] *om. Y*
7639 ipsum] ipsam *B*

7640 autem] *add. eo V*
7641 antecedente] *antecedenti Z*
7642 domesticae cuius - cannae] *om. B*
7643 pollicis] *poplicis sic A, poblitis sic B, poplitis P*
7644 vadens] *vaditis B*
7645 eo] *ea Z*
7646 pollicis] *poplicis sic A*
7647 a] *ex V*
7648 silvestris] *silvestri Z*
7649 elevat] *add. et alter oritur a capite silvestris P*
7650 Et alter oritur - elevat] *om. B*
7651 proprie] *om. P*
7652 convenit] *pervenit M, venit P*
7653 musculus convenit] *tr. B*
7654 fuerit] *fiunt BV*
7655 est descendere] *tr. B*
7656 quod] *quae BL*
7657 ventrem cruris] *tr. B*
7658 existit] *consistit A*
7659 chordis] *corda B, corde P*
7660 alahachib] *alahacurab A, alachahib M, alchaichacab Z*
7661 silvestrem] *silvestre BLMVY*
7662 haec] *hoc L*
7663 haec est] *tr. APVY*
7664 quidem] *quidam A*
7665 capite] *capitis P*
7666 color est] *colorem Y*
7667 absque] *cum A*
7668 quam] *add. ipse B*
7669 mandat] *mandet MPYZ*
7670 achib] *alchib Z*
7671 in] *om. A*
7672 supra] *super B*
7673 eum] *eam B*
7674 in alio - eum] *mg. ALV, om. MPYZ*
7675 diximus ante] *tr. A*
7676 musculis] *musculus Y*
7677 istis] *ipsis B*
7678 accidit nocumentum] *tr. A*
7679 musculus] *musculis A*
7680 nascuntur duae] *tr. PV*
7681 quarum] *quorum M*
7682 una] *add. corda P*
7683 obviat] *obviet P*
7684 in] *inter B*
7685 anteriori] *antérieure ABLY, anterioris P*
7686 qua] *quo B*
7687 id est] *om. B*
7688 id est abasamentum] *mg. ALV, om. BPYZ*
7689 istius] *ipsius PY*
7690 pertransit] *partiti sic pertransit B, pertranxit sic Y*
7691 originem] *om. P*
7692 pollicis] *om. B*
7693 ossi] *om. L, ossis PZ*
7694 domesticum] *domesticam Y*
7695 capite] *parte B*
7696 achibalium] *alchibalium P, adchibalium Z*
7697 eo] *ea Y*
7698 cum] *om. Y*

7699 id est ventrem] *mg. AL, om. BMPVZ, super occultum Y*
7700 cruris] *crucis M*
7701 dilatatur] *dilatat Z*
7702 eius est] *tr. Z*
7703 anatomia] *anoh sic M*
7704 multi sunt musculi] *tr. Z*
7705 ex] *praem. et Z*
7706 ipsam] *ipsum P*
7707 dividitur] *add. partes Y*
7708 quae] *quid V*
7709 constringunt] *constringit B*
7710 Et] *om. B*
7711 chorda] *cordam Y*
7712 ipsam] *ipso B, ipsum P, ipsa YZ*
7713 transmittit] *praem. et Z*
7714 chordas quae indicem - dividitur] *mg. Y*
7715 unaquaque] *unaqua sic P*
7716 duarum] *om. A*
7717 et] *quae A*
7718 pervenit] *vadit V*
7719 a] *mg. M*
7720 in] *om. L*
7721 existunt] *existit BY*
7722 oritur domestica] *tr. Y*
7723 pedem] *partem P*
7724 constringendum] *constringendum sic P*
7725 pollicis] *poplitis Z*
7726 est] *et P*
7727 Illi] *Illa P*
7728 anatomici] *om. A, anthomici sic L, mathomici sic Y*
7729 fuerunt] *sunt Z*
7730 illud qui] *tr. Y*
7731 digitis continuantur] *tr. Z*
7732 scilicet] *om. Y*
7733 cum] *add. in P*
7734 si] *om. Y*
7735 declinent] *declinet A*
7736 unus] *simul P*
7737 si unus] *fumus Y*
7738 quidem] *qui B*
7739 quattuor sunt] *tr. A*
7740 super] *supra Z*
7741 quorum] *quorumque Z*
7742 uni] *uno Y*
7743 accidit] *acciderit P*
7744 provenit] *pervenit Z*
7745 inde] *om. P*
7746 debilitetur] *add. quia remanserunt B*
7747 est proprium eorum] *tr. A*
7748 est huic] *tr. Y*
7749 unum] *unius Y*
7750 quinque] *om. A, add. vel ex eis sunt duo mg. B*
7751 supra] *super B*
7752 ad] *a P*
7753 silvestre] *silvestrem LYZ*
7754 positi] *positis A*
7755 digitum] *digitus Z*
7756 illud] *alium B, illum Z*
7757 quod] *qui B*

7758 sequitur] *om. Y, se Z*
7759 trahit] trahitur *A*
7760 in alio continuat] *om. ABPZ, mg. LMVY*
7761 vel ducit] alio ducitur *mg. A, om. MPVZ, add. glossa supra L, pos. post trahit Y*
7762 elevat] elevant *P*
7763 in alio inclinat] alio continua *mg. A, om. BPZ, mg. LMVY*
7764 isti] istis *L, ex istis Z*
7765 duobus] *add. sunt P*
7766 similiter] *add. sunt B*
7767 primi] *om. B*
7768 igitur] ergo *A*
7769 corporis] cordis *B*
7770 *add. Nota quod omnes musculi corporis sunt quingenti viginti novem mg. V²*
7771 Capitulum] *praem. Distinctio .vii^a. de anathomia nervorum et continet capitula .vi. V*
7772 summae tertiae] *om. B [add. summe .3. mg. B²]*
7773 quintae] *om. Y*
7774 summae - et] *om. V*
7775 nervis] *add. prorpie V*
7776 de nervis] *om. P*
7777 nervorum] *mg. Y*
7778 quae sunt - essentiam] secundum alia *Y*
7779 sunt] *om. Y*
7780 essentiam] essentia *Y*
7781 omnibus] *om. Y*
7782 per accidens est est] *tr. Z*
7783 corroboretur] *mg. Y*
7784 est etiam] *tr. Y*
7785 et] *om. AMZ*
7786 splen] cor *A*
7787 Licet] *mg. Y*
7788 cinctorium] cinctorum *sic B*
7789 nervosum] nervorum *B*
7790 tecta] recta *PZ*
7791 apostemata] apostemate *B*
7792 fuerint] fiunt *B, fuerunt P*
7793 perveniet] pervenient *B, praeveniet P*
7794 apostemosi] apostematis *BZ*
7795 gravado] gravato *V*
7796 ventositatis] ventositas *Y*
7797 cinctorium] cinctorum *sic B*
7798 ad cinctorium] adiutorium *Z*
7799 radicem] cinctorium *B*
7800 id est membro] *tantummodo super ei L*
7801 adtractio] attricio *sic B*
7802 sentiet] sentit *B, sentiat Z*
7803 ipsam] eam *A*
7804 scitum] finiet *Y*
7805 ipsorum] istorum *A*
7806 perveniunt] pervenerunt *P*
7807 partiuntur] patiuntur *L*
7808 vicinantur] viciantur *B*
7809 adveniunt] adveiunt *sic P*
7810 cerebrum] cerebri *M*
7811 principium nervorum] *tr. VZ*
7812 est] *om. P*
7813 eorum] *om. YZ*
7814 est] *om. M*
7815 existit duobus - principium] *mg. Y*
7816 secundum sui essentiam est principium] *tr. P*

7817 principium est] *tr. MY*
 7818 est] *om. BPVYZ*
 7819 currit] *om. AM, super ex eo L, oritur P*
 7820 viscerum] *add. et Z*
 7821 quidem] *qui B*
 7822 ostendit nobis] *iter. L*
 7823 quae] *quam A*
 7824 ad viscera] *om. P*
 7825 descendantibus] *descentibus sic B, venientibus vel descendantibus Z*
 7826 est] *om. P*
 7827 enim] *vero P, om. Y*
 7828 munivit] *munivis sic B, munuit sic Y*
 7829 illud] *aliud Z*
 7830 quod propterea quoniam] *tr. Y*
 7831 a principio] *ab ipsos B*
 7832 fuerunt] *add. principio B*
 7833 tegant] *regant B, tangant M, rogant P*
 7834 panniculi] *add. in alio pollice B*
 7835 cuius] *eius P*
 7836 cum] *et V*
 7837 cum torquetur] *contorquetur A*
 7838 epiglotim] *epiglotum YZ*
 7839 secundus] *add. est P*
 7840 cum] *quidem quae B*
 7841 ad] *om. V*
 7842 radices costarum] *tr. Z*
 7843 tertius] *add. est B*
 7844 transeunt] *transierit B*
 7845 est factum] *tr. Y*
 7846 autem] *om. M*
 7847 nervi] *nervo Y*
 7848 progredientes] *provenientes B, egridientes P*
 7849 iuvamentum] *iuvamenta A*
 7850 penetrarent] *penetrant Y*
 7851 ad] *om. P*
 7852 diriguntur] *dirigitur A, dirigantur Y*
 7853 ad] *om. A*
 7854 dirigitur] *dirigit A*
 7855 propinquiori] *propinquiore ABLMPVY*
 7856 defert] *defertur A, mg. Y*
 7857 via] *viam M*
 7858 et] *om. P*
 7859 manat] *manet A*
 7860 ex] *a Z*
 7861 de duritie] *durities B*
 7862 facit] *fecit A*
 7863 substantia] *superbia L^{a.c.}*
 7864 elongentur] *elongent V*
 7865 in] *om. P*
 7866 quanto plus] *mg. Y*
 7867 fuerunt] *fuerint B*
 7868 leniores] *add. tanto A, mg. M*
 7869 plus] *post P*
 7870 leniores - fuerunt] *om. BZ*
 7871 motivi] *motu B, motui LP*
 7872 diriguntur] *dirigitur P*
 7873 elongentur] *elongetur M*
 7874 In unoquoque] *immo quoque L*
 7875 id] *illud Z*

7876 quod] *mg. Y*
 7877 ex] *in A*
 7878 et] *add. in A*
 7879 adiuverunt] *adiuvent Y*
 7880 sensum] *sensuum Y*
 7881 ab antecessione] *add. in sentiendo auxiliantur mg. Y*
 7882 quae] *qui L*
 7883 partis] *add. quidem A*
 7884 Et partis - cerebri] *om. M*
 7885 secundum] *add. est V*
 7886 anatomia] *anoh M*
 7887 a cerebro] *om. Z*
 7888 a cerebro egredientium] *cerebri V*
 7889 eorum viis] *semitarum ipsorum V*
 7890 cerebro] *add. autem M*
 7891 *add. setem paria nervorum descendunt a cerebro mg. V²*
 7892 mamillarum] *maxillarum V*
 7893 quidem] *quod P*
 7894 oritur a sinistra] *tr. L*
 7895 dexteratur] *adextratur Z*
 7896 ille - ille] *mg. M*
 7897 dixit quod] *dixitque Z*
 7898 ad sectionem cruceam] *a sectione crucea A*
 7899 sectione] *sentione sic Z*
 7900 pupillarum] *pupillam A*
 7901 ire] *ut Z*
 7902 videndo] *medio B, videdo sic Z*
 7903 et] *add. etiam B*
 7904 ipsamet] *ipsement A, ipsametque B*
 7905 non] *om. A*
 7906 intueretur] *intuerentur M, intuetur Z*
 7907 propter] *mg. Y*
 7908 dilatatio] *dilatatio Z*
 7909 augmentatur] *dilatatur A*
 7910 cum alter clauditur] *mg. Y*
 7911 propterea est] *tr. Z*
 7912 propterea] *om. B*
 7913 unum] *mg. Y*
 7914 nisi] *in A, non B, mg. Y, ui. Z*
 7915 simulachrum] *similiter lacrum sic P*
 7916 adferat] *auferat B*
 7917 sit] *fit A*
 7918 communi] *mg. Y*
 7919 Ideoque] *add. etiam B*
 7920 ex re] *extrema Y*
 7921 duas videant] *tr. A*
 7922 terminum communem] *tr. A*
 7923 terminus] *add. communis V*
 7924 ut] *mg. Y*
 7925 nervorum] *musculorum A*
 7926 parium] *par P*
 7927 prodeuntium] *procedentium VY*
 7928 silvestrem] *silvestre LPV*
 7929 quod] *quae A, qui V*
 7930 et] *om. BLVY*
 7931 oculi partitur] *tr. B*
 7932 eius grossities suae] *sua grossities eius B*
 7933 circa] *mg. V*
 7934 conversum] *add. in alio inpedimentum B*

7935 membrum] *om. B*
7936 remanet ei] *tr. BZ*
7937 immo] *add. vel in uno B*
7938 adiutore] adiutorem *Y*
7939 alio a] alia *Y*
7940 termino] termini *Y*
7941 cessionem] antecessionem] cessionem *L*
7942 scilicet ab infimo] *mg. LP, om. MVZ, id est beneficio mg. Y*
7943 scilicet ab infimo basis] *tr. A*
7944 quod] qui *Z*
7945 miscetur] permiscetur *B*
7946 et] *om. Z*
7947 ramus] ramis *B*
7948 egreditur] ingreditur *P*
7949 subetiae] silicie *sic A, apoplectice subetice B, mg. PV, subete Z*
7950 pertranseat - diaphragmate] *om. B*
7951 secundae] secundi *Z*
7952 partis] paris *AZ*
7953 in] ab *P*
7954 temporis] in poris *P*
7955 quae] quod *B*
7956 egreditur] ingreditur *Y*
7957 in] *om. A*
7958 in alio separatur] *mg. ALPVY, om. MZ*
7959 modo cuius] *tr. Y*
7960 in] *om. A*
7961 par egreditur] *tr. A*
7962 par quoniam] per quem *B*
7963 neque] nec *A*
7964 penetratione] penetratore *V*
7965 nobiliori] nobilius *Y*
7966 in] *om. A*
7967 in alio] *om. P*
7968 et venter] *om. M*
7969 in alio - clauderetur] *mg. ALMPV, om. YZ*
7970 in alio - cooperiretur] via cooperiretur in alio et venter clauderetur et *B*
7971 tegetur] *om. AMPYZ, mg. L*
7972 haec] *om. P*
7973 quarum] quorum *L*
7974 partem] parte *P*
7975 vadit] vadet *P*
7976 vadit] valde *P*
7977 vadit per foramen] *tr. PV*
7978 superficiem] superficiei *M*
7979 spargitur] spargit *A*
7980 in] *om. Y*
7981 barbachi] barchii *A, mg. Y*
7982 maxillae] maxime *Z*
7983 facta est] *tr. PZ*
7984 ad] in *LPVY*
7985 manifestum est] *tr. P*
7986 pertinet] *add. dentibus B*
7987 in] *om. B*
7988 superiori] superiore *ABLMPVY*
7989 et] *om. Y*
7990 extremitatis] extremitates *B, extremitatibus M*
7991 quidem] qui *B*
7992 partis tertiae] *om. V*
7993 paris] partis *M*

7994 vero] autem *A*
7995 superiori] superiore *BLMVY*
7996 in eius manifesta] *mg. Y*
7997 ipsi] *om. A*
7998 qui] quod *V*
7999 gustus] *add. Nota quomodo dicitur sensus gustus qui est in lingua mg. V²*
8000 thecis] tectis *P*, tunicis *Z*
8001 id est - gingivarum] *mg. ABLY, om. MPVZ*
8002 inferiorum] inferioris *P*
8003 in] *om. APYZ*
8004 inferiori] inferiore *ABLMPVY*
8005 est subtilior] *tr. A*
8006 quam] *mg. Y*
8007 nervus] nervis *P*
8008 istius] ipsius *Y*
8009 duritiem] durities *Z*
8010 mollitiem] mollitie *YZ*
8011 temperant] temperat *PY*
8012 illius et subtilitas] *mg. M*
8013 istius] ipsius *Y*
8014 est] *om. P*
8015 ad] a *YZ*
8016 basim] basum *B*, sasim *sic Y*
8017 vadit ad palatum] *tr. Z*
8018 tertium] contrarium *P*
8019 quia] quod *B*
8020 et dat ei sensum quod – palatum] *mg. P*
8021 unumquodque] unumquidque *B*
8022 nascitur] nascit *sic B*
8023 secundum] sed *P*
8024 dupli] *add. nascitur B*
8025 illorum] eorum *B*
8026 adfirmatur] confirmatus *P*
8027 apud multos - adfirmatur] *mg. ABLPVY, om. MZ*
8028 id est] *om. Y*
8029 id est anatomicorum] *mg. AL, om. BMPVZ*
8030 id est - tenent] tenent anothomicorum *Y*
8031 ipsius] ipsorum *Y*
8032 est] *add. quod Z*
8033 Et] *add. quidem A*
8034 panniculum] panniculis *B*
8035 in] *om. PY*
8036 quidem] *om. P*
8037 est procul dubio] *tr. BZ*
8038 posteriori] posteriore *BLMPVY*
8039 cerebri posteriori] posteriore cerebri *A*
8040 sed] et *A*
8041 est] *om. Y*
8042 in alio minor] *om. AMZ, mg. LPVY*
8043 maior prima in alio minor] *tr. B*
8044 quod] qui *P*
8045 qui est] *om. B*
8046 scilicet - divisio] *om. AMYZ, mg. LPV*
8047 quod] *add. cum Y*
8048 viae] via *M*
8049 obliquationibus] obligationibus *B*
8050 torturis] *om. ABMVZ, mg. LP*
8051 in obliquationibus torturis] torturis obliquationibus *Y*
8052 ideo quod] ideoque *LM*

8053 adfuit] affunt *sic P*
8054 removeretur] removetur *B*
8055 ut] quod *P*
8056 inde] *om. V*
8057 egrederetur inde] *tr. P*
8058 a principio removetur - egrederetur] *om. L*
8059 ei inde] *tr. ABZ*
8060 nervis] nervus *B*
8061 plurimi] *add. vel primi B*
8062 musculum vadunt] *tr. A*
8063 fuit creatus] *tr. PV*
8064 ut] *om. P*
8065 discoopertum] *add. vel ut B*
8066 foret clausa] *tr. B*
8067 discoopertum - esset] *mg. Y*
8068 munitum] minutum *P*
8069 vel - circumdatum] *mg. ALMPVY, om. Z*
8070 eorum] horum *Z*
8071 propinquior fuit] *tr. Y*
8072 neque] nec *A*
8073 musculis] musculus *AZ*
8074 suffecit] sufficit *LMPV*
8075 fuerunt multiplicati] *tr. B*
8076 nervi - fuerunt] multiplicati nervi non fuerunt *Z*
8077 oculi] oculorum *A*
8078 nervus] nervis *L*
8079 visus] *om. V*
8080 indignit multa] *tr. A*
8081 grossitudine] fortitudine *P*
8082 Non] Nos *Z*
8083 concavatum] concavum *P*
8084 vel concavatum] *mg. AP, super perforatum L, om. MVYZ*
8085 nervis] nervus *L*
8086 necessaria durities] *tr. PV*
8087 esset grossitudo] *tr. Y*
8088 difficultatem motus] *tr. A*
8089 duro] duo *B*
8090 habent] haberent *A*
8091 potest foramina] *tr. Y*
8092 cum] *om. V*
8093 essent] esset *AMY*
8094 derz] de re *A*, dexteri *B*, aderz *Y*
8095 quidem] idem *B*
8096 divisum fuit in partes tres] *tr. B*
8097 simul omnes] *tr. Y*
8098 ab hoc] *mg. Y*
8099 earum] eorum *A*
8100 suo] *om. Y*
8101 itinere] intrare *et add. alio itinere mg. Y*
8102 adiuvet] ad unum *A*
8103 motu] motum *YZ*
8104 quod est] quidem *Y*
8105 eam] eum *Y*
8106 in] *om. Y*
8107 lato spargitur musculo] *tr. A*
8108 et] *om. AM, etiam P*
8109 subeti] sub ea *A, add. in alio apoplemente B, subetni Z*
8110 ea] *om. Y*
8111 ex qua] *mg. M*

8112 cum] quae *B*
8113 in rectitudine] erectitudine *sic A*
8114 epiglotis est] *tr. B*
8115 qui] quod *L*
8116 veniunt] venerit *Y*
8117 epiglotim] *add. pertransseunt A, epiglotti YZ*
8118 cartilagine] cartilagine *Y*
8119 epiglotim] epiglotum *Y, epiglotti Z*
8120 eis] his *Z*
8121 ad] *om. P*
8122 cymbalarem] cimbalarim *ALPVY, çimbalarim Z*
8123 aperiendam] aperienda *Z*
8124 claudendam - aperiendam] claudendam *A, claudenda et aperienda Y*
8125 retroredeutes] retroredientes *Z*
8126 a] *om. Y*
8127 ascenderent] ascenderet *BPY, descenderet Z*
8128 principio] principia *Z*
8129 proveniret] perveniret *L*
8130 decentem] de cete *Z*
8131 nervis] nervus *Y*
8132 vicinum] vitium *Z*
8133 scilicet] *om. Y*
8134 scilicet illud] id *Z*
8135 est] *mg. Y*
8136 etiam] et *Y*
8137 eos] eis *M*
8138 comitaretur] commuteretur *Z*
8139 et redit] *om. P*
8140 indiget] indigeret *Z*
8141 innitatur] imitatur *BZ*
8142 ascendens] descendens *P*
8143 sit] *om. B*
8144 ipsius] eius *AZ*
8145 levis] *add. sit B*
8146 a sinistra] ad sinixtram *A*
8147 ipsa recta - grossa] ipsam rectam et grossam *V*
8148 ascendenti] ascendens *P*
8149 haec] sed *L*
8150 ei] *om. Z*
8151 ei] *om. P*
8152 accidit ei] *tr. BM*
8153 parvitas] *add. in alio tenuitas B, paucitas P*
8154 ex eo] *om. Y*
8155 egressi ex eo] *tr. A*
8156 etiam] non *L*
8157 quia] quod *B*
8158 igitur] ergo *PV*
8159 necessarium igitur] *tr. Z*
8160 ipsi] ipsa *Z*
8161 adfirmarentur] firmarentur *P, confirmarentur V*
8162 inniterentur] imiterentur *B, remitteretur Y, inmitterentur Z*
8163 ligamentis] *add. in A*
8164 ut] quod *M, non Y*
8165 corrigeretur] corrigentur *P, corrigerentur Z*
8166 sapientia] sapi *Z*
8167 quidem] *om. Y*
8168 in hos] nos *Z*
8169 redeutes] reddentes *P*
8170 elongando] elegando *sic P*

8171 tali] talis *AM*
8172 est] *add.* et sapientia quidem *B*
8173 et] aut *Z*
8174 duritiem] *add.* et *P*, duritie *Z*
8175 est] *add.* illis *B*
8176 epiglotis] epiglotti *Z*
8177 adiuvantium] adiuuamentum in alio adiuuantur *B*
8178 a] ex *A*
8179 sparguntur] spargentur *P*
8180 diaphragmatis] dyaflagmatis *sic A*, diaflagmaticis *sic P*
8181 in] *om.* *B*
8182 in] *om.* *Z*
8183 in] *om.* *B*
8184 quod] *om.* *A*
8185 viscerum] viscum *P*
8186 paris autem] *tr.* *Y*
8187 a termino] *mg.* *Y*
8188 peltalem] peltale *M*
8189 residuum] *add.* et *M*, reduum *sic P*
8190 est semper] *tr.* *V*
8191 reducti] redacti *P*
8192 neque] nec *A*
8193 neque] nec *A*
8194 in] *om.* *AYZ*
8195 ad] a *Z*
8196 motum] motu *Z*
8197 nervus] in nervis *A*, nervis *L*
8198 quia] et *B*
8199 advenit] venit *AP*
8200 tertium] *add.* est *V*
8201 et] *om.* *AV*
8202 et colli] *om.* *Z*
8203 viis eorum] eius semitarum *V*
8204 eorum viis] *tr.* *A*
8205 nuchae - eorum] ex nucha nascentium *B*
8206 ex] a *A*
8207 nascentes] *om.* *A*
8208 Unius] unus *Y*
8209 est a duobus] *tr.* *B*
8210 quod] qui *PV*
8211 solis] solum *AB*, solus *P*, *add.* per *M*
8212 paruum] parium *A*
8213 minutum] munitum *L*
8214 quidem] *om.* *V*
8215 tactus] *tantummodo mg.* *L*
8216 enim] *om.* *LY*
8217 et] *om.* *BY*
8218 ad] *om.* *V*
8219 anteriora] interiora *M*
8220 reflectitur] reflentur *L*
8221 et] *om.* *L*
8222 Et] *om.* *A*
8223 sui] *om.* *L*
8224 expandi] *add.* et *Y*
8225 expedite] expedire *BV*, exdire *sic Z*
8226 poterat] poterit *Y*
8227 complete] complere *L*
8228 Quod autem] *om.* *B*
8229 et] *om.* *Z*

8230 eis] hiis *Z*
8231 paris] parvum *B*
8232 et ipsius] *om. M*
8233 ad] a *L*
8234 rectitudine] rectitudinem *BM*
8235 vel] alio *A*
8236 vel radicibus] *mg. A, om. BMPVYZ, super ad radices L*
8237 earum] eorum *AY*
8238 aurium ad partem] *tr. B*
8239 reflectendo] flectendo *A*
8240 penetrant] penetrat *B*
8241 non] *del. L, om. M, mg. Y*
8242 non in] *tr. A*
8243 reflectendo penetrant - aurium] *mg. M*
8244 anteriora] interiora *AZ*
8245 quidem] qui *B*
8246 in] *om. A*
8247 in alio ascendit] *mg. ALPVY, om. BMZ*
8248 miscentur] *praem. etiam B*
8249 in] *om. Y*
8250 etiam] *om. P*
8251 etiam est] *tr. VZ*
8252 temporum] timpanorum *B*
8253 bestiis] bestimus *sic B*
8254 sparsionis] spartionis *L, conspersionis Z*
8255 ipsius] istius *P*
8256 Quarti] Quanti *Z*
8257 tertiam] tertia *Y*
8258 et] *om. B*
8259 parte vel] *om. Y*
8260 vel] alio *A*
8261 vel ad partem] *mg. AL, om. BMPVZ*
8262 antecedente] antecedentem *MY*
8263 consequente] sequente *V*
8264 ea] eo *Y*
8265 venam] veniam *B*
8266 subeti] subiecti *A, add. in alio apolicam B, subeteni Z*
8267 separans] *om. V*
8268 duo] *mg. Y*
8269 pectus] donec *P*
8270 duo in] *tr. P*
8271 partientis] partiens *A*
8272 maior] *om. B*
8273 maior pars] *tr. A*
8274 donec] *om. Z*
8275 ad] a *Z*
8276 vadit] vadat *Y*
8277 musculis] musculus *AB, add. quidem Z*
8278 qui] quod *L*
8279 communes] *add. et A*
8280 anteriora] interiora *PVY*
8281 cum] *om. A*
8282 eo] *add. quod M*
8283 ad] *om. P*
8284 ramus] *mg. Y*
8285 in] inter *P*
8286 ramos partitur] *tr. P*
8287 scilicet] est *Y*
8288 ille scilicet] *tr. B*

8289 est] *om. Y*
8290 est ipse] *tr. PV*
8291 caput anterius - qui] *mg. Y*
8292 ramum] *om. MY*
8293 inter ramum] *in innimum sic P, om. V*
8294 medius] *medium Y*
8295 supremum] *supremus P*
8296 miscetur] *miscentur P*
8297 eo] *ea Z*
8298 quidam] *quidem Z*
8299 et] *add. impar B*
8300 et] *om. Y*
8301 miscetur] *om. Y*
8302 et] *om. A*
8303 communi] *commune M*
8304 pervenit] *supervenit B*
8305 maior] *add. in M*
8306 parte] *partem A*
8307 est] *iter. B*
8308 ex quarto et minor - est] *mg. Y*
8309 quinto] *add. et Z*
8310 ad] *om. PV*
8311 colli] *collum LY*
8312 ad] *om. Z*
8313 Et plurimum septimi - diaphragma] *mg. M*
8314 et] *add. ad A*
8315 perveniat] *perveniant AP*
8316 in] *om. A*
8317 in alio sexto] *mg. ALPV, om. BMYZ*
8318 tendit] *add. et A*
8319 transit] *pertransit Y*
8320 spatulam non transit] *tr. Z*
8321 transit] *sit P*
8322 ille] *om. Y*
8323 qui] *iter. V, quia Z*
8324 a] *ex B, ad Y*
8325 alio sexto] *tantummodo super octavo A*
8326 qui nascitur] *qua scitur Y*
8327 ad] *om. M*
8328 in alio - vadit] *alio dorsi mg. A, om. BYZ, mg. LMPV*
8329 autem] *add. vel vero mg. B*
8330 non] *om. L*
8331 nervi nisi] *tr. M*
8332 in ipso] *om. Y*
8333 partientis] *pertinens Z*
8334 Et] *add. ad B*
8335 quidem] *om. A*
8336 a] *ad Y*
8337 venirent] *veniret P*
8338 vel] *alio A, om. B*
8339 vel inclinatione] *mg. AY, om. MPVZ*
8340 protenderentur] *protenduntur Z*
8341 continuitas] *continuatas Z*
8342 posita] *mg. Y*
8343 aequalitatem] *qualitatem A*
8344 spargerentur] *separentur B*
8345 si cum] *sicut B*
8346 cum] *om. B*
8347 hoc esset] *tr. PV*

8348 nisi] *add. cum P, add. in Y*
8349 Praeterea] Postea *M*
8350 illud] *mg. Y*
8351 est] *cum B*
8352 circuiens] circuens *sic A*
8353 finirentur] sumerentur *B*
8354 ut non] *tr. Y*
8355 necessarium] *om. V*
8356 venire] ventrem *Y*
8357 Oportuit ergo - venire] *mg. B*
8358 oportuit] *add. ergo Z*
8359 oportuit necessario - penderent] *om. BY*
8360 Oportuit ergo ut in ipso – penderent] *om. A*
8361 defenderentur] deferentur *BLPV*
8362 munitione] diminutione *A*, minutione *Y*
8363 tegerentur] regerentur *B, iter. V*
8364 ergo] *vero P*
8365 munitione] minutione *Y*
8366 defendente] defendete *Y*
8367 qui] *om. P*
8368 quem] *quae A*
8369 innixi] mixti *B*, inmixti *L, mg. Y*
8370 perrexerunt] pares erunt *M*
8371 eius] *eis PY*
8372 operatio] *om. B*
8373 propter] *per B*
8374 destrueretur] destruetur *L*
8375 uni] *nervis A*
8376 principio] *om. A*
8377 principium] *om. L*
8378 in alio - principium] *om. AZ, mg. LMPVY*
8379 nuchae] *add. et P*
8380 spondylium] *add. quae fiunt in rectitudine V*
8381 paribus] *partibus V*
8382 primam] *ipsam P*
8383 quod] *quae B*
8384 in] *inter Y*
8385 spargitur] sparguntur *Y*
8386 in] *om. A*
8387 in alio secunda] *mg. ALMP, om. BVYZ*
8388 costas] *add. in alio secundas B*
8389 procedit] *procedat A*
8390 extensum procedit et] *mg. Z*
8391 octavo] *octavum P*
8392 obviat] *obviant A*
8393 protenduntur] protenditur *M*
8394 ad] *om. YZ*
8395 perveniunt] *perveniant M*
8396 pars] *om. Y*
8397 ad] *om. BP*
8398 ad adiutorii] *adiutorium Z*
8399 adiutorii tendit ad] *tr. A*
8400 quae] *quod P*
8401 et] *om. Y*
8402 eam] *ea B*
8403 perveniunt] *perveiant sic P*
8404 igitur] *ergo et add. in alio eius igitur quod mg. B*
8405 oriuntur] *om. V*
8406 ramis] *rami L^{p.c.} [ramis L^{a.c.}]*

8407 qui] quoniam *Y*
8408 qui ad spatulam] *mg. L²*
8409 costas] coxas *M*
8410 posterioribus] *add. dorsi B*
8411 spondylibus] *add. et Z*
8412 costarum] *add. et BL*
8413 nascuntur costarum falsarum] *tr. P*
8414 veniunt] venient *B*
8415 praeterea] postea *Z*
8416 nervorum] *om. A*
8417 ramis] *add. et P*
8418 currunt] curventur *P*
8419 inferiora] *tantummodo A*
8420 egrediuntur] ingrediuntur *P*
8421 nervorum] *om. B, nervuorum sic P*
8422 alchatin] *praem. nuche ABMLPYZ, catani V*
8423 alchatin] *alcaim L*
8424 pervenit - musculos] *mg. M*
8425 in] *om. A*
8426 in alio] *om. B*
8427 interiores] interioris *P*
8428 in dorso] dorssi *A*
8429 in alio - dorso] *mg. ABLPVY, om. MZ*
8430 cum] *add. eis Z*
8431 paria] *om. Y*
8432 crurum] currium *sic B*
8433 in] *om. A*
8434 in alio magnos] *mg. ALPVY, om. MZ*
8435 multos - magnos] *magnos multos B*
8436 transmittunt] transmittit *P*
8437 ramos] *om. P*
8438 rami quibus] *tr. M*
8439 et ramus] ramis *Z*
8440 alhauiuç] *alhauiuç A, alobderuiz in alio magnos B, aalohuiuz L, alulum M, alouiuç P, alohuiuz V, alhouiz Y, halouiuç Z*
8441 miscetur] miscetur *A*
8442 ancha] *ad nuche A*
8443 illi] illos *P*
8444 pedum] pedis *Y*
8445 a nervis] *anterius Y*
8446 declinant] *declinat Z*
8447 ad occultum] *om. B*
8448 est] *om. YZ*
8449 est enim] *tr. A*
8450 continuitatis] *continuatis Z*
8451 neque] *nec A*
8452 cum origine suorum] *est originis in alio cum origine suorum B*
8453 quidem] *qui B*
8454 vel apparent] *mg. AL, pos. post qui submerguntur B, om. MPVYZ*
8455 cooperti] *add. et sunt ex eis qui dilatantur B*
8456 neque] *nec A*
8457 ibi] *om. AY*
8458 multi musculi] *tr. B*
8459 in] *om. A*
8460 multa] *add. et ibi A*
8461 multa ossa] *tr. B*
8462 in alio - multa] *mg. ALMPVY, om. Z*
8463 venae] *bene Y*
8464 pars] *par Z*

8465 proprii musculorum - sunt] *om. Y*
8466 curreret] *currerent BZ*
8467 vel] *add. in Y*
8468 vel via] *super foramine A, om. LMPVZ*
8469 descendat] *descendit A*
8470 vadat femoris - musculos] *om. Y*
8471 poplitis] *poblitis B, add. pervenit Y*
8472 nuchae] *add. et P*
8473 alhauiz *coni.*] *alhouiç A, alhouiuz B, alhouius L, alciuç M, alhouiuç PZ, alhahonis V, alouiuuz Y*
8474 alhosos] *alahososi V*
8475 alhauiz] *alhouiuç AM, alhouiuz LY, alohuiuz PV, halouium Z*
8476 miscetur] *miscetur P*
8477 alchatin] *alcaim L*
8478 paria vero] *tr. P*
8479 impar] *par A*
8480 ab extremo] *a postremo A*
8481 alhosos] *add. et A, alhoosos P, alhaosos V*
8482 sparguntur] *spargentur P*
8483 et] *add. in musculis A*
8484 domesticis] *add. et in Z*
8485 alhauiz] *alhouiuç AZ, alhouiuez B, alhouiuz LMPVY*
8486 Capitulum] *praem. Distinctio .viii^a. de anathomia arteriarum et continet capitula .v. V*
8487 summae - et] *om. V*
8488 est] *om. Z*
8489 sermo de forma] *de qualitate V*
8490 arteriarum] *arterie V*
8491 unam] *add. duarum P, una Z*
8492 obviat pulsationi] *tr. A*
8493 substantiae] *subest Y*
8494 quae] *qui P, quem V*
8495 celari] *celare Y*
8496 et] *om. Y*
8497 a sinistro est] *tr. A*
8498 ventriculo] *vetriculo sic B*
8499 quoniam] *quae Y*
8500 est] *om. Y*
8501 nutrimentum] *om. V*
8502 exercendo] *add. vel extendendo B*
8503 arteriae] *aterie sic P*
8504 venalis] *agueridi V*
8505 oritur a sinistro] *tr. A*
8506 et in ipso] *om. Y*
8507 deferatur] *deferat P*
8508 quia] *qui B*
8509 partis] *paris Z*
8510 partium] *add. origine B, parte Y*
8511 ubi] *praem. ut P, ut V*
8512 arteriis] *add. est B*
8513 fuit creata] *tr. AY*
8514 ut] *ait Z*
8515 sit] *om. B*
8516 mollior] *melior P*
8517 ad] *om. B, mg. M*
8518 subtili] *subtile B*
8519 pulmonis] *pulmoni Z*
8520 est magis conveniens] *magis B*
8521 scilicet] *om. VY*
8522 neque] *nec A*
8523 ei] *om. AP*

8524 ea] *praem.* in *P*, eam *Y*
8525 indiget] signa *Y*
8526 sanguis] sanguinis *Y*
8527 qui in vena] inventa *B*, qui in venam *Y*
8528 in] *om.* *A*
8529 in alio - ventrem] *mg.* *ALMPY*, *om.* *VZ*
8530 habente] habentem *YZ*
8531 eius] *om.* *A*
8532 locus eius] *tr.* *PV*
8533 id est] scilicet *A*
8534 id est pulmonem] *mg.* *AP*, *super ipsum L*, *om.* *MVYZ*
8535 eius] *add.* et *Y*
8536 rarum] ratum *Z*
8537 ei] eis *B*
8538 grossitiei] grossitie *B*
8539 quanto] *add.* alio *Y*
8540 aliae] alio *Z*
8541 indiguere] inguere *sic Y*
8542 sit pulmoni] *tr.* *B*
8543 vicina sit] *tr.* *Y*
8544 alio tamen – dorsi] *tantummodo mg.* *A*
8545 parte pulmonis] *tr.* *P*
8546 quidem] qui *B*
8547 in] *om.* *Y*
8548 necessitates] necessitatis *B*
8549 comparatum] coopertum *BY*
8550 adtenduntur] attenditur *M*
8551 ei] *om.* *P*
8552 facilem] facile *Y*
8553 eius] *add.* etiam *B*
8554 resudat] *add.* et *Y*
8555 inveniatur] inveniretur *M*
8556 est magis] *tr.* *PV*
8557 ei est] *tr.* *Y*
8558 est ei magis] *tr.* *AB*
8559 et] quam *P*
8560 quae est maior] *om.* *A*
8561 vocat] vocavit *Y*
8562 orithi] orthy *A*
8563 orithi in primis] in primis oriri *B*
8564 cordis] corde *P*
8565 revolvitur] revolvit *V*
8566 revolvitur cordis] *tr.* *Z*
8567 revolvitur] resolvitur *M*
8568 separatur] spargitur *Y*
8569 ad] a *Y*
8570 est] *om.* *AP*
8571 et altera - apta] *om.* *Y*
8572 ascendendum] descendendum *A*, descendendum est *Y*
8573 est quae] *tr.* *Z*
8574 descendendum] adscendendum *A*
8575 apta ad descendendum] *tr.* *P*
8576 aliam] alium *B*
8577 quae] *add.* in *Z*
8578 *add.* Vene pulsatiles omnes oriuntur a corde, vene quiete ab epate *mg.* *V²*
8579 et] *add.* in *A*
8580 orithi] orthi *LZ*, orith *Y*
8581 autem] *om.* *Y*
8582 autem orithi] *tr.* *A*

8583 in] *om. A*
8584 egressionem] egressiones *P*
8585 in alio egressionem] *mg. ABLMPV, om. YZ*
8586 duri] *om. B*
8587 consistunt] existunt *P*
8588 enim] autem *Z*
8589 unus enim] *tr. Y*
8590 neque] nec *A*
8591 ipsius] ipsi *M*
8592 magnificando] magnificado *sic Y*
8593 difficilis] difficiles *B*
8594 fierent] forent *A*
8595 destrueretur] destruaetur *sic M*
8596 iuvamentum] iuvamentu *sic M*
8597 suis in] *tr. Y*
8598 magni] magis *A*
8599 fierent] fieret *A*
8600 autem] *om. P*
8601 interiora] inferiora *M*
8602 declinantes] declinates *sic P*
8603 in] *om. A*
8604 in alio redeuntes] *mg. MP*
8605 respicientes] proicientes *A*
8606 vel respicientes] *super declinantes P*
8607 in alio - respicientes] *mg. ALY, om. BVZ*
8608 suffecerunt] sufficerunt *L*
8609 non] vero *A*
8610 ibi tantum] *tr. BMZ*
8611 necessitatis] *om. B*
8612 hic est] *tr. PV*
8613 plus ibi] *tr. PY*
8614 sit vaporem] *tr. P*
8615 sanguinem] sanguini *Z*
8616 orithi] orthi *Z*
8617 ex] cum *B*
8618 duabus] duobus *Z*
8619 arteriae] *om. Y*
8620 orithi] orthy *A, om. V*
8621 ascendentis] ascendente *BLMPZ*
8622 orithi] orthy *A, orthi Z*
8623 ascendens] ascendentes *M, ascendes Y*
8624 in duas] *iter. B*
8625 lebriati] lebnaci *L, lebnati MVZ, leubati P*
8626 carnem] partem *P*
8627 similem] simile *MY*
8628 vel moralem] *mg. A, om. BMVYZ, super moro similem L*
8629 et] *om. B*
8630 sunt] *om. B, add. due MPV*
8631 sunt duae] *tr. Z*
8632 a] ab *AM, ad Y*
8633 subeteni] subeteni *AL, add. id est apoplectitem B, subteni Y*
8634 et a dextera – sinistra] ad dexteram et ad sinixtram *A*
8635 ascendunt] descendunt *APV*
8636 adsociantur] *add. cum eis Y*
8637 in] *om. B*
8638 primis] primus *B*
8639 ad] *iter. A*
8640 caput] orfram *sic Y*
8641 spatulae caput pervenit] *tr. PV*

8642 exinde] inde *P*
8643 pertransit] pertranxit *Y*
8644 orithi] orthy *A*
8645 subeteni] subeteeni *A*, subeten *B*, sub etheeni *L*, subetenui *Y*
8646 quae subeteni vocantur] subeteni *V*
8647 Unaquaeque] Unaquaque *L*
8648 subeteni] subeteeni *A*, subeten *B*, subteni *Y*
8649 cum] *om. P*
8650 separatur] separantur *AB*
8651 vel apparet] *mg. AL, om. BMPVYZ*
8652 est coram] coxa *Y*
8653 pertransit] pertranxit *Y*
8654 eis] eos *M*
8655 in eis multos] multum *B*
8656 relinquit] reliquit *BLMVY*
8657 tendit] vadit *P*
8658 in] *om. B*
8659 in alio] alio *mg. A, om. BPVYZ, mg. LM*
8660 tendente] tendentem *A*
8661 ad] a *L*
8662 continentibus - cerebri] *mg. AM, om. YZ*
8663 sunt capitis] *tr. Z*
8664 spargitur] *add. Et A*
8665 ad] a *Y*
8666 qui capitis sunt - cerebri] *om. B*
8667 tendit] *add. et A*
8668 magnum] *om. A, manuum Y*
8669 apud] caput *Y*
8670 derz] dictum *A*
8671 laudam] laudem *MY*
8672 coram] coxam *Y*
8673 in foramine] *om. V*
8674 ingreditur] adgreditur *sic Z*
8675 in] *om. A*
8676 et] *om. MV*
8677 in alio - rete] *mg. ALMPVY, om. BZ*
8678 scilicet] sed *A, om. BYZ*
8679 in venis] *om. Y*
8680 adprehendere] comprehendere *B*
8681 continuam] continua *A*
8682 ligatam] ligamentam *sic P^{a.c.}, ligatura Z*
8683 sicut] super *A*
8684 rete] retem *Y*
8685 ad dexteram] a dextera *Y*
8686 ad sinistram] a sinistra *Y*
8687 per totum rete] *om. B*
8688 vel] alio et *A*
8689 vel complet - rete] *mg. AMP, super vadit per totum rete L, om. VYZ*
8690 adgregatur] aggravatur *Z*
8691 ex] cum *B*
8692 par] parte *A*
8693 foratur] formatur *BV*
8694 ei] *om. A*
8695 in] *om. Z*
8696 in] *om. Y*
8697 in] *om. Y*
8698 cerebro] *add. et B*
8699 in] *om. BY*
8700 illa] *om. BMPVYZ, add. scilicet L*

8701 ascenderunt] adscendunt *A*
8702 non pulsatilium orificia] *tr. A*
8703 quae] *mg. M*
8704 quemadmodum ramorum - descenderunt] *om. Y*
8705 autem] enim *Y*
8706 rigantia sunt] *tr. Y*
8707 ex sitibus] ex sitibus *sic A*, exitibus *Z*
8708 suorum] *om. A*
8709 ut] *om. A*
8710 neque] nec *A*
8711 est] *add. ei P*
8712 proveniret] provenirent *Y*
8713 proveniret inde] *tr. Z*
8714 in eis] *om. B*
8715 ipsius] ipsi *L*
8716 facilius est] *tr. Z*
8717 et] *ex AY*
8718 et] *om. Y*
8719 calefaciat] calefiat *MV*
8720 sub] *mg. P*
8721 quidem] qui *B*
8722 redeundo] in cedendo *Z*
8723 in arteria] materia *B*
8724 et] *om. Y*
8725 complexioni] complexionis *Z*
8726 vadat] vadit *A*
8727 rete] recte *B*
8728 quidem] qui *B*
8729 os] eos *Z*
8730 positum] positura *Y*
8731 quintum] *add. est V*
8732 partis orithi] arterie orthy *A*, arterie *V*
8733 orithi] orthy *A*, orith *Y*
8734 quintam] *mg. Z*
8735 innititur] innitatur *B*, mittitur *MZ*
8736 capitis] capiti *B*
8737 cordis] *add. est continuus V*
8738 situi] *om. A*
8739 est] *iter. B*
8740 transit] *mg. A [exsistit A^{a.c.}*
8741 adpensus] apensis *A*
8742 arteria] arteriam *Y*
8743 extendendo] exstendo *A*
8744 supra] super *B*
8745 alhauiz] alhouiç *AMZ*, alhoumet *B*, alhuiz *L*, alhouiç *P*, alhouiuz *VY*
8746 cum] *add. hoc B*
8747 pectoris] pectinis *Y*
8748 rectitudine] rectitudinem *YZ*
8749 transit] traxit *Y*
8750 ibi] in *B*
8751 subtilem] *om. A*
8752 vase] *tantummodo et add. glossa supra L*
8753 pectore] pectori *Z*
8754 ex pectore est] *tr. Y*
8755 perveniunt] perveiunt *sic P*, pervenit *Y*
8756 id est - arteriam] *mg. LY, om. MPVZ*
8757 ramum vadit] *tr. Z*
8758 et dispergitur in vase – ramum] *om. A*
8759 qui] *om. Y*

8760 incedit] incadit *sic Y*
8761 Cumque] Cum qui *Y*
8762 duae] *om. B*
8763 a dextera] ad dexteram *AB, ad dextera Y*
8764 sinistra] sinistram *AB*
8765 cuius] cum *A*
8766 ipsius] ipsi *B*
8767 vadunt] vadit *B*
8768 gedeguil] gendeguil *Z*
8769 vias] vie *A*
8770 id est vias] *om. B*
8771 id est - canales] *mg. ALVY, om. MPZ*
8772 minutorum] inimicorum *L*
8773 colon] color *P*
8774 hic] *om. A*
8775 vocat] *add. quod est B, om. Y*
8776 post] inter *L*
8777 orbum] orobum *sic A, cibum Y*
8778 hic colon - orbum] *mg. ALMVY, om. PZ*
8779 hos] hoc *P*
8780 separantur] separatur *M*
8781 reni] rem *Y*
8782 sinistro reni] *tr. Z*
8783 proprius] prius *A*
8784 est] et *A, add. et Z*
8785 circumdant] circumdat *Y*
8786 eis] eius *P*
8787 iuvamentum] iuvamentorum *Y*
8788 vitam eis] *tr. M*
8789 vadunt] *add. ramos P*
8790 ren] rem *L, renes P*
8791 sanguinis] *add. et Y*
8792 trahat] trahens *Y*
8793 pervenit] provenit *A*
8794 ei] eis *Z*
8795 in alio portio] *om. ABPZ, mg. LMV*
8796 renem] rem *M*
8797 pervenit sinistrum] *om. P*
8798 ei semper - sinistrum] *om. Y*
8799 ad] a *P*
8800 quae] quem *P*
8801 est] *om. Z*
8802 maiori] maiore *ABLMVY*
8803 arteria] artaria *sic M*
8804 contingit] configit *B*
8805 quae] qui *Z*
8806 eius quae] quod *Y*
8807 dexterum] dexteram *B*
8808 adsocietur] associatur *B*
8809 ab hac] ad hoc *Y*
8810 vel canalibus] *mg. AL, om. BMPVYZ*
8811 recti] tecti *A*
8812 intestini] intestinum *A*
8813 sparguntur] spargentur *P*
8814 foramina] foramine *Y*
8815 duo] duos *MZ*
8816 ad duo] *om. Y*
8817 ilia] *praem. ad eius Y*
8818 aliae] alia *P*

8819 et aliae quae – vadunt] *mg. P*
8820 istius] istis *Y*
8821 maior haec] *tr. Z*
8822 non] *om. P*
8823 pulsatili] pulsantili *sic M*
8824 duas] *mg. M*
8825 Λ] *V ABLMPZ, vacat V, om. Y*
8826 earum] eorum *A*
8827 dexteratur] dextatur *sic Z*
8828 sinistratur] *add. et B*
8829 alhauiz] alhouiç *AM*, alhaumez *B*, alhouiz *L*, alhouiuç *P*, alhouiuz *VY*, alhouium *Z*
8830 perveniat] perveniant *BLMPVY*
8831 et] *om. Z*
8832 id est surram] *tantummodo mg. L*
8833 et] *om. BY*
8834 sumen] summam *Y*
8835 et sibi apud sumen] *om. Z*
8836 in] *om. A*
8837 pectinis] rectitudinis *Y*
8838 in loco pectinis] *super sumen AL, om. BPVZ, mg. MY*
8839 non natis] nominatis *B*, nocumentis *Z*
8840 id est embryonibus] *super non natis AL, om. BMPVZ, mg. Y*
8841 remansere] remanses *sic P*
8842 sparguntur] ponuntur *B*
8843 os] eos *L, om. Y*
8844 alhauiz] alhouiç *AM*, alhoumet *B*, alhouiz *L*, alhouiuz *PVY*, alhouium *Z*
8845 in] *om. A*
8846 in alio – vulvam] *mg. ALMV, om. BPYZ*
8847 parvum par] *tr. Z*
8848 in] *om. M*
8849 in duos] *om. Y*
8850 scilicet] *om. PY*
8851 silvestrem] silvestre *Z*
8852 est etiam] *tr. Y*
8853 in musculis] *om. P*
8854 magnus] *om. P*
8855 penetrant tensae] tense penetrant tunice *Z*
8856 postea] *om. Y*
8857 hiis] eis *Z*
8858 sunt] *om. A*
8859 pulsatilibus] *add. sunt L, praem. sunt Y*
8860 sicut] si cum *Z*
8861 sumen] summum *Y*
8862 id est surram] *om. ABPVYZ, super sumen L, mg. M*
8863 natorum] animatorum *B*
8864 non natorum] nominatorum *Z*
8865 pulsatilis] *om. Z*
8866 pulsatilis non] *om. L*
8867 similis] simul *B*
8868 lalebram] *om. B*, leleblam *M*, lebram *Y*, lalebram *Z*
8869 leebečni] *om. AMPYZ*, leebeti *B*, *mg. L*, leeberi *mg. V*
8870 subeteni] subetien *A*, subeti id est apoplectice modo *B*, subetieni *LP*, sudetem *V*, sudmeni *Y*, subtem *Z*
8871 cum] quae *A*
8872 sparguntur] spargentur *P*, sperguntur *sic V*
8873 venit] vadit *Z*
8874 descendunt] *om. Y*
8875 ex] et *Z*
8876 alhauiz] alhouiç *A*, alhoumet *B*, alhouiz *LM*, alhouiuç *P*, alhouiuz *VY*, alhouium *Z*
8877 non] cum *Z*

8878 dorsum] *iter. Z*
8879 arteria] arteriam *A*
8880 non] *om. P*
8881 amborum] eorum *A*
8882 deferens] deferas *Y*
8883 nobilius] *add. amborum Z*
8884 autem] *add. non B*
8885 non pulsatili] *om. B*
8886 propter] per *LPY*
8887 ligentur] legentur *B*
8888 arterias] arteriam *Y*
8889 venae quiescant] *tr. Z*
8890 villis] illis *BLMPVY*
8891 Completus - arteriis] *om. Z*
8892 Summa] *praem. Incipit B, praem. Capitulum L*
8893 quinta] *om. A*
8894 quae] *om. A*
8895 Summa - capitula] *Distinctio .ix. de anathomia venarum et continet capitula quinque V*
8896 doctrinae quintae] *om. MP*
8897 quod] quae *A*
8898 summae quintae - quod] *om. V*
8899 modo] qualitate *V*
8900 non] *no sic P, om. Y*
8901 non pulsatili] *om. V*
8902 ab hepate quietarum est origo] *tr. Y*
8903 oritur] oriuntur *Y*
8904 iuvamentum] iuvativum *Z*
8905 adtrahendo] trahendo *P*
8906 in adtrahendo - nutrimentum] *om. M*
8907 hepate] epatis *P*
8908 venae] *om. M*
8909 vocatur] vocatur *sic Z*
8910 porta] porca *B*
8911 venae] a vena *Z*
8912 anatomiam] anathomia *B*, anothomia *sic Z*
8913 submergitur] submerguntur *mg. M*
8914 emittit a se] *tr. B*
8915 vena] *om. M*
8916 arboris] arbora *sic Y*
8917 radices arboris] *tr. B*
8918 fundum] profundum *Z*
8919 sunt] *om. P*
8920 cum] *add. in Z*
8921 ab eo] *om. A*
8922 et ab ea] *om. P*
8923 vocatur] vocantur *Z*
8924 encharas] encaras *B*, enharas *L*, ancharas *M*
8925 portanarium] portonarium *sic AL*
8926 est] *add. apud B*
8927 trahat] trahatur *A*
8928 et ab ea etiam - trahat] *om. Y*
8929 remanentium] remanere *L^{a.c.}, add. cum L*
8930 latam] latera *A*
8931 tendit] *add. vel vadit B, add. et PV*
8932 manifestam] manifesta *Z*
8933 namque occultum] *tr. B*
8934 vel] alio *A*
8935 vel cibum] *mg. A, om. BMPVYZ, super nutrimentum L*
8936 per tactum] portant cibum *B*

8937 partem] *om. A*
8938 pervenit] provenit *B*
8939 aqua antequam - nutriendum] *mg. P, om. V*
8940 nutriendum perveniat] veniat nutriendum *A*
8941 separantur] separatur *A*
8942 qui] quod *V*
8943 encharas] encaras *B*
8944 clariori] clariore *ABLMPY*
8945 parte eius] *tr. B*
8946 splenem] splenem *sic Z*
8947 nutriunt] nutriendum separantur *B, nutriendum Z*
8948 eo] ea *ABP*
8949 continua] continuatur *A*
8950 in splene] *om. A*
8951 ex ea ascendit] *tr. P*
8952 et descendit - pars] *om. BZ*
8953 spargitur] separatur *Z*
8954 medietate] medio [*mediate sic L^{a.c.}] L*
8955 nutriendum] nutriendam *L*
8956 ipsam] ipsas *mg. Z*
8957 pars altera] *tr. Z*
8958 in medio ponitur - splene] *om. Y*
8959 nutriendum ipsum] *tr. P*
8960 in splene - altera] *mg. Z*
8961 partitur] dividitur *PVY*
8962 submergitur] subiungitur et *B*
8963 acetosam] acetosa *Y*
8964 titillicat] *om. LPVY*
8965 ictigat] *mg. AM, add. et BL, om. YZ*
8966 titillicat ictigat] ictigat et titillat *B*
8967 titillatione] *om. BLPVY, titillicatione mg. M, titillicatione Z*
8968 ictigatione] *om. AZ, mg. M, ictigationem Y*
8969 ipsam] *om. Y, ipsa Z*
8970 ante] *om. BLMVY*
8971 Pars] par *B*
8972 vero] *add. est Z*
8973 unius] una *A*
8974 rami] *om. A*
8975 in] *om. Y*
8976 medietate] mediante *L^{a.c.}, medietatem Z*
8977 dividuntur] dividitur *A, add. et Z*
8978 ipso] ipsum *Z*
8979 nutriendum] mitendum *Z*
8980 et altera - nutriendum] *mg. M, om. Y*
8981 viis vel] *om. M*
8982 vel canalibus] *mg. A, om. BPVYZ, super viis L*
8983 sugendum] suggerendum *AM*
8984 nutrimenti] nutrientis vel nutrimenti *B*
8985 in] *mg. M*
8986 capillorum] capillos *Y*
8987 qui] quod *L*
8988 in medio alio] *tantummodo A*
8989 alio in manifesto] *mg. A*
8990 gibbositatis] gibbositati *A*
8991 oppositi] opposita *A*
8992 sinistro] sinixtra *A*
8993 venit] pervenit *Y*
8994 a] ad *L*
8995 Et ex eis - sparguntur] *om. Y*

8996 quae in sinistro - parti] *mg. M*
8997 in] *om. L*
8998 gedegui] gedeguil *AYZ*, gedeguil in alio in ramis *B*, *add. ramis M*
8999 spargitur] spargitu *sic V*
9000 circuitu] *add. eius A*
9001 tunicarum] *add. scilicet minutarum supra L²*
9002 minutarum] *mg. L² [inimicorum L^{a.c.}], minutorum MY*
9003 et] *om. A*
9004 nutrimentum trahit] *tr. A*
9005 tertium] *om. M*
9006 habentis - eius] vene concave et eius *V*
9007 ex] *de PV*
9008 ea] *om. M*
9009 ascendit] aliquid descendit *A*
9010 Sed] *om. L, Et Z*
9011 in] *om. P*
9012 in partes spargitur] *tr. B*
9013 ad] *om. Z*
9014 nutrimentum adtrahendum] *tr. Y*
9015 portae] parte *P*
9016 in] *om. A*
9017 in alio rami] *super Partes A, om. BYZ, mg. LMPV*
9018 a gibbositate] ad gibbositatem *A*
9019 et] *om. B*
9020 a concavitate] ad concavitatem *A*
9021 ascendens] ascendes *M*
9022 cui] cum *Y*
9023 qui ad modum] quemadmodum *PY*
9024 nutriunt] *add. et A*
9025 est quae] *tr. LZ*
9026 magna] *add. est Z*
9027 in] *om. V*
9028 vena] *mg. A*
9029 venis] *om. B*
9030 maior] magis *B*
9031 est haec] existit *B*
9032 aliae] aliis *Y*
9033 adtrahendum aere] *tr. Z*
9034 nutrimentum] nutrimentu *sic Z*
9035 aere] aere *Y*
9036 et haec est - aere] *mg. Z*
9037 Oportuit] portuit *sic Y*
9038 ergo] igitur *A*
9039 eius vas] *mg. A, om. BPYZ, super stat V*
9040 illud eius vas] vas illud *M*
9041 stat] *om. Y*
9042 esset] esse *AB*
9043 huic] huius *Y*
9044 quidem] qui *B*
9045 fissurae] scixure *sic A, fixure MY*
9046 adtrahat] atrahatur *A*
9047 in] *om. A*
9048 in alio extenditur] *mg. ALMPVY, om. BZ*
9049 quidem] qui *B*
9050 vena] vana *Z*
9051 eius] *mg. A*
9052 apud extensionem eius] *mg. M*
9053 sinistram] sinistrum *B*
9054 ventriculo] *add. spargitur A*

9055 reflectitur] revertitur *P*
 9056 fuit] *om. Y*
 9057 arteria] arteriae *BLMVY*, arterias *P*
 9058 duas sicut arteria] *tr. BLMPVYZ*
 9059 alio] *tantummodo A*
 9060 alio ideo] *mg. A*
 9061 eam] *praem. non A*
 9062 venam vocant] *tr. Y*
 9063 ea] *eo P*
 9064 pulmonis subtilis] *tr. Y*
 9065 parum] *om. Y*
 9066 neque] *nec AZ*
 9067 eo] *ea B*
 9068 effunditur] diffunditur *P*
 9069 exstitit] existit *MV*
 9070 in itineribus alio] *tantummodo L*
 9071 in] *om. A*
 9072 alio – interioribus] *mg. L²*
 9073 ingreditur] egreditur *M*
 9074 nutriendum ipsum] *tr. A*
 9075 hoc] *est Y*
 9076 quidem] *qui B*
 9077 Sed] *Et M*
 9078 hominibus] *omnibus Z*
 9079 et] *om. A*
 9080 ex] *om. A*
 9081 corporibus] *add. et Z*
 9082 tres] *om. Y*
 9083 pertransit] *pertranxit sic Y*
 9084 pertransit partem] *tr. Z*
 9085 supremo] *summo P*
 9086 panniculi] *panniculum Z*
 9087 pectus] *pectoris Y*
 9088 medium] *mediam Y*
 9089 nexa] *laxa BPVZ*
 9090 morum] *morom sic V*
 9091 vocatur] *vocantur Z*
 9092 transversi] *transversim V*
 9093 quantumcumque] *quantum M*
 9094 vadunt] *vadit P*
 9095 adinvicem] *ab invicem LP*
 9096 elongantur] *elongatur Z*
 9097 ramus] *om. P*
 9098 scilicet] *om. Y*
 9099 descendentes] *descendens M*
 9100 super] *om. Y*
 9101 et a sinistra] *mg. M*
 9102 epiglotim] *epiglotum YZ*
 9103 perveniunt] *pervenerit A*
 9104 in musculis] *ramusculis B, in musculo P*
 9105 sparguntur] *spargentur P*
 9106 quorum] *om. B*
 9107 obviant] *obviunt sic Y*
 9108 orificiis] *orificium Y*
 9109 eis] *ipsis A*
 9110 sparsarum] *spansorum P*
 9111 in eis] *om. M*
 9112 in alio – eis] *om. ABYZ, mg. LMPV*
 9113 penetrant] *penetrat M*

9114 et] *om. V*
9115 egreditur] ingreditur *P*
9116 epiglotale] epiglotalem *Y*
9117 eis] *add. posterius et B*
9118 conculcatos] occultatos *L*, conculares *Y*
9119 collectio alia] *tr. A*
9120 rectis descendit - sparguntur] *mg. Z*
9121 glossa] alio *A*, *super partes L, om. MYZ*
9122 glossa rami] *mg. A, om. BPV*
9123 partes rami] *tr. MZ*
9124 ascendentibus] *add. et Y*
9125 continuantur] continuatur *B*
9126 venae] vena *B*, none *Y*
9127 alhauzialis] alhouiçalis *A*, alhourialis *B*, alhouizalis *L*, alhouiaçalis *MZ*, alhouiuçalis *P*, alhouiuzalis *VY*
9128 nominabimus] nominabitur *L*
9129 duorum] eorum *Y*
9130 spargitur] spergitur *sic V*
9131 costas] *mg. Z*
9132 ad] *om. Z*
9133 collo] *add. et V*
9134 sex spondylium] et spondilibus *Z*
9135 quae sunt - collo] *om. B*
9136 ad caput inde] *tr. PV*
9137 magnus ramus] *tr. Z*
9138 qui] *add. in Y*
9139 illis] aliis *A*
9140 ramos dividitur] *tr. A*
9141 qui sunt] *om. V*
9142 thoracem] torace *M*
9143 super thoracem sunt] *tr. A*
9144 laxa] lapsa *Z*
9145 tertius] interius *Z*
9146 descendit] descendunt *Z*
9147 incedens descendit] *tr. P*
9148 in] *om. B*
9149 in] *om. A*
9150 in alio – latus] *mg. ALPVY, om. BMZ*
9151 ad] *a Y*
9152 quartus] *add. in P*
9153 illis] aliis *A*
9154 spargitur pars] *tr. Y*
9155 pars in] *om. B*
9156 est] *om. A*
9157 ascella] ascellam *P*
9158 ipsis] ipsius *AY*, istis *B*
9159 omnibus ipsis] *tr. PV*
9160 super] per *Z*
9161 et] *add. in P*
9162 quae] qui *L*
9163 ramis] *add. in alio partibus B*
9164 multas] multis *L*
9165 partium] partita *B*, partitum *LMY*
9166 et] *om. Y*
9167 quidem] qui *B*, quid est *Z*
9168 ad furculam] a furculo *B*, a furcula *MPZ*, ad furculas *V*, ad furculum *Y*
9169 in duas dividitur] *iter. B*
9170 cum separatur illico] *tr. Z*
9171 tendit] tenditur *Y*
9172 et] *om. Z*

9173 ad] et *Z*
 9174 et] *om. A*
 9175 ascendit] ascedit *sic Y*
 9176 furculam] furcula *B*
 9177 elevatur] levatur *P*
 9178 pervenit] perveniat *Y*
 9179 miscetur] miscentur *Z*
 9180 cum] etiam in *Y*
 9181 eis] ea *A*
 9182 misceatur] miscentur *Y*, misceantur *Z*
 9183 una] *om. Y*
 9184 transversatur] transversantur *Z*
 9185 imparia] paria *P*
 9186 Et] *om. A*
 9187 quidem] *add. est Z*
 9188 araneales] arancales *L*, ad renales *Y*
 9189 vel deficiunt] *mg. AL, om. BMPVZ*
 9190 ramorum] rami *P*, ramarum *sic Y*
 9191 venae] *add. separate A*
 9192 fuerant] fuerunt *BPZ*
 9193 quantitatem] quantitate *BLY*
 9194 perceptae] *add. quantitatem habentes L*
 9195 venarum] *om. Y*
 9196 extenditur] tenditur *PV*
 9197 spatularis] spatularis *sic Y*
 9198 duae] duo *Y*
 9199 ex qua est cephalica – spatularis] *om. A*
 9200 ipsam] ipsa *Z*
 9201 comitantes] connitantes *L*, comitates *sic P*
 9202 ibi earum] *tr. Z*
 9203 in] *om. A*
 9204 in alio retinetur] *mg. ALPVY, om. BMZ*
 9205 ut] *add. secundum P*
 9206 pertransit] permisit *L*
 9207 ibi] *mg. L² [sibi L^{a.c.}]*
 9208 spargitur ibi] *tr. AB*
 9209 sed] Et *A*
 9210 eam immo - pertransit] *om. Y*
 9211 pertransit] pertranxit *Y*
 9212 in manu est] *tr. L*
 9213 in] *om. A*
 9214 in alio - manus] *mg. ALPVY, om. BMZ*
 9215 haec] hoc *Z*
 9216 eius] eis *Y*
 9217 imparia duo] *tr. Z*
 9218 dividitur] *om. Y*
 9219 occultatur] occupatur *Y*
 9220 separantur] *add. et Z*
 9221 ea] eo *M*
 9222 superiori] superiore *ABLMPVY*
 9223 inferiori] inferiore *ABLMPVY*
 9224 sparguntur] spargentur *P*
 9225 superiore et alii - sparguntur] *mg. M*
 9226 sequuntur] secantur *Y*
 9227 comitatur] conmittatur *P*, comitantur *Y*
 9228 miscentur] miseentur *sic B*
 9229 penetrat] penetrant ad *B*, penetrant *LY*
 9230 et sparguntur illic - dextera] incedentes ex quibus separantur rami *B*
 9231 illic rami - sparguntur] *om. Y*

- 9232 quae] qui *AV*
9233 vena capillaris] venas capillares *Y*
9234 vena capillaris vadit] *tr. Z*
9235 ubi] ibi *Z*
9236 hemicranca] emigranea *sic AM, add. cum mg. L²*
9237 ibi] *om. Y*
9238 post autem] *tr. Y*
9239 remanet] remanent *L*
9240 circuitu ipsius] *tr. Z*
9241 supra] super *B*
9242 qui] quod *P*
9243 cooperit] cooperuit *B*
9244 craneum] cum eum *A*
9245 nutrit] mittit *L²*
9246 subtili ad] *mg. L²*
9247 dispergitur sicut arteriae] *om. Y*
9248 stringit] constringit *LY*
9249 platea] planta *A*
9250 quem] quam *Z*
9251 congregatur] *add. et Z*
9252 propinqui] propinquior *L*
9253 fiunt] fuerunt *Y*
9254 sugant] sumant *A*
9255 viis] *add. in alio venis mg. L²*
9256 ad] a *Y*
9257 anteriores] interiores *Z*
9258 ventriculos] *om. M*
9259 manuum] quae sunt in manibus *V*
9260 Capitulum quartum – manuum] *vacat P*
9261 quod] *add. est P*
9262 ex spatulari] ex patulari *sic MY*
9263 cutem] cutes *Y*
9264 et] *add. in BY*
9265 manifestas] manifestus *Y*
9266 funis] finis *B*
9267 super] sunt *B*
9268 superioris] superiore *M*
9269 silvestrem] silvestre *BLMPV*
9270 inclinatur] *add. et A*
9271 gibbositatem foci inferioris] *tr. A*
9272 et] *add. etiam A*
9273 in] cum *P*
9274 quod] qui *B*
9275 in] *om. LYZ*
9276 partibus] *om. M*
9277 rascetaepartibus] *tr. P*
9278 cubiti] cubit *sic B*
9279 tendit] intendit *P*
9280 commiscetur] commiscentur *B*
9281 vena] *om. Y*
9282 matrix] matris *A*
9283 id est matrix] *super nigra AY, mg. L, om. MPVZ*
9284 cum] est *B*
9285 etiam cum ramo] *tr. A*
9286 Ex] et *Z*
9287 procedunt] protendunt *Z*
9288 et ibi] *om. Y*
9289 scilicet] id est *A*
9290 scilicet ramorum] *super uno eorum AL, om. BMPVYZ*

9291 aseed] eseid *Y*, asaid *Z*
 9292 Cumque] *add. ad Y*
 9293 cum quo] cumque *Y*
 9294 parumper] parum par *Y*
 9295 eo] ea *Y*
 9296 earum una] *tr. Y*
 9297 anularem] anulare *Y*
 9298 id est altera] *mg. A, altera B, om. LMPVYZ*
 9299 partibus] paribus *Z*
 9300 quattuor] quattuo *sic Y*
 9301 partitur] dividitur *A*
 9302 unus] *om. P, unu sic Y*
 9303 in] *om. Y*
 9304 et] *om. Y*
 9305 scilicet] *om. AMPVYZ, super tendit L*
 9306 tendit] *om. APVY*
 9307 dividitur] *add. ad rascetam Z*
 9308 id est primi] *super illius AL, pos. post Et tertius B, om. MPVYZ*
 9309 divisiones] dicens *Z*
 9310 est] *om. YZ*
 9311 ille] *om. V*
 9312 procedit] protenditur *M*
 9313 pervenit] procedit *P*
 9314 nigra] magna *A*
 9315 basilica] basilia *sic Z*
 9316 submergitur] subiungitur *Y*
 9317 nigra] magna *A*
 9318 id est matrix] *om. APVZ, super nigra L, mg. MY*
 9319 a domestico] ad domestica *Y*
 9320 silvestrem] silvestre *BPV*
 9321 in] *om. Z*
 9322 laudae] laudem *Y*
 9323 dividitur] duas *mg. M*
 9324 focolis superioris] *tr. AB*
 9325 pollicis] poplicis *sic A*
 9326 et] *add. inter Y*
 9327 et in indice] *om. MYZ*
 9328 autem] *om. A*
 9329 inferior eius] *tr. Z*
 9330 inferioris vadit] vadit inferius vadit *Z*
 9331 inter] circa *A*
 9332 ramo] ramos *Z*
 9333 ad indicem] adinvicem *Y*
 9334 proficiscitur] proficitur *sic Z*
 9335 una] nigra *V*
 9336 seplem alio] *tantummodo A*
 9337 alio sceylem] *mg. A*
 9338 sceylem] *om. A*
 9339 manus] *om. Y*
 9340 in dorso manus] *om. A*
 9341 sceylem est - manus] *add. in alio auricularem mg. B, mg. ABLMPVY, om. Z*
 9342 tertius] *add. et Z*
 9343 postea] *tantummodo A*
 9344 isti coniunguntur] istis coniungitur *M*
 9345 ventrem] ventre vel concava *Y*
 9346 habente ventrem] *tr. A*
 9347 vena - descendente] anathomia concave descendens *V*
 9348 Iam] Nam *Y*
 9349 quidem] qui *B*

9350 habentis] habenti *P*
 9351 ascendente] ascendentem *PZ*
 9352 quod] quidem *P*
 9353 oritur ab hepate] *tr. A*
 9354 est] sunt *YZ*
 9355 et] *om. Y*
 9356 eo] ea *A*
 9357 in eo et in eis] *tr. Z*
 9358 in] *om. A*
 9359 in alio corporibus] *mg. ABPV, om. LMYZ*
 9360 venae magnae] *tr. ABZ*
 9361 vadunt] *add. et B*
 9362 sanguinis] sanguis *B*
 9363 Ren] Renes *P*
 9364 trahit] atrahit *A*, trahunt *P*
 9365 sui] *add. nisi Y*
 9366 sanquinis quod est] *tr. Z*
 9367 sinistrum testiculum] sinistrorum testiculorum *MY*, sinistrum testiculorum *PV*
 9368 in alio - feminarum] *om. ALZ, mg. BMPV*
 9369 quae] qui *B*
 9370 testiculum] testiculorum *Y*
 9371 quem] qui *M*, quod *Y*
 9372 alteratur] *mg. B*
 9373 neque] nec *A*
 9374 neque in hoc] *om. LZ*
 9375 sinistrum] sinixtram *A*
 9376 a] ad *Z*
 9377 fortassis] *add. iam A, fortasse ABZ, add. et Y*
 9378 eius] *om. B*
 9379 id est] scilicet *A*
 9380 id est - sola] *mg. AMY, super inde L, super origo erit V, om. PZ*
 9381 quae] *om. Z*
 9382 dexterum] dexteram *B*, extremum *Z*
 9383 a dextera] ad dextram *Z*
 9384 emulgentium] emulgetium *sic P*
 9385 alio] *tantummodo mg. A*
 9386 alteratur] *mg. AM, om. PV*
 9387 eo] ea *Z*
 9388 in eo alteratur] *tr. Y*
 9389 alio] *tantummodo mg. A*
 9390 non alteratur] *mg. A, super in foramine LV, om. MPYZ*
 9391 non alteratur - foramine] in foramine etiam non alteratur *B*
 9392 albificatur] albificantur *Z*
 9393 *add. Nota quod sperma albificatur cum vadit ad testiculos per digestionem mg. V²*
 9394 tortuositatum] fortuositatum *sic B*, tortuositateum *sic P*
 9395 venarum et revolutionum - suarum] *om. Y*
 9396 etiam] non *P*
 9397 plurimum] *add. et P*
 9398 finitur] fuerunt *Z*
 9399 in] *om. A*
 9400 in alio] id est *B*
 9401 in alio occultatur] *mg. ALMY, om. PVZ*
 9402 earum] harum *A*, eorum *Y*
 9403 nascuntur rami] *tr. B*
 9404 vel propinque] *om. ABMPYZ, mg. L, super e vicino V*
 9405 et descendere - coram] *om. Z*
 9406 eam] ea *M*
 9407 musculos ventris] *tr. PV*
 9408 Postea] *add. vero B*

9409 foramina] foramen *A*
 9410 partes] *add.* in alio ad duas dorsi partes *B*
 9411 una] unam *Y*
 9412 ad] a *Y*
 9413 altera] alteram *Y*
 9414 tendit et altera] *tr.* *P*
 9415 tendit ad sinistram] ad sinistram tenditur *Z*
 9416 unaquaque] una qua *Y*
 9417 earum tamen] *tr.* *Z*
 9418 antequam] an quam *M*
 9419 ad coxam] *om.* *Y*
 9420 Ab unaquaque - coxam] *om.* *B*
 9421 dorsi duas] *tr.* *A*
 9422 in alio - partes] *mg.* *ALMVY*, *pos. post* spondylium in duas dividitur partes *B*, *om.* *PZ*
 9423 et] *om.* *A*
 9424 inferiora] interiora *Z*
 9425 partium] *add.* propter locum virge *Z*
 9426 siphac] sub hac in alio siphac *B*, super hac *Y*
 9427 tendunt] tendit *Y*
 9428 autem] vero *L*
 9429 in] *om.* *Y*
 9430 alhauiz] alhouiç *A*, alhaumet *B*, alhouiuz *LPY*, aluiuç *M*, alhuiuz *V*, alhuiuç *Z*
 9431 mulierum] multum *Y*
 9432 ei] in eis *Z*
 9433 et] *om.* *A*
 9434 Sed illa quae ad vesicam vadit] *om.* *L*
 9435 vesica] vescicam *Y*, vesicam *Z*
 9436 ipsius] ipsum *B*
 9437 haec] *mg.* *L*²
 9438 in alio] *om.* *ALVZ*, sive *M*
 9439 locum] collum *L*
 9440 in alio - virgae] *mg.* *ALMV*, *om.* *PY*, *pos. ante* siphac tendunt *Z*
 9441 femoris] *om.* *B*
 9442 sunt] *om.* *LY*
 9443 cum] est *Y*
 9444 ad] et a *Y*
 9445 descendere] descendunt *P*
 9446 ex] *om.* *Z*
 9447 quidem] qui *B*
 9448 egrediuntur] ingrediuntur *A*, *add.* musculis *B*, ingrediuntur et *Z*
 9449 a] ad *L*, ex *P*
 9450 venarum lateribus] *tr.* *B*
 9451 Et a duobus - vadunt] *om.* *Y*
 9452 mamillas] mamillam *M*
 9453 per] *add.* se *Z*
 9454 vero] autem *A*
 9455 vocat] appellat *A*
 9456 receptaculum vocat - matricem] *mg.* *ABLMV*, *om.* *PYZ*
 9457 quidem] qui *B*
 9458 quod] qui *L*
 9459 occultum] occultus *L*
 9460 manifesta] manifestata *P*
 9461 tendit] tendunt *B*
 9462 descendentium] descentium *sic* *B*
 9463 continuatur] continuantur *P*
 9464 eis] eius *P*
 9465 quae] qui *A*
 9466 natium] narium *BLZ*
 9467 natium musculos vadit] musculos vadit narium *Z*

9468 Quod vero - tendit] *om. Z*
 9469 ubi] et ibi *B*
 9470 perveniunt] proveniunt *PVYZ*
 9471 rami] ramis *Y*
 9472 vel] alio *A, om. Y*
 9473 separantur] separatur *M*
 9474 vel separantur] *mg. AM, om. BPZ, add. glossa supra L, super perveniunt V*
 9475 supra] super *B*
 9476 antecedentem - partem] antecedente coxa parte *Z*
 9477 quod] *om. P, qui Y*
 9478 coxa] coxam *M*
 9479 profunde] profundo *B, profundus P*
 9480 in] *om. A*
 9481 in alio suspense] *mg. ALV, om. BMPYZ*
 9482 in alio - profundo] *om. B*
 9483 autem] *add. est B*
 9484 totum remanet hoc] *tr. Y*
 9485 poplitis] poblitis *sic B*
 9486 iuncturam] iuncturarum *Z*
 9487 ipsarum] ipsorum *A*
 9488 poplitis] poblitis *sic B*
 9489 et] *om. Z*
 9490 lacertis occulti cruris] *tr. A*
 9491 cruris - occulti] lacertis occultis cruris *BPV, lateris occulti cruris M, lacertis occulti et in cruris Y, lacertis cruris Z*
 9492 quod] *add. est P*
 9493 in] *om. YZ*
 9494 interiori] interiore *ALMPVY*
 9495 parte cruris] *tr. B*
 9496 pedis] pedum *B*
 9497 silvestris] silvestri [*silvestris M^{a.c.} MZ*]
 9498 miscetur] movetur et miscetur *B*
 9499 quem] quam *A*
 9500 nominavimus] nominabimus *P*
 9501 venosum] nervosum *A, venosum Y*
 9502 ad cahab] achaab *A*
 9503 ad] *om. Y*
 9504 pedis] pedem *A*
 9505 descendit] pervenit *B, incedit Y*
 9506 quidem] qui *B*
 9507 est] *om. Y*
 9508 saphaena] sophena *B*
 9509 Ista] *Ista B, Isti L*
 9510 eius a parte] ad partem eius *Z*
 9511 illa] alia *Z*
 9512 ramo] rami *P, om. Y*
 9513 quam] quem *P*
 9514 venarum] *om. L*
 9515 quidem] qui *B*
 9516 anatomiam] anathomiam *sic B, onothomiam sic Z*
 9517 instrumentalium] instrumentalibus *Y*
 9518 anatomiam] anathomia *M*
 9519 comprehendit] comprehendunt *Z*
 9520 autem] *om. A*
 9521 incipiemus loqui] *tr. Z*
 9522 cuius] *om. B*
 9523 unum] *tantummodo A*
 9524 Doctrina sexta - capitula] Distinctio decima de virtutibus et operationibus et continet capitula .vii. *V*
 9525 primum] *add. quae est B*
 9526 sextae] secte *B*

9527 est] *om. LVYZ*
 9528 quod] quae *B*
 9529 summae quae - quod] *om. V*
 9530 generibus] genere *V*
 9531 secundum sermonem universalem] sermone universali *V*
 9532 aliqua] *om. Y, ulla Z*
 9533 vel] *om. BLVZ, id est MY*
 9534 vel adgregavimus] *mg. ALMY, om. BPVZ*
 9535 medicos] medicum *A*
 9536 id est] *om. A*
 9537 ab] *om. BLMYZ*
 9538 Vitalium id est animalium - animal] *om. Y*
 9539 id est ab animali - animal] *mg. ALVY, om. BMPZ*
 9540 naturalium] nafalium *sic L*
 9541 naturalium et genus virtutum] *mg. Z*
 9542 id est - anima] *mg. ALY, om. BMPVZ*
 9543 quidem] qui *B*
 9544 habet principale] *tr. A*
 9545 minera] munera *B*
 9546 procedunt eius] *tr. B*
 9547 ab animali] *mg. A, om. BMPVYZ, super animalis L*
 9548 operationes proveniant ab eo] *tr. Z*
 9549 habet] habeat *LV*
 9550 ministrat] ministratur *A*
 9551 quousque] quod usque *PVZ*
 9552 nutrit] nutriat *Z*
 9553 ut nutriat - eius] *mg. ALPVY, om. BMZ*
 9554 et] *om. P*
 9555 hepar est] *tr. B*
 9556 ministrans] *om. M*
 9557 generationis] generatoris *Z*
 9558 corporis] *om. V*
 9559 informat ipsum] *tr. PV*
 9560 praecepto sui creatoris] *tr. Z*
 9561 id est - animal] *mg. ALV, om. BMPYZ*
 9562 esse] eius *Y, inesse Z*
 9563 qui] *add. spiritus Z*
 9564 pervenerit] pervenit *B*
 9565 quidem] *om. M*
 9566 et] *om. Y*
 9567 philosophis] *add. et A, phylosofus Y*
 9568 maiori] *add. autem Y*
 9569 id est] idem *LY, om. Z*
 9570 Aristoteli idem] *iter. Y*
 9571 istarum] istorum *P*
 9572 primarum] prima *Z*
 9573 sentiendi] sciendi *A*
 9574 et manifestatur] *om. ABMPV*
 9575 apparet - operatio] operatio apparet *YZ*
 9576 Praeterea] propterea *B*
 9577 rem] res *L*
 9578 inveniunt rem] invenientes *Y*
 9579 et] *om. Y*
 9580 extractos] extractatus *sic Y*
 9581 ex propositionibus] expositionibus *L, oppositionibus P*
 9582 vero] autem *A*
 9583 physicus alio] *tantummodo A*
 9584 alio philosophus] *mg. A*
 9585 philosophus] physicus *BLMPVYZ*

9586 alio metaphisicus] *tantummodo* *mg. A*
9587 enim] *vero Y*
9588 conceditur] *concedit Y*
9589 haec] *om. Z*
9590 praenominata] *nominata B*
9591 praenominata haec] *tr. M*
9592 principia] *principium P*
9593 principiis] *principia existere Z*
9594 sint] *sunt Z*
9595 ipsis] *add. principiis B*
9596 neque] *nec A*
9597 ex eis] *iter. B*
9598 existit] *existis Y*
9599 non ei levia facit philosophus] *tr. Z*
9600 philosopho - facilia] *mg. ALV, om. BMPYZ*
9601 ministratur] *ministrant B, ministratis M*
9602 sunt] *om. B*
9603 sunt] *om. Y*
9604 ministratarum] *ministrantium B*
9605 quidem] *qui B*
9606 ministrat] *ministratur A*
9607 partitur] *dividitur Z*
9608 ministrat] *ministratur A*
9609 ut] *quod A*
9610 in duas etiam] *tr. Y*
9611 species] *add. quod Y*
9612 nutritiva] *nutriva sic L*
9613 fuit] *add. ab eo Z*
9614 diametris] *diametros Z*
9615 proportionalitatem] *proportionem Z*
9616 quatenus] *add. non B, quamvis L*
9617 illud] *id Z*
9618 servit] *deservit Z*
9619 adfert] *aufert B*
9620 Sed] *add. augmenti L*
9621 crescentia] *crescitiva Y*
9622 augmentum] *mg. A, om. BLMVYZ*
9623 Augmentum sed crescentia] *tr. P*
9624 nisi] *add. illud V*
9625 quando] *om. BLMPVY*
9626 quod] *praem. id Z*
9627 fuerit] *mg. M*
9628 crescentia] *crescitiva Y*
9629 tamen] *tantum B*
9630 est] *add. augmenti L*
9631 crescentia] *crescitiva Y*
9632 Non] *Nonne B, add. est PVY*
9633 crescentia] *tantummodo A*
9634 augmentum] *mg. A*
9635 est] *om. BMPVY*
9636 est crescentia augmentum] *tr. A*
9637 Non enim crescentia – est] *Augmentum enim non est Z*
9638 illud] *om. Z*
9639 proportionalitatem] *proportionem Z*
9640 perducat ad crescentiae] *tr. Z*
9641 Deinceps] *Deinde Z*
9642 est] *existit V*
9643 ibi] *ista A, in B*
9644 crescentia] *crescentiei sic Y*

9645 ibi] in *Y*
 9646 ante] apud *Y*
 9647 illud] id *Z*
 9648 a] *om. A*
 9649 a necessario] attractio *B*
 9650 exigens alio] *tantummodo A*
 9651 exiens] existens *M*
 9652 alio exiens] *mg. A*
 9653 quidem] qui *B*
 9654 completur particularibus] *tr. Z*
 9655 id est cambii] *tantummodo mg. L*
 9656 substantiae] *add. ut mg. Z²*
 9657 comprehensio substantiae permutationis] *tr. BL*
 9658 quae] *praem. et B*
 9659 sanguis] sanguinis *L*
 9660 in alio - humor] *tantummodo mg. L*
 9661 est sanguinis - humor] queritur in alio est sanguis aut humor *B*
 9662 qui] quae *P*
 9663 effectum] affecta *Y*
 9664 membro] *add. efficiatur mg. Z²*
 9665 quod] quae *Z*
 9666 quandoque] *mg. M*
 9667 ab a – conversio] *tantummodo mg. A*
 9668 nutrimentum] *om. Y*
 9669 plerumque] plurimumque *Z*
 9670 id est hyposarca] *tantummodo mg. A*
 9671 quae est] *om. B*
 9672 similitudo quae est] *iter. Y*
 9673 essentia] essentiam *V*
 9674 et] in *V*
 9675 contingit] *om. Z*
 9676 baras] banas *L*, albaras *Z*
 9677 morphea] *add. contingit Z*
 9678 sunt ibi] *tr. Z*
 9679 reperta] experta *B*, recepta *P*, temperata *Y*
 9680 ibi non] *tr. B*
 9681 quidem] qui *B*
 9682 homine] nomine *A*
 9683 una in homine] *tr. P*
 9684 diversificatur] diversificantur *M*
 9685 in nutrimentum] *tr. Z*
 9686 diversa] *add. est B*
 9687 similitudinem] similitudine *P*
 9688 permutat] convertit sive permutat *Z*
 9689 corpori] *om. Y*
 9690 vero] *om. M*
 9691 permiscet] permisce *Y*
 9692 quod] *om. Y*
 9693 convenit] conveniunt *Z*
 9694 complexionem] *add. ipsam B*
 9695 propriam - complexionem] primam et ossi complexionem *mg. M*
 9696 propriam] *add. in alio B*
 9697 et ossi - propriam] *om. PY*
 9698 totum] *om. M*
 9699 permixtionis] *add. in alio permutationis mg. L², conmixtionis M, add. est Z*
 9700 Et] *add. fit mg. L²*
 9701 quidem] qui *B*
 9702 virtutem - medici] medici vocant *Y*
 9703 id est sigillans] *mg. A, om. BMPVYZ, add. glossa supra L*

9704 lineatio] alineatio *Y*
9705 ipsorum] ipsarum *BY*
9706 et] *om. A*
9707 eorum] ipsorum *AZ*
9708 situs] *add. et ipsorum concavitas et add. situs mg. Z*
9709 et eorum situs] *om. P*
9710 ipsorum] eorum *AZ*
9711 communitas] continuitas *A*
9712 operationes] operatio *B*
9713 sunt] *om. B*
9714 ministrant] ministrat *B*
9715 Et] *ut Z*
9716 augmentativa] *super* crescitiva *A, om. MV, mg. L*
9717 crescitiva - nutritiva] nutritiva et crescitiva augmentativa *AB*, nutritiva et crescitiva *MPVY*, nutritiva et crescitiva et augmentativa *Z*
9718 in] *om. A*
9719 in alio - puris] *mg. ALV, om. BMPYZ*
9720 Virtutes] Virtus *L*
9721 vero] *om. V*
9722 sunt nutritivae] *tr. P*
9723 retentivae] *add. et BLM*
9724 et] *om. BY*
9725 villis] per villos *Z*
9726 membri] *om. B*
9727 protensis] protensos *Z*
9728 iuvativum] iuvamentum *PY*
9729 retineat] teneat *Z*
9730 inmutantes] mutantes *B*
9731 equidem] est quidem *Y*, quidem *Z*
9732 villis] per villos *Z*
9733 etiam] *om. B*
9734 etiam est] *tr. Z*
9735 illi] villi *A*
9736 illa] *om. B*
9737 adtraxit] atrahit *A*
9738 adtraxit adtractiva] *tr. Z*
9739 retentiva retinuit] *tr. P*
9740 essentiam] essentia *P*
9741 scilicet in alio] *tantummodo mg. A*
9742 aptam] *add. operationem Z*
9743 convertit scilicet in alio aptam] aptam convertit *tr. BPV*
9744 in alio tis] *tantummodo super virtutum L*
9745 in alio tis] *tantummodo mg. L*
9746 operationi] operationem *A, om. Z*
9747 complexionem] complexioni *L*
9748 conversioni] conversionem *A*
9749 effectum] effectum *P*
9750 competens] competentis *P*
9751 in iuvativo] iuvativa *Y*, in iuvamento *Z*
9752 in iuvativo - operatio] *mg. M*
9753 est ut si possibile] non impossibile *Y*
9754 fuerit] fuerint *M*
9755 in hanc eas] *tr. A*
9756 mutet] mitet *sic A*, mitti *B*
9757 ut] *om. Y*
9758 expulsione] *om. B, mg. M*
9759 expulsione expulsivae] *tr. Z*
9760 earum] *om. P, praem. et Z*
9761 maturatio] *add. et P*

9762 cum] *om. Z*
9763 synonyme] *synonome sic Z*
9764 expellit] *add. et B*
9765 residuam] *residuum P*
9766 aut] *at B*
9767 excedit] *extendit L*
9768 apto] *proprio acto Z*
9769 vesica] *vesicam Y*
9770 per partes] *praeparantes Y*
9771 et] *om. L, aut Z*
9772 per] *om. P*
9773 sunt] *add. in VZ*
9774 fuerint] *fuerit L*
9775 ibi] *om. Z*
9776 quae sunt eis - foramina] *mg. M*
9777 vel si non - praeparata] *om. Y*
9778 nobili] *add. ex V*
9779 expellit] *expellet A*
9780 in parte] *ad partem Z*
9781 fuerit] *fuit AB*
9782 Hiis] *Habens B*
9783 autem] *om. Y*
9784 naturalibus] *om. Y*
9785 serviunt primae] *tr. A*
9786 et] *om. Y*
9787 frigiditas et scilicet] *tr. Z*
9788 et] *om. P*
9789 et siccitas] *om. Z*
9790 et humiditas et siccitas] *siccitas et humiditas A*
9791 quattuor] *om. A*
9792 pro certo omnibus quattuor] *tr. V*
9793 pro certo servitium omnibus quattuor] *tr. P*
9794 est pro certo] *tr. A*
9795 est] *et Y*
9796 inest essentialiter] *tr. Z*
9797 est] *om. PY*
9798 sit omnibus] *tr. PV*
9799 virtutibus sit] *tr. ABZ*
9800 digestionem] *indigestione Z*
9801 completur] *complentur Y*
9802 per] *om. ABPVY, super partes LM*
9803 subtiliatum] *add. fuit Z*
9804 motiones] *add. eius B*
9805 sunt] *om. Y*
9806 in] *om. A*
9807 in alio conmiscentes] *mg. ALMPVY, om. BZ*
9808 vero] *om. B*
9809 vel] *id est A*
9810 vel stupefaciens] *mg. AM, om. BPYZ, super faciens LV*
9811 et] *om. Y*
9812 retentionem] *retentivam Y*
9813 ergo] *igitur A*
9814 tali] *om. Y*
9815 praeparat] *parat Z*
9816 dispositionem] *dispositionem B*
9817 suam] *om. Y*
9818 quidem] *qui B*
9819 ventositatis] *ventositas B*
9820 fieri] *tantummodo A*

9821 prohibet fieri dissolutionem] dissolutionem prohibet *Y*
 9822 quae] quod *Y*
 9823 et] *om. V*
 9824 eius] eis *B*
 9825 quod] quia *Z*
 9826 in] *om. A*
 9827 villos] nullo *Y*
 9828 exprimentes] exprimentes *sic A*, exprimens *L*, exprimente *Y*
 9829 in alio - exprimentes] *mg. ALMVY, om. BPZ*
 9830 secundum latitudinem qui] *tr. Y*
 9831 protenditur] profundatur *A*
 9832 exprimentem] exprimente *Y*
 9833 contrahit] contrahitur *A*
 9834 et] *om. A*
 9835 instrumentum est] *tr. Y*
 9836 ipsamet] *add. et B*
 9837 ipsamet operatione] ipsamet operationem *A*
 9838 motiones] motionem *Z*
 9839 in trium] nutrimentum *Y*
 9840 existit necessaria] *tr. YZ*
 9841 vero duabus] *tr. Z*
 9842 siccitas] *add. et L*
 9843 necessaria] *add. in Z*
 9844 videlicet] scilicet *Z*
 9845 ad suas] *om. Y*
 9846 cum] est *B*
 9847 fuerit] fuit *L*
 9848 spiritus] *om. Y*
 9849 Digestiva] digestivam *Y*
 9850 cum] Cumque *B, om. P*
 9851 eis] *om. B*
 9852 quod tempus] tempore *Y*
 9853 vel villi] *tantummodo L*
 9854 maius] maior *A*
 9855 tempore] *om. Y*
 9856 debet moveri] *tr. PV*
 9857 vel villi] *tantummodo mg. L*
 9858 amplitudinem] latitudinem *A*
 9859 est] *om. L*
 9860 ad tenendum] attendendum *YZ*
 9861 ad] *om. Z*
 9862 ideo] *add. ubi Z*
 9863 virtus haec] ut cum *Y*
 9864 immo] *om. YZ*
 9865 pars maior] *tr. B*
 9866 est] *om. V*
 9867 ei] eis *AZ*, ibi *B*
 9868 siccitate] societate *L*
 9869 motu multo] *tr. A*
 9870 plerumque] plurimumque *Z*
 9871 indiget] *add. motu P*
 9872 indiget motu] *tr. YZ*
 9873 *add. attractio fit a tribus A*
 9874 magnes] magnetes *ABLMPV*
 9875 ferrum] ferreum *B*
 9876 in] *om. A*
 9877 in alio - vacui] *super* implendo vacuum *A, om. BZ, mg. LMPVY*
 9878 sicut] in *Z*
 9879 adtrahitur] atrahit *A*

9880 azaracha] açaracha *APZ*, archa *Y*
 9881 id est] in *M*, *praem.* in alio *P*, *om.* *Y*
 9882 factum de vitro] *tr.* *Y*
 9883 simile] similem *M*
 9884 quam] quod *V*
 9885 volunt] volvunt *P*
 9886 cum volunt] *om.* *M*
 9887 expellunt] expelere *A*
 9888 per foramen parvum] *tr.* *Y*
 9889 id est - foramen] *mg.* *ALMPVY*, *om.* *BZ*
 9890 aut] *add.* a *Z*
 9891 calore] colorem *P*
 9892 lampade] lapide *V*
 9893 pars haec] *tr.* *A*
 9894 reducatur] reducantur *P*
 9895 ipsamet] *praem.* in *P*, ipsa *Y*
 9896 caliditatis] caliditas *Y*
 9897 constrictione] constructione *B*
 9898 neque] nec *A*
 9899 adhaerentia vel] *om.* *AMPVYZ*
 9900 inseparabilitate] inseparabiliter *P*
 9901 adhaerentia - inseparabilitate] inseparabilitate adherentia *B*
 9902 adtractivae] attractiva *Y*
 9903 eius] ei *Y*
 9904 hoc - adtractivae] *om.* *AMPZ*, *mg.* *LVY*
 9905 illas] alias *Z*
 9906 alterius - adtractio] attractio alterius *B*
 9907 inspissatione] impulssatione *A*
 9908 exprimendum] primendum *sic* *P*
 9909 et] *add.* ad *P*
 9910 quatenus] quamvis *Y*
 9911 ipsam] ipsum *A*
 9912 quemadmodum] *add.* et *Z*
 9913 adtractio] *add.* in alio attractivarum *B*
 9914 unam] una *BY*
 9915 alii adplicet] *tr.* *A*
 9916 ut] *om.* *Y*
 9917 liquidum] liquide *P*
 9918 reddat] reddit *L*
 9919 Neque] Nec *A*
 9920 potest] possit *Z*
 9921 aliquis potest] *tr.* *Y*
 9922 posse] *add.* hoc *A*
 9923 propter hoc posse] *tr.* *B*
 9924 complexioni] complexionem *B*
 9925 complexioni puerorum] *tr.* *A*
 9926 igitur] enim *AZ*, autem *PV*
 9927 neque] nec *AZ*
 9928 expellunt] expellit *P*
 9929 illud est] *tr.* *B*
 9930 retentiva] retentivo *Y*
 9931 figurarum constrictionis] *om.* *P*
 9932 fixatione] fixationis *Y*
 9933 indiget] *om.* *P*
 9934 et fixatione constrictionis - indiget] *om.* *PY*
 9935 auxilio] adiutorio *V*
 9936 Et] *om.* *AY*
 9937 stringere] restringere *M*, constringere *Z*
 9938 faciendum] *om.* *Y*

9939 Et expulsivae est - faciendum] *mg. M*
 9940 illas] suas *A*
 9941 quattuor] *add. et A*
 9942 quattuor illas] *tr. P*
 9943 in] *om. A*
 9944 alio] *add. in B*
 9945 illis] suis *A*
 9946 operationibus utuntur] *tr. B*
 9947 inaequaliter] inaequalem *P*
 9948 operationibus inaequaliter utuntur] *tr. A*
 9949 in alio - inaequaliter] *mg. ABLMPV, om. YZ*
 9950 quartum] *om. M*
 9951 id est - animali] *om. ABVZ*
 9952 autem] *om. Y*
 9953 id est] *om. A*
 9954 id est - animali] *mg. AY, om. BMPZ, super animales V*
 9955 illas] illam *Y*
 9956 illam] *om. Y*
 9957 cum] *om. B*
 9958 in] *om. PV*
 9959 ea] eam *YZ*
 9960 operationis] operationibus *AY, operationi B*
 9961 admiscent] admiserit *Y*
 9962 motiones] motionis et *Z*
 9963 dilatationem - constrictionem] dilatatione et constrictione *L*
 9964 quae] *add. alias Z*
 9965 quemadmodum quod] *tr. Y*
 9966 substantia] *mg. L², substantiam Y*
 9967 quae] quod *B*
 9968 ita] *add. quod MZ*
 9969 spissa quae - generatur] *om. Y*
 9970 *add. Nota de epate et corde mg. A*
 9971 generationis] generatoris *Y*
 9972 ita] *add. quod M*
 9973 est] *om. V*
 9974 generationis] generatoris *Y*
 9975 secundae] secundum *Y*
 9976 secundae generationis] *tr. B*
 9977 habere] *om. Y*
 9978 praeparat] praeparant *Y*
 9979 praeparat omnia membra alia] *tr. Z*
 9980 ab] *praem. id est Y*
 9981 ab anima] *mg. AY, om. BMPVZ, super animales L*
 9982 animales - virtutes] virtutes animales *Z*
 9983 Virtutes] Virtutum *A*
 9984 equidem] quidem *Z*
 9985 ab anima] *om. ABMPVZ, super animales L, id est ab animali mg. Y*
 9986 virtutes licet] *tr. Y*
 9987 ab anima] *mg. A, om. BMPVYZ, super animales L*
 9988 membri] membris *Y*
 9989 tamen adhuc] *tr. MVY*
 9990 haec] *om. Y*
 9991 ab animali] *tantummodo mg. A*
 9992 quod] *om. Z*
 9993 neque] nec *AZ*
 9994 eos] ea *A*
 9995 sensum habens] *tr. L*
 9996 neque] nec *AZ*
 9997 ei] eis *Y*

9998 donec] *mg. V*
 9999 suscipiendam] suscipiendum *AMY*
 10000 sanitatem vitalis] *tr. Z*
 10001 prohibuit] prohibuerit *B*
 10002 effectu] affectum *Y*
 10003 reciperet] recuperet *P*
 10004 sed] *si Y*
 10005 sic] sicut *Y*
 10006 est sic] *tr. P*
 10007 est] *om. A*
 10008 quod] *ut Y*
 10009 erit] *mg. M*
 10010 vivum erit] *tr. A*
 10011 destruetur] destrueretur *Y*
 10012 ipsum] ipsius *Y*
 10013 verbum] non bene *B*
 10014 adferremus virtuti] *tr. Z*
 10015 virtutis] scilicet virtutis *mg. A, super operatio L, om. MPV*
 10016 virtutis eius operatio] *tr. YZ*
 10017 tendet] tendit *BZ*
 10018 nutritiva est] *tr. A*
 10019 inquantum - nutritiva] *om. V*
 10020 esset] *est Z*
 10021 virtus ipsa] *tr. Y*
 10022 praeparata] *mg. B, om. Y*
 10023 alia quae propriam] aliqua primam *Y*
 10024 sequatur] sequitur *AY*
 10025 propriam sequatur] sequatur prima *B*
 10026 quidem] *que B*
 10027 prima] *add. est V*
 10028 virtus prima] *tr. A*
 10029 humorum] humor *Y*
 10030 humorum procedit] *tr. Z*
 10031 recipit] recepit *Y*
 10032 primam] prima *Y*
 10033 virtutes profluunt] *tr. A*
 10034 vero] *om. Y*
 10035 virtutum] *add. fluentium ab anima Z*
 10036 spiritu] *mg. M*
 10037 in] *om. A*
 10038 in alio - proveniunt] *mg. ALMVY, om. BPZ*
 10039 etiam] *et A*
 10040 per] *qui Y*
 10041 ad] *ac P*
 10042 crystalloidem] cristalleidem *BLPVY, cristolloidem Z*
 10043 ad] *om. A*
 10044 ergo] igitur *A*
 10045 pars] *om. Y*
 10046 pervenerit] pervenit *AM, provenerit Y*
 10047 ea] *eo Z*
 10048 repertae] reperta *Z*
 10049 similiter] *om. Z*
 10050 quidem] *qui B*
 10051 iuverit] iuvent *M, invenerit Z*
 10052 et] *add. quod B*
 10053 membro] *om. Y*
 10054 eos] *om. Y*
 10055 enim eos] *tr. M*
 10056 genus] *add. unam P*

10057 *add.* Nota hic de anima *mg. A*
10058 quidem prima] *tr. AY*
10059 adiuvit] adiuverit *A*, adiuuat *Y*
10060 dedit] *add.* virtutem *A*
10061 ubi] nisi *P*
10062 virtus et spiritus] *tr. B*
10063 sola] *om. Y*
10064 ut] *add.* ipse *B*
10065 ipsam] ipsum *Y*
10066 virtutes] *om. B*
10067 propria] *om. Y*
10068 provenerit] convenerit *B*
10069 etiam est] *tr. APV*
10070 et principium] *vacat P*
10071 dilatationis] dilationis *Z*
10072 dilatationis et constrictionis] *tr. A*
10073 comparatione] operatione *Z*
10074 quod] quae *BV*
10075 quidem] *om. V*
10076 voluntate] *praem.* pro *A*, voluntarie *Z*
10077 profluunt] *add.* operationes *A*
10078 earum] eorum *M*
10079 animam] *om. Z*
10080 autem cum animam] *mg. P*
10081 terrenam animam] *tr. Y*
10082 corporis] corpori *B*
10083 virtutis] virtutes *Y*
10084 haec igitur] *tr. M*
10085 naturales] *mg. L²*
10086 nominavimus] nominabimus *M*
10087 vocantur] nominantur *L, om. P*
10088 vocantur virtutes] *tr. V*
10089 animales] *om. MP*
10090 noluerint] voluerit *Y*
10091 hanc] *add.* huius *A*
10092 dicere] *add.* animalem *B*
10093 ex] *mg. M*
10094 pro omni] proponi *P*
10095 operatio] operatione *M*
10096 huius] huiusmodi *P*
10097 haec erit] *tr. Y*
10098 vocaverint] vocant vel vocaverint *B*, nominaverint *P*, vocaverunt *Y*, vocant *Z*
10099 rem] re *Y*
10100 sive] se *A*
10101 ut] *praem.* hoc *A, om. PZ*, aut *Y*
10102 haec erit] *tr. Y*
10103 eorum] horum *A*
10104 sint] sit *B*
10105 sensus sint] *tr. Z*
10106 aestimatio] extimatio *A*
10107 virtutes] virtutis *Y*
10108 declarationem] declinationem *Y*
10109 una] *add.* et *A*
10110 philosophiae] fisice *B*
10111 quintum] *add.* est *V*
10112 in] *om. A*
10113 in alio comprehenduntur] *mg. APV, om. LMYZ*
10114 motiva virtus] *tr. B*
10115 Una] *praem.* et *Z*

10116 est] *om. Z*
10117 et altera virtus - comprehensiva] *om. Y*
10118 altera] *add. est B*
10119 comprehensiva] *add. est Z*
10120 quidem] *qui B*
10121 comprehensiva] *add. et L, apprehensiva Z*
10122 sicut quae est] *tr. Y*
10123 genus] *om. Y*
10124 secundum alios octo] *tr. Z*
10125 dixerimus] *dixerunt P*
10126 sunt] *sint A*
10127 quinque] *add. virtutum A*
10128 erunt] *erit B*
10129 sunt] *sint A*
10130 causa] *om. Y*
10131 certicatorum] *add. renis P*
10132 sit] *sint Y*
10133 in] *om. A*
10134 in alio - quattuor] *mg. ALV, om. BMPYZ*
10135 proprie] *add. quod P*
10136 quattuor] *om. AV*
10137 per se virtutem] *tr. PV*
10138 communia] *add. contraria A, communita B, add. et Z*
10139 tactus et gustus] *tr. A*
10140 lingua] *ligua sic B*
10141 tactus] *add. est V*
10142 autem] *om. Y*
10143 philosophi est] *tr. AM*
10144 quidem] *qui B*
10145 occulte] *occulta Z*
10146 non] *om. B*
10147 virtutum] *mg. L² [in tactum L^{a.c.}]*
10148 medicos] *me dico V*
10149 quidem] *siquidem V*
10150 sed] *om. P*
10151 duae sunt] *tr. PZ*
10152 virtutes] *praem. tres P*
10153 enim] *om. Y, autem Z*
10154 omnia] *add. quae Y*
10155 percepta] *precepta BM*
10156 illa quae] *quae quas Y*
10157 eas retinet] *tr. M*
10158 absentiam] *absentia P*
10159 earum] *illarum M*
10160 est] *om. Y*
10161 qualiterumque] *qualiscumque A*
10162 fuerit] *fuit B*
10163 eius] *om. P*
10164 eius operationis] *tr. Z*
10165 virtus est] *tr. PV*
10166 cogitativam] *contiguam Y*
10167 certificatores] *certificantes AZ*
10168 quandoque] *om. Y*
10169 imaginativam] *add. et Z*
10170 quandoque cogitativam] *om. PY*
10171 ei] *om. L*
10172 aestimativa] *extimativa A*
10173 id est - anima] *tantummodo mg. L*
10174 post] *postea P*

10175 quam post] postquam *L*, quam postea *Z*
10176 nominabimus] nominavimus *Y*
10177 in] *om. A*
10178 in alio aut] *mg. ALPV, om. BMYZ*
10179 ipsamet] ipsa *Y*
10180 pervenerit ad suam] *tr. Y*
10181 eam] *ei P*
10182 imperaverit] imperavit *P*, impetraverit *Y*
10183 illud] aliquid *Z*
10184 scilicet ratio] *tantummodo mg. A*
10185 vocatur] *add. virtus A*
10186 differentia] differentiam *Y*
10187 prima] *om. P*
10188 in] *om. A*
10189 in alio aut] *mg. ALP, om. BMYZ, super et V*
10190 aut in alio et] *tr. V*
10191 ad] *om. Y*
10192 exercet] exercent *PV*
10193 exercet se] *tr. M*
10194 in] *om. LZ*
10195 dividendi et componendi] *tr. P*
10196 percipit] perficit *B*
10197 vel efficit] *mg. A, om. BMPVYZ, super percipit L*
10198 percipit vel efficit formas] formas percipit *P*
10199 hominem] homine *PY*
10200 in monte] morte *P*, mote *sic Y*
10201 smaragdino] smaradio *sic Y*, smaragdinum *Z*
10202 phantasia] fortasse *A*
10203 ponit] potuit *Y*
10204 in] *om. A*
10205 praesens] *add. fantasie V*
10206 in alio - praesens] *mg. ABLPV, om. MYZ*
10207 recipit] recepit *P*
10208 in] *om. A*
10209 in alio] *om. BV*
10210 in alio quod receptum est] *mg. ABPV, om. LMYZ*
10211 ventriculus] ventriculis *B^{a.c.}L*
10212 medius cerebri] *tr. A*
10213 haec] *add. quidem A*
10214 in alio certe] *om. AMYZ, mg. BLPV*
10215 et] *add. ipsa Z*
10216 aestimativa] extimativa *P*
10217 in] *om. A*
10218 aestimatio] extimatio *A*
10219 in alio aestimatio] *mg. ALMPV, om. Y*
10220 animal] animalis *P*, anima *Y*
10221 in] *om. A*
10222 adib] adip *AB*
10223 in alio adib] *mg. ALP, om. MVYZ*
10224 inimicus] unnicus *sic L*
10225 qui annonam] quia non *Y*
10226 consuevit praebere] *tr. PV*
10227 sunt sensu] *tr. BPVY*
10228 eas] *eam V*
10229 eas sensus] *tr. Z*
10230 id est] scilicet *A*
10231 id est bestiae] *mg. AMV, pos. post nisi virtus alia B, super animalis L, om. PZ, super comprehendit Y*
10232 eas] *de eis A*
10233 neque] *nec A*

10234 alia] *add.* id est bestie *B*
10235 Et] ut *Y*
10236 adprehensio] comprehensio *A*
10237 alio non – non] *tantummodo mg. A*
10238 plerumque] plurimumque *Z*
10239 non] *om. P*
10240 quoniam phantastica] *om. Y*
10241 haec] hoc *Y, add.* quidem virtus *Z*
10242 perceptis] preceptis *B*
10243 vocamus] vocavimus *LMPVY*
10244 sequitur] sequuntur *AV*
10245 Et] Ex *P*
10246 operationes] operationis *Y*
10247 in] *om. P*
10248 in sensu] visu *Y*
10249 et] sed *A*
10250 operatio] operationes *A, add.* est *M*
10251 est sensus] *tr. B*
10252 iudex] *mg. A, om. BMPVYZ, iudex super iudicans L*
10253 sensu] *om. Y*
10254 sunt] *om. V*
10255 imaginationem] ymaginativam *AZ*
10256 inde] *om. A*
10257 non de nominibus] *tr. PV*
10258 *add.* non de nominibus disceptamus *mg. V²*
10259 quidem] qui *B*
10260 operationum] *om. P*
10261 Impedimenta namque - quae] Impedimento qui *Y*
10262 quam] quas *A*
10263 quidem] qui *B*
10264 de] ex *Y*
10265 ex quibus] *om. B*
10266 cum] *om. M*
10267 in] *om. A*
10268 acciderit] inciderit *P*
10269 proveniet] provenit *PZ*
10270 operationi] operationibus *Y*
10271 accidit] accidat *B*
10272 fueritque] fuerit *P*
10273 aut] *om. Y*
10274 propter] secutum *P*
10275 suae] sui *B*
10276 compositionis alicuius - compositionis] *om. Y*
10277 ad hoc ut] ut hoc *Y*
10278 ut] *om. AY*
10279 curat] curet *B*
10280 quod] *om. Y*
10281 cui quod] cuique *A*
10282 accidit] acciderit *A*
10283 nisi] *om. V*
10284 sine] nisi alio *B*
10285 quas] quam *A*
10286 est] *om. B*
10287 cum] Cumque *A*
10288 certificaverimus] certificavimus *P*
10289 et] *om. Y*
10290 eius] *om. Y*
10291 inperceptis] inperceptus *A, perceptis Y*
10292 sicut] in *B, add.* in *Y*

10293 phantastica] fantasia *M*
10294 quod] *om. Y*
10295 ventriculus] in ventriculis *P*, ventriculis *Y*
10296 conservativa] considerativa vel conservativa *B*, considerativa *M*
10297 ad memoriam alio] *tantummodo A*
10298 alio a memoria] *mg. A*
10299 ex] ab *P*
10300 reposita sunt ab aestimativa] *tr. A*
10301 sit] sicut *B*
10302 est non] *tr. Y*
10303 curandum inde] *tr. Z*
10304 sint] *add. aut A*
10305 sunt] sed *B*
10306 enim] *om. B*
10307 comprehensiva] residua *V*
10308 in] *om. A*
10309 residua] comprehensiva *V*
10310 in alio residua] *mg. ALPV, om. BMY*
10311 humana] anima *A*
10312 propter] per *Z*
10313 quam diximus - consideraverunt] *om. Y*
10314 propter causam - consideraverunt] *om. P*
10315 in] *om. LMY*
10316 sextum] *add. est V, om. Y*
10317 motivis] mortuis *L*
10318 vero] *om. Z*
10319 virtus vero] *tr. L*
10320 est virtus] *tr. B*
10321 laxat] relaxat *Z*
10322 propter] propterea *P*, per *Z*
10323 membra moventur] *tr. AM*
10324 dilatatione] dilatione *BZ*
10325 in] *om. A*
10326 in alio flexione] *mg. ALPV, om. MYZ*
10327 quidem] quod *Y*
10328 est] *om. B*
10329 in nervis] nervus *Y*
10330 cum] *om. P*
10331 specificationem] *add. vel spectionem B*
10332 principii] principiis *Y*
10333 In] etiam *B*
10334 natura alia] *tr. Y*
10335 quae] *add. alio virtus animalis movens mg. A²*
10336 in] *om. A*
10337 faciens] calefaciens *P*
10338 in alio - adgregationem] *mg. ALPV, om. BMZ*
10339 consensus] sensus [consensus *V^{u.c.}*] *APVY*
10340 ea] *praem. in Y*
10341 omnes] *om. B, omnis L*
10342 communiter] *om. V*
10343 conveniunt communiter] *tr. B*
10344 nota] *om. P*
10345 id est - nota] *mg. ABLMPVY, om. Z*
10346 postremum] *om. P*
10347 postremum - doctrinae] septimum est *V*
10348 aliae] alia *L*
10349 duabus] duobus *Y*
10350 quod] quid *B*
10351 est] *om. Y*

- 10352 alio retinendo] *tantummodo* mg. A
10353 illud] illum A
10354 sugendo] suggerendo M
10355 illud quod - sugendo] *om.* Y
10356 Sensibilis] Sensibili Y
10357 nominavimus] nominabimus V
10358 quidem] *om.* L
10359 dicimus] dicemus Z
10360 duabus] duobus M
10361 compleri duabus] *tr.* A
10362 acciderit] accidit A
10363 destruetur] destruitur A, destrueretur Y
10364 neque] nec A
10365 desiderabitur] desiderabatur L
10366 corpus eo] *tr.* A
10367 est] *om.* B
10368 quidem prima] *tr.* LZ
10369 suam] sua P
10370 protenditur] *om.* B
10371 qui] quod V
10372 stomachi] *om.* L
10373 secundae] secundum Y
10374 villum] *add.* qui secundum longitudinem Z
10375 una] *om.* Y
10376 Cumque una - transglutiendi] mg. M
10377 proveniet] proveniens B
10378 in] *om.* A
10379 non] *om.* P
10380 destructa] *add.* non L
10381 in] *om.* M
10382 operatione] comparatione P
10383 in alio - exercuerit] mg. ALMPV, *om.* YZ
10384 non] *om.* Y
10385 operata non] *tr.* Z
10386 erit] *om.* Y
10387 vides] videns P
10388 provenit] proveniet A
10389 rem] *add.* nausea nobis quod vocabitur mg. A²
10390 rem aliquam] *tr.* Z
10391 voluerimus] volumus B
10392 territa] tenta Y
10393 fuerit] fuit M
10394 dura] dum Y
10395 membri virtute] *tr.* PV
10396 inpellentis] inpellente P
10397 inpellentis a quo - membri] *om.* L
10398 vel faecum] mg. A, vel focum mg. L, *om.* MPVYZ
10399 forsitan] fortasse Z
10400 scilicet] *om.* YZ
10401 fortasse] forsitan Z
10402 qualitas] equalitas A
10403 prohibet] *add.* repelli mg. L²
10404 parylitate] parilitatem V, paralitatem Y, paralitate Z
10405 scilicet] id est Y
10406 scilicet resistendi] mg. ABLPV, *om.* MZ
10407 nec] hec B
10408 superfluitates] *add.* virtutem P
10409 nec superfluitates] *om.* AL, nec superfluitate B
10410 virtutem] virtutum B, virtutes M

-
- 10411 poterant] possunt *M*
10412 superfluitates et expulsiva - poterant] *mg. ABLMPV, om. YZ*
10413 superfluitatum] superfluitates *Y*
10414 quae] *add. de A*
10415 a membro] *om. A*
10416 qualitas quidem] *tr. P*
10417 eius] *add. et P*
10418 quod] quid *B*, quidem *Y*
10419 coangustando] coangustado *sic Y*
10420 est] *om. V*
10421 est] *om. B*
10422 qua] *praem. in A, om. Y*
10423 caliditas] *add. et Y*
10424 extinguitur] extinguntur *L*
10425 caliditatis] caliditas *B*
10426 per] propter *PV*
10427 praediximus] diximus *A*
10428 adtrahit per illud - caliditatis] *om. Y*
10429 vacui] vacua sive inanis *L*
10430 naturalis adtractiva] *tr. B*
10431 nisi] *add. id PVY*
10432 ei est] *tr. A*
10433 quod est ei] quod ei quod est *Y*
10434 est] *add. magis Z*
10435 est eius] *tr. P*
10436 plerumque] *add. eius B*
10437 proprium magis] *tr. P*
10438 adtrahere. Et plerumque - proprium] *mg. Z*
10439 prima] *om. Y*
10440 Dei] deo *Z*
10441 Expleta - gratia] *om. V*